

An abstract painting with a textured, expressive style. The background is a mix of green, blue, and white, suggesting a landscape or a natural scene. A large, vibrant red shape, resembling a flower or a splash of paint, is the central focus. The overall composition is dynamic and colorful.

Bij wijze van spreuken

Brabantse spreuken
vergaard en verklaard

Cor & Jos Swanenberg

Bij wijze van spreuken

Brabantse spreuken vergaard en verklaard

Cor & Jos Swanenberg

1e druk

2008

UITGEVERIJ VAN DE BERG ALMERE ENSCHEDE

Colophon

Omslag en illustraties: Nelleke de Laat

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Swanenberg, C & J. Swanenberg

Bij wijze van spreuken - Brabantse spreuken vergaard en verklaard; C. Swanenberg & J. Swanenberg - Almere Enschede : Van de Berg

ISBN 978-90-5512-293-6

NUR 525

ISBN 9789055122936

© Jos Swanenberg, 2008 Rosmalen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of welke andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

www.uitgeverijvandeberg.nl & www.streekboeken.nl

VOORWOORD

Spreuken zijn vaak heel raak; het zijn gekristalliseerde wijsheden. *Ès gij zó groot waart ès dè ge lómp zift, dan kóste oew segaar òn de zón ònstoke!* Zoiets is erg Brabants en we geloven niet dat deze ontboezeming ergens in de Nederlandse woordenboeken is terug te vinden.

Hein Mandos heeft een indrukwekkende verzameling aangelegd van Brabantse spreekwoorden. Aanvankelijk dacht hij (en hij niet alleen) dat de spreekwoorden van een bepaalde regio het karakter van de bewoners van die streek weerspiegelden. Naarmate zijn collectie toenam en hij meer kon vergelijken, kwam hij tot de conclusie dat die redenering onhoudbaar was.

Wat maakt een spreuk dan wel Brabants?

Voor ons is het antwoord eenvoudig. We moeten die in het Brabants gehoord of gezien hebben, maar we haasten ons toe te voegen dat we de algemeen Nederlandse spreekwoorden die (vertaald) ook in het Brabants gebezigd worden natuurlijk niet als typisch Brabantse spreuken willen beschouwen.

We hebben ons materiaal vooral verzameld in onze nabijheid. We zijn veelvuldig op bezoek geweest bij oudere mensen en hebben daar ook veel opnamen mogen maken. Daarvan hebben we voordeel gehad bij onze radioprogramma's *'t Brabants Ketierke* en *'t Brabants Uurke* en bij het samenstellen van *de Brabantse Spreukenkalenders*, maar ook bij het maken van onze boeken.

We spreken in dit boek van spreuken en maken geen onderscheid tussen spreekwoorden, uitdrukkingen en zegswijzen. We weten wel dat spreekwoorden algemene wijsheden bevatten, in de tegenwoordige tijd staan en geen variatie verdragen. Ook is ons bekend dat uitdrukkingen vaste woordgroepen zijn en dat zegswijzen vaak een persoonlijk oordeel geven en volop kunnen variëren, maar

wij hebben dus gekozen voor spreuken, zoals we dat ook al meer dan twintig jaar doen in de *Brabantse Spreukenkalenders*. Spreuk wordt overigens simpel gedefinieerd als ‘zinrijk gezegde’.

Daarmee is meteen een belangrijke bron van deze verzameling aangeduid, maar ook uit onze eigen Brabantse woordenboeken *Wiej wè bewaort diej he' wè* en *Èige grèij* hebben we veel stof voor dit werk geput. Overigens is het frappant dat er na dertig jaar verzamelen nog steeds nieuwe spreuken voor ons opduiken. We hebben dan ook niet de illusie dat dit boek allesomvattend zal zijn. Wel hebben we de rijkdom van het Brabants willen tonen.

De alfabetische rangschikking verloopt meestal via het eerste zelfstandig naamwoord of (bij ontstentenis daarvan) het belangrijkste woord in de spreuk. Het trefwoord is *gecursiveerd*. Bij de alfabetische rangschikking is steeds uitgegaan van het hele werkwoord. Dus *hij wit* staat onder *weejte*, *'t is* onder *zén* en *hij it* onder *eete*.

Voor aanwijzingen betreffende schrijfwijze en uitspraak verwijzen we naar *Eige grèij*, ons Meierijs woordenboek en naar de referentiespelling.

Als we onze verzameling overzien, is er opvallend veel gebaseerd op *d'n boer*. De landman wordt van alles in de mond gelegd en hij is zeker met de vrouwelijke tegenhanger *'t wéfske* de topscorer bij de zeispreuken. Dat valt overigens ook op; dat er zoveel prachtige zeispreuken zijn in het Brabants.

Tot slot een wijze spreuk om ons voorwoord af te sluiten:

Makt oew èige nie druk; ge zét hier mar vur éfkes èn per óngeluk...

We hopen dat U er plezier aan beleeft en houden ons voor opmerkingen en aanvullingen aanbevolen.

Cor Swanenberg (corswanenberg@planet.nl)

Jos Swanenberg (josswanenberg@erfgoedbrabant.nl)

A

Ze kénne gin Aa ten Beej.

Ze kennen geen 'A ten B'.

Ze kunnen daar lezen noch schrijven.

In d'n abc is mar een weej, mar in 't leeve is 'n hil zeej.

In het abc is maar een (letter) wee, maar in het leven is een hele zee (van weeen).

Het alfabet mag dan moeilijk zijn; het leven is nog veel problematischer.

't Is 'nen hillen abc.

Het is een hele abc.

Men bedoelt dat het veel leeswerk is, bijv. gezegd van in te vullen formulieren.

Ja, achteraf komde mi 'n kwartje de wirreld rond.

Ja, achteraf kom je met een kwartje de wereld rond.

Achteraf praten is gemakkelijk bekritisieren.

Wij wone achteraf, zin 't boerke, b'óns begien 't mieljeu.

Wij wonen achteraf, zei het boertje, bij ons begint het milieu.

Op de achterhaand zitte.

Op de achterhand zitten.

Als laatste speler moeten bieden of spelen bij het kaartspel.

Toen viel ie op z'n *aachterhaand*.

Toen viel hij op zijn achterhand.

Toen schoot hem iets te binnen. Toen dacht hij er opeens aan.

***Aachterum* is't kèrmis.**

Achterom is het kermis.

Vroeger werd er op het platteland verondersteld dat je achterom kwam. De bewoners hadden vaak geen zicht op de voordeur die bijna nooit geopend werd.

Soms wordt de uitdrukking uitgebreid tot de zeispreuk: *veur wordt nie gebókt, zin de gèit, aachterum is 't kèrmis*.

Ègge mènt dè't op 'n *aander* beeter is, mótte mar gaon.

Als je meent dat het elders beter is, moet je maar gaan.

Gezegd tegen mopperende en protesterende personen, vooral kinderen.

Op 'n *aander* is 't alt beeter ès thaus.

Het is overal beter dan thuis.

Gezegd tegen klagende kinderen.

Ès ge 'n *aander* jaagt, mótte èiges ók hard loope.

Als je een ander jaagt, moet je zelf ook hard lopen.

Wanneer je veel van je personeel eist, moet je zelf het goede voorbeeld geven.

Hier kunde kwét wè ge óp 'n *aander* gehòld hét.

Hier kun je kwijt wat je elders gehaald hebt.

Gezegd door een drinker in een urinoir.

Ik heb nog zat *aander* óp m'ne kladblok staan.

Ik heb nog genoeg anderen in mijn kladblok staan.

Gezegd wanneer men iemand helemaal niet nodig heeft, omdat er genoeg anderen zijn die beter en geschikter zijn.

't Is zunt ès ge iets kunt, wè 'n aander oe nie gunt.

Het is zonde als je iets kunt, wat een ander je niet gunt.

Wè is't toch veraanderd, wór vruger 'nen apostel stón, sti nou 'nen aap geschilderd!

Wat is het toch veranderd, waar vroeger een apostel stond, staat nou een aap geschilderd!

De wereld verandert, maar elke verandering is geen verbetering.

Ès 'nen aap umhóg klimt, ziede z'n bille.

Als een aap omhoog klimt, zie je zijn billen.

Parvenu's leer je gauw kennen.

Ge mó't 'nen aauwen aap nie wille leere hoe dè-t-ie bèkke mó't trékke.

Je moet een oude aap niet willen leren hoe dat hij bekken moet trekken.

Je moet iemand met ervaring niet onderschatten.

Ik dénk dè daor 'nen aap óp zulder zit.

Ik denk dat daar een aap op zolder zit.

Ik vermoed dat daar veel meer aan de hand is dan ze willen laten blijken.

Lilleken aap dè ge daor stòt.

Lelijke aap dat je daar staat.

Aap is hier waarschijnlijk een verkorting van *snotaap*. *Aap* wordt veelvuldig gebruikt als scheldwoord.

Ge zó't ze toch 'nen aap laote jónge!

Je zou ze toch een aap laten jongen.

Gezegd bij verontwaardiging over vervelende kinderen.

Ik gó d'n aap vlooië.

Ik ga de aap vlooiën.

Dit was het plaagantwoord aan nieuwsgierige kinderen die vroegen:
"wè komde gij doewn?" of "wè gòdde gij doewn?"

Zó zat ès 'nen aap.

Zo dronken als een aap.

Dè's mar kaoien aard van èipel.

Dat is maar een slechte soort aardappelen.

Hij hi d'n aard nor z'n vòdder.

Hij heeft de aard naar zijn vader.

Hij heeft hetzelfde karakter, dezelfde aanleg als zijn vader.

Ik heb hier goewd d'n aard.

Ik heb hier goed de aard.

Ik voel me hier goed thuis.

't Zén gin kaoi jong die nor goei auuw aarde.

Het zijn geen slechte kinderen die naar goede ouders aarden.

Ze kan daor nie aarde.

Ze kan daar niet aarden.

Ze kan er niet thuis geraken; ze heeft het daar niet naar de zin.

Hij aardt nor d'n auuwe.

Hij aardt naar de oude.

Hij lijkt in karakter op zijn vader.

**As aas meel waar èn strónt stroop, dan ate we alledaag
pannekoek!**

Als as meel was en stront stroop, dan aten we alle dagen pannenkoek!

Gezegd tegen iemand die steeds 'as' (als) zegt. (Overigens zegt men in Oost-Brabant meer ès dan as.)

Ik mót alt de aassen ùtdrage.

Ik moet altijd de as uitdragen.

Ik moet altijd het vervelende werk doen.

Ik gò vur 'n aander de aasse nie ùtkrùie.

Ik ga voor een ander de as niet uitkruien.

Ik ga voor een ander niet de kastanjes uit het vuur halen.

't Is zó dreug rónnd de hèij, klaor aasse.

Het is zo droog rond de heide, 'klaar as'.

Het is er kurkdroog.

D'n dieje vélt strakke tusse twee stuujl nog wèl in d'aasse.

Die valt straks tussen twee stoelen in de as.

Dit wordt gezegd wanneer iemand uit twee dingen niet kiezen kan.

Men bedoelt 'straks heeft hij helemaal niets'.

Zó graow ès aasse.

Zo grauw als as.

Gezegd van iemand die er erg ongezond uitziet.

Hij is wir wijdheejn d'n aauwe.

Hij is weer ongeveer de oude.

Hij is weer zo goed als hersteld.

Óp zónnen aauwer worre de miste wè dutselèchtig.

Op zo'n (hoge) leeftijd worden de meesten wat suffig en vergeetachtig.

Óp mènnen aauwer wordt 'r zó veul nie mér gesturve.

Op mijn leeftijd wordt er zo veel niet meer gestorven.

Voor de grap gezegd door iemand op hoge leeftijd.

Adel kumt bé *adel*, zin Wout, èn ie gonk bé de freùle heuve.

Adel bij adel, zei Wout en hij ging bij de freule tuinieren.

Gezegd wanneer iemand ten onrechte doet alsof hij bij een hogere stand hoort.

Af, ligge èn bibbere!

Autoritaire kreet, die indruk moet maken.

Ontleend aan de hondensport.

Hij is d'r vórt veul *af*.

Hij is er voortaan vaak vanaf.

Bijvoorbeeld gezegd van iemand die dementeert.

D'r kùmт ginnen *affekaot* in d'n himmел zó lang 'r plòts is in de hél.

Er komt geen advocaat in de hemel zo lang er plaats is in de hel.

Van advocaten heeft men geen hoge dunk.

't Skiet 'r in ès 'nen *affekaot* in de hél.

Het schiet erin als een advocaat in de hel.

Dit wordt gezegd van iets dat heel vlot gaat.

We zulle ze wèl kréege, zin d'n *affekaot*, èn ie docht òn z'n sènte.

We zullen ze wel krijgen, zei de advocaat en hij dacht aan zijn centen.

De raadsman komt er weer niet goed af en wordt gezien als een geld-duivel.

Afgònde wénd èn ùtgònde vrouwe zén vur gin sènt te vertraowe.

Afgaande wind en uitgaande vrouwen zijn voor geen cent te vertrouwen.

Hij kriejg de vóllen *aflaot*.

Hij kreeg de volle aflaat.

Gezegd wanneer iemand de volle laag krijgt.

Unnen afzakker vatte.

Een afzakkertje nemen.

Een glaasje na nemen om de genoten spijzen goed te laten zakken. Meestal wordt een glaasje sterke drank of likeur bedoeld. De uitdrukking wordt ook gebruikt met de betekenis: een glaasje op de valreep. *We vatte nog 'n afzakkerke in dè kruugske èn dan doen we d'r út.*

Vergelijk Frans *un pousse-café*.

Die verdülde jóng wille noit nie akkerdeere.

Die verwenste kinderen willen nooit 'accorderen'.

Die verdomde kinderen kunnen het nooit samen eens zijn.

Twee wées op inne misse akkerdeert nie.

Twee vrouwen op een erf kunnen samen niet overweg.

Ès ge alleen zét, kunde óp niemeze gréénze.

Als je alleen bent, kun je op niemand mopperen.

Klacht van eenzame mensen.

Alleman gelijk, zin de plisie èn ie skriejf z'n skónmoeier óp.

Iedereen gelijk, zei de politieagent en hij schreef zijn schoonmoeder op.

Gezegd wanneer men iedereen nadrukkelijk gelijk wil behandelen.

Alles kan, behalve umhóg valle èn hupkes pisse.

Alles kan behalve omhoog vallen en hoopjes plassen.

Alles kan, behalve van 'n meid 'ne pestoor make.

Alles kan, behalve van een meid een pastoor maken.

In de alteròzzie din ze 't 'r neeve.

In de 'alteratie' deed ze het er naast.

In haar nervositeit deed ze het fout. *Alteròzzie* kan ook 'drukte' of 'consternatie' betekenen: *Och, dè ben ik in de alteròzzie toch òlling vergeete!*

Ik ha alzeleeeve gedocht dè't familie waar.

Ik had 'al zijn leven' gedacht dat het familie was.

Ik had altijd gedacht... (Ik was in de stellige overtuiging dat...)

Ge hoeft nie óp alles ja èn ame te zégge.

Je hoeft niet op alles ja en amen te zeggen.

Je hoeft niet alles zomaar goed te vinden. Amen betekent letterlijk 'het zij zo' en is dus een formule van bevestiging. De uitdrukking zoals hierboven gegeven betekent dat de aangesproken persoon niet alles goed moet vinden en ook zijn eigen oordeel mag laten gelden. Ja en amen zeggen wordt vooral gebruikt voor mensen die alles zonder tegenspraak goedkeuren. (Volgens Stoett is de oorsprong in de bijbel te vinden en wel in Cor. 1:20: 'Want zo vele beloften Gods als er zijn, die zijn in Hem ja, en zijn in Hem amen.' Vergelijk Duits *Zu allem Ja und Amen sagen* en Frans *dire amen à tout*.)

Ame, zin de dame èn ze poepte in de kèrk.

Amen, zei de dame en zij poepte in de kerk.

Grappige zeispreuk die vaak gezegd werd nadat het gebed was afgesloten.

Na het slotwoord *ame* bij het bidden zei men ook wel spottend: *èn ès d'n boer z'n spèk óp hi, begient ie òn de hamme!*

Ame, zin 't nunneke èn ze hóng d'r kap òn de wilge.

Amen, zei het nonnetje en ze hing haar kap aan de wilgen.

Gezegd wanneer men met zijn werk ophoudt.

De toeteréj hi v'ndaag de goeien ammezuur.

De toeterij heeft vandaag de goede 'ammezuur'.

De blaasafdeling (fanfare) heeft vandaag de goeie smaak te pakken. (Het woord *ammezuur* is een vervorming van Frans *embouchure*, welk woord volgens Campagne's woordenboek der Fransche taal "aanzetting van een blaasspeeltuig aan den mond" betekent.)

D'r lupt iets van Sint Anna's ónder.

Daar loopt iets van Sint Anna onder.

Gezegd van een vrouw die wel met mannen aanlegt, maar die niet verondersteld wordt te trouwen. (Volgens Stoett werd de uitdrukking gebruikt voor verhalen en geschriften waarin iets aanstotelijks voorkomt. Vroeger ook gebruikt in de zin van: het is min of meer in strijd met de waarheid.) Koenen-Endepols geeft als verklaring: er is een steekje aan los. In het Brabants vooral gebruikt in de betekenis 'ze zal geen man en geen kinderen krijgen'.

Anna, de moeder van Maria, is de patrones van de gehuwde vrouwen. Van Dale geeft: *in Sint Anna's schapraai zitten*, gezegd van meisjes die weinig kans hebben nog een man te krijgen. Voor de uitdrukking 'er loopt wat van Sint Anna onder' geeft Van Dale de betekenisomschrijving 'het is niet pluis, er zit iets onbehoorlijks (bep. op seksueel gebied), iets gek in'. Ongehuwde vrouwen boven de dertig zitten volgens Mandos 'op Sint Anna's schaa'p' of 'op Sint Anna's kast'. Ongehuwde meisjes gingen wel bidden in een kerk waar de Heilige Anna vereerd werd (zoals o.a. in Molenschot) om dan via haar voorspraak aan een man te geraken. 'Nor Sint Anneke vur 'n manneke' heet dat in het Brabants. Voor ongehuwde mannen boven de dertig zegt men dat ze 'in het ossenboek staan'. Ook voor hen blijft er nog hoop bij de heilige Jozef in de kapel van Smakt bij Venray.

Ès ik aow nie ha èn bèij m'n ooge, dan waar ik steejkeblénd.

Als ik jou niet had en allebei mijn ogen, dan was ik stekeblind.

Gezegd als loos compliment.

Ès ik aow nie ha èn de vurdeur, dan moes ik altéd achterom.

Als ik jou niet had en de voordeur, dan moest ik altijd achterom.

Loos compliment. Vergelijk het vorige.

Dur de zoeren *appel* heejn bééte.

Door de zure appel heen bijten.

Een zure appel is wrang en men ziet er tegen op om erin te bijten. Bij uitbreiding werd de uitdrukking gebezigd voor onaangename dingen die men zich moest laten welgevalen om iets te bereiken. Koenen-Endepols geeft 'het onvermijdelijke aanvaarden' als omschrijving. (Vergelijk Duits *in den sauern Apfel beissen*.)

De omschrijving bij Van Dale luidt: iets dat onaangenaam maar noodzakelijk is uitvoeren, doorstaan (meestal met de bijgedachte, dat men zodoende tot iets goeds komt).

Ik zal 'm daak 's teejge z'nen *appel* peere.

Ik zal hem dadelijk eens tegen zijn appel peren.

Ik zal hem tegen zijn hoofd slaan.

***Apperènsie* make.**

'Apperentie' maken.

Dit betekent aanstalten maken, voorbereidingen treffen; 'k zó ónderhand mar 's *apperènsie* make, ègge óp téd wilt komme! (Apperentie betekent oorspronkelijk schijn)

***Arbeid* adelt, zin Hannus Héég, èn ie gónk stèmpele ...**

Arbeid adelt, zei Hannus Hijg, en hij ging stempelen...

Deze zeispreuk heeft geen werkwillige in de hoofdrol. 'Stempelen' moesten diegenen die 'in de steun liepen'.

Ik wier vandemèirge toch innins areg.

Ik voelde me vanmorgen opeens onwel.

Hij ha'm areg gerakt.

Hij had hem aardig geraakt.

Hij had een flinke borrel op.

't Is areghèd um 't te ziejn.

Het is aardigheid om het te zien.

In onze volkstaal wordt *areghèd* veelvuldig gebezigd in de betekenis van plezier, genot.

Ge kunt mar érres areghèd in hébbe.

Je kunt maar ergens aardigheid in hebben.

Hier klinkt door dat men het plezier dubieus vindt.

Ès de as brikt, vélt de kaar.

Als de as breekt, valt de kar.

Gezegd wanneer iemand terugvalt op iets dat achterhaald is met de woorden 'ja, maar **als**...'

't Is 'n askètje.

Het is een askatje.

Gezegd van een najaarskatje, maar ook van een slordig, maar toch aantrekkelijk meisje. Ook *aassekètje* wordt gezegd.

Hij stón te kéeen ès 'ne pas geskróbden bag.

B

Unnen *baand* èn 'ne wis die hòlde wór tie is.

Een band en een wis die haal je waar hij is.

Dun hout mag men halen zonder dat er van diefstal sprake is. Het illustreert dat men vond dat zulk hout, willekeurig waar en van wie, gesneden of gekapt mocht worden.

Ût d'n *baand* springe.

Uit de band springen.

Zich te buiten gaan, zich niet langer beheersen. Hierbij moet men denken aan een vat waarvan de banden (de hoepels) loslaten onder te grote druk.

We gòn vur de uurste *baauw* nie beeje (of bitse).

We gaan voor de eerste steekvlieg niet vluchten.

We gaan zo gauw niet op de vlucht. (Men zegt ook: *vur de uurste vliejg nie gòn loope.*)

D'n *bag* spélt van de fiets.

De big spelt van de ondermelk.

Dit zei men als men bedoelde dat de big diarree had van de ondermelk.

Hij stón te kéeeken ès 'ne pas geskróbden *bag*.

Hij stond te kijken als een pas geschrobde big.

Hij keek heel beteuterd.

Unnen toom *bagge* èn 'n èrfenis mótte nie télle vur ge ze hét.

Een toom biggen en een erfenis moet je niet tellen voordat je ze hebt.

Beide zaken zijn heel onzeker.

Ze blinke wir ès *baggekuntjes*.

Ze blinken weer als biggenkontjes.

Dit zeggen we van iets dat glimt van zuiverheid.

D'n dieje is vruger zeejker *baggevanger* geweejst.

Die is vroeger zeker biggenvanger geweest.

Dit zegt men van iemand met o-benen.

Ik laat m'n èige nie van d'n *bak* bééte.

Ik laat me niet van de bak bijten.

Ik laat me niet zomaar opzij zetten. Het beeld is duidelijk aan de boerderij ontleend en wel aan de voederbak.

Sjèfke zit in d'n *bak*.

Sjefke zit in de bak.

Sjefke zit in de gevangenis.

't Gi zó goewd mi óns dè we samen ùt innen *bak* kunnen eete!

Het gaat zo goed met ons dat we samen uit een bak kunnen eten!

Schertsend gezegd door iemand die het heel goed met iemand meent te hebben.

D'r sti 'n lilleke *bakkes* óp.

Er staat een lelijke bakkes op.

Dit zegt men van iemand die een brutale bek heeft.

Héb ik 'n houtere *bakkes*?

Heb ik een houten bakkes?

Gezegd wanneer men bij een traktatie wordt overgeslagen.

'n Bakkes ès 'n afgebrand dùrp.

Een bakkes als een afgebrand dorp.

Gezegd van iemand met een heel slecht gebit.

Gij komt mi 't bakmeel ès 't brood al in d'n ove li.

Jij komt met het bakmeel als het brood al in de oven ligt.

Mosterd na de maaltijd.

Groot bal óp klèin èipel.

Groot bal op kleine aardappelen.

Veel gedoe op niets. Gezegd wanneer iemand boven zijn stand leeft.

Daor zén gin balken ónder, zin de jód, èn ie zakte dur 't ijs.

Daar zijn geen balken onder, zei de Jood en hij zakte door het ijs.

Deze oude zeispreuk wordt gezegd wanneer iets hard tegenvalt.

Die manne ligge d'n òllingen dag te ballezjoere.

Die mannen liggen de hele dag te 'ballezjoeren'.

Met het laatste woord wordt 'lanterfantten, straatslijpen' bedoeld.

Achter de bank rake.

Achter de bank raken.

In het vergeetboek terechtkomen.

Dè's zó zeejker ès de bank.

Dat is zo zeker als de bank.

Dat staat zo vast als een huis. *Vur oew gèld hoefde nie te bange, dè's zó zeejker ès de bank.*

Dur de *bank* genómme.

Door de bank genomen.

Door elkaar berekend, gemiddeld. Volgens Stoett zou het eigenlijk *door de band* moeten zijn en deze uitdrukking zou teruggaan op de takkénbossen die met een band opgebonden werden. Zonder dat men ze precies telde, zou elke bos een even groot aantal takken omsluiten. *Door de bank* komt al voor in het Middelnederlands en zou verwijzen naar de gemiddelde vlees- en visbanken. Van Dale plaatst 'door de bank' onder de betekenis toonbank.

Dur de *bank* (heejne).

Door de bank (heen).

Over het algemeen. *Dur de bank heejne kùmt zówiets zèlde veur.*

Zoo, dan hi ménnen aauwen ók wè óp de *bank*, zin Drika, èn ze liet d'r èigen óp d'n divan zakke.

Zo, dan heeft mijn echtgenoot ook wat op de bank, zei Drika, en ze liet zich op de divan zakken.

Mi (d'n) *baomes* mó'k de huur betaole.

Met Bavomis moet ik de huur betalen.

Bavomis is de feestdag van St. Bavo op 1 oktober.

'ne Grooten *baomes* hébbe.

Een grote Bavomis hebben.

Veel huur of pacht moeten betalen.

Alles óp z'nen téd, zin Klaos Klòsse, èn ie hiel mi *baomes* z'ne Pòsse.

Alles op zijn tijd, zei Klaas Klaassen, en hij hield met Bavomis zijn Pasen.

Je Pasen houden houdt in dat je met Pasen naar de kerk en te communie gaat. Dit werd in de 'Rooms-op-rolletjes' opvatting wel eens enkele dagen uitgesteld, maar niet tot Bavomis (= 1 oktober).

't Is 'n baomeskètje.

Het is een bavomiskatje.

Letterlijk: het is een najaarskatje. Katjes uit de tweede worp waren vaak kleiner en omdat ze graag bij de kachel en de warme asla krogen, heetten ze ook wel *aassekètje*, *askètje* of *kraoskètje*. Overdrachtelijk wordt *baomeskètje* ook gebruikt voor vrouwen en meisjes die iets slordigs en aantrekkelijks hebben. Vroeger stikte het rond de Brabantse boerderijen vaak van de katten. Er werden ook in de late herfst nog katjes geboren en die ontwikkelden zich maar slecht. Het waren echte herfstkatjes, die veelal werden afgemaakt (verzopen) omdat het toch *èrmoeibisjes* zouden blijven

't Is baomesweer.

Het is bavomis-weer.

Het is stormachtig herfstweer. De verwijzing is natuurlijk weer naar 1 oktober, Sint Bavomis.

Hij slupt vórt baote.

Hij slaapt voortaan buiten.

Gezegd van iemand die gestorven is.

Ge zót 'm toch baoteskuppe!

Je zou hem toch buitenschoppen.

Gezegd wanneer men over iemand zeer geïrriteerd is geraakt.

Volges Bartjes.

Volgens Bartjens.

Volgens de eenvoudigste regels van de rekenkunst; zo precies mogelijk berekend. (Vooral gezegd na een niet ingewikkelde berekening.)

Bartjens was een Amsterdamse schoolmeester die in 1604 een beroemd rekenboek uitgaf (*Cyfferinge*) dat tot 1839 herdrukt werd.

Ze hi 'n skón batteréj (een).

Ze heeft een mooie 'batterij'.

Hier wordt *batteréj* gebruikt om het achterwerk aan te duiden.

Achter zón batteréej leejde goewd verzeejkerd.

Achter zo'n 'batterij' lig je goed verzekerd.

Achter moeder de vrouw in bed liggend is men veilig.

Hij stinkt ès unnen bausem.

Hij stinkt als een bunzing.

Hij stinkt heel erg. (Ook: *hij stinkt ès 'nen uling.*) *Uling* is Noord-oost-Brabants, *bausem* of *buisem* is Midden- en Noordwest-Brabants.

Bè jaa, dè moes ók nog kunne!

Belja, dat moest ook nog kunnen!

Dit zegt men enigszins verontwaardigd wanneer er veel zaken tegenzitten.

Bé-j-óns, b'ùllie, b'alleman.

Bij ons, bij jullie, bij iedereen.

Ook nog korter gezegd als *b'óns, b'ùllie, b'alleman.*

Ze hi niks bé te zétte.

Ze heeft niks bij te zetten.

Gezegd van iemand die helemaal geen weerstand heeft.

De die, die hi d'r béd in de vurhof staon.

Die heeft haar bed in de voortuin staan.

Dit zegt men wanneer een vrouw met bedgeheimen te koop loopt.

Ge mót nie wijer dénken ès oew béd breed is.

Je moet niet verder denken dan je bed breed is.

Je moet niet te veel willen.

D'n dieje li daor midden in béd.

Hij ligt daar midden in bed.

Hij kan daar wel een potje breken.

't Is mén um 't eeve of ik vur m'n *béd* lig of d'r neeve.

Het is mij om het even of ik voor mijn bed lig of ernaast.

Gezegd wanneer men moet kiezen uit twee kwaden.

Pas óp gé; dè wordt dalek bërrevoets nor *béd*!

Pas op jij, dat wordt dadelijk op blote voeten naar bed!

Dit loze dreigement (men gaat immers altijd blootsvoets te bed) wordt graag gebruikt tegenover ondeugende kinderen.

Van *béd* óp stroi rake.

Van bed op stro raken.

In een slechtere toestand terechtkomen.

Zé mótt alt midde in *béd* ligge.

Zij moet altijd midden in bed liggen.

Zij moet altijd het meeste (het beste, de meeste aandacht) hebben.

't Is 't béste in *béd*; rónnelum wèrm èn ge verbrandt oew èige noit.

Het is het beste in bed; rondom warm en je verbrandt je nooit.

Dè skilt 'n *béd*, zin de meid èn ze sliejp bé de knècht.

Dat scheelt een bed, zei de meid en ze sliep bij de knecht.

Gezegd wanneer iemand denkt efficiënt te werken, maar in werkelijkheid nodeloze dingen doet.

Óp de *béddeplank* wier óngeteekend wanneer 't wéfke waar óngetéld.

Op de beddenplank werd aangetekend wanneer het vrouwtje was aangeteld.

De beddenplank in de bedstee fungeerde als notitieboek voor de zwangerschap.

't Is niks gedaon ès de kéénder d'r *bédje* gespreijd vééne; of ze pisse d'r in of ze rólle d'r út.

Het is niets waard wanneer de kinderen hun bedje gespreid vinden; of ze plassen erin of ze rollen eruit.

Het is slecht voor de karaktersvorming als men het kinderen te gemakkelijk maakt.

Daor kan 'k wèl 'n *bédje*-n-af zèije.

Daar kan ik wel een bedje van zaaien.

Dit zeggen we als we van iets veel te veel hebben.

Ès d'een koew *beejst*, steeke de aander d're start umhóg.

Als de ene koe 'beest', steken de andere hun staart omhoog.

Dit wil zeggen dat men over het algemeen geneigd is elkaar na te apen. *Beejze* is verwant aan *bitse* en heeft de betekenis 'hard hollen'.

***Been* tot de kónt òn toew.**

Benen tot aan de kont toe.

Dit wordt gezegd wanneer men veel van het (vrouwelijk) been te zien krijgt.

***Been* tot de kónt òn toe, dè's ók 'n hil dil bil!**

Benen tot de kont toe, dat is ook heel veel bil.

Dit wordt vooral gezegd wanneer er erg veel van het vrouwelijk been te zien is. Spottend werd hetzelfde verschijnsel ook wel eens verwoord als '*n kónt óp hóg poote*'.

Dè's teejgen 't kaoi *been*.

Dat is tegen het zere been.

'Tegen het zere been' betekent dat men een gevoelig onderwerp aantast.

Ge mót oew *been* nie wijer útsteeken ès oew béd lang is.

Je moet je benen niet verder uitsteken dan je bed lang is.

Je moet niet te veel willen en de tering naar de nering zetten.

Érres gin *been* in ziejn.

Ergens geen been in zien.

Ergens geen bezwaar in zien; ergens niet voor terugschrikken. Ook vaak gebruikt voor zaken die verboden zijn. De letterlijke betekenis komt van iets met gemak kunnen eten, omdat er geen benen (botten) in zitten. Volgens Stoett al bekend sinds de zestiende eeuw. In sommige dialecten ook *ergens geen graten in zien*. Vergelijk Engels *without finding bones in it* en *to make no bones of a thing*.

Óp een *been* kunde nie staon.

Op één been kun je niet staan.

Gezegd bij het aanbieden van een tweede drankje.

Hij li mi z'n *been* umhóg.

Hij ligt met zijn benen omhoog.

Hij is dood.

Klage mi *gezónde been*.

Klagen met gezonde benen.

Klagen zonder reden.

't Hónk 'r mi de *been* ùt.

Het hing er met de benen uit.

Het was er erg druk.

Van lulle krégde dikke *been*!

Van lullen krijg je dikke benen.

Een loze zegswijze die vaak gebezigd wordt, wanneer iemand onzin uitkraamt.

Ze ha 'n por *been* ès brómpeul.

Ze had een paar benen als brompalen.

Bij *brompeul* moet men denken aan de vroegere ronde bomen die de bovenleidingen van de stroomvoorzieningen en telefoonverbindingen droegen. Deze palen maakten (vooral bij mistig weer) vaak een brommend geluid; vandaar de naam. Men zei ook wel *die meid hi gin kuite*.

Ze is vórt van de *been* af.

Ze is voortaan 'van de benen af'.

Ze is bedlegerig en kan niet meer lopen.

Ze is wir goewd ter *been*.

Ze is weer goed ter been.

Ze lupt óp d'r léste *been*.

Ze loopt op haar laatste benen.

Ze kan bijna niet meer lopen. Ook gezegd van vrouwen in verwachting die eerdaags gaan bevallen.

't Kan beeter van de zak ès van d'n bééndel.

Het kan beter van de zak dan van het blindlint.

Vroeger droegen de vrouwen een zak of *tès* onder de rokken. De linten waarmee de schort voorgebonden werd, heetten vanouds *bééndels*. Er werd met dezelfde betekenis gezegd: 't *kan beeter van de tès ès van d'n bééndel*. De betekenis is: bij een rijke is meer te halen dan bij een arme.

Dè's 'ne goeien um d'n *beer* te lèije.

Dat is een goede om de beer te leiden.

Dit wordt gezegd wanneer men vindt dat bewuste persoon niets uitvoert en nergens voor deugt. Waarschijnlijk gaat de oorsprong terug op de vroegere kermisattractie waarbij een bruine beer aan de ketting werd meegevoerd, maar het kan ook verwijzen naar de varkensbeer waarmee men 'aan huis kwam'.

D'n dieje kan zó d'n beer rééje.

Die kan zo de beer rijden.

Hij kan zo de beest uithangen.

't Is vandaag beere èn mèirge bagge.

Het is vandaag naar de beer en morgen biggen werpen.

Beere (beren) is hier het dekken van varkens. De betekenis is dat men meteen resultaat wil zien.

Mar lóchjes gebeerd èn toch veul bagge!

Maar licht gebeerd en toch veel biggen!

Ook slordig werk kan goede resultaten opleveren. (Zie *bag*.)

Nou hédde't lillek begaoid.

Nou heb je het lelijk 'begaaid'.

Dit zegt men als iemand het helemaal verprutst heeft.

't Is springen of waaien of oew bóks begaioe.

Het is springen of waden of je broek 'begaden'.

Een uitdrukking voor benarde omstandigheden. Het wil zeggen dat men moet kiezen terwijl er geen redelijk alternatief te vinden is.

'Alleminse!' zin de begéén èn ze kuste de paoter.

'Allemensen!' zei de begijn en ze kuste de pater.

't Is 'n hil begèkenis.

Het is een hele 'begankenis'.

Er komt heel wat bij kijken; het is een heel gedoe.

Wérken is zalig, zinne de begijntjes èn ze droewge mi zeuvene innen bónnestaak.

Werken is zalig, zeiden de begijntjes en ze droegen met zevenen één boonstaak.

Gezegd wanneer men wel aanstalten maakt, maar er toch niet echt gewerkt wordt.

begijntjes

Wérken is zalig, zinne de *begijntjes* èn ze ware mi zeuvene een èij òn 't klutse.

Werken is zalig, zeiden de begijntjes en ze waren met zevenen één ei aan het klutsen.

Ès ge d'r veul overleeft, is 't bè oew *begraffenis* nie druk.

Als je er veel overleeft, is het bij je begrafenis niet druk.

Daor zén ze zó *behèmd* ès 'n kat óp d'r jóng.

Daar doen ze zo geheimzinnig als een kat met haar jongen.

Gezegd van mensen die alles geheim houden.

D'r *bekaaid* af komme.

Er bekaaid afkomen.

Er slecht afkomen; er met schade en schande van afkomen. Het oude werkwoord *bekaaien* betekende in de zeventiende eeuw bewusteloos geraken of gaan sterven. Later krijgt *bekaaid* de betekenis verstuft, verbijsterd, teleurgesteld. *Bekaaien* had echter soms ook de betekenis bevuilden en men spreekt ook van er *bescheten* afkomen. Van Dale geeft bekaaid de betekenisomschrijving: 'de kous op de kop krijgen'.

***Bèkaf* zén.**

Bekaf zijn.

Doodmoe, uitgeput zijn. Waarschijnlijk van de uitdrukking *een paard de bek afrijden*, het uiterste vergen van een paard, zodat het overmatig vermoeid en doodop raakt.

Nog nie *bekant*!

Nog niet bijna!

Absoluut niet!

Ik kan nog *bekant* alles è'k mar niks doe.

Ik kan nog bijna alles als ik maar niets doe.

Gezegd door oude breekbare mensjes.

D'n bèkker kréége.

De bakker krijgen.

Slaap krijgen. De bakker werkt vaak al heel vroeg en moet overdag zijn slaap inhalen.

't Is vur d'n bèkker.

Het is voor de bakker.

Het is in orde; het is voor elkaar. Waarschijnlijk gaat deze uitdrukking terug naar de tijd dat men nog zelf deeg maakte en dat in bussen naar de bakker bracht om het daar te laten bakken.

Wanneer het deeg gemaakt was, was het werk gedaan. Men was dus klaar.

Hij zaat 'n bietje te bèkkere.

Hij zat een beetje te dutten.

Zie het vorige.

Bekocht zén.

Bekocht zijn.

Bedrogen zijn. Uit het Middelnederlands *becopen*, met de betekenis winst op iemand behalen.

Becocht sijn betekende dan ook met schade gekocht hebben of een slechte koop gedaan hebben. In dialecten kent men nu nog *miskocht* zijn.

Ze kommen 't bekommeskap bepraote.

Ze komen het 'bekomenschap' bepraten.

Ze komen vertellen dat er een kleine geboren was. (Bekomen = krijgen.) Ouderwets.

bèkske

Daor zal 'n bèkske óp smake, zin de kniejp èn ie ha z'n wijf begrave.

Daar zal een bakje op smaken, zei de vrek en hij had zijn vrouw begraven.

Deze zeispreuk wordt ook *d'n dominiej* (dominee) wel in de mond gelegd.

Luste ók 'n bèkske?

Lust je ook een bakje?

Vat 'n bèkske, daor bekomde af.

Pak een bakje, daar bekom je van.

Neem een kopje koffie, daar knap je van op.

Ze mót gauw bekwikkele.

Ze moet gauw 'bekwikkelen'.

Ze moet snel beter worden. Gezegd van iemand die zwak en ziek is.

Ook betekent *bekwikkele* opmonteren, opleven: *bé de kachel zal ze gauw bekwikkele.*

Zédde nou hille mòl belaoitoffeld!

Ben je nou helemaal belatafeld!

Ben je nou helemaal gek.

Iemes beleeze.

Iemand belezen.

Letterlijk betekent dit een toverformulier over iemand lezen of een toverformule over iemand uitspreken. Betoveren en bezweren zijn de ruimere betekenissen. *Iemes die kan beleeze, kan oe van de péén afhèlpe.* (Iemand die kan belezen, kan je van de pijn afhelpen.)

Ze hi 'n kleur ès 'nen bèllefleur.

Ze heeft een kleur als een bellefleur.

Men bedoelt dat ze fraaie, rode blosjes op de wangen heeft net als het appelras Bellefleur.

'n Belleke ópgoie.

Een balletje opgooien.

Iets voor het eerst ter sprake brengen om een gesprek op gang te krijgen over een wens die men koestert. Waarschijnlijk gaat de uitdrukking terug op *de bal opspelen*, een oudere uitdrukking waarmee een uitdaging tot een kamp of spel bedoeld werd. Vergelijk Engels *to set the ball rolling*.

Ze hi d'r gin belul af.

Ze heeft er geen benul van.

Ze heeft er niet het minste begrip van. (Stoett: 'Oudtijds zeide men niet *benul* maar *belul*, dat in dialect nog voorkomt, en welks afleiding niet bekend is. Gedacht wordt aan samenhang met *lullen*.) Van Dale geeft *belul* met de omschrijvingen: bevattig, begrip, verstand.

Ge mót dè zoo nie laote bèmmele.

Je moet dat zo niet laten 'bemmelen'.

Dit kan letterlijk bedoeld zijn 'je moet dat zo niet los laten hangen', maar ook kan men bedoelen: 'werk die zaak nou eens af.'

Ik bén gin bèmmelklùkske.

Ik ben geen 'bommelklokje'.

Ik vertel niet alles zomaar verder.

Ès ge benauwd leeft, mótte benauwd stèrve.

Als je benauwd leeft, moet je benauwd sterven.

Wanneer je gierig bent, blijf je dat tot de dood. *Benauwd* betekent hier 'heel zuinig' of 'hebzuchtig'.

D'n diejen is nog te benauwd dè-t-ie skét

Die is nog te benauwd dat hij schijt.

Gezegd van iemand die heel gierig is.

benaauwden

'ne *Benaauwden* türk.

Een benauwde türk.

Een grote vrek.

Ze gòn d'r kepot van de benaauwdighèd.

Ze gaan er kapot van de 'benauwdigheid'.

Ze sterven daar van de gierigheid.

Hij is d'n bènjamin van 't hil spul.

Hij is de benjamin van het hele gezelschap.

Hij is de jongste, de lieveling, het 'troetelkind'. Dit gaat terug op de jongste zoon van aartsvader Jakob. Benjamin was de lieveling van het grote gezin. De omschrijving 'zoon der rechterhand', dat is zoveel als 'gelukskind' komt uit Van Dale, die ook zegt: 'zonder hoofdletter een benaming voor de jongste zoon in een gezin'.

Berauw èn de brandweer kommen altéd te laot.

Berouw en de brandweer komen altijd te laat.

Men heeft altijd spijt als het te laat is.

Dan witte van beskeid.

Dan weet je van bescheid.

Dan weet je waar je aan toe bent.

Ik zal oe beskeid geeve.

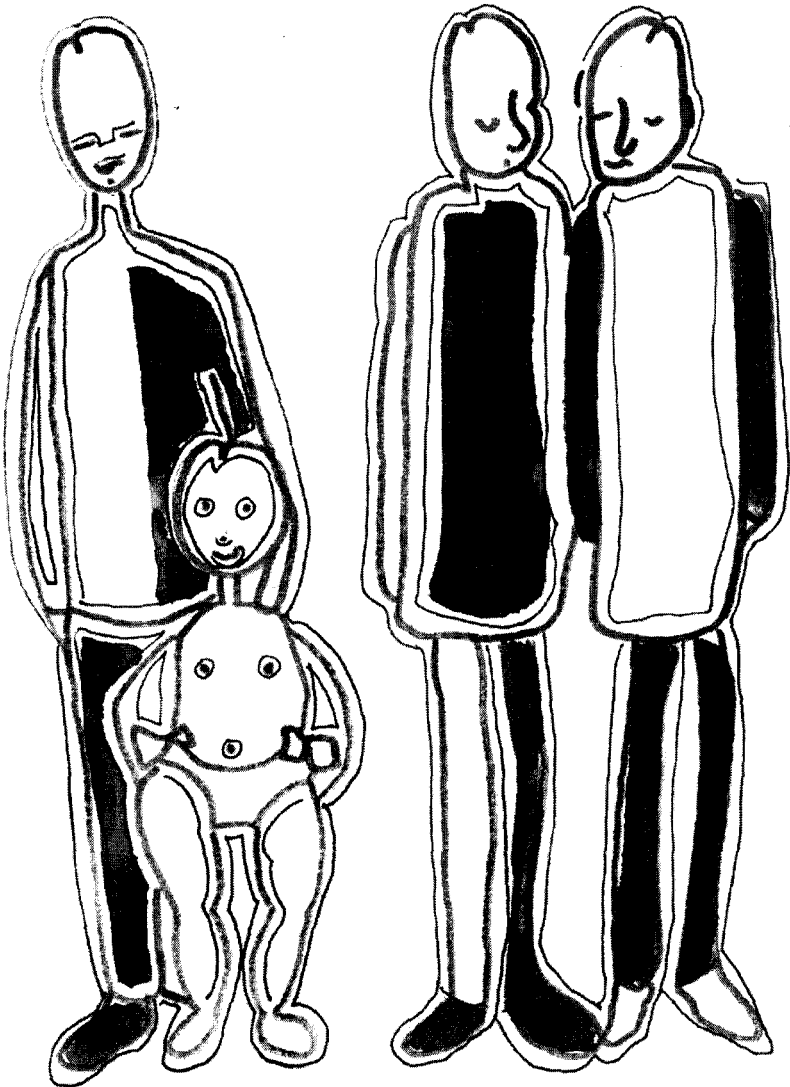
Ik zal je bescheid geven.

Ik zal je laten weten wat ik doe. Ik zal je laten weten hoe de zaken ervoor staan.

Dè beskiet 'r ók nie òn.

Dat 'beschiet' er ook niet aan.

Dat draagt er nauwelijks toe bij.

Hij is d'n bènjamin van 't hil spul.

De goei móttén 't mi de kaoi *besniejte*.

De goeden moeten het met de kwaden 'besnieten' (bezuren).

De goeden zijn er met de slechten mede de dupe van. (*Besniejte* is een vervorming van misnieten, dat het tegenovergestelde is van genieten.)

***Béssem* haauwe.**

Bezem houden.

Vrijhof vieren. Het jonge volk stak vroeger de bezem uit ten teken van vrijhof. Er waren voor de Tweede Wereldoorlog niet zoveel ontmoetingsmogelijkheden tussen de jongens en meisjes. Wanneer de ouders weg waren, werd de bezem in de heg of uit het raam gestoken. Vergelijk Engels *to hang out the besom* met de betekenis plezier maken bij afwezigheid van de huisvrouw. Mandos geeft *den béssem uitsteken* voor vrijhof hebben. Als varianten staan daar ook vermeld: *den biesbos uithangen* en *de blauwe voorschoot uithangen*.

Béssem haauwe wordt al uitgebeeld op het spreekwoordenschilderij van Pieter Brueghel.

Die kan gòn staon wór d'n *béssem* sti.

Die kan gaan staan waar de bezem staat.

Dit zei men van iemand die niet belangrijk geacht werd.

Ès ónze vòdder nie zónne goeien *béssem* ha gehad, ha-t-ie 't noit zó wijd gebrocht

Als mijn vader niet zo'n goede bezem had gehad, had hij het nooit zo ver geschopt.

Hier wordt met *béssem* (bezem) vrouw bedoeld.

Nééj *béssems* veege skón.

Nieuwe bezems vegen schoon.

Nieuwe functionarissen zijn ijverig en geneigd orde op zaken te stellen. Dit oude spreekwoord is in vele andere talen bekend: Duits: *neue Besen kehren gut*; Engels: *new brooms sweep clean*; Frans: *un balai neuf nettoie toujours bien*.

Mandos geeft het spreekwoord niet, maar daar vinden we wel: *schoon béssems kere nie* met de betekenis ‘mooie meisjes werken niet’.

Nééj *béssems* veege skón, mar de aauw weejte wór de huukskes zitte.

Nieuwe bezems vegen schoon, maar de oude weten waar de hoekjes zitten.

Een spreuk die aangeeft dat elke vernieuwing geen verbetering is. Zo hebben oud en nieuw hun voordeel.

Ze mót hullie alt zó *bestaote*.

Ze moet hen altijd zo bestuiten.

Ze moet hen altijd de hemel in prijzen.

't Zén nie de *béste* die ónder de grótste grafsteen ligge.

Het zijn niet de besten die onder de grootste grafstenen liggen.

Ook op het kerkhof komt men nederigheid te kort.

Gij zét d'n bovesten *béste* van d'ónderste plank.

Jij bent de bovenste beste van de onderste plank.

Gezegd als niet echt bedoeld compliment. Jij bent de beste van allemaal (maar niet heus). Hier wordt gezinspeeld op *de bovenste plank*. Dat was de ruimte waar zelden gebruikte spullen voor feestelijke gelegenheden lagen. Jij bent de bovenste beste wordt meteen gerelativeerd door eraan toe te voegen dat het slechts de onderste plank van de opbergkast betreft.

't *Béste* wè ge kunt spaore vur oewen aauwen dag is oew èige!

Het beste dat je kunt sparen voor je oude dag is jezelf!

We gòn 'm besteekte.

We gaan hem besteken.

We gaan hem een cadeau brengen. Vergelijk Duits: *bestechen*. *Besteken* betekende eerst 'vasthechten van iets tot sieraad' en vandaar 'iemand met geschenken begiftigen' (WNT).

D'n beugel wordt gróttter ès de koew.

De beugel wordt groter dan de koe.

Het profijt wordt kleiner dan de moeilijkheden die men zich moet getroosten om dat profijt te bemachtigen. De kosten worden dus groter dan het profijt. Het beeld gaat terug op de koeien die op stal met beugels vaststonden aan de *stalreepe*.

Aauw beum mótte nie verzétte.

Oude bomen moet je niet verplanten.

In de letterlijke betekenis: oude bomen die diep geworteld zijn, moet je niet verplaatsen, want zij kunnen niet aarden en gaan dóod. Ook *Aauw beum mótte nie verpote*. Overdrachtelijk toegepast op oude mensen; bij verhuizing of verplaatsing kunnen ze niet wennen aan hun nieuwe woonplaats en sterven spoedig. Vergelijk Duits: *alte Bäume sind schwer zu verpflanzen*; Engels: *remove an old tree and it will wither to death*.

Hóg beum vange veul wénd.

Hoge bomen vangen veel wind.

Personen van aanzien, hoge functionarissen staan bloot aan kritiek. Wanneer je boven het maaiveld uitsteekt, krijg je het vaak te verduren. Vergelijk Duits: *hohe Bäume fangen viel Wind*; Engels: *huge winds blow on high hills*; Frans: *les hauts arbres sont les plus exposés au vent*; Latijn: *feriunt summos fulgura montes* (de bliksem treft de hoogste bergen).

Gé zult ze *beure*, gé hégget gedaon!

Jij zult klappen krijgen, jij hebt het gedaan!

Beure moet hier in brede zin gezien worden: je zult straf 'incasseren'.

Hij waar *zó beus* ès 'ne riek.

Hij was zo boos als een riek.

Gezegd van iemand die heel boos is. Waarschijnlijk moeten de tanden van de mestvork naar boosheid en woede verwijzen. Vergelijk *zó vals* ès 'n *hékke*.

Dè *zó*'k nog nie drage bé de *bevalling* van 'n *vèrke*!

Dat zou ik nog niet dragen bij de bevalling van een varken!

Sterke afkeuring van kledij.

Wie wè *bewaort*, die hi wè.

Wie wat bewaart, die heeft wat.

Wie wè *bewaort*, die hi wè, zin 't wéfke èn ze waar al tachtig jaor maagd.

Wie wat bewaart, heeft wat, zei het wijfje en ze was al tachtig jaar maagd.

Wie z'n èige *bewaort*, bewaort gin rotte appel.

Wie zichzelf bewaart, bewaart geen rotte appels.

'n Goei *bezétting* èn wènnig kórts, dè's gèld wèrd.

Èn goede bezetting en weinig koorts, dat is geld waard.

Gezegd bij het zien van een décolleté; 'bezetting' heeft hier de betekenis 'boezem' en er wordt tevens gedacht aan de andere oude betekenis 'longontsteking'.

Lót de bezine mar ópslaon, zin Dookus Drùl, ik ténk toch mar vur 'n tientje.

Laat de benzine maar opslaan, zei Dokus Drul, ik tank toch maar voor een tientje.

Lót 'm toch gaauw bezjoere!

Laat hem toch gauw barsten!

Waarschijnlijk verwant aan Frans 'bonjour'.

Hij goide wè in de skaol mi 'n bezwèij èzzof ie 'n skip te wòtter liejt.

Hij gooide (bij de collecte) wat in de schaal met een gebaar alsof hij een schip te water liet.

'Bezwaai' wordt gebruikt voor gesticuleren: *mi zwierig bezwèij èn gebaar staak ie òn, 'n groote segaar!*

Hòlt zón bezwèij toch nie óp oewe nèk!

Haal je zulke drukte toch niet op de hals!

Bezwèij betekent ook vaak 'gedoe'.

't Is 'n hil bezwèij um mi zónnen boom over straot te doen.

Het is een heel 'bezwaai' om met zo'n boom over straat te gaan.

Gezegd van een omvangrijk geheel.

Bidde en groes mèsse kunde noit te veul doen.

Bidden en gras bemesten, kun je nooit te veel doen.

Een oud boerengezegde.

De bieje verdiene mi steele irlek de kost.

De bijen verdienen met stelen eerlijk de kost.

Bier óp wijn gif sjegrijn, wijn óp bier bréngt plezier.

Bier op wijn geeft chagrijn, wijn op bier brengt plezier.

Wanneer men eerst wijn en dan bier drinkt, valt dat vaak niet goed.

De volgorde andersom zou beter zijn.

't Koiste *bier* is beeter ès 't béste wèrk.

Het slechtste bier is beter dan het beste werk.

Beter in de kroeg dan op het werk.

Die 't 'n *bietje* beeter hébben ès wij, die hébben 't ók nie slècht!

Die het een beetje beter hebben dan wij, die hebben het ook niet slecht.

Gezegd wanneer het iemand heel goed gaat.

Alle *bietjes* hèlepe.

Alle beetjes helpen.

Alle kleinigheden dragen bij tot een groot eindresultaat. Deze spreuk heeft veel schertsende uitbreidingen, waardoor ook de volgende zei-spreuken ontstonden: *Alle bietjes hèlepe, zin de mug èn ze pieste in de zee. Alle bietjes hèlepe, zin 't wéfke èn 't spietste in de pappot.*

't Skilt mar 'n *bietske*.

Het scheelt maar een beetje.

Bietske is een minder gebruikelijke variant van *bietje*. Het woord zou ontstaan kunnen zijn uit een combinatie van *ietske* en *bietje*.

Hij liep dè z'n *bille* vuur sloewge.

Hij liep dat zijn billen vuur sloegen.

Hij liep het vuur uit zijn sloffen.

Ge ligt zoo mi strakke *bille*.

Je ligt zo met strakke billen.

Voor je het weet, is je leven voorbij. *Hij li mi strakke billekes.* Hij is dood.

Ze draagt d'r *bille* hóg.

Ze draagt haar billen hoog.

Gezegd bij het zien van een décolleté.

Dè wordt *billekeskermis*.

Dat wordt billenkoek.

Die kinderen krijgen straks klappen.

Binnendeur is gericht.., al is't nog zó wijd um.

Binnendoor is de kortste weg.., al is het nog zo ver om.

Wanneer men denkt de kortste weg te weten, zal men zelden toegeven dat men op een omweg beland is.

't Is unnen *binnevètter*.

Het is een binnenvetter.

Je kunt aan de buitenkant niet zien, wat er in het innerlijk van bedoelde persoon omgaat. Het wordt ook gebruikt voor personen die er dom uitzien, maar vrij kundig blijken te zijn. Soms ook gezegd van rijke mensen die zich onbemiddeld voordoen. Oorspronkelijk betekende het woord binnenvetter een dier dat er ogenschijnlijk niet vet uitzag, maar bij het slachten meeviel. Het is nu vooral gebruikelijk voor personen die hun gevoelens niet uiten: *zónnen binnevètter mót alles allénnig verkroppe*.

Unne klaore is 'ne goeien *binnenbéssem*.

Een klare is een goede 'binnenbezem'.

De term verwijst naar de zuiverende werking van jenever.

Oew béste *bintje veurzétte*.

Je beste beentje voorzetten.

Alles doen om zo goed mogelijk voor den dag te komen. De uitdrukking stamt uit de achttiende eeuw. Vroeger zei men ook 'je beste beentje uitsteken' en 'je beste beentje vooruitsteken'. Daarom moet men voor de oorsprong waarschijnlijk aan een monsterring denken. De kern van de zegswijze is, aldus Stoett: een zo goed mogelijke indruk maken.

't *Bisje bé z'ne naam noeme*.

Het beestje bij de naam noemen.

Ronduit zeggen waar het op staat. Man en paard noemen.

't Bisje hi behaauwe.

Het beestje heeft behouden.

Dit zeggen we wanneer een baby opboert; oorspronkelijk betekent het zoiets als 'het wezen is gered'.

Ès d'n biskop unne priester wééjt, wééjt d'n duvel 'n pestoorsmeid.

Als de bisschop een priester wijdt, wijdt de duivel een pastoorsmeid.

Goed en kwaad blijven in evenwicht.

De bist ùthange.

De beest uithangen.

Zich liederlijk gedragen (als een beest). Al bekend sinds de zeventiende eeuw. Het lidwoord *de* gaat terug op het Middelnederlandse *beeste* dat vrouwelijk was. In de Meierij zegt men soms ook *d'n bist ùthange*. Mandos geeft *d'n bist uithange* met de omschrijving 'de beest spelen, erg te keer gaan, razen'. Vergelijk Frans *faire la bête*.

'n Bitterke wil nog wèl 's hëlpe teejge de tampéén.

Een jenevertje wil nog wel eens helpen tegen de tandpijn.

D'r sti veul blad van hullie in dieje winkel.

Er staat veel blad van hen in die winkel.

In die winkel staat nog veel schuld van hen te boek.

Daor kùm 't ten blakke!

Daar komt de ware oorzaak aan het licht!

Blak is vlak, open, bloot, kaal, bijvoorbeeld van een streek gezegd.

Ten blakke gaon is ouderwets voor *te vèld gaon*.

Ze zén d'r nie freet mi dè ge dè ten blakke bréngt.

Ze zijn er niet blij mee dat je dat 'ten blakke' (naar buiten) brengt.

Ze hebben niet graag dat je dat bekend maakt.

In 'n goei *blaojke* staon.

In een goed blaadje staan.

Goed aangeschreven staan, goed te boek staan. Vroeger werd ook gezegd goed te blad staan.

Oorspronkelijk doelt het op personen die als goede betalers genoteerd staan. Vergelijk Engels *to be in the good books* en Frans *être bien noté*.

D'n dieje klètst oe *blaojers* òn oew órre

Die kletst je blaren aan je oren.

Dit zegt men van iemand die onophoudelijk praat. (Ook *hij zannikt blaojers òn oew órre*).

D'n *blaok* héngt òn de zulder.

De blaak hangt aan de zolder.

Dit zei men als ergens veel gerookt werd. *Blaok* betekent eigenlijk roet of walm. *De karse stòn te blaoke* betekent dat de kaarsen veel walm geven.

D'n *blaok* héngt òn z'n órre.

De blaak hangt aan zijn oren.

Gezegd van een verstokt roker.

Ze wérkte dè d'n *blaok* d'r afsloewg.

Ze werkte dat de blaak eraf sloeg.

Ze werkte heel hard.

Die zal z'n *blaos* nie skeure.

Die zal zijn blaas niet scheuren.

Gezegd van iemand die behoorlijk lui is of nogal opvallend rustig werkt. (Ook wordt gezegd: *die zal z'n reuzels nie skeure*.)

***Blaost 'm mar óp!* ('t Rietje hangt 'r neeve.)**

Blaas hem maar op! (Het rietje hangt ernaast.)

Loop naar de pomp!

Unnen blaowe mòndeg.

Een blauwe maandag.

Een heel korte tijd die eigenlijk niet meetelt en geen naam mag hebben. Vooral gezegd wanneer iemand ergens heel kort in functie is geweest. Het bijvoeglijk naamwoord blauw had in de Middeleeuwen en later de betekenis nietig, van geen waarde. Vandaar dat blauwe maandag gebruikt wordt voor een korte periode van geen of weinig betekenis. Een blauwe maandag was een maandag die niet meetelde omdat men die als feestdag beschouwde, een soort verlening van de zondag. (Maandag houden betekent op die maandag niet of heel laat op het werk verschijnen.) Vergelijk Duits: *blauen Montag machen*; Engels: *to keep Saint Monday*; Frans: *faire le lundi en fêter saint lundi*.

D'n blaowe zak vatte.

De blauwe zak pakken.

Dit betekende eertijds elders (vaak in het buitenland) **gaan werken**.

Bléf nog éfkes..., dan gòdde strakke mar wè eer...

Blijf nog even..., dan ga je straks maar wat eerder...

Brabantse humoristische spreuk met onmogelijke achtergrond om mensen te 'onthaasten'.

Hij hi z'n èige d'n blékèirs geloope.

Hij heeft zich 'de blikaars' gelopen.

Hij heeft zo veel gelopen dat hij een ontvelling aan de billen heeft die schrijnende pijn veroorzaakt. Waarschijnlijk mede veroorzaakt door vitaminegebrek. *Ge liept oew èige vruger bé wèrm weer d'n blékèirs*. Dat eerste lid *blék* of *blik* komt van het werkwoord *blekken* 'van de schors ontdoen', en dat is weer afgeleid van *blak*: 'open, bloot, kaal'. Blikaars betekent letterlijk dat de huid van je billen is doorgeschuurd. Ook: *blekkert*.

Ik zieget, zin d'n blénde, èn ie viejt d'n hamer èn zaag.

Ik zie het, zei de blinde en hij pakte de hamer en za(a)g.

De grap zit hier in de dubbele betekenis van 'zaag'. In het Oost-Brabantse dialect is *zaag* zowel de verleden tijd van zien als het stuk gereedschap waarmee gezaagd wordt.

Vergelijk Engels: *I see, said the blind man and he took the hammer and saw.*

Ze sti alt achter de raom te blieke.

Ze staat altijd achter het raam te loeren.

Blieke heeft iets van beloeven met wantrouwen; daarom gebeurt het zo, dat de bekekene geacht wordt de *bliekerd* niet te zien.

Ik zaag 't blikseme!

Ik zag het bliksemen!

Gezegd bij het onverhoeds te zien krijgen van het ondergoed van vrouwvolk.

Wè 'nen blink daorbinne!

Wat een glimmend gedoe daarbinnen!

Gezegd van glimmende snuisterijen.

Hij vét óp z'nen téd nog 'n blinkerke.

Hij neemt op zijn tijd nog een 'blinkertje'.

Blinkerke is een van de vele oude woorden voor een borreltje.

Hij mó't 'r vur bloeie.

Hij moet er voor bloeden.

Hij moet er de gevolgen van dragen, hij moet er veel voor betalen. Oorspronkelijk betekent bloeden in dit verband sterven, zoals bij van den Vondel nog voorkomt. Later wordt met bloeden iemand aderlaten bedoeld. In figuurlijke zin krijgt dit aderlaten vaak de betekenis geld afzetten. Vergelijk Duits: *einen bluten lassen*; Engels: *to make a person bleed for something*; Frans: *saigner quelqu'un*.

't Bloewd krùpt wór 't nie gaon kan.

Het bloed kruipt waar het niet gaan kan.

Bloedverwanten worden altijd bevoorreed, verwantschap laat zich altijd gelden. Stoett: al in het Middelnederlands *dat bloet moet crupen, daert niet geaen en can*. Vergelijk Duits *wo das Blut nicht hinläuft, da kriecht es hin; Blut ist dicker als Wasser* en Engels *kind will creep where it may not go; blood is thicker than water*.

Ónrèns bloewd kùmt altéd út.

'Onrein bloed' komt altijd uit.

Oneerlijk gedoe verraadt zichzelf altijd.

Unnen blok òn oew been hébbe.

Een blok aan je been hebben

Niet vrij zijn in je bewegingen en handelingen. Een blok aan het been wordt gebruikt voor een lastpost, voor kinderen in het huwelijk. Als je voor iemand een blok aan het been bent, weet iedereen dat je maar een lastig geval bent. Die blok komt uit de paardenwereld. Voor lastige, onwillige paarden had men een blok die met een beugel aan een van de voorbenen werd vastgemaakt. Wanneer zo'n paard dan losliep in de wei en het werd weer eens te wild, dan sloeg die houten blok om het andere been en dan ging zo'n paard voorover. Daar werd het dan wel mak van. Er werd vroeger niet bij stil gestaan dat het ook gruwelijk zeer deed en dat het ooit ook wel eens verkeerd kon aflopen. Een paard was in die dagen vooral een trekdier en de boer moest op zo'n dier volledig kunnen vertrouwen. Het paard moest betrouwbaar en gehoorzaam zijn en het moest mores geleerd worden en als het niet anders ging, dan maar via de harde aanpak met een blok aan het been.

D'n dieje wit d'n blok wèl te slèipe.

Die weet de blok wel te slepen.

Dit zegt men van iemand die wel weet hoe hij iets moet aanpakken.

't Is wér klaoren *blom* èn dikke mik... (èn bótter tot d'n bøjem toew).

Het is weer 'klare bloem' en dikke mik... (en boter tot de bodem toe.)

Het kan niet beter. Bij *blóm* moet men denken aan het beste van het meel en *mik* was destijds ook een luxe. Men at immers meestal (rogge-)brood.

Wè zit dieje klèine toch *blómzuujt* te kéeke.

Wat zit die kleine toch 'blomzoet' te kijken.

Blomzuujt betekent lichtelijk scheel en ondeugend.

Dè is 't *bluumke* van 't dørp.

Dat is het bloempje van het dorp.

Gezegd van het mooiste meisje. (Ook *blumke* wordt gezegd.)

De *bluumkes* buitezétte.

De bloemetjes buitenzetten.

Het er goed van nemen; flink feest vieren. Stoett geeft vergelijken-derwijs o. a. het Zuidnederlandse *het roosken uitsteken*, *de bezem uitsteken* en *de breeveertien uithangen*. Misschien gaat de uitdrukking terug op het feit dat men zich uitdoste met een bloem.

Ik bén éfkes *bluumkes* plukke.

Ik ben even bloemetjes plukken.

Gezegd door iemand die naar het toilet gaat.

'Wor gòdde gij nor toew?' 'Nor *Boekelmèrt* um gèite te koope.'

'Waar ga jij naar toe?' 'Naar Boekelmarkt om geiten te kopen.' De geit is het symbool van nieuwsgierigheid.

Plaagantwoord voor nieuwsgierige personen, vooral kinderen.

Variant: 'Wor gòdde gij heejne?' 'Nor *Bómmelskónte*, vloie vange!'

'Waar ga jij heen?' 'Naar Bommelskonten, vlooiën vangen!'

Wè zit dieje klèine toch blómzuijt te kééke.

Ès 'nen boer wijn drinkt èn 'ne pestoor mùlk, dan zén ze bèij ziek.
Als een boer wijn drinkt en een pastoor karnemelk, dan zijn ze beide ziek.

Aan de consumptie kun je de stand kennen.

Daor hé'k verstaand af, zin d'n boer, èn ie viel in d'n birput.
Daar heb ik verstand van, zei de boer, en hij viel in de beerput.

Dè vélt meej, zin d'n boer, èn ie viel mi z'n wijf út de bédsteej.
Dat valt mee, zei de boer, en hij viel met zijn vrouw uit de bedstee.

Ès ge smèires goewd it èn saoves goewd it, zulde in d'n dag nie stérve, zin d'n boer èn ie gónk snaachs dood.

Als je 's morgens goed eet en 's avonds goed eet, zul je overdag niet sterven, zei de boer en hij ging 's nachts dood.

Een zeispreuk die de onzekerheid van het bestaan nog maar eens onderstreept.

Ge mót mi de vurrùtgang meejaon, zin d'n boer, èn ie viel óp z'n gat.

Je moet met de vooruitgang meegaan, zei de boer, en hij viel op zijn gat.

Gódde gij mar gaauw leere, zin Tinus, gij zét veulste stóm um oit boer te kunne worre.

Ga jij maar gauw leren, zei Tinus, jij bent veel te stom om ooit boer te kunnen worden.

Gift diejen boer ók 'ne stoewl.

Geef die boer ook een stoel.

Gezegd wanneer iemand een boer laat.

Ha d'n boer z'n kónt gekust, dan hádde bèij z'n bille geziejn.

Had de boer zijn kont gekust, dan had je allebei zijn billen gezien.

Dit wordt gezegd wanneer iemand achteraf met spijt constateert: '*ha dees of dè mar (nie) gedaon*'.

Ge mó't 'nen boer gin half wèrk laote ziejn.

Je moet een boer geen half werk laten zien.

Ik kén al de taole, zin d'n boer, behalve betaole.

Ik ken alle talen, zei de boer, behalve betalen.

Hij is hòst vórt boer af.

Hij is haast voort boer af.

Hij is zo goed als impotent.

Ieder z'ne meug, zin d'n boer èn ie kuste 't vèrke z'n kónt.

Ieder zijn meug, zij de boer en hij kuste de kont van het varken.

Gezegd wanneer men weinig kieskeurig kan zijn.

Ieder z 'ne meug, zin d'n boer, èn ie fraat pèirdevéége.

Ieder zijn meug, zei de boer, en hij at paardenvijgen.

Ik stò d'r vur in, zin d'n boer, èn ie skupte z'n klómpen ùt.

Ik sta ervoor in, zei de boer, en hij schopte zijn klompen uit.

Ik straf óns wijf mi goei woorde, zin d'n boer èn ie sloewg ze mi de kattediesmus um d'r órre.

Ik straf mijn vrouw met goede woorden, zei de boer en hij sloeg zijn vrouw met de catechismus om de oren.

Ik wil 's weejte of de f'miliej al slupt, zin d'n boer, èn ie kiejk in de vèrkeskoi.

Ik wil eens weten of de familie al slaapt, zei de boer, en hij keek in de varkensskooi.

Ik traow nog ginnen boer al skét ie bé élken treej 'n mud èipel!

Ik trouw nog geen boer, al schijft hij bij elke tred een mud aardappelen!

Gezegd door een jonge meid om haar afkeer van boeren aan te geven.

Ik skèij 'r af, zin Bèrt d'n Boer, ik gò wérke!

Ik schei er af, zei Bert den Boer, ik ga werken.

Liefde is blénd, zin d'n boer, èn ie viel óp 'ne koestrónt.

Liefde is blind, zei de boer, en hij viel op een koestront.

Liefde is blénd, zin d'n boer èn ie kietelde z'n wijf mi de riek.

Liefde is blind, zei de boer, en hij kietelde zijn vrouw met de riek.

Mèrt, mèij, hoi zat, zin d'n boer èn ie sloewg april over.

Maart, mei, hooi genoeg, zei de boer en hij sloeg april over.

Mèrt, mèij, hoi zat, zin d'n boer, èn ie viel in april dur de balke.

Maart, mei, hooi genoeg, zei de boer, en hij viel in april door de balken.

Op de balken was de hooizolder.

Toen óns koew kepot gónk, ha niemes 'n aander vur mén, zin d'n boer, mar toen óns vrouw stúrf, ha alleman 'n nééj vur mén...

Toen mijn koe kapot ging, had niemand een andere voor mij, zei de boer, maar toen mijn vrouw stierf, had iedereen een nieuwe voor me...

't Is zó wijd mis ès mar kan, zin d'n boer, de geit kepot èn 't wijf beeter...

Het is zo ver mis als het maar kan, zei de boer, de geit kapot en de vrouw beter...

'nen Boer èn 'n zóg hén noit genóg, 'nen heer èn 'nen beer wille nog meer.

Een boer en een zeug hebben nooit genoeg, een heer en een beer willen nog meer.

Gierigheid is een kwaad dat heerst in alle kringen.

'n Geluk bé 'n óngeluk, zin *boer* Tob, m'n koew is kepot, mar m'n hoi is krèk óp.

Een geluk bij een ongeluk, zei boer Tob, mijn koe is kapot, maar mijn hooi is net op.

Sommige 'meevallers' komen toch ongelegen. Hier is weer eens sprake van de aloude spreekwoordelijke boerendomheid.

Samen ùt is gezéllig, zin *boer* Bèrt, èn ie gónk mi z'n pèrd nor de mèrt.

Samen uit is gezellig, zei Boer Bert, en hij ging met zijn paard naar de markt.

't Is mar 'ne weejt, zin d'n *boer* èn ie liejt 'n skeepj um de lamp ùt te blaoze.

Het is maar een weet, zei de boer, en hij liet een scheid om de lamp uit te blazen.

't Kan mar gebeur d'zén, zin d'n *boer* èn ie veegde z'n gat af vur tie gedaon ha.

Het kan maar gebeurd zijn, zei de boer en hij veegde zijn gat af voor hij gedaan had.

Unne goeien *boer* hi 'n vèt wijf, 'n mager pèrd èn unne zoon óp 't simmenarie.

Een goede boer heeft een dikke vrouw, een mager paard en een zoon op het seminarie.

Unnen *boer* die it uurst èn dan betòlt ie.

Een boer eet eerst en dan betaalt hij.

Gezegd wanneer men eerst de koopwaar wil zien.

Vergisse is ménselik, zin d'n *boer* teejge z'n wijf, toen zé zaag dè-t-ie de meid kuste.

Vergissen is menselijk, zei de boer tegen zijn vrouw, toen zij zag dat hij de meid kuste.

Wè 'nen boer nie ként, dè frit ie nie.

Wat een boer niet kent, dat eet hij niet.

Geen vreemdigheid op tafel dus.

**Wè ge hier wint òn oew ziel, verspulde òn oew bóks, zin d'n boer,
èn ie blijf in d'n biechstoewl òn 'ne spijker hange.**

Wat je hier wint aan je ziel, verspeel je aan je broek, zei de boer, en hij bleef in de biechtstoel aan een spijker hangen.

**Wè'k òn kórre verliejs, win ik òn spèk, zin d'n boer, èn ie liejt z'n
vèrke los in de rog.**

Wat ik aan koren verlies, win ik aan spek, zei de boer, en hij liet zijn varken los in de rogge. (Zie ook *bòs*.)

**Ze eete d'r vlis zó dun, zin Boer Bliék, dè ge'r de krant durheejne
kunt leeze.**

Ze eten hun vlees zo dun, zei Boer Bliék, dat je er de krant doorheen kunt lezen.

Hier neemt de boer wraak op de burger die zijn stand op wil houden en moet bezuinigen op zijn eten.

**Brannittels is zùiver goewd, zin 't boerke, daor veegt gin man z'n
gat mi af!**

Brandnetels is zuiver goed, zei het boertje, daar veegt geen mens zijn gat mee af.

Dénke is vur de pèird, zin 't boerke, die hébbe gróttender harses.

Denken is voor de paarden, zei het boertje, die hebben grotere hersens.

Spottend gezegd over de inbreng die niet overschat moet worden.

't Is hèlder gestaart, zin 't boerke, èn ie stón baote te pisse.

Het is helder gestaart, zei het boertje en hij stond buiten te pissen.

't Wordt téd dè'k bak, zin 't boerke, want ik kan bekant nie mér in m'n klómpe.

Het wordt tijd dat ik bak, zei het boertje, want ik kan bijna niet meer in mijn klompen.

Dit verwijst naar de tijd dat deeg nog met de voeten gekneet werd.

Wij wone wè achteraf, zin 't boerke, b'óns begien 't mieljeu.

Wij wonen achteraf, zei het boertje, bij ons begint het milieu.

De stómste boerre hén dik de dikste èipel.

De domste boeren hebben vaak de grootste aardappelen.

Het geluk is met de dommen.

De stómste boerre hén de grótste èipel èn de miste jóng.

De domste boeren hebben de grootste aardappelen en de meeste kinderen.

Ge ziet de boerre over de start afboere.

Je ziet de boeren over de staart afboeren.

Het gaat de kreeftengang in de agrarische sector.

Óns boerre paast alles, zin Jan Jùppe, wèllie zén van achtere rónđ.

Ons boeren past alles, zei Jan Joppen, wij zijn van achter rond.

Gezegd om aan te geven dat de boer vaak het middelpunt van spot is en altijd alles maar moet verduren. Wij boeren moeten alles maar over onze kant laten gaan, want wij moeten het toch altijd ontgelden.

Hédde gin boerre geziejn?

Heb je geen boeren gezien?

Dit werd degene die op het veld of op stal aan het werk was, treiterig toegeroepen.

Lót de boerre mar dorse.

Laat de boeren maar dorsen.

Laat de anderen maar werken, wij hebben het goed.

't Is mar 'nen boerreskilder.

Het is maar een boerenschilder.

Gezegd om aan te geven dat men geen hoge dunk heeft van de kwaliteit. Zo ook *'nen boerretimmerman*, *'nen boerreskrééver* enz.

't Is mar 'n boerretriejn.

Het is maar een boerentrien.

Gebrúkt nou 's goei boerreverstand.

Gebruik nou eens goed boerenverstand.

Gebruik nou eens gezond, nuchter verstand.

Óp is óp, zin de boerrin, èn ze goide d're mins ùt de bédsteej.

Op is op, zei de boerin, en ze gooide haar man uit de bedstee.

Ik kéék vórt óp d'n bòjem.

Ik kijk voortaan op de bodem.

Mijn geld is op. De bodem van 'de schatkist' is in zicht.

Dè's getroffe, zin Paulien, èn ze makte van d'n bók 'n mieneke.

Dat is getroffen, zei Paulien, en ze maakte van de bok een minneke.

Hierbij moeten we waarschijnlijk aan castratie denken. Een *mieneke* is een geitje.

Ge hoeft 'nen aauwen bók nie te leere stinke.

Je hoeft een oude bok niet te leren stinken.

Gezegd van iemand die door de wol geverfd is.

Hij is zó neutelek ès unnen bók vól keutels.

Hij is zo nukkig als een bok vol keutels.

Gezegd van iemand die heel humeurig is. Volgens het Etymologisch Dialectwoordenboek van Weijnen gaat *neutelek* waarschijnlijk terug op *neutelen* dat o.m. 'talmen, zeuren, zaniken' betekent.

Hij zit zó vól streejk ès 'nen bók vól keutels.

Hij zit zo vol streken als een bok vol keutels.

Gezegd van iemand die onberekenbaar is.

Hoe ouwer d'n bók, hoe stijver de hórres.

Hoe ouder de bok, hoe stijver de horens.

Hoe ouder, hoe eigenzinniger.

Ja, gij zódt d'n bók wille mi klooten èn al!

Ja, jij zou de bok willen met kloten en al!

Gezegd tegen iemand die al te gierig voor de dag komt.

Lót oew èige nie bé d'n bók doewn

Laat je niet bij de bok zetten.

De betekenis is: laat je niet beetnemen, laat je niet afschepen of laat je niet wegzetten. De bok kreeg in vroeger dagen een minne behandeling. De bok werd als lastdier gebruikt voor minderwaardig werk en werd verder alleen gehouden ter dekking van de geiten. De bok stonk altijd verschrikkelijk en als iemand zich daar bij liet zetten, kreeg hij dus een minderwaardige behandeling.

Unnen bók skiejte.

Een bok schieten.

Een grote fout maken, een stommiteit begaan. Bok is hier waarschijnlijk niet de naam van het dier, maar een oud woord *bok* voor slag of stoot dat samenhangt met beuken.

Ès 'nen bók óp de haverkiest.

Als een bok op de haverkist.

Zeer gretig op iets zijn. *Ès 'nen bók óp de haverkiest* betekent hetzelfde als *ès 'nen haon ónder de kroesele* (als een haan onder de kruisbessen). Oorspronkelijk zegt men: erop zitten als een bok op de haverkist en daarin betekenen de eerste woorden te lijf gaan. Aanvankelijk betekende de uitdrukking dan ook: ruw behandelen. Vergelijk Engels: *to jump at a thing like a cock at a gooseberry*.

Ik wil d'r nie um bókke.

Ik wil er niet om bokken.

Ik wil er niet over redetwisten.

De bókkepruik óphébbe.

De bokkenpruik ophebben.

Slechtgemutst zijn. De uitdrukking gaat terug naar de achttiende eeuw toen men nog algemeen pruiken droeg. Een bokkenpruik was gemaakt van bokkenhaar en dat is stug haar. De overdracht die men toepaste op de drager is voor de hand liggend; hij gedroeg zich als een stugge bok.

De bóks òn hébbe.

De broek aan hebben.

De baas zijn, vooral gezegd van een vrouw die zich het gezag van de man aanmatigt. Vroeger werd *broeken* gebruikt als tegenstelling tot *doeken*; men bedoelde mannen en vrouwen. Zo zei men: *waar broeken zijn, betalen geen doeken*. In de zestiende eeuw was de term *de broek dragen* met de betekenis de baas spelen al bekend. Vergelijk Duits: *die Hosen anhaben*; Engels: *to wear the breeches*; Frans: *porter les culottes*.

Het Oost-Nederlandse woord *boks* komt volgens Weijnen misschien van *bus* << Lat. *buxus* 'palmhout, bus daaruit, koker'. De overdracht zou dan de broekspijp betreffen. Ook wordt gedacht aan verkorting van een samenstelling met *bok*. Dan zou de oorspronkelijke betekenis 'van bokkenleer' zijn.

Ammel van d'uurste bóks.

Allemaal van de eerste broek.

Gezegd van een hoop kleine kinderen. De zegswijze refereert aan het feit dat ook jongens vroeger op jeugdige leeftijd gekleed gingen in een schortje.

Dè's d'r inne van de uurste bóks.

Dat is er een van de eerste broek.

Gezegd van een klein kind, maar bij uitbreiding ook wel om aan te geven dat iemand nog heel groen is op een bepaald gebied.

Dè's meer bóks ès kónt.

Dat is meer broek dan kont.

Gezegd bij het zien van iemand die een veel te grote broek draagt.

Iemes de bóks òn doewn.

Iemand de broek aan doen.

Iemand overtreffen (de baas zijn).

Gé zult mén de bóks nie ópdoewn.

Je zult mij de broek niet optrekken.

Ik laat me door jou niet aftroeven of voor de gek houden.

Hagget mar in oew bóks gedaon (gelaote), dan waarde'r mi útveegen af geweejst.

Had het maar in je broek gedaan (gelaten), dan was je er met uitvegen vanaf geweest.

Gezegd wanneer iemand een enorme blunder begaan heeft.

Hij hi twee mònd òn z'n bóks gekreejge.

Hij heeft twee maanden aan zijn broek gekregen.

Hij moet twee maanden de gevangenis in. Zie ook *begaolie*.

Hij hi de groote bóks òn.

Hij heeft de grote broek aan.

Gezegd van iemand die erg opschept.

Hij kiejk of ie in z'n bóks gedaon ha.

Hij keek of hij in zijn broek gedaan had.

Hij keek heel beteuterd.

'n Bóks wór ge in kúnt wone.

Een broek waar je in kunt wonen.

Een heel grote broek.

Zwètse èn in 'w bóks doewn, kunde zittende.

Zwetsen en in je broek doen, kun je zittende.

Zwetsen is geen kunst.

Wor bókse zén, betaole gin rokke.

Waar mannen zijn, betalen geen vrouwen. Het was vanouds een goed gebruik vrouwen in het café vrij te houden van betaling.

Wie 't langst leeft, heejget gelijk; ók de kaoi bókse.

Wie het langste leeft, heeft alles; ook de slechte broeken.

Degene die overblijft, krijgt zowel de goede als de slechte zaken toegewezen.

Ze dinne niks ès bólliebètte èn aauwfiepe.

Ze deden niks dan 'bolliebetten' en 'ouwfiepen'.

Gezgd wanneer er enkel onzinnige praat verkocht wordt.

Wè zédde toch 'n bóllievat een!

Wat ben je toch een 'bollievat'!

Men zei dit voor een zeer onhandig vrouwmens.

D'r zén d'r van Bómmel tot D'n Bós.

Er zijn er van Bommel tot Den Bosch.

Er is een overvloed van. Voorbeeld: *d'r zén nou blómme van Bómmel tot D'n Bós.*

Nor Bómmelskónte, drie uurre bove de hél

Naar Bommelskonten, drie uren boven de hel.

Plaagantwoord voor nieuwsgierige personen die vragen waar iemand heen gaat. *Bómmelskónte* is een gefingeerde plaats. Zie ook *Boekelmèrt.*

Dè's mar 'n bón in 'nen braauwkittel.

Dat is maar een boon in een brouwketel.

Dat is maar een druppel op de gloeiende plaat.

In de bónne zén.

In de bonen zijn.

In de war zijn, het mis hebben. De verklaring van deze zegswijze moet gezocht worden in het feit dat de bloemen van de *flodderbónne* (de tuinbonen) een bedwelmende geur verspreiden. Er zijn gevallen bekend van mensen die na het verblijf in een bloeiend bonenveld duizelig en verward waren. Vergelijk Duits: *wenn die Bohnen blühen gibt es viele Narren*. Frans: *les fèves sont en fleur, les fous en vigueur*.

Iemes d'n bóns geeve.

Iemand de bons geven.

Iemand afdanken, vooral gebruikelijk voor meisjes die hun vrijer afwijzen. Letterlijk betekent de uitdrukking iemand een stoot geven; iemand van zich afstoten. Vergelijk Duits: *einem den Laufpass geben*; Engels: *to get the bounce, to be sacked*.

Van bove bónt èn van óndere vól mi strónt.

Van boven bont en van onder vol met stront.

Gezegd om aan te geven dat men niet op uiterlijk vertoon gesteld is.

Bóntje kùmt um z'n lóntje.

Boontje komt om zijn loontje.

Je krijgt je verdiende loon, je moet boeten voor je fouten. Ontleend aan het sprookje van erwtje, boontje, strootje en kooltje vuur, die samen gingen wandelen. Toen ze bij een breed water kwamen wisten ze niet hoe ze daarover moesten geraken. Strootje ging op het water liggen en erwtje en boontje liepen er overheen. Toen kooltje vuur dit ook deed, raakte het strootje in brand en kooltje vuur viel in het water. Boontje moest hierom zo hard lachen dat het barstte. Zo werd het gestraft.

Daor is d'n booi bòs.

Daar is de bode baas.

Gezegd wanneer men bedoelt dat het ergens de omgekeerde wereld is.

'nen Boom van 'ne mins.

Een boom van een kerel.

Gezegd van iemand die heel groot is.

Ge kunt d'n boom in.

Je kunt de boom in.

Je kunt de pot op.

Unnen borrel is nèt zó goewd ès unnen bótteram, zin de pruver.

Een borrel is net zo goed als een boterham, zei de dronkaard.

Harrieke viejt alt nog 'n borreltje vur d'n dorst, die nog kós komme.

Harrie nam altijd nog een borreltje voor de dorst die nog kon komen.

Dè skilt unnen borsok!

Dat scheelt een borstrok.

Gezegd wanneer het weer opeens veel aangener is geworden.

Ik héb 't óp m'nen borsok.

Ik heb het op mijn borstrok.

Ik ben erg verkouden.

D'r is alt bòs bove bòs.

Er is altijd baas boven baas.

Wanneer men iets bijzonders gepresteerd denkt te hebben, blijkt er altijd wel iemand te vinden die het nog verder gebracht heeft. De uitdrukking wordt vooral gebruikt ter vergoelijking wanneer iemands prestatie onbillijk gekleineerd wordt. (Vergelijk Duits: *es hat alles seinen Meister* en Engels: *every man may meet his match*.)

D'r is mar innen bòs èn die hi hóg getimmerd.

Er is maar een baas en die heeft hoog getimmerd.

Dit wil zeggen dat er maar een echte baas is, nl. God.

Ik héb 't zó druk ès 'ne klèinen bòs.

Ik heb het zo druk als een kleine baas.

Ik heb het heel druk.

Ge komt ammòl bé d'n hógsten bòs te biechte.

Je komt allemaal bij de hoogste baas te biechten.

Iedereen zal verantwoording moeten afleggen voor God.

Ègge boer zét, dan bénde oew èige bòs.

Als je boer bent, dan ben je je eigen baas.

Het aantrekkelijke van boer zijn is dat je op de boerderij geen superieuren hebt.

Wie bòs is, bakt koek, zin de snééjer, mar ik nèij m'nen èige naod.

Wie baas is, bakt koek, zei de kleermaker, maar ik naai mijn eigen naad.

Deze zeispreuk zou eigenlijk gezegd moeten worden door de bakker, maar de 'snijer' is vanouds de volkse benaming voor de kleermaker die hier de broodheer naar de kroon steekt.

Nor D'n Bòs mótte.

Naar Den Bosch moeten.

Dit werd gezegd voor het uitzitten van gevangenisstraf: *Hij is daorvur nog 'n wéél nor D'n Bòs gemótte.*

Wórrum, wórrum, um de wùrrum, umdùrrum, ... um D'n Bòs um, umdè De Graaf te wijd is!

Waarom, waarom, om de waarom, om daarom, ... om Den Bosch om, omdat De Graaf te ver is.

De Graaf is Grave aan de Maas.

Jage mótte in 't bós`èn drééven óp 't wötter.

Jagen moet je in het bos en drijven op het water.

Afwerend gezegd wanneer er veel gecommandeerd wordt.

Ze hi 'ne skónnen bós hout vur de deur

Ze heeft een flinke bos hout voor de deur.

Ze heeft een grote boezem.

Lót oew èige nie dur 'nen Bóssener kulle, lót oew èige nie umlulle...

Laat je niet door een Bosschenaar 'kullen', laat je niet 'omlullen'...

Algemene waarschuwing voor de meisjes uit de dorpen die naar de Bossche kermis gingen.

Die is zó bót nog nie òn z'ne skèrpe kant.

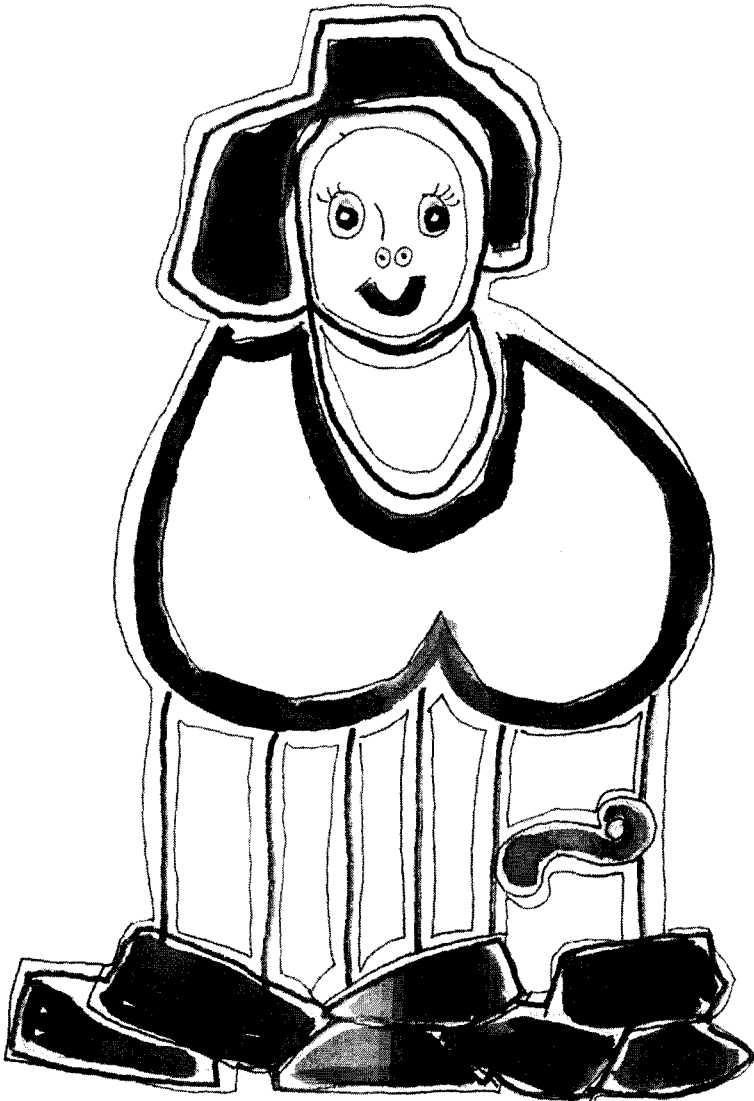
Die is zo bot nog niet aan zijn scherpe kant.

Die is niet zo dom als hij er uit ziet.

Bótter bé de vis.

Boter bij de vis.

Contante betaling. Stoett: 'zo nodig als boter bij vis behoort om die smakelijk te kunnen bereiden, zo onverbrekelijk zijn gereed geld en koopwaar (of een prestatie) met elkaar verbonden.' De oorspronkelijke vorm van de uitdrukking was overigens *geld bij de vis*.

Ze hi 'ne skónnen bós hout vur de deur.

De bótter gi òn de zulder.

De boter gaat aan de zolder.

Er zal flink gefeest worden.

't Is bótter tot d'n bòjem toe.

Het is botertje tot de boom. (= bodem)

Het is alleen maar geluk en voorspoed. Ook gezegd van goede kwaliteit. Het beeld is waarschijnlijk ontleend aan een vat dat tot de bodem toe met zuivere boter is gevuld.

Unnen afgelèkten bótteram is veul over de tóng gegaon.

Een afgelikte boterham is veel over de tong gegaan.

Een meisje dat al veel vrijers versleten heeft, zorgt voor veel gesprekstof.

Unne glaozeren bótteram.

Een glazen boterham.

Een glas bier.

Die hòlt de bótterbóntjes nie mér.

Die haalt de boterboontjes niet meer.

Die haalt augustus niet meer. Gezegd van iemand die ernstig ziek is en gaat sterven.

't Bótterbriefke.

Het boterbriefje.

In de vastentijd kon men in bepaalde omstandigheden dispensatie krijgen om zuivelproducten te mogen eten. Deze kerkelijke vergunning was het boterbriefje. Later werd de term gebruikelijk voor een huwelijksbewijs (dat dus toestemming gaf voor seksuele omgang).

Dè brood hi veul bótterdiefkes.

Dat brood heeft veel 'boterdiefjes'.

Wanneer er een of meer gaten in een snee brood zitten, heten dat 'boterdiefjes', omdat daarin veel boter verdwijnt bij het smeren.

't Bóttert nie.

Het botert niet.

Het gaat niet goed, het accordeert niet. Oorspronkelijk betekent bote-
ren: tot boter worden, gezegd van de melk bij het karnen. Reeds
bekend sinds 1700. Tegenwoordig vooral gebruikelijk in de betekenis:
ze kunnen niet met elkaar overweg.

**Unnen bouwvakker die nie stilt of èrft, zal mótte wérke tot ie
stèrft.**

Een bouwvakker die niet steelt of erft, zal moeten werken tot hij sterft.

Van werken wordt je niet rijk. Als je voor een dubbeltje geboren
bent,...

Ik bén daorvur al 's bove geweejst.

Ik ben daarvoor al eens boven geweest.

Ik ben daarvoor al eens op het gemeentehuis geweest bij de burge-
meester.

Ze hén dur 't bovelicht gestoote.

Ze hebben door het bovenlicht gestoten.

Ze moeten trouwen, omdat het meisje in verwachting is.

Gij zét d'n bovesten béste van de ónderste plank.

Jij bent de bovenste beste van de onderste plank.

Jij bent de beste, maar niet heus. (Zie *béste*).

Zó Brabants ès de kèrk van Bókhove.

Zo Brabants als de kerk van Bokhoven.

Heel Brabants. We kwamen deze uitdrukking tegen bij Ivo van
Dinther. Misschien omdat Bokhoven een katholieke enclave binnen
Staats (en dus calvinistisch) Brabant was, waar de mogelijkheid nog
bestond om de katholieke eredienst uit te oefenen.

brand

Iemes ùt d'n *brand* hèlepe.

Iemand uit de brand helpen.

Iemand uit de problemen helpen, meestal door geldelijke hulp. Vergelijk Duits *einem aus der Klemme helfen*; Engels *to help a person out of a scrape*.

In d'n *brand*, ùt d'n *brand*.

In de brand, uit de brand.

Gezegd van personen voor wie een brand geen ramp blijkt te zijn. Het levert voor hen zelfs voordeel op, door de uitkering van de verzekeringssom.

Vur ès d'r *brand* kùmt.

Voor als er brand komt.

Dit zei men om te verklaren waarom men het lekkerste het eerste opat.

Gif mén d'r mar 'inne van de *brandweer*'.

Geef mij er maar 'een van de brandweer'.

Met *inne van de brandweer* wordt hier een borrel bedoeld.

Wè hédde nou toch *gebraoie*?

Wat heb je nou toch 'gebraden'?

Wat heb je nu toch klaar gemaakt? *Braoie* is het gebruikelijke woord voor ruw solderen.

Wènnen dikken *braoierd* is dè toch, wánne!

Wat een dikke 'braaierd' is dat toch, nietwaar!

D'n *braos stón óp z'n* bakkes.

De bruis stond op zijn bek.

Gezegd van een schuimbekkend persoon.

Beeter 'n brém ès 'n bies.

Beter een kordate vrouw dan een bedeesde.

Zó zoer ès brém.

Zo zuur als brem.

Heel zuur. *Brem* is hier brijn, zilt of brak water.

Iets óp 'n briefke geeve.

Iets op een briefje geven.

Iets heel stellig beweren. Volgens Stoett vroeger ook *iemand een briefje van zijn hand geven*.

Vergelijk Frans *je vous en donne mon billet que*; Duits *das gebe ich dir schriftlich*.

Dè geef ik oe óp 'n briefke, zin de doos, èn ze kós ginnins skrééve.

Dat geef ik je op een briefje, zei de doos, en ze kon niet eens schrijven.

Hij hi niks in te brénge ès éél briefkes.

Hij heeft niets in te brengen dan lege briefjes.

Deze zegswijze betekent dat bedoelde persoon niets te zeggen heeft en maar ondergeschikt is (ook: *leejg briefkes*).

Ik zie oe nog nie staon, al zumde m'nen bril mi sneevel.

Ik zie je nog niet staan, al zeem je mijn bril met jenever.

Ik wil met jou niks te maken hebben.

Hij is goewd hël; hij leest nog zónder *bril* èn it vórt zónder taand.
Hij is bij de tijd; hij leest nog zonder bril en eet voortaan zonder tanden.

Hël betekent vaak 'helder van geest', maar ook wordt wel bedoeld dat het lichaam nog goed functioneert. *Ze zén bèij nog goewd hël èn kunne zónder hulp ut de weeg.*

Iemes *brits zette*.

Iemand uitdagen hetzelfde te doen.

Dit gebeurde vooral onder de schooljeugd bij het slootje springen.
(In de noordelijke Meierij heet dit ook *iemes prut zette*.)

Hòlt 's gaauw d'n *bródkant*, want ik blaf van d'n *hóng*er.

Haal eens gauw de broodkant, want ik blaf van de honger.

D'n bródkant was de oude term voor het aangesneden brood.

Wè 'nen *broelie*!

Wat een 'broelie'!

De betekenis van *broelie* is 'onordelijk geheel', 'onoverzichtelijke menigte', 'rotzooi'. Verwantschap met Frans *brouiller* lijkt waarschijnlijk.

Gif mén nog 'n bietje *brómóllie*.

Geef mij nog een beetje 'bromolie'.

Bedoeld wordt een borreltje. *Brómóllie* is een vervorming van 'bronolie' en betekent eigenlijk petroleum.

Dè frit gin *brood*.

Dat vreet geen brood.

Dit zegt men van iets dat men niet van de hand wil doen omdat het waardevast is en niemand in de weg staat.

Die kan niks ès van goei *brood* (*kaoie*) strónt make.

Die kan niets dan van goed brood (kwade) stront maken.

Gezegd van een nietsnut.

Drink óp, ge kunt 'r beeter af pisse ès van 'n korsje brood.

Drink op, je kunt er beter van pissen dan van een korstje brood.

Bijvoorbeeld gezegd als men wil hebben dat de kinderen hun melk opdrinken.

Gij mót mar waasse wór ge brood hòlt.

Jij moet maar wassen waar je brood haalt.

Dit zei men wel wanneer men vond dat de aangesprokene zich thuis maar moest gaan wassen.

Iemes iets óp z'n brood geeve.

Iemand iets op zijn brood geven.

Iemand iets verwijten, iemand iets onder de neus wrijven. In Zuid-Nederland ook *iemand iets op zijn brood smeren*. Vergelijk Duits *einem etwas in der Suppe (zu essen) geben*.

Van brood worde groot, van mik worde dik!

Van brood word je groot, van mik word je dik!

Met brood werd roggebrood bedoeld, mik is wittebrood. Men at vroeger vooral roggebrood. Mik was een luxe.

Mi bruide èn lijke gòn de miste sènte strijke.

Met bruiden en lijken gaan de meeste centen strijken.

Dè kan d'n bruine nie trékke.

Dat kan bruin(-tje) niet trekken.

Dat kunnen wij ons financieel niet veroorloven.; dat gaat financieel boven onze macht. Een van de betekenissen van bruin is volgens Koenen-Endepols bruin paard, bij uitbreiding paard.

Die koew is zeejker brul; ze duu niks ès bralle.

Die koe is zeker brul; ze doet niks dan brullen.

Brul betekent hier tochtig.

Hij hi gèir 'n buikwèrmerke.

Hij heeft graag een 'buikwarmertje'.

Hij lust graag een borreltje.

Dè is 'nen bùil.

Dat is een buil.

Dat is een rotzak, smeerlap, ellendeling.

Hij leest de bùile van De Gruyter òn d'n binnekant;

Hij leest de builen van De Gruyter aan de binnenkant.

Veel voorkomende variant op het volgende. Gezegd van iemand die 'het' denkt te weten, terwijl het tegendeel waar is. De Gruyter was de grootgrutter (de kruidenier) van Den Bosch die landelijke bekendheid verwierf in de vijftiger, zestiger jaren. (Zie ook *snuupke van de week.*)

Hij leest de bùile van Héttema òn d'n binnekant.

Hij leest de builen van Hettema aan de binnenkant.

Gezegd van iemand die 'het' denkt te weten, terwijl het tegendeel waar is. Dit zegt men van iemand die als 'nen dook' beschouwd wordt, omdat hij vrijwel niets leest. Hettema, een der hoofdfiguren van de latere EDAH, verpakte zijn kruidenierswaren blijkbaar in zakken met uitvoerig opschrift. De betekenis is dus dat de lezer gezien wordt als iemand die denkt het te weten, terwijl het tegendeel waar is. Hettema en Ebben waren de grondleggers van de EDAH. In de omslag van de oude puntzakken van de EDAH stonden spreuken en gezegdes!

D'n Bóssen bùil.

De Bossche buil.

Spottende benaming voor de krant van Den Bosch en omstreken. Vroeger *Het Huisgezin*, nu *Het Brabants Dagblad*.

't Mót ammel van d'n éélen bùil.

Het moet allemaal van de 'ijle buil'.

Het moet allemaal betaald worden (en we hebben toch al zo weinig geld). 'IJl' betekent hier 'leeg'.

Kééken ès de lésten bukkem út 't kiesje.

Kijken als de laatste bokking uit het kistje.

De betekenis van de zegswijze is: heel beteuterd, bedremmeld kijken. Ook: er armetierig uitzien. Van Dale geeft de uitdrukking niet maar zegt: bokking, m. (-en) (ook gesproken als *bokkum*): gerookte haring.

Wè zédde toch 'ne stijven bukkem.

Wat ben je toch een stijve bokking.

Gezegd tegen iemand die in het geheel niet lenig is.

Zó stijf ès unnen bukkem.

Zo stijf als een bokking. Heel erg stijf.

Die li hier alt rónnd te bùllieje.

Die ligt hier altijd rond te hangen.

(Ook *bóllieje* werd gezegd.)

Beeter unnen bult ès ginne rug.

Beter een bult dan geen rug.

Beter een gebrek, dan karakterloos. Hier staat *ginne rug* dus voor slapheid, gebrek aan ruggengraat, karakterloosheid.

Kwart over d'n bult, krèk gespuld.

Kwart over de bult, net gespeeld.

Gezegd als antwoord op de vraag *hoe laot zó 't zén?*

Oew èige unnen *bult* laache.

Zich een bult lachen.

Heel hard lachen. Stoett verklaart het als volgt: eigenlijk zo lachen dat men een bochel krijgt, doordat men zich geheel voorover buigt en de rug dus krom gaat staan. Denk ook aan de synoniemen: zich een kriek, een aap, een bochel lachen. In het Zuid-Nederlands zegt men ook *zich krom lachen*. Vergelijk Frans *se donner une bosse de rire*; Duits *sich einen Buckel lachen*; Engels *to double up with laughter*.

Vur niks? Bulte mi *bultjes* d'r bovenóp!

Voor niets? Bulten met bultjes er bovenop!

Gezegd wanneer iets gratis is: in dat geval graag zoveel mogelijk!

***Bumke* groot, planterke dood.**

Boompje groot, plantertje dood.

Wanneer de boom groot is, is degene die hem geplant heeft, gestorven.

Wij meuge dè vèt *burd* meej skón lèkke.

Wij mogen dat vette bord helpen schoon likken.

Gezegd door iemand die gratis meedrinkt in de kroeg. Het beeld is waarschijnlijk ontleend aan de honden die de borden mogen aflikken.

We fiste de *burdjes* van de skaauw.

We feesten de bordjes van de schouw.

We feesten er flink op los.

Tusse de *burries*.

Tussen de berries.

De betekenis is 'actief, werkzaam'. Het beeld is ontleend aan de paarden die ingespannen 'tussen de berries' staan. *Hij sti alle daag nog tusse de burries*.

Ègge mar nie ùt de *burries* valt.

Als je maar niet uit de berries valt.

Als je maar niet ziek of invalide wordt.

Ge moest alt meej in de *burries*.

Je moest altijd meteen in de berries.

Je moest altijd meteen aan het werk.

Nie alt in de *burries*, zin Jàs, èn ie zétte de m'dam d'r 's ónder.

Niet altijd in de berries, zei Jàs, en hij zette er de madam eens onder.

De *madam* is de stutpaal die men onder de stilstaande kar zette.

In de *bus* blaoze.

In de bus blazen.

Goed voor den dag komen, je best doen, royaal zijn. Stoett geeft *in de beurs blazen*. Misschien gaat dit terug op een oude goochelaarsgrap. Iemand moet in een bus blazen en wordt voorgehouden dat hij dan van een kwaal of schoonheidsfout verlost wordt. (Dit komt al voor in de Middelnederlandse klucht *De Buskenblaser*.) Zo zou de zegswijze de betekenis gekregen hebben van beetgenomen worden. Vervolgens ging het 'moeten dokken' betekenen. Vergelijk Duits *in die Bùchse blasen müssen* voor een boete moeten betalen.

Hij li achter de *buukehég*.

Hij ligt achter de beukenheg.

Hij ligt op het kerkhof.

Buite z'n *buukske* gaon.

Buiten zijn boekje gaan.

Zijn eigen bevoegdheid te buiten gaan, iets doen waartoe men geen recht heeft. De eigenlijke betekenis komt van 'zich niet houden aan dat wat in het boek staat'.

Hij li achter de buukehég.

'n *Buukske* over iemes opedoen.

Een boekje over iemand opendoen.

Iemands fouten en gebreken wereldkundig maken. Volgens Stoett wordt er wellicht gedacht aan de boeken die bij het laatste oordeel geopend zullen worden, en waarin de slechte en goede daden van alle mensen staan opgetekend.

Haawt oewen *buurman* in eere, mar ló't de hég staan.

Hou je buurman in ere, maar laat de heg staan.

Overloop elkaar niet.

Ze hi krèk de kaoi daag.

D

D'n dieje is hille mòl *daabs*.

Die is helemaal daabs.

Hij is niet goed bij zijn hoofd

D'r zén van die *daag* dè alles teejgerééjt.

Er zijn van die dagen dat alles tegen rijdt.

Er zijn tijden dat alles tegen zit.

Alle *daag* zat is ók 'n gereejgeld leeve.

Elke dag dronken is ook een geregeld leven.

Schertsend gezegd bij het zien van dronken personen.

Ès de *daag* gòn lénge, gi de winter strénge.

Als de dagen gaan lengen, gaat de winter strengen.

Na december, als de dagen langer worden, wordt het vaak kouder.

Ze hi krèk de kaoi *daag*.

Ze heeft net de 'kwade dagen'.

Ze is net ongesteld.

Ligt 'r toch nie dur d'n hof te *dabbere*!

Lig toch niet zo rond te rennen door de tuin.

Dabbere betekent 'onnut rondlopen'.

Klèin jóng doen gèire in de slijk *dabbere*.

Kleine kinderen spelen graag in de modder.

dag

Ès ge d'n *dag* goewd hét besteejd, zulde saoves blééj zén.

Als je de dag goed hebt besteed, zul je 's avonds blij zijn.

Arbeid geeft voldoening.

Hij zit d'n hillen *dag* te hijse.

Hij zit de hele dag te hijsen.

Gezegd van iemand die altijd in de kroeg zit.

Mèirge kùmt 'r wir 'nen *dag* wór de maus nog nie òn gebeejten hi.

Morgen komt er weer een dag waaraan de muis nog niet gebeten heeft.

Morgen komt er weer een dag met nieuwe mogelijkheden.

Vur *dag* èn daauw.

Voor dag en dauw.

Voor de dageraad, voor het aanbreken van de dag. Voor de achttiende eeuw zei men: 'voor dauw voor dag'.

Vur de langsten *dag* gevalle reegen mót teejge kommende drugt ópweege.

Vóór de langste dag gevallen regen moet tegen komende droogte opwegen.

Zó groot ès mèirge d'n hillen *dag*.

Zo groot als morgen de hele dag.

Heel groot.

Iets óp oew *dak* kréége.

Iets op je dak krijgen.

Ergens voor moeten opdraaien. Oorspronkelijk gezegd van regenbuien en hagelvlagen, maar later ook van verwensingen en verwijten. Vergelijk Duits: *aufs Dach regnen*, Engels: *to lay something at another person's door*.

Beeter sneuw óp 't dak ès gin stroi.

Beter sneeuw op het dak dan geen stro.

Grijs van haar is beter dan kaal.

D'r is te veul dak óp 't haus.

Er is te veel dak op het huis.

Er zijn ongewenste toehoorders. Vooral gezegd wanneer er kinderen bij zijn die iets niet mogen horen. Waarschijnlijk wordt bedoeld: we zijn hier te veel opgesloten om vrijuit te kunnen spreken. Misschien wordt bij dak aan 'dekstro met aren' gedacht. Die aren zijn de oren. Ook wordt met dezelfde betekenis gezegd: *d'r is te veul stroi óp 't dak.*

Vrééjen ónder een dak is skaand mar ók 'n gemak.

Vrijen onder één dak is schande maar ook een gemak.

Het was schande wanneer meid en knecht een relatie kregen in het huis waar ze in dienst waren. Ook *Vrééjen ónder een dak kost eer, mar is 'n gemak.*

Vrééjen ónder een dak is skaand mar ók 'n gemak, zin de knècht, èn ie laag mi de meid óp de balke.

Vrijen onder één dak is schande maar ook een gemak, zei de knecht, en hij lag met de meid op de hooizolder.

B'óns mi al dè volk, zin Jóst, de èipel waren al út de pan vur d'n damp òn de zulder waar.

Bij ons met al dat volk, zei Joost, de aardappelen waren al uit de pan voor de damp aan de zolder was.

Deze zei-spreuk verwijst naar de tijd dat men gezamenlijk nog uit de pan pikte.

D'n dans óntspringe.

De dans ontspringen.

Het gevaar ontlopen. Dans betekent hier strijd of spel. Er wordt misschien gedacht aan de dodendans die niemand kan ontspringen.

Duits: *dem Tanze entspringen*. Engels: *to get off scot-free*.

Ge kunt toch wèl *danse* al is 't nie mi de bruid.

Je kunt toch wel dansen al is het niet met de bruid.

Je kunt toch wel plezier hebben al moet je het met minder doen.

Daor 't is, daor wil 't zén.

Daar het is, daar wil het zijn.

Overvloed vermeedert zich altijd.

Dè's dan nog tot *daor* òn toew.

Dat is dan nog tot daar aan toe.

Tot zo ver kan ik er nog wel begrip voor opbrengen.

Déje worre unne slip ès d'r iemes óp zit.

Dijen worden een slip (schoot) als er iemand op zit.

't Waar 'n hil *dèftighèd*.

Het was een hele deftigheid.

Men bedoelt dat er veel dure dames en heren met veel opsmuk aanwezig waren. Soms wordt dit verkort tot *'t dèftig: 't dèftig waar d'r gelijk*. (De deftigen waren er allemaal.)

Gin *dèit* verstand.

Geen 'duit' verstand.

Oudere mensen kennen nog *dètje drulle*, een spel waarbij munten van een lat moesten rollen.

't Is krèk lèk 't vélt, zin d'n dékker, èn ie skiejt in de pap.

Het is net zoals het valt, zei de dekker, en hij scheet in de pap.

Hierbij moet men eraan denken dat de pap onder de schoorsteen op de kachel stond.

Dè gi van 'n lèije dèkske, zin Driekske d'n Dékker èn ie viel van de kèrkentórre.

Dat gaat van een leien dakje, zei Driekske den Dekker en hij viel van de kerktoren.

Gezegd wanneer iets erg tegenvalt.

Zó vurzichtig ès 'nen dékstier.

Zo voorzichtig als een dekstier.

Zeer onbehouwen.

Zó dèmpig ès 'n kaoi pèrd.

Zo 'dempig' als een slecht paard.

Gezegd van personen die kort van adem zijn.

Dénke is vur de pèird, zin d'n boer, die hén gróttèr hèrses.

Denken is voor de paarden, zei de boer, die hebben grotere hersenen.

Dér dan, zin d'n boer, mar 't gónk 'm òn z'ne nier.

Der dan, zei de boer, maar het ging hem aan zijn nier.

Gezegd wanneer men toestemt ondanks alles. Ook gebruikt voor als-jeblijft, ook dan klinkt het niet erg innemend: *dér, daor hédde 't dan, hédde nou oewe zin?*

Dees brood is klaoren dèrf èn nie te eete.

Dit brood is een en al 'derf' en niet te eten.

Dèrf is ongare deeg.

Ze is boerrin tot in d'ren dèrm.

Ze is boerin tot in haar darm.

Dit wil zeggen dat ze met hart en ziel boerin is.

'ne Langen dèrm.

Een lange darm.

Gezegd van iemand die lang en mager is (zie arm).

Nò d'n eete vét ie altéd 'n dèrmdaowerke.

Na het eten neemt hij altijd een 'darmdouwertje'.

Een borrel is goed voor de spijsvertering.

Dèrtien in 'n dozijn.

Dertien in een dozijn.

Vooraf gezegd wanneer het over onbelangrijke dingen en personen gaat. Bij zulke zaken kijkt men niet zo nauw en geeft er al licht een toe; het zijn er dan dertien in plaats van twaalf.

De deugd in de mitte.

De deugd in het midden.

Wanneer iemand tussen twee andere mensen staat of zit, wordt dit vaak schertsend gezegd. Het is afkomstig uit het Latijn: 'virtus in medio' dat oorspronkelijk echter betekent dat de deugd in het midden tussen twee uitersten ligt. Het gaat terug op de versregel van Horatius: 'virtus est medium vitiorum et uniuque reductum': deugd is het midden houden tussen twee uitersten en van beide even ver verwijderd blijven.

De deugd in de mitte, zin d'n duvel, èn ie liejp tusse twee kappesiene.

De deugd in het midden, zei de duivel, en hij liep tussen twee Kapucijnen.

De deugd in de mitte èn de prulderéj opzéej.

De deugd in het midden en de 'prulderij' opzij.

Prulderéj betekent hier het minderwaardige spul.

Mi de *deur* in d'n hèrd valle.

Met de deur in huis vallen.

Vroeger gaf de voordeur van veel huizen uit op de woonkamer. Je viel er zonder te kloppen letterlijk met de deur '*in d'n hèrd*'. Nu is dit soms nog bij oude boerderijtjes te zien. Tegenwoordig is de betekenis 'met-een, zonder enige voorbereiding over het onderwerp beginnen'. Het kostte in de winterdag veel warmte en daarom was het 'achterom kermis'.

Same dur een *deur* kunne.

Samen door één deur kunnen.

Het goed met elkaar kunnen vinden. Ook in negatieve vorm gebruikt: *die twee kunne nie dur een deur*.

Tusse *deur* èn dülper.

Tussen deur en dorpel.

In de gauwigheid. *Dülper* is een omzetting van *dürpel* 'drempel'.

Ze hén wir vur m'n *deur* zitte skijte.

Ze hebben weer voor mijn deur zitten schijten.

Gezegd wanneer iets voor je neus wordt weggekaapt.

Zó zat ès 'n *deur*.

Zo dronken als een deur.

Stomdronken. Ook: *zó zat ès 'n skuurdeur*.

Mi d'n *deurstéél* afdèile.

Met de deurstijl afdelen.

Met niemand hoeven delen; gezegd van de enige erfgenaam. *Oo, gij mót mi d'n deurstéél afdèile!*

Och, 't is zó'n traog *deuske* een.

Och, het is zo'n traag 'doosje'.

De verkleiningsvorm van *doos* voor suffige vrouw klinkt iets vriendelijker.

Wie ùt veul *deuskes* snuft, mót dik nieze.

Wie uit veel doosjes snuft, moet vaak niezen.

Wie overal van wil profiteren, krijgt later vaak spijt.

Ze hi ùt veul *deuskes* gesnuft.

Ze heeft uit veel doosjes gesnuft.

Ze heeft veel vrijers gehad.

Beeter *Deutere* bé leeve ès D'n Bós bé dood.

Beter Deuteren bij leven dan Den Bosch bij dood.

Je kunt beter met iets minder tevreden zijn, dan te hoog grijpen en de kous op de kop krijgen.

D'n *dienst* ùtmake.

De dienst uitmaken.

De baas spelen. De term is afkomstig uit militaire dienst. Dienst betekent hier letterlijk 'het werk voor de komende dagen', zoals dat op het avondappel werd voorgelezen.

Iemes òn d'n *dijk* zette.

Iemand aan de dijk zetten.

Iemand ontslag geven en brodeloos maken. Ook zegt men: *óp straot zétte of de laon ùtstuure.*

Letterlijk betekent het eigenlijk 'iemand buiten (het huis of de werkplaats) zetten'.

***Dijssels* èn *dórres* doen zeer, mar *kaoitóng*e nog meer.**

Distels en doorns doen zeer, maar kwaaitongen nog meer.

Roddel is heel pijnlijk.

Dur dik èn dun.

Door dik en dun.

Niets ontziend. Letterlijk 'door modder en slijk'. Misschien afkomstig van 'door dicht en dun'. *Iemes dur dik èn dun volge* wil zeggen dat men hem in alle omstandigheden blijft steunen. In het Middelnederlands zei men nog: *over stoc ende steene*. Duits: *durch dick und dünn*. Engels: *through thick and thin*. Zie ook *Dun, dik of dur 'n duukske?*

Hij hi d'r 'n hil dil.

Hij heeft er 'een heel deel'.

Hij heeft veel geld.

Alle goei dinger in drieje.

Alle goed dingen in drieën.

Vaak schertsend gezegd wanneer dingen drie keer gebeuren. Drie is vanouds een belangrijk getal. Volgens het oude rechtssysteem zijn er drie 'dingen', drie rechtszittingen, drie gemene waarheden en drie ommegangen. Een *ding* duurt drie dagen. Bij verkoop moet de zaak ook driemaal geboden worden: 'eenmaal, andermaal, ten derden male'. Omdat op zee driemaal vaak ook recht was, zei men: driemaal is scheepsrecht. Vergelijk Duits: *aller guten Dinge sind drei*; Engels: *third time is lucky*; Frans: *le troisième coup fait feu*.

Drie dinger zén nie teeje te haauwe: 'n pèrd óp hol, 'n meid óp traowe èn unnen boer mi 'n vaon.

Drie dingen zijn niet tegen te houden: een paard op hol, een meid die op trouwen staat en een boer die een vaandel draagt.

Gezegd wanneer iets nogal lomp wordt doorgedreven.

Ès ge gòt traowe, rakte drie dinger kwét: de béste plòts in béd, oew portemeneej èn 't léste woord in haus...

Als je gaat trouwen, raak je drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, je portemonnee en het laatste woord in huis...

Mi drie *dinger* zitte in haus verleege: rook, 'n kaoi wijf èn reegen.
Met drie dingen zit je in huis verlegen: rook, een kwaai wijf en regen.

Nò de slacht hán ze vur 'n por mònd *dings* zat.

Na de slacht hadden ze voor een paar maanden eten genoeg.

Hier betekent *dings* etenswaar, maar het kan in ander verband bijvoorbeeld ook op gereedschap slaan.

't Is 'n hil *dingzèghèd*.

Het is een heel 'dingzigheid'.

Het is een heel karwei; een grote onderneming.

***Dizzèmbèr* mi vorst èn slijk makt de dokters rijk.**

December met vorst en slijk maakt de dokters rijk.

Kwakkelwinters brengen veel zieken.

Dè zaat 'r *dobbel* èn *dwèrs* in!

Dat zat er dubbel en dwars in!

Dè's gin *dódzónde*.

Dat is geen doodzonde.

Dat is niet zo erg. Letterlijk: dat is geen grote zonde; een doodzonde is een zonde die de ziel doodt; dat wil zeggen 'die de genade Gods doodt'. Vandaar ging doodzonde een grote fout betekenen.

Kom, ik *doe* 's óp haus òn.

Kom, ik doe eens op huis aan. (Zie *duu* p. 107)

Ik héb alt gezónden *doei*.

Ik heb altijd gezonde trek.

Doei staat voor 'eetlust', zie *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*.

Wór *doede* óp af?

Waar doe je op af?

Dit zegt bijvoorbeeld de man tegen z'n vrouw die hij ziet vertrekken.

Oo, doede'r 's út?

O, doe je er eens uit?

Ook in de opening voor een kort buurtpraatje wordt 'doen' vaak gebruikt.

Al doende leerde.

Al doende leert men.

Een vak leert men het beste in de praktijk. Vergelijk Engels: *practice makes perfect*.

Dè wil nie gedaon zén.

Dat wil niet gedaan zijn.

Dat wordt niet op prijs gesteld.

Nooi gedaon is ók gedaon.

Ongaarne gedaan is ook gedaan.

Of je het nu met tegenzin doet of niet, het moet toch gebeuren. *Nooi* is 'node', ongaarne.

Uurst gedaon èn dan gedocht hi veul minse verdriet gebrocht.

Eerst gedaan en dan gedacht heeft menigeen verdriet gebracht.

Bezint eer ge begint.

D'r neeve doen.

Er naast doen.

Zich vergissen, blunderen: *nou hédde zitte verzake, wè kunde gè d'r toch neeve doewn!* (bij het kaartspel).

Kom mar, lèkker doesje!

Kom maar, lekker doesje!

Gezegd tegen een klein kindje, soms ook tegen een klein dier.

't Gi goewd, zin d'n dokter, andere poot d'r ók af.

Het gaat goed, zei de dokter, andere poot er ook af.

Een zeispreuk die gebezigd wordt, wanneer de zaken helemaal verkeerd lopen.

't Is ginnen doktersgang.

Het is geen doktersgang.

Het is niet zo'n ramp al loop je een keer voor niks, want jij kost geen geld en een doktersvisite wel.

Ès't nie te veul dól is.

Als het niet te veel moeite is.

Wè hé'k 'r toch 'n dól mi gehad!

Wat heb ik er toch veel moeilijkheden mee gehad!

Wat heb ik er toch veel mee te stellen gehad!

Ik zé zó dól ès 'n kùike.

Ik ben zo dol als een kuiken.

Ik ben heel duizelig.

Wè'n döllie!

Wat een dollie!

Wat een onhandige meid!

Hij kós zó van de prikstoewl dómmeneere.

Hij kon zo vanaf de preekstoel 'domineren'.

Hij kon bij het preken zo tekeer gaan.

Dónder óp 'ne kaolen dórrre, d'n halve zómmer al verlórre.

Donder op een kale doorn, de halve zomer al verloren.

Onweer in de winter zou een slecht voorteken zijn voor de volgende zomer.

Ès't dóndert èn reegent is 't weer wèl gezeegend.

Als het dondert en regent is het weer wel gezegend.

Bij regen tijdens onweer is er minder brandgevaar.

Ge slòt 'r d'n dóns út èn ge haauxt kaf over.

Je slaat er de dons uit en je houdt kaf over.

Dit zegt men als kinderen geslagen worden. Men bedoelt dat de kinderen stug en ongezeglijk worden door het slaan.

De dood hi alt 'n oorzaak

De dood heeft altijd een oorzaak.

Er is altijd wel een verklaring voor iets te vinden.

Die vélt dood over inne sènt.

Die valt dood over één cent.

Hij is ontzettend gierig; hij zou om één cent van een koop afzien. Hij gaat nog liever dood dan dat hij een cent opoffert.

D'r is ginne skónderen dood ès smèires dood wakker worre.

Er is geen schonere dood dan 's morgens dood wakker worden.

Grappige spreuk waarin beweerd wordt dat je het best op bed kunt sterven, want 'dan word je dood wakker'.

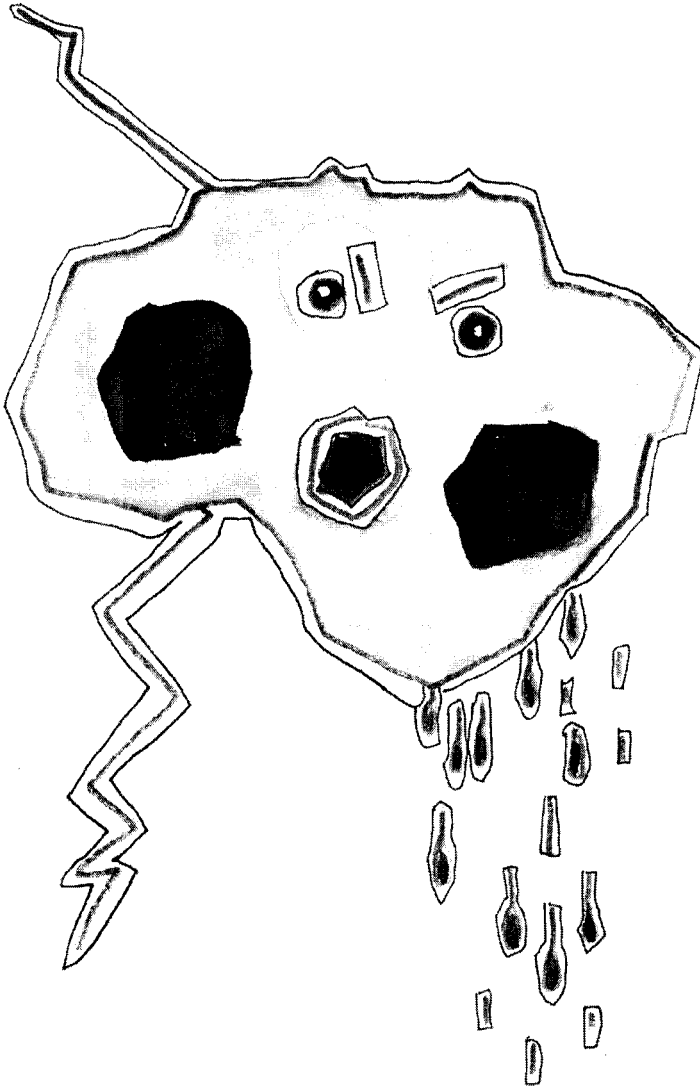
Dood duu nie zeer.

Dood doet niet zeer.

Na de dood voel je niets meer.

Ge gòt nie dood ès ge òjem bléft haole èn Bèstsen hónning it.

Je gaat niet dood als je adem blijft halen en honing uit Best eet.

Ès 't dóndert èn reegent is 't weer wèl gezeegend.

Ge mót nie bang zén vur de *dood*, want ge mót mar zoo dénke: de goei gòn alt 't uurst!

Je moet niet bang zijn voor de dood, want je moet maar zo denken: de goeden gaan altijd het eerste!

Sarcastisch gezegd. Verdekt betekent het dat de aangesprokene dus niet tot de goeden behoort.

't Gi mi mén nog nie zó slècht; ik zal m'nen *dood* wèl haole.

Het gaat mij nog niet zo slecht; ik zal mijn dood wel halen.

Humoristische spreuk waarin luchtig over de dood gedaan wordt. Iedereen haalt immers zijn dood.

Val *dood*, leefde gé ók nog!

Val dood, leef jij ook nog!

Uitroep van verbazing bij het zien van iemand die men een eeuwigheid gemist heeft.

We zén mar innen *dood* skuldig.

We zijn maar een dood schuldig..., dus profiteer van het leven.

Zó *dood* ès 'ne pier.

Zo dood als een pier.

Morsdood.

Ge kékt ès de *dood* van Ieper.

Je kijkt als de dood van Ieper.

Gezegd wanneer er iemand hevig geschrokken of slecht uitziet. De spreekwoordelijke uitdrukking "De dood van Ieperen" ('hij ziet eruit als de dood van Ieperen', hij ziet er zeer vaal en slecht uit) is niet, zoals soms wordt gedacht, terug te voeren op het gebruik van gifgas in die plaats in de Eerste Wereldoorlog, maar is al veel ouder en komt waarschijnlijk van de pestepidemie die in 1347 ook in Ieper woedde (zie Wikipedia).

Ik gò nie nor haus, want de miste minse gòn thaus *dood*.

Ik ga niet naar huis, want de meeste mensen gaan thuis dood.

Gezegd als excuus om ergens (op een feestje) langer te blijven.

Ès ge vruug *dood gòt*, kunde vruug in d'n himmel komme.

Als je vroeg dood gaat, kun je vroeg in de hemel komen.

Alles heeft zo zijn voordelen.

***Doodgaon* is niks, mar ge mót zó lang stil ligge.**

Doodgaan is niks, maar je moet zo lang stil liggen.

***Doodgaon* is niks, zin Kriesje d'n dódgraver, mar ge wordt 'r zó stijf af.**

Doodgaan is niks, zei Chrisje den doodgraver, maar je wordt er zo stijf van.

Ze zal 'm gaauw doodkietele.

Ze zal hem gauw doodkietelen.

Vooraf gezegd van een jonge vrouw die een oudere rijke man trouwt.

De dooi hébbe vurrang.

De doden hebben voorrang.

Hiermee bedoelt men dat bij de naamgeving van pas geboren kinderen afgeweken moet worden van de traditionele naamgeving ten faveure van de pas gestorvene.

Gé makt gin dooi.

Jij maakt geen doden.

Jij maakt niet veel indruk.

D'r zulle dooi valle.

Er zullen doden vallen.

Gezegd wanneer er een gevecht dreigt tussen kinderen. Zie ook *kéerkhof*.

Kaauwen dooi, behaauwen dooi.

Koude dooi, behouden dooi.

Als het dooit en het toch koud is, zal de dooi aanhouden, volgens deze weerspreuk.

Unnen dooie èn 'n bruid mótte bèij 't haus ùit.

Een dode en een bruid moeten beiden het huis uit.

Niet introuwen dus!

Dè is zónnen dookus.

Dat is toch zo'n dokus.

Dat is zo'n sufferd. *Dookus* is afgeleid van Jodokus. (*Dookus* wordt ook wel verkort tot *dook*.)

't Is zó'n dutselèchtige doos, ze vergit alles.

Het is zo'n 'dutselachtige doos', ze vergeet alles.

Dutsele betekent 'suffen'.

Ût de aauw doos.

Uit de oude doos.

Gezegd wanneer men verhalen of anekdoten ophaalt uit een ver verleden, maar ook wel bij het zien van ouderwetse kleding of oude gewoonten. Men verwijst eigenlijk naar zaken die als het ware in een doos bewaard zijn gebleven.

Die zit vórt in 'n houtere doos.

Die zit voortaan in een houten doos.

Gezegd wanneer er gesproken wordt over iemand die dood en begraven is.

Oo, heur ik oe, zin d'n doove, èn ie vóng 'r een.

O, hoor ik je, zei de dove, en hij kreeg 'n klap.

Iemes 'nen dórren in 't oog zén.

Iemand een doorn in het oog zijn.

Bij iemand grote ergernis veroorzaken. De oorsprong is in de bijbel te vinden (Jozua 23:13). Vergelijk Duits: *Das ist mir ein Dorn in Auge*. Engels: *that's an eye-sore to me*.

Wè wiere de jóng daor dik gedorst!

Wat werden de kinderen daar vaak geslagen!

Het beeld is ontleend aan het handmatige dorsen met de vlegel. (ook *afgedorst*.)

Érres d'n draak mi steeke.

Ergens de draak mee steken.

Ergens de spot mee drijven. De uitdrukking gaat terug op Sint Joris en de draak. Sint Joris zou circa 250 na Christus de draak hebben gedood die zijn land Cappadocië onveilig maakte. Later werd de draak het symbool voor het heidendom en de duivel. In Middeleeuwse processies werden Sint Joris en de draak veelvuldig opgevoerd. Waarschijnlijk is het beeld daaraan ontleend: men zegt iets wat men niet in ernst meent.

Zó zat ès 'nen dragónder.

Zo dronken als een dragonder.

Stomdronken. Een dragonder is een lichte cavalierist.

't Is 'n drankùrgel.

Het is een drankorgel.

Gezegd van een dronkaard.

Dè's me toch 'nen drankwage.

Dat is me toch een drankwagen.

Gezegd van iemand die altijd dronken is.

D'n draod kwét rake.

De draad kwijt raken.

De samenhang verliezen en niet meer weten waar men gebleven was. Wellicht wordt hier in oorsprong verwezen naar de draad van Ariadne waarmee Theseus de weg vond uit het labyrint van de Minotaurus. Vergelijk Duits: *den Faden (der Unterhaltung) verlieren*. Engels: *to lose the thread of one's discourse*.

't Gi teejge d'n draod in.

Het gaat tegen de draad in.

Letterlijk: het gaat tegen de loop van het weefsel in. Vooral gezegd van iemand die eigenzinnig en dwars is. Tegendraads met de betekenis 'weerbarstig' is ontleend aan hetzelfde beeld.

Die is alt stèil teejge d'n draod in.

Die is altijd steil tegen de draad in.

Die is altijd precies tegen de keer in. Gezegd van een weerbarstig en koppig persoon.

Ze hén ónder d'n draod durgefreete.

Ze hebben onder de draad doorgevreten.

Gezegd van een jong paartje dat de liefde heeft bedreven en moet trouwen.

Goewd óp dreejf zén.

Goed op dreef zijn.

Goed bezig zijn. *Dreef* is afgeleid van drijven, voortgaan en is hier eigenlijk hetzelfde als 'gang'. Vergelijk Duits: *im Zuge sein*; Engels: *to be in gear*; Frans: *être en train*.

Érres unnen drèij òn geeve.

Ergens een draai aan geven.

Een bepaalde zaak zo voorstellen (zo draaien) dat zij een ander aanzicht krijgt.

Érres oewen *drèij* hébbe.

Ergens je draai hebben.

Het ergens naar de zin hebben.

Ge kun 't *drèije* zó ge wilt, mar de kónt bléf achter.

Je kunt het draaien zo je wilt, maar de kont blijft achter.

Gezegd wanneer iemand een hopeloze zaak probeert te redden door zich eruit te kletsen.

Nee, daor komde nie mi *gedrèijd*.

Nee, daar kom je niet mee gedraaid.

Nee, dat krijg je niet voor elkaar.

Hij kan nie ziejn *dè-t-ie dreug* sti.

Hij kan niet zien dat hij droog staat.

Gezegd van een dronkelap.

Nog nie *dreug* achter de órre.

Nog niet droog achter de oren.

Gezegd wanneer men van doen heeft met iemand die zeer jong en onervaren is. Eigenlijk wordt verwezen naar een pasgeboren kind. Meestal wordt de zegswijze gebezigd voor kinderen die praten over dingen uit de grote mensen wereld. Het gezegde wordt ook gebezigd voor heel jonggehuwden. In Brabant zegt men soms ook met dezelfde betekenis: *nog gruun achter de órre*. Het is werkelijk zo dat de huidplooi achter oren van een pasgeborene het laatst droogt.

Duits: *noch nicht trocken hinter den Ohren sein*.

Zó *dreug* ès aasse.

Zo droog als as.

Vooraf gezegd van de grond.

Zó *dreug* ès 'n been.

Zo droog als een been.

Heel erg droog.

Zó dreug ès de kónt van Suntreklaos.

Zo droog als de kont van Sinterklaas.

Heel erg droog.

Òn 'n zééje dreujke hange.

Aan een zijden draadje hangen.

In een voortdurende levensbedreigende situatie verkeren. Al bij de Grieken en Romeinen bekend in een beeldspraak waarin een draad of een haar genoemd wordt. *Z'n leeve hóng òn 'n zééje dreujke.*

Wè'nnen drieklezoor!

Wat een 'drieklezoor'!

Wat een sufferd! Het WNT heeft "Klesoor – klisoor -, znw. m. en onz. Metselaarsterm. Ontleend aan fra. *closoir (clausoir)*, in de betekenis van: sluiters (sluitstuk) van een metsellaag; vergelijk gelijkbetekend Engels *closer*. Eigenlijk de naam voor het stuk steen (gedeelte van een metselsteen) waarmee de metselaar een laag besluit, afsluit." Onder Drie vindt men vervolgens *Drieklesoor*, baksteen die slechts drie vierden van de normale lengte heeft.

Vermoedelijk is die driekwartbetekenis hier ook gebruikt om aan te geven dat de persoon niet volledig bij verstand is. Zo hoor je ook wel eens "een halve" of "een driekwart", gezegd van een domme persoon.

't Zén alt dezèlfde die òn d'n drinkeskaol stòn.

Het zijn altijd dezelfde die aan de 'drinkkuil' staan.

Drinkeskaol is een bespottende benaming voor de tapkast. Ontleend aan het vee.

Nou mar droome dè ge laacht, dan zédde mèirge blééj.

Nu maar dromen dat je lacht, dan ben je morgen blij.

Gezegd tegen kinderen die men naar bed brengt.

De lésten drop is d'n bótterknop.

De laatste drop is de botterknop.

De laatste druppel melk zou de beste zijn (men moet hier denken aan handmelken.)

't Is me toch 'n druif een.

Het is me toch een druif.

Het is me toch een levenslustig persoon.

De druive zén zoer.

De druiven zijn zuur.

Vooraf gezegd wanneer iemand een zaak graag had willen bemachtigen, maar mispakt en er vervolgens met minachting over gaat spreken. De zegswijze gaat terug op de fabel van Aesopus, waarin de vos zegt dat hij geen druiven lust, maar in werkelijkheid hangen ze te hoog voor hem. Vergelijk Duits: *die Trauben sind ihm zu sauer*; Engels: *the grapes are sour*; Frans: *les raisins sont trop verts*.

Makt oew èige nie druk, ge zét hier mar vur éfkes èn per óngeluk.

Maak je niet druk, je bent hier maar voor even en per ongeluk.

Wijze lijfspreuk van voor de tijd van de gezinsplanning en voorbehoedmiddelen.

Wór is óns drùlleke dan?

Waar is ons 'drolletje' dan?

Drùlleke is een liefkozend troetelwoordje. Vergelijk *doesje*.

Kom, we drùllen óp haus òn.

Kom, we 'rollen' op huis aan.

Gezegd wanneer men met de fiets is en afscheid neemt.

D'r viel 'n drùpke.

Er viel een drupje.

Het regende een beetje.

Hij viejt alle aovende 'n drùpke.

Hij nam alle avonden een drupje.

Hij dronk 's avonds altijd een borreltje.

'n Dùbbeltje óp z'ne kant.

Een dubbeltje op zijn kant.

Het is een hachelijk geval dat alle kanten kan opgaan. Het beeld van een dubbeltje op zijn kant geeft aan dat het heel wankel staat en makkelijk kan omvallen naar links zowel als rechts, zowel naar de goede als de verkeerde kant.

't Is gin dùbbeltjesmikske.

Het is geen wittebrood van een dubbeltje.

Onder meer gezegd wanneer iets veel duurder is dan verwacht.

Ze is zó traow ès 'n dùif.

Zij is zo trouw als een duif.

In dùige valle.

In duigen vallen, mislukken.

Duigen zijn de stukken hout waarmee men vaten bouwt. Ze worden door hoepels bijeen gehouden. Vallen deze plankjes uit elkaar, dan is het vat kapot. Vandaar dat deze uitdrukking al sinds de zeventiende eeuw gebruikt wordt voor instorten.

Iemes ónder d'n dùim hébbe.

Iemand onder de duim hebben.

Iemand in de macht hebben. De duim is de sterkste vinger en symboliseert hier macht.

Duits: *einen unterm Daumen halten*. Engels: *to have a person under one's thumb*.

Hij haawt z'nen dùim wèl óp de knip.

Hij houdt zijn duim wel op de knip; hij is heel zuinig.

Dun, dik of dur 'n duukske?

Dun, dik of door een doekje?

Hoe had je het graag willen hebben? Dun, dik of door een doekje?
Gezegd tegen iemand met heel veel noten op zijn zang.

Dun van leer, dik van smeer.

Dun van leer, dik van smeer.

Wie niet leren wil, krijgt klappen.

D'n diejen is nogal dun van plaot.

Die is nogal dun van plaot.

Hij is suffig en traag van reactie.

Òn d'n dunne zén.

Aan de dunne zijn.

Diarree hebben. (ook wordt gezegd *òn de spoerts* of *sjoerts*, *òn de spél.*)

Dè's durgestoke kaart.

Dat is doorgestoken kaart.

Dat is een bekonkelde zaak. Doorsteken heeft hier de oude betekenis 'bedriegen'. Er was een kaart in het spel die door het spel oneerlijk te schudden iemand ten deel moest vallen.

Dè's toch zónnen durjager.

Dat is toch zo'n doorjager.

Een praktisch verdwenen woord voor een mager persoon die veel eet.

Nò d'n eete viejt ie dik 'n durjagerke.

Na het eten nam hij vaak een 'doorjagertje'.

'n *Durjagerke* is een van de vele benamingen voor een borreltje. Dit verwijst naar de bevordering van de spijsvertering.

Óns *durke* waar te lig.

Ons deurtje was te laag.

Wij waren te min; van te lage afkomst.

Ik doe nie *gèire durkedóns*.

Ik doe niet graag 'door de cordons'.

Gezegd door iemand die een hekel heeft aan de polonaise waarbij men door een menselijke poort moet en op de rug geslagen wordt.

Hij kùmt hier nie over d'n *dùrpel*

Hij komt hier niet over de dorpel.

Dreigend gezegd houdt dit in dat hij **allerminst** welkom is.

Hij ha 'n *durske* umgestoote.

Hij had een meisje omgestoten.

Hij moest trouwen. *Durske* is het Meierijse woord voor meisje, afgeleid van *deerne*.

Doe mén mar 'nen *durzichtige*.

Doe mij maar een 'doorzichtige'.

Durzichtige is een van de vele benamingen voor een borreltje jenever.

Dè't *duu wè't* wil, we maken 't!

Dat het doet wat het wil, we maken het!

Hoe dan ook, we krijgen het voor elkaar.

'n *Duukske vur* 't bloeie.

Een doekje voor het bloeden.

Letterlijk wordt verwezen naar een doekje dat het bloed opvangt, maar dus niet geneest. Men bedoelt dat er niets aan een zaak verandert; men neemt alleen de onaangename aanblik weg. Het is een gebruikelijke zegswijze voor 'een voorwendsel om iemand te paaien'.

D'r gin *duukskes* umheejne drèije.

Er geen doekjes om winden.

Ronduit de waarheid zeggen; er niet omheen draaien. Oorspronkelijk verwijst de zegswijze naar een wonde die niet verbonden wordt. Bij overdracht werd de betekenis 'iets onomwonden uit de doeken doen'.

Bang zén ès d'n *duvel* van 't kraus.

Bang zijn als de duivel van het kruis.

Heel bang zijn.

Bé d'n *duvel* um wééjwötter gaon.

Bij de duivel om wijwater gaan.

Helemaal aan het verkeerde adres zijn.

'n Bietje beeter ès dè d'n *duvel* d'rmi spult.

Een beetje beter dan dat de duivel ermee speelt.

Gezegd als antwoord op de vraag: 'hoe gaat het ermee? De betekenis is 'niet erg goed'.

Daor spult d'n *duvel* toch mi, zin de Joef, vier òsse èn nog ginnen troef!

Daar speelt de duivel toch mee, zei Joef, vier azen en nog geen troef.

Joef wordt gebruikt met de betekenis 'gek'.

De féén zén de mén, zin d'n *duvel*, èn ie verslikte z'n èigen in Kaatje de Krint.

De fijnen zijn de mijnen, zei de duivel, en hij verslikte zich in Kaatje de Krent.

Dè mag d'n *duvel* weejte.

Dat mag de duivel weten.

Gezegd wanneer niemand het weet.

Die is ùt de hél gekrope toew d'n *duvel* sliejp.

Die is uit de hel gekropen toen de duivel sliep.

Gezegd van kwaadaardige personen.

D'n dieje skippert mi God èn d'n duvel.

Die schippert met God en de duivel.

Hij neemt het niet zo nauw met de eerlijkheid.

D'n dieje weert z'n eigen ès d'n duvel in 'n wééjwòttersvat.

Die weert zich als de duivel in een wijwatervat.

Gezegd van iemand die zijn huid duur verkoopt.

D'n duvel is lùì; anders hòlde-n-ie 'r veul.

De duivel is lui; anders haalde hij er veel.

Veel zaken die niet kunnen of mogen, blijven ongestraft.

D'n duvel kùmt over 't koor de kèrk binne.

De duivel komt over het koor de kerk binnen.

Op het koor heerst vaak gebrek aan eerbied.

D'n duvel skét alt óp innen hoop.

De duivel schijnt altijd op één hoop.

Het geld en de rijkdom komen altijd bij dezelfde personen terecht.

De duivel bevoordeelt de rijken.

D'n duvel zit achter 't kraus.

De duivel zit achter het kruis.

Het kwaad komt uit onverdachte hoek. Het kan ook betekenen: mensen die zich mooi voordoen, hebben niet altijd goeds in de zin.

D'r is gin godshuis zó klein of d'n duvel baauwt 'r 'n k'pèlleke.

Er is geen godshuis zo klein of de duivel bouwt er een kapelletje.

Dit verklaart de oorspronkelijke Brabantse overvloed aan kroegjes in de buurt van kerken.

D'r is nog ginnen duvel in de hél die zoo hiet.

Er is nog geen duivel in de hel die zo heet.

Gezegd bij het horen van een zeer vreemde naam.

Érres d'n *duvel* over in hébbe.

Ergens de duivel over in hebben.

De pest in hebben.

Ès d'n *duvel* oud wordt, zit ie ónder de prikstoewl.

Als de duivel oud wordt, zit hij onder de preekstoel.

Bij ouderdom gaan de mensen aan het hiernamaals denken en worden zij kerkser.

Ès ge 't over d'n *duvel* hét, dan treejd'm óp z'ne start.

Als je het over de duivel hebt, dan treed je hem op zijn staart.

Gezegd wanneer iemand binnenkomt die zojuist nog onderwerp van het gesprek was.

God hébbe z'n ziel èn d'n *duvel* z'n klómpe.

God hebbe zijn ziel en de duivel zijn klompen.

Berustend gezegd met de betekenis 'dat hij er maar gelukkig mee is'.

Hard teejge hard, zin d'n *duvel*, èn ie din 'n skeejt teejge d'n dónder.

Hard tegen hard, zei de duivel en hij deed een scheet tegen de donder.

Hij zit óp 'ne sènt ès d'n *duvel* óp 'n ziel.

Hij zit op een cent als de duivel op een ziel.

Hij is erg gierig.

Lustig geleefd èn zalig gestùrve, dè is d'n *duvel* de mèrt goewd bedùrve.

Lustig geleefd en zalig gestorven, dat is de duivel de markt goed bedorven.

Mi meziek hòlt 'ne mins d'n *duvel* in z'n lijf.

Met muziek haalt een mens de duivel in zijn lijf.

Oud bijgeloof; muziek zou een duivelse uitvinding zijn.

Wór óp meziek gedanst wordt, slu d'n duvel de maat.

Waar op muziek gedanst wordt, slaat de duivel de maat.

Muziek en dans zouden duivelse krachten hebben die de mens tot verval brengen.

't Gónk 'r mi duvel èn gewéld nor toew.

Het ging er met duivel en geweld naar toe.

Met veel geweld.

't Is 'n hèllic vat, mar d'n duvel hi d'r de baand um gemakt (geleejd).

Het is een heilig vat, maar de duivel heeft er de banden om gemaakt (gelegd).

Het is een schijnheilige - het is een heilige, maar niet heus. Vergelijk
't is 'ne godsblok, mar d'n duvel slu d'r z'n houtjes óp kepot. (Het is 'n goedgezak, maar niet echt).

't Is toch of d'n duvel d'r mi spult.

Het is toch of de duivel ermee speelt.

Gezegd als steeds verkeerdt gaat.

't Ziet 'r út of d'n duvel d'r gejongd hi.

Het ziet er uit of de duivel er gejongd heeft.

Gezegd bij het zien van een grote chaos.

Twee gelooven óp een kusse, daor slupt d'n duvel tusse.

Twee geloven op één kussen, daar slaapt de duivel tussen.

Gezegd als afkeuring van gemengde huwelijken.

Vur d'n duvel nie bang.

Voor de duivel niet bang.

Voor niemand bang.

Zó freet ès d'n duvel óp Girtjes.

Zo begerig als de duivel op Geertje.

Zeer begerig, hebzuchtig, schrokkerig. Volgens Caspar van de Ven die er over schreef in *Brabants. Kwartaaluitgave over Brabantse taal, literatuur, muziek, dialect- en naamkunde* is Geertje de heilige Gertrudis van Nijvel, geboren in 628. Ze had onder meer het patronaat over de pasgestorvenen die tijdens hun driedaagse reis naar het hiernamaals de eerste nacht door Gertrudis werden beschermd. In die nacht wilde de duivel immers nog zieltjes inpikken. Vandaar 'Als de duivel op Geertje'.

Tusse twèilf èn een zén de duvels ter been (mar dan nie alleen. . .)

Tussen twaalf en een zijn de duivels op de been (maar dan niet alleen.)

Na middernacht is het niet pluis.

Ge stókt de duvels ùt de hél.

Je stookt de duivels uit de hel.

Gezegd wanneer het ergens veel te warm gestookt is.

De duvels doen de rónde, kèrmis in de hél.

De duivels doen de ronde, kermis in de hel.

Gezegd wanneer het regent en de zon schijnt.

Móttén is dwang èn janken is kéénderzang.

Moeten is dwang en huilen is kinderzang.

Gezegd tegen zeurende kinderen.

Wè zédde toch 'n lillek dwèrshout een!

Wat ben je toch een dwarsligger, dwarshoofd.

Ze wies dè ze't mi dwingen èn drènze nie kós winne.

Ze wist dat ze het met dwingen en zeuren niet kon winnen.

E

Ge kunt van 'nen eejzel gin pèrd make.

Je kunt van een ezel geen paard maken.

Iemands talenten zijn bepalend voor hetgeen hij wordt.

'nen Eejzel, 'ne kweejzel èn 'nen notenboom kunde mi slaon verbeetere.

Een ezel, een kwezel en een notenboom kun je met slaan verbeteren.

Deze drie zou je met slaag kunnen verbeteren.

'n Eejzelsbrugske.

Een ezelsbruggetje.

Een hulpmiddel waardoor het werk makkelijk wordt gemaakt. Het woord ezelsbrug is een vertaling van Latijn 'pons asinorum', een hulpmiddel bij de studie der logica. Duits: *eine Eselbrücke*; Engels: *an asses' bridge*; Frans: *un guide-âne*.

Zuïpe ès 'n èchel.

Zuipen als een bloedzuiger.

Overmatig drinken. Deze zegswijze heeft haar ontstaan waarschijnlijk te danken aan de oude geneeswijze met bloedzuigers die zich vol zogen. In zowel *egel* als *echel* zit een oude stam *egh* die met 'steken' te maken heeft. Vergelijk Engels: *to drink like a fish*.

Ècht wórrènd waor!

Echt 'warend' waar!

Gezegd om te benadrukken dat men de waarheid spreekt.

Dè's kaaien eek, zin wéfke Fris èn ze pruuftde pèirdepis.

Da's slechte azijn, zei vrouwtje Fris en ze proefde paardenpis.

Zó zoer ès eek.

Zo zuur als azijn.

Eek komt van Middelnederlands *edik*.

Daor is d'n éément dur 't hoigras gewaasse.

Daar is de eimaat door het hooigras gegroeid.

Het betekent dat een jongere zoon of dochter eerder gaat trouwen dan de oudere kinderen binnen het gezin. 'Eimaat' is de tweede gras-snede.

Goewd eete, dan kunde todde kakke.

Goed eten, dan kun je vodden schijten.

Hier wordt goed dubbelzinnig gebruikt. Met 'goed' wordt hier ook kleding bedoeld.

Hij it dè-t-tie zwit èn wérkt dè-t-tie kaauw krég.

Hij eet dat hij zweet en werkt dat hij kou krijgt.

Dit zei men van een slechte knecht die men te duur had aan de kost.

Dè's eer bewaord èn gèld gespaord.

Dat is eer bewaard en geld gespaard.

Dit zegt men als genode gasten niet op komen dagen.

Ze kiejk zoomar eevenaf.

Ze keek zomaar evenaf.

Ze keek stuurs.

't Is 'nen hillen èffer.

Het is een hele 'effer'.

Het is een hele hoop. *Èffer* heeft hier de betekenis *èlver* (armvol).

Wie z'n èige nie kietelt, laacht noit.

Wie zichzelf niet kietelt, lacht nooit.

Je moet niet vergeten jezelf ook eens te verwennen.

Hij zit vórt óp z'n èige.

Hij zit voortaan op zichzelf.

Hij woont zelfstandig; ook gezegd wanneer alle kinderen het huis uit zijn.

Ze gónk van d'r èige.

Ze ging van haar eigen.

Ze raakte bewusteloos. Ook gezegd als ze viel van d'r èige.

Ze zén daor zó óp d'r èige.

Ze zijn daar zo op zichzelf.

Ze zijn daar erg eenzelveig.

Èigen is gin vùdje.

Eigen is geen vodge.

Het hemd is nader dan de rok.

Dè's 't èigeste.

Dat is hetzelfde.

Dè's 't èij van Columbus.

Dat is het ei van Columbus.

Iets wat wonderlijk en moeilijk lijkt, zo lang men het niet kent, maar dat achteraf doodeenvoudig blijkt te zijn. Columbus zou op een gastmaal bij kardinaal Mendoza in Venetië een (gekookt) ei op zijn kop op tafel hebben gezet.

Vergelijk Duits: *das Ei des Kolumbus*; Frans: *l'oeuf de Colomb*.

Hij kan z'n èij nie kwét.

Hij kan zijn ei niet kwijt.

Dit zegt men als iemand rusteloos rondloopt.

Zó gevierd ès 'n vaol èij.

Zo gevierd als een vuil ei.

Gezegd van iemand die slecht gezien is.

Bang zén vur óngeleejde èijer.

Bang zijn voor ongelegde eieren.

Problemen maken die nog niet aan de orde zijn.

Èijer, jóng of de klók kepot!

Eieren, kuikens of de kloek kapot.

Gezegd met de betekenis 'er moet en zal iets gebeuren'.

Èijer vur oew gèld kieze.

Eieren voor je geld kiezen.

Zich met minder tevreden stellen dan men aanvankelijk eiste met de bijgedachte dat men blij is nog iets te krijgen. Vergelijk Engels 'to take eggs for money'.

Hij lupt óp èijer.

Hij loopt op eieren.

Dit zeggen we als iemand heel voorzichtig loopt of te werk gaat.

't Zulle vaol èijer of jóng worre.

Het zullen vuile eieren of jongen worden.

Gezegd van een meisje dat de vrije liefde veelvuldig praktiseert.

Ze hi d'r alt èijer ónder geleejd, mar de jóng makte d'r struif af.

Ze heeft er altijd eieren onder gelegd, maar de kinderen maakten er struif van.

Ze heeft haar kinderen altijd verwend, maar er is niets van hen terechtgekomen.

Wè zódde gé groote *èijer* légge ès ge 'n gaanzekónt há!

Wat zou jij grote eieren leggen als je een ganzenkont had!

Bijvoorbeeld gezegd tegen een jong persoon die zit te dagdromen.

De betekenis is ongeveer: wat zou jij veel doen (kopen) als je de mogelijkheden had.

Goewd geboerd, zin Tinus, twèilf *èijer* èn dèrtien kùkskes

Goed geboerd, zei Tinus, twaalf eieren en dertien kuikentjes.

(Zie ook *Tinus*).

Ze hi' d'ren *èijerkùrf* umgeskud.

Ze heeft haar eierkorf omgeschud.

Ze heeft een miskraam gekregen.

D'r zit *èik* òn.

Er zit 'eik' aan.

Dit zegt men bijv. bij het kaarten als men een slag op denkt te halen die ingekocht wordt. Voor *èik* zegt men ook *iek!* Beide kreten gebruikt men bij het zien van onverwachte viezigheid of bij het proeven van iets met zeer slechte smaak.

't Is zónnen *èike*.

Het is zo'n eiken.

Onsympathieke term voor een ongevoelig persoon. (Ook *'t is zónnen èike knoest.*)

Daor is 't *èind* van ewég.

Daar is het eind van weg.

Letterlijk: het is eindeloos, het einde is zoek. Dit wordt gezegd om aan te geven dat men iets bar en boos vindt of dat de consequenties niet te overzien zijn. Vergelijk Duits: *da ist das Ende von weg.*

Iemes òn z'n èind bréngé.

Iemand aan zijn einde brengen.

Iemand tot aan zijn dood verzorgen.

'n Èind in de grónd.

Een eind in de grond.

Het betekent dat men niet aan de harde weg woont. (Ook gezegd als *'n èind de grónd in.*)

Òn 't èind van de hég snééjde alt nog wèl 'n stùkske.

Aan het einde van de heg, snij je altijd nog wel een stokje.

Gezegd van een vrijgezel die op hoge leeftijd nog gaat trouwen.

Wè'n lang èind.

Wat een lang eind.

Gezegd voor grote personen.

Èind goewd, al goewd, zin Kaat Knillie, èn ze kwaamp de kèrk in ónder 't léste ivvangillie.

Eind goed, al goed, zei Kaat Knelie, en ze kwam de kerk in onder het laatste evangelie.

Èinde make!

Einde maken!

Gezegd als men bedoelt dat de werkzaamheden afgerond moeten worden. Ook gezegd tegen kinderen die naar bed moeten.

B'òns mi al dè volk, zin Jóst, al de èipel waren al út de pan vur d'n damp òn de zulder waar...

Bij ons met al dat volk, zei Joost, al de aardappelen waren al uit de pan voor de damp aan de zolder was...

Hierbij moet men zich het beeld van de aardappeleters van Van Gogh voor de geest halen; zo at men vroeger in onze omgeving de piepers pikkend uit de pan. Het gezegde van Joost illustreert de gretigheid waarmee men at.

Hij is zó róms ès unnen èipel.

Hij is zo rooms als een aardappel.

Gezegd van iemand die zeer fijn rooms-katholiek is. Zie ook *boer en mins*.

Gij bent ók mar 'ne Rósmöllesen èipel.

Jij bent ook maar een Rosmalense aardappel.

Je hoeft geen hoge dunk van jezelf te hebben, want ik weet dat je ook "maar" van Rosmalen komt. De plaatsnaam is vervangbaar: *Ballekumse, Naolense, Dungese, Vinkelse, Géffese...*

Ge kékt ès 'nen hard geskélden èipel.

Je kijkt als een hard geschilde aardappel.

Dit zeggen we van iemand die heel bleek ziet.

Ge mót 'ne klèinen èipel nie te dik skélle.

Je moet een kleine aardappel niet te dik (of te vaak) schillen.

Je moet van kinderen niet teveel eisen.

Gòdde gé mar mi 'ne kaauwen èipel achter de put zitte.

Ga jij maar met een koude aardappel achter de put zitten.

Gezegd tegen iemand die niet wil eten.

Groot bal óp klèin èipel.

Groot bal op kleine aardappelen.

Gezegd wanneer iemand probeert boven zijn stand te leven.

Sopt daor oewen èipel mar 's in.

Sop daar je aardappel maar eens in.

Probeer dat maar eens te verbeteren. Daar heb je niet van terug!

Tusse de soep èn de èipel.

Tussen de soep en de aardappelen.

Dit wordt gezegd om te illustreren dat men iets in de gauwigheid, zonder veel zorg, doet.

Wè bénde toch 'nen èigegerèjden *èipel*.

Wat ben je toch een eigengereide aardappel.

Wat ben je toch 'n eigenwijs individu.

Ik mót m'n *èipel* 's af gòn giejte.

Ik moet mijn aardappelen eens gaan afgieten.

Ik moet eens gaan plassen.

't Is mén nog ginne kaauwen *èipel* wèrd.

Het is mij nog geen koude aardappel (niets) waard.

Die hòlt de *nééj èipel* nie mér.

Die haalt de nieuwe aardappelen niet meer.

Gezegd van iemand die op sterven na dood is. Zie ook *mins*.

Zón pan *èipel* mi 'n reegenbùi, nee, dan waar *petòzzie* beeter!

Zo'n pan aardappelen met een regenbui, nee, dan was 'petòzzie' beter.

Hier blijkt dat de Meierijsse boer geen al te hoge dunk had van deftige kost. *Petòzzie* is van Franse herkomst en gaat terug op *potage*. Het betekent hier aardappelstamppot met boerenkool.

Ze hi *èird* òn de kniejes.

Ze heeft aarde aan de knieën.

Gezegd van een vrouw die een grote bruidschat meebrengt in het huwelijk.

Dè waar nog in d'n *téd* dè de *éksters* gin kónt han èn over de pórt van Jeruzalém skeepte.

Dat was nog in de tijd dat de eksters geen kont hadden en over de poort van Jeruzalem scheten.

Dat is heel lang geleden.

't Is hier beeter ès in 'nen *ékstersnést*.

Het is hier beter dan in een eksternest.

Vooral gezegd wanneer men vanuit guur weer binnenkomt in een huiskamer met behaaglijke temperatuur.

Daor hédde de die van de *ékstersooge*.

Daar heb je die van de eksterogen.

Daar heb je de pedicure.

Op z'n *élf èn dèrtigst*.

Op zijn elf en dertigst.

Heel traag. Waarschijnlijk is de term afkomstig uit de weverswereld. De elf-en-dertig was een kam waardoor 4100 draden geschoven kunnen worden voor het weven van zeer fijn linnen. Natuurlijk ver-eiste dat ook veel tijd.

Ès d'n *élfde* van d'n *élfde vélt*, worre alle gèkke getéld.

Als de elfde van de elfde valt, worden alle gekken geteld.

Op 11 november wordt het carnavalsseizoen geopend.

Bréngt mar unnen *èlver* mee.

Breng maar een armvol mee.

Gezegd wanneer men graag een ruime hoeveelheid van iets heeft. *Èlver* is een omzetting van *èrvel* (armvol), dat ook wel gezegd wordt.

Ze ha d'r unnen hillen *èlver* òn.

Ze had er een hele 'elver' aan.

Ze had er genoeg aan te dragen. Zie het voorgaande.

Ze hi in d'n *émmer* geskeetje.

Ze heeft in de emmer gescheten.

Ze is ongewild zwanger en moet van de straat. Ook *immer* wordt gezegd.

È'k aow nóddig hé, rammel ik wèl mi unnen émmer.

Als ik jou nodig heb, rammel ik wel met een emmer.

Gezegd als je iemand echt niet nodig hebt of als je van iemands hulp niet gediend bent.

Hij zuuk 't èndje van verléng.

Hij zoekt het eindje van verleng.

Hij blijft maar uitstellen.

Òn 't kortste èndje trékke.

Aan het kortste eindje trekken.

Dit gaat terug op de oude gewoonte van 'spierke trékke', uit strohalmen er een laten trekken en wie de langste trekt, heeft gewonnen.

Van èndje toe(w) bietje

Van eindje tot beetje.

Tot in details. Door en door. *Ik kén dè van èn(d)je toe bietje.*

Vur dè èndje worst dè gèllie hét, wil ik gin òlling vèrke in béd!

Voor dat eindje worst dat jullie hebben, wil ik geen heel varken in bed!

Gezegd door de dames tegen de heren. Het dialectwoord *òlling* komt in het Middelnederlands voor als *alinc* en *alink*. De betekenis was en is 'helemaal, geheel en al'. In het huidige Nederlands is het geheel verdwenen.

De èndjes nie òn mekare kunne kneupe.

De eindjes niet aan elkaar kunnen knopen.

Niet rond kunnen komen. Het betekent letterlijk 'te kort komen'. Vergelijk Engels: *to make both ends meet*; Frans: *avoir de la peine à joindre les deux bouts*.

Zó blééj ès 'nen éngel.

Zo blij als een engel.

Heel blij.

Gòn de èngelen óp reis, dan gift d'n himmel zónneskéén.

Gaan de engelen op reis, dan geeft de hemel zonneshijn.

Gezegd wanneer men op reis mooi weer heeft.

Wè leeje toch te èntele.

Wat lig je toch te 'entelen'.

Gezegd tegen personen die vervelend bezig blijven.

'n Èppelke vur d'n dorst.

Een appeltje voor de dorst.

Iets opzij leggen voor tijd van nood. Volgens Stoett sprak men vroeger ook van *een peertje voor de dorst*. Vergelijk Duits: *eine Birne für den Durst*; Engels: *to lay by money for a rainy day*; Frans: *garder une poire pour le soif*.

Goei weer um èrfhaus te haauwe.

Goed weer om erfhuis te houden.

Gezegd wanneer het steeds maar blijft regenen. Erfhuis betekent openbare verkoop, en die kan lang duren (WBD).

Zónder èrg.

Zonder erg.

Zonder opzet. Oorspronkelijk betekent het 'zonder kwaad'. Later ging het vooral betekenen 'zonder iets te vermoeden' of 'zonder iets op te merken'.

Die d'r gin èrg in hébbe, daor mótte vur óppaasse!

Die er geen erg in hebben, daar moet je voor oppassen!

Zij zijn leep en doen wel of het de gewoonste zaak van de wereld is, maar ondertussen slaan zij hun slag.

Teejge d'n èrgere.

Tegen de ergere.

Hun harmonie duurt niet lang. Vergelijk *'t Is wit teejge dè 't zwart wordt*. Het is wit tegen dat het zwart wordt.

Èrm hé'k m'n èige noit gevuild, zin Thid, mar wèl veul gèldgebrèk, dè hé'k gekénd.

Arm heb ik me nooit gevoeld, zei Thid, maar wel veel geldgebrek, dat heb ik gekend.

Thid is de korte vorm van Theodoor.

Mi de krómmen èrm gaon.

Met de kromme arm gaan; op kraamvisite gaan.

Ook wordt gezegd '*mi de kromme slip gaon*'.

Èrm mi eere hoeft niemes te deere.

Arm met ere hoeft niemand te deren.

Arm zijn is geen schande.

Zó èrm dè ze de duvel nie héffen of drage kós.

Zo arm dat ze de duivel niet heffen of dragen kon.

Het achterliggende beeld is dat men 'zwaar is van **armoe**'.

Zó èrm, nog gin nagels um d'r kónt te krabbe!

Zo arm, nog geen nagels om hun/haar kont te krabben!

Zó èrm, nog gin galgen um de bóks óp te haauwe...!

Zo arm, nog geen bretels om de broek op te houden..!

Zó èrm ès de neeje.

Zo arm als de neten.

Zó èrm dè de wandlaos de klok óptrékke.

Zo arm dat de wandluizen de klok optrekken.

Zó èrm ès Job.

Zo arm als Job.

Heel arm. Naar Job uit het Oude Testament. Job was zeer rijk, maar God liet toe dat hem door Satan alles ontnomen werd. Desondanks kwam Job niet in opstand tegen God. 'De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam des Heren zij geloofd.' Vergelijk Duits: *arm wie Hiob*; Engels: *as poor as Job*; Frans: *pauvre comme Job*.

Zó èrm ès unne pestoor van 'n wèggewèijd dùrp.

Zo arm als een pastoor van een weggewaaid dorp.

Straatarm.

Èrmoei jóngt.

Armoe jongt.

Armoede vermeerdert zich op plaatsen waar ze al is.

Èrmoei troef.

Armoe troef.

Daar is het altijd armoede. Troef is natuurlijk de kaartterm die gebruikt wordt voor de kaart waarmee de andere kaarten geslagen kunnen worden.

Ès d'n èrmoei de deur inkùmt, vliejgt de liefde d'r dur 't vénster ùt.

Als de armoede de deur in komt, vliegt de liefde er door het venster uit.

Ès d'n èrmoei veur binnekùmt, dan vliejgt de liefde d'r achter ùt.

Als de armoede voor binnenkomt, dan vliegt de liefde er achter uit.

Daor hén ze niks ès èrmoei èn kéénder.

Daar hebben ze niets als armoede en kinderen.

Gezegd van een gezin dat heel arm is.

Ge kóst d'n èrmoei nie lééje.

Je kon de armoe (kou) niet lijden.

Bijvoorbeeld gezegd bij de beschrijving van streng winters weer.

Ge kunt mi twid meer èrmoei lééjen ès allénnig.

Je kunt met tweeën meer armoe lijden dan alleen.

Het is makkelijker een zwaar lot samen te dragen.

Traowt mar nie te hòstig; ge kunt nog lang zat in d'n èrmoei zitte.

Trouw maar niet te haastig; je kunt nog lang genoeg in de armoe zitten.

We laote d'n èrmoei thaus èn ginne skrik èn 't més óp toffel.

We laten de armoe thuis en geen schrik en het mes op tafel.

Dit werd vaak stoer gezegd wanneer er bij uitzondering eens buitenshuis gegeten werd.

Wie mi z'nen èrmoei ginne raod wit, is nie wèrd dè-t-ie ze hi.

Wie met zijn armoede geen raad weet, is niet waard dat ie ze heeft.

Ook in een arm bestaan moet je proberen er het beste van te maken.

Ès ge érrès zét, wór ge gèir zét, dan kunde nérres beeter zén.

Als je ergens bent, waar je graag bent, dan kun je nergens beter zijn.

Ge kunt toch mar érrès in de wirreld zén.

Je kunt toch maar ergens in de wereld zijn.

Dit zei men wanneer men hoopte dat je nog wat langer bleef buurten.

Hij hi z'n èrte út.

Hij heeft zijn erwten uit.

Hij is aan het einde van zijn mogelijkheden. Deze zegswijze kan ook betekenen: hij heeft het verbruid (en is niet langer welkom).

Of ze èrte óp z'n gezicht gedorst han.

Of ze erwten op zijn gezicht gedorst hadden.

Gezegd van iemand met een mottig of pokdalig gezicht.

Ze hi mar èrtjes óp 'n plank.

Ze heeft maar erwtes op een plank.

Gezegd van een meisje dat nauwelijks buste heeft (*zó plat ès 'n jungske*).

Èrtsoep kunde 't béste mi snèrtweer eete.

Erwtensoen kun je het beste met snertweer eten.

Erwtensoen is winterkost.

Wè leeje toch te èrvele!

Wat ga je toch onhandig te werk!

Èrvele is hier 'onhandig bezig zijn'. Ook *èlvere* wordt gezegd. (Zie *èlver*).

Ès is 'n króm létter.

'Es' is een kromme letter.

Gezegd wanneer iemand steeds *ès* zegt en voorwaarden *inbouwt*.

Ès... ès óns tante kloote ha, dan waar 't ónzen oome!

Als... als onze tante kloten had, dan was het onze oom!

Gezegd tegen iemand die vaak 'ès' (=als) zegt. (Zie ook *as*.)

't Zal oe nog wèl 's in de eugskes drùppe.

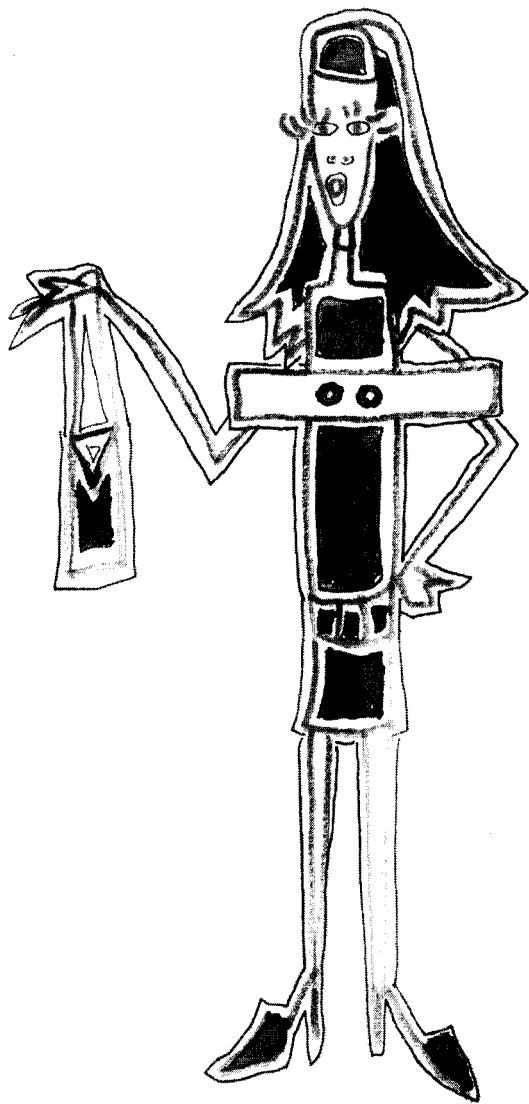
Het zal je nog wel eens in de oogjes druppen.

Je zult er nog wel eens spijt van krijgen.

Ik haol d'r út wè d'r in zit, zin Eus, èn ie staak 'ne vinger in z'n neus.

Ik haal eruit wat erin zit, zei Eus, en hij stak een vinger in zijn neus.

Eus is de korte vorm van de naam Eugène.

Ze hi mar èrtjes óp 'n plank.

Hij is ónder de *euze* útgebruujd, mi kaoi cete groot gebrocht èn veulste hóg geleerd.

Hij is onder de ‘euzen’ uitgebroed, met slecht eten groot gebracht en veel te hoog geleerd.

Hij is van lage afkomst en kent zich veel te groot. *Euze* zijn de onder-randen van het (strooien) dak. Het Engelse *eaves* is verwant, een oudere vorm is Gothisch *ubizwa*, ‘overdekte galerij’.

Dè's *évvel* ók wè!

Dat is evenwel ook wat!

Uitroep van verbijstering.

Ik bèn *évvel* blééj dè't vurbééj is.

Ik ben evenwel blij dat het voorbij is.

Wè zédde toch 'n feemel een!

F

Óp oew *falie* kréége.

Op je falie krijgen.

Op je donder krijgen. *Falie* was in de Middeleeuwen een mantel die men omsloeg. Vergelijk *iemes de mantel útveege* en *iemes òn z'n vésjje komme*.

Érres *falliekant* teejge zén.

Ergens faliekant tegen zijn.

Oorspronkelijk betekent faliekant 'een scheve kant'. De bredere betekenis is 'niet goed'. In het dialect bedoelt men dat men 'ergens vierkant tegen is'.

Wè zédde toch 'n *feemel* een!

Wat ben je toch een 'femel'!

Wat ben je toch een vervelend zeurderig vrouwmens.

Van *féén* minse èn *fééne* reegen worde 't hardste bezèkt.

Van fijnzinnige mensen en fijne regen word je het hardste bezeken.

Mensen die zich fijnzinnig voordoen, zijn, net als motregen, bedrieglijk.

***Familie* èn vis blééve mar drie daag fris.**

Familie en vis blijven maar drie dagen fris.

Familie moet niet lang blijven logeren.

familie

Ik wil 's weejte of de familie al slupt, zin d'n boer èn ie kiejk in de vèrkeskoi.

Ik wil eens weten of de familie al slaapt, zei de boer en hij keek in de varkenskooi.

Mi de familie mótte nie handele, mar wandele.

Met de familie moet je niet handelen, maar wandelen.

Met verwanten moet je geen zaken doen.

Wie zalig wil stèrve, mót de familie laote èrve.

Wie zalig wil sterven, moet de familie laten erven.

Wanneer men de erfrechten niet respecteert, breekt er al ruzie uit bij het sterfbed.

Gò 's fesoenlek zitte, want ge kunt zoo oewe pòssen èn oewe pinkstere ziejn!

Ga eens fatsoenlijk zitten, want je kunt zo je Pasen en je Pinksteren zien!

Je kunt zo tegen je kruis aan kijken.

Hij ziet 'r nog fiedant ùt.

Hij ziet er nog 'fiedant' uit.

Hij ziet er nog goed verzorgd uit. *Fiedant* is wellicht een verbastering van *vigilant*.

Ge stòt 'r fiegelant óp!

Je staat er 'vigilant' op!

Gezegd van iemand die piekfijn voor de dag komt. (Zie *piekelant*.)

Die zit mar te fielifaauwe.

Die zit maar te 'fielifaauwen'.

Die zit maar te vleien en lief te doen.

Wè is't toch 'n aauw *fiep*.

Wat is het toch een 'oude *fiep*'.

Wat is het toch een kletsmaajoor.

Hij wit òn z'n èige *fiets* hoe hard 'n aander trapt.

Hij weet aan zijn eigen fiets, hoe hard een ander trapt.

Hij denkt te weten hoe de vork aan de steel zit. (Maar hij weet er niks van).

Nou, dè's 'nen hille *fiets*!

Nou, dat is een hele fiets!

Dat is een flink eind, een flinke afstand, om te fietsen.

'n *Figuur* slaan.

Een figuur slaan.

Jezelf belachelijk maken. Eigenlijk zou het volledig moeten zijn: een rotfiguur, pleefiguur of een modderfiguur slaan. Het kan ook gunstig gebruikt worden: '*n goei figuur slaon*. Het is uit het Frans vertaald: *faire belle, bonne, triste figure*. Duits: *eine traurige Figur spielen*; Engels: *to cut a bad, poor, good figure*.

Die ligge daar mar geduriges te *fikfakke*.

Die liggen daar maar voortdurend te 'fikfakken'.

Die liggen daar maar voortdurend te vrijen. Etymologisch verwant met Middelnederduits *fickfacken*, Hoogduits *fickfacken*, 'geselen, bedriegen'. In het Nederlands betekent het volgens het WNT onder meer zich doelloos druk maken, stoeien en verliefd fluisteren. Het is gevormd uit *fikken* 'slaan, treffen, gemeenschap hebben', vergelijk Engels *to fuck*.

Fien is 'n *flantoet*.

Fien is een 'flantoet'.

Een slordige vrouw. Waarschijnlijk van Franse origine; *à la flan tout* 'op goed geluk'.

Unne flater slaon.

Een flater slaan.

Een blunder begaan. Vermoedelijk is de betekenisontwikkeling: lap-slag-mislukking-domheid.

Hij hi alt flauwigheid vèil.

Hij heeft altijd flauwigheid veil.

Hij moet altijd flauwe streken uithalen.

Wè'n gèkke flèir!

Wat een gekke meid!

Flèir betekent zowel 'klap, slag' als 'slonzige vrouw'. Het is verwant aan flard en zodoende vergelijkbaar met slet, dat naast 'vod' ook 'slonzige vrouw' betekent.

Za'k oe 's teejgen oew órre flèire?

Zal ik je eens tegen je oren slaan?

Óp de flés gaon.

Op de fles gaan.

Failliet gaan. Waarschijnlijk samenhangend met de Zuidnederlandse uitdrukking 'iemand op flessen trekken', wat teruggaat op de vergelijking van bankroet met 'leeggetapt'.

Gebroke flésse make de miste hèrrie.

Gebroken flessen maken het meeste herrie.

Degenen die het minste weten, voeren vaak het hoogste woord.

Ze zaat mi dè jóng z'n eete te fleure.

Ze zat met het eten van dat kind te 'spelen'.

Zij probeerde door de aandacht af te leiden het kind tot eten te verleiden.

Is dè d're néeje flip?

Is dat haar nieuwe flip?

Is dat haar nieuwe vrijer?

M'n flodderbónne kommen út.

Mijn tuinbonen komen uit.

Dit zegt men wanneer de tenen door de sokken heen beginnen te komen. *Flodderbónne* hebben hun dialectnaam te danken aan het feit dat ze nogal winddrijvend werken. Andere dialectbenamingen voor dezelfde bonen zijn: *moffelbónne* en *boerreteen*. Wanneer de sokken nog net niet kapot zijn, maar de tenen al 'doorschijnen' zegt men dat '*de bónne al gréénze*'.

Flodderbónneskél verkoope!

Tuinbonenschil verkopen!

Afjacht; wanneer een onnozel kind vroeg: *wè gòdde gé doewn?* was dit vaak het antwoord.

Dè is 'n arege floep.

Dat is een rare 'floep'.

Gezegd van een onberekenbare, slordige vrouw.

Oew fluit sti ope, daak vliejgt oewe malder wég!

Je fluit staat open, dadelijk vliegt je 'merel' weg.

Behalve voor het muziekinstrument wordt *fluit* ook gebruikt voor de gulp in de broek. De *malder* die wegvliegt verwijst naar het mannelijk geslachtsdeel.

Wè'n gèkke fluit!

Wat een gekke fluit!

Wat een wulpse meid of slet. (Voor *fluit* wordt ook *flèir* en *floerts* gezegd. De laatste woorden worden nog maar zelden gehoord.) Een lichtzinnige vrouw wordt wel *skaow fluit* genoemd.

Ge kunt 'r nor fluite.

Je kunt er naar fluiten.

Je zult het gewenste niet krijgen. Vergelijk Engels: *you may whistle for it.*

Ès ie flùt, dan liejgt ie nog!

Als hij fluit, dan liegt hij nog!

Gezegd van een doortrapte leugenaar.

Dè's mar flùtjeshout.

Dat is maar fluitjeshout.

Minderwaardig hout. *Flùtjeshout* wordt vaak gebruikt in figuurlijke betekenissen voor inferieure kwaliteit.

Ge zét 'n groote fluwéén een.

Je bent een grote 'fluwijn'.

Een zich mooi voordoend, flauw vrouwmens. Een fluwijn is een kussensloop of een steenmarter, en die laatste betekenis wordt hier overdrachtelijk gebruikt.

Wè'n dikke foempa!

Wat een dikke 'foempa'.

Gezegd van een overdreven dikke vrouw.

Allee, foetseert 's 'n bietje!

Vooruit, maak eens een beetje voort.

Foetseere betekent opschieten. Vergelijk *foets, foetsie* 'weg, verdwenen'.

't Is zó lang ès 't breed is, zin Fóns, èn ie stón vur 'n vierkant.

Het is zo lang als het breed is, zei Fons, en hij stond voor een vierkant.

't Is 'n skón frammes.

Het is een 'schoon vrouwmens'.

Gezegd van een mooie vrouw. Ook *frommes* wordt gezegd.

Daor waar gin woord *Frans bé*.

Daar was geen woord Frans bij.

Dat was duidelijke taal. Dat was kras gesproken, vrijuit, zonder omhaal, kort, helder en eerlijk. Vergelijk Zuid-Nederlands: *dat is plat Vlaams*. Duits: *Deutsch reden*. Engels: *to speak plain English*.

Unne vroleke *Frans*.

Een vrolijke Frans.

Een onbezorgde jongen. Afkomstig van de zeventiende eeuwse roman 't Kluchtige leven van vrolyke Fransje, daar in de hedendaagse onregeltheden en bedriegerijen naaktelijk vertoont worden, een vertaling van de Franse schelmenroman 'L'histoire comique de Francion'. Vergelijk Frans: *un Roger-bontemps*; Duits: *lustiger Bruder*; Engels: *a merry Andrew*.

Van *fréddes vlis* kriegde 'ne start!

Van vrijdags vlees kreeg je een staart.

Vrijdag was de onthoudingsdag en dan mocht er geen vlees gegeten worden. Deed je dat toch, dan zou je een (duivels-) staart krijgen.

Hij kékt zó *freet* út z'n ooge.

Hij kijkt zo vurig uit zijn ogen.

Freet kan ook trots betekenen. De herkomst van *freet* is wreed, dat van betekenis is veranderd. Wreed kan allerlei betekenissen hebben zoals hard, streng, sadistisch, woest, onstuimig, pijnlijk, volhardend, ijverig, trots en vurig.

Dè's allénnig vur de *fröllie*.

Dat is alleen voor de 'vrouwlieden'.

Gezegd van de dames-WC bijvoorbeeld.

fruit

't Koiste *fruit* is 't uürste rijp.

Het slechtste fruit is het eerste rijp.

Vroeg rijp, vroeg rot.

Hij mót alt *frute*.

Hij moet altijd wroeten.

Gezegd van iemand die graag in zijn tuin werkt.

G

't Is nie vur de *gaanze* gebraauwe.

Het is niet voor de ganzen gebrouwen.

Gezegd als aanbeveling om te drinken. Een spreuk gebezigd om het drinken van bier te vergoelijken.

***Gaar* niks rèijde ze d'r mir af.**

Helemaal niets bracht ze er nog van terecht.

***Unne gaast* èn 'ne vis bléève mar éfkes fris.**

Een gast en een vis blijven maar even fris.

Visite moet niet te lang blijven.

***Wie gaast* is, mót ók unne keer verzuke.**

Wie gast is, moet ook eens uitnodigen.

Het kan niet allemaal van één kant komen.

***Gaauwke-n-is* dood, mar langzaamke leeft nog.**

Gauwke is dood, maar langzaampje leeft nog.

Onthaastingsadvies als reactie op '*doe dè 's gaauw éfkes*'.

***Ópgroeie vur galg* èn rad.**

Opgroeien voor galg en rad.

Gezegd van jonge mensen die slecht opgevoed worden. Zij zullen later met de strop (galg) of het rad (radbraken) gestraft worden. Vergelijk Duits: *heranwachsen für Galg und Rad*.

Zónne jónge galperd inne.

Zo'n jonge gaperd.

Tegen een sufferd zei men: *Ge zét 'ne groote galperd!*

't Gi nie, al gaoget 'r nog zó.

Het gaat niet, al gaat het er nog zo.

Al doet men nog zoveel moeite, het gaat niet. (Ook: *geuget*)

Hoe 't ók gaon zal; zó 't gi, zoo geuget.

Hoe het ook gaan zal; zo het gaat, gaat het.

Berustende spreuk.

Hij lótt alles vórt gaon èn komme.

Hij laat alles voortaan gaan en komen.

Hij is niet zindelijk meer.

De die goit mi d'r gat meer um ès dè ze mi d'r haand rècht zét.

Die gooit met haar gat meer om dan dat ze met haar handen recht zet.

Gezegd van een onhandig vrouwmens. In plaats van *gat* zegt men ook *kónt*.

Die héngt alles òn d'r èige gat.

Die hangt alles aan haar eigen gat.

Ze is erg egoïstisch.

D'n diejen hi lang zat dur 'tzèlfde gat geskeejte.

Die heeft lang genoeg door hetzelfde gat gescheten.

Gezegd van een dode waarom men niet rouwt.

D'n dieje makt van z'n gat 'nen hèliligendag.

Die maakt van zijn gat een heiligedag.

Gezegd van iemand die heel lang op het toilet blijft zitten.

Érres gin gat in ziejn.

Ergens geen gat in zien.

Geen uitweg of oplossing zien.

Ge prót of ge gin vèl vur oew gat hét.

Je praat of je geen vel voor je gat hebt.

Gezegd van iemand die maar blijft kletsen. Letterlijk betekent het: 'je praat of je je mond niet kunt sluiten.'

Gé zót oew gat nog ùtleene èn dur oew ribbe skééte.

Jij zou je gat nog uitlenen en door je ribben schijten.

Al te goed is buurmans gek; jij zou alles weggeven en zelf in armoë leven.

Iemes 't gat naodrage.

Iemand het gat nadragen.

Gezegd wanneer iemand overdreven verzorgd en nagelopen wordt.

Ik kós oe nog nie verstaon, al zate in m'n gat klómpe te lappe.

Ik kon je nog niet verstaan, al zat je in mijn gat klompen te lappen.

Gezegd bij godsgruwelijke herrie.

Nie vur een gat te vange zén.

Niet voor één gat te vangen zijn.

Niet gemakkelijk te vangen zijn, gezegd van geslepen mensen. De uitdrukking is aan de jacht ontleend; bij 'gat' moet hier aan de pijpen van een (konijnen- of vossen-) hol gedacht worden.

Of d'r 'n gat in d'n himmelsloewg!

Of er een gat in de hemel sloeg!

Gezegd bij een zeer onverwachte wending of grote verrassing.

't Is 'n heel heet gat.

Het is een heel heet gat.

Het is een heetgebakerd persoon.

't Is zón heet gat, dè ge d'r unnen èipel in kunt koke!

Het is zo'n heet gat, dat je er een aardappel in kunt koken!

Gezegd van een zeer heetgebakerd persoon.

We zullen 's 'n gat (gòtje) ópsteeke.

We zullen eens een gat (gaatje) opsteken.

We zullen het eens rustiger aan gaan doen. Het is oorspronkelijk een landbouwterm voor minder diep ploegen. Met het opsteken van een gat ging de ploegschaar minder diep.

D'n dieje zal van mén gin ga(o)ter in de grónd pisse (zèike).

Die zal van mij geen gaten in de grond pissen.

De betekenis is dat bedoelde persoon geen gratis drankje (rondje) aangeboden zal krijgen.

Het meervoud van *gat* is *gater* (*gaoter*).

't Waar zó zoer dè de ga(o)ter in oew sokke d'r af dicht trokke.

Het was zo zuur dat de gaten in je sokken ervan dichttrokken.

Het was heel erg zuur.

Iets in de ga(o)ter kréége.

Iets in de gaten krijgen.

Iets opmerken, doorzien of beginnen te begrijpen. Bij gaten denkt men aan 'kijkgaten', ogen.

In de ga(o)ter loope.

In de gaten lopen.

Opvallen.

Ze heejget in de gater.

Ze heeft het in de gaten.

Ge zét 'ne lilleke gathèitel èn dè zédde.

Je bent een lelijke 'gatbeitel' en dat ben je.

Gezegd van een nietsnut. Ouderwets.

Wè zédde toch unne gatvernakese *gathannes!*

Wat ben je toch een vervloekte sul!

Wè zédde toch verdùlde *gatjóng ók.*

Wat zijn jullie toch ook vervelende ‘gatjong’ ook.

Gezegd van vervelende kinderen.

De *gatvliejge* steeken oe zeejker.

De gatvliegen steken je zeker.

Gezegd tegen iemand die niet stil kan zitten.

Die is goewd *gebild* èn *gebaorst.*

Die is goed ‘gebild en geborst’.

Die is goed gebouwd (van bil en borsten).

D’r wordt goewd *geboerd ónder ’t vurste gebónt.*

Er wordt goed geboerd onder het voorste gebint.

Ze hebben daar veel kinderen. *Ónder ’t vurste gebónt* is in het voorhuis.

Ónder de *gebooi* staan.

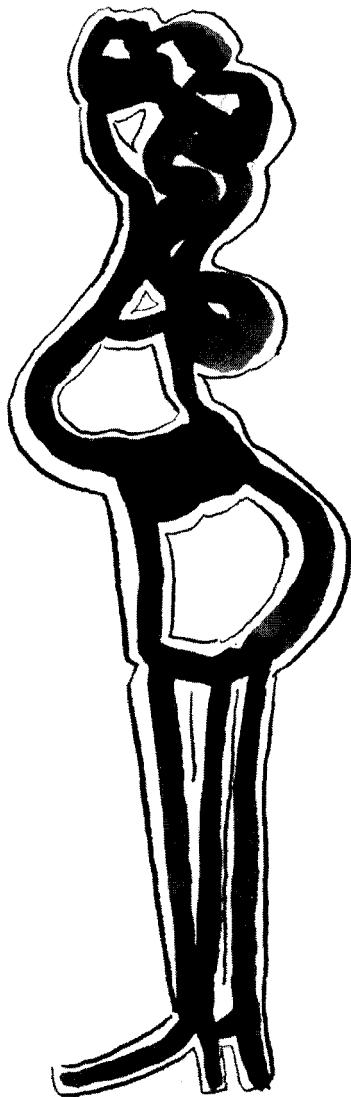
Onder de geboden staan.

In ondertrouw zijn. ‘Gebod’ heeft hier de oude betekenis ‘bekendmaking’. Het voorgenomen huwelijk werd wettelijk openbaar bekend gemaakt. Vergelijk Engels: *to be under the ban*.

Zén de *gebooi* d’n uurste mèrt nie óp d’n hèrd, dan zén ze gin skup vur de kloote wèrd.

Zijn de dienstboden de eerste maart niet aanwezig, dan zijn ze geen schop voor de kloten waard.

Op de eerste maart begon het dienstverband van de meiden en knechten. *Gebooi* werd ook gebruikt in de betekenis ‘dienstpersoneel’.

Die is goewd gebild èn gebaorst.

Mi de tiejn *gebooi* eete.

Met de tien geboden eten.

Met de vingers eten zonder bestek.

't Sti *gebrèkkelek*, mar 't slupt *gemèkkelek*.

Het staat gebrekkig, maar het slaapt gemakkelijk.

Gezegd van een vrijgezel.

Krèk in 't *gebroke*.

Net in het gebroken.

Gezegd van kinderen die te klein voor tafellaken zijn en te groot voor servet.

'n Kaoi *gedachte* kan 'ne mins wijd drééve, zin d'n dreuge, èn ie moes (gòn) traowe.

Een kwade gedachte kan een mens ver drijven, zei de droge, en hij moest trouwen.

Ónze vòdder ha 'n *gedoentje* ónder Rósmòlle.

Mijn vader had een boerderijtje onder Rosmalen.

Van *geeve* worde nie èrm.

Van geven word je niet arm.

Gij komt zeejker nie van *Géffe*; gij hiet gin Geevers.

Jij komt zeker niet van Geffen; jij heet geen Gevers.

Gezegd van iemand die niet graag iets weg geeft.

Wij komme van *Géffe*, mar die van heure kant komme van Houtum.

Wij komen van Geffen, maar die van haar kant komen van Houtum.

Wij zijn vrijgevig, maar haar familie is 'vasthoudend'.

'k Liejp 'm rècht in z'n gefreet.

Ik liep hem precies tegemoet.

Gefreet is een ruw woord voor 'gezicht'.

Nog nie al hadde't gèire!

Nog niet al had je het (nog zo) graag!

Er is geen denken aan.

Wè'k gèire héb, bekùmt me ók goewd.

Wat ik graag heb, bekomt me ook goed.

Van lekkere dingen krijg ik geen maagklachten.

Alleman zùrgt vur z'n èige èn de gèit vur de koffierómme.

Iedereen zorgt voor zichzelf en de geit voor de koffiemelk.

Dit zeggen we wel om aan te geven dat iedereen voor zichzelf moet zorgen.

Kékt ùt vur de blaow gèit!

Kijk uit voor de blauwe geit!

Waarschuwing, gericht aan meisjes die voor het eerst uit vrijen gingen.

Ge kunt in diejen téd 'n gèit bókke èn laote jónge.

Je kunt in die tijd een geit bokken en laten jongen.

Gezegd als iets veel te lang duurt.

Krèk 'n ritse gèit.

Net een ritse geit.

Gezegd van iemand die ongedurig en zenuwachtig rondloopt.

'n Nijskierrege gèit.

Een nieuwsgierige geit.

Gezegd van een nieuwsgierig persoon.

Hédde van de gèit geëete?

Heb je van de geit gegeten?

Gezegd tegen nieuwsgierige personen.

'n Gèit over de wis.

Een geit over de wis.

Dit betekent dat er niet veel goeds op komst is. Dit berust op oud bijge-
loof. 'n *Gèit over de wis* was ook de kaartterm voor *meleur* (malheur,
drie azen bij het rikken). Soms werd gezegd: 'n *gèit over de stréng*.

Veur wordt nie gebókt, zin de gèit, achterum is't kèrmis.

Voor wordt niet gebokt, zei de geit, achterom is het kermis.

Voor de grap gezegd om bezoekers aan te moedigen achterom te
komen.

We mèlke de gèit mi de néptang in téd van nood.

We melken de geit met de nijptang in tijd van nood.

Gezegd om aan te geven dat ook aan een moeilijk karwei nog licht
een mouw is aan te passen.

Hedde gèitevlis gehad?

Heb je geitenvlees gehad?

Zie het vorige.

Doe mar of ge gèk zét, dan komde 't wédste.

Doe maar of je gek bent, dan kom je het verst (en krijg je alles voor
elkaar.)

Ge wordt nie gèk ègge nie wilt.

Je wordt niet gek als je niet wilt.

Minachtend gezegd bij het zien van vreemd gedrag of vreemde kleding.

Gèk is óngelukkig, mar gin verstaand is veul èrger.

Gek is ongelukkig, maar geen verstand is veel erger.

Iemes vur de gèk haauwe.

Iemand voor de gek houden.

Wellicht gaat dit terug op de vroegere vorsten die er narren op na hielden.

Och gij gèk, meej oewen bèk vól sèp.

Och jij gek, met je bek vol sep.

Een spotzin om het Bossche dialect belachelijk te maken. *Sèp* is 'drop'.

Ók 'ne gèk zi nog wèl 's 'n wijs woord, zin de galperd, èn ie prótte hónderd ùt.

Ook een gek zegt wel eens een wijs woord, zei de sufferd en hij praatte honderd uit.

Unne gèk kan meer vraege ès tiejn wijze kunnen antwoorde.

Een gek kan meer vragen dan tien wijzen kunnen beantwoorden.

Er worden veel ondoordachte vragen gesteld waarop niet redelijk te antwoorden is. Vergelijk Duits: *ein Narr kann mehr fragen als zehn Weisen berichten können.*

Vur gèk speule.

Voor gek spelen.

Voor zot spelen; anderen aan het lachen maken door dwaas te doen.

Zó gèk ès 'n deur.

Zo gek als een deur.

Zó gèk ès d'n deurklink (die gif alleman 'n haand.)

Zo gek als de deurenklink (die geeft iedereen een hand.)

Zó gèk ès 'ne pómpzwéngel.

Zo gek als een pompzwengel.

Zó gèk ès 'ne juin.

Zo gek als een ui.

Vooraf gezegd van een wulpse vrouw.

Zó gèk ès 'n karrad.

Zo gek als een karrad.

Zó gèk ès 't pèrd van kristus (èn dè waar 'nen eejzel.)

Zo gek als het paard van Christus (en dat was een ezel.)

Zó gèk ès Tielibus

Zo gek als Tielebuys.

Gezegd van iemand die de razernij nabij is. (Ook *Tierrieibus* wordt gezegd.) Tielebuys is de naam van de hoofdpersoon van een klucht die in 1541 door de Haarlemse rederijderskamer te Diest werd gespeeld. Als naam voor een aartsgek is Tielebuys bekend gebleven in sommige Zuid-Nederlandse streken in de uitdrukking 'zo zot als Tielebuys', aldus C. Kruyskamp in deel II van het Groot Woordenboek der Nederlandse Taal.

't Is 'ne gelukkige mins die ès gèk leeve kan...

Het is een gelukkig man die als gek leven kan ...

Lijfspreuk van de oprichter van het Dungens museum Brabants Leven.

Gèkke vatte de goei kaart.

Gekken pakken de goede kaart.

Gezegd als men geluk heeft bij het kaarten.

'n Hard gelaag.

'n Hard gelag.

Een hard lot, een treurig lot. Van *geliggen*, dat vroeger gesteldheid of lot betekende. *Geliggen* 'op een bepaalde manier gelegen zijn' leidt tot *gelag*, 'gesteldheid, toestand, lot'. Oorspronkelijk betekende *gelag* het gezamenlijk bijeengebrachte geld om eten en drinken te betalen.

gelaag

Dè's óns gelaag nie.

Dat is ons gelag niet.

Dat is niet onze stand.

Dè heejget gèld gekost, zin 't wéfke teejge de knècht, èn ze gaaf hum de koffiedrats.

Dat heeft het geld gekost, zei het wijfje tegen de knecht, en ze gaf hem de koffiedrab.

Gèld is rónnd, dè mótt rólle.

Geld is rond, dat moet rollen.

Gezegd door iemand die niet zuinig is.

Gèld zat èn ginne skrik!

Geld genoeg en geen schrik!

Stoer gezegd door mannen die een keer goed willen uitgaan. Soms wordt nog toegevoegd: *èn 't mès óp toffel!* Zie ook bij *èrmoei*: *We laote d'n èrmoei thaus èn ginne skrik èn 't mès óp toffel.*

Ès ge gèld zat hét, kunde d'n himmel koope èn zitte zónder, kunde nor d'n duvel loope.

Als je geld genoeg hebt, kun je de hemel kopen en zit je zonder, kun je naar de duvel lopen.

Ben je rijk, dan krijg je alles voor elkaar, ben je arm, dan zien ze je niet staan.

Gèld makt alle durre ope, zin d'n boer èn ie gaaf z'n dochter te traowe.

Geld maakt alle deuren open, zei de boer en hij gaf zijn dochter te trouwen.

Ge kunt gin gèld èn 'n neus hébbe.

Je kunt niet geld en een neus hebben.

Je kunt niet alles hebben.

Ónirlek gèld of goewd èrft zèlden 't dèrde bloewd.

Onerlijk geld of goed erft zelden het derde bloed.

Zaken die oneerlijk verkregen zijn, gaan meestal geen drie generaties mee.

Hij mó't d'r òn geleuve.

Hij moet eraan geloven.

Hij moet zich aan iets onaangenaams onderwerpen. Duits: *er wird daran glauben müssen*.

Gij hét 't gró'tste gelijk óp de vismèrt ès d'r niemes óp is.

Jij hebt het grootste gelijk op de vismarkt als er niemand op is.

Jij hebt het grootste gelijk van de wereld, maar niet heus.

Daor geuget gelijk.

Daar gaat het allemaal.

Bijvoorbeeld gezegd wanneer een lading ter aarde stort.

Geluk bé 'n óngeluk, zin boer Tob, m'n koew is kepot, mar m'n hoi is krèk óp.

Geluk bij een ongeluk, zei boer Tob, mijn koe is kapot, maar mijn hooi is net op.

Hij is van de natte geminte.

Hij is van de natte gemeente.

Gezegd van iemand die heel veel drinkt.

Hij lupt óp gemintegrónd.

Hij loopt op gemeentegrond.

Gezegd van iemand met gaten in de zolen.

De die hi 'n groot gemoewd.

Die heeft een groot 'gemoed'.

Ze heeft een flinke boezem.

D'r gemoewd skoewt vól.

Haar gemoed schoot vol.

De ontroering werd haar te machtig. Ze kon haar emoties niet bedwingen.

Ze waar goewd (slècht) gemutst.

Ze was goed (slecht) gemutst.

Ze was vrolijk gestemd. De manier waarop de muts gedragen wordt, geeft de stemming aan. Duits: *sie hat die Mütze schief auf*.

Verrèkt vórt mi hil 't geneuk!

Verrek voortaan met het hele 'geneuk'.

Gezgd wanneer men het hele gedoe beu is.

't Groot geneuk waar d'r gelijk.

Het grote 'geneuk' was er allemaal.

Alle notabelen waren aanwezig. Ook wordt in plaats van *groot geneuk* in dit verband ook wel *groot grèij* gezegd.

't Gebeurde gelijk in 't geniep.

Het gebeurde allemaal in het geniep.

Het gebeurde allemaal heimelijk. Geniep is verwant aan Angelsaksisch *genip* dat nevel of mist betekent en aangeeft dat *in 't geniep* oorspronkelijk eigenlijk 'in het duister' betekent.

In 't geniep bedisseld, kùnt toch ten blakke.

In het geniep bedisseld komt toch aan het daglicht.

Ook dingen die stiekem en onderhands geregeld zijn, komen aan het licht.

Wè'n genooi!

Wat een 'genade'!

Wat een verlichting of opluchting!

't Is 'n hil geotter um die dinger òn mekare te kréege.

Het is een heel 'geotter' om die dingen aan elkaar te krijgen.

Het is een heel gedoe, een lastig werkje.

Gepakt èn gezakt.

Gepakt en gezakt.

Klaar voor vertrek. (Zie ook *gezouten*).

D'n diejen is zó gaauw gerakt.

Die is zo gauw geraakt.

Hij is zo gauw boos.

Hij hi z'n gerèchteghèd wèl vórt gehad.

Hij heeft zijn gerechtigheid nu wel gehad.

Hij heeft zijn deel (aan voer) wel gehad. (Ook gezegd voor een kind aan de borst.)

Érres mi gerèijd komme.

Ergens mee 'gereid' komen.

Iets voor elkaar krijgen. (*Rèije* betekent oorspronkelijk 'oogsten'.)

Goei geridskap mót ónder 'n afdak hange.

Goed gereedschap moet onder een afdak hangen.

Dit wordt gezegd om het dikke buikje te vergoelijken.

't Is 'n hil gerusteghèd ès de jóng ammel binne zén.

Het is een hele geruststelling als de kinderen allemaal binnen zijn.

Ès gèrven òn 'ne gaast.

Als garven aan een 'gast'.

Dit betekent 'veel'; 8 à 10 à 12 schoven kwamen aan een 'gast'. De spreuk werd vooral gebruikt in verband met het kindertal: *jóng ès gèrven òn 'ne gaast*.

Érres lillek mi geskórre zén.

Ergens lelijk mee geschoren zijn.

Ergens lelijk mee zitten. *Geskórre* heeft hier de oude betekenis 'beschikt'. Vergelijk Duits *scheren, bescheren*.

Heel gesleejpe zén.

Heel geslepen zijn.

Heel sluw zijn. Het beeld is van messen en zwaarden overgedragen naar het hoofd. 'Het hoofd of de hersens slijpen' = de zinnen scherpen. Omgekeerd wordt ook 'bot' gebruikt.

Wè'n gesoelie toch alt mi heur.

Wat een 'gesoelie' toch altijd met haar.

Wat een eindeloos gedoe toch altijd met haar.

Wè hédde toch getééjd!?

Wat heb je toch 'getijd'!?

Wat ben je toch van plan? Meestal met verbijstering gezegd.

Zédde 't nog getééjd of hoe zit dè?

Ben je het nog van plan of hoe zit dat?

Gezegd wanneer men vol ongeduld wacht.

Dieje klèine is goewd getòld.

Die kleine is goed getaald.

Gezegd van een kind dat een flink stemgeluid heeft.

Zoo zén we nie getraowd.

Zo zijn we niet getrouwd.

Zo zijn we niet overeengekomen; dat neem ik niet. Hier wordt gezinspeeld op de huwelijksvoorwaarden. Vergelijk Duits: *so haben wir nicht gewettet*.

Ge mó't nie zó gauw getròje zén.

Je moet niet zo gauw 'getreden' zijn.

Je moet niet zo gauw beledigd zijn en boos worden.

Ja mi gewéld, zin Jan de Koew, dan kunde 'nen os nog wèl stiere.

Ja met geweld, zei Jan de Koe, dan kun je een os nog wel stieren.

't Zén nog nie zón kaoi gewirre die goewd afgòn.

Het zijn nog niet zo'n kwade geweren die goed afgaan.

Dit wordt gezegd bij het laten van een fikse wind.

't Gewùrmt is óndeugend, (we kréégen aander weer.)

Het ongedierte is lastig, (we krijgen ander weer.)

Vooraf gezegd bij naderend onweer.

'n Gezicht van aauw lappe.

Een gezicht van oude lappen.

Gezegd van iemand die er ziekelijk en pips uit ziet.

'n Skón gezicht vur 'n kepotte ruit.

Een mooi gezicht voor een kapotte ruit.

Dit zegt men vooral van een huilend kind.

'n Gezicht lèk 'n ùtgezèkt vuur.

Een gezicht als een uitgepist vuur.

Gezegd van een zeer zuur en ontevreden gezicht. *Lèk* is de oude vorm van 'gelijk'.

Vandaag zédde gezónd èn mèirge mótte pisse.

Vandaag ben je gezond en morgen moet je pissen.

Zo ben je nog gezond en zo mankeer je iets.

Ik stón d'r al 'n ketier *gezouten* èn gebraoie èn d'r kwaamp gin man.

Ik stond er al een kwartier gezouten en gebraden en er kwam niemand.

Het beeld is aan de keuken ontleend. Waarschijnlijk is *gezouten* èn *gebraoie* een volksetymologische vervanging van het oudere *gezòjen* èn *gebraoie*. *Ik stón d'r gezòjen èn gebraoje èn de bus kwaamp mar nie!* De vorm *gezòjen* betekent niet gezouten maar gekookt, zie WNT zieden-gezoden. (Vergelijk Duits: *sieden-sott-gesotten*.)

Ik zé zó *gezwak* ès 'n hangaol.

Ik ben zo lenig als een haal.

Ik ben erg stijf. (Zie ook *hangaol*.) Men zegt vaker *zwak* dan *gezwak*.

De *durskes* zaten iggòllig te *giebele*.

De meisjes zaten steeds maar te giechelen.

'k Hé'r v'ndaag al mi 'ne *gieg* zien rééje èn de padde krùipen al; 't wordt reegen.

Ik heb er vandaag al met een bochel zien rijden en de padden kruipen al; het wordt regen.

Hatelijk gezegd bij het zien van een gebochelde.

Nie van *giestere*.

Niet van gisteren.

Goed op de hoogte, heel bij de tijd. Ontleend aan de bijbel. (Job 8:9) 'Want wij zijn niet van gisteren, en weten niet'. Duits: *nicht von gestern*; Engels: *not born yesterday*; Frans: *ne pas être né d'hier*.

't Is *gif* zat.

Het is 'gaaf' genoeg.

Hier bedoelt men dat het goed of mooi genoeg is.

Ze ziet 'r gif ùt.

Ze ziet er 'gaaf' uit.

De betekenis van *gif* is hier 'ordentelijk, netjes'.

't Hólþ gin een of t'r alle.

Het hielp geen een van alle.

Niets hielp er.

Ze dinne gin èind óp.

Ze gingen geen eind op.

Gin èind betekent 'gene zijde', dus 'die kant'.

De gist is gewillig, mar 't vlis is zwak.

De geest is gewillig, maar het vlees is zwak.

Men heeft vaak goede voornemens, maar kan de verleiding niet weerstaan. De zin is ontleend aan de bijbel (Mattheus. 26:41). Zie ook *vlis*.

Ze hán 'm um gist èn kaneelwòtter gestuurd.

Ze hadden hem om gist en kaneelwater gestuurd.

Gezegd van iemand die het slachtoffer is geworden van een 1 april grap. De eerste april stuurt men de gekken waar men wil... (Er zit dubbelzinnigheid in *gist* dat naast 'gist' in het dialect ook 'geest' kan betekenen.)

Alles hi z'n gistighèd, zin Grèt, èn ie kiejk nor 't gedierte in z'n pèt.

Alles heeft zijn geestigheid, zei Gret, en hij kek naar het gedierte in zijn pet.

Gezegd wanneer men geheel onverwachts verrast wordt.

Dè's nogal glad.

Dat is nogal glad.

Dat spreekt voor zich. Hier wordt met 'glad' oorspronkelijk bedoeld dat het makkelijk loopt en dat er geen oneffenheden zijn.

Ik zé't glad vergeete.

Ik ben het helemaal vergeten.

Ze zaat alt achter de glaos te blieke.

Ze zat altijd achter de glazen te gluren.

De *glaos* betekent hier 'de ruiten'.

Wè kékte toch glaozeg Jans, d'r is zeejker wir meleur òn 't karke?

Wat kijk je toch glazig Jans, er is zeker weer malheur aan het karretje?

Wat zie je er toch ziekelijk uit, Jans, je bent zeker weer in verwachting?. *Meleur* is de term voor 'ongeluk', teruggaand op het Franse *malheur*, ook bekend als kaartterm voor 'drie azen' bij het rikken.

Gif mén mar 'ne glaozige.

Geef mij maar een 'glazige'.

Dit betekent 'geef mij maar een borrel'.

Een glas bier is nèt zó goewd ès twee sneeje brood.

Één glas bier is net zo goed als twee sneden brood.

Gezegd om het drinken te vergoelijken. Zie ook *bótteram*.

Hij wordt ziek van 'n leejg glas.

Hij wordt ziek van een leeg glas.

Gezegd van iemand die veel drinkt.

Gloeiende hoewd, dè duu nog 's zeer!

Gloeiende hoed, dat doet nog eens zeer!

Gloeienden hoewd is een onschuldige krachtterm.

't Is gloria victoria vur èn koleerie mizeerie nao.

Het is gloria victoria voor en kolère miserie na.

Vergelijk Duits: *Himmelhoch jauchzend zum Tode betrübt*.

't Kérkkoor zingt z'n gloriaans zó skón.

Het kerkkoor zingt zijn gregoriaans zo mooi!

Dè mótte God èn de mùlder mar laote skèije.

Dat moet je God en de mulder maar laten scheiden.

Gezegd bij twijfel in een moeilijke, onduidelijke zaak. De *mùlder* is de molenaar. De molenaar schepte zijn maalloon uit de zakken meel.

Hij was dus 'schepper'. Ook wordt gezegd: *dè zumme God èn de mùlder mar laote skèije*. (Dat zullen we...)

God bewaore!

God beware!

Deze uitroep betekent zoiets als 'allemachtig!'

God makt d'n dag èn wij gòn d'r deur.

God maakt de dag en wij gaan erdoor.

Wij zijn volledig afhankelijk van God.

God nog nie toew!

God nog niet toe!

Uitroep van verbijstering of schrik.

God zeegene oe mi de honderdduuzend.

God zegene je met de honderdduizend.

Vaste wens bij een niesbui.

Haawt God vur ooge èn oew bóks toew.

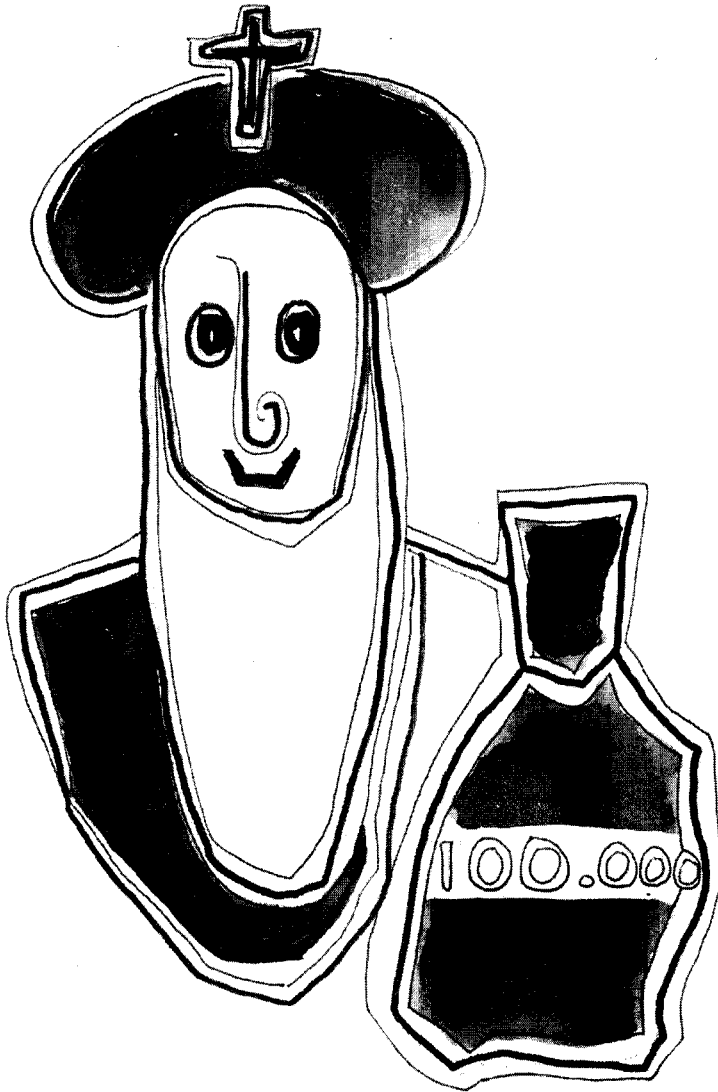
Hou God voor ogen en je broek toe.

Wijze raad voor de zoon die het huis uitgaat voor dienst of vrijage.

Leeven ès God in Frankrijk.

Leven als God in Frankrijk.

Gemakkelijk en onbezorgd. De herkomst is onduidelijk en de zegswijze bestaat niet in het Frans.

God zeejgene oe mi de honderdduujzend.

't Is skaand vur *God*.

Het is schande voor God.

Het is grote schande.

Wè *God* nie gif, dè gift 'n deuske.

Wat God niet geeft, dat geeft een doosje.

Bijvoorbeeld gezegd bij het zien van iemand die make-up gebruikt.

Ze kiejke of ze *God* gekrabd hán.

Ze keken of ze God gekrabd hadden.

Ze zagen er schuldig uit.

Òn *Gods* zeege is alles geleege.

Aan Gods zegen is alles gelegen.

Alles hangt af van Gods wil.

't Is 'ne *godsblok*, mar d'n duvel slu d'r z'n houtjes óp kepot.

Het is een godsblok, maar de duivel slaat er zijn houtjes op kapot.

Het is zo'n goedgezak, maar niet heus. *Godsblok* duidde oorspronkelijk op een doodgoed karakter.

Wè zédde toch 'ne *godvergrammer* inne.

Wat ben je toch een 'godvergrammer'.

Gezegd tegen een heel vervelend persoon. *Godvergrammer* betekent eigenlijk 'iemand die God boosmaakt', een slecht mens dus.

Ge mó't 't *goei* mi 't kaoi vatte.

Je moet het goede met het kwade nemen.

De *goei* sti achter in de kèrk.

De goede staat achter in de kerk.

Gezegd wanneer men het over (goede) vrouwen heeft. Bedoeld wordt Onze lieve Vrouw.

Die is nie zùiver óp de graot.

Die is niet zuiver op de graat.

Hij is niet eerlijk en betrouwbaar. Het beeld is ontleend aan vis die begint te bederven. Zie ook *stùiver*.

Zó graow ès unne peeltuter.

Zo grauw als een peeltuter.

Gezegd van iets dat verre van schoon is. Een *peeltuter* is een wulp, die helemaal grijs gevederd is (WBD).

Hij zaag zó graow ès unne zak.

Hij zag zo grauw als een zak.

Hij zag er slecht uit.

't Is klaor gras èn ènde-èijer.

Het is klaar gras en eendeneieren.

Het is een en al overvloed.

Greeg ès de pèst.

Gierig als de pest.

Heel gierig. *Greeg* heeft ook de oude betekenis van 'begerig'. De pest maakte zoveel slachtoffers dat er aan vrekkingheid werd gedacht. Volgens Weijnen is *greeg* verwant aan *graag* en Engels *greedy*, die oorspronkelijk 'hongerig' betekenen. *Gretig* is van dezelfde stam afgeleid.

Dè rùmt óp, zin Greet èn d're mins waar gesturve.

Dat ruimt op, zei Greet en haar man was gestorven.

Al 't groot grèij waar in de kèrk.

Al het grote 'gerei' was in de kerk.

Alle belangrijke figuren waren er.

Mi èige grèij zédde nie gaauw bedürve.

Met eigen spullen ben je niet gauw bedorven

Met eigen spullen (of eigen volk) ben je vaak het beste uit.

Dè ge nie dur de griebelegraow mó!

Dat je niet door de 'griebelgrauw' moet!

Zorg dat je op tijd naar huis gaat en dat je niet in de schemering terecht komt. *Griebelegraow* werd soms ook als *grielliegraow* gezegd.

Wè zédde toch 'ne greege griek.

Wat ben je toch een hebzuchtige 'griek'.

Wat ben je toch een gulzigaard. (Zie *greeg*.)

Ik trakteer, zin Grad Griek èn ie liejt 'r een vliejge.

Ik trakteer, zei Grad Griek en hij liet er een vliegen.

Griek heeft in ons dialect de betekenis 'gierigaard'.

'k Kréég allemòl kaauw griensels over m'ne rug; 't zal gòn sneuwe.

Ik krijg allemaal koude rillingen over mijn rug; het zal gaan sneeuwen.

Die griep van ónze Jan kréég ik nie; ik héb van hum nog noit niks gehad...

Die griep van onze Jan krijg ik niet; ik heb van hem nog nooit iets gehad...

't Wordt téd dè'k de grip 's gò spuuje.

Het wordt tijd dat ik 'de greppel' eens ga spoelen.

Het wordt tijd dat ik me eens ga wassen.

Hij zaat zó lèkker te groewze van 'ne groote skijfferappel.

Hij zat zo lekker te 'snoepen' van een grote 'schijfferappel'.

Groewze betekent eigenlijk 'fruit eten'.

Ge zult grómmes kréége.

Je zult kritiek krijgen.

Men zal op je mopperen. Vergelijk *kééves kréége*.

Grónd van gin kloote wèrd.

Grond van 'geen klotten' waard.

Grond die niets waard is.

Hij is goewd van grónd.

Hij is goed van grond.

Hij is goed van aard (karakter).

Van de kaauwe grónd.

Van de koude grond.

Van weinig kwaliteit. *Dè is mar 'ne skrééver van de kaauwe grónd.*

Ontleend aan de tuinbouw. In de kas wordt alles met zorg gekweekt; op de koude grond in de open lucht ligt dat eenvoudiger. Men bedoelt dat genoemde persoon maar onbelangrijk en pover is.

Hij li d'r altéd te grònnieje èn te gréénze.

Hij ligt er altijd te mopperen en te 'grijnzen'.

Hij moppert en kijft voortdurend. Gezegd van 'ne *gréénskloot* (mopperpot).

Ge mótt groot zén in 't klèin.

Je moet groot zijn in het klein.

Bescheidenheid is een grote deugd.

Ès gij zó groot waart ès dè ge lómp zét, dan kóste oew segaar òn de zón ònstoke!

Als jij zo groot was als dat je lomp bent, dan zou je je sigaar aan de zon kunnen aansteken!

Groot bij *groot*, zin de kat, èn ze kroewp bé d'n hónd.

Groot bij groot, zei de kat, en ze kroop bij de hond.

Gezegd wanneer mensen zich proberen aan te sluiten bij belangrijke figuren. Ook vaak ironisch gezegd om het gezelschap te vleien.

't *Groot* hébbe.

Het groot hebben.

Trots, hovaardig zijn.

'n *Grótbakkes* is 'ne grótmoel.

Een 'grootbakkes' is een 'grootmuil'.

Gezegd van personen die altijd brutaal uit de hoek komen. Zij hebben een grote bek.

Ik gò gruts óp m'n gedoentje.

Ik ben trots op mijn bedrijfje.

Gruts gaon óp betekent 'trots zijn op'.

Mótte hum 's *gruts* rónnd zien treeje!

Moet je hem eens trots rond zien stappen!

Wè prótte toch *gruts*.

Wat praat je toch deftig.

Ze góng gruts óp d'r jóng.

Ze was trots op haar kinderen.

Gruts betekent letterlijk 'groots'. Men voelt zich groot.

Hier gin *grutseghèd* èsteblijf.

Hier geen opschepperij astublieft.

Jónge, wè'n grutseghèd!

Jongen, wat een opschepperij!

Wat een grootdoenerij, verwaandheid. Voor *grutseghèd* zeggen we ook *grutsklooterééj*. Soms wordt met *grutseghèd* 'deftigheid' bedoeld.

Al dè gruujn wòtter in oew lijf is niks gedaon.

Al dat 'groene' water in je lijf is niets gedaan.

Al dat ongekookt water is ongezond.

Gruujn èn daors.

Groen en dor.

Dit is de naam van een traditioneel gerecht van verse groene boontjes en gedroogde witte bonen. (Elders wel 'blote kontjes in het gras' genoemd.)

Vur 'ne gulde verbókt èn 'n dubbeltje vur 'n jóng gèit.

Voor een gulden verbokt en een dubbeltje voor een jonge geit.

Dit wordt gezegd wanneer de betaling voor een karwei niet in verhouding staat tot het gedane werk en het resultaat.

H

Doe ze d'n haam mar 's òn, dan worre ze wèl zeeg.

Doe ze de haam maar eens aan, dan worden ze wel tam.

Laat ze maar eens flink werken, dan worden ze wel tam. Gezegd van speelse paarden of kinderen. *Haam* is de naam voor het juk om de hals van een trekpaard.

Zé is altéd in d'n haam.

Zij is altijd in de haam.

Zij moet altijd werken. Letterlijk: zij staat altijd ingespannen.

Hij is d'n haam aflégge.

Hij is zijn front en das aan het afdoen.

Dit verwijst naar de mannendracht van vroeger.

Haand over haand.

Hand over hand.

In steeds sterkere mate. Men moet denken aan *haand over haand binnehaole* (hand over hand binnenhalen of ophijsen). Duits: *Hand über Hand*. Engels: *hand over hand*.

Bé de haand zén.

Bij de hand zijn.

Handig of behendig zijn. Duits: *bei der Hand sein*; Engels: *to be at hand*; Frans: *avoir quelque chose sous la main*.

haand

De haand over oew hart stréeke.

De hand over je hart strijken.

Zich minder hard opstellen. Duits: *die Hand übers Herz legen*;

Frans: *se passer la main sur le coeur*.

Dè kunde toch mi bèij oew haand vatte.

Dat kun je toch met beide handen vatten.

Dat ligt erg voor de hand; dat is zonneklaar.

Érres de haand mi lichte.

Ergens de hand mee lichten.

Een oogje dicht knijpen; het niet strikt toepassen van regels.

Érres de haand óp légge.

Ergens de hand op leggen.

Iets verwerven. Duits: *die Hand auf etwas legen*; Engels: *to lay hands on something*; Frans: *mettre la main sur une chose*.

Gin haand vól, mar 'n laand vól.

Geen hand vol, maar een land vol.

Dit zegt een vrijer die nog geen behoefte heeft aan een meid. Zijn stoer bedoelde uitspraak moet aangeven dat er keus te over is.

Iemes óp haand drage.

Iemand op handen dragen.

Iemand heel hoog hebben; iemand vereren. Wellicht gaat dit terug op de oude Germaanse gewoonte om idolen in triomf rond te dragen. (Zie Asterix.) Duits: *jemand auf Händen tragen*; Engels: *to wait upon someone hand and foot*; Frans: *porter quelqu'un sur les bras*.

Iemes óp de haand hébbe.

Iemand op de hand hebben.

Iemand als medestander hebben.

Iets (iemes) in de haand wérke.

Iets (iemand) in de hand werken.

Iets of iemand goed op weg helpen; iets bevorderen. Duits: *einem in die Hand arbeiten*; Engels: *to play into each other's hands*; Frans: *donner un coup de main à quelqu'un*.

Mi de haand in de tèsse.

Met de handen in de zakken.

Gezegd wanneer iets met groot gemak verricht wordt.

Mi haand èn taand vur èige laand, zin Pirke Pit, èn ie verloor z'n gebit.

Met hand en tand voor eigen land, zei Peerke Pit, en hij verloor zijn gebit.

Spottend gezegd van zogenaamd dappere mensen.

Niks um haand hébbe.

Niets om handen hebben.

Niks te doen hebben.

Òn de beeterende haand zén.

Aan de beterende hand zijn.

Op de goede weg naar beterschap zijn. Vergelijk Engels: *to be on the mending hand*.

Twee haand óp innen buik.

Twee handen op één buik.

Gezegd van figuren die samenspannen in het kwade. Vergelijk Duits: *zwei Finger an einer Hand*; Engels: *to be hand and glove*; Frans: *deux têtes dans un bonnet*.

Twee haand óp innen buik.

Van de *haand* in d'n taand leeve.

Van de hand in de tand leven.

Gezegd wanneer men meteen verteert wat men verdient. Vergelijk Duits: *von der Hand in den Mund leben*. Engels: *to live from hand to mouth*.

Van hógger *haand*.

Van hoger hand.

Van overheidswege. Duits: *von hoher Hand*.

Vlug mi de *haand*, vlug mi de taand.

Wie vlug is met zijn handen is ook vlug met zijn tanden.

Goede werkers zijn snelle eters.

Witte wè'k gekreejgen hé..., in ielke *haand* 'n blaow niet.

Weet je wat ik gekregen heb..., in elke hand een blauwe niet.

Niets dus.

Zwaar óp de *haand*.

Zwaar op de hand.

Gezegd van iemand die altijd sombergestemd en depressief is.

Ès ge allemòl óp mót *hauwe* wè ge nie hét, komde haand èn galge te kort.

Als je allemaal moet ophouden wat je niet hebt, dan kom je handen en bretels te kort.

***Hauwe* zoo!**

Houden zo.

Ga zo door. Ontleend aan de zeemanstaal; de koers moest zo gehouden worden.

Daor is ie *gehauwen* èn geslage.

Daar is hij gehouden en geslagen.

Dit zeggen we als we bedoelen 'daar kun je hem altijd vinden'.

Vur haauwes!

Voor 'houdens'!

Het tegenovergestelde van *vur slès*. *Ge meugt ze hébbe, mar nie vur haauwes.*

Dè's 'n haauwkéénd.

Dat is een 'houkind'.

Gezegd van een probleemkind; een gehandicapt kind bijvoorbeeld.

Bé 'n haauwmaauw kan 't 'r stiejve!

Bij een 'hauwmauw' kan het er 'stieven'

Bij een ruzie gaat men erg te keer. Bij een wervelwind wordt er veel stof de lucht in gezogen. *Stiejve* betekent 'stof maken'. Nevenvorm van stuiven, vergelijk ruiken-rieken. *Haauwmaauw* is gevormd uit *houde*, *holde* 'vrouwelijke geest' en *moude* 'stuifzand'.

D'r haauwt 'n biemisterke in de houtmijt.

Er woont een koolmeesje in de houtmijt.

Vogeltjes die nestelen *haauwe érres*.

Zit toch nie zó te haffele mi dè jóng.

Zit toch niet zo te haffelen met dat kind.

Haffele betekent hier 'verwennend liefkozen', vooral gebruikelijk voor kleine kinderen en jonge dieren. Het wordt ook ironisch gebruikt voor vrijen.

't Is 'n haffelkètje.

Het is een 'haffelkatje'.

Gezegd van een poesje dat veelvuldig aangehaald wordt en slecht groeien wil; ook figuurlijk gebruikt voor kinderen en vrijende meisjes.

Hak, hak, d'n hak zit achter.

Ha'k, ha'k, de hak zit achter.

Om spijt van zijn daden te betuigen zegt men '*ha'k maar*', maar dan is het al te laat. Vandaar: de hak zit achter.

Hak mar hèij geëete, hak béssem geskeejte, (dan hak gin baand nóddig gehad).

Had ik maar hei gegeten, had ik bezem gescheten, (dan had ik geen banden nodig gehad.)

Dit werd gezegd als iemand geïrriteerd raakt door het feit dat er steeds *hak, hak* na een gedane zaak gezegd wordt. *Hak 't mar in m'n hémd gelaote, dan waar ik 'r mi waassen af geweejst*, zegt men wel na een begane fout.

Iemes 'nen hak zétte.

Iemand een hak zetten.

Iemand nadeel berokkenen. Voor de oorspronkelijke betekenis moet men aan 'iemand hakken' of 'iemand snijden' denken.

Van d'n hak óp d'n tak.

Van de hak op de tak.

Zonder enig verband overspringen van het ene onderwerp naar het andere. Onder *hak* moet hier waarschijnlijk een haakvormige tak verstaan worden.

Òn oew hakke!

Aan je hakken!

Dit betekent ongeveer hetzelfde als 'dat zou je wel willen'.

Half`èn half.

Half en half.

Niet helemaal; zowat. Duits: *halb und halb*.

Beeter ten halve gekeerd ès ten heele gedóld.

Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

Het is beter zijn fout te erkenenn dan halsstarrig door tegaan op de verkeerde weg.

Duits: *besser auf halben Wege umkehren als übel fortlaufen.*

Ik lig nog ten halve mi m'n wèrk.

Ik lig nog 'ten halve' mte mijn werk.

Ik ben nog maar half klaar met mijn taak.

Ze is d'r m̄ar halventéd.

Ze is er maar 'halventijd'.

Zij is er vaak niet. *Hij zit vórt halventéd te slaope* (vaak, veelvuldig, de helft van de tijd).

'k Wó'k ham ha,... dan aat ik èijer mi ham,... è'k èijer ha...

Ik wou dat ik ham had,... dan at ik eieren met ham,... als ik eieren had...

Ónder d'n hamer komme.

Onder de hamer komen.

Openbaar verkocht worden. Bij veilingen en openbare verkopen bekrachtigt de afslager de koop door een slag met de hamer. Duits: *unter den Hammer kommen*; Engels: *to bring under the hammer*; Frans: *passer sous le marteau*.

Hamme mar hamme, godsamme!

Hadden we maar hammen, godsamme!

Verzuchting bij gebrek aan etenswaar. Godsamme is een basterd-vloek (God zal me.)

Dè's de hamvraag.

Dat is de hamvraag.

Dat is het belangrijkste van de hele kwestie. Ontleend aan de radio-rubriek *Mastklimmen* van Johan Bodegraven uit de jaren vijftig van de twintigste eeuw. Goede beantwoording van de belangrijkste vraag leverde een grote ham op. Mastklimmen is een zeer oud volksvermaak waarbij de deelnemers in een mast moeten klimmen om aan de top een opgehangen prijs te bemachtigen.

Zó gezwak ès 'n hangaol.

Zo lenig als een haal.

Het ijzer waaraan de ketel boven het vuur wordt gehangen heet de haal; in het Brabants *haol* of *hangaol*. De zegswijze wordt voor de grap gebruikt door mensen die stijf zijn: *ik zé nog zó gezwak ès 'n hangaol*.

Zowel *zwak* als *gezwak* kunnen 'buigzaam, lenig' betekenen. Het voorvoegsel *ge* heeft volgens Weijnen (2003) een versterkende werking.

'n Heet hangéézer.

Een hete hangijzer.

Het hangijzer hing boven of in het vuur. Het was een soort toestel van ijzer dat leek op een triangel waarvan de bodemzijde een ring vormde. Op die ring kon je een pan of een ketel zetten en daarin konden de aardappelen of groenten gekookt worden. Ook paste er een braadpan op en daarin kon je het vlees braden. Wanneer er nou een bolle ketel boven het vuur gehangen moest worden, werd het hangijzer weggenomen. En dat was niet altijd even gemakkelijk, want dat ijzer was vaak gloeiend heet.

Dè's nie in d'n haok.

Dat is niet in de haak.

Dat is niet in orde. Hier moet bij *haok* aan de winkelhaak gedacht worden. 'In den haak' betekende oorspronkelijk een zuivere rechtehoek, 'helemaal in orde'.

Daor zitte veul *haoken* èn oogen òn.

Daar zitten veel haken en ogen aan.

Dat geeft veel problemen. Letterlijk betekent het beeld van *haoken èn ooge* dat er dingen aan elkaar vasthaken zodat het een warboel wordt. Vergelijk Duits: *das hat einen Haken*.

Dè is 'n *haokweuw*.

Dat is een 'haakweduwe'.

Gezegd van een ongehuwde moeder. Gevormd uit haagweduwe, van "*Haag* in eene opvatting die aan het daarmee samengestelde woord het begrip van het ongeoorloofde, heimelijke, verdachte, onechte doet verbinden" (WNT).

't Nog nie *haole bé* iemes

Het nog niet halen bij iemand.

Er helemaal niet mee vergeleken kunnen worden; er nog niet bij in de schaduw kunnen staan. '*Nie haole bé* betekent hier 'de kwaliteiten van een ander niet kunnen bereiken'.

't Is *haolen èn bréng*e.

Het is halen en brengen.

De gezondheid gaat steeds op en neer. De ene dag is er vooruitgang, de andere dag terugval.

Daor is 'nen *haon* van de riek gevalle.

Daar is een haan van de riek gevallen.

Gezegd wanneer een belangrijk figuur gestorven is.

De gebraoien *haon* ùthange.

De gebraden haan uithangen.

Gezegd van iemand die met geld smijft. Aan de basis van deze uitdrukking staat een oud sprookje waarin een gebraden haan zich heel aanmatigend en overmoedig gedraagt.

De rooien haon laote krèije.

De rode haan laten kraaien.

Ergens de brand in steken. Dit schijnt terug te gaan op de tekens die rondtrekkende bendes met rood krijt zetten op kerken, kruisen en hoeken van huizen. De boeven die na hen kwamen, wisten dan wat hun opdracht was. De haan was het bevel tot brandstichting. Misschien moet de rode haan verklaard worden uit de gelijkenis van de vurige vlammen die uit de strodaken sloegen en de rode kam van de haan. Duits: *einem einen roten Hahn aufs Dach setzen*. Engels: *the red cock will crow*.

D'r zal ginnen haon nor krèije.

Er zal geen haan naar kraaien.

Dat zal nooit bekend worden. De betekenis moet waarschijnlijk gezocht worden in het volksgeloof dat de haan die getuige was geweest van een moordpartij later de moordenaar aankraaide. Vergelijk Duits: *es kräht kein Hahn danach*.

Hij din d'r óp af ès 'nen haon óp de kroesele.

Hij ging er op af als een haan op de kruisbessen.

Met grote gretigheid ging hij erop af.

'ne Goeien haon wordt nie vèt.

Een goede haan wordt niet vet.

Gewicht draagt niet bij tot viriliteit.

Krèijt d'n haon saoves laot, dan is oew lot: mèirge mot of d'n haon kepot.

Kraait de haan 's avonds laat, dan is je lot: morgen mist of de haan kapot.

Oude weerspreuk.

'nen Aauwen haon èn 'n jong hén hén zoo kùikes.

Een oude haan en een jonge hen hebben snel kuikens.

Gezegd wanneer een oudere man trouwt met een jonge vrouw.

'ne Goeien haon bréngt 'r borste èn billen òn.

Een goede haan brengt er borsten en billen aan.

Een goede echtgenoot maakt zijn vrouw zwanger.

Hij lupt (treejt) ès unne lómmerdsen haon.

Hij loopt als een lommerdse haan.

Gezegd van iemand die heel parmantig en deftig loopt (met schrijlingse passen en zwaait zijn benen naar buiten uit). Van *Lombardisch hoen*, naam voor een groot hoenderras

Krèijt d'n haon bé aovend of bé naacht, dan wordt 'r aander weer verwaacht.

Kraait de haan bij avond of bij nacht, dan wordt er ander weer verwacht.

Ze treejt zó verwaand ès 'nen haon mi strónt tusse z'n teen.

Ze treedt zo verwaand als een haan met stront tussen zijn tenen.

Gezegd van een vrouw die zich erg opschepperig gedraagt.

Zó mager ès 'nen haon vur z'n kniejes.

Zo mager als een haan voor zijn knieën.

Heel mager.

De vruugste haone zén 't nuvregst.

De vroegste hanen zijn het ijverigst.

Mannen die vroeg in touw zijn, behoren tot de beste werkers.

't Is mar 'nen haoneskreej.

Het is maar een hanenschrede.

Het is niet ver. Hier moet gedacht worden aan de afstand die een haan schrijdt. *Nò half mèrt lénge de daag 'nen haoneskreej.* Na half maart lengen de dagen een hanenschrede (een heel klein beetje.)

Haor óp de taand hébbe.

Haren op de tanden hebben.

Gezegt van iemand die dapper uit de hoek komt en zich weet te weren. Waarschijnlijk moet voor de verklaring gedacht worden aan 'haar voor de tanden'; een snor was vanouds een kenteken van krijgshaftigheid. Duits: *Haare auf den Zähnen haben.*

Haor van d'n hónd!

Haar van de hond!

Datgene wat de ellende veroorzaakt, moet het kwaad ook weer genezen. Zo wordt een kater na een drinkgelag verdreven door opnieuw te gaan drinken. Volgens oud volksgeloof kan een hondenbeet het best genezen door er haren op te leggen van de hond die gebeten heeft. *Ge mót haor vatte van d'n hónd die oe gebeejten hi.*

D'r sti gin kaoi haor óp 'n goei bist.

Er staat geen kwaad haar op een goed beest.

Een goed persoon doet geen verkeerde dingen.

Ès ge oud wordt, krégde van alles behalve haor èn taand.

Als je oud wordt, krijg je van alles behalve haren en tanden.

Ès ie mar haor ha.

Als hij maar haar had.

Gezegt door biljarters bij een bal die ze net (op een haar na) missen.

't Skilt mar 'n haor van 'n aauw vréejster.

Het scheelt maar een haar van een oude vrijster.

Het scheelt bijna niets. Bijvoorbeeld gezegd bij het biljartspel wanneer men op een haar na een carambole mist.

Gekrulde haor, gekrulde zinne; gekruld van baote èn gekruld van binne.

Gekrulde haar, gekrulde zinnen, gekruld van buiten en gekruld van binnen.

Krullen in het haar zou duiden op wulpsheid.

Hij waar dun van haor èn zé dik van hum.

Hij was dun van haar en zij dik van hem.

Grappige verwarrende zin die eigenlijk alleen in het Nederlands dubbelzinnig is. In het dialect zegt men immers '*dun van heur*' wanneer men naar een vrouw verwijst.

'k Mót m'n haor 's gòn kèime, zin Klaos Klètskop, èn ie viejt 'n washèndje.

Ik moet mijn haar eens gaan kammen, zei Klaas Klets kop, en hij pakte een washandje.

'n Haor in de bótter.

Een haar in de boter.

Gezegd bij moeilijkheden met ruzie als gevolg.

't Is nie allemòl zó hèndig ès haor knippe.

Het is niet allemaal zo gemakkelijk als haar knippen.

Het is niet allemaal zo gemakkelijk als de mensen denken.

Rooi haor èn élzehout zén zèlde mar óp goeie grónd gebouwd.

Rood haar en elzenhout zijn zelden maar op goede grond gebouwd.

Achterhaald plaagrijm voor roodharigen. Zij antwoordden wel: *beeter rooi haor óp kaoie grónd ès zwarte óp 'n eejzelskónt!* Ook werd er wel gescholden: *rooi haor, duvelshaor!* of *rooien baard, duvelsaard!* Gelukkig heeft rood veel aanzien herwonnen.

We hén vrémde haor óp de soep.

We hebben vreemde haren op de soep.

Plagend gezegd wanneer een gezinsgenoot zijn verloofde voor het eerst mee naar huis brengt.

Z'n wilde haor kwét rake.

Zijn wilde haren kwijt raken.

Zijn jeugdige onbezonnenheden verliezen.

Zó dicht ès haor óp 'nen hónd.

Zo dicht als haar op een hond.

Bijvoorbeeld gezegd wanneer zaaigoed veel te dicht opkomt.

Dieje twilling is haorinter.

Die tweeling is 'haareender'.

Die tweeling is helemaal hetzelfde.

'n Haorzèkske is 'n poorske.

Een 'haarzakje' is een 'poorsje'.

Gezegd van een opvliegend persoon.

Hóg haos hén kaauw zolders.

Hoge huizen hebben koude zolders.

Dit zegt men spottenderwijs van lange vrouwen. *Haos* is hier het meervoud van *haus*.

Ès iemes nie van unnen *haos* gedékt is, wor 't noit ginne rappe, al hittie nog zó'n stèil órre.

Als iemand niet van een haas gedekt is, wordt het nooit geen rappe, al heeft ie nog zo'n steile oren.

Als iemand niet snel is, wordt het nooit een vlugge, al doet hij nog zo z'n best. Gezegd van een sloom persoon.

'ne Vètten *haos* gestrikt hébbe.

Een vette haas gestrikt hebben.

Dit betekent dat men een goede vangst (of goede zaken) gedaan heeft.

Van 'nen *haos* gedékt zén.

Van een haas gedekt zijn.

Dit zeggen we van iemand die zeer nerveus en onrustig is.

't *Haozepad* kieze.

Het hazenpad kiezen.

Op de vlucht gaan. De haas die hiervoor model staat, is een heel bang dier. Vergelijk Duits *den Hasenpfad eingehen*.

Wè'nen *hapsnürker*!

Wat een 'hapsnurker'!

Wat een vreemde vogel!

Ès ge't òn oew *hart* hét, mótte 'n jóng vrouw traowe; dan geuget over of 't is zoo afgeloop.

Als je het aan je hart hebt, moet je een jonge vrouw trouwen; dan gaat het over of het is zo afgelopen.

Iemes 'n hart ónder de riem steeke.

Iemand een hart onder de riem steken.

Iemand bemoedigen. Een soldaat die onder zijn (borst-)riem geen *hart* had, was een lafaard. Vergelijk Duits: *einem ein Herz geben*; Engels: *to put heart into a man*; Frans: *mettre à quelqu'un le coeur au ventre*.

Mi hart èn ziel.

Met hart en ziel.

Met volledige toewijding. Ontleend aan Mattheus 22:37: 'Gij zult liefhebben den Here God met geheel uw hart, en met geheel uw ziel, en met geheel uw verstand'. Duits: *mit Herz und Seele*; Engels: *to be heart and soul for a thing*; Frans: *être à quelqu'un corps et âme*.

Oew hart vaasthaauwe.

Je hart vasthouden.

Heel bezorgd zijn dat iets verkeerd afloopt. Angst bezorgt je hartkloppingen of geeft je een beklemd gevoel, zodat men bijna automatisch als reactie de hand op het hart legt. Het lijkt erop dat men zijn hart vasthoudt.

Skèine vuul ik nie èn slaon hédde 't hart nie.

Schelden voel ik niet en slaan heb je het hart niet.

Slaan durf je niet. Uitdagend gezegd tegen iemand die je uitscheldt.

't Hart óp de tóng.

Het hart op de tong.

Openhartig sprekend. Alles wat het hart beroert wordt naar buiten gebracht. Duits: *das Herz auf der Zunge*; Engels: *to wear one's heart at one's tongue's end*; Frans: *le coeur sur la main*.

Wór 't hart vól van is, lupt de mónnd van over.

Waar het hart vol van is, loopt de mond van over.

Gezegd wanneer men alleen maar spreekt over wat het hart beroert. Bijbels van origine: 'Uit den overvloed des harten spreekt de mond' (Mattheus 12:34). Duits: *wem das Herz voll ist, läuft der Mund über*. Engels: *what the heart thinketh, the mouth speaketh*.

Daor kunde oew hartje òn óphaole.

Daar kun je je hartje aan ophalen.

Daar kun je voluit van genieten.

Dè't oe bekomme maag, zin Hás, èn ie gaaf z'ne maot 'n leeg glas.

Dat het je bekomen mag, zei Has, en hij gaf zijn maat een leeg glas.

Zét af, zét af, zin Hás Hébb, èn ze begóssen in de tilleviziemis mi de kollékte.

Zet af, zet af, zei Has Heb, en ze begonnen in de televisiemis met de collecte.

Twee kirres gezaagd, zin hout'ren Hás, èn nog te kort.

Twee keer gezaagd, zei houten Has, en nog te kort.

't Is 'n tètj hásje.

Het is een taai 'hasje'.

Gezegd van een man die bepaald niet modieus gekleed is.

Mi 'n aauw haus èn 'n jóng vrouw komde gauw vur groote koste te staon.

Met een oud huis en een jonge vrouw kom je gauw voor grote kosten te staan.

'n Aauw haus en 'n jóng vrouw mótte hébbe, dan hédde alt wè te knutsele.

Een oud huis en een jonge vrouw moet je hebben, dan heb je altijd wat te knutselen.

Ik haauw 't mar óp haus òn.

Ik houd het maar op huis aan.

Gezegd door iemand die aanstalten maakt om naar huis te gaan.

't Haus hi z'n sleeg wir gehad.

Het huis heeft zijn slagen weer gehad.

De schoonmaak is weer gedaan.

Nor haus? Ik gò nie nor haus, want thaus gòn de miste minse dood!

Naar huis? Ik ga niet naar huis, want thuis gaan de meeste mensen dood!

Gezegd door iemand die teveel plezier beleeft om naar huis te gaan.

Wijd van haus liejgt hèndig.

Ver van huis liegt makkelijk.

Dat wordt immers niet gecontroleerd.

'n Haushaauwe van Jan Steen.

Een huishouden van Jan Steen.

Gezegd van een grote wanorde. Zo staat het afgeschilderd op een gelijknamig schilderij van deze zeventiende eeuwse schilder. Vergelijk Duits: *eine polnische Wirtschaft*. Engels: *a Dover court*.

Ik kén 'm van *haver* tot gort.

Ik ken hem door en door.

Waarschijnlijk gaat haver hier oorspronkelijk terug op aver (voorouder).

Um d'n *haverklap*.

Om de haverklap.

Telkens weer.

Hij *hé* ze pas of hij *hé* ze gelind.

Hij heeft ze pas of hij heeft ze geleend.

Gezegd wanneer een jongen of man stevig gearmd loopt met een meisje of vrouw.

Hij verzùpt z'n hil *hébbe* èn haauwe.

Hij verzuipt zijn hele hebben en houden.

Hij verdrinkt alles wat hij bezit.

Ge kunt van unnen *hébberd* ginne geeverd make.

Je kunt van een vrek geen gul persoon maken.

Oo, zitte wir 'n pùtje te *hèchele*!

Oo, zit je weer een potje te kaarten!

Hèchele betekent eigenlijk 'vals spelen'.

Hier *hédde* iets, daar *krédde* iets.

Hier heb je iets, daar krijg je iets.

Het is overal wel wat, (dus ga niet te gauw veranderen.)

***Hédde't* of *krédde't*?**

Heb je het of krijg je het?

Gezegd tegen iemand die zich zeer vreemd gedraagt.

Ès d'n hèdder dólt, dan dole de skaop.

Als de herder dwaalt, dan dwalen de schapen.

Gezegd wanneer er iets in de leiding fout gaat met grote gevolgen op de werkvloer.

Daor zén wij nie van heejne gekomme.

Daar zijn wij niet van heengekomen.

Zo zijn wij niet; dat past niet bij ons; dat is niet onze aard.

Lót 'm mar heejnekloote.

Laat hem maar aankloten.

Laat hem maar op zijn eigen manier doorwerken.

Die kan bé Ónze Lieven Heer óp toffel kééke.

Die kan bij Onze Lieve Heer op tafel kijken.

Gezegd van iemand die erg lang is.

Ónze Lieven Heer voeiert alle veugelkes, mar ze mótte d'r wèl vur vliejge.

Onze Lieve Heer voedert alle vogeltjes, maar ze moeten er wel voor vliegen.

Gezegd tegen werkschuwen. Een mens mag het goed hebben, maar hij moet er wel wat voor willen werken. (Zie ook Onze Lieve Heer.)

't Is ammel nie zó mooi ès heerroom prikt.

Het is allemaal niet zo mooi als heerroom preekt.

Dit betekent dat het allemaal niet zo gemakkelijk gaat als verondersteld wordt.

Ès 't héézelt wor 't heel glattig.

Als het ijzelt wordt het heel glad.

Die twee zén héf èn lég mi mekare.

Die twee zijn hef en leg met elkaar.

Die twee kunnen het heel goed vinden met elkaar. Misschien omdat heffen, optillen, en leggen, weer terugleggen, tot gevolg heeft dat iets niet verplaatst wordt?

'n Hèffelke (haowkes) gepót èn 'nen èlver getuld.

Een handjevol (peultjes) gezet en een heleboel geteeld.

't Is unnen hébbeleken héft inne!

Het is een hebbelijke heft!

Gezegd van een vrekke gierigaard. Misschien een nevenvorm van *hecht* 'stijf, onbevallig persoon' of 'groot, schraal persoon'? (vgl. *zacht-zoft, achter-aafter*).

Hij viejt 't héft in haand.

Hij nam het heft in handen.

Hij ging de baas spelen. Wie het heft in **handen neemt, snijdt**. Vergelijk Duits: *das Heft in der Hand haben*.

We dreuge over dezèlfde hég.

We drogen over dezelfde heg.

Dit gezegde wordt gebruikt voor burenen die goed met elkaar overweg kunnen (zo goed dat ze hun was over dezelfde heg drogen, zonder ruzie te krijgen).

Veul hégge skudde veul wénd.

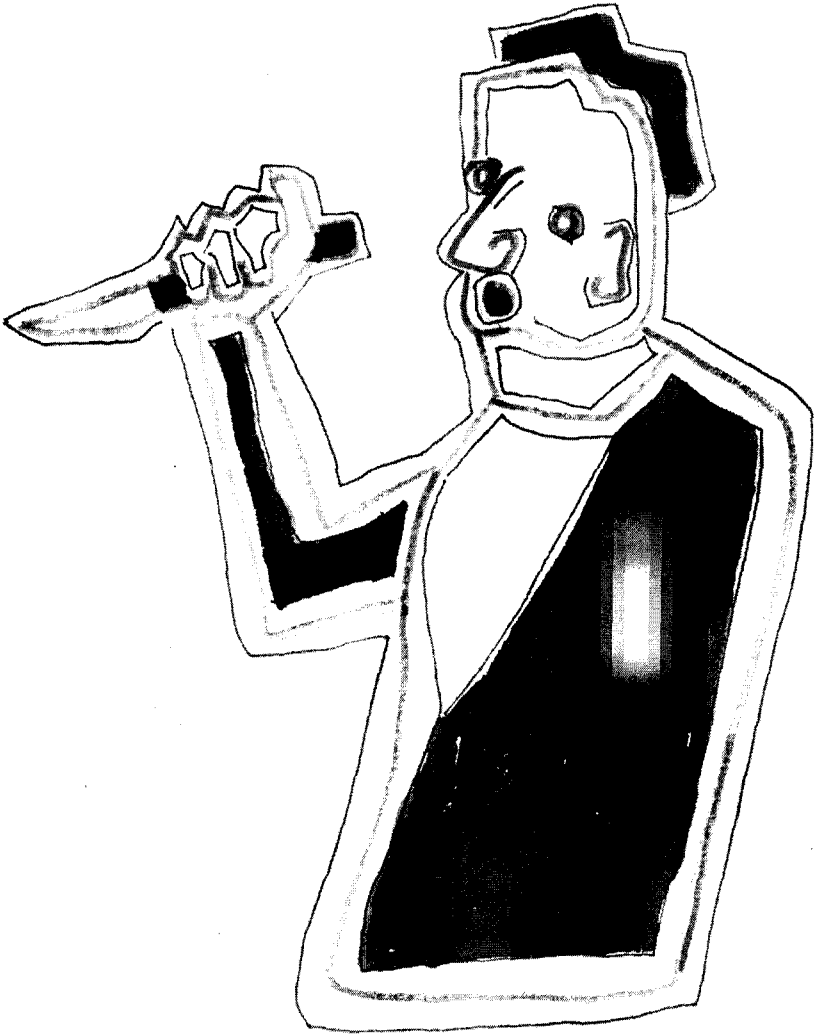
Veel heggen schudden veel wind.

Dit betekent zoiets als alle beetjes helpen.

Hoe hén ze de klèine gehète?

Hoe hebben ze de kleine geheten?

Welke naam hebben ze de baby gegeven?

Hij viejt 't héft in haand.

De hékkes verhange.

De hekken verhangen.

De omstandigheden veranderen; de bakens verzetten. Vergelijk Engels: *to turn the tables*. Soms ook gezegd als '*de burdjes verhange*'.

't Zal d'r heet worre, zin de héks, èn ze zó verbrand worre.

Het zal er heet worden, zei de heks en ze zou verbrand worden.

Deze zei-spreuk wordt gebezigd als men aan ziet komen dat iets misgaat (bijv. bij het kaartspel dat men gaat verliezen.)

Die is ùt de hél gekrope toen d'n duvel sliejp.

Die is uit de hel gekropen toen de duivel sliep.

Gezegd van een heel ondeugend en vervelend kind, bijvoorbeeld.

Hij is wir zó hèl ès wè.

Hij is weer zo 'hel' als wat.

Hij is weer zo gezond als een vis.

't Is 'n hèl veeg een.

Het is een 'helle veeg'.

Het is een bijdehand wezen. De betekenis is dus niet 'helleveeg'.

D'n dieje kùmt zeejker de helligedaag afzégge.

Die komt zeker de heiligedagen afzeggen.

Dit zegt men als men bedoelt dat er iemand erg onnozel uitziet. De heiligedagen (de vaste kerkelijke feestdagen in het jaar) kunnen niet afgezegd worden.

Hij kwèkte alle hèlligen ùt d'n himmel.

Hij schreeuwde alle heiligen uit de hemel.

Gezegd van iemand die erg tekeer gaat.

Mi d'n hém gebórre zén.

Met de helm geboren zijn.

Gezegd van een gelukskind. Dit is gebaseerd op oud bijgeloof: wanneer kinderen met de helm (een vlies) om het hoofd geboren werden, zouden ze over bijzondere gaven beschikken. Duits: *er ist mit dem Helm geboren.*

In oew léste hém d zitte gin zakke.

In je laatste hemd zitten geen zakken.

Je kunt na je dood niets meenemen met de bijbedoeling: 'dus alles opmaken'. Je laatste hemd is je doodshemd.

Gin hém d òn d'r kónt.

Geen hemd aan hun (haar) kont.

Gezegd van mensen die heel armzalig gekleed gaan of heel arm zijn.

Oew hém d zal te kort zén.

Je hemd zal te kort zijn.

Je zult niet goed genoeg zijn. Dit is een uitlating die aangeeft dat men verwacht dat de aangesproken 'partij' te weinig in kan brengen voor een huwelijk.

'Wè za'k òndoewn?' 'Oew hém d bove!'

'Wat zal ik aandoen?' 'Je hemd boven!'

Komisch antwoord aan een vrouw die vraagt wat ze aan zal trekken.

Ze lupt van hém pje rak m'n kuntje nie.

Ze loopt van hempje raak mijn kontje niet.

Je ziet al aan haar manier van lopen dat dat meisje met zichzelf ingenomen is.

Daor lupt gin *hén* in de weeg.

Daar loopt geen kip in de weg.

Gezegd van een heel afgelegen gebied.

Ze kiek ès 'n *hén* die krèk 't snot ha.

Ze keek als een hen die net het snot had.

Ze keek zeer ontgaan.

Dè *hèndelt mén* nie.

Dat 'hendelt' mij niet.

Bij voorbeeld gezegd wanneer men met een werktuig niet uit de voeten kan. *Die skoefel hèndelt mén nie.* (Ik kan met die schoffel niet goed overweg).

Heej *hèndige*, snééjt nie in oewe rug!

Hé 'handige', snij niet in je rug!

Gezegd tegen iemand die heel onhandig en gevaarlijk te werk gaat.

Daor hi-t-ie 'n *hèndje* af.

Daar heeft hij een handje van.

Die vervelende dingen pleegt hij te doen. *Hèndje* betekent hier eigenlijk 'manier'.

Dè's zónnen braven *Hèndrik*.

Dat is zo'n brave Hendrik.

Een overdreven zoete jongen, vaak met de bijgedachte 'die niet echt te vertrouwen is'. *De Brave Hendrik* was een veel gelezen leesboek over deze voorbeeldige hoofdfiguur, geschreven voor de volkschool door Nicolaas Anslin (1777-1838).

Wè zén de rómme blaow, hédde ze *gehéngst*?

Wat is de melk blauw (waterig), heb je ze gehéngst?

Héngste betekent hier het "dopen" van de melk, aanlengen met water.

Hij kékt ès de *hénne* van Bèst ès d'n boekend óp is.

Hij kijkt als de hennen van Best als de boekweit op is.

Hij zet een zuur gezicht op.

Die gi nog 's mi de aauw *hénne* de maand in.

Die gaat nog met de oude hennen de mand in.

Gezegd van een meisje dat geen vrijer krijgt.

Iets gòn doen wè de *hénne* nie kunne.

Iets gaan doen wat de hennen niet kunnen.

Gezegd wanneer men gaat plassen.

Twee *hénne* óp inne nést akkerdeert nie.

Twee hennen op één nest accordeert niet.

Advies om niet in te trouwen.

Nou weejte we wór 't *hénneke* te nést gi.

Nu weten we waar het hennetje te nest gaat.

Gezegd wanneer de oplossing van een probleem gevonden is. Het beeld van het *hénneke* verwijst naar de loslopende scharrelkip die haar eieren 'weglegde'. Het was niet gemakkelijk die eieren te vinden.

Vat nog mar wè *hénnepiksel*.

Neem nog maar wat 'hennepiksel'.

Neem nog wat sla. Soms ook *knéendevoeier* (konijnenvoer) genoemd.

Hij waar d'n *hénnepriester*.

Hij was de 'hennenpriester'.

De *hénnepriester* was de kippenkoper-handelaar; iemand die met een mand of zak langs de boerderijen trok om "slechte" kippen op te kopen. Soms ook gebruikt voor *kiepenboer*.

hénnetaster

Dè is me toch 'nen hénnetaster.

Dat is me toch een 'hennentaster'.

Gezegd van iemand die sloom te werk gaat. Een *hénnetaster* is iemand die kan bevoelen of de kippen nog eieren leggen.

Daor hédde Van Hépskeute!

Daar heb je Van Hepscheuten!

Gezegd bij het zien van iemand wiens naam men niet echt wil noemen.

Vergelijkbaar is: *Daor hédde Van Gummigalge!*

D'n dieje mag daor in d'n hêrd gòn zitte skéète.

Die mag daar in de huiskamer gaan zitten schijten.

Gezegd van iemand die ergens wel een potje kan breken.

Ze is wir óp d'n hêrd.

Zij is weer in de huiskamer.

Gezegd van een zieke huisvrouw die aan de beterende hand is.

Dè's 'ne skónnen hêrfsthaon.

Dat is een mooie herfsthaan.

Een schimpende benaming voor een oude vrijgezel.

Wè zédde toch 'n hêrkenték.

Wat ben je toch een 'herkentek'.

Wat ben je toch een kreng.

Wè is't toch 'ne skraolen herring.

Wat is het toch een schrale haring.

Gezegd van een mager persoon. *Wè is 't toch 'ne skraolen herring...*
hij wèijt bekant út z 'n bóks.

(Wat is het toch een schrale haring..., hij waait bijna uit zijn broek.)

Kom 's hérrig!

Kom eens hierheen!

Hérrig hoor je zelden nog; meestal is het nu *dist*.

't Laag gelijk hères èn dwèrs.

Het lag allemaal 'hers en dwars'.

Het lag allemaal door elkaar.

'k Héb hèreses ès 'n hén.

Ik heb hersens als een hen.

Gezegd door mensen die niets kunnen onthouden. Ook zeggen we wel: *hèreses ès 'n zeef*.

Óp hèreses groeie gin haor.

Op hersens groeien geen haren.

Kaalheid zou getuigen van het bezit van een goed brein. Een vergoelijkende spreuk voor kale 'wijze mannen'.

De grótste hèt is d'r af.

De grootste hitte is er vanaf.

Gezegd van een vlammeende liefdesrelatie die tot rust komt, maar het kan ook wel eens betekenen dat de grootste problemen (bij een bedrijf) voorbij zijn. Soms is de betekenis: 'de beste tijd is voorbij', bijvoorbeeld in verband met de handel.

Nie over heud èn bol ópskrókke!

Niet over hoofd en bol opschrokken.

Niet zo snel (en zonder genieten) opschrokken. *Heud* is hoofd met umlaut (vgl. geleuve) en uitval van f.

't Heud is d'r üt.

Het hoofd is eruit.

Dit zei men wanneer de vrouw des huizes gestorven was.

heud

Stóm heud!

Stom 'hoofd'!

Dit schold men wel tegen een domme vrouw.

Teejge heug èn meug.

Tegen heug en meug.

Met grote tegenzin. *Heug* betekent eigenlijk 'vrolijke stemming' (denk aan zich verheugen) en *meug* is 'lust'.

Hij gónk te heuj.

Hij ging tegen de vlakte.

Hij viel. Het komt van het opstoten van de kar die zo geledigd werd. Eigenlijk ging de kar 'te hoofd'. (Zie ook *te huuj*.)

't Óp oew heupe kréege.

Het op je heupen krijgen.

Grillig zijn; onverwacht in een opgewonden gemoedstoestand raken.

Heure, ziejn èn zwéége.

Horen, zien en zwijgen.

Vertel niet alles wat je weet. Dit wordt wel beschouwd als een van de grootste deugden van een goede kastelein.

Zeuve heurze kunne 'n pèrd beteurze.

Zeven hoornaars kunnen een paard 'beteurzen'.

Men vertelde dat dit insect iemand dood kon steken. De *heurs* is de hoornaar (*Vespa crabro*), een groot familielid van de wesp.

D'n dieje is mi de hiejp gemakt.

Hij is met de heep (het grote slagmes) gemaakt.

Gezegd van een lompe, ruwe kerel.

Hij *hijst* 'r meej teejge.

Hij slaat er meteen tegen.

Ook gezegd als: *hij hijst 'r meej óp.*

Hij *hijste* al wè-t-ie kós nor haus.

Hij liep zo hard hij kon naar huis.

***Himmel* èn aarde beweege.**

Hemel en aarde bewegen.

Alles in het werk stellen om iets te bereiken. Waarschijnlijk bijbels van oorsprong. Duits: *Himmel und Erde bewegen*; Engels: *to move heaven and earth*; Frans: *remuer ciel et terre*;

Ónder d'n blooten *himmel*.

Onder de blote hemel.

In de open lucht. Oorspronkelijk zei men 'onder de blauwe hemel'. Waarschijnlijk heeft men gedacht aan 'onbedekt' en is men daarvoor 'bloot' gaan gebruiken. Duits: *unter freiem Himmel*. Engels: *under the stars*; Frans: *à la belle étoile*.

Ze is in de zeuenden *himmel*.

Zij is in de zevende hemel.

Gezegd van iemand die heel blij en opgetogen is. De zevende hemel wordt beschouwd als de hoogste hemel. Duits: *im siebenten Himmel sein*; Engels: *to be in seventh heaven*; Frans: *être au septième ciel*.

Wè hémmet toch goewd èn d'n *himmel* in zicht!

Wat hebben we het toch goed en de hemel in zicht!

Katholieke verzuchting.

Ge kunt gin twee *hirre* diejne.

Je kunt geen twee heren dienen.

Je kunt geen twee zaken tegelijk behartigen. Waarschijnlijk bijbels van oorsprong: 'Gij kunt niet Gode dienen en den Mammon'. (Lucas 16:13) Duits: *niemand kann zwei Herren dienen*; Engels: *no man can serve two masters*; Frans: *nul se peut servir deux maîtres*.

Hóg *hirre* hén lang èrm.

Hoge heren hebben lange armen.

De macht van de autoriteiten reikt ver.

Ik hét zó in m'n keel, zin Drika, ik zó goewd bé 't *His* mannekoor kunne.

Ik heb het zo in mijn keel, zei Drika, ik zou goed bij het Heesch mannenkoor kunnen.

Hier wordt gespeeld met de betekenissen 'hees' en 'Heesch', de plaats bij Oss.

'n *Hoer* in de pólder.

Een hoer in de polder.

Dit zei men wel wanneer men malheur (drie azen) had bij het kaartspel rikken.

Z'nen *hoewd* sti óp half élf.

Zijn hoed staat op half elf.

Zijn hoed staat scheef. Dikwijls wordt dit in verband gebracht met dronkenschap. Waarschijnlijk moeten we hierbij denken aan de schuine wijzerstand van de klok.

't *Begós* me toch te *hoewze*.

Het begon me toch te hozen.

Het begon me toch te gieten.

Bé hóg èn bé lig beweere.

Bij hoog en bij laag beweren.

Bij alles en nog wat, dus met grote stelligheid, beweren. Bij hemel en aarde, bij God en de duivel volhouden dat het zo is en niet anders. Vergelijk Duits: *hoch und teuer schwören*; Engels: *to swear by all that is sacred*; Frans: *jurer par tous les saints du paradis*.

Hógmoewd kùmt vur de val, zin de pestoor, èn Stiejn gónk wèl ónderùt mi d'r splinternéj klómpe.

Hoogmoed komt voor de val, zei de pastoor, en Stien ging wel onderuit met haar splinternieuwe klompen.

Ès 't hoi 't pèrd naolupt, dan wil 't gefreete zén.

Als het hooi het paard naloopt, dan wil het gevreten zijn.

Dit zegt men van meisjes die jongens nalopen.

Hoi, stroi, vèrkeskoi, achter 't haus daor sti 'nen bóm.

Hooi, strooi, varkenskooi, achter het huis daar staat een boom.

In onze omgeving werd deze plagerige en spottende aanvulling gebezigd, wanneer iemand enkel met *hoi* placht te groeten. (Het zinnenetje is een mengelmoes van Maastrandse en Meierijse elementen en werd opgetekend voor Heeswijk en Nistelrode.)

Rot m'n hoi, dan groeit m'n stroi.

Rot mijn hooi, dan groeit mijn strooi.

Alle weer is wel ergens goed voor; de regen is slecht voor het hooi, maar goed voor de tarwe of de rogge.

Te hoi èn te gras.

Te hooi en te gras.

Op onvoorspelbare tijden. Waarschijnlijk staat 'hooi' voor 'hooi-tijd', de zomer en 'gras' voor het voorjaar. Vergelijk Duits: *alle Jubeljahre mal*; Frans: *tous les trente-six du mois*.

Niks gin hoilócht.

Niets geen hooilucht.

Sarcastisch gezegd als het bijvoorbeeld pijpenstelen regent.

Hij zaat óp d'n achtersten (hòì)zulder.

Hij zat op de achterste (hooi)zolder.

Hij was in alle staten en wist zich geen raad. Ook: hij was des duivels.

We doen 't mar óp d'n hol èn bóts.

We doen het maar op de hol en bots.

We doen het maar op goed geluk.

Holland óp z'n smalst.

Holland op zijn smalst.

Gezegd wanneer de bekrompenheid ten top gespeeld wordt.

Dè's me toch 'n hollewèij!

Dat is me toch een hollewaai!

Gezegd van een probleemloze, vrolijke vrouw.

'n Hómmel èn 'n bie steeke mekare nie.

Een hommelm en een bij steken elkaar niet.

Gelijken hebben respect voor elkaar.

't Is wir hómmeles.

Het is weer hommeles.

Er is weer ruzie. *Hommelen* betekende 'mopperen'. Vergelijk *grómmes*, *kééves*.

D'n hÓnd in de pot vééne.

Bekénd ès d'n bónten hónd.

Bekend als de bonte hond.

Gezegd van iemand die slecht bekend staat. *Bónten hónd* schijnt een van de vele namen voor de duivel te zijn. Bredero schrijft al over de bonte hond met de blauwe staart met die betekenis. Vergelijk Duits: *bekannt wie ein bunter Hund*. Engels: *to be known as a bad shilling*.

Bestélt d'n hónd èn blaft zèlf.

Bestel de hond en blaf zelf.

Dit betekent 'doe het opgedragen werk zelf'.

D'n hónd in de pot vééne.

De hond in de pot vinden.

Thuiskomen na de maaltijd, waarbij niets is overgebleven. Het beeld dat de hond het laatste uit de pot aan het likken is, geeft aan dat het laatste klikje bijna op is.

Die lult 'nen dooien hónd nog kepot.

Die lult een dode hond nog kapot.

Die kletst de oren van je hoofd.

Diejen hónd kan zó òngaon.

Die hond kan zo aangaan.

Die hond kan zo te keer gaan.

Ge mótt gin slaopende hónd wakker make.

Je moet geen slapende honden wakker maken.

Je moet de moeilijkheden niet over jezelf afroepen en aandacht vestigen op iets dat problemen kan geven. Duits: *schlafende Hunde soll man nicht aufwecken*; Engels: *let sleeping dogs lie*; Frans: *il ne faut pas réveiller le chat qui dort*.

Hij is zó kërks ès 'nen hónd klippels.

Hij is zo kerks als een hond 'klepels'.

Dit betekent dat hij even graag naar de kerk gaat als dat de hond met de stok krijgt; hij gaat dus niet graag.

Gòn loope ès 'nen hónd van z'ne strónt.

Gaan lopen als een hond van zijn stront.

Gezegd wanneer iemand van tafel gaat zonder te bidden.

Hoe gróttter d'n hónd, hoe meer vloie.

Hoe groter de hond, hoe meer vlooiën.

Hoe groter de zaak, hoe meer problemen.

Wie bé d'n hónd slupt, krég vloie.

Wie bij de hond slaapt, krijgt vlooiën.

Wie veel met iemand omgaat, neemt zijn eigenschappen over.

Ik kom niks te kort, zin d'n hónd bé de slachter èn de pestoor bé de nónnne.

Ik kom niets te kort, zei de hond bij de slager en de pastoor bij de nonnen.

Komde over d'n hónd, dan komde ók over de start.

Kom je over de hond, dan kom je ook over de staart.

Als de grootste problemen overwonnen zijn, zal het met de rest ook wel lukken. Duits: *kommt man über den Hund, so kommt man über den Schwanz.*

'nen Hónd èn 'n pèrd zén, ès ze nie wérke, niks wèrd.

Een hond en een paard zijn, als ze niet werken, niets waard.

Een hond en een paard zijn het gezondste en het best tevreden als ze mogen werken.

Òn d'n hónd z'n kónt.

Aan de hond zijn kont.

Dat zou je wel willen; dat had je gedacht; je kunt eraan; vergeet het maar.

't Is hónd of haos.

Het is hond of haas.

Het is het een of het ander, maar het accordeert nooit.

Unne goeien hónd blaft nie óp èige volk.

Een goede hond blaft niet tegen eigen volk.

Eigen familie wordt ontzien.

Wè 'nen hónd wint mi loope, verliest ie mi pisse.

Wat een hond wint met lopen, verliest hij met pissen.

Dit wordt wel gezegd wanneer de ene auto de andere met grote snelheid inhaalt en dan voor een rood stoplicht moet wachten.

Wè, wè? Ès d'n hónd skét dan vélt 'r wè!

Wat, wat? Als de hond schijt, dan valt er wat!

Gezegd wanneer kinderen 'wat' zeiden; zij dienden minstens *wabliefte* zeggen. (Zie ook *vèrkesvloek*.)

Zó gruts ès unnen hónd mi zeuve lulle.

Zo trots als een hond met zeven lullen.

Gezegd van een heel trots persoon. De gekuiste versie luidt: *zó gruts ès 'nen hónd mi zeuve starte*. Vergelijk Engels: *grinning like a dog with two tails*.

Alles in 't hónderd sture.

Alles in het honderd sturen.

Alles in de war brengen. *Hónderd* staat hier eigenlijk voor 'grote hoop'; de uitdrukking betekent dus dat alles in de grote massa verloren loopt. Vergelijk Duits: *ins wilde Hundert streichen*. Engels: *at sixes and sevens*.

't Is hier *hónderd óp 'nen hoop.*

Het is hier honderd op een hoop.

De situatie is hier heel onoverzichtelijk; ik kan er geen wijs uit.

't Waar dees èn 't waar dè èn *hónderd óp 'nen hoop meer.*

Het was dit en het was dat en honderd op een hoop meer.

Er kwam geen einde aan de klaagzang.

Ze prótte hónderdùt.

Ze praatte honderduit.

Gezegd van iemand die langdurig aan het woord is. *Hónderdùt* wil zeggen 'tot de honderd volledig bereikt werd'. Vergelijk Engels: *to talk nineteen to the dozen.*

't Is alle *hónsgezèike te doewn.*

Het is alle 'hondsgezeik' te doen.

Het is irritant vaak het geval (zo vaak als een hond plast.)

Alles gi over behalve d'n *hónger.*

Alles gaat over behalve de honger.

Het is het belangrijkste de kost te verdienen.

Hónger is d'n béste saus.

Honger is de beste saus.

Wanneer men honger heeft, is men niet kieskeurig. Vergelijk Frans: *il n'est sauce que d'appetit.*

Hónger makt raow bónnè zuujt.

Honger maakt rauwe bonen zoet.

Als je honger hebt, smaakt alles lekker. Rauwe bonen waren het gewone voedsel der monniken in de vastentijd. Duits: *Hunger macht rohe Bohnen süß*; Engels: *hunger makes hard beans sweet*; Frans: *qui a faim mange tout pain.*

De die hi *hónning* òn d'r kónt.

Die vrouw heeft honing aan haar kont.

Gezegd van vrouwen die door iedereen nagelopen worden, vooral van mooie meisjes.

Hij mót alt *hòntje* de vurste zén.

Hij moet altijd haantje de voorste zijn.

Hij moet steeds de eerste zijn. Ook: de baas of de beste zijn. Vergelijk Duits: *der Hahn im Korbe sein*; Engels: *to be cock of the walk*; Frans: *le coq du village*.

'nen *Hoop* hèrrie óp niks.

Een hoop lawaai op niets.

Onder meer gezegd bij het zien van grootdoenerij.

't Gi toch gelijk van de grooten *hoop*.

Het gaat toch allemaal van de grote hoop.

Dat beetje kan op een grote hoeveelheid best gemist worden.

Zit daor nie zò te *hopzakke* mi die kéénder.

Zit daar niet zo te hopzakken met die kinderen.

Laat die kinderen nou eens met rust. Laat je getroetel achterwege.

Hij stón d'r ès unnen *hórre* mi unnen ópgeblaoze krop.

Hij stond er als een doffer met een opgeblazen krop.

Hij probeerde indruk te maken. Het beeld is ontleend aan de mannetjesduif.

Ze hi d'ren *hórre* afgestoote.

Ze heeft haar hoorn afgestoten.

Ze is zwanger.

Ge zót toch *hórredól* worre van de hèrrie van die jóng!

Je zou toch horendol worden van de herrie van die kinderen!

Hij vrééjt horlevinks.

Hij vrijt 'horlevinks'.

Hij is onhandig, stuntelig in de liefde.

Ik kréég 't horlewiebus van dè gejangk.

Ik krijg het horlewiebus van dat gejangk.

Ik word er gek van.

Ze is wir de hort óp.

Zij is weer de hort op.

Zij is er weer vandoor. Waarschijnlijk is *hort* hier het Middelnederlandse woord dat 'weg' betekent. Het werd gebruikt in overdrachtelijke zin, want 'hort' was oorspronkelijk de roep waarmee men dieren wegjoeg.

't Is wir Hosanna!

Het is weer Hosanna.

Er heerst weer een juichstemming, (maar voor hoe lang?). Dit verwijst naar de intocht in Jeruzalem waarbij Jezus met 'Hosanna' begroet en kort daarna tot de kruisdood veroordeeld werd. Vergelijk Duits: *heute heisst es Hosianna, morgen kreuzige ihn.*

Hé mar gin hòst, want ge zét 'r hòst!

Heb maar geen haast, want je bent er haast!

Onthaastingsadvies.

Mitter hòst gemak.

Metterhaast gemaakt.

Snel in elkaar gestoken.

Beeter vur 'nen hòstige te zwéége ès 'ne lùie nor z'n wèrk te kréége.

Beter voor een haastige te zwijgen dan een luie naar zijn werk te krijgen.

Dit wordt wel tegengeworpen als iemand klaagt over *'nen hòstigen dónder*.

Van hót nor aar.

Van hot naar haar.

Van links naar rechts. Ontleend aan de voermanstaal. Met *hót* en *hót-tie* sturen we het paard naar rechts, en met *aar* of *aarum* naar links.

Nou houdoe dan..., tot in de prùimentéd..., dan meu(g)de óp de pitte komme.

Nou houdoe dan..., tot in de pruiementijd..., dan mag je op de pitten komen.

Komische afscheidsgroet.

't Is kaoi hout dè van ligge brikt.

Het is slecht hout dat van liggen breekt.

Verontschuldiging van langslapers.

Wie hout kapt, hi spònders te verwaachte.

Wie hout kapt, heeft spaanders te verwachten.

Waar gekapt wordt, vallen spaanders.

Wè zédde toch 'nen houtere.

Wat ben je toch een 'houten'.

Wat ben je toch onbuigzaam, gevoelloos. Wat toon je toch weinig medeleven.

Óp èige houtje.

Op eigen houtje.

Op eigen verantwoording, zonder iemand iets te vragen. *Houtje* betekent hier hetzelfde als de 'kerfstok', waarop de schuld aangetekend werd.

Óp 'n houtje bééte.

Op een houtje bijten.

Niets te eten krijgen, waar men wel voedsel verwacht had.

Van 't houtje zén.

Van het houtje zijn.

Rooms-katholiek zijn. *Houtje* verwijst hier naar het kruishout.

Dè hùfke hoeft nie mér ingezèijd.

Dat tuintje hoeft niet meer ingezaaid.

Dit wordt ironisch gezegd als een meisje in verwachting is.

Ik zal m'n hùid duur verkoope, zin de looier èn ie spróng in de run.

Ik zal mijn huid duur verkopen, zei de looier en hij sprong in de run.

De run is de looivloeistof.

Wè lópte daor toch rónd te huje.

Wat loop je daar toch rond te hoeden.

Wat loop je toch besluiteloos rond. Wat loop je eigenlijk te doen?

Ik zé zó oud ès 't hülleke van m'n gat èn dè stinkt van aauwerdóm.

Ik ben zo oud als het holletje van mijn gat en dat stinkt van ouderdom.

Antwoord van oudere mensen aan kinderen die vragen hoe oud zij zijn.

Hulst is 't zuiverste hout wè d'r is; d'r hi nog nooit 'nen boer z'n kónt òn afgeveegd.

Hulst is het zuiverste hout dat er bestaat; daar heeft nog nooit een boer zijn gat mee afgeveegd.

Hulst heeft stekelbladeren en pikt. (Zie ook *brannittels*.)

't Is d'r klaor hult èn bult.

Het is daar 'klaar hult en bult'.

Het is er zeer ongelijk. (*Hult* betekent 'holte'.)

Wè zédde toch 'nen hultere.

Wat ben je toch een 'hultere'.

Gezegd van mensen die niet betrokken zijn bij het gebeuren. Ook: *Wè zédde toch 'nen houtere*.

Hij waar in z'n hum.

Hij was in zijn hum.

Hij was in zijn sas; hij was goedgehumtst. Eigenlijk 'hij was in zijn humeur'. Vergelijk Duits: *guter Laune sein*; Engels: *to be in a good humour*; Frans: *être de bonne humeur*.

Kik, daor hédde hummes ók nog.

Kijk, daar heb je hem ook nog.

't Is mar vórt 'n èrremoeieg hupke.

Het is nog maar een armoedig hoopje.

Het is nog maar een armzalig hoopje mens. Gezegd van iemand die erg ziek en versleten is.

D'r is nog lichelek 'n hurke dè trékt.

Er is nog licht een haartje dat trekt.

Er mankeert nog licht iets aan.

De hurkes nètjes gekèmd èn unne skónne laospad in de midde.

De haartjes netjes gekamd en een mooie luizenpad in het midden.

De *laospad* is de scheiding.

Hier óp 't hùske hoof ik alleen mar nor m'n èige gezèik te laustere...

Hier op het huisje hoof ik alleen maar naar mijn eigen gezeik te luisteren...

Hier op de WC hoof ik alleen maar naar mijn eigen gezeik te luisteren... Nergens beter dan thuis.

Ze zaat alt d'n halven dag óp 't hùske.

Ze zat altijd de halve dag op de WC.

Ook *plee*, *gemak* en *nummer hónderd* worden als naam voor het toilet gebruikt.

Husse mi flusse mi vraogstart d'rtusse!

Hussen met flussen met vraagstaart ertussen!

Plaagantwoord op de kindervraag 'We eete we?' Varianten: *husse mi lang starte*; *husse mi pindrolle*. *Husse* zijn gebakken hersenen.

Daor geuget hussel út.

Daar gaat het hoogsel uit.

Daar valt wat te beleven. Het hoogsel is een begrip uit de openbare verkoop. Zo'n gebeurtenis trok veel volk. *Te woenzeg gi 't hussel út*. Woensdag wordt de erfenis verkocht. *Daor hóng vur zùiperkes alt 't hussel út*. (Daar waren de drinkers altijd welkom.) WNT: "hoogsel, znw. onz. Mnl. *hoochsel* (...) Verkoop bij opbod en ook (in de Meierij, 18de eeuw): het houden van de eindelijke verkoop, en: de toeslag. Wanneer is het hoogsel? Het hoogsel gaat uit met een eindeken brandende kaarse."

Ónder hussel staon.

Onder hoogsel staan.

In ondertrouw zijn.

't Zaat *hutjemutje* vól.

Het zat hutjemutje vol.

Het zat overvol. Oorspronkelijk is de betekenis waarschijnlijk 'met het hele huishouden'. Duits: *mit Kind und Kegel*; Engels: *the whole box-and-dice*; Frans: *avec ses cliques et ses claques*.

Ónder een *huudje*.

Onder één hoedje.

Vooraf gezegd van **oneerlijk samenspel**. Ontleend aan de goochelaar.

Hij gónk te *huuj*.

Hij ging tegen de vlakte.

Hij viel. *Te huuj* wordt ook gezegd als *te heuj*. Het komt van het opstoten van de kar die zo geledigd werd. Eigenlijk ging de kar 'te hoofd'.

't *Huukske* omgaan.

Het hoekje omgaan.

Sterven. Men moet denken aan 'uit het oog verdwijnen'.

I

***Iek* toch, wè'n smèrrighèd!**

Bah toch, wat een viezigheid!

Als variant wordt ook *èik!* gezegd.

Hij heejget gehòld, mar zoomar *ielekes*.

Hij heeft het gehaald, maar zomaar 'ijltjes'.

Hij heeft het gehaald, maar zo maar net.

D'r waar 's *iemes* die laustere kós.

Er was eens iemand die luisteren kon.

Gezegd wanneer er niemand wil horen, vooral tegen rumoerige kinderen.

Ik docht dè'k *iets* kriejg.

Ik dacht dat ik iets kreeg.

Zo schrok ik of zo hard moest ik lachen.

't Skilt nog mar *iets* of wè.

Het scheelt maar een klein beetje.

Iets of wè, gebruiken we in de betekenis ietwat.

't Hi d'r wir *iets* òn gedaon vandaag!

Het heeft er weer iets aan gedaan vandaag!

Het heeft vandaag weer flink geregend. Maar het kan ook betekenen: de zon heeft vandaag wel erg hard en veel geschenen of het heeft hard gestormd.

't Is iets van niks.

Het is iets van niks.

Dit zeggen we om aan te geven dat we iets nauwelijks belangrijk vinden.

Zó bang ès iets; zó muujg ès iets; zó goewd ès iets!

Het woordje *iets* wordt in onze streektaal veelvuldig gebruikt in vergelijkingen.

Ietskes te veel.

Ietsje te veel.

Een klein beetje te veel.

Ès ge de ijsbirre mi kole ziet sjouwe, dan is 't pas kaauw.

Als je de ijsberen met kolen ziet sjouwen, dan is het pas koud.

Gezegd wanneer iemand meldt dat het erg koud is.

Hopelek hén de ijsheilige dees jaor vorstverlét.

Hopelijk hebben de IJsheiligen dit jaar vorstverlet.

De IJsheiligen in de tweede week van mei openen het plant- en zaai-seizoen voor vorstgevoelige gewassen. Wanneer de IJsheiligen vorstverlet hebben, kan men al eerder in de weer gaan met deze planten. (Zie ook *Pankraas*.)

Iets gaauw mi 'nen ik èn 'ne gij òn mekare nèije.

Iets gauw met een ik en een gij aan elkaar naaien.

Iets met grote steken (provisorisch) aan elkaar naaien.

Ikke, ikke, ikke èn de rést kan stikke.

Ikke, ikke, ikke en de rest kan stikken.

Dit wordt gezegd bij het zien van een handeling van een inhalig persoon die alleen aan zichzelf denkt.

Gò toch gauw *ikkele!*

Ga toch gauw 'ekelen'.

Hoepel toch gauw op. *Ikkele* is het woord voor 'eikels rapen'. Het werd beschouwd als een dom werkje.

Illt óp de ziel.

(Zie *ziel*.)

Ze hi in d'n immer geskeetje.

Ze heeft in de emmer gescheten.

Ze is ongewild zwanger geraakt. (Ook wordt *émmer* gezegd.)

Hij belooft vanalles, mar meej impesant!

Hij belooft vanalles maar en passant!

Maar ondertussen! (Pas op!). Frans *en passant* wordt vervormd tot *meej impesant, meej te pesant, impesant* en *meejpesant*.

Wè zó dè in hébbe?

Wat zou dat in hebben?

Wat zou daarvan de bedoeling zijn?

't Ha hél wè in vur ze d'r ammel út ware.

Het had heel wat in voor ze er allemaal uit waren.

Het duurde nogal lang voordat ze allemaal buiten waren. (Ook: het gaf veel problemen).

Ge hoeft 'w èige niks in te bilde.

Je hoeft jezelf niets in te beelden.

Je hoeft je niets voor te stellen. Word maar niet te opschepperig.

Ze hén wir ingekocht.

Ze hebben weer ingekocht.

Ze verwachten weer een kind.

Daor wordt veul mi rooien *inkt* geskreejve.

Daar wordt veel met rode inkt geschreven.

Dit zegt men als er veel wijn gedronken wordt. *'t Gistelek wil nogal 's gèire mi rooien inkt skréeve, mar die nie alleen!*

't Is me d'r inne!

Het is me d'r een!

Dè's 'ne goeie van *innimme!*

Dat is een goede van innemen.

Het betekent 'hij lust wel een borreltje'. *Innimmende minse* is daarom dubbelzinnig.

Iemes iets *inpeepere.*

Iemand iets inpeperen.

Iemand flink de les lezen. Vergelijk Duits: *einem etwas einpfeffern.*
Engels: *to salt it for a person.*

Wè zédde zwaor *ingespanne.*

Wat ben je zwaar ingespannen.

Dit zegt men van iemand die zwaar beladen voorbijkomt. (Het beeld is ontleend aan de paardenwagen.)

Vur iemes *instaon.*

Voor iemand instaan.

Voor iemand garant staan. Letterlijk: Je hebt zoveel vertrouwen in iemand dat je voor zijn schuld aansprakelijk wilt zijn.

***Intraowen* èn ónweer gif hòst alt gedónder.**

Introuwen en onweer geeft haast altijd gedonder.

Men wordt afgeraden thuis in te trouwen.

Intraowen èn ónweer kan nie beskreejve worre.

Introuwen en onweer kan niet beschreven worden.

Men kan zich niet verzekeren tegen deze ‘calamiteiten’ en men kan ook geen schriftelijk contract vragen.

Intraowen èn in béd pisse is mar éfkes wèrm.

Introuwen en in bed pissen is maar eventjes warm.

’t Is daor de zuujten inval.

Het is daar de zoete inval.

Daar wordt iedereen onthaald. Oorspronkelijk schijnt *de zoete inval* een naam voor herbergen te zijn geweest.

Irlek is braaf.

Eerlijk is braaf.

Gezegd wanneer men zijn eerlijke mening gaat geven.

Irlek is irlek, mar èige gi veur.

Eerlijk is eerlijk, maar eigen gaat voor.

Eerlijk is eerlijk, maar het hemd is nader dan de rok.

Wè zédde toch unne Jan Klaasse.

J

Alt ja èn ame zégge.

Altijd ja en amen zeggen.

Zonder iets te zeggen alles goed vinden. *Amen* is Hebreeuws voor 'zeker'. Duits: *zu allem Ja und Amen sagen*; Engels: *to say amen to a thing*; Frans: *dire amen à tout*.

Jan Bázzeloen kan 't wir doen.

Jan Bazzeloen kan het weer doen.

De werkman draait er weer voor op.

Jan èn alleman.

Jan en alleman.

Iedereen. *Jan èn alleman waar d'r*.

Daor hédde heur ók wér, zin Jan Hèchel, èn ie spulde skuppe Mie vur de twidde keer in 't zèlfde pùtje.

Daar heb je haar ook weer, zei Jan Hechel, en hij speelde schoppen Mie voor de tweede keer in hetzelfde potje.

Jan Hèchel betekent valsspeler.

Wè zédde toch unne Jan Klaasse.

Wat ben je toch een Jan Klaassen.

Wat ben je toch een sukkel. Waarschijnlijk ontleend aan de poppenkast, waarin Jan Klaassen vaak garant staat voor een malle vertoning. Vergelijk Duits: *Hans Wurst*; Engels: *Jack Pudding*; *Punch*; Frans: *Jean Saucisse*.

't Is toch grijs, zin *Jan Meel*...

Het is toch grijs, zei Jan Meel...

Verzuchtend gezegd om teleurstelling te uiten.

Ik wó hóggeróp, zin *Jan Rap*, èn ie hóng òn de galg.

Ik wou hogerop, zei Jan Rap, en hij hing aan de galg.

***Jan Rap* èn z'ne maat.**

Jan Rap en zijn maat.

Het gepeupel. Jan Rap was een aanduiding voor het mindere scheepsvolk.

Wè'ne *Jan Salie*.

Wat een Jan Salie.

Wat een saaie, slome duikelaar. *Jan Salie* komt voor als sukkel in een zeventiende eeuwse klucht.

***Jan skrap* m'ne wortel of 'k freet 'm raow.**

Jan schrap mijn wortel of ik vreet hem rauw.

Dit wordt gezegd om aan te geven dat er voortgemaakt moet worden met het werk. Soms ook gezegd in de zin van: ga d'r eens goed aanstaan (of ik doe het zelf).

'k Kan wèl *janke*.

Ik kan wel huilen.

Gezegd wanneer men iets heel erg vindt.

***Janke* um 'n skeejt.**

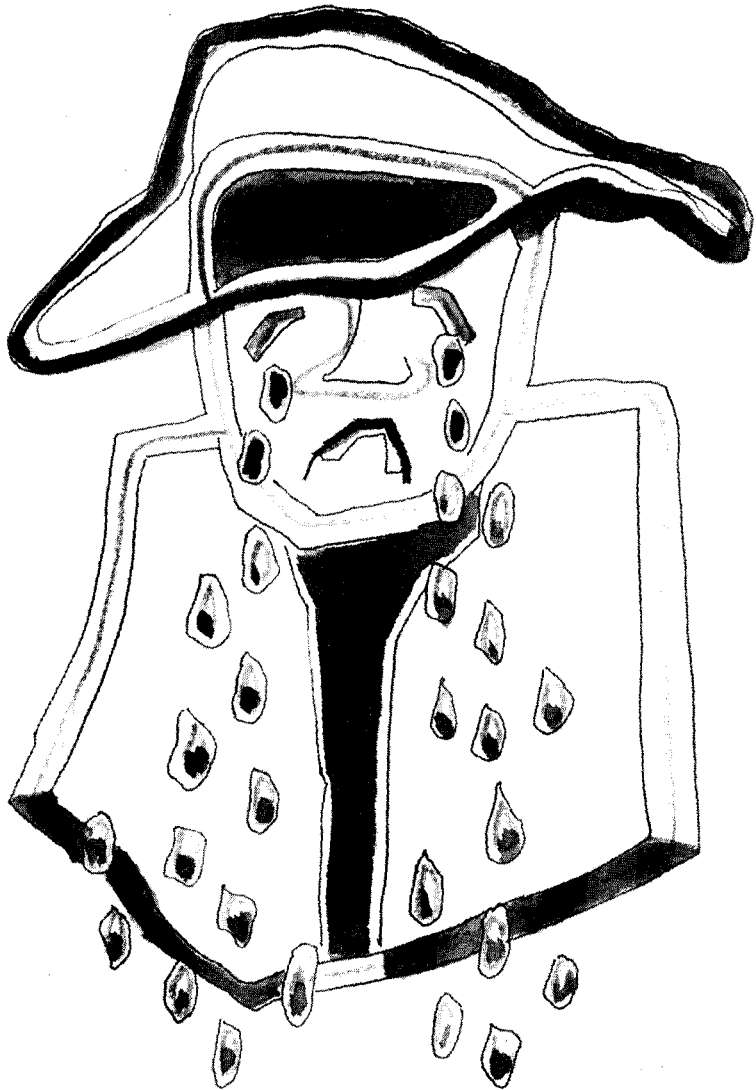
Huilen om een scheet.

Huilen om niets.

't Is mar 'ne skraole *jankert*.

Het is maar een schrale jankerd.

Het is maar een mager exemplaar.

'k Kan wèl janke.

Janus

Dè velt hard, zin *Janus*, èn ie kriejg 'n dakpan óp z'ne kanus.

Dat valt hard, zei Janus, en hij kreeg een dakpan op zijn kanus.

Gezegd wanneer iets onverwacht tegenvalt.

Séns jaor èn dag.

Sinds jaar en dag.

Al heel lang. Duits: *seit Jahr und Tag*; Engels: *for a long time past*;

Frans: *depuis bien longtemps*.

Ik nim élk jaor in mèij 'n bad of 't nou nóddig is of nie.

Ik neem elk jaar in mei een bad of het nu nodig is of niet.

De spreuk geeft quasi de aversie tegen water en de properheid van de spreker aan.

Teeje diejen téd ligde al lang in 'ne jas zónder tèsse.

Tegen die tijd lig je al lang in een jas zonder zakken.

Dan ben je al lang dood.

De jèn waar d'r gelijk.

Alle 'kouwe kak' was er.

'n Jèn hi-t-ie vèil!

Een jen heeft hij veil!

Gezegd van iemand die tot 'de kouwe kak' behoort en geweldig opschept.

Wè'n jèn!

Wat een jen!

Wat een opschepperij.

Èn mar jèppe in de kroeg.

En maar zuipen in de kroeg.

Jikkés merante (nog òn toew)!

Jezus merante (nog aan toe)!

Uitroep van verbazing of verbijstering. Soms ook verkort tot *Jikkés!* *Jikkés merante* is waarschijnlijk een vervorming van Jezuke van Miranda, een naam die teruggaat op Jesu de Miranda, het mirakelbeeldje uit de gelijknamige plaats in Portugal op de grens met Spanje. Jesus de Miranda (do Douro) wordt ook wel 'Menino Jesus da Cartolinha' genoemd. Het is een merkwaardig beeldje van Jezus als heertje met hoge hoed.

Jikkés merante, bid vur de klante, bid vur ónze Jan, dè-t-ie lèkker poepe kan.

Jezus Merante, bid voor de klanten, bid voor onze Jan, dat hij lekker poepen kan.

Spotrijmpje als reactie op de uitroep Jikkés Merante!

Jizzus nog òn toew!

Jezus nog aan toe!

Uitroep van verbijstering.

Zó èrm ès Job.

Zo arm als Job.

Straatarm. In het bijbelverhaal wordt Job door God op de proef gesteld. Hij verliest al zijn bezittingen en belandt op de mesthoop. Duits: *arm wie Hiob*; Engels: *as poor as Job*; Frans: *pauvre comme Job*.

Daor zitte gin balken ónder, zin de jód, èn ie zakte dur 't ijs.

Daar zitten geen balken onder, zei de jood, en hij zakte door het ijs.

't Is 'ne jód.

Het is een jood.

Pas op voor hem, want hij is gewiekst in de handel.

Twee jódde weejte wè 'nen bril kost.

Twee joden weten wat een bril kost.

Gezegd van twee personen die elkaar niets wijs kunnen maken. De joodse marskramers handelden vaak in brillen en waren heel gewiekst. Die kon je op dat gebied dus niets wijs maken. Men bedoelt dat de twee figuren even slim geacht worden.

't Is hier 'n jóddekéerk.

Het is hier een jodenkerk.

Gezegd als iedereen door elkaar praat en roept. In de synagoge worden de gebeden vaak individueel half zingend opgezegd. Er klinkt van alles door elkaar. Vergelijk Duits: *Lärm wie in der Judenschule*; Engels: *bedlam broke loose*; Frans: *c'est un vrai sabbat*.

Dè's 'ne joef.

Dat is een joef.

Gezegd van iemand die gek is of gek doet. Ook: *d'n dieje is ólling joef*. Wellicht verwant aan Frans *juif*.

Daor spult d'n duvel mi, zin de joef, vier ósse èn nog ginnen troef.

Daar speelt de duivel mee, zei de gek, vier azen en nog geen troef.

Skeele joet dè ge daor stòt.

Schele joet dat je daar staat.

Scheldterm voor scheel kijkende figuren.

Ge mótter die jóng 's meer ónderlùie.

Je moet die kinderen eens meer straffen.

Eigenlijk betekent *ónderlùie* 'eronder schoppen'.

Lòt die jóng toch heejnetoddele.

Laat die kinderen toch heendoen.

Laat die kinderen hun spelletje spelen en laat ze verder met rust. Het kan ook betekenen: laat ze het zelf maar uitzoeken en bemoei je er niet mee.

't Is 'ne mooie jónge, mar 't is wèl lang geleeje.

Het is een mooie jongen, maar wel lang geleden.

Dit zeggen we sarcastisch van een oude baas, die zichzelf nog een Adonis waant.

't Is nie zó wijd mis, zin de jónge, èn ie goide nor d'n hónd mar rakte z'n stiejsmoeier.

Het is niet zo ver mis, zei de jongen, en hij gooide naar de hond maar raakte zijn stiefmoeder.

Jónges van Jan de Wit.

Jongens van Jan de Wit.

Stoere knapen. Waarschijnlijk afkomstig van Jan de Werd, een soldaat uit de zeventiende eeuw die oplom tot veldmaarschalk.

't Is ammel mar jóngezeréj.

Het is allemaal maar 'jongezerij'.

Jóngezeréj is een vrijwel verdwenen woord voor kwajongensstreken en kattenkwaad.

't Jóngt 'r ès de knéént.

Het jongt er als de konijnen.

Dit zeggen we als ergens aan de lopende band kinderen geboren worden.

Die twee zén alt jónk gebleeje; ze wón of kósse nie traowe.

Die twee zijn altijd jong gebleven; ze wilden of konden niet trouwen.

Men bedoelde dan twee mensen uit eenzelfde gezin die op de boerderij bleven wonen zoals vroeger vaak voorkwam (dan hoefde men de boedel niet te scheiden).

Ik wor ópnét jónk, zin Peer Pómpe, èn hij piste óp z'n klómpe.

Ik word opnieuw jong, zei Peer Pompe, en hij piste op zijn klompen.

Dè mag Jóst weeje.

Dat mag Joost weten.

Dat mag de duivel weten. Joost is een naam die men gebruikte om de duivel te noemen. In het Zuidafrikaans is dat nog *Josi*.

De ware Józzeff.

De ware Jozef.

De jongen die begeerd wordt door het meisje; de man die voor haar bestemd is. Ook gezegd als *de ware Jakob*. Vergelijk Duits: *der wahre Jakob*; Engels: *the real Simon Pure*; Frans: *le prince Charmant*.

't Is krèk Sint Józzeff in 't zoer.

Het is net Sint Jozef in het zuur.

Gezegd van een zeker, onaangedaan persoon, 'een stalen Jezus'.

D'n dieje hi jubelteen.

Die heeft jubeltenen.

Gezegd van omhoog staande tenen.

Unne Judas.

Een Judas.

Een valse verrader. Naar het bijbelverhaal van de apostel Judas die Jezus aan de joden overleverde. Duits: *ein Judas*; Engels: *a Judas*; Frans: *être traître comme Judas*.

Ze is zó gèk ès 'ne juin.

Ze is zo gek als een ui.

Vooraf gezegd van een manzieke vrouw.

Zó dun ès juineskél.

Zo dun als uienfchil.

Zo dun dat je er bijna doorheen kunt kijken. Het gezegde werd gehanteerd voor nylons.

De jukt is èrger dan de péént.

De jeuk is erger dan de pijn.

Gezegd van personen die willen vrijen.

Ik gò 's kééke of ik nog 'n jungske bén.

Ik ga eens kijken of ik nog een jongetje ben.

Ik ga even plassen.

Zó zuujt ès jutepirre.

Zo zoet als juteperen.

Heel zoet; ook heel lief.

Mi sint juttemis.

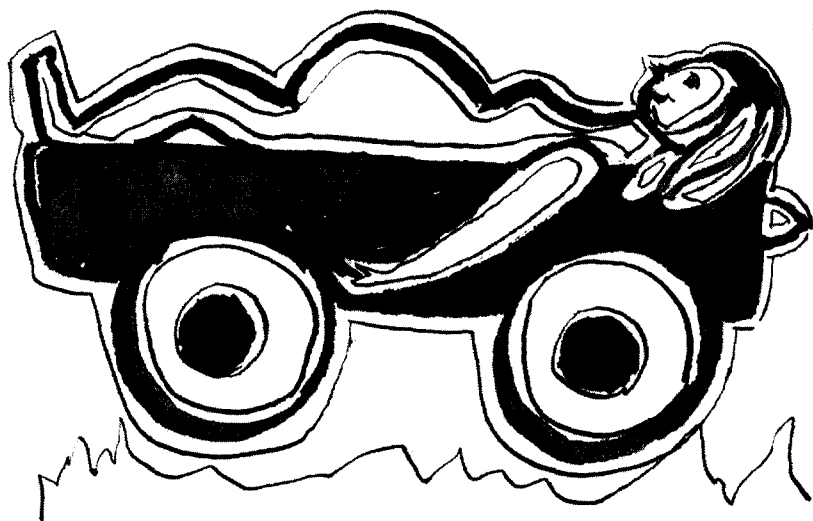
Met sint juttemis.

Nooit. Deze heilige bestaat niet. Duits: *zu Pfingsten auf dem Eisen*; Engels: *at latter Lammas*; Frans: *à la Saint Jamais*. Ook wordt gezegd: *Mi sint juttemis ès de kalver óp 't ijs danse*.

Hij hi de juu in.

Hij heeft de juu in.

Hij is zeer slecht gehumeurd. Waarschijnlijk is *juu* een verwijzing naar de vloek *nondejuu*.

Plat in de kaar.

K

De *kaar* beere.

De kar 'beren'.

Dit onbruikbaar maken van karren hoorde bij het oude volksgericht *toffele*, 'tafelen': de kar werd zo gemanoevreerd dat ze niet meer handelbaar was.

De *kaar* in de kneup légge.

De kar in de knoop leggen.

De betekenis is hetzelfde als *de kaar beere*.

De *kaar* umgestoote hébbe.

De kar omgestoten hebben.

Gezegd wanneer een vrouw een miskraam gekregen heeft.

Hij is kort in de *kaar*.

Hij is kort in de kar.

Hij is gauw geïrriteerd is. Gezegd van iemand met 'een kort lontje'.
Vergelijk *kort òngebónde*.

Ónder de *kaar* geleegeen hébbe.

Onder de kar gelegen hebben.

Zwanger zijn.

Plat in de *kaar*.

Plat in de kar.

Dit wil zeggen 'uitgeteld'.

kaar

Veul laojde óp 'n kaar!

Veel laad je op een kar!

Dit werd bestraffend gebezigd aan tafel; als kinderen een gerecht dat moeder gaat opscheppen lekker vinden, laten ze zich wel eens ontvallen VEUL! Daarop kregen ze dan te horen: *veul, dè laojde óp 'n kaar!*

Mi stónde kaar.

Met staande kar.

Dit betekent dat men met twee karren de oogst snel binnen haalt. Een kar is naar huis, de andere staat op het land en wordt ondertussen geladen.

Zó zat ès 'n kaar.

Zo zat als een kar.

Stomdronken.

Héegen ès unne kaarhónd.

Hijgen als een karhond.

Gezegd van iemand die erg moe is. Dit gaat terug naar de tijd van de trekhonden.

Dè is 'ne kaarspringer.

Dat is een karspringer.

Gezegd voor een wilde en ondeugende kwajongen. Een paard dat uit *de burries* sprong als het werd ingespannen, was de *kaarspringer* die model heeft gestaan.

Dè's durgestoke kaart.

Dat is doorgestoken kaart.

Dat is een bekonkelde zaak. Doorsteken heeft hier de oude betekenis 'bedriegen'. Er was een kaart in het spel die door het spel oneerlijk te schudden iemand ten deel moest vallen.

Iemes in de kaart kéeke.

Iemand in de kaarten kijken.

Iemands geheimen te weten komen. Ontleend aan het kaartspel.
Duits: *einem in die Karten gucken*; Engels: *to look at a person's cards*; Frans: *voir le jeu de quelqu'un*.

Iemes in oew kaart laote kéeke.

Iemand in je kaarten laten kijken.

Onbedoeld je geheimen prijsgeven. Engels: *to show one's hand*.

Iemes in de kaart speule.

Iemand in de kaart spelen.

Onbedoeld de tegenpartij bevoordelen. Duits: *einem die Karten in die Hand spielen*; Engels: *to play into someone's hands*; Frans: *faire le jeu de quelqu'un*.

Hij hi te lang mi goei kaart zitte passe.

Hij heeft te lang met goede kaarten zitten passen.

Dit zegt men van iemand die zijn kansen (op een goede levenspartner) voorbij heeft laten gaan.

Kaart ès takkebósse.

Kaarten als takkenbossen.

Gezegd wanneer men slechte speelkaarten gekregen heeft.

Ope kaart speule.

Open kaart spelen.

Openlijk voor de zaken uitkomen. Duits: *mit offenen Karten spielen*; Engels: *to put down one's cards*; Frans: *jouer cartes sur table*.

Hij li boven in de kaast.

Hij ligt boven in de kast.

Hij heeft (meer dan) een streepje voor.

't Is 'n smérrige kaat.

Het is een smerige kaat.

Gezegd van een vieze vrouw.

Ge kóst de kaauw nie keere.

Je kon de kou niet keren.

Het was niet te hebben van de kou.

Wè goewd is vur de kaauw is ók goewd vur de hèt.

Wat goed is voor de kou is ook goed voor de hitte.

Goede kleding geeft in alle weersomstandigheden bescherming.

Daarom zie je boerenfolk niet vaak werken met ontblote bovenlijven.

Gif mén mar 'ne kaauwe.

Geef mij maar een koude.

Dit zegd men wel wanneer men een (koude) borrel wil.

Lót nou de kabouterkes mar komme!

Laat nu de kabouterkes maar komen!

Gezegd wanneer er een grote afwas wacht.

De kachel raost; d'r kùmt volk.

De kachel 'raast' (gaat tekeer); er komt visite.

Oud bijgeloof.

Wè waar ie toch kachel geworre!

Wat was hij toch dronken geworden.

Mi óns Mina gòdde de kachel nie ònmake.

Met ons Mina ga je de kachel niet aanmaken.

Mina weet wat ze wil. Met haar ga je niet knikkeren.

Wè kachelde hij d'r út.

Wat 'kachelde' hij eruit.

Wat maakte hij zich snel uit de voeten. Ook hard fietsen wordt *kachele* genoemd.

D'r is veul kaf ónder 't kórre.

Er is veel kaf onder het koren.

Er is veel minderwaardigs onder het goede.

't Kaf van 't kórre skèije.

Het kaf van het koren scheiden.

Het slechte van het goede scheiden. Duits: *das Korn von der Spreu trennen*. Engels: *to sift the chaff from the wheat*.

Kak of ginne kak, zin de Steeve, 't kan gelijk de pot óp.

Kak of geen kak, zei Steven, het kan allemaal de pot op.

Gezegd door iemand die lak heeft aan alles.

Kakke gi vur bakke, al is d'n ove nog zó heet.

Kakken gaat voor bakken, al is de oven nog zo heet.

De natuur moet altijd voorrang krijgen, ook al is het maar de gang naar het toilet die dringt.

Wie wil kakke mi gemakke mó't z'n èigen óp z'n kniejes laote zakke.

Wie wil kakken met gemak moet zich op zijn knieën laten zakken.

Ès ge óp groote-minse-kakhuize gòt, dan valde dur d'n bril.

Als je op grote-mensen-kakhuizen gaat, dan val je door de bril.

Wanneer je boven je stand wilt leven, val je door de mand en kom je bedrogen uit.

Dè's me toch 'n kakm'dam een.

Dat is me toch een kakmadam.

Dat is me toch een verwaand schepsel.

Ze begient al 'n bietje kam te kréége.

Ik wil ginne nééje kalènder, zin de pin, d'n aauwe kan nog wèl 'n jaor of wè mee.

Ik wil geen nieuwe kalender, zei de gierigaard, de oude kan nog wel een jaar of zo mee.

Daor duu 't kalf de hèij in.

Daar doet het kalf de hei in.

Daar gaat het mis.

Ès 't kalf verdrónken is, démpe ze de put.

Als het kalf verdronken is, dempt men de put.

Als het ongeluk gebeurd is, worden er maatregelen genomen. Duits: *wenn das Kalb ersoffen ist, deckt der Bauer den Brunnen zu*; Engels: *when the steed is stolen, the stable door is locked*; Frans: *fermer l'écurie quand les chevaux se sont échappés*.

Òn 't kalf kènde nie altéd de koew.

Aan het kalf ken je niet altijd de koe.

Gezegd van een meisje van eenvoudige komaf dat opgetut op stap gaat.

Daor worre de kalver nog wèl gedópt.

Daar worden de kalveren nog wel gedoopt.

Daar zijn ze erg vroom.

Alles over dezèlfde kam skeere.

Alles over dezelfde kam scheren.

Geen verschil maken; iedereen gelijk behandelen. Duits: *alles über einem Kamm scheren*. Engels: *to tar with the same brush*; Frans: *jeter tout dans le même moule*.

Ze begient al 'n bietje kam te kréége.

Ze begint al een beetje kam te krijgen.

Dit zegt men van 'n meisje dat vrouw gaat worden. Het beeld is ontleend aan de kippen.

kammenètswèrrek

't Is gin *kammenètswèrrek*.

Het is geen kabinetswerk.

Het komt niet zo precies.

't Ónderste ùt de *kan* wille hébbe.

Het onderste uit de kan willen hebben.

Alles willen hebben.

Wie 't ónderste ùt de *kan* wil hébbe, krég d'n déksel óp z'n neus.

Wie het onderste uit de kan wil hebben, krijgt het deksel op de neus.

Wie al te veel wil hebben, komt bedrogen uit. Dit gaat terug op het drinken uit tinnen kannen met deksels. Duits: *wer zu viel haben will, dem wird zu wenig*; Engels: *all covet, all lose*; Frans: *quand on veut trop servir l'anguille, elle s'échappe*.

Ik *kan* d'r nie over ùt.

Ik kan er niet over uit.

Ik begrijp het helemaal niet.

't Is *ammel* in *kanne* èn *kruike*.

Het is allemaal in kannen en kruiken.

Alles is voor elkaar; het is geregeld. Engels: *to be in the bag*.

Zó zat ès 'n *kanón*.

Zo zat als een kanon.

Beter te begrijpen uit 'zo geladen als een kanon'.

Iemes van *kant* make.

Iemand van kant maken.

Iemand uit de weg ruimen.

Iets over oewe *kant* laote gaon.

Iets over je kant laten gaan.

Een belediging of onvriendelijkheid ongestraft laten passeren.

Kant èn klaor.

Kant en klaar.

Helemaal gereed. Vergelijk Duits: *fix und fertig*; Engels: *to be cut and dried*; Frans: *être pret et fini; être fait et parfait*.

Die van ginne kant deuge van gin kante.

Die van gene zijde (van het dorp, van de polder) deugen van geen kanten.

Òn d'n inne kant is ie doof èn òn d'n andere kant wil ie nie heure.

Aan de ene kant is hij doof en aan de andere kant wil hij niet horen.

Gezegd van iemand die niet luisteren kan.

Ge mót oewen èige kant mar keere.

Je moet je eigen kant maar keren.

1. Je moet je eigen belangen maar behartigen. 2. Je moet maar naar jezelf kijken (voor je kritiek hebt op een ander).

Ze zulle d're kant wèl keere.

Ze zullen hun kant wel keren.

Zij zullen wel voor zichzelf opkomen.

Ze kùmt van ginne kant (van) de Maos.

Zij komt van de overkant van de Maas.

Hij stiejt z'ne kanus.

Hij stootte zijn hoofd.

Ès ge genóg kaod hét gedaon, lót Ónze Lieven Heer oew traowe.

Als je genoeg kwaad hebt gedaan, laat Onze Lieve Heer je trouwen.

Scherstend gezegd tegen de bruidegom.

Ge hoeft nie meej kaod te worre.

Je hoeft niet meteen boos te worden.

Kaod worre is minsewèrk, kaod bléève is duvelswèrk.

Kwaad worden is mensenwerk, kwaad blijven is duivelswerk.

Kwaad worden kan iedereen overkomen, maar je moet wel kunnen vergeten en vergeven.

Ze hagget 'r te kaod mi.

Ze had het er te kwaad mee.

Ze kon haar emoties niet de baas.

Ge mó't goei mi 't kaoi vatte.

Je moet het kwade met het goede nemen.

Elke keus heeft zijn goede en zijn kwade kanten.

Hij hi 'n kaoi oog.

Hij heeft een ziek oog.

't Is 'n kaoi een.

Het is een kwaaië (vrouw).

Hij hi 'ne kaoie rug.

Hij heeft een zwakke rug.

Ge hét òn hum 'ne kaoie.

Je hebt aan hem 'een kwade'.

Men bedoelt: je hebt aan hem een moeilijke tegenstander/tegenstrever.

Wie 'ne kaol graaft vur 'n aander vélt 'r zèlf in.

Wie een kuil graaft voor een ander valt er zelf in.

Men wordt slachtoffer van het ongeluk dat voor een ander bedoeld was. Ontleend aan de bijbel (Spreuken 26:27 "Die enen kuil graaft, zal er in vallen"). Vergelijk Duits: *wer andern eine Grube gräbt, fällt selbst hinein*; Engels: *harm watch harm catch*; Frans: *qui tend un piège s'y prend le premier*.

Daor komde wèl *kaol* vanaf, zin 't wéfke èn d're mins kwaam van d'n barrenbier.

Daar kom je wel kaal vanaf, zei het wijfje, en haar man kwam van de barbier.

'Wè zédde toch *kaol*!' 'Haor stòn óp 'n eejzelskónt!

'Wat ben je toch kaal!' 'Haar staat op een ezelskont!'

***Kaorze*, *kaorze*, *bóttère*, 't hunje waast de skóttele, 't vèrke in d'n oven èn 't skeel daarbove, de vliirmaus die keer 't haus èn de zwòlve drage de aassen out.**

Karnen, karnen, boteren, het hondje wast de schotelen, het varken in de oven en het deksel erboven, de vleermuis die veegt het huis en de zwaluwen dragen de as uit.

Dit werd gezegd of gezongen bij het eentonige karnen. *Kaorze* is karnen evenals *bóttère*.

Unne *kaoter* hébbe.

Een kater hebben.

Zich beroerd voelen na een braspartij. Waarschijnlijk is de spreuk ontleend aan het Duits: *einen Kater haben (besoffen wie ein Kater)*.

Ze hén d'r *kap* èn kogel óp toegeleed.

Ze hebben er kap en kogel op toegelegd.

Ze hebben er alles op toegegeven. In het Nederlands zegt men 'kap en keuvel verliezen'.

Kogel is hier een variant van Nederlands *kovel*, Duits *Kugel* en Engels *cowl*. Al deze woorden betekenen 'mantelkap'.

De *kap* òn de wilge hange.

De kap aan de wilgen hangen.

Ernee ophouden. Voor de verklaring moet men denken aan de monnik die het klooster verlaat en zijn kap aan de heg hangt.

D`r zén kapers óp de kust.

Er zijn kapers op de kust.

Er loert gevaar; er zijn mededingers in de buurt.

Wor mar noit gin kappesien, zin Toos, want dan mótte `nen òllingen naacht in `t wòtter staon.

Word maar nooit geen kapucijn, zei Toos, want dan moet je een hele nacht in het water staan.

Het moge duidelijk zijn dat de kloosterorde en de peulvrucht hier opzettelijk door elkaar gehaald worden (De kapucijners moeten voor gebruik geweekt worden in water.)

Hee, de die, daor li ók nog `n skòn kappetunie over!

Hee, die vrouw heeft nog een fraaie buitenkant!

Die vrouw er nog goed verzorgd uit! *Kappetunie* is het oude woord voor kaft of omslag. Het is een verbastering van *kapitorie*. Wellicht verwant aan Frans *capiton* (huidje) en zeker aan Middenlatijn *coopertorium* (bedeksel).

Ès de kappitein `t goewd vént.

Als de kapitein het goed vindt.

Vaak wordt *kappitein* ironisch gebruikt voor moeder de vrouw.

Ze is zó gèk ès `n karrad.

Ze is zo gek als een karrad.

Ze is knettergek. Is het karrad gekozen omdat het steeds ronddraait?

Hij li mi de kars in de haand.

Hij ligt met de kaars in de handen.

Hij is op sterven na dood. Het beeld is ontleend aan de toediening van het laatste sacrament.

Wè vénde d'r af, zin d'een *kars* teejge d'aander, ès we samen 's ùtgóngé?

Wat vind je ervan, zei de ene kaars tegen de andere, als we samen eens uitgingen?

Gezegd bij het einde van een ontmoeting.

Hij kùmt de *karsen* ùtbloaze.

Hij komt de kaarsen uitblazen.

Gezegd van iemand die veel te laat komt in de kerk.

Zumme éfkes 'n *kartje* légge?

Zullen we even een kaartje leggen?

Zullen we even een potje kaarten?

Vur iemes de *kastanjes* ùt 't vuur haole.

Voor iemand de kastanjes uit het vuur halen.

Iets gevaarlijks doen voor een ander, die buiten schot blijft. Ontleend aan een oude fabel waarin een aap de poot van een slapende hond gebruikt om kastanjes uit het vuur te halen.

Duits: *die Kastanien aus dem Feuer holen*; Engels: *to pull the chestnuts out of the fire*; Frans: *tirer les marrons du feu*.

Daor wordt de *kat* 'n héks.

Daar wordt de kat een heks.

Dit zegt men als een situatie problematisch wordt; het betekent: 'daar komen de problemen'. Wellicht verwijst dit naar het volksgeloof dat (zwarte) katten in heksen konden veranderen. Die katten waren een teken van naderend ongeluk.

De *kat* ùt d'n boom kééke.

De kat uit de boom kijken.

De zaak afwachten. Voor de verklaring moet men denken aan een hond die een kat de boom ingejaagd heeft en een afwachtede houding aanneemt. Vergelijk Duits: *sehen wie der Hase läuft*; Engels: *to see which way the cat jumps*; Frans: *regarder de quel côté vient le vent*.

De kat in 't donker néépe.

De kat in het donker knippen.

Ondeugende dingen doen in het geniep. Waarschijnlijk wordt met de kat een meisje bedoeld en betekent dit oorspronkelijk 'stoeien met een meisje in het donker'. Vergelijk Engels: *the midnight cat, they say, is quite a saint by day.*

De kat óp 't spèk bééne.

De kat op het spek binden.

Iemand in grote verleiding brengen en daarmee vragen om moeilijkheden. Duits: *der Speck ist verloren den man der Katze zum Aufheben gibt.* Engels: *to put the cat among the pigeons.*

Ès de kat in fibrewari in de zón li, mó't ze in mèrt wir achter 't vuur.

Als de kat in februari in de zon ligt, moet zij in maart weer achter het vuur.

Mooi weer in februari geeft een terugslag in maart.

'n Kat in de zak koope.

Een kat in de zak kopen.

Iets ongezien kopen en daarbij bedrogen worden. Waarschijnlijk dacht men oorspronkelijk een varken in de zak te kopen. Duits: *die Katze im Sacke kaufen*; Engels: *to buy a pig in a poke*; Frans: *acheter chat en poche.*

'm Van katoen geeve.

Hem van katoen geven.

Flink je best doen. Waarschijnlijk heeft de lampekatoen aan de basis van deze spreuk gestaan. Men bedoelt dus flink of ruim brandstof (gas) geven.

Dè van *katte* kùmt, wil nog wèl 's mauze.

Wat van katten komt, wil nog wel eens muizen (op muizen jagen).

Gezegd van iemand die dezelfde aard vertoont als zijn ouders of voorouders.

Poetse de *katte*, dan krégde volk.

Poetsen de katten, dan krijg je visite.

Er is een rijmspreuk met soortgelijke betekenis: *ès de kat d'r èige waast, kùmt 'r zeejker unne gaast.*

Ze waast d'r èigen ès de *katte*.

Ze wast zichzelf als de katten.

Ze ziet net als de katten nauwelijks water. Vandaar ook 'n *kattewasje* voor een vluchtig washandje door het gezicht.

D'n diejen is nog lilleker ès *kattèzèik*.

Die is nog lelijker dan kattenzeik.

Die is heel lelijk.

'n *K'dètje* gebakken in de maoneskéén.

Een kadetje gebakken in de maneschijn.

Gezegd van een heel knap meisje.

***Kéénd* of krèij in de wirreld.**

Kind noch kraai in de wereld.

Gezegd wanneer men niemand te verzorgen heeft. Letterlijk zou het betekenen 'geen kind en geen haan hebben'. Vergelijk Duits: *weder Kind noch Kegel; Kind noch Kücken*; Engels: *neither chick nor child; neither kith nor kin*; Frans: *n'avoir ni enfants ni suivants*.

't *Kéénd* van de reekening zén.

Het kind van de rekening zijn.

Het moeten ontgelden; het gelag moeten betalen. Vergelijk Duits: *das Bad austragen müssen*; Engels: *to pay the piper*; Frans: *être le dindon de la farce*.

kéénder

Ès ge kéénder gift wè ze vraoge èn vèrkes gift wè ze lusse, dan krédde kaoui kéénder èn goei vèrkes.

Als je kinderen geeft wat ze vragen en varkens geeft wat ze lusten, dan krijg je slechte kinderen en goede varkens.

Ès oew kéénder gòn traowe, vuuld' oew èige ès 'n kloek die d'r kuikes kwétrakt; ge rakt in de rui èn van de lég.

Als je kinderen gaan trouwen, voel je jezelf als een kloek die haar kuikens kwijtraakt; je raakt in de rui en van de leg.

Klèin kéénder èn zatlappe zégge de wórrènd.

Kleine kinderen en dronkaards zeggen de waarheid.

Platte kéénder zén 't hèndigste, zin Klaar, èn ze krièjg ieder jaar 'ne klèine.

Platte kinderen zijn het makkelijkst, zei Klaar, en ze kreeg ieder jaar een kleine.

Platte kéénder zijn kinderen die nog niet kunnen lopen en alleen 'plat liggen'.

Veul kéénder, veul zeege, zin de kùster, èn ie staak 't doopgèld in z'n tès.

Veel kinderen, veel zegen, zei de koster, en hij stak het doopgeld in zijn zak.

Van kéénder èn kiepe kùmt ruzie.

Van kinderen en kippen komt ruzie.

Kinderen krakelen graag en kippen lopen graag in de tuin van de bureu.

Ze han hier meer kéénder ès sènte.

Ze hadden hier meer kinderen dan centen.

Ondanks de armoe was de kinderschaar groot.

Och, wè'n kéénderspeul!

Och, wat een 'kinderspul'.

Wat een kinderachtig gedoe.

Van kééndsbeen af.

Van kindsbeen af.

Vanaf de vroegste jeugd. Letterlijk 'vanaf het moment dat men begonnen is te lopen'. Duits: *von Kindes Beinen an*; Engels: *from a child*; Frans: *dès le berceau*.

Dè overkùmt mén ginnen twidde keer, zin de skélm èn ie wier ópgehang.

Dat overkomt mij geen tweede keer, zei de schelm, en hij werd opgehangen.

Daor hi-t-ie gin kees af geëete.

Daar heeft hij geen kaas van gegeten.

Daar heeft hij geen verstand van.

De kees nie van oew brood laote eete.

De kaas niet van je brood laten eten.

Zich niets laten ontnemen; voor jezelf op durven komen. Vergelijk Duits: *sich die Butter nicht vom Brot nehmen lassen*.

Iemes óp de kees verzuke.

Iemand op de kaas verzoeken.

Iemand uitnodigen voor het begrafenismaal (de koffietafel bij begravenissen gaf oorspronkelijk alleen oude kaas als beleg).

Klaor is Kees!

Klaar is Kees!

Gezegd wanneer iets klaar is (zonder er veel moeite voor gedaan te hebben). Wellicht komt dit van de oude uitdrukking: klaar is *de kees* (kaas).

Ge zult kééves kréege.

Je zult 'kijvens' krijgen.

Er zal op je gekeven en gemopperd worden.

Hij is kèijdood.

Hij is keidood.

Kèij- wordt veelvuldig gebruikt in versterkende functie: *kèijkepot, kèijkatteliek, kèijgoewd, kèijdood, kèijleeg, kèijstèrrek, kèij-èrrem, kèijmager* enz.

Lót ze mar kèime die gin haor hébbe!

Laat ze maar kammen die geen haar hebben!

Laat ze dat maar eens nadoen.

Hij is éfkes nor 't klènste kèimerke.

Hij is even naar het kleinste kamertje.

Hij is even naar de WC.

Wè kèirel!

Wat kerel!

Dit is een uitroep die illustreert dat men bedoeld figuur een rare, maar wel een grapjas vindt.

Pas ès d'r de kèlt af is, kunne we heuve.

Pas als de koude weg is, kunnen we tuinieren.

Hij lupt 'r de kèntjes af.

Hij loopt er de kantjes af.

Hij gooit er met de pet naar; hij werkt niet naar behoren. Hij lanterfant.

Nou zé'k kaol kèps.

Nu ben ik helemaal blut.

Ook gezegd als: *nou zék òlling kèps; kèijkèps*. *Kèps* komt uit het Bargoens en heeft zijn wortels in het Hebreeuws. Het woord *kabtsan* voor 'bedelaar' leidde in het Jiddisch tot *kabtsen*, ook voor 'bedelaar', in het Bargoens tot *kaps* voor 'blut, van alles beroofd' en in Brabant tot *keps, kweps* of *kaps*, ook voor 'blut'. Of is er een verband te leggen met het oude volksspel *landje kappe* (of *méske pikke* 'landje veroveren')?

Ge moest kerbiet lusse, dan kóste vlèmkes pisse.

Je moest carbid lusten, dan kon je vlammetjes plassen.

Gezegd tegen lastige personen.

Veul óp z'ne kèrfstok hébbe.

Veel op zijn kerfstok hebben.

Veel misdaan hebben; veel schuld hebben. De *kèrfstok* was de voorloper van het schuldenboekje; op een stok of lat werden kerven (inkepingen) gezet die aanduidden welke schuld men had. Vergelijk Duits: *er hat viel auf dem Kerbholz*; Engels: *he has a great score*; Frans: *avoir bien des choses sur son compte*.

De kèrk in de midde laote.

De kerk in het midden laten.

Het niet te gek maken; de zaken overleggen zoals het hoort. Alle partijen tevreden stellen. Vergelijk Duits: *die Kirche im Dorfe bleiben lassen; die Kirche im Ort lassen*; Engels: *to keep the balance even*; Frans: *il faut placer le clocher au milieu du village*.

De kèrk is hógger ès d'n tórre.

De kerk is hoger dan de toren.

Gezegd wanneer de vrouw groter is dan de man.

kéerk

Stippentse kék!

Stiphoutse kerk!

Een kaartterm die aangeeft dat men geen prentjes heeft. (In Stiphout staat van de oude kerk nog enkel de toren.)

Veuròn in de kék waar 't wèrm, achter in de kék waar 't èrm.

Vooraan in de kerk was het warm, achter in de kerk was het arm.

De beste pachtplaatsen in de kerk waren voorin.

Wurum zódde nor de kék gaon, zin Driek de Góts, ge kunt 'r niks haole ès 'n snotneus èn kaauw poote.

Waarom zou je naar de kerk gaan, zei Driek de Goots, je kunt er niets halen dan een snotneus en koude voeten.

Zédde in de kék gebórre?

Ben je in de kerk geboren?

Dit zegt men als iemand de deur achter zich open laat staan. Vergelijk Engels: *were you born in the barn?*

't Is gin kékewèrk.

Het is geen 'kerkwerk'.

Het komt niet zo precies.

Kan-nie li óp 't kékhof èn wil-nie li d'r neeve.

Kan-niet ligt op het kerkhof en wil-niet ligt er naast.

Dit zegt men tegen kinderen (of mensen) die bij een opdracht meteen ontmoedigd '*dè kan ik nie*' zeggen.

Óp 't kékhof ligge de dooi èn liejge de leevende.

Op het kerkhof liggen de doden en liegen de levenden.

Er is veel huichelarij te zien. Ook *de kékhof* wordt gezegd.

Kérmis in de hél.

Kermis in de hel.

Gezegd wanneer het regent terwijl de zon schijnt.

't Kan nie altéd kèrmis zén, zin de begéén èn ze sniej unnen appel in vierre.

Het kan niet altijd kermis zijn, zei de begijn en ze sneed een appel in vieren.

Van 'ne kaauwe kèrmis thauskomme.

Van een koude kermis thuiskomen.

Het er slecht vanaf brengen. *Kaauwe kèrmis* staat hier voor *kaowie kèrmis*, 'een slechte kermis' dus.

't Vroer kernoelies hard.

Het vroor vreselijk hard.

Die is zeejker mi de Kèrsemis van haus gegaon.

Die is zeker met Kerstmis van huis gegaan.

Gezegd van iemand die veel te warm gekleed is voor de tijd van het jaar.

Vliejge mi Kèrsmis de mugge nog rónd, dan dékt 'r mi Pösse 't ijs dik de grónd.

Vliegen met Kerstmis de muggen nog rond, dan dekt met Pasen het ijs vaak de grond.

Vergelijk: groene Kerst, witte Pasen.

Witte Kèrst, gruuje Pösse.

Witte Kerst, groene Pasen.

Wanneer er sneeuw ligt met Kerstmis zal de natuur met Pasen groen zijn.

Nò 'n zwaor kerwèij meu(g)de ùtmuujge.

Na een zwaar karwei mag je uithijgen.

Hij népt de kètjes in 't dónker.

Hij knijpt de katjes in het donker.

Hij is niet te vertrouwen.

Bé naacht zén alle kètjes graow.

Bij nacht zijn alle katjes grauw.

In het donker zie je geen onderscheid tussen mooi en lelijk. Duits: *bei Nacht sind alle Katzen grau*; Engels: *when candles are away all cats are grey*; Frans: *la nuit tous chats sont gris*.

Kééken of ge 't in Keule hurt dóndere.

Kijken of je het in Keulen hoort donderen.

Stom verbaasd staan. Vergelijk Duits: *nicht wissen wie man bekehrt ist*; Engels: *to stare like a stuck pig*; Frans: *rester comme une tomate*.

Over Keule nor D'n Bós vaore.

Over Keulen naar Den Bosch varen.

Erg lang van stof zijn om iets uit te duiden. Bij 'varen' moet men hier aan 'rijden met paard en kar' denken.

Ès 't kiendje is gebórre, hén de knolle d're smaak verlórre.

Als het kindje is geboren, hebben de knollen hun smaak verloren.

Na Kerstmis zouden de knollen niet meer smaken.

't Kiendje is behaauwe.

Het kindje is behouden.

Gezegd wanneer iemand een boertje laat.

Ze hén wir 'n kiendje gekocht.

Ze hebben weer een kindje gekocht. (Zie ook *ingekocht*.)

't Kiendje zal dalek z'n skuuntjes al wèl òn hébbe.

Het kindje zal dadelijk zijn schoentjes al wel aan hebben.

Gezegd wanneer de aanstaande moeder is uitgeteld en de baby op zich laat wachten.

't Zén bedürve *kiendjes* die van drinke dorst kréége.

Het zijn bedorven kindjes die van drinken dorst krijgen.

Verwende kinderen blijven zeuren en vragen.

Óp de *kiendjeskoffie* komme.

Op de kindjeskoffie komen.

Op kraamvisite komen.

De *kiep* mi de gaauw èijer slachte.

De kip met de gouden eieren slachten.

Door hebberigheid alles verliezen. Dit gaat terug op een oude fabel.

Hij kiejk ès 'n *kiep* vur 't gutgat.

Hij keek als een kip voor het schrobgat.

Gezegd van iemand die heel onnozel kijkt.

Ik wil die witte *kiep* nie, zin de vos, umdèt-t-ie ze nie kréége kós.

Ik wil die witte kip niet, zei de vos, omdat hij ze niet krijgen kon.

Hij kiejk ès 'n *kiep* vur 't gutgat.

Hij keek als een kip voor het 'gootgat'.

Hij keek erg onnozel.

Zó dól ès 'n *kiep*

Zo dol als een kip.

Gezegd wanneer men erg duizelig is.

Aachteraf kakele de *kiepe*.

Achteraf kakelen de kippen.

Het is achteraf makkelijk praten.

D'n diejen is (*kèij-*)kierrewiet.

Die is helemaal kierrewiet.

Die is knettergek.

Hij is vlot van de *kïest*.

Hij is vlot van de kist.

Hij zegt (of doet) de dingen zonder omwegen.

Zoo *zémme wir kiet!*

Zo zijn we weer quitte.

Zo staan we weer gelijk; zo hebben we geen schulden en geen tegooden meer.

'k Stò krèk *kiet*.

Ik sta precies quitte.

Ik speel juist gelijk.

Kiet of kèps!

Quitte of 'kaps'!

Dit is de uitdagende kreet van iemand die flink verliest bij het kaartspel en met één slag de schade wil herstellen.

Kiezen of dèile.

Kiezen of delen.

Een keuze moeten maken; moeten beslissen. Dit gaat waarschijnlijk terug op de boedelscheidingen, waarbij men moest kiezen en delen (kavelen).

D'r is 'ne kink in de kabel gekomme.

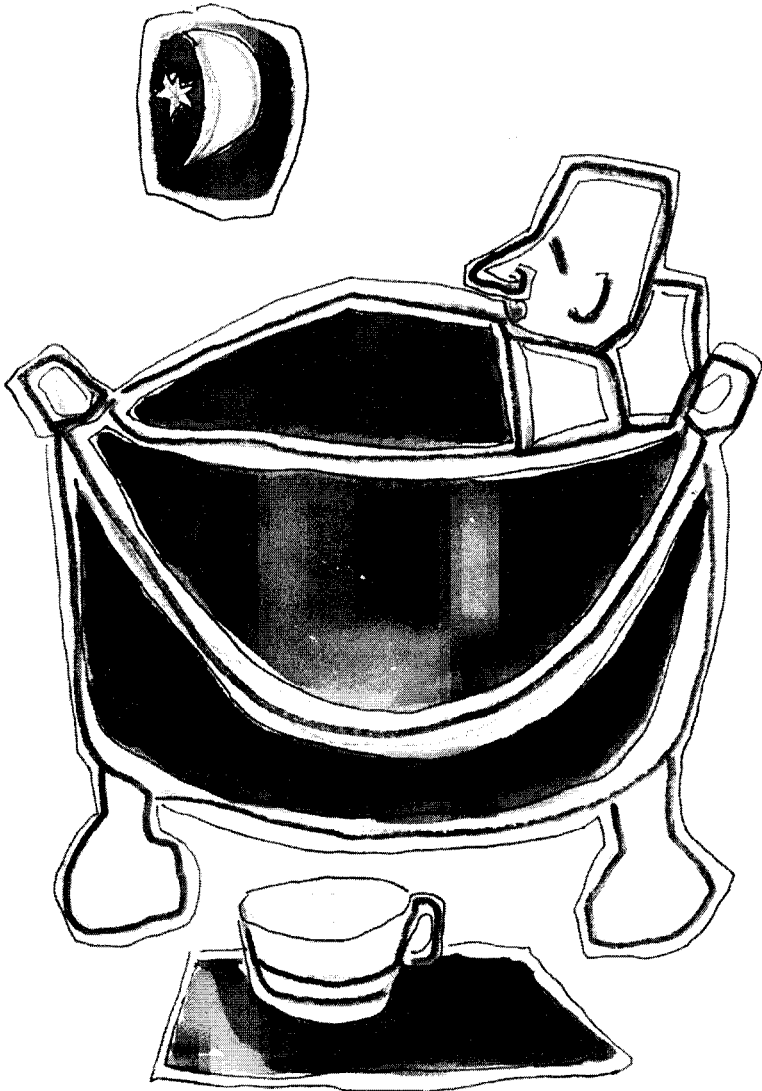
Er is een kink in de kabel gekomen.

Er zijn moeilijkheden ontstaan. Een *kink* is een knik of draai in het kabeltouw. Vergelijk Duits: *das Ding hat einen Haken, einen Knoten*; Engels: *there is a kink in it; there is a hitch*; Frans: *il y a une anicroche*.

Kom, ik gò 's nor m'ne kittel.

Kom, ik ga eens naar mijn ketel.

Kom ik ga eens naar bed.

Kom, ik gò 's nor m'ne kittel.

Ze vèchten ès kittelbuters.

Ze vechten als 'ketelboeters'.

Ze vliegen elkaar voortdurend in de haren. *Kittelbuters* zijn ketellappers. Van deze rondtrekkende marskramers had men geen hoge dunk.

D'r zit de klad in.

Er zit de klad in.

De markt is bedorven. *Klad* komt van het verouderde werkwoord *kladde* met de betekenis 'knoeien'.

Iemes bé z'n kladde vatte.

Iemand bij zijn kladden pakken.

Iemand in de kraag grijpen. *Kladde* betekent hier 'kleren, lappen, lompen'. Vergelijk Duits: *einem beim Schlafittchen (beim Wickel) kriegen*; Engels: *to seize someone by the collar*; Frans: *prendre / saisir au collet*.

Klagers gin nood, stoevers gin brood.

Klagers geen nood, stoevers geen brood.

Degenen die klagen hebben het vaak zo slecht niet, degenen die hoog opgeven van zichzelf zitten vaak in armoede. De klagers klagen enkel om te verbergen dat ze nog wel wat hebben. Duits: *der Klager hat wohl, wenn der Prahler nur etwas hätte*; Engels: *those who cry loudest are not always hurt most*; Frans: *les pleurnicheurs ne manquent de rien et les vantards n'ont point de pain*.

Ègge klaor zét, dan wi'k oe wèl éfkes hèlepe.

Als je klaar bent, dan wil ik je wel even helpen.

Grappig bedoelde kreet. Iemand die klaar is heeft geen hulp meer nodig.

Klaor? Dan oew bóks umhóg!

Klaar? Dan je broek omhoog!

Dit zegt men wel voor de grap met verwijzing naar de WC.

Wè is't toch 'ne klaos.

Wat is het toch een klaas.

Wè 'nen houtere klaos.

Wat een houten klaas.

Gezegd van iemand die erg stijf en onhandig is. Soms ook van iemand die erg ouderwets en verlegen is.

D'n uurste klap is 'nen dòlder wèrd.

De eerste klap is een daalder waard.

De eerste inspanning is vaak het belangrijkste. *D'n dòlder* was een zilveren munt ter waarde van dertig stuivers die in gebruik was voor de twintigste eeuw. Een daalder was destijds veel. Vergelijk Duits: *der erste Schlag ist einen Monat Sold wert*; Engels: *the first blow is half the battle*; Frans: *le premier coup en vaut deux*.

Ge kunt oew èigen 't klaplazerus wërke èn ge verdient ginne stüiver.

Je kunt je het apezuur werken en je verdient geen rooie cent.

Van aow krédde toch 't klapzoer.

Van jou krijg je toch het 'klapzuur'.

Van jou word je toch ziek.

Daor zitte ze al d'n hillen téd over te klazineere.

Daar zitten ze al de hele tijd over te delibereren.

Klazineere komt van Frans *collationner*, gewichtig praten.

Hij kùmt van Kleef, is meer van d'n héb ès van de geef.

Hij komt van Kleef, is meer van de heb dan van de geef.

Gezegd van iemand die als gierig bekend staat. Hier wordt gezinspeeld op 'kleven'; 'het geld kleeft aan hem'. Vergelijk Duits: *er ist aus Anhalt*.

Hij waar wir in de *kleer*.

Hij was weer in de kleren.

Hij was weer beter. Gezegd van iemand die ziek is geweest.

Hij ha de *kleer* al òn.

Hij had de kleren al aan.

Gezegd van een priesterstudent die uiteindelijk toch geen geestelijke wil worden.

Die van de *klèij* vréeje nie hèndig óp de hèij.

Die van de klei vrijen niet makkelijk op de hei.

Kleibewoners en zandbewoners gaan niet makkelijk samen. (De spreuk geldt ook andersom.)

We zullen 'm wèl *klèin* kréege.

We zullen hem wel klein krijgen.

We zullen hem wel leren wie de baas is. Vergelijk Duits: *einen klein machen*; Engels: *to bring a person down*; Frans: *mettre quelqu'un à la maison*.

Ze hén daor wir 'ne *klèine* bestéld.

Ze hebben daar weer een kleine besteld.

Daar verwachten ze weer een baby.

Wè makt die *klèinòzzie* toch 'n rewòzzie!

Wat maken die kinderen toch een ravage!

'n Èchte *klép*.

Een echte klep.

Gezegd van een brutaal vrouwmens wier mond niet stil staat.

'n Verwaande *klép*.

Een verwaande klep.

Gezegd van een verwaande vrouw.

Haawt oew klép.

Hou je klep.

Hou je mond.

Hij kùmt alt óp de klép gevalle ès 't nie geleege kùmt.

Hij komt altijd op de klep gevallen als het niet gelegen komt.

Hij komt altijd op ongelegen momenten. Ontleend aan de dui-
vensport, waar de til ook *klép* heet.

Oew klép sti ope.

Je klep staat open.

Gezegd tegen iemand wiens gulp openstaat.

Die klépkónt kan 't thaus nie haauwe.

Die klepkont kan het thuis niet uithouden.

Die praatzieke vrouw moet altijd op stap, van huis.

De die is zó klépskaow, die bléf 't lieste ónder de koei.

Die is zo 'klepschuw', die blijft het liefste onder de koeien.

Ze is zo verlegen dat ze het liefste thuis (op stal) blijft.

Ge zult 'r nog hèndig 'n klèts mi vange.

Je zult er nog gauw een verkoudheid mee oplopen.

De Bont geeft 'n *kläts vatte*. Vergelijk Engels: *to catch a cold*.

't Is mar klèts, mar 't prót toch.

Het is maar klets, maar het praat toch.

Die klètst mar 'n èind wég.

Die kletst maar een eind weg.

Die fantaseert er maar op los.

Die klètst teejgen alleman.

Die klikt tegen iedereen.

Klètse met de betekenis (ver-)klikken komt waarschijnlijk van *ver-klètse*.

Ègge zó hòsteg it, krédde nog kliek.

Als je zo haastig eet, krijg je nog koliek.

Haastig eten veroorzaakt vaak maag- en darmklachten.

Hij litter alt mar rónnd 't haus te klinkrieme.

Hij ligt er altijd maar rond het huis te klinkriemen.

Gezegd van mensen die niets uitvoeren en thuis maar rondhangen.

Hij zal d'r ónder klippele.

Hij zal er onder 'klepelen'.

Hij zal erop slaan. *Klippele* betekent hier letterlijk 'met de knuppel slaan'.

Wè'ne klippel toch um zówiets te zégge, wor!

Wat een 'knuppel' toch om zoiets te zeggen, nietwaar!

Gezegd van een lomp persoon.

Hij liejgt teejge de klippen umhóg.

Hij liegt tegen de klippen omhoog.

Zonder enige beperking. Het beeld is ontleend aan de scheepvaart; men vaart roekeloos met het risico op de klippen te lopen. Vergelijk Duits: *er lügt dass sich die Balken biegen*; Engels: *to lie like a trooper*; Frans: *mentir comme un arracheur de dents*.

Dè gi nie in oew kaauw klirre zitte.

Dat gaat niet in je koude kleren zitten.

Dat grijpt je aan; dat raakt je tot in je binnenste. Wat wel in je koude kleren gaat zitten, glijdt af langs je koude (= buitenste) kleren.

'n Hil klócht jóng.

Een hele klucht kinderen.

Een heleboel kinderen.

Zó gruts ès 'n kloek mi een kùike.

Zo trots als een kloek met een kuikentje.

Zo trots als een pauw. Kippen met maar één kuiken zijn vaak extra waakzaam en ogen heel parmantig en *gruts*.

Hij hi de klok heure lùie, mar hij wit nie wór de klippel héngt.

Hij heeft de klok horen luiden, maar weet niet waar de klepel hangt.

Hij heeft iets gehoord, maar weet het fijne er niet van.

Iets òn de groote klok hange.

Iets aan de grote klok hangen.

Iets algemeen bekend maken. *De groote klok* werd bij calamiteiten geluid. Vergelijk Duits: *etwas an die grosse Glocke hängen*; Engels: *to blaze forth*; Frans: *sonner la grosse cloche*.

Hurt de klokke; d'r is d'r wir inne gestopt mi rooke.

Hoor de klokken, er is er weer een gestopt met roken.

Gezegd wanneer de zware klokken voor een uitvaart geluid worden.

Ik kan gin klokke lùie èn mi de p'rsèssie meegaon.

Ik kan geen klokken luiden en met de processie meegaan.

Dit zegt men om aan te geven dat men geen twee dingen tegelijk kan doen.

Nou brikt m'ne klómp, zin de aauw Leen, èn de kaar riej over d'r teen.

Nou breekt mijn klomp, zei de oude Leen, en de kar reed over haar tenen. Gezegd wanneer men zeer verrast is.

klómp

Ge kunt beeter oewe klómp kepot slaon, ès gòn loope.

Je kunt beter je klomp kapot slaan, dan gaan lopen.

Je kunt je beter verweren, dan op de vlucht slaan. Je moet niet te vlug bang zijn. Hierbij moet men aan een 'klompengevecht' denken, waarbij de klomp gebruikt wordt als wapen.

't Vriest 'ne klómp dik.

Het vriest een klomp dik.

Het vriest heel hard.

Ès ge vórt óp oew klómpe pist, dan geuget nie goewd.

Wanneer je voortaan op je klompen pist, dan gaat het niet goed.

Het verdwijnen van de straal wijst vaak op ouderdomsproblemen.

Hij ha z'n tóng óp z'n klómpe.

Hij had zijn tong op zijn klompen.

Hij was doodmoe.

Ge zót 'r toch averèchs van in oew klómpe krùipe.

Je zou er toch averechts van in je klompen kruipen.

Dit zeggen we als we versted staan of verbijsterd zijn.

Toen viele m'n klómpe toch ùt.

Toen vielen mijn klompen toch uit.

Dit zegt men bij grote verbijstering.

Hij hi z'n klómpe wéggezét.

Hij heeft zijn klompen weggezet.

Hij is gestorven.

Ze kunne wèl in m'n klómpe spietse, mar nie in m'n soep.

Ze kunnen wel in mijn klompen spuwen, maar niet in mijn soep.

Ik heb lak aan alle kritiek.

Kom, ik gò m'n klómpen 's nor haus brénge.

Kom ik ga mijn klompen eens naar huis brengen.

Dit zei men wel ten afscheid.

't Is 'ne goeie kloot.

Het is een goede kloot.

Gezegd van een goedaardige man.

Daor hédde hum wir mi z'n zatte kloote

Daar heb je hem weer met zijn zatte kloten.

Gezegd bij het zien van een verstokte dronkaard.

Hij hi 'n stuk in z'n kloote.

Hij heeft een 'stuk in zijn kloten'.

Hij is stomdronken.

Loepe of ik skup oe ónder oew kloote.

Lopen of ik schop je onder je kloten.

Hier bedoelt men met *kloote* de oorspronkelijke betekenis van teelballen.

't Gi gelijk nor de kloote.

Het gaat allemaal naar de kloten.

Lópt nor de kloote.

Loop naar de kloten.

Gezegd als verwensing.

't Wèijt alt érres teejgen oew kloote.

Het waait altijd ergens tegen je kloten.

Het zit je altijd ergens tegen.

Ès die giestere nog *knap* waar, dan hi ze tenaacht veul geleeje.

Als die gisteren nog knap was, heeft ze vannacht veel geleden.

Gezegd van een vrouw die men heel lelijk vindt.

Hij kan mi de *knéent* dur de spééle.

Hij kan met de konijnen door de spijlen.

Gezegd van iemand die erg mager is.

‘t Is bé de *knéent* af.

Het is bij de konijnen af.

Het is grof. (Zie ook *jóngt*, p. 227)

Daor zit ’m de *kneep*.

Daar zit hem de kneep.

Daar zit het probleem; dat is de kern van het geheel. *Kneep* betekende vanouds ‘kunstgreep’.

Vergelijk Duits: *da sitzt der Haken; da liegt der Hase im Pfeffer*;

Engels: *there is the rub*; Frans: *voilà le diable*.

Daor zit ’m de *kneup*.

Daar zit hem de knoop.

Daar zit het probleem. Het ontbinden van een knoop is vanouds het beeld voor ‘een probleem oplossen’.

De *kneup* deurhakke.

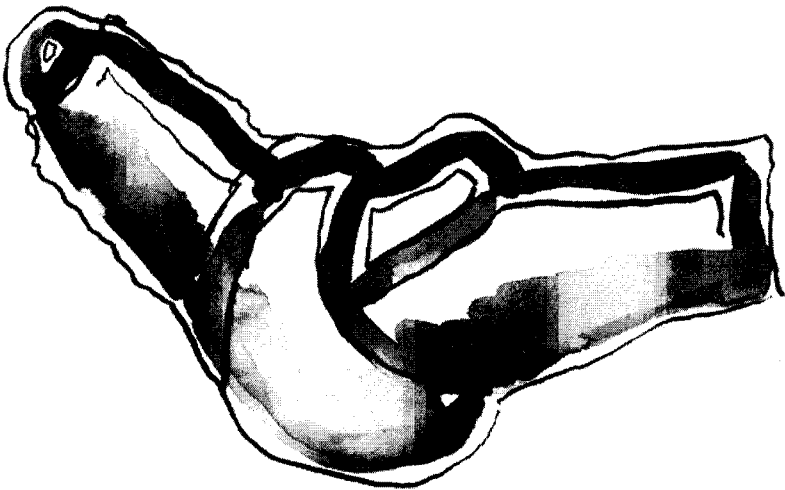
De knoop doorhakken.

Een kranige beslissing nemen. Dit verwijst naar de Gordiaanse knoop. Hij die de knoop kon losmaken, zou de heerschappij krijgen. Alexander de Grote hakte hem door met zijn zwaard. Duits: *den Knoten lösen*; Engels: *to cut the knot*; Frans: *trancher le noeud gordien*.

Iets achter de *kneup* knaauwe.

Iets achter de knopen kauwen.

Iets verorberen. *Achter de kneup* zit de maag.

D'r 'ne kneup in laote légge.

Hij litter nog 'nen dikke *kneup* óp.

Hij legt er nog een dikke knoop op.

Hij laat nog een flinke vloek horen. *De kneup* is de vloek die het gezegde moet bekrachtigen.

In de *kneup* légge.

In de knoop leggen.

Dit is behalve voor karren (zie onder *kaar*) ook een uitdrukking die gebezigd werd voor vrouwvolk: *hij hi 'n durske in de kneup geleejd* (zwanger gemaakt).

Vur ginne *kneup* verstand.

Voor geen knoop verstand.

Geen spier verstand.

D'r 'ne *kneup* in laote légge.

Er een knoop in laten leggen.

Zich laten steriliseren.

Hij verzùpt z'ne léste *kneup*.

Hij verzuipt zijn laatste knoop.

Hij is aan de drank verslaafd en verdrinkt alles van waarde.

Ze rééje hier de *kneup* van oew gùlp!

Ze rijden hier de knopen van je gùlp!

Gezegd op plekken waar veel te hard gereden wordt. Vergelijk: ze rijden de vouwen uit je broek.

't Is daor niks ès *kneut* èn knoei.

Het is daar niets dan 'kneut en knoei'.

Het is er niks dan rommel en rotzooi.

Iets ónder de knie hébbe.

Iets onder de knie hebben.

Iets goed kunnen; een vaardigheid beheersen. Het beeld is ontleend aan het worstelen waarbij men de verliezer neerwerpt en een knie op de borst zet.

We zullen 'm 's kniebaande, d'n dieje.

We zullen hem eens 'kniebanden'.

We zullen hem eens hard aanpakken; we zullen het hem moeilijk maken. *Kniebaande* is een begrip uit de veeteelt. Lastige koeien en kalveren die moeilijk binnen de omheining van de wei te houden waren, werden *gekniebaand*; ze kregen een touw om, dat aan de nek en een van de voorpoten bevestigd was, zodat ze de kop niet meer omhoog konden krijgen.

M'n kniebeurs is nie van illestiek.

Mijn portemonnee is niet van elastiek.

Gezegd tegen zeurende kinderen die iets willen hebben dat veel te duur is.

Alleman kós z'n kniejes b'óns ónder de toffel skùive (steeke).

Iedereen kon zijn knieën bij ons onder de tafel schuiven (steken).

Iedereen was bij ons welkom en kon altijd mee blijven eten; het was de zoete inval.

Dè's me toch 'n lilleke kniejp.

Dat is me toch een lelijk 'knipmes'.

Gezegd van een grote gierigaard.

D'r is daor iets òn de knikker.

Er is daar iets aan de knikker.

Daar is iets niet in orde. Waarschijnlijk was de oorspronkelijke uitdrukking *strónt òn de knikker*. Ontleend aan het knikerspel waarbij een afgedwaalde knikker wel 'iets' kon oplopen.

Ze han unne skónne *knoeris* in de koi.

Ze hadden een 'schone *knoeris*' in de kooi.

In de kooi lag een mooi varken.

Wè hi hij unne groote *knoest*!

Wat heeft hij een grote *knuist*!

Wat heeft hij een groot hoofd!

Wè is hij unne groote *knoest*.

Wat is hij een grote 'knuist'.

Gezegd van iemand die gevoelloos *reageert*.

Ik héb 't in al m'n *knoke*.

Ik heb het in al mijn knoken.

Al mijn botten doen zeer. Vooral gezegd bij naderend regenweer.

Ik goi mi aow *knoke* de note nog út d'n boom.

Ik gooi met jouw botten de noten nog uit de boom.

Stoere grootspraak met de betekenis: ik overleef jou ver.

Hij is in z'ne *knollentuin*.

Hij is in zijn knollentuin.

Hij heeft het helemaal naar zijn zin. Men moet voor de betekenis denken aan een haas die zich te goed kan doen in een knollenland.

Vergelijk Engels: *to live in clover; to be as happy as a pig in a turnip-field.*

Wè zitte wir te *knoorze*.

Wat zit je weer te knorren, te mopperen.

We gòn binne bé de *knoot* zitte.

We gaan binnen bij de 'knoot' zitten.

We gaan binnen bij het haardvuur zitten. *Knoot* is het oude woord voor knotwilg; hier verwijst het woord naar het stookhout bij het vuur.

Óp de *kóbbes* van óns durske sti 'n muts verduveld goewd.

Op de 'kobes' van ons meisje (op haar hoofd) staat een muts verduiveld goed.

Alle *koei* óp een *zéej*, mèirge unne *nééje* vréej.

Alle koeien op één zij, morgen een nieuwe vrij.

Een van de vele volkse voorspellingen gebaseerd op verschijnselen in de naaste omgeving.

Al loope de *koei* in de *kólle*, ik *mót* 'r óp af.

Al lopen de koeien in de kolen, ik moet er op af.

Gezegd wanneer men dringend weg moet. Ook gehoord: *al sti de koew in de blómkólle, ik mó't 'r nor toew* (Al staat de koe in de bloemkool, ik moet er naar toe.)

Al sterve al de *koei* in Holland, dan erva wij nog ginne start.

Al sterven alle koeien in Holland, dan erven wij nog geen staart.

Brabant voelde zich achtergesteld.

Aauw *koei* út de sloot haole.

Oude koeien uit de sloot halen.

Oude zaken en twisten oprakelen. Waarschijnlijk gaat de betekenis terug op lijken van verdronken koeien die opgevist worden. Vergelijk Engels: *to flog a dead horse*.

Die hi al veul *koei* óp d're kop geziejn.

Die heeft al veel koeien op haar kop gezien.

Dit zegt men van een meisje dat met veel vrijers 'de wei ingegaan' is.

Ès de koei de wèij hén geziejn, freete ze ók óp d'n dries.

Als de koeien de wei hebben gezien, vreten ze ook op de dries.

Na wat meer van de wereld gezien te hebben, waardeert men beter de naaste omgeving. *D'n dries* is de oude benaming voor de huisweide, de wei naast de boerderij.

Ès de koei veur èn achter 'tzèlfde ware, han ze twee koppe.

Als de koeien voor en achter hetzelfde waren, hadden ze twee koppen.

Gezegd wanneer iemand vaak *ès* zegt en veel voorwaarden inbouwt.

Ès twee koei vèchte, lééj 't gras 't miste.

Als twee koeien vechten, lijdt het gras het meest.

Van ruzie is men vaak zelf mede de dupe.

Koei kunne wèl over 'n zeuvejórige hég spèlle.

Koeien kunnen wel over een zevenjarige heg spellen.

Dit duidt erop dat koeien aan de diarree zeer verraderlijk kunnen zijn.

Mi mager koei èn 'n heel vèt pèrd is't hil geboer gin dónder werd.

Met magere koeien en een heel vet paard is heel het geboer geen donder waard.

Magere koeien (die geen melk geven) en dikke paarden (die niet werken) zijn slecht voor de boerenegotie.

We zén mi óns koei van 't ijs.

We zijn met onze koeien van het ijs.

We hebben de moeilijke tijd doorstaan. We zijn onder de pannen; we zijn boven Jan.

Zó gaauw de koei óp dreef zén, kom ik betaole.

Zo gauw de koeien weer melk geven, kom ik (de pacht) betalen.

Gezegd door de arme boertjes van Brabant.

't Is wir koek èn èij.

Het is weer koek en ei.

Er is weer een goede verstandhouding. Voor de betekenis moet men denken aan het feit dat eieren bij het bakken van koek onontbeerlijk zijn. De twee begrippen horen onverbreekelijk bij elkaar. Vergelijk Duits: *ein Kuchen und ein Mus sein; ein Herz und eine Seele sein*; Engels: *to be hand and glove*; Frans: *être ensemble à pot et à rot; deux têtes sous un bonnet*.

Dank oe de koekoek!

Dank je de koekoek!

Dat zal wel waar wezen! Waarschijnlijk staat koekoek hier voor 'duivel'. Vergelijk Duits: *hol es der Kuckuck!*

Die zal de koekoek nie mér heure.

Die zal de koekoek niet meer horen.

Gezegd van iemand die gaat sterven.

't Is allemòl koekoek inne zang.

Het is allemaal 'koekoek ene zang'.

Het is allemaal hetzelfde (lied). De roep van de koekoek is zeer een-tonig.

D'r hi nog noit unne koestart zó lang vur 'tzèlfde gat gehange.

Er heeft nog nooit een koeiestaart zo lang voor hetzelfde gat gehangen.

Gezegd door iemand die al heel lang getrouwd was.

Groeie ès 'ne koestart.

Groeien als een koestaart.

Gezegd van omlaag gaande opbrengst; achteruitboeren.

Ge valt ók alt in de koestrónt èn noit óp 'n lillieblad.

Je valt ook altijd op een koestront en nooit op een lelieblad.

Gezegd tegen iemand die ongeluk aantrekt. Vooral gezegd van iemand die het steeds slecht treft in de liefde.

Ik gò koestermie.

Ik ga naar bed.

Een vervorming van Oudfrans *couche*, verouderd Nederland *koets* 'bed'. Vergelijk Frans *se coucher*.

Beskeejte koew, beskeejte kalf.

Bescheten koe, bescheten kalf.

Aan de moeder kun je de dochters kennen. In het algemeen gezegd van slordig vrouwvolk.

Daor is gin koew mi gemoeid.

Daar is geen koe mee gemoeid.

Gezegd wanneer er niet veel op het spel staat.

Daor is gin koew mi gemoeid, zin Hardzak, èn ie ha z'n moeier begrave.

Daar is geen koe mee gemoeid, zei Hardzak, en hij had zijn moeder begraven.

De léste koew maak 't hékke toew.

De laatste koe maakt het hek toe.

Gezegd met de bedoeling 'de laatste doet de deur dicht'.

Die kriegj ès kùsters koew hòst alt een toew, die moewg óp 't kèrkhof wèije.

Die kreeg als koster koe haast altijd een toe, die mocht op het kerkhof weiden.

Gezegd van iemand die bevoordeeld wordt.

D'r is gin koew of wijf of ze hi 'n plèkske òn d'r lijf.

Er is geen koe of wijf of ze heeft een plekje aan haar lijf.

Overall mankeert wel iets aan.

D'r is 'n koew over de koot.

Er is een koe over de koot.

Gezegd wanneer de koe haar loopgewricht verstuikt had.

Ès ge de koew verkópt, zédde ók de uir kwét.

Als je de koe verkoopt, ben je ook de uier kwijt.

Wanneer je iets van de hand doet, kan dat grote gevolgen hebben. De uier wijst hier natuurlijk op de melkproductie.

Ge wit noit hoe 'n koew 'nen haos vangt.

Je weet nooit hoe een koe een haas vangt.

Je kunt ooit zomaar een meevaller krijgen.

Hij hi d'r krèk zóveul verstaand af, ès 'n koew van veugelkes vange.

Hij heeft er net zoveel verstand van als een koe van vogeltjes vangen.

Gezegd wanneer iemand ergens geen enkel verstand van heeft.

Hij laacht nog nie al ziet ie 'n koew mi 'n k'sjèt òn.

Hij lacht nog niet al ziet hij een koe met een corset aan.

Gezegd van iemand die niet aan het lachen te krijgen is.

'n Skón koew mótte smèires ziejn, 'n skón meid saoves.

Een mooie koe moet je 's morgens zien, een mooie meid 's avonds.

De koe heeft 's morgens een volle uier, een meid moet er na een dag werk nog goed uitzien.

't Gi nie um de vurste koew.

Het gaat niet om de voorste koe.

Er staat zo veel niet op het spel. De beste koe stond op stal meestal voorop.

Toen óns koew kepot gónk, ha niemes 'n aander vur mén, zin d'n boer, mar toen óns vrouw stùrf, ha alleman 'n nééj vur mén...

Toen onze koe kapot ging, had niemand een andere voor mij, zei de boer, maar toen mijn vrouw stierf, had iedereen een nieuwe voor mij...

't Trékt óp de vurste koew!

Het tocht op de voorste koe!

Dit verwijst naar de tijden dat men over de voorstal binnenkwam en de deur open liet staan. Ook gebruikt als kaartterm, wanneer men slechte resultaten verwacht.

't Vélt, 't vélt ès 'n koew die spélt.

Het valt, het valt als een koe die spelt.

Het valt als een koe die aan de diarree is. Dit is een kaartterm die aangeeft dat de troeven vlot vallen.

Wie gi rèchte um 'n koew gift 'r een toew.

Wie gaat rechten om een koe, geeft er een toe.

Dit duidt erop dat procederen heel veel geld kost.

Ze heure bé mekare ès rómme èn koew.

Ze horen bij elkaar als melk en koe.

Ze horen onafscheidelijk bijeen.

Ze kiejk ès 'n koew die kalve moes.

Ze keek als een koe die kalven moest.

Dit duidt op een pijnlijk (verrast) gezicht.

Ès ge *koffie* drinkt, dan kunde teej pisse.

Als je koffie drinkt, dan kun je thee pissen.

Van veel koffie moet men veel plassen.

De *koffie* krèk ùt hébbe.

De koffie net uit hebben.

Dit wil soms ook zeggen dat men zojuist gegeten heeft (*koffiedrinke* was de gebruikelijke benaming voor de broodmaaltijd in de namiddag).

De pestoor verdient al vur d'n uurste *koffie* 'n daggèld.

De pastoor verdient al vóór de eerste koffie een daggeld.

Dit zegt men wel bedoelende dat deze priester bij de vroegmis het collectegeld al binnen heeft.

Ès ge veel *koffie* drinkt, zédde lillek ès ge dood gòt.

Als je veel koffie drinkt, ben je lelijk als je dood gaat.

Óp de *koffie* komme.

Op de koffie komen.

Bedrogen uitkomen; te laat komen. Waarschijnlijk is *óp de koffie komme* oorspronkelijk ironisch gebruikt voor 'onthaald worden'.

Ópgewèrmde *koffie* is noit zó lèkker.

Opgewarmde koffie is nooit zo lekker.

Een tweede echtgeno(o)t(e) is tweede keus.

Dè's 'n *koffielloerrie*.

Dat is een 'koffielloerie'.

Gezegd van een vrouw die veel koffie drinkt (ook *koffieklép* en *koffieleut*).

De kogel is dur de kerk.

De kogel is door de kerk.

Het is eindelijk voor elkaar; de beslissing is genomen.

't Is zó heet, ik docht ik laot ze mar los in de koi, zin 't wélfke èn ze droeg ginnen beehaa.

Het is zo heet dat ik dacht, ik laat ze maar los in de kooi, zei het vrouwtje en ze droeg geen bh.

't Zén mar raow koibois, die jóng gaste.

Het zijn maar ruwe 'koibois', die jonge gasten.

Koiboi is een verbastering van Engels *cowboy*.

Ze jankte van kòjèghèd.

Ze huilde van kwaadheid.

Ze huilde van woede.

Hij zit vol kòjèghèd

Hij zit vol 'kwaaiigheid'.

Zo zeggen we van iemand die vol uitslag (puistjes) zit.

De kòjèghèd mó't 'r út.

De 'kwaaiigheid' moet er ergens uit.

Gezegd van een jongeling vol puistjes.

't Kós kòjer.

Het kon slechter.

Gezegd wanneer men het erg goed heeft. *Kòjer* is de vergrotende trap van *kaod* (kwaad, slecht). *Kòjer* wordt ook wel gezegd als *kòjerder*, wat een dubbele vergrotende trap is.

Érres óp koke.

Ergens op koken.

Dit gebruiken we in de betekenis ‘ergens op rekenen’. Voorbeeld: *Hij kwaamp èiges èn daor han ze nie óp gekókt. Hij ha d'r bé d'n dokter nie óp gekókt dè-t-ie z'n voewte moes laote ziejn.* Die voeten waren dus niet gewassen.

De kól èn de gèit spaore.

De kool en de geit sparen.

Twee strijdende partijen tevreden stellen. Dit gaat waarschijnlijk terug op het moeilijke raadsel van de geit, de wolf en de kool die met een bootje overgezet moeten worden en nooit te samen kunnen overleven. Vergelijk Engels: *to ride with the hounds and run with the hare*; Frans: *sauver la chèvre et le chou*.

Iemes 'n kól stove.

Iemand een kool stoven.

Iemand een poets bakken; iemand een onaangename verrassing bezorgen. Eigenlijk een eufemistische uitdrukking zoals ‘iemand een koek bakken’.

De kolder in de kop hébbe.

De kolder in de kop hebben.

Onberekenbaar en onhandelbaar zijn; niet goed bij het hoofd zijn. Kolder betekent ‘dwaasheid’. De kolder is eigenlijk een hersenaandoening bij dieren die daardoor dol worden..

Óp heete kole zitte.

Op hete kolen zitten.

Vol spanning en ongeduld op iets wachten. Vergelijk Duits: *wie auf glühenden Kohlen sitzen*; Engels: *to be on pins and needles*; Frans: *être sur des charbons ardents*.

Zó blaow ès 'ne kólkèij.

Zo blauw als een 'koolkei'.

De *kólkèij* is de grote kei die op de Keulse pot gelegd werd bij de inmaak van zuurkool.

Ge maakt me de kólle wèl zoer.

Je maakt me de kolen wel zuur.

Gezegd als iemand het erg moeilijk maakt.

Ik zé van hooge komaf, zin de knècht, óp de balke gemakt èn ónder d'euze gebórre.

Ik ben van hoge komaf, zei de knecht, op de balken gemaakt en onder de 'euzen' geboren.

Ironisch gezegd door iemand die van lage afkomst is. *De balke* betekent 'de hooizolder', *d'euze* is de naam voor de uitstekende onderkant van het dak.

Daor hé'k niks gin kómpassie mi.

Daar heb ik niks geen 'kompassie' mee.

Kómpassie is een oud woord voor medelijden.

Daor hén ze twee komvórtkéénder.

Daar hebben ze twee 'komvoortkinderen'.

Kinderen die net kunnen lopen (en overal blijven stilstaan.)

De kónt teejge de krib zétte.

De kont tegen de krib zetten.

Heel obstinaat zijn. Waarschijnlijk ontleend aan de varkens die erg weerbarstig kunnen zijn.

Die is mi d'r kónt óp de loop.

Die is met haar kont op de loop.

Gezegd van een vrouw die om manvolk verlegen is.

Die goit mi d'r kónt meer um ès dè ze mi d'r haand rècht zét.

Die stoot met haar kont meer om dan dat ze met haar handen recht zet.

Gezegd van een zeer onhandige vrouw (zie ook *gat*.)

Ge kun 't drèije zó ge wilt, mār de kónt bléf achter.

Je kunt het draaien zo je wilt, maar de kont blijft achter.

Gezegd tegen iemand die zijn fout goed wil praten.

Ge kunt 'r mi óp oew kónt nor Keule rééje.

Je kunt ermee op je kont naar Keulen rijden.

Gezegd van een heel bot mes.

Ge wit goewd òn oew èige kónt hoe 'n aander skét.

Je weet goed aan je eigen kont hoe een ander schijt.

Je kunt je best indenken wat een ander moet voelen.

Ik vuul òn m'n kónt hoe hij skét.

Ik voel aan mijn kont hoe hij schijt.

Ik weet uit ervaring hoe hij zich voelt of hoe iemand handelt.

Gin kust oew kónt of lèkt oew kónt.

Geen kus je kont of lik je kont.

Gezegd wanneer men niets meer hoort nadat men mensen geholpen heeft.

Kust m'n kónt èn lèkt m'n reet!

Kus mijn kont en lik mijn reet!

Bekijk het maar!

Hij lult ès 'n kónt die t'bak knaauwt.

Hij lult als een kont die tabak kauwt.

Hij kraamt veel nonsens uit.

Hij zó z'n kónt weggevee èn dur z'n ribbe skijte.

Hij zou zijn kont weggeven en door zijn ribben schijten.

Hij zou alles weggeven. (Ook *skéète* wordt gezegd.)

Iemes in de kónt krùipe.

Iemand in de kont kruipen.

Iemand overdreven vleien.

Mi oew kónt in de bótter valle.

Met je kont in de boter vallen.

Gezegd wanneer iemand erg boft.

Proost, moeiers kónt is vaojers troost!

Proost, moeders kont is vaders troost!

Nonsenskrete die gebezigd werd als heildronk.

'n Kónt ès 'n wan.

Een kont als een wan.

Gezegd van een groot achterwerk. 'n *Wan* is een werktuig waarmee kaf van het koren gescheiden werd. Het heeft enigszins het model van een breed achterwerk.

't Stón zó vól, ge kóst 'r oew kónt nie keere.

Het stond zo vol, je kon er je kont niet keren.

Het stond zo vol, je kon je niet wenden of keren.

Wérke tot oew kónt ès 'ne toewthórre stónd.

Werken tot je kont als een toethoorn stond.

Je krom werken.

Ze kékt oe mi d'r kónt nie òn.

Ze kijkt je met haar kont niet aan.

Ze kent zich veel te groot voor jou.

Ze mèine dè d'r kónt hoi skét, mar 't is nog ginne pummel.

Ze menen dat hun kont hooi schijt, maar het is nog geen pummel.

Gezegd van opscheppers die denken dat ze heel wat zijn. Zie ook *dreug*.

Wè koop ik d'r vur?

Wat koop ik ervoor?

Wat heb ik daar nu aan?

Hier kunde alles koope, zin Piejt de Smid..., behalve óns vrouw..., die kunde kréége!

Hier kun je alles kopen, zei Piet de Smid..., behalve mijn vrouw..., die kun je krijgen!

Niks lèkkerder ès èigegebakke koopmik, zin Vrouw Voets.

Niets lekkerder dan zelfgebakken koopmik, zei Vrouw Voets.

Zelfgebakken koopmik is een contradictio in terminis.

Ès ge mi vééve óp 'n koor zit, kunde d'r nie mi tiejne neeve zinge.

Als je met vijf personen op een koor zit, kun je er niet met tien naast zingen.

Alles heeft zo zijn voordelen.

De kop mót de kónt verkoope, zin Trien èn ze liet d're skónste póffer meej ziejn

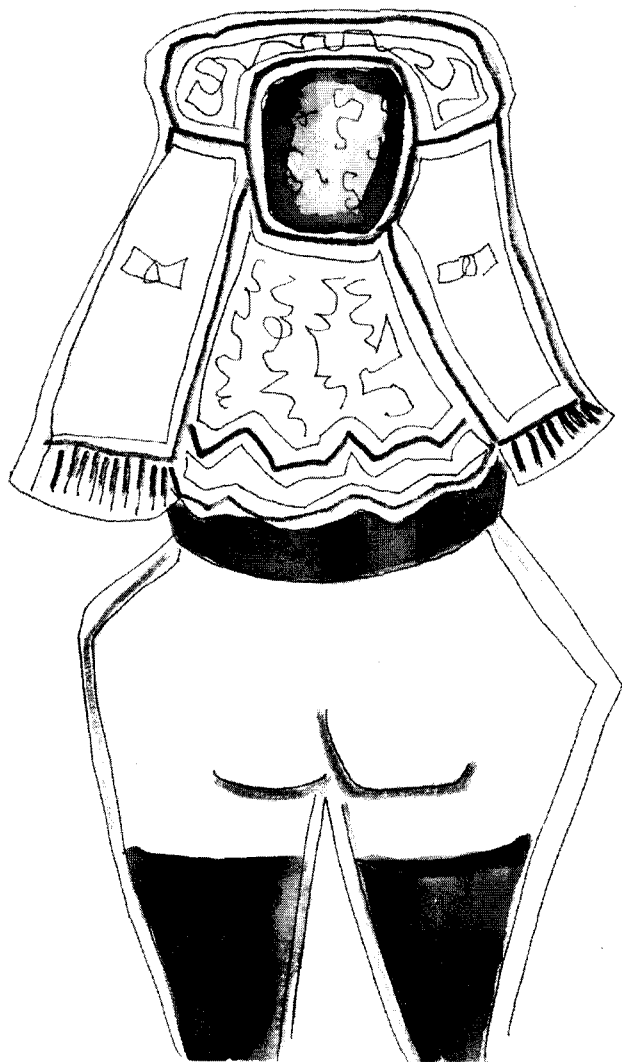
De kop moet de kont verkopen, zei Trien, en ze liet haar mooiste poffer meteen zien.

De póffer is de grote Brabantse pronkmuts met kant en tule die tot de tweede helft van de twintigste eeuw gedragen werd door de boeren-vrouwen op het platteland in de Meierij. Waarschijnlijk verwijst *póffer* naar 'de opgeblazen vorm'.

Die dan nog leeft, hi 'nen harde kop.

Die dan nog leeft, heeft een harde kop.

Gezegd als iets nog heel ver weg.

*De kop mó't de kónt verkoope, zin Trien
èn ze liet d're skónste póffer meej ziejn*

D'r héngt iets van in m'ne kop.

Er hangt iets van in mijn hoofd.

Er staat mij iets van bij.

Ès de kop d'r nog mar óp sti.

Als de kop er nog maar op staat.

Dit zei men in de oorlog vaak.

Ès dieje kop óp 'n vèrke stón, zin Klaas Klippel, zó'k zégge dè de bist ziek waar.

Als die kop op een varken stond, zei Klaas Klepel, zou ik zeggen dat het beest ziek was.

Gezegd bij het zien van een heel lelijk iemand.

Frit oewe kop óp, dan kunde buikspreeke.

Vreet je kop op, dan kun je buikspreken.

Gezegd wanneer iemand zich te veel bemoeit met zaken van een ander.

Hij heejget nog hóggerder in z'ne kop ès zé.

Hij heeft het nog hoger in zijn hoofd dan zij.

Hij is nog verwaander dan zij.

Ik heb 't in de kop, zin Kierrewiet, èn ie zóng 't Ave Maria van baote.

Ik heb het in de kop, zei Kierrewiet, en hij zong het Ave Maria van buiten.

'ne Kop of ie in de hél geblaozen ha.

Een kop of hij in de hel gebazen had.

Gezegd van een vuurrood hoofd.

Unne kop ès unnen brandimmer.

Een hoofd als een brandemmer.

Gezegd van een rood gezicht. De uitdrukking berust op het feit dat brandemmers rood geverfd waren. Vergelijk *unne kop ès 'n boei*.

Unne kop ès 'n saldaotekónt.

Een hoofd als een soldatenkont.

Een heel groot hoofd.

Veul hé'k te danke òn 'ne goeie kop van ónthaauwe, zin Koos èn viejt z'n notisiebuukske...

Veel heb ik te danken aan een goed hoofd van onthouden, zei Koos en hij pakte zijn notitieboekje.

Wè de kop vergit, mótte de been besniejte.

Wat de kop vergeet, moeten de benen 'misnieten'.

Als men vergeetachtig wordt, moet men vaker lopen. *Besniejte* betekent hier 'ontgelden'.

Ze groeie me wèl bove de kop, mar nie bove de haand.

Ze groeien me wel boven de kop, maar niet boven mijn handen.

De kinderen kunnen zo hard groeien als ze willen, ik geef ze nog een draai om de oren als ik dat nodig vind.

Zónnen bèrrevoetse kop dè de vliejge d'r de been óp breeke.

Zo'n 'blote' kop dat de vliegen er de benen op breken.

Gezegd van een glimmend kaal hoofd.

Dè's kórre óp m'ne meule.

Dat is koren op mijn molen.

Dat komt me goed van pas. Dat sterkt mijn overtuiging (net zoals de molenaar er van gediend is dat hij koren te malen aangeboden krijgt). Vergelijk Duits: *das ist Wasser auf meine Mühle*; Engels: *that is nuts to me*; Frans: *c'est l'eau à mon moulin*.

Gin kórrre verstand.

Geen 'korreltje' verstand.

Geen greintje.

Wè'k òn kórrre verliejs, win ik òn spèk, zin 't boerke, èn ie liejt z'n vèrke los in de rog.

Wat ik aan koren verlies, win ik aan spek, zei het boertje, en hij liet zijn varken los in de rogge.

Ès ge in de rog spolt, dan kùm 't kórremènneke oe haole.

Als je de rogge vertrapt, dan komt het korenmannetje je halen.

Spolle (en *verspolle*) hebben de betekenis 'in wanorde brengen'. Het korenmanneke is een van de vele boemannen waarmee kinderen werden bang gemaakt. (Vergelijk het *haokmènneke* dat in de put zou huizen en *d'n dónkerman* die allemaal tot de kinderschrik behoren.)

Ik zal mar nie te veul zégge, ik heb zèlf ók nog kórren in 't vèld.

Ik zal maar niet te veel zeggen, ik heb zelf ook nog koren in het veld.

Ik moet uitkijken wat ik zeg, ik ben er zelf ook nog niet. Wanneer er bijvoorbeeld over kinderen gsproken wordt die nog niet het huis uit zijn.

Ge kunt 'r beeter af pisse ès van 'n korsje brood.

Je kunt er beter van pissen als van een korstje brood.

Dit zegt men om aan te geven dat het ook goed is eens wat alcoholisch te drinken.

Iemes kort haauwe.

Iemand kort houden.

Iemand in zijn vrijheid beperken. Ontleend aan het kort houden van de teugels van het paard. Vergelijk Duits: *einen kurz halten*; Engels: *to keep a person short*; Frans: *tenir quelqu'un de court*.

Kort òngebónde zén.

Kort aangebonden zijn.

Gauw geïrriteerd zijn, gauw boos worden, geen geduld hebben. Ontleend aan honden die aan een korte lijn gehouden worden. Vergelijk Duits: *kurz angebunden sein*; Engels: *to be short-tempered*; Frans: *à méchant chien court lien*. (Zie *kaar*.)

Die zal nog wè koste van umstoote ès ie stònde stèrft!

Die zal nog wat kosten van omstoten als hij staande sterft.

Gezegd van iemand die erg 'hoog' (verwaand) is.

Ès ge kòtst, mótte d'n bal verwaachte.

Als je kaatst, moet je de bal verwachten.

Als je aanvalt, moet je op tegenstand rekenen.

Die hébbe ze gèir óp Koudewater.

Die hebben ze graag op Coudewater.

Gezegd als reactie op '*Ik ha d'r gin èrg in.*' Coudewater was een krankzinnigengesticht onder Rosmalen.

De kous óp de kop kréége.

De kous op de kop krijgen.

Bedrogen uitkomen; niet slagen in je voornemen. Ter Laan (2003) denkt aan de ijzeren ring in de strop van een takel, die men 'kous' noemt. Als die los schiet, kun je hem gevoelig op het hoofd krijgen. Waarschijnlijk moet hier bij kous echter eerder aan een soort narrenmuts gedacht worden.

Die krabbe ze nie bloot.

Die krabben ze niet bloot.

Gezegd van iemand die geld genoeg heeft om een tegenslag te overkomen.

Wè'n krakebeene haushaauwe is dè daor toch; alt iemes ziek of onderweejges.

Wat een krakebenen huishouden is dat daar toch; altijd iemand ziek of onderweg.

Gezegd van een gezin met een krakkemikkige gezondheid.

Daor leejde mi oew *kralle*.

Daar lig je met je 'krallen'.

Daar lig je met je goed gedrag. *Kralle* betekent eigenlijk 'zaadvruchten', 'bessen'. Waarschijnlijk wordt in dit geval 'teelballen' bedoeld.

Hij laag 'r al daag te *krampeere* van de péén.

Hij lag al dagen te kreperen van de pijn.

Wè is dè toch 'ne natte *krant*.

Wat is dat toch een natte krant.

Gezegd van iemand die een slap figuur is.

Gòdde de twidde *krant* ók leeze?

Ga je de tweede krant ook lezen?

Gezegd tegen iemand die aan zijn tweede huwelijk begint.

Dè kùmt nie in z'ne *kraom* te paas.

Dat komt niet in zijn kraam te pas.

Dat komt hem niet goed uit. Voor de verklaring moet men denken aan 'dat is niet geschikt voor zijn handel; dat kan hij niet verkopen'.

Duits: *das passt nicht in seinen Kram*; Engels: *that does not suit his books*; Frans: *cela ne fait pas son affaire*.

Ge komt nou lillek in m 'ne *kraom* skijte.

Je komt nou lelijk in mijn kraam schijten.

Je komt nu wel zeer ongelegen. Gezegd wanneer iemand 'niet in de kraam te pas komt'.

Ge mót nie in m'ne kraom skijte vur ik útgepakt héb.

Je moet in in mijn kraam schijten vóór ik uitgepakt heb.

Je moet me niet in de rede vallen.

't Is 'n kraoskètje.

Het is een 'kruiskatje'.

Kraoskètje betekent letterlijk een smoezelig poesje (dat niet of slecht groeien wil). 'n *Toemetkètje of nòjaorskètje is dik ók 'n kraoskètje.* Ook gezegd van een smoezelig, niet onaantrekkelijk meisje. Het heeft dan iets sympathieks in de betekenis. Het beeld is ontleend aan de najaarskatjes die graag in de asla van de kachel kropen op zoek naar warmte. Ze zaten dan onder stof en roet. *Kraos* (kruis) is een oud woord voor zwart, roet. Een kruis in de zin van het kruisteken is een *kraus*. (Zie *askètje*.)

't Waar 'ne kraoskittel.

Het was een 'kruisketel'.

Het was een smeerlap. Gezegd van iemand die zich nooit wast.

D'r hóng 'n kraoslócht.

Er hing een 'zwarte lucht'.

Dit betekent letterlijk 'een vieze lucht' die veel vuiligheid (neerslag) voorspelt. Figuurlijk gebruiken we het woord *kraoslócht* als het ergens flink *gekruld* heeft (als er ruzie is geweest).

Wè zédde toch 'n kraosmiej!

Wat ben je toch een smeerpoets!

Gezegd van een vuile vrouw.

Vur 'ne krats gekocht.

Voor een krats gekocht.

Voor heel weinig geld gekocht. *Krats* is een oud woord dat 'iets gerings' betekende.

Iemes 'n kraus naogeeve.

Iemand een kruis nageven.

Gezegd van iemand wiens gezelschap men niet op prijs stelt. Een kruis sloeg men na iemand net als voor de duivel, in de hoop dat men hem nooit meer zou ontmoeten. Duits: *einem ein Kreuz nachschlagen*. Engels: *good riddance!*

Hij wérk 't kraus út z'n bóks.

Hij werkt het kruis uit zijn broek.

Hij werkt keihard.

Kraus of munt.

Kruis of munt.

Iets beslissen door het opgooien van een munt, waarbij men vooraf een zijde heeft gekozen. De middeleeuwse munten hadden bijna allemaal een kruis en wanneer er geen kruis was, koos men de zijde met de beeltenis. Vergelijk Duits: *Kopf oder Schrift*; Engels: *heads or tails*; Frans: *croix ou pile*.

't Kreemerke hébbe.

Spit in de rug hebben.

Het begrip moet ontleend zijn aan de kramer, de marskramer, die alles op z'n rug meedroeg.

Dan skét 'r wèl wir 'n krèij die nou nog gin kónt hi.

Dan schijnt er wel weer een kraai die nu nog geen kont heeft.

Maak je niet te veel zorgen voor de dingen die nog komen.

'n Vliejgende krèij véngt lichelek iets.

Een vliegende kraai vangt nog licht iets.

Wanneer men veel op weg is, doet men onbedoeld vaak iets op.

De krèijemars blaoze.

De kraaienmars blazen.

Dood gaan. Volgens Ter Laan vernoemd naar het droevige, klagende geluid van het gekras van de kraai.

't Is klaore krèit mi die rotjóng.

Het is 'klare kreit' met die vervelende kinderen.

Gezegd wanneer de kinderen elkaar blijven plagen. *Krèit* staat hier voor plagerij en ondeugendheid. *Skèij af mi dè krèite!* Schei uit met dat kreiten (sarren, tergen).

D'n diejen is nie krèk.

Die is niet 'krek'.

Die is niet helemaal bij zijn verstand. *Krèk* 'precies, net' komt van Frans *correct*.

Oe, wè zék toch krèmmig.

O, wat ben ik toch 'kremmig'.

Gezegd wanneer men last heeft van stijfheid en onwillige spieren. (De Bont geeft *krämpig*.)

Ge mó't 'r mar langs ziejn te kréngel.

Je moet er maar langs zien te 'krengele'.

Je moet je er maar langs wringen. Gezegd wanneer het pad zeer smal is.

Die de kreuge ùtgevónde hi, mó'tte ze ópkneupe.

Die de kruiwagen uitgevonden heeft, moeten ze opknopen.

Gezegd door de werkman (in de kruiwagen).

't Kùmt 'r in mi de kreuge, mar 't wordt 'r mi de kaar ùtgereeje.

Het komt er in met de kruiwagen, maar het wordt er met de kar uitgereden.

Er wordt behoorlijk verdiend, maar er wordt nog veel meer opge maakt.

Unne goeie *kreuge* hébbe.

Een goede kruiwagen hebben.

Gezegd wanneer men door invloedrijke personen gesteund wordt bij het bemachtigen van een baan. Het beeld hierachter is eigenlijk dat men voortgekruid wordt door anderen. Vergelijk Duits: *den Papst zum Vetter haben*; Engels: *to have someone at one's back*; Frans: *il a eu quelqu'un pour pousser à la roue; tout se fait par compère et par commère.*

Ge mó't 't 'r mi 'ne *kreugen* in krùië.

Je moet het er met een kruiwagen in kruien.

Dit betekent ongeveer: je moet het met de paplepel ingeven.

'ne Goeie *kreugen* is d'n bésten héfboom.

Een goede kruiwagen is de beste hefboom.

Hier betekent *kreuge* 'kruiwagen' in de zin van hulp voor de benoeming in een betere betrekking. Met zo'n kruiwagen komt men hoger op de maatschappelijke ladder.

Piepende *kreuges* gòn lang meej.

Piepende kruiwagens gaan lang mee.

Mensen die steeds maar klagen, leven het langst. Krakende wagens lopen het langst.

't Is klaor(e) *kriel*.

Het is klare kriel.

Gezegd wanneer de oogst alleen maar uit kleine vruchten bestaat. Vooral van aardappelen gezegd.

D'r waar ginne *kriemel* mér over.

Er was geen kruimel meer over.

Er was niets meer over.

Bé iemes in 't krijt staon.

Bij iemand in het krijt staan.

Bij iemand in de schuld staan. Die schulden werden vroeger met krijt op de lei geschreven. Duits: *bei einem in der Kreide stehen*; Engels: *to be in a person's book*; Frans: *avoir une ardoise chez le boulanger*. (*ardoise* = lei)

't Is zoomar krikkel tusse die twee.

Het is zomaar 'krikkel' tussen die twee.

Gezegd wanneer de relatie heel ontvlambaar is; ze zijn beiden lichtgeraakt.

Hij krikte of mikte nie mér.

Hij 'krikte of mikte' niet meer.

Hij was helemaal uitgeteld en verroerde zich niet meer. Ook De Bont (1958: 335) geeft dit.

Gin krimp geeve.

Geen krimp geven.

Niet terugdeinzen; het niet opgeven.

't Is zo'n krimp een.

Het is zo'n 'krimp'.

Het is zo'n koukleum (ook *kaauwkrimp*).

Kring um de maon, dan vriejs 't z'n èige kepot.

Kring om de maan, dan vriest het zichzelf kapot.

Een kring om de maan voorspelt einde van de vorst. Men zegt ook: *raow maon, dooi óp de baon*.

Wè zédde toch 'n benaauwde krint!

Wat ben je toch een benaauwde krent!

Gezegd van een gierig persoon. Naast niet royaal kan het ook klein-geestig betekenen. Voor de verklaring moet men denken aan *krint* met de betekenis 'iets kleins, iets onbeduidends'.

't Is 'ne krintekakker.

Het is een krentenkakker.

Gezegd van een gierigaard. Iemand die *krinte kakt* is een benepen kruidenier; 'ne *krinteweeger* (krentenweger).

'ne Krintemik vur m'ne verjeurdag, zin Drika, dè's mar half skaoi..., (want brood eete ze toch).

Een krentenbrood voor mijn verjaardag, zei Drika, dat is maar half schade..., (want brood eten ze toch).

Hij hi d'r mar vier èn 'n krintemikske.

Hij heeft er maar vier en een krentenbroodje.

Hij heeft ze niet allemaal.

'ne Krintenbaard of 'n weejgeskeejt is 'n ziekte ùtgespaord.

Een krentenbaard of een wegenscheet is een ziekte uitgespaard.

Wanneer kinderen uitslag of een strontje aan het oog krijgen, worden ze daar alleen maar sterker van. Ze krijgen er weerstand van en dat 'spaart ziekte uit'.

Die hi d'r mar een èn 'ne krintenbol èn daor is al van gebeejte.

Die heeft er maar een en een krentenbol en daar is al van gebeten.

Die heeft ze niet allemaal op een rijtje.

Kristeneziele, wè is hier toch gebeurd?

Christeneziele, wat is hier toch gebeurd?

Uitroep van verbazing of verbijstering.

'k Héb nooit in de kroeg gezeete, zin Jan Lap, èn 't waar waar, hij stón alt òn d'n tap.

Ik heb nooit in de kroeg gezeten, zei Jan Lap, en het was waar, hij stond altijd aan de tap.

Gif mén mar 'n kroesel.

Geef mij maar een borreltje.

Het oude borrelglasje had vaak de vorm van een grote kruisbes.

Wie in de kroesele vélt, wordt gestoke, mar wit nie altéd van wèlken dórré.

Wie in de kruisbessen valt, wordt gestoken, maar weet niet altijd van welke doorn.

Gezegd van wulpse meisjes die ongewild in verwachting raken en de vader niet eens kennen.

Hij zaat óp de krókstoewl te kruche.

Hij zat op de kakstoel te kruchen.

Kruche is zuchten en steunen.

Dè's de kroon óp 't wèrk.

Dat is de kroon op het werk.

Gezegd van een schitterend sluitstuk. Duits: *das setzt der Sache die Krohne auf*; Engels: *to put the cope-stone to one's handiwork*; Frans: *mettre le comble à quelque chose*.

Dè spant de kroon.

Dat spant de kroon.

Dat overtreft alles en iedereen. Bij *kroon* moet men hier denken aan de lauwerkrans, die pasklaar gemaakt wordt om op het hoofd van de winnaar te zetten.

Iemes nor de kroon steeke.

Iemand naar de kroon steken.

Iemand nagenoeg overtreffen.

Ze hén d'r kroon afgevat.

Ze hebben haar kroon afgepakt.

Zij is zwanger. Gezegd van een jong meisje.

Daor is gin krùd vur gewaasse.

Daar is geen kruid voor gewassen.

Daar is niets aan te verbeteren. Gezegd van hopeloze gevallen. Oorspronkelijk gezegd in verband met de dood: *vur d'n dood is gin krùd gewaasse.*

Van krùie krédde lang èrm èn groote neusgaoter.

Van kruien krijg je lange armen en grote neusgaten.

Kruien is zwaar werk.

Ik krùip 'r vur gin man in.

Ik kruip er voor niemand in.

Ik heb van niemand schrik. Vergelijk 'in de schulp kruipen'.

Hij heejget inne krul wijer gebrocht ès 'ne rèchte vèrkesstart.

Hij heeft het één krul verder gebracht als een rechte varkensstaart.

Gezegd van iemand die denkt dat hij heel wat is (maar het stelt niets voor.)

Krulle in de haor, strónt in de rómme.

Krullen in het haar, stront in de melk.

Veel uiterlijk vertoon verraadt vaak andere desinteresse. Men moet hierbij denken aan een 'luxe' melkmeid die meer aandacht voor zichzelf heeft dan voor haar werk.

't Zal d'r krulle.

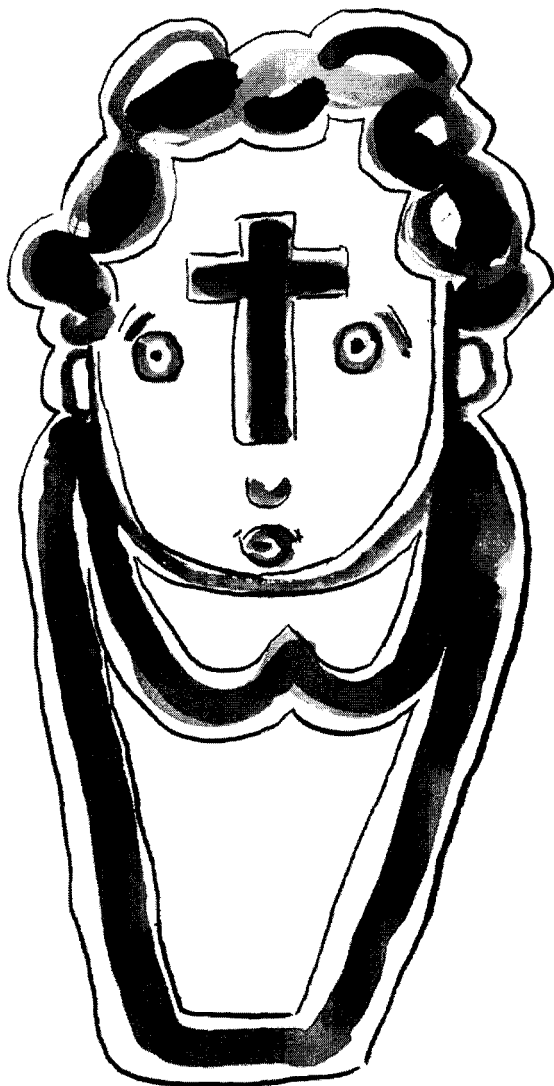
Het zal er krullen.

Dit kan betekenen dat het spannend gaat worden en dat er klappen kunnen gaan vallen. (Zowel bij Van Os als bij Verhoeven bekend.)

Hurt 's wè 't 'r krult!

Hoor eens wat 'het er krult'!

Hoor eens wat het er spant!

Ègge liejgt, kùmt 'r 'n zwart krùske veur óp oewe kop.

Hij is alt teejge *krùps* in.

Hij is altijd 'tegen kruips in'.

Hij is altijd tegen de draad in. *Diejen dwèrsligger is alt krèk teejge krùps in.*

***Krùske* stèrve ès't nie waor is.**

'Kruisje sterven' als het niet waar is.

Zweren bij het kruis dat iets waar is.

Ègge liejgt, kùmt 'r 'n zwart *krùske* veur óp oewe kop.

Als je liegt, komt er een zwart kruisje voor op je hoofd.

Gezegd tegen kinderen die de waarheid niet willen of durven zeggen.

***Kùikes* èn mèskes meugde útzuuke.**

Kuikentjes en meisjes mag je uitzoeken.

Nie alle *kùikes* worre kiepe.

Niet alle kuikens worden-kippen.

Lang niet alles verloopt volgens de verwachting.

't Is *kuis* versleejte.

Het is kuis versleten.

Het is helemaal versleten. Ook wordt *kaol versleejte* gezegd.

Lót oew èige nie *kulle*!

Laat je niet bedriegen, foppen, misleiden.

Ook *ópkulle*: *durskes, lót oew èige nie belulle, want maansvolle is zó hèndig óp te kulle* ('meisjes, pas op dat je niet zwanger wordt').
(*Ópkulle* = 'enthousiast maken'.)

Ge meugt pas weggaon ès oew *kumke* kaauw is.

Je mag pas vertrekken als je kopje koud is.

Het is onbeleefd om meteen na de koffie op te stappen.

Ze hi skón *kumkes* óp de kaast.

Ze heeft mooie kommetjes op de kast.

Ze heeft een fraaie boezem.

Dè's zónne *kummeleke* krùier.

Dat is zo'n 'gemelijke kruier'.

Gezegd van een oudere man die veel problemen ziet en klagerig en lastig is. *Kummelek* is kommerlijk (WBD).

Mi *kunst* èn vliegwrèk.

Met kunst en vliegwerk.

Met alle mogelijke hulpmiddelen. Ontleend aan het zeventiende-eeuwse toneel. Kunstwerk omvatte de toestellen waarmee men de natuur nabootste en vliegwerk waren werktuigen waarmee men personen en zaken door de lucht bewoog.

Dan zal oew *kuntje* kèrmis haauwe.

Dan zal je kontje kermis houden.

Dreigement van ouders aan hun kinderen: dan zul je klappen krijgen. (Ook wordt gezegd: *dan zal oew kuntje kèrmisse*.)

Dè't z'n *kuntje* lèkt.

Dat het zijn kontje likt.

Dit zegt men als men het beu is een kind te troosten.

Die hi daor d'r *kuntje* mooi ingedrèijd.

Zij heeft daar haar kontje mooi ingedraaid.

Ze is op een slinkse manier in die familie binnengedrongen.

Dè zal oew *kuntje* vaore.

Dat zal je kontje varen.

Je zult terugverlangen naar hoe het eerst was.

Dè zal oew *kuntje* vaore, zin d'n duvel èn ie din 'n groote dón-derskeejt.

Dat zal je kontje varen, zei de duivel en hij deed een grote donderscheet.

De betekenis van het eerste deel van deze zeispreuk is: dat zul je als een groot gemis ervaren. Het tweede deel geeft als zo vaak een onverwachte humoristische wending aan het geheel.

Ze hi 'n gaauw *kuntje*.

Ze heeft een gouden kontje.

Gezegd van een rijke bruid.

Ze is over de *kùrf* gegaon̄.

Ze is over de korf gegaan.

Ze is helemaal over de flos.

De óns zal irdaags d're *kùrf* umskudde.

Mijn vrouw zal eerdaags haar korf omschudden.

Zij moet bevallen.

Hij leeft ùt de *kùrf* zónder zùrg.

Hij leeft uit de korf zonder zorg.

Hij leidt een zorgeloos bestaan.

Óp 'nen ééle *kùrf* is 't goewd vliejge.

Op een 'ijle' korf is het goed vliegen.

Wanneer men weinig of niets gewend is, wil men wel werken. Het beeld is ontleend aan de bijenkorf. *Éél* is 'leeg'.

Te *kust* èn te *keur*.

Te kust en te keur.

In alle soorten die men zich maar wensen kan. *Kust* gaat hier terug op kiezen en is dus een synoniem van *keur*, beide woorden betekenen 'keuze'. Duits: *in Hülle und Fülle*; Engels: *to have a picking choice*; Frans: *avoir l'embarras du choix*.

De *kùster* wordt zó èigen òn de kèrk ès 'n laus in oewen borsok.

De koster wordt zo eigen aan de kerk als een luis in je borstrok.

Dit zegt men om aan te geven dat iemand zeer vertrouwd is geraakt aan bepaalde omstandigheden.

Wè nou gezónge, zin de *kùster*, èn de kèrk stón in brand.

Wat nou gezongen, zei de koster, en de kerk stond in brand.

Dè's zwaor *kut*.

Dat is zwaar kut.

Dit zegt men de laatste tijd. Voorheen zou men in dezelfde situatie *dè's zwaor kloote* zeggen.

Wè zédde toch 'ne *kuus*.

Wat ben je toch een 'kuus'.

Wat ben je toch een onbezonnen, lomp wezen. Een *kuus* is een kalf. Verder naar het zuiden in Brabant is het een varken.

Ik hé nog 'ne *kwak* èipel ligge.

Ik heb nog een kwak aardappelen liggen.

'ne *Kwak* is een grote hoeveelheid.

Hij lult 'ne *kwak*.

Hij kraamt veel onzin uit; hij kletst maar wat.

Wè zédde toch 'ne *kwakmalder*.

Wat ben je toch een sul.

Wè'ne kwats vertélt ie toch ammel!

Wat een onzin vertelt hij toch allemaal!

Vergelijk Duits *Quatsch!*

Ès ge nou oewe kwèik nie haauxt, krégde ginne lèksteel.

Als je nu je mond niet houdt, krijg je geen liksteel.

Als je nu niet zwijgt, krijg je geen zuurstok / suikersteel.

Wè is dè toch 'n lilleke kwèik een.

Wat is dat toch een vervelend luidruchtige vrouw.

Wè'ne kwèik hi-t-ie toch!

Wat een grote mond heeft hij toch!

Ja, hij trékt z'ne kwèik nogal ope.

Ja, hij trekt zijn mond nogal open.

D'n dieje kwèkt al vurdè-t-ie sleeg vuult.

Die schreeuwt al voordat hij slagen voelt.

Die gaat al te keer voordat hij klappen voelt.

Kwikt dè kwèkske-n-'s... 't Is nog 'nen hille kwak!

Kwik dat kwakje eens... Het is nog een hele kwak!

Schat het gewicht eens van die hoeveelheid door ze op te tillen... Het is nog heel wat!

Kwèkske betekent kleine hoeveelheid.

Hij is kwèllek geworre.

Hij is 'kwalijk' geworden.

Hij is onwel geworden.

Ge zùpt oew èige (kèij)kwèps.

Je drinkt jezelf onwel.

Wè'nen arige *kwiedam* is 't toch.

Wat is het toch een vreemde snuiter.

Dit gaat terug op Latijn *quidam* ('een zeker iemand'), in het Nederlands in gebruik in de zin van 'zonderling individu'.

't Is 'n lóchte *kwiep*.

Het is een lichtzinnige 'kwiep'.

Het is een dolle griet; een gekke meid.

Mi zónne *kwikstart* kunde niks.

Met zo'n kwikstaart kun je niks.

Van zo'n wispelturig persoon kun je nooit op aan.

De pestoor kwaamp mi z'ne *kwiskwas* zwèije.

De pastoor kwam met zijn wijwaterkwast zwaaien.

De pastoor kwam de zaak inzegenen.

L

Dan kunde oeve *laach* wèl haauwe.

Dan kun je je lach wel houden.

Gezegd wanneer iets hard tegenvalt. Ook als er iets ergs of onaangenaams gebeurt.

***Laache* (lage) ès 'nen boer die tampéén hi.**

Lachen als een boer die kiespijn heeft.

Lachen met een pijnlijk gezicht. In de zestiende eeuw zei men: 'hy lachet als of hy tandt-pijn haddet'. Vergelijk Duits: *er lacht wie ein Töpfer der umgeschmissen hat*; Engels: *he laughs on the wrong side of his mouth*; Frans: *rire jaune*.

Wór veul *gelaache* wordt, kùm 't geluk gèir binne.

Waar veel gelachen wordt, komt het geluk graag binnen.

(Ook hier wordt ook *gelage* gezegd.)

't Gi d'r *laachend* in èn 't kùmt 'r kwèikend ùt.

Het gaat er lachend in en het komt er schreeuwend uit.

Gezegd van de boreling die met plezier werd verwekt, maar die huilt bij de bevalling.

Ik véén dè gin *laacheswèrk*.

Ik vind dat geen 'lachenswerk'.

Daar hoor je niet om te lachen. Ook uitgesproken als *lageswèrk*.

Èn nou mar droome dè ge *laacht*, dan zèdde mèirge blééj.

En nu maar dromen dat je lacht, dan ben je morgen blij.

Oud gezegde voor het naar bed gaan bij het onderstoppen (toedekken) van kinderen. (Zie *rimpels*.)

Wie 't léste *laacht*, laacht 't béste.

Wie het laatst lacht, lacht het best.

Pas helemaal op het einde kan men zien wie er het beste vanaf komt.

Lach dus niet te vroeg.

Duits: *wer zuletzt lacht, lacht am beste*; Engels: *he who laughs last, laughs best*; Frans: *rira bien qui rira le dernier*.

Ès ge oew *laand* gin mès gift, dan bléf Ónze Lieve Heer in 't hékkegat zitte.

Als je je land geen mest geeft, dan blijft Onze Lieve Heer in het hekkengat zitten.

Als je je grond niet goed bemest, rust er geen zegen op. (Het *hékkegat* is de toegangspoort.)

't Beloofde *laand*.

Het beloofde land.

Een heerlijk paradijselijk oord. Ontleend aan de bijbel, (Exodus 3:8) waarin het land van belofte Kanaän was; het land dat God aan Abraham beloofde; het land dat overvloedige van melk en honing. Vergelijk Duits: *das gelobte Land*; Engels: *the Land of Promise*; Frans: *la terre promise*.

D'r is gin *laand* mi te bezeile.

Er is geen land mee te bezeilen.

Gezegd van personen met wie men niets kan aanvangen. Vergelijk

Duits: *mit ihm ist kein Auskommen*.

We mèsen 't *laand* óp z'n mieter.

We mesten het land op zijn mieter.

We bemesten het zwaar.

Érres lak òn hébbe.

Ergens lak aan hebben.

Ergens niets om geven; zich ergens niets van aantrekken. *Lak* betekent oorspronkelijk 'bedrog, gekheid, larie'. Die betekenis zit nog in het werkwoord *verlakke* (bedriegen). Vergelijk Duits: *sich den Teufel um etwas scheren*; Engels: *not caring a button about*; Frans: *s'en battre l'oeuil*.

Waogde gij oew lake, zin de snééjer, dan waog ik m'n skeer.

Waag jij je laken, zei de snijder, dan waag ik mijn schaar.

Als jij veel meer op het spel zet dan ik, doe ik mee. De *snééjer* is de kleermaker.

De lakes ùtdèile.

De lakens uitdelen.

De baas zijn. Waarschijnlijk gaat dit terug op de huisvrouw die de linnenkast beheert.

Ik verskoewt m'n èige 't lamlazerus.

Ik verschoot me het lamlazerus.

Ik schrok me een ongeluk.

De lamme hèlpt d'n blénde.

De lamme helpt de blinde.

Dit zegt men als iemand achteruit geholpen wordt, dus wordt geholpen met averechts effect..

Die zal in 't vèld nie lamme.

Die zal in het veld niet lammeren.

Het betekent dat men vindt dat bedoelde persoon erg lui is. *Óns Siejn zal in 't vèld nie lamme (èn erres anders ók nie)*. Bij De Bont vonden wij in dit verband: *hij hee Lammerde gezien* - hij is lui. Ter Laan geeft *Lammert* voor een luiaard.

De *lamp* héngt skeepf.

De lamp hangt scheef.

Gezegd wanneer men geen geld meer heeft. De verklaring moet waarschijnlijk gezocht worden in het feit dat men de lamp scheef moest houden om de laatste olie naar de pit te kunnen leiden.

Teejge de *lamp* loope.

Tegen de lamp lopen.

Betrapt worden. Stoett denkt dat het ontleend is aan de dieventaal waarin een *lamp* een politieagent was, maar Ter Laan denkt toch eerder aan een letterlijke uitleg: wie tegen een lamp loopt, bezeert zich. Vergelijk Duits: *übel anlaufen*; Engels: *to get into the wrong box*; Frans: *se brûler à la chandelle*.

Hij is krèk unne *lampesnuter*; hij vélt binne wór 't licht is.

Hij is net een nachtvlinder; hij valt binnen waar het licht is.

Gezegd van ongenode fuifnummers op een feest. *Lampesnuter* betekent oorspronkelijk waarschijnlijk dat de nachtvlinder de lamp 'snoot', doofde.

Hij vét saoves alt 'n *lampiunneke*.

Hij neemt 's avonds altijd een 'lampionnetje'.

Hij drinkt dan een borreltje.

Daor of daor'ntrént, zin de *landmeeter*.

Daar of daaromtrent, zei de landmeter.

Gezegd bij vage aanduiding.

Ès 't nog *lang* duurt..., dan waacht ik nog éfkes.

Als het nog lang duurt..., dan wacht ik nog even.

Schertsend gezegd om aan te geven dat het geduld op raakt.

't Is zó lang ès 't breed is.

Het is zo lang als het breed is.

Gezegd wanneer het niets uitmaakt hoe men iets aanpakt. Het heeft geen resultaat. Vergelijk Engels: *it is as broad as it is long*.

't Is zó lang ès 't breed is, zin Fóns èn ie stón vur 'n vierkant.

Het is zo lang als het breed is, zei Fons, en hij stond voor een vierkant.

De lange zit wir in d'n dam.

De lange zit weer in de dam.

Het is weer armoe troef. De spreuk is onduidelijk. *In d'n dam* betekent meestal 'op het erf'.

Kom 's 'ne keer langs.

Kom eens een keer langs.

Dit zegt men als men wil dat iemand eens aankomt; op bezoek komt.

De zón mótte mi 'ne lantèire gòn zuke.

De zulke(n) moet je met een lantaarn gaan zoeken.

Gezegd van iets zeldzaams; ook van bijzondere personen.

't Gi van de lantèire.

Het gaat vliegensvlug.

Waarschijnlijk is dit een verbastering van Frans *ventre à terre*, een term die verwijst naar de paarden in gestrekte draf; in vliegende vaart.

Iemes de vól laog geeve.

Iemand de volle laag geven.

Iemand streng bekritisieren. Ontleend aan de scheepvaart; een laag is het totaal van geschutstukken op het dek van een oorlogsschip. Duits: *einem eine volle Lage geben*; Engels: *to blow up a person*; Frans: *lâcher une bordée à quelqu'un*.

De vól *laog* kréege.

De volle laag krijgen.

Met verwijten overdonderd worden. Zie het vorige. Vergelijk Engels: *to bear the brunt*.

Die kan me toch gòn zitte *laoje*!

Die kan me toch gaan zitten laden!

Gezegd van iemand die geweldig kan eten.

Goewd *gelaoje*, óp breej spoor.

Goed geladen, op breed spoor.

Gezegd van iemand die dronken en onzeker op de weg is.

Wènnig *laoje*, zootjes vaore duu kaar èn pèrdje spaore.

Weinig laden, zoetjes varen doet kar en paardje sparen.

‘Varen’ is hier ontleend aan de voerman die het paard ‘vaart’.

't Waar daor *laojen* èn losse mi de stònde kaar.

Het was daar laden en lossen met de staande kar.

Het kind was amper geboren of moeder was opnieuw zwanger. *De stònde kaar* verwijst naar de snelle manier om de oogst binnen te halen. Er werd dan met twee karren tegelijk gewerkt, was de eerste kar vol, dan werd het paard voor de tweede gespannen.

Dè's *laojen* èn losse mi de stònde kaar, zin Wénd, èn de klèine zaat óp de pot meej te eete.

Dat is laden en lossen met de staande kar, zei Wijnand, en de kleine zat op de pot te eten.

Dè's goewd teejge de *laos*, zin Jèntje Kardoos, èn z'n haor stón in brand.

Dat is goed tegen de luizen, zei Jantje Kardoos, en zijn haar stond in brand.

Een zeispreuk die, evenals de volgende, gebezigd wordt wanneer iets fout gaat.

Ès dè nie goewd is teejge de *laos*, zin Kierrewiet, èn in brand stón z'n kiet.

Als dat niet goed is tegen de luizen, zei Kierewiet, en in brand stond zijn huis.

Dur oew èige *laos* worde 't hardste gebeejte.

Door je eigen luizen word je het hardste gebeten.

Van je familie hoef je geen medelijden te verwachten. Het meervoud van *laus* is *laos*.

De *lap* neeven 't gat zétte.

De lap naast het gat zetten.

Werk helemaal verkeerd aanpakken.

Wè zédde toch 'ne *lapes*.

Wat ben je toch een lummel.

Gezegd tegen een sukkel. De oorspronkelijke betekenis van *lapes* is 'mannelijk geslachtsdeel'. Er wordt ook *labes* gezegd.

Iemes iets *lappe*.

Iemand iets lappen.

Iemand iets flikken, iemand een poets bakken. Oorspronkelijk betekent het werkwoord *lappe* 'een lap op iets zetten', dus 'herstellen', 'opknappen'. *Hij lap 't 'm wér* betekent 'hij krijgt het weer voor elkaar'.

lappemaand

Ze zit in de lappemaand.

Ze zit in de lappenmand.

Ze is niet lekker; ze sukkelte met haar gezondheid. Waarschijnlijk was de betekenis oorspronkelijk: 'ze ligt in de mand om gelapt te worden'.

Veul óp de lat.

Veel op de lat.

Veel op de pof; veel gekocht zonder te betalen. *Lat* is hier synoniem met kerfstok.

Wè tikte ze vlot van de lat.

Wat tik je ze vlot van de lat.

Dit betekent dat de spreker vindt dat bewuste persoon zijn biertjes of borreltjes erg gretig drinkt.

Latijn betòlt gin Latijn.

Latijn betaalt geen Latijn.

De pastoor hoeft van de dokter geen rekening te verwachten; die wordt (werd) geholpen zonder betaling.

Latijn wil nie de grónd in.

Latijn wil niet de grond in.

Gezegd wanneer een boerenzoon die even aan het seminarie gestudeerd had, geen boer meer wilde worden.

Die zulde nie ès 'n laus dood doewn.

Die zul je niet als een luis dood doen.

Spottend gezegd van een hele dikke vrouw.

Gin laus in de mars.

Geen luis in de mars.

Geen cent te verteren.

Zó kaol ès 'n laus.

Zo kaal als een luis.

Helemaal kaal; niets bezittend.

't Skiet óp ès 'n laus óp 'n teertón.

Het schiet op als een luis op een teerton.

Het schiet niet op.

Dè laustert naauw.

Dat luistert nauw.

Dat vereist grote zorgvuldigheid; dat komt heel precies. Hier moet men *laustere* interpreteren als 'reageren op'; een kleine beweging kan veel verschil maken.

Wè zulde toch óp oew lazerééj kréége!

Wat zul je toch op je lazerij krijgen!

Wat zul je op je donder krijgen.

Hij hi z'n èige 't lazerus gezocht.

Hij heeft zich het lazarus gezocht.

Hij heeft alles afgezocht.

Wè waar ie toch wér lazerus!

Wat was hij toch weer 'lazarus'!

Wat was hij toch weer dronken.

't Kan wir lééje.

Het kan weer lijden.

Het kan er weer af. Er is weer proviand of geld in overvloed.

Ge mó't 'm/keur mi dobbel léént vaore (èn de stang in de bakkes).
Ge moet hem/haar met dubbel leidsel 'varen' (en de stang in de bakkes).

Je moet hem/haar stevig aanpakken. *De léént* is het leidsel; de lijn voor het mensen van paarden.

Al wè leeft, hi licht nóddig.

Al wat leeft, heeft licht nodig.

Spottend gezegd tegen iemand die zijn gulp heeft open staan.

Die 't langst leeft, heejget gelijk, ók de kaoi bókse.

Die het langste leeft, heeft het allemaal, ook de kwaaië broeken.

Die het langste leeft, erft alles; zowel de goede als de slechte zaken.

Die 't langst leeft, hi de kreuge mi 't rad.

Die het langste leeft, heeft de kruiwagen met het rad.

Die 't langst leeft, hi d'n hónning mi de raot.

Wie het langste leeft, heeft de honing met de raot.

Wie het langst leeft, erft het meeste.

Ès ge benaauwd leeft, mótte benaauwd stèrve.

Als je benaauwd leeft, moet je benaauwd sterven.

Wanneer je altijd gierig bent, zul je geen zachte dood kennen (want je kunt niets meenemen).

Wie 't langst leeft, hi toch hil C & A.

Wie het langste leeft, heeft toch heel C & A.

Wie het langste leeft, heeft alles.

Leeftéd is zó ónbelangrijk dè ze alle daag veraandert.

Leeftijd is zo onbelangrijk dat ze elke dag verandert.

Ik mó't make dè'k wégkom, zin *Leej* de Lóchte, èn ie hóng z'n èigen óp.

Ik moet maken dat ik wegkom, zei Lee de Licht(zinnig)e, en hij hing zichzelf op.

***Zó leep* ès 'n looien deur.**

Zo leep als een loden deur.

Gezegd van iemand die heel doortrapt en slim is. (Ook wel: **zóo link..**)

Leer um leer.

Leer om leer.

Met gelijke munt betalen; vervelend gedrag vergelden. Duits: *Wurst wider Wurst*; Engels: *measure for measure*; Frans: *à beau jeu retour*; *quitte à quitte*.

Van leer trékke.

Van leer trekken.

Beginnen met de strijd. Voor de verklaring moet gedacht worden aan de leren schede waaruit de sabel getrokken werd. Duits: *vom Leder ziehen*; Engels: *to draw one's sword*; Frans: *tirer l'épée du fourreau*.

Leergèld betaole.

Leergeld betalen.

Door fouten te maken leren; door schade wijs worden. Duits: *Lehrgeld geben*; Engels: *to pay for one's schooling*; Frans: *payer son apprentissage*.

Die Drika dè's zó'n lees een.

Die Drika dat is zo'n 'lees'.

Gezegd van een vrouw die altijd zit te lezen.

Beeter 'n kaoi leeve ès 'ne skónnen dood.

Beter een slecht leven dan een schone dood.

Ge mó't 'm/keur mi dobbel léént vaore (èn de stang in de bakkes).
Ge moet hem/haar met dobbel leidsel 'varen' (en de stang in de bakkes).

Je moet hem/haar stevig aanpakken. *De léént* is het leidsel; de lijn voor het mennen van paarden.

Al wè leeft, hi licht nóddig.

Al wat leeft, heeft licht nodig.

Spottend gezegd tegen iemand die zijn gulp heeft open staan.

Die 't langst leeft, heejget gelijk, ók de kaoi bókse.

Die het langste leeft, heeft het allemaal, ook de kwaaië broeken.

Die het langste leeft, erft alles; zowel de goede als de slechte zaken.

Die 't langst leeft, hi de kreuge mi 't rad.

Die het langste leeft, heeft de kruiwagen met het rad.

Die 't langst leeft, hi d'n hónning mi de raot.

Wie het langste leeft, heeft de honing met de raot.

Wie het langst leeft, erft het meeste.

Ès ge benaauwd leeft, mótte benaauwd stèrve.

Als je benaauwd leeft, moet je benaauwd sterven.

Wanneer je altijd gierig bent, zul je geen zachte dood kennen (want je kunt niets meenemen).

Wie 't langst leeft, hi toch hil C & A.

Wie het langste leeft, heeft toch heel C & A.

Wie het langste leeft, heeft alles.

Leeftéd is zó ónbelangrijk dè ze alle daag veraandert.

Leeftijd is zo onbelangrijk dat ze elke dag verandert.

Ik mó't make dè'k wégkom, zin *Leej* de *Lóchte*, èn ie hóng z'n èigen óp.

Ik moet maken dat ik wegkom, zei Lee de Licht(zinnig)e, en hij hing zichzelf op.

Zó leep ès 'n looien deur.

Zo leep als een loden deur.

Gezegd van iemand die heel doortrapt en slim is. (Ook wel: **zóo link..**)

***Leer* um leer.**

Leer om leer.

Met gelijke munt betalen; vervelend gedrag vergelden. Duits: *Wurst wider Wurst*; Engels: *measure for measure*; Frans: *à beau jeu retour*; *quitte à quitte*.

Van *leer* trékke.

Van leer trekken.

Beginnen met de strijd. Voor de verklaring moet gedacht worden aan de leren schede waaruit de sabel getrokken werd. Duits: *vom Leder ziehen*; Engels: *to draw one's sword*; Frans: *tirer l'épée du fourreau*.

***Leergèld* betaole.**

Leergeld betalen.

Door fouten te maken leren; door schade wijs worden. Duits: *Lehrgeld geben*; Engels: *to pay for one's schooling*; Frans: *payer son apprentissage*.

Die *Drika* dè's zó'n lees een.

Die Drika dat is zo'n 'lees'.

Gezegd van een vrouw die altijd zit te lezen.

Beeter 'n kaoi *leeve* ès 'ne skónnen dood.

Beter een slecht leven dan een schone dood.

Die Drika dè's zó'n lees een.

Dè's m'n leeve, zin Jan Tod, èn ie zoewp z'n èige kepot.

Dat is mijn leven, zei Jan Tod, en hij zoop zich dood.

Hij hi 'n leeve ès ne prins in 'nen èipelkaol.

Hij heeft een leven als een prins in een aardappelkuil.

Hij heeft het geweldig getroffen met al wat ie bezit.

Hij mó't gegeeves leeve.

Hij moet 'gegevens' leven.

Hij heeft niets meer en moet door anderen onderhouden worden.

Leeve èn laote leeve.

Leven en laten leven.

Je moet iedereen een kans geven. Duits: *leben und leben lassen*;
Engels: *live and let live*; Frans: *vivre et laisser vivre*.

Háske hi wir hil wè leeve.

Haske heeft weer heel wat leven.

Haske is genezen en maakt weer veel herrie.

Z'n leeve hóng òn 'n zééje dreujke.

Zijn leven hing aan een zijden draadje.

Leeven in de braauwerééj brénge.

Leven in de brouwerij brengen.

Zorgen dat er in een gezelschap wat levendige vrolijkheid ontstaat.
Duits: *Leben in die Bude bringen*; Engels: *to make things hum*.

Gin beeter leeven ès 'n goei.

Geen beter leven dan een goed.

Dit zegt men als men zit te genieten.

't Leeven is nie veel, zin Lindert, ge zét 'r mar vur éfkes èn per óngeluk.

't Leven is niet veel, zei Leendert, je bent er maar voor even en per ongeluk.

't Leeven is niks ès lééje mar heejne.

Het leven is niets dan 'lijden maar heen'.

Het leven is een lijdensweg.

'n Leeven ès 'n oordeel.

Een leven als een oordeel.

Gezegd wanneer er ergens een vreselijke herrie is. Voor de verklaring moet men denken aan een leven zoals het op de dag des oordeels zal zijn. Duits: *ein Höllenlärm*; Engels: *a devil of a row*; Frans: *un train de diable*.

De leeveswég van maansvolk is vallen èn ópstaon; de leeveswég van vrouwvolk is staon èn ópvalle.

De levensweg van de mannen is vallen en opstaan; de levensweg van de vrouwen is staan en opvallen.

Iets óp oewe leever hébbe.

Iets op je lever hebben.

Iets te vragen of te zeggen hebben. De lever werd vanouds geacht de zetel van gevoelens te zijn. Duits: *etwas auf der Leber haben*.

Mi 'n skón lèij begiene.

Met een schone lei beginnen.

Nadat alle schuld betaald is weer beginnen. De lei waarop de schulden waren aangetekend, werd gewist bij betaling.

Pietje heejget lillek in d'r lèine.

Pietje heeft het 'lelijk in haar lendenen'.

Gezegd van erge pijn in de rug. *Pietje* is hier de oude vrouwennaam afgeleid van Petronella. Later werd die naam vooral Petra of Nellie.

Lèkker is mar inne vinger lang.

Lekker is maar een vinger langer.

Alle heerlijkheden duren niet lang. Het zou verwijzen naar de tong die alles proeft en maar ongeveer een vinger lang is.

Lèkker is mar inne vinger lang, zin de Sjang, èn ie staak z'ne pink in z'n neus.

Lekker is maar één vinger lang, zei de Sjang, en hij stak zijn pink in zijn neus.

't Is me wè lèkkers.

Het is me wat lekkers.

Het is nauwelijks waard vermeld te worden.

Dè's 't lèkkerste van gelijk!

Dat is het lekkerste van allemaal!

't Mót ùt de léngte of de brittle.

Het moet uit de lengte of de breedte.

Ergens moet het geld voor de geplande uitgaven vandaan komen.

Hier wordt vergeleken met stof waaruit men iets moet maken.

Vergelijk Engels: *it must be found in the broad or the long.*

Hij is lèns van 't zuke.

Hij is lens van het zoeken.

Hij is er tureluurs van. Het begrip *lens* gaat in oorsprong terug op een pomp die af is en geen water meer geeft. *Lens* betekent ook 'krachteleos, mat'.

Ge zùpt oew èige lèns.

Je zuipt je lens.

Je drinkt veel te veel.

Iemes de lés leeze.

Iemand de les lezen.

Iemand flink de waarheid zeggen. Onder *les* moet hier 'vermaning' verstaan worden. Ook gezegd als 'iemes de leviete leeze', verwijzend naar het boek Leviticus uit het Oude Testament, dat de rechten en wetten behandelt die God door Mozes aan Israël gaf. Duits: *einem eine Lektion (die Leviten) lesen*; Engels: *to lecture a person*; Frans: *faire la leçon à quelqu'un*.

De léste zulle de uurste zén.

De laatsten zullen de eersten zijn.

Degenen die zich naar voor dringen, komen vaak achteraan terecht; degenen die achtergesteld zijn, zullen later hoger gewaardeerd worden. Ontleend aan de bijbelse spreuk: "En ziet, er zijn laatsten die de eersten zullen zijn; en er zijn eersten die de laatsten zullen zijn." (Mattheus 19:30). Duits: *die Letzten werden die Ersten sein*; Engels: *the last shall be the first*; Frans: *qui sont les derniers seront les premiers*.

Ge hégget léste nog nie geziejn.

Je hebt er het laatste nog niet van gezien.

Vooral gezegd wanneer iets fout loopt.

Ze létste 'm (mi de skóttelslèt) um z'n órre.

Ze sloeg hem (met de vaatdoek) om zijn oren.

De léste leujkes weegen 't zwòrst.

De laatste loodjes wegen het zwaarst.

Het laatste deel van een werk is vaak het moeilijkst. Het beeld is ontleend aan het afwegen van koopwaar, waarbij de laatst opgelegde loodjes (gewichtjes) de doorslag geven. Vergelijk Duits: *das dickste Ende kommt nach*; Engels: *the last mile is the longest; the last straw breaks the camel's back*; Frans: *il n'y a rien de plus difficile que la queue*.

Ze hén daor nog 'n leuperke.

Ze hebben daar nog een 'lopertje'.

'n *Leuperke* is een kind dat net loopt, ook wel *kom-vórt-jóng* gehe-
ten.

Ze han alle jorre 'n leuperke in de lèij.

Ze hadden elk jaar een 'lopertje' in de 'lei'.

Ze hadden elk jaar een nieuw kindje. *Lèij* is hier het zo goed als ver-
dwenen woord voor het looprek om de kinderen te leren lopen.

Leejter nie te leutere!

Lig er niet te leuteren.

Gezegd tegen mensen die veel zeuren.

Oewe leuwerik vliegt wég.

Je leuwerik vliegt weg.

Je gulp staat open. Zie ook *malder*.

**Tusse *licht* èn *dónker* zuukt 'r minnig jónker de vlam van z'n
leeve um 'r licht òn te geeve.**

Tussen licht en donker zoekt er menig jonker de vlam van zijn leven
om er licht aan te geven.

In de schemering zijn de minnaars op zoek...

Mi *Lichtmis* geuget hénnegat ope.

Met Lichtmis gaat het hennengat open.

Met Lichtmis - als het langer licht wordt - beginnen de kippen weer te leggen. Maria Lichtmis (2 februari) is de feestdag van de reiniging van moeder Maria. In onze omgeving is een heel andere, prozaïsche verklaring van de naam van dit feest gangbaar: in februari is de slachtmaand al zo lang verstreken dat het varken bijna op is. In de boerenschouw hangt dan met geluk nog de laatste zij spek en Sint Jozef zou op een dag tegen Maria gezegd hebben bij het uithalen van het laatste stuk gerookt spek: "*Mria, licht m' is, anders kréég ik 'r dè spèk noit út.*"

Mi *Lichtmis* is d'r gin wéfke zó èrm of ze makt d'r (struif)penneke wèrm.

Met Lichtmis is er geen vrouwtje zo arm of ze maakt haar (struif)pannetje warm.

Er bestond vanouds een gebruik om met Maria Lichtmis, 2 februari, pannenkoeken te bakken (evenals op vastenavond).

***Lichtmis* donker; boer wordt jónker.**

Lichtmis donker, boer wordt jonker.

Wanneer het met Maria Lichtmis donker weer is, belooft het een goed oogstjaar te worden.

***Lichtmis* donker, asdag klaor, gift 'n hil goei jaor.**

Lichtmis donker, as(woens-)dag klaor, geeft een heel goed jaar.

Een donkere Lichtmis en een heldere Aswoensdag zijn voortekenen van een vruchtbaar jaar.

***Lichtmis* mi reegen èn slijk makt 'r de boerre dik rijk.**

Lichtmis met regen en slijk maakt er de boeren dikwijls rijk.

Ge mó't nie alles zinge wè in 't liedje sti.

Je moet niet alles zingen wat in het liedje staat.

Ook al is iets waar, dan moet je nog niet altijd alles vertellen (omdat het pijnlijk is voor sommigen).

't Is alt 'tzèlfde liedje.

Het is altijd hetzelfde liedje.

Het is steeds weer hetzelfde.

Liefde is blénd, zin Jan de Klos, mar nò zés weeken hi ze oogen ès 'n koew!

Liefde is blind, zei Jan de Klos, maar na zes weken heeft ze ogen als een koe!

Liefde is blénd, zin 't boerke, èn ie viel óp 'ne koestrónt.

Liefde is blind, zei het boertje, en hij viel op een koestront.

Ès d'r ló'tter inne vur liejge mó't brande, dan légge ze hum vurróp.

Als er later een voor liegen moet branden (in de hel), dan komt hij het eerste aan de beurt.

Hij kan zó liejge dè-t-ie 't èiges geleuft.

Hij kan zo liegen dat hij het zelf gelooft.

Hij laag 'r te liejge dè 't 'r nie mér um loeg.

Hij lag er te liegen dat het er niet meer om loog.

Hij loog verschrikkelijk veel.

Zónder liejges.

Zonder te liegen.

Gezegd wanneer men iets ongelooflijks gaat vertellen.

Dè's gin liejges wèrd.

Dat is geen 'liegens' waard.

Gezegd wanneer men de waarheid en de futilliteit van iets wil benadrukken. (Zie ook *wijd wég.*)

Hij liejgt dè de treine umkééke!

Hij liegt dat de treinen omkijken.

D'n dieje..., ès ie flùt, dan liejgt ie nog!

Die..., als hij fluit, dan liegt hij nog!

Gezegd van een aartsleugenaar.

Hij liejgt dè-t-ie zwart zie.

Hij liegt dat hij zwart ziet.

Gezegd van een aartsleugenaar. Vergelijk Duits: *lügen dass der Kopf raucht*; Engels: *to lie till one gets black in the face*; Frans: *mentir comme un arracheur des dents*.

Hij liejgt of 't gedrukt sti.

Hij liegt of het gedrukt staat.

Hij liegt zonder aarzeling, alsof hij het kan oplezen. Duits: *lügen wie gedruckt*; Engels: *to lie like print*.

Van heure zégge liejgt veul.

Van horen zeggen liegt veel.

Van alle volkspraak en roddel moet je niet alles geloven.

't Lupt ès 'n lier.

Het loopt als een lier.

Gezegd wanneer de zaken heel goed gaan.

Ès oewe lierpert nie vaaststón, dan zódde die ók nog kwét rake.

Als je 'lierperd' niet vaststond, dan zou je die ook nog kwijt raken.

Gezegd tegen iemand die vanalles verliest en vergeet. *Lierperd* is een van de vele namen voor het mannelijk geslachtsdeel.

't Is koud, zin Van Lieshout, 't hi gevrórre, zin Van Dórrre, 't is winter, zin Van Dinther.

Het is koud, zei Van Lieshout, het heeft gevoren, zei Van Doorn, het is winter, zei Van Dinther.

Lieverkuukskes worre hier nie gebakke.

Lieverkoekjes worden hier niet gebakken.

Gezegd tegen kinderen die liever iets anders willen. *Lieverkuukske* komt waarschijnlijk van de zestiende eeuwse lijfkoek of liefkoek. Ook wel gezegd als: *'t wéske dè lieverkuukskes bakt, is al lang dood.* Vergelijk Duits: *Lebkuchen*.

Ge meugt mi mén doen wè ge wilt, ès ge mar van m'n lijf afbléft.

Je mag met me doen wat je wilt, als je maar van mijn lijf afblijft.

Preutse meisjesspreuk.

Nie veul um 't lijf hébbe.

Niet veel om het lijf hebben.

Gezegd van dingen die niet veel te betekenen hebben. De beeldspraak gaat terug op arme figuren die schaars gekleed zijn. Vergelijk Duits: *nicht viel auf sich haben*; Engels: *there is not much in it*.

Iets wèl út oew lijf laote.

Iets wel uit je lijf laten.

Iets zeker niet doen.

Wie 't wijf traowt um 't lijf, verspeul 't lijf mar haauw 't wijf.

Wie het wijf trouwt om het lijf, verspeelt het lijf maar houdt het wijf.

Lichamelijke schoonheid mag niet de reden zijn om met een vrouw te trouwen, want die schoonheid vergaat.

lijk

Te *lijk* gòn

Te lijk gaan.

Naar een uitvaart gaan.

Ès 'r sòndes 'n *lijk* boven èirde sti, dan hédde binne 'n mònd wir 'n lijk.

Als er 's zondags een lijk boven aarde staat, dan heb je binnen een maand weer een lijk.

Oud pessimistisch bijgeloof.

Ik ziejget *lijk* al drage.

Ik zie het lijk al dragen.

Gezegd wanneer men een sombere uitkomst voorziet. Het beeld is ontleend aan de droefenis van de lijkstoet.

Een *lijn* trékke.

Één lijn trekken.

Hetzelfde standpunt innemen, samenwerken. Men denkt aan samen een schuit voorttrekken. Duits: *an dem selben Seile ziehen*; Engels: *to pull at the same rope*; Frans: *tirer sur la même corde*.

***Lijn* trékke.**

Lijn trekken.

Werkzaamheden ongemotiveerd rekken om ander werk te ontlopen. Lang doen over gemakkelijk werk noemde men 'een lange lijn'.

Iemes mar òn 't *lijntje* haauwe.

Iemand maar aan het lijntje houden.

Iemand nodeloos lang laten wachten.

Zuutjes, dan breek 't lijntje nie.

Zoetjes, dan breekt het lijntje niet.

Niet te haastig. Oorspronkelijk waarschijnlijk de uitspraak van de schipper op de schuit die door het paard voortgetrokken werd. Vergelijk Duits: *Sacht mit Bedacht hat es weit gebracht*; Engels: *fair and slow goes far in a day*; Frans: *qui va doucement, va loin*.

Ze hi al heel lang lillekers zitte vange.

Ze heeft al heel lang lelijkerds zitten vangen.

Gezegd van een ontevreden, chagrijnig kijkend meisje.

Ze hán d'r d'n hillen dag zitte limmeneere èn kósse nog amper óp d'r been staon.

Ze hadden er de hele dag zitten drinken en konden nog amper op hun benen staan.

Letterlijk zou dat betekenen: 'ze hadden goed ingenomen' of 'ze waren goed van limonade voorzien.' *Ze ware goewd gelimmeneerd*.

Die limmeneert ók 'n skón èind wég.

Die 'limmeneert' ook een 'schoon' eind weg.

Die lust ook graag een borreltje. *Limmeneere* zou teruggaan op Frans *illuminer* dat onder meer 'de feestverlichting aansteken' betekent. Met ons denken velen simpelweg aan limonade (*limmenade*). Vooral omdat er zoveel schertsende bewoordingen in dit verband gebruikelijk zijn in ons dialect, lijkt het niet onwaarschijnlijk. De Bont geeft evenals Verhoeven *illumineren*, en Endepols *illimminere*.

Ónze Lindert waar zó lui, zin Stiejn, hij traowde 'n weuw mi aacht jóng.

Onze Leendert was zo lui, zei Stien, hij trouwde een weduwe met acht kinderen.

Iemes *links* laote ligge.

Iemand links laten liggen.

Iemand negeren. Vergelijk Duits: *einen links liegen lassen*; Engels: *to give someone the cold shoulder*; Frans: *tourner le dos à quelqu'un*.

De *lip* laote hange.

De lip laten hangen.

Dit betekent vooral bedroefd en teleurgesteld zijn.

***Lóchjes* gebeerd èn toch veul bagge.**

'Lichtjes gebeerd' en toch veel biggen.

Ook vlug en oppervlakkig werk kan goede resultaten opleveren.

't Is mar *lóchjes* in-mekare gefrót.

Het is maar slecht in elkaar gezet.

Ik wor 'n bietje *lócht* in de kop.

Ik word een beetje licht in het hoofd.

Ik krijg een licht gevoel in mijn hoofd.

't Is mar *lócht* volk.

Het is maar 'licht' volk.

Het zijn maar oppervlakkige mensen, zonder veel verstand.

't Wèijt lèkker *lócht*.

Het waait lekker luchtig.

De wind is heerlijk koel.

'n *Lócht* ès 'n vaol hémd.

Een lucht als een vuil hemd.

Gezegd van een donkere, dreigende lucht.

't Is d'r gin hóg *lócht* mér!

Het is er geen hoge lucht meer!

De vriendschap is voorbij.

't Is 'n klaor *lócht* vandaag.

Het is vandaag helder weer.

Hij hi alt van dieje *lóchte* praot (vèil).

Hij heeft altijd van die 'lichte' praot (veil).

Hij verkoopt altijd lichtzinnige/schuine praot.

't Is mar *lóchten* timmer.

Het is maar 'lichte timmer'.

Dit betekent lichte, zwakke bouw en kan gezegd worden van bouwwerk, maar ook van mensen. Met dat laatste bedoelt men dan dat de bovenkamer zwak gemeubileerd is en dat er dus van weinig intelligentie sprake is.

Iemes *de loef afsteeke*.

Iemand de loef afsteken.

Iemand overtreffen. Ontleend aan de scheepvaart; *de loef* is die zijde van het schip die de wind treft. De wind wordt onderschept door een vaartuig dat 'de loef afsteekt'. Vergelijk Duits: *einem Schiffe die Luv abgewinnen (abstehen)*; Engels: *to cut a person out*.

Wè is dè toch *unne loeflènder*.

Wat is dat toch een luiwammes.

Gezegd van iemand die de kantjes eraf loopt.

Iemes 'n *loer drèije*.

Iemand een loer draaien.

Iemand beetnemen. Misschien ontleend aan de valkenjacht waar met een loer (lokvogel als schijnprooi) gedraaid wordt om de valk terug te brengen naar de valkenier.

Wè 'ne kaoie *loerrie*, 't lékt wèl skóttelwòtter.

Wat een slechte 'loerie', het lijkt wel afwaswater.

Gezegd van slechte koffie of andere drank.

't Is mar lierrielaowe loerrie.

Het is maar 'lierielauwe loerie'.

Gezegd van flauwe, halfwarme dranken.

Hij ha 'n gruun lokkertje in z'n bovetès.

Hij had een groen lokkertje in zijn bovenzak.

Lokkertje is het dialectwoord voor 'pochetje, lefdoekje'.

Ès lómp zén zeer din, dan verrèkte gé van de péént.

Als lomp zijn zeer deed, dan had jij erg veel pijn.

Gezegd tegen een heel lomp figuur. (Zie ook *groot*.)

D'r zén nog lómperikke zat, zin Lindert, èn ie zaag z'n èigen in de spiegel.

Er zijn nog lomperiken zat, zei Leendert, en hij zag zichzelf in de spiegel.

Zelfkennis siert de mens...

't Is lood um aauw éézer.

Het is lood om oud ijzer.

Gezegd wanneer iets vrijwel hetzelfde is.

Hij waar út 't lood geslage.

Hij was uit het lood geslagen.

Hij was ontdaan. *In 't lood* betekent 'recht'; men moet hier aan schietlood denken. Vergelijk Frans: *sortir d'aplomb, perdre son aplomb* (van zijn stuk raken).

Ik kan teejge élk loon wérke, è'k mar wè in m'n haand kréég... èn ès 't mar gin ilt is...

Ik kan tegen elk loon werken, als ik maar wat in mijn handen krijg... en als het maar geen eelt is.

Loon nor wérke.

Loon naar werken.

Naar behoren gehonoreerd. Vergelijk Duits: *wie die Arbeit, so der Lohn*; Engels: *his deserts, his due*; Frans: *tel travail, tel salaire*.

Beeter unne kaoie loop ès unne kaoie koop.

Beter een kwade loop dan een kwade koop.

Het is beter zich van de markt op de hoogte te stellen dan meteen een miskoop aan te schaffen.

We zén loopes.

We zijn te voet.

Soms hoor je de dubbelvorm *loopes te voewt*.

Hij waar wir in de lorum.

Hij was weer in de lorum.

Hij was weer dronken. Misschien is er verwantschap met Latijn *delirium* (WNT).

Ónze Jan is toch zónne lózzie!

Onze Jan is toch zo'n 'lozie'!

Lózzie is het woord voor 'horloge', maar ook voor 'horlogemaker'. Dat vak stond niet in hoog aanzien.

Wè leejde toch te lózzieje!

Wat lig je toch te 'loziën'.

Wat ga je toch suffig te werk.

Lillek in de luier, skón in de sluier.

Lelijk in de luier, knap in de sluier.

Een lelijke baby kan een knappe bruid worden.

We zén loops.

Iemes nie kunne *luchte* of ziejn.

Iemand niet kunnen luchten of zien.

Iemand niet kunnen uitstaan. *Luchte* betekent hier eigenlijk 'ruiken'.

Gin *luiszakkeréj!*

Geen luiszakkerij!

Geen rottigheid!

't Mót toch naauw *lukke* dè ge mekare zó wijd 'wég nog teejgekómt, wánne.

Het moet toch nauw lukken dat je elkaar zo ver weg nog tegenkomt, nietwaar.

Gezegd wanneer men denkt: 'dat zal toch niet gebeuren.'

Ik wil al dieje *lul* nie òn m'n kónt hébbe.

Ik wil al die kletspraat niet aan mijn gat hebben.

't Is 'ne goeie *lul*, mar hij moes ónder 'n pèrd hange.

Het is een goede lul, maar hij moest onder een paard hangen.

Het is een goedgezak, maar niet heus. Je kunt er niets mee beginnen.

Kriest is 'n groote *lulbóks*.

Christ is een grote 'lulboks'.

Hij is een kletsmaajor.

Driek is 'ne *lulhannes*.

Driek is een lulhannes.

Hij is een sukkel.

Wè zédde toch 'n *lulhoer*.

Wat ben je toch een 'lulhoer'.

Lulhoer is een grof woord voor kletsmaajor.

Ès lulle worst waar, ha hij 'n hil èind.

Als lullen worst was, had hij een heel eind.

Gezegd van een kletsmaajoor.

Ès lulle worst waar, ha hij 'n hil febriek.

Als lullen worst was, had hij een heel fabriek.

Ès lulle worst waar, hadde gij 'n skaauw vól.

Als lullen worst was, had jij een schouw vol.

In de schouw hingen de worsten te roken. Als variant wordt ook gezegd: ... 'n maand vól.

Gé hét goewd lulle (mar óns durskes ochèrm.)

Jij hebt goed lullen (maar onze meisjes ocharm.)

Jij hebt goed praten, maar zo eenvoudig is het niet.

Ze kunne beeter over oe lulle ès lùie.

Ze kunnen beter over je kletsen dan luiden.

Ge mótt próffeteere, zin Lullemans, èn ie gaaf de gist mi de kèrmis.

Je moet profiteren, zei Lullemans, en hij gaf de geest met de kermis.

Gezegd wanneer iets op het hoogtepunt mislukt.

Ja, gij lult lèkker!

Ja, jij lult lekker!

Ja, jij hebt makkelijk praten maar zo simpel is het niet.

Iemes in de lure légge.

Iemand in de luren leggen.

Iemand foppen, beetnemen of bedriegen. *Luur* komt in sommige Brabantse dialecten nog voor in de combinatie de '*luurkùrf*' (zie verderop onder dat woord), dat is de korf waarin de luiers, de natte pisdoeken, bewaard werden. Letterlijk betekent de uitdrukking: 'iemand in de luiers leggen', dus iemand als kind behandelen. Vergelijk daarmee de soortgelijke uitdrukkingen 'iemand in het pak doen' en 'iemand te kakken zetten'.

Ik lus van 't hil vèrke

Ik lust van het hele varken.

Ik lust alles.

Wè ge nie lust, itte mar 't urst.

Wat je niet lust, eet je maar het eerst.

Strenge eetregel voor kieskeurige kinderen.

Bléf toch nog 'n lutske èn buurt nog 'n pépke.

Blijf toch nog een poosje en 'buurt nog een pijpje'.

Lutske is een oud woord dat verwant is met *luttel* en Engels *little*.

Dè zal nog wèl 'n lutske ònloope.

Dat zal nog wel een poosje aanlopen.

Dat zal nog wel even duren.

De luurkùrf sti al klaar.

De luierkorf staat al klaar.

De baby-uitzet is al gereed.

Dur de maand valle.

M

Dur de maand valle.

Door de mand vallen.

Gezegd wanneer iemand niet slaagt; niet kan beantwoorden aan de verwachting; met schande iets moeten toegeven, ook wanneer men dat eerst ontkend heeft. Het schijnt dat men vroeger ongewenste vrijers wel in een mand met zwakke bodem wilde 'wegen'. Ter Laan legt een verband met een oud gebruik waarbij men een stropop door een korf liet glijden om meisjes die hun vrijer hadden afgewezen of die geen vrijer hadden, te bespotten. (Zie *gestùlpt*.)

Maans genóg zén.

Mans genoeg zijn.

Zelfstandig genoeg zijn. Duits: *Manns genug*; Engels: *to be man enough*; Frans: *être homme à*.

Alle maanskèirels die nie traowe, worre lötter zùipers of smérlappe, zin de pestoorsmeid.

Alle mannen die niet trouwen, worden later zuipers of smeerlappen, zei de pastoorsmeid.

Maansvolk dénkt dè ze ordelek zén, zin Door, umdè ze weejen òn wie ze mótte vraoge wór d'r skoewn stòn.

Manvolk denkt dat ze ordelijk zijn, zei Door, omdat ze weten aan wie ze moeten vragen waar hun schoenen staan.

Maansvolk vuul 't alt zó wijd ònkomme, zin Diejn, mar ze hén mistal de vèrkesziekt nie mér nóddig.

Manvolk voelt het altijd zo ver aankomen, zei Dien, maar ze hebben meestal de varkensziekte niet nodig.

Manskerels zijn altijd zo kleinzerig. 'Het ver aan voelen komen' betekent 'zich snel ziek voelen.'

Hij li alt over 'tzèlfde te maauwe.

Hij ligt altijd over hetzelfde te mauwen.

Hij moet altijd doorzeuren over dezelfde pietluttigheden.

Oewe malder vliejgt wég.

Je 'malder' vliegt weg.

Je gulp staat open. *Doe 'w klép dicht, anders vliejgt oewe malder wég.* *Malder* betekent letterlijk 'merel'. Soms wordt in plaats van *malder* ook *leuwerik* of *veugelke* gezegd.

Kan mén nie skille wie de mallemeule drèijt, ès ik 'r mar in zit.

Het kan mij niet schelen wie de mallemolen draait als ik er maar in zit.

Wie er verantwoordelijk is, vind ik niet belangrijk, als ik er maar van mag profiteren.

Mi man èn macht.

Met man en macht.

Met alle beschikbare krachten. Een verbastering van Middelnederlands 'met man ende maech', dat eigenlijk 'met (leen-)mannen en bloedverwanten' betekent.

Ze makt maneuvres.

Ze stelt zich aan.

Iemes de mantel útveege.

Iemand de mantel uitveegen.

Iemand flink de les lezen. Vergelijk Duits: *einem den Pelz ausklopfen*; Engels: *to dust a person's jacket*; Frans: *trouser la jaquette à quelqu'un*.

Zó muujg ès 'n maoi.

Zo moe als een made.

Zo moe als een hond. Doodmoe.

Daor sként de maon nog dur 't gutgat.

Daar schijnt de maan nog door het 'gootgat'.

Ze zijn daar nog heel primitief behuisd. Het *gutgat* is de afvoer van de spoelkeuken, de *geut*. Ook: *dur 't pleejgat*.

Raow maon, dooi óp de baon.

Ruige maan, dooi op de baan.

Wanneer de maan niet helder is, verdwijnt de nachtvorst.

Zó gauw de maon drie tote hi.

Zo gauw de maan drie 'tote' heeft.

Nooit. *Tote* zijn de twee uitsteeksels van de maansikkel.

Dè hèlpt nog 's teejge de maos, zin 't boerke, èn ie staak z'n skuur in brand.

Dat helpt nog eens tegen de muizen, zei het boertje, en hij stak zijn schuur in brand.

Hij kwaamp langs ès de Maos bé Bókhove.

Hij kwam langs als de Maas bij Bokhoven.

Hij kwam voorbij zonder te groeten, zonder iets te zeggen. (De naam van de rivier de Maas is qua uitspraak hetzelfde als *maos* met de betekenis 'muizen'.)

Alles mi maote, zin Kaatje èn ze goide d're mins 'n literse kan over z'n lijf.

Alles met mate, zei Kaatje, en ze gooidde haar man een literse kan over zijn lijf.

Alles mi maote, zin de snééjer èn ie sloewg z'n wijf mi de él.

Alles met mate, zei de snijder, en hij sloeg zijn vrouw met de el.

Snééjer is het oude woord voor kleermaker.

Iemes iets óp z'ne maow spèlle.

Iemand iets op zijn mouw spelden.

Iemand iets wijsmaken. Duits: *einem etwas auf den Ärmel binden*; Engels: *to pun a story on a person*; Frans: *en imposer à quelqu'un*.

Iets út de maow skudde.

Iets uit de mouw schudden.

Iets moeilijks met gemak verrichten; met weinig moeite iets ingewikkelds doen. Men moet voor de verklaring aan de wijde mouwen van vroeger denken. Vergelijk Duits: *etwas aus dem Ärmel schütteln*; Engels: *to knock something off; to turn them out by the dozen*; Frans: *faire une chose par-dessous la jambe*.

Dur de maoze van 't nét krùipe.

Door de mazen van het net kruipen.

Op slimme wijze aan de bepalingen van de wet ontsnappen. Ontleend aan de visvangst.

Vergelijk Duits: *durch die Lappen gehen*; Engels: *to crawl through a knothole*; Frans: *glisser entre les mains*.

Veul in de mars hébbe.

Veel in de mars hebben.

Goed bij het hoofd zijn. De *mars* is de korf waarin de marskramer zijn goederen draagt.

Ès mi Sint *Marte* de gaans óp 't ijs kunne staon, zulle ze mi de kèrst dur 't slijk mótte gaon.

Als met Sint Maarten de ganzen op het ijs kunnen staan, zullen ze met de Kerst door de slijk moeten gaan.

Vorst op Sint Maarten (11 november) wordt gevolgd door een periode van kwakkelweer.

Mi *Sunte Marte* de gaans óp 't ijs, dan is't weer mi de kèrst kaol van de wijs.

Met Sint Maarten de ganzen op het ijs, dan is het weer met de Kerst nog helemaal van de wijs.

Als het op 11 november al streng vriest, zal het weer nog lang in de war zijn. *Sunte* is de oudere dialectvariant van *Sint*.

***Sunte Marte*, blómmen óp de ruit, vur de kèrst de winter wir uit.**

Sint Maarten, bloemen op de ruit, voor de Kerst de winter uit.

Zie de vorige verklaringen bij Sint Maarten.

't Is 'n kaoi *maus* die mar een hülleke hi.

Het is een kwade muis die maar één holletje heeft.

Je moet niet voor één gat te vangen zijn.

Zé gi mi alleman meej meej.

Zij gaat met iedereen meteen mee.

Gezegd van een losbandige meid.

Meej dè-t-ie 't zin, gónk 't al fout.

Meteen toen hij dat zei, ging het al fout.

Zoo meej èn dan.

Zo af en toe.

Van *meet* af òn.

Van meet af aan.

Van het begin af. De *meet* is een begin- of eindstreep, waarschijnlijk teruggaand op Latijn *meta*, eindpaal.

Ès ge mót, dan wilde, zin de *meid* èn ze moes traowe.

Als je moet, dan wil je, zei de meid, en ze moest trouwen.

Ès ge pas góngt vréeje, moeste de *meid* baote de hëlster afrékke.

Als je pas ging vrijen, moest je de meid buiten de halster afrekken.

Buiten afscheid nemen.

Ge meugt mi mén doen wè ge wilt, zin de *meid*, ès ge mar van m'n lijf afléft.

Je mag met mij doen wat je wilt, zei de meid, als je maar van mijn lijf afblijft.

Krèk 'n heete *meid* over de stoppele.

Net een hete meid op de stoppelen.

Gezegd wanneer iets erg gehaast en ongecontroleerd verloopt.

'n Doodgoei *meid*, ge kunt 'r over loope, zin de pestoor; ze heejget nie gèir, mar ge kun 't wèl!

Een doodgoeie meid, je kunt erover lopen, zei de pastoor; ze heeft het niet graag, maar je kunt het wel.

'n Rijke *meid* traowe is óp 'ne vurmiddeg verdiend; 't is 'ne gèk die 't 'r um duu èn 'ne stómmerik die 't 'r um lót.

Een rijke meid trouwen is op een voormiddag verdiend; het is een gek die het erom doet en een stommeling die het erom laat.

Trouwen doe je uit echte liefde en daarbij is rijkdom mooi meegenomen.

't Is mistal zoo dè *meid* èn knècht d'r ofwèl vrééjt, ofwèl vècht.

Het is meestal zo dat meid en knecht er ofwel vrijt, ofwel vecht.

Dit herinnert aan vroeger tijden toen de boeren nog meiden en knechten hadden die er kwamen dienen.

't Is ùt, zin de *meid*, èn ze goide d're rok over de hég.

Het is uit, zei de meid, en ze gooide haar rok over de heg.

Fluitende *meide*, krèijende hénne èn brullende koei zén zèlde mar goei.

Fluitende meiden, kraaiende hennen en brullende koeien zijn zelden maar goeien.

Dit wordt gezegd wanneer meisjes fluiten. Zulk gedrag wordt onbetamelijk geacht. Vergelijk Engels: *A whistling woman and a crowing hen are neither good for God nor men.*

In *mèij* légge alle veugelkes 'n èij, behalve de koekoek èn de griet, die légge in de mèijmònd niet.

In mei leggen alle vogeltjes een ei, behalve de koekoek en de griet, die leggen in de meimaand niet.

'k Wó'k oe òn de *mèij* ha.

Ik wou dat ik je aan de mei had.

Gezegt tegen lastige kinderen. De achterliggende gedachte is dat kinderen in de meimaand naar buiten kunnen en daardoor minder lastig zouden zijn. In de winterperiode had men het meest te stellen met de kinderschaar.

In *mèij* over zeuve zómmers.

In mei over zeven zomers.

Dit is een doodoener tegenover kinderen die steeds vragen wanneer ze iets mogen.

Kaauwe *mèij*, gaauwe mèij.

Koude mei, gouden mei.

Natte mèij, bótter in de wèij.

Natte mei, boter in de wei.

Mèijreegen is vur d'n boer 'ne zeege.

Meiregen is voor de boer een zegen.

Vur mèines.

Voor menens.

Gezegd wanneer het 'menens' is; het spel wordt dus werkelijk gespeeld om de knickers. Voor hetzelfde zegt men ook *vur haauwes*: Het tegenovergestelde is *vur de flaowe kul*, ook wel *nie vur mèines* of *vur slès* (voor slechts) genoemd.

Wè zédde toch 'n rèin mèlkaors.

Wat ben je toch een smeerlap.

Wat ben je toch een smerige 'modderkruiper'. *Mèlkaors* is waarschijnlijk een variant (door medeklinkeromzetting en suizende r) op *mèrkaol*. Men bedoelt de modderkruiper die vroeger in regentonnen en drinkbakken van het vee voorkwam. *Rèin* is het dialectwoord voor onrein!

D'n diejen is toch zó tèij mèlke.

Die is toch zo taai melken.

Bij hem is het (geld) moeilijk los te krijgen. Het beeld is ontleend aan koeien die men moeilijk kan melken. *Tèij* is naast 'taai' ook 'lastig, moeilijk'.

Ge mót nie gòn mèlke mi 'n mèndje daor ginnen bòjem in zit.

Je moet niet gaan melken met een mandje waar geen bodem in zit.

Je moet voor je werk beslagen ten ijs komen.

D'n dieje mèlkte nie in 'n mèndje.

Die melk je niet in een mandje.

Die laat zich niet foppen.

Daor hédde meluuk ók nog!

Daar heb je hem ook nog!

Meluuk is een spotnaam die uit het Bargoens stamt: *meluk* is onder meer ‘zak, lijf’.

Hij héngt alt òn de léste mèm.

Hij hangt altijd aan de laatste mem.

Hij komt altijd op de laatste plaats; hij wordt slecht bedeed. *Mèm* betekent tepel. Het beeld is waarschijnlijk ontleend aan de biggen die bij de zeug gezoogd worden. De laatste ‘*mem*’ is meestal niet de beste. Ook wordt gezegd: *òn d’èffertste (aachterste) mèm hange*.

Mènjès zén gin kùrfkes!

Mandjes zijn geen korfjes!

Reactie op iemand die zegt: *ik mèn in toch ammel dè’t zoo zaat* (ik dacht toch werkelijk dat het zo zat). Men bedoelt dat de spreker het mis heeft.

Dè is ’t mènneke.

Dat is het mannetje!

Dit betekent ‘dat is je ware!’ Zo kan men zelfs zeggen: *’n goei wijf, dè is ’t mènneke!*

Ik wor ópnét jóng, zin ’t mènneke, vruger piste ik óp m’n klómpe èn nou wér.

Ik word opnieuw jong, zei het mannetje, vroeger plaste ik op mijn klompen en nu weer.

'n Klèin wit mènneke.

Een klein wit mannetje.

Dit zegt men wel voor een borreltje jenever (dat ijskoud geserveerd moet worden).

Ja, mar mènnekes zén gin wélfkes.

Ja, maar mannetjes zijn geen vrouwtjes.

Zie *Mènjes zén gin kùrfkes!*

Gezónde méense hébbe hónderd wénse, unne zieke hi d'r mar een.

Gezonde mensen hebben honderd wensen, een zieke heeft er maar een.

De zieke wenst niets dan gezondheid.

Makt 's ménsie, anders komde wir te laat.

Maak eens 'mensie', anders kom je weer te laat.

Ménsie make betekent 'toebereidselen treffen'.

Hij mótt alt zó ménteneere èn òngaon.

Hij moet altijd zo lamenteren en overdreven doen.

Mèrge bréngel

Morgen brengen.

Dat kun je net denken; vergeet het maar; het gebeurt niet. Vergelijk Duits: *ja, übermorgen; ja Kuchen!* Engels: *catch me!* Frans: *ah bien; bonjour!* Vergelijk de zegswijze *mèrge bakkoek* die Henk Janssen noemt voor de regio Oss-Heesch. (Ook *mèirge* wordt gezegd.)

Mèrge kùmt 'r nog 'nen dag wór de maos nog nie òn gebeejten hébbe.

Morgen komt er nog een dag waar de muizen nog niet aan gebeten hebben.

Dus haast je langzaam.

Mèrge mot of d'n haon kepot.

Morgen mist of de haan kapot.

Dit zei men als de haan laat (tegen de nacht) nog kraaide.

Unne zieke mèrge, unne gezónden dag.

Een zieke morgen, een gezonde dag.

Deze spreuk is gestoeld op een optimistisch weerinzicht.

Zó groot ès mèrge d'n hillen dag.

Zo groot als morgen de hele dag.

Heel groot.

Dónker mèrges geeve klaor daag.

Donkere morgens geven klare dagen.

Op een grauwe ochtend volgt een heldere dag.

Bréng 't bezuuk òn Meria reegen, firteg daag dan dieje zeegen.

Brengt Maria Boodschap regen, dan regent het veertig dagen.

Maria Boodschap (ook Maria Visitatie genoemd) wordt gevierd op 25 maart.

D'r is ginne mèrt zó goewd of 't sneuwt óp d'n boer z'nen hoewd.

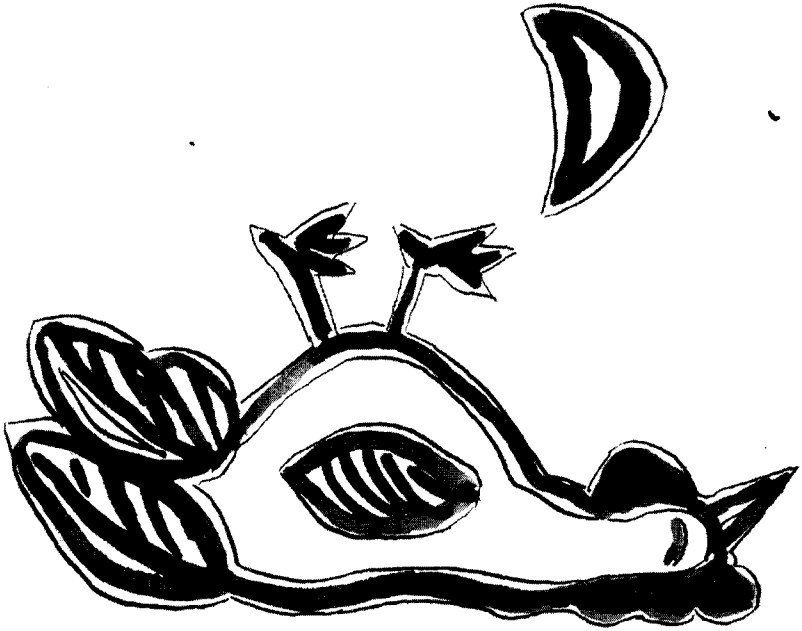
Daar is geen maart zo goed of het sneeuwt op de boer zijn hoed.

In maart krijg je nog winters weer.

Mèrt mot, kaauw èn nat, kórre zat in élk vat.

Maart mist, koud en nat, koren zat in elk vat.

Een kille maart is de voorbode van een rijke oogst.

Mèirge mot of d'n haon kepot.

'nen Dreuge mèrt is guldès wèrd.

Een droge maart is guldens waard.

Wanneer maart droog is, belooft dat een goede oogst.

Stieft 't in mèrt, dan is 't d'n boer gèld wèrd.

Stuift het stof in maart, dan is het de boer geld waard.

Maart met veel wind zou een goed voorteken zijn voor de boer.

Gé gòt ónder de mèrt.

Je gaat onder de markt.

Jij gaat onder de gangbare prijs. (Ook gezegd als: *Ge bedèrft de mèrt.*)

Bé 't skèije van de mèrt.

Bij het scheiden van de markt.

Bij de afloop van een zaak. *Skèije* moet hier opgevat worden als het verrekenen na afloop van de handel.

Van alle mèrte thaus.

Van alle markten thuis.

Gezegd van veelzijdig bedreven mensen. Vergelijk Duits: *in allen Sätteln gerecht sein*; Engels: *to be for all waters*; Frans: *être de tous les métiers*.

D'n diejen hi z'n mès dicht bé z'n hart zitte.

Die heeft zijn mest dicht bij zijn hart zitten.

Dit zegt men van iemand die kort aangebonden is. In plaats van *mès* zegt men ook *strónt*.

Hij draagt z'n mès hóg

Hij draagt zijn mest hoog.

Hij is erg verwaand.

Ik ha 'm liever in 't mès ès in de kost.

Ik had hem liever in de mest dan in de kost.

Ik had hem liever voor de mest dan voor de kost. Gezegd van iemand die te duur is om in de kost te hebben, omdat hij te weinig presteert.

Zó nat ès mès.

Zo nat als mest.

Heel nat.

't Més snééjt òn twee kante.

Het mes snijdt aan twee kanten.

Gezegd wanneer men twee vliegen in één klap slaat. Men bedoelt dat men aan beide kanten geld verdient. Het beeld is waarschijnlijk ontleend aan een ploegschaar. Vergelijk Duits: *er hat einen doppelten Schnitt*; Engels: *it cuts both ways*; Frans: *trancher des deux côtés*.

't Duurt hier van Mestricht tot Alderhèllige.

Het duurt hier van Maastricht tot Allerheiligen.

Het duurt hier een eeuwigheid.

Mi Sunte Methijs nog gin ijs, mar half mèrt mi kaar èn pèrd over Maos, Waol èn wèrd.

Met Sint Mathijs nog geen ijs, maar half maart met kar en paard over Maas, Waal en (uiter)waarden.

Dit gezegde zou op de late harde winter slaan van 1929. De betekenis is: denk niet te gauw dat de winter voorbij is. Sint Mathijs valt op 24 februari.

Korte métte make.

Korte metten maken.

Iets snel afhandelen en uit de wereld helpen. Dit gaat waarschijnlijk terug op de monniken die hun dagelijkse 'metten' afraffelen. Vergelijk Duits: *nicht viel Federlesens machen, kurzen Prozess machen*; Engels: *to cut matters short*; Frans: *couper court à quelque chose*.

Ieder z 'ne meug, zin d'n boer, èn ie fraat pèirdevéége.

Ieder zijn meug, zei de boer, en hij vrat paardenvijgen.

Ieder z 'ne meug, zin de gèk, èn ie sniej 't mager van 't spèk.

Ieder zijn meug, zei de gek, en hij sneed het mager van het spek.

Haauwde gé gaauw oewe meule!

Hou jij gauw je molen!

Hou jij je mond! *Meule* verwijst hier naar de malende tanden.

Wè is dè toch 'n meulepèrd.

Wat is dat toch een molenpaard.

Gezegd van een logge, grofgebouwde vrouw.

Wè zédde toch 'n (aauw) meut een!

Wat ben je toch een (ouwe) meut!

Wat ben je toch een kletsmaajor.

Daor zit meziek in.

Daar zit muziek in.

Daar wordt veel van verwacht; daar kan veel aan verdiend worden.

Waarschijnlijk gaat muziek hier terug op 'de klinkende munt', het rinkelen van geld.

Wór óp meziek gedanst wordt, daor sli d'n duvel de maat.

Waar op muziek gedanst wordt, daar slaat de duivel de maat.

Muziek en dans werden vroeger vaak als verderfelijk ervaren. Dit vermaak zou Satanskracht hebben volgens het vroegere bijgeloof.

Meziek is de maat van alle minse.

Muziek is de maat van alle mensen.

Iedereen is gesteld op muziek.

Ge gòt mi óns *Miej* gin élf uurre lùie.

Je gaat met ons Mie geen elf uur luiden.

Je houdt mijn vrouw niet zo makkelijk voor het lapje. *Miej* wordt vaker gebruikt in de betekenis ‘vrouw’; zo noemt men ook bij het kaartspel de vrouw *de miej*.

't Is mooi geweejst, zin *Miej* èn ze ha mar inne keer gedanst.

Het is mooi geweest, zei Mie en ze had maar een keer gedanst.

Ze makt mienekes.

Ze stelt zich aan.

Mienekes is verwant aan het Franse *mine* en betekent ‘gebaar, gelaatsuitdrukking’.

Ze hébbe daor mienekes vèil.

Ze hebben daar rare manieren.

Ze stellen zich daar aan.

Wè zédde toch ammel òn 't miermoere.

Wat ben je toch allemaal aan het ‘miermoeren’.

Wat ben je toch allemaal aan het rommelen. (Ook wel *miere*).

Ik doe wè'k kan, zin Mies Muujg èn ie din niks.

Ik doe wat ik kan, zei Mies Moe en hij deed niets.

Stóm ès de mieter.

Stom als de mieter.

Oerstom.

Gift 'm (slòt 'm) óp z'n mieter!

Geef hem (sla hem) op zijn mieter!

Geef hem op zijn donder.

't Hèlpt gin mieter.

Het helpt niets.

't Gi gelijk nor de mieter.

Het gaat allemaal naar de mieter.

Het gaat allemaal naar de haaien. Men zegt ook: *'t gi gelijk nor de kloote.*

Laote we mekare gin mietje noeme.

Laten we elkaar geen mietje noemen.

Laten we elkaar niets wijsmaken; laten we de dingen bij de naam noemen. De betekenis is ongeveer: 'we doen niet alsof we een meisje voor hebben'; 'we verbloemen niets'.

Van mik worde dik, van brood worde groot.

Van mik word je dik, van brood word je groot.

Gezegd tegen kinderen die geen (rogge-)brood lusten, maar (melk-)mik willen hebben. Mik werd beschouwd als luxe brood.

't Zit te strak in m 'ne mik.

Het zit te strak in mijn kruis.

Mik is ook de plaats waar de benen beginnen; het kruis.

D'n dieje, dè is de mikkemaot.

Die is de 'mikkemaot'.

Dat is de belhamel.

Uurst zén't minnebroeders, zin Han Haffel, mar nõdderhand zén't kraushirre.

Eerst zijn het Minnebroeders, zei Han Haffel, maar naderhand zijn het Kruisheren.

De liefde van de man is vooral seksueel getint.

De mins is 't grótste ès ie knielt.

De mens is het grootst, als hij knielt.

Wanneer de mens door de knieën gaat voor God is hij het grootste.

Dieje mins is stóm van geleerdighèd.

Die man is stom van geleerdheid.

Gezegd van verstrooide, geleerde mensen.

D'r waar mar anderhalve mins èn 'ne pèirdekop.

Er was maar anderhalve mens en een paardenkop.

Er was bijna niemand. Dit komt waarschijnlijk uit het volksboek van Uilenspiegel, die op een keer als kind alleen thuis was en dit geantwoord zou hebben op de vraag of er iemand thuis was. De bezoeker die de vraag stelde, keek vanaf zijn paard over de onderdeur binnen.

Èn de mins din wè de vrouw zin.

En de man deed wat de vrouw zei.

Het klinkt bijna bijbels; de vrouw had altijd al de broek aan.

'ne Mins die lééj 't mist van de dinger die-t-ie mist.

Een mens die lijdt het meest van de dingen die hij mist.

'ne Mins is zó jóng ès z'n vrouw d'r èige vuult.

Een man is zo jong als zijn vrouw zich voelt.

De man zal zich aanpassen aan zijn vrouw.

't Is unne goeie mins, mar hij moes hoi lusse..., dan kós ie vur pèrd durgaon.

Het is een goede kerel, maar hij moest hooi lusten..., dan kon hij voor paard doorgaan.

Het is een goede kerel, maar niet heus.

't Is zó wijd mis ès't kan, zin de mins, de gèit kepot èn de vrouw beeter.

Het is zo ver mis als het kan, zei de man, de geit kapot en de vrouw beter.

Unne mins is ginnen èipel.

Een mens is geen aardappel.

Een mens heeft gevoelens. (Ook *èrpel* wordt gezegd.)

Unne nakende mins sti overal bloot vur.

Een naakte mens staat overal bloot voor.

Een mens moet altijd zelf zijn eigen problemen maar op zien te lossen.

'Alle minse!' zin de begéén èn ze kuste de paoter.

'Alle mensen!' zei de begijn en ze kuste de pater.

In deze zeispreuk wordt gespeeld met 'alleminse' als uitroep en de letterlijke betekenis.

De minse meuge mén nie, zin Tijn Uilespiejgel, mar ik hé't 'r ók nor gemakt.

De mensen mogen mij niet, zei Tijn Uilenspiegel, maar ik heb het er ook naar gemaakt.

De minse mótte praote, zin Toon Pan, want de beum kunnen 't nie.

De mensen moeten praten, zei Toon Pan, want de bomen kunnen het niet.

De minse praote d'r skaand af.

De mensen praten er schande over.

Gezegd van iets ongehoords.

Ès groote minse praote, mótte hangórre stil zén.

Als grote mensen praten, moeten kleine kinderen zwijgen.

Terechtwijzing voor luidruchtige kinderen.

Ge hét minse èn potleuj èn't skrééft allebèij.

Je hebt mensen en potloden en het schrijft allebei.

Dit zeggen we vooral schamperend bij geëtaaleerde domheden.

Ge mó't de *minse* nie in d're kraom skijte, vurdè ze ùtgepakt zén.
Je moet de mensen niet in hun kraam schijten, voordat ze uitgepakt zijn.

Je moet de mensen niet in de rede vallen.

Hoe meer *minse* ik kén, hoe meer ik mi m'nen hónd óp héb.

Hoe meer mensen ik ken, hoe meer ik met mijn hond op heb.

Van een hond kun je altijd op aan, van mensen zelden.

***Minse* die alles beeter weejte, kunne niks mér leere.**

Mensen die alles beter weten, kunnen niets meer leren.

Gezegd wanneer iemand te eigenwijs is om goede raad aan te nemen.

Irleke *minse* kunde allemòl kenne; die hén haor óp de nagels.

Eerlijke mensen kun je allemaal kennen; die hebben haren op de nagels.

Echt eerlijke mensen zijn er geen.

's Minse zin is 's *minse* leeve, ók al is 't 'r 'n koew wijd neeve.

's Mensen zin is 's mensen leven, ook al is het er een koe ver naast.

Wat de mens graag doet, is altijd goed.

Van féén *minse* èn fééne reege worde 't hardste bezèkt.

Van fijne mensen en fijne regen word je het hardste bezeikt.

'Fijne' mensen en motregen zijn bedrieglijk. *Féén* betekent 'fijnzinnig' maar ook 'gierig'.

Zatte *minsen* èn klèin jóng zégge óngevraagd de wórrènd.

Zatte mensen en kleine kinderen zeggen ongevraagd de waarheid.

Dronkelappen en kleine kinderen zeggen wat er op hun hart ligt.

Wè's dè toch 'n lillek *mirakel*!

Wat is dat toch een lelijk mirakel!

Gezegd van een lelijke of vervelende vrouw.

Dè's óp èige *misse* nie gewaasse.

Dat is op eigen erf niet gewassen.

Dat komt niet uit eigen koker. Het woord *misse* voor 'erf' is waarschijnlijk een metonymie van 'mesthoop' en inderdaad *laag de mès-hoop dik midden óp de misse*.

Ge mó't oewen èige *misse* mar keere.

Je moet je eigen erf maar schoonvegen.

Je moet je met je eigen zaken bemoeien.

Ik doe gin twee *misse* vur een gèld.

Ik doe geen twee missen voor één geld.

Ik doe niet twee keer hetzelfde. Elke (heilige) mis moet betaald worden.

Wè d'n dieje daor verdient, dè's nie *misselek*.

Wat die daar verdient, dat is niet misselijk.

Dat is heel wat.

Gelukkig zit ik 'r nie tusse, zin de *mister*, èn z'n jóng waren òn't vèchte.

Gelukkig zit ik er niet tussen, zei de meester, en zijn leerlingen waren aan het vechten.

Nie ammel innins, zin de *mister*, èn niemes staak z 'ne vinger óp.

Niet allemaal tegelijk, zei de meester, en niemand stak zijn vinger op.

Orde mó't 'r zén, zin de *mister*, èn ie zaat in d'n bak.

Orde moet er zijn, zei de meester, en hij zat in de bak.

Hónderd *misters*, negenènnegentig gèkke...

Honderd meesters, negenennegentig gekken.

Wie d'n auwe *módde* kan lééje, kùmt vanèiges in de nééje.

Wie de oude mode kan lijden, komt vanzelf in de nieuwe.

Als je je kleding lang genoeg bewaart, komt die vanzelf weer in de mode.

Gò daor nie in d'n hof ligge *modde*.

Ga daar niet in de tuin liggen 'modden'.

Het werkwoord *modde* dat Verhoeven en De Bont ook geven, heeft als betekenis 'knoeien, modderen, slordig werken'.

***Moddekevaol* dè ge d'r zét.**

'Moddekevuil' dat je daar bent.

Ès *moddekevaol* d'n hèrd ùtkeert, dan laache alle huukskes.

Als 'moddekevuil' de woonkamer veegt, dan lachen alle hoekjes.

De hoekjes weten dat ze vergeten worden.

***Moeier worre* is 'n wónder, mar *moeier zén* 'n hil gedónder.**

Moeder worden is een wonder, maar moeder zijn een heel gedonder.

Het moederschap is mooi maar moeilijk.

Ge kunt nie meer toegegeven ès de *moeite*.

Je kunt niet meer toegeven dan de moeite.

Gezegd wanneer men iemand aanraadt een stap te maken die nauwelijks risico geeft.

Zónder *moeite* hédde niks ès laos èn lang haar.

Zonder moeite heb je niks dan luizen en lange haren.

Om iets te bereiken, moet je willen werken.

'ne *Moel* ès 'n skuurdeur.

Een muil als een schuurdeur.

Gezegd van een heel grote mond

'ne Grootte *moel* kréége

Een grote muil krijgen.

Dit kan betekenen: 1. afgesnauwd worden (*ge kunt 'ne grootte moel kréége égge zówiets doet*); 2. een grote mond hebben (*die jóng begien-nen ók al 'ne grootte moel te kréége*).

Diej móttén alt over aander minse gòn zitte *moele*.

Die moeten altijd over andere mensen gaan zitten 'muilen'.

Die moeten altijd roddelen en kwaadspreken. Ouderwets.

Hij ha al meej 'n *moelpeer* óp z'n bakkes te pakke.

Hij had al meteen een muilpeer te pakken.

Een muilpeer is hier 'een harde klap op het gezicht'.

Hij viejt 'n *moelpeer* teejge de kaauw.

Hij nam een borrel tegen de kou.

Óp goei *moes* mótt 't 'ne naacht gevrórre hébbe.

Het moet op goede boerenkool een nacht gevrozen hebben.

De boerenkool is pas geschikt voor de stampot (*de petôzzie*) na een nacht vorst.

't Is 'n *moetje*.

Het is een moetje.

Gezegd wanneer een stelletje *moet* trouwen.

Wè leejde toch wer lang te *moieke*!

Wat lig je toch weer lang te treuzelen.

Vergelijkbaar met *ózzikke*.

't Blinkt 'r ès bé 'ne *mol* ónder z'n stèrtje.

Het blinkt er als bij een mol onder zijn staartje.

Dit zeggen we als het ergens heel proper is.

Ge hoef 't mar te zéggen èn oewe mónd gi ope.

Je hoeft het maar te zeggen en je mond gaat open.

Deze uitdrukking betekent ongeveer hetzelfde als *bestélt d'n hónd èn blaft zèlf* (je kunt makkelijk commanderen, maar denk niet dat je bevelen ook opgevolgd worden).

Iemes nor z'ne mónd praote.

Iemand naar zijn mond praten.

Iemand zeggen wat hij graag hoort; iemand vleien. Eigenlijk betekent dit letterlijk 'meteen ingaan op dat wat gezegd wordt', 'handelen naar de smaak van iemand'. Vergelijk Duits: *einem nach dem Mund sprechen*; Engels: *to butter up a person*; Frans: *abonder dans le sens de quelqu'un*.

Mi de mónd vól taand stòn.

Met de mond vol tanden staan.

Niet weten wat men moet zeggen; geen woorden weten te vinden. Vergelijk Duits: *dastehen wie aufs Maul geschlagen*.

Wè ge spaort út oewe mónd, dè is vur kat of hónd.

Wat je spaart uit je mond, dat is voor kat of hond.

Iets wat je jezelf ontzegt, daar gaat iemand anders mee vandoor.

Mòndeg haauwe.

Maandag houden.

Dit betekent op die maandag niet of heel laat op het werk verschijnen. Vergelijk Duits: *blauen Montag machen*; Engels: *to keep Saint Monday*; Frans: *faire le lundi; fêter saint lundi*.

Unnen blaowe mòndeg.

Een blauwe maandag.

Een heel korte tijd die eigenlijk niet meetelt en geen naam mag hebben. Vooral gezegd wanneer iemand ergens heel kort in functie is geweest. Het bijvoeglijk naamwoord blauw had in de Middeleeuwen en later de betekenis nietig, van geen waarde. Vandaar dat blauwe maandag gebruikt wordt voor een korte periode van geen of weinig betekenis. Een blauwe maandag was een maandag die niet meetelde omdat men die als feestdag beschouwde, en een soort verlenging van de zondag. (Zie ook *blaowe*.)

Hij waar goewd móndfiat.

Hij was goed mondfiat.

Gezegd van een welbespraakt persoon. *Móndfiat* = ad rem.

Ès d'r 'ne mònnikka in d'r gat spult, vreugt ze wór 't kèrmis is.

Als er een harmonica in haar gat speelt, vraagt ze waar het kermis is.

Gezegd van een heel domme gans. Een harmonica is een accordeon.

Ók 'n aauw mònnikka makt meziek ès ge mar kunt speule!

Ook een oude harmonica maakt muziek als je maar kunt spelen!

Gezegd van oudere mensen die de liefde nog willen bedrijven.

Gelijke mónnikke, gelijke kappe.

Gelijke monniken, gelijke kappen.

We behandelen iedereen gelijk. Vergelijk Duits: *gleiche Brüder, gleiche Kappen*.

't Is mónnikewèrk.

Het is monnikenwerk.

Gezegd van langdurig werk, dat met veel geduld uitgevoerd moet worden en weinig opbrengt. Vergelijk Duits: *leeres Stroh dreschen*; Engels: *to lose one's labour*; Frans: *travail de bénédictin*.

Ik zal 't *mooi* mi oe make.

Ik zal het mooi met je maken.

Ik zal je een goed voorstel doen.

Stikt de *moord*.

Steek de moord.

Boze verwensing. 'De moord steke u' betekende oorspronkelijk 'dat de moord je treffen mag' (vgl. Ter Laan 2003: 235). Het heeft dus niets met stikken te maken.

Iemes *mores* leere.

Iemand *mores* leren.

Iemand streng terechtwijzen. *Mores* is Latijn voor 'gewoonten, zeden'. Duits: *einem Mores lehren*.

Dè durske is 'ne *morkolf*.

Dat meisje is een meerkol.

Gezegd van een luidruchtig en opzichtig gekleed meisje op vrijerspad. Hier wordt verwezen naar de bonte kleuren en de krijgsgeluiden van de meerkol ofwel vlaamse gaai.

Hij ha *mos* tusse z'n taand.

Hij had mos tussen zijn tanden.

Hij had groenige aanslag op z'n tanden.

Ze han d'r wir 's *mot*.

Ze hadden er weer eens mot.

Ze hadden weer eens ruzie.

***Mot* is de moeier van alle weer.**

Mist is de moeder van alle weer.

Als het mistig is, kan het alle kanten opgaan met het weer.

Iets gaauwèchtig in de *mot* hébbe.

Iets vlug in de mot hebben.

Dit betekent ‘iets meteen in de smiezen hebben.’

Wè'n *mothuif* is't toch, wor.

Wat een ‘mothuif’ is het toch, nietwaar.

Gezegd van een huisvrouw die altijd in de rommel zit.

***Móttén* is dwang èn janken is kéenderzang.**

Moeten is dwang en huilen is kinderzang.

Gezegd tegen kinderen die iets niet graag doen.

Ik maag de *mòzzele* kréége ès't nie waar is.

Ik mag de mazelen krijgen als het niet waar is.

Gezegd om de stelligheid van een bewering te onderstrepen.

Van 'n *mug* unnen óllifant make.

Van een mug een olifant maken.

Erg overdrijven; een kleinigheid geweldig opblazen. Duits: *aus einer Mücke einen Elefanten machen*; Engels: *to change a fly into an elephant*; Frans: *faire d'une mouche un éléphant*.

Van de *mugge* nor de bléndoaze.

Van de muggen naar de blinddazen (steekvliegen).

Van kwaad tot erger.

Dè's 'n steevige *mùì*, de die!

Dat is een stevige tante!

Gezegd van een dikke vrouw.

Hij li alt (in z'ne nést) te *mùike*.

Hij ligt altijd (in zijn bed) te luieren.

Mùike betekent oorspronkelijk ‘appels of peren te rijpen leggen op een donkere plaats (bijv. in het hooi’. Men spreekt dan ook van ‘*ne mùik appel*’.

Wè'n mothùif is 't toch, wor.

Dè mùiske hi nog 'n stèrtje.

Dat muisje heeft nog een staartje.

Er zitten nog vervelende gevolgen aan. Een kleine muis kan onvermoed een lange staart hebben.

Hédde oewe mùlder gestoote?

Heb je je 'mulder' gestoten?

Heb je je geslachtsdeel pijn gedaan?

Oo, zate oewe mùlder te wèrme.

O, zat je je 'mulder' te warmen.

Gezegd tegen iemand die op de radiator zit.

Wè kekte mùlderig.

Wat kijk je slaperig.

Mi de mùlders gòn biechte.

Met de molenaars gaan biechten.

Dit betekent dat men alles tot het allerlaatste uitstelt. De molenaars zouden het voor de feestdagen te druk hebben om te gaan biechten.

Ik maag oe wèl mi mùldersweer èn de wénd van aachtere.

Ik mag je wel met molenaarsweer en de wind van achter.

Gezegd van iemand die men eigenlijk niet mag.

D'n dieje hi zeejker z'ne mùlk nog nie gehad.

Die heeft zeker zijn melk nog niet gehad.

Dit zegt men van een kleine schreeuwlelijk.

Nie gebóttèrd èn toch mùlk.

Niet geboterd en toch karnemelk.

Gezegd wanneer men een meevaller heeft zonder dat men er iets voor heeft hoeven doen.

Hij hi daor hil wè in de mùlk te brokkele.

Hij heeft daar heel wat in de melk te brokkelen.

Hij heeft daar veel te vertellen.

Mùlkenbriens, kaoie kost!

'Melkenbriens', slechte kost!

Spottend gezegd door kostgangers die de dunne karnemelksepap bij de boer beu waren.

Die is bang dè d'r mundje eer versleejten is ès d'r kuntje.

Die is bang dat haar mondje eerder is versleten dan haar kontje.

Gezegd van een vrouw die weinig spraakzaam is.

Mussestrónt óp oewe kanus!

Mussenstront op je hoofd!

Treiterantwoord aan kinderen die vragen 'wat krijg ik dan?'

Z'n muts sti skeejf.

Zijn muts staat scheef.

Gezegd van iemand die slecht gehumeurd (of dronken) is. Vergelijk Duits: *die Mütze schief aufhaben*; Engels: *to have one's hair combed the wrong way*; Frans: *avoir mis son bonnet de travers*.

't Is muujg weer.

Het is moe weer.

Het is loom weer.

De muurre hén órre.

De muren hebben oren.

Voorzichtig; we kunnen afgeluisterd worden. Duits: *die Wände haben Ohren*; Engels: *the walls have ears*; Frans: *les murailles ont des oreilles*.

N

Zó lillek ès de *naacht*.

Zo lelijk als de nacht.

Gezegd van een zaak of persoon die heel lelijk is.

Winterse *naachte* èn mèskesgedachte veraandere zés kirres in 't uur.

Winterse nachten en meisjesgedachten veranderen zes keer in het uur.

Beiden zijn zeer grillig.

De minse van 't koor viejten alt nog 'n *naachtwakerke* nò de rippetisie.

De mensen van het koor namen altijd nog een 'nachtwakertje' na de repetitie.

Ze namen nog een borreltje, een slaapmutsje.

Dè kunde ginne *naam* geeve.

Dat kun je geen naam geven.

Dat is onverklaarbaar.

Dè mag gin *naam* hébbe.

Dat mag geen naam hebben.

Dat is niet belangrijk; dat heeft geen betekenis.

Ès ge de naam hét van vruug óp te staon, kunde grust 'ne keer blééve ligge.

Als je de naam hebt van vroeg op te staan, kun je gerust een keer blijven liggen.

Bij een goede reputatie wordt een foutje niet aangerekend. Vergelijk Frans: *a beau se lever tard, qui a bruit de se lever matin.*

Dè kùmt toch zó naauw nie!

Dat komt toch niet zo precies!

Dè laustert naauw.

Dat luistert nauw.

Dat komt heel precies. Vooral gezegd van dingen die fijn op elkaar afgestemd moeten zijn.

D'n diejen is zó naauw diejne.

Die is zo nauw dienen.

Gezegd van iemand die zeer veeleisend is.

Hij is t'r heel naauw òn.

Hij is er heel nauw aan.

Hij is heel secuur.

't Begient er te naauwe.

Het begint er te nauwen.

Het wordt spannend.

Dè's 'n naauwneus.

Dat is een secure zeurpiet.

Wór 't naauwt, daor snaauw 't.

Waar het nauwt, daar snauwt het.

Waar mensen dicht opeen zitten, ontstaat vaak ruzie. Ook gezegd als: *wór 't begient te naauwe, daor begien 't te snaauwe* (waar het gaat spannen daar vallen (onvriendelijke) woorden).

't Naauwt 'r.

Het nauwt er.

Het gaat er koortsachtig aan toe.

't Is unne nagel òn m'n dódskiest.

Het is een nagel aan mijn doodskist.

Gezegd van iets dat veel verdriet veroorzaakt. Letterlijk bedoelt men dat de dood erdoor verhaast wordt. Duits: *das ist ein Nagel zu meinem Sarge*; Engels: *that is a nail to my coffin*.

Nog gin nagels um de kónt te krabbe.

Nog geen nagels om de kont te krabben.

Gezegd van iemand met wie het zeer armzalig gesteld is.

Iemes te nao komme.

Iemand te na komen.

Iemand raken; beledigen. Het beeld is dat men met vijandelijke bedoeling te zeer in de nabijheid komt van iemand. Duits: *einem zu nahe kommen*.

D'n diejen is nog nie zó nao bé.

Die is nog niet zo na bij

Hij is heel gewiekst.

Hij nèijt z'nen èige naod.

Hij naait zijn eigen naad.

Hij doet altijd waar hij zin in heeft.

Oew èigen ùt de naod loope.

Je uit de naod lopen.

Je geweldig uitsloven; je kapot lopen en dat betekent 'uit de naod' hier ook. Wellicht kan men hierbij aan de bilnaod denken. Vergelijk Engels: *to run oneself off one's legs*.

Daor hédde wér zónne natnèk mi zónne grooten bèk.

Daar heb je weer zo'n natnek met zo'n grote bek.

Daar heb je weer zo'n zelfingenomen, omhooggevallen braniefiguur met zo'n grote mond.

Dè's z'ne twidde natuur.

Dat is zijn tweede natuur.

Dat is met hem vergroeid; dat is voor hem vanzelfsprekend geworden. Duits: *das ist ihm zur zweiten Natur geworden*; Engels: *it has become second nature with him*.

Wè kékte nééftoew, zit 'r 'n skeepjt overdwèrs?

Wat kijk je 'nijftoe', zit er een skeepjt overdwars?

Gezegd tegen iemand die heel beteuterd kijkt.

Och, dè's nog 't nééjke, dan zén ze d'r nog gèk mi.

Och, dat is nog het nieuwtje, dan zijn ze er nog gek mee.

Bijvoorbeeld gezegd van een nieuw huisdier dat vertroeteld wordt door de kinderen.

Die neejtoor wit alt iets.

Die neetoor weet altijd iets.

Die vervelende zeurpiet heeft altijd iets aan te merken.

Wè din ie 'r toch neeve!

Wat deed hij er toch 'neven'.

Wat deed hij het toch verkeerd. Hierbij moet waarschijnlijk gedacht worden aan 'neeven 't pùtje'.

Ès ie langs 'n kruugske kùmt, kan ie 'r nie neeve.

Als hij langs een kroegje komt, kan hij er niet neven.

Gezegd van verstokte drinkebroers.

Dan zédde ók genèijd.

Dan ben je ook genaaid.

Gezegd van iemand die ergens de dupe van is geworden.

D'n dieje nèijt oe teejgen oew bóks ègge nie ùtkékt.

Die 'naait' je tegen je broek als je niet uitkijkt.

Bijvoorbeeld gezegd van 'n onbetrouwbaar paard dat slaat.

Hij nèijt 'r ùt.

Hij naait eruit.

Hij gaat ervandoor.

Ik laot m'n èige nie in m'ne nèk kéeke.

Ik laat me niet in mijn nek kijken.

Ik laat me niet voor de gek houden. Ik laat me niet bedonderen. Vaak wordt dit gebruikt met de betekenis 'ik laat me niet afzetten'. Vergelijk voor 'iemand in de nek kijken' Duits: *einen übers Ohr hauen*; Engels: *to do a person in the eye*.

Over de nèk gaon.

Over de nek gaan.

Moeten overgeven; braken.

Dè zal 'm nèkke.

Dat zal hem nekken.

Dat zal hem de das om doen. Letterlijk: 'dat zal zijn nek breken'.

Wè zédde toch unne Van Nèpskeute.

Wat ben je toch een Van Nepscheuten.

Wat ben je toch een raar (onberekenbaar) iemand. (Zie ook *Van Hépskeute*.)

Wè zitte toch (mi lang taand) te nérke.

Wat zit je toch (met lange tanden) te ‘nerken’.

Wat zit je toch met tegenzin te eten. *Nérke* betekent ‘herkauwen’.

Hij zit mar lócht óp de nést.

Hij zit maar licht op het nest.

Hij voelt zich niet gauw gebonden in een relatie.

Hij kan z’n néstèij nie (goewd) vééne.

Hij kan zijn nestei niet (goed) vinden.

Hij voelt zich niet op z’n gemak.

Aachter ’t nèt visse.

Achter het net vissen.

De kans verkeken hebben. Letterlijk betekent het eigenlijk ‘vissen op een plaats die al afgevist is’.

Leejter die jóng toch nie geduriges te nètse.

Lig (er) die kinderen toch niet voortdurend te plagen.

Nètse betekent eigenlijk ‘treiteren’ door plagend klapjes te geven.

Wérke dè de neuj krake!

Werken dat de naden kraken!

Heel hard werken.

Daor hoefde gij oew neus nie over te dreuge.

Daar hoef jij je neus niet over te drogen.

Dat hoef jij niet te weten.

Dè hoef ik aow nie ónder oew neus te hange.

Dat hoef ik jou niet onder je neus te hangen.

Daar heb jij niets mee te maken. Wat onder je neus hangt, kun je goed zien; men bedoelt dat de aangesproken persoon de zaak niet te zien krijgt.

Ik zal oew neus 's tusse twee órre zétte.

Ik zal je neus eens tussen twee oren zetten.

Dit is een loos dreigement (daar staat de neus immers al). Toch wordt dit vaak tegen ondeugende kinderen gezegd.

Ge ziet z'n neus krulle.

Je ziet zijn neus krullen.

Dit betekent dat bewust persoon zeer ingenomen is met een compliment. De neus krult van weelde. Dit is geheel afwijkend van wat Stoett geeft: zijn neus opkrullen: 'iets onaangenaams tegenkomen'.

Hij din of z'n neus bloeide.

Hij deed of zijn neus bloedde.

Hij deed of hij niets merkte. Wanneer je neus bloedt, heb je geen aandacht voor andere dingen.

Iemes iets dur de neus bore.

Iemand iets door de neus boren.

Iemand iets onthouden; iemand te kort doen. Het oorspronkelijke beeld is ontleend aan een dier dat een ring door zijn neus krijgt en dat is een pijnlijke aangelegenheid. Vergelijk Duits: *einem eine Feder durch die Nase ziehen*; Engels: *to bore through the nose*; Frans: *passer à quelqu'un la plume par le bec*.

Ge hoeft 'r nie meer van te nimme ès 'n neus vól.

Je hoeft er niet meer van te nemen dan een neus vol.

Dit zegt men badinerend als er geklaagd wordt dat het ergens erg stinkt.

Iemes iets ónder z'n neus vréeve.

Iemand iets onder zijn neus wrijven.

Iemand iets op onvriendelijke manier verwijten. De gedachte is 'iemand iets stinkends onder de neus wrijven'. Misschien ontleend aan honden of katten die nog niet zindelijk zijn en hun neus in de uitwerpselen gedrukt krijgen. Vergelijk Duits: *einem etwas unter die Nase reiben*; Engels: *to cast something in a person's teeth*; Frans: *planter quelque chose au nez de quelqu'un*.

Vur iemes oew neus óphaole.

Voor iemand je neus ophalen.

Voor iemand minachting hebben. Het beeld gaat terug op iets met een onaangename reuk. Vergelijk Duits: *die Nase rümpfen*; Engels: *to turn up one's nose at someone*; Frans: *hocher du nez*.

Tusse neus èn lippe.

Tussen neus en lippen.

Terloops. Oorspronkelijk zei men: 'tussen neus en lippen kan een goede kans ontglippen'; zelfs op de korte afstand tussen neus en lippen kan je nog iets lekkers ontsnappen.

Iets langs oew neus wég zégge.

Iets langs je neus weg zeggen.

Iets terloops zeggen; achteloos, schijnbaar zonder bedoeling.

't Is 'n wasse neus.

Het is een wassen neus.

Het is een formaliteit. Het idee is dat men iets kan vervormen naar wens en kan aanpassen. Vergelijk met afwijkende betekenissen Duits: *einem eine (wächserne) Nase andrehen*; Engels: *a nose of wax*; Frans: *faire la queue à quelqu'un*.

'n Lang neus kréege.

Een lange neus krijgen.

Er beschaamd vanaf komen. Je kunt als het ware de schaamte van iemands neus aflezen. Vergelijk Duits: *mit langer Nase abziehen*; Frans: *avoir le nez long*.

Zó neutelek ès 'nen bók vól keutels.

Zo gemelijk als een bok vol keutels.

Gezegd van iemand die heel sjagrijnig is. De bok staat erom bekend dat hij heel onberekenbaar kan zijn.

Ès ge nie mér nijskierrig zét, dan worde oud.

Als je niet meer nieuwsgierig bent, dan word je oud.

Wanneer mensen niets meer willen weten, is hun einde nabij.

D'r is niks nijs ónder de zón.

Er is niets nieuws onder de zon.

Gezegd wanneer iets 'nieuws' al van veel vroeger bekend blijkt te zijn. Dezelfde dingen komen onder andere verschijningsvormen terug. Vergelijk Duits: *alles schon dagewesen*; *nichts Neues unter der Sonne*; Engels: *there is nothing new under the sun*; Frans: *il ne se passe rien de nouveau sous le soleil*.

Waar d'r nog wè nijs te mælde?

Was er nog wat nieuws te melden?

Ik héb 'r niks ónder gezét of gezèid.

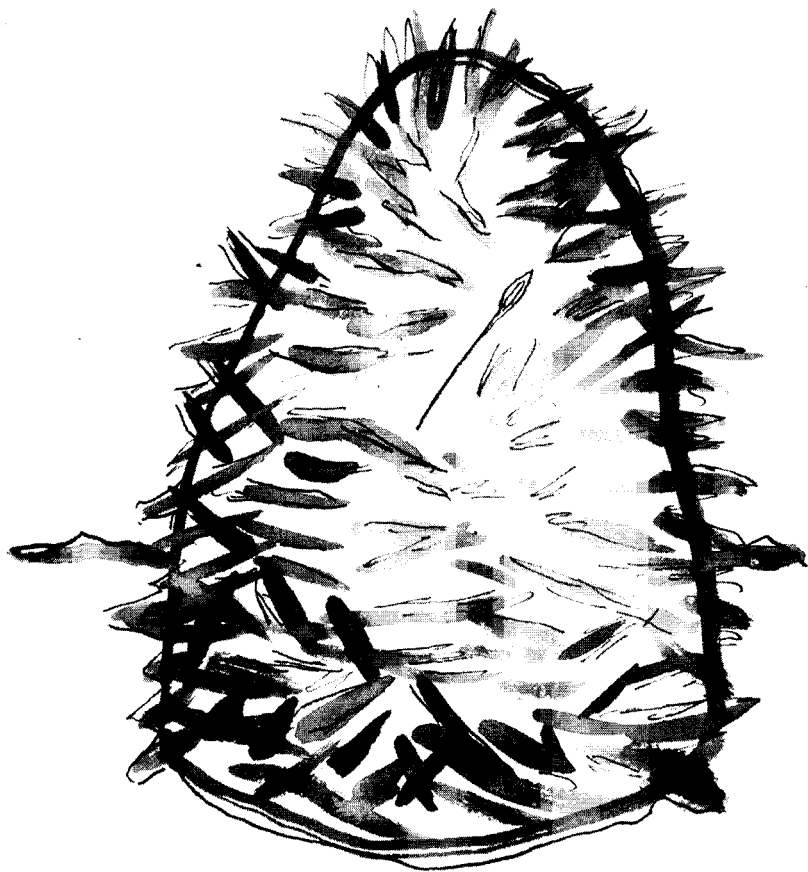
Ik heb er niks onder gezet of gezaaid.

Ik heb er niets toe gedaan; ik heb er niets mee te maken.

Dè's nie niks, nee.

Dat is niet niks, nee.

Dat is heel wat.

ʔ Is 'n nõld in n'n hoibèrg.

Niks vur niks, zin moeier overste, èn 'n bietje vur 'n dùbbeltje.

Niets voor niets, zei moeder overste en een beetje voor een dubbeltje.

Wè is ze nippig!

Wat is ze nippig!

Gezegd van een kittig vrouwtje.

Ge gòt toch nie over Nisseroi nor D'n Bós rééje?

Je gaat toch niet over Nistelrode naar Den Bosch rijden?

Je gaat dat toch niet met zo'n grote omweg doen?

Wór nittele groeie, kunde alles plante.

Waar 'netelen' groeien, kun je alles planten.

Waar onkruid groeit, kan men allerhande nuttige gewassen verbouwen. Volgens oud volksgeloof wordt de grond verbeterd door de groei van brandnetels.

Heet van de nõld.

Heet van de naald.

Pas gemaakt. Het product is als het ware nog warm van de naald.

Duits: *mit der heissen Nadel*; Engels: *with a hot needle and burnt thread*.

't Is 'n nõld in n'n hoibèrg.

Het is een naald in een hooiberg.

Gezegd van iets dat heel moeilijk te vinden is. Vergelijk Duits: *eine Nadel in einem Haufen Heu suchen*; Engels: *to look for a needle in a bottle of hay*; Frans: *c'est chercher une aiguille dans unne botte de foin*.

Ès de nood òn de man kùmt.

Als de nood aan de man komt.

Als er gevaar dreigt; als het menens wordt. *Man* staat hier voor 'mens'. Vergelijk Duits: *wenn Not am Mann ist*; Engels: *at a pinch*.

In de nood leerde oew vriende kénne.

In de nood leer je je vrienden kennen.

Wanneer men in gevaar of nood verkeert, kan men zien wie de ware vrienden zijn, omdat je dan in de steek gelaten wordt door mensen die zich voorheen voordeden als vrienden. Duits: *in der Not erkennt man den Freund*; Engels: *a friend in need is a friend indeed*; Frans: *c'est dans le besoin qu'on connaît les (vrais) amis*.

Van de nood 'n deugd make.

Van de nood een deugd maken.

Uit ellende nog voordeel zien te halen. Vergelijk Duits: *aus der Not eine Tugend machen*; Engels: *to make a virtue of necessity*; Frans: *faire de nécessité vertu*.

Ik zó't mar nooi down.

Ik zou het maar node doen.

Ik zou het niet graag doen.

Wè zie'k 't wér nooi.

Wat zie ik het weer node.

Wat zie ik het weer ongaarne.

Nooi gedaon is ók gedaon!

Node gedaan is ook gedaan.

Of je het nu met tegenzin doet of niet, het moet toch gebeuren.
Gezegd tegen onwillige werkers.

Mi de noorderzón vertrékke.

Met de noorderzon vertrekken.

Ongemerkt, met schuld beladen, er vandoor gaan. In noordelijke landen staat om middernacht de zon in het noorden; de noorderzon is middernacht. Vergelijk Duits: *bei Nacht und Nebel ausrücken*; Engels: *to go between the moon and the milkman*; Frans: *déménager à la cloche de bois*.

D'n dieje kan hèndig 'n nón út 't klóster lulle.

Die kan makkelijk een non uit het klooster lullen.

Hij kan dus praten als Brugman.

Hij hi veul note óp z'ne zang.

Hij heeft veel noten op zijn zang.

Hij heeft veel pretentie; veel praatjes. Letterlijk: hij heeft veel noten in zijn partij; hij heeft veel te zingen. Vergelijk Duits: *er hat viel Wind in der Nase*.

Gif óns mar 'ne notekraker!

Geef ons maar een notenkraker!

Geef ons maar een stevige borrel.

Hij krég sleeg ès de notenboom.

Hij krijgt slaag als de notenboom.

Hij krijgt veel klappen.

Dè's nog van 't jaor nul.

Dat is nog van het jaar nul.

Gezegd van dingen die erg ouderwets of waardeloos zijn. Eigenlijk betekent het 'van vóór onze tijdrekening'. Vergelijk Duits: *von anno dazumal*; Engels: *in the year one*.

Hoe gróttter de nulle, hoe meer ze lulle.

Hoe groter het onbenul, hoe meer men kletst.

Ame, zin 't nunneke, èn ze hóng d'r kap òn de wulge.

Amen, zei het nonnetje, en ze hing haar kap aan de wilgen.

Deze zeispreuk wordt vooral gebezigd wanneer iemand met zijn werk ophoudt.

Ze is heel nuver.

Ze is heel ijverig.

Wè zedde toch *nuvreg*, 't zal nog wèl ópbreeke!

Wat ben je toch ijverig, het zal nog wel opbreken!

Dit zegt men van iemand die met zo'n hoog tempo begonnen is, dat hij het wel niet vol zal houden. *Nuvreg* betekent nijver.

O

Ik doeget ók nie, ók nie, ók!

Ik doe het ook niet, ook!

Deze merkwaardige combinatie met drie keer *ók* kan men horen wanneer iemand uitdrukkelijk weigert na ampele overwegingen.

Daarnaast hebben we wel eens vernomen dat na hetzelfde rijpe beraad de uitslag positief als volgt verwoord werd: *dè 't gelijk ver-rèkt, ik doeget ók, ók, ók!*

Ók nog, ók nog, ók.

Ook nog, ook nog, ook.

Deze stapelvorm werd gebruikt aan het einde van een opsomming.

D'n bürger waar d'r, de pestoor, de n'taris èn d'n bovemister ók nog, ók nog, ók.

Wè zédde toch 'n oksheud!

Wat ben je toch een 'oksheud'!

'*Oksheud*' is een verouderd en verdwenen woord dat men bezigde voor een lomp wezen. Oorspronkelijk betekent het woord 'ossenhoofd'.

Wèllie moesse vruger nog ókste.

Wij moesten vroeger nog 'oogsten'.

Met *ókste* werd 'aren lezen' bedoeld. Tot na de Tweede Wereldoorlog werd dat door kinderen in Brabant nog gedaan; zij raapten de losse aren na het maaien en binden van de rogge, de haver en de tarwe. Zie ook *oorde*.

Dè's óllie óp 't vuur.

Dat is olie op het vuur.

Daarmee maak je de ruzie nog erger. Vergelijk Engels: *to add fuel to the fire*.

D'r is gin óllie mér in de lamp.

Er is geen olie meer in de lamp.

Gezegd van personen die 'opgebrand' zijn. Ook wel van mensen die geen geld meer hebben. Vergelijk Duits: *es ist kein Öl mehr in seiner Lampe*; Engels: *the light is out*; Frans: *il n'y a plus d'huile dans la lampe*.

Hij hit 'm liever ès d'n hèlligen óllie.

Hij heeft hem liever dan de heilige olie.

Hij heeft de drank liever dan het sacrament der stervenden.

Hij waar goewd in d'n óllie.

Hij was goed in de olie.

Hij was stomdronken. Ook *hij waar zwaor in d'n óllie*. Het beeld is ontleend aan het glimmende gezicht van de dronkaard. Vergelijk Duits: *er hat zu viel Öl auf die Lampe gegossen*; Engels: *he is oiled*.

Ólliejde gèllie d'n ùlliejen ók?

Oliën jullie die van jullie ook?

Grappig onduidelijk gezegde dat men graag laat horen om te tonen dat men zijn dialect kent. Wat er geolied moet worden blijft de grote vraag.

Ik vat nog gaauw 'n ólliekènneke.

Ik pak nog vlug een 'oliekannetje'.

Ik neem nog gauw een borreltje. Hier wordt de drank met brandstof vergeleken.

Wè is't wir dik òn.

Wat is het weer dik aan.

De verkering/vriendschap is weer hevig aan.

Ge zét 'r wèl òn.

Je bent er wel aan.

Je bent wel de dupe.

Ge kunt 'r òn.

Je kunt eraan.

Dat zou je wel willen.

Òn zén.

Aan zijn.

Dit betekent aan het eind van je krachten zijn: *nò diejen hillen dag boerrewèrk waar ie goewd òn.*

't Zit 'r òn èn 't kan d'r af.

Het zit eraan en het kan eraf.

Gezegd bij grote overvloed.

Hij waar wir 's in de kroeg òngeankerd.

Hij was weer eens in de kroeg 'aangeankerd'.

Hij had weer eens 'aangelegd'.

Dè's 'n ónbeskreejve blad.

Dat is een onbeschreven blad.

Gezegd van iemand die onbevangen en onervaren tegenover de toekomst staat.

Ze kan toch zó ónbesnut vur d'n dag komme.

Ze kan toch zo onbesnut voor de dag komen.

Zo ongelikt; onbekookt.

'n Ónbestúrve weuw.

Een onbestorven weduwe.

Een vrouw die door de veelvuldige afwezigheid van haar echtgenoot zogenaamd 'weduwe' is. Vergelijk Duits: *eine Strohwitwe*; Engels: *a grass-widow*; Frans: *unne veuve blanche*.

Ze kiejk 'r wè óngaans èn zin d'r krèk gin een.

Ze keek er wat ongans en zei er krek geen een.

Ze zag er onwel, ziekelijk uit en zei niets.

Hij hi z'n èigen óngaans gefreete.

Hij heeft zich ongans gevreten.

Hij heeft schandalig en ziekelijk veel gegeten.

't Is mar 'n óngaon.

Het is maar een 'aangaan'.

Het is zo gebeurd als je er maar aan begint.

't Is 'n hil óngaon, zówiets.

Het is een heel aangaan, zoiets.

Gezegd van een riskante onderneming.

Óngebrand èn nog nie gaar, haauxt oewe smoel èn freete maar.

Aangebrand en nog niet gaar, hou je smoel en vreten maar.

Dit is niet bepaald een compliment aan de keuken, maar daar wordt geen prijs gesteld op commentaar.

D'n diejen is alt zó gaauw óngebrand.

Die is altijd zo gauw aangebrand.

Gezegd van een humeurig en kort aangebonden persoon.

Ze waar 'n bietjen óngebrand.

Ze was een beetje aangebrand.

Ze was ongewild in verwachting geraakt.

Daor zén z'ammel 'n bietjen òngebrand.

Daar zijn ze allemaal een beetje aangebrand.

Daar zijn ze niet goed wijs. Hier betekent *òngebrand* 'niet goed uit de oven gekomen'.

Hij heejget 'r òngegevee.

Hij heeft het er aan gegeven

Hij heeft het opgegeven; hij is gestorven. *Hij heejget 'r gelijk òngegevee.* (Hij is er helemaal mee gestopt.)

Ge mót nie bang zén vur óngeleejde èijer.

Je moet niet bang zijn voor ongelegde eieren.

Je moet geen angst hebben voor wat nog ver weg is.

Ègge daor mi òngemakt zét, dan zédde 'r wèl òn.

Als je daar mee aangemaakt bent, dan ben je er wel aan.

Als je die (ziekelijke) aanleg hebt, dan ben je wel te beklagen.

't Is toch óngepèrmeteerd; zówiets moes nie meuge.

Het is toch 'ongepermitteerd'; zoiets moest niet mogen.

Dit zegt men wanneer er iets vreselijks is gebeurd.

Hij kùmt hier alt zoomar óngerakt binnegevallye.

Hij komt hier altijd zomaar ongeraakt binnengevallen.

Het is niet te voorspellen wanneer hij hier komt. (Ook zegt men *binnegeewèjld.*)

Ze is wér òngetéld.

Ze is weer aangeteld.

Ze is weer zwanger. *Op de béddeplank wier òngeteekend wanneer 't wéfke waar òngetéld, dan wiesse ze wanneer ze ùtgetéld waar.*

Daor mót 't mar óp òn zien te hauwe.

Daar moet je het maar op aan zien te houden.

Daar moet je maar op aan sturen.

D'n ònhauwer wint, zin Dookus, èn ie gónk nor béd mi al z'n dingen òn.

De aanhouder wint, zei Dokus, en hij ging naar bed met al zijn kleren aan.

Dookus betekent behalve Jodocus ook 'sufferd'.

Wè gòdde toch òn ligge haole!

Wat ga je toch aan liggen halen!

Wat haal je toch op je nek!

't Is nie òn te haole mi zón haushauwe.

Het is niet aan te halen met zo'n huishouden.

Het eten is niet aan te slepen.

Lót 'm mar ònkloote.

Laat hem maar aankloten.

Laat hem maar rustig begaan, ook al heeft zijn werk niet veel resultaat.

Ammel ònkoste óp 't stèrfhaus.

Allemaal onkosten op het sterfhuus.

Gezegd van nodeloze, onzinnige kosten.

Ónkrùd vergi nie.

Onkruid vergaat niet.

Nietsnutters en criminelen blijven in leven. Duits: *Unkraut vergeht nicht*; Engels: *ill weeds grow apace*; Frans: *mauvaise herbe croît toujours*.

Die ònmikkende jóng toch!

Die 'onmikkende' kinderen toch!

Ónmikkend betekent ziekelijk, weinig levendig. (Zie *mikkemaot*).

't Is toch ónneuzel!

Mijn verstand staat erbij stil; hoe kan zoiets nou gebeuren!

D'r zén ónnut veul kaoi bééj.

Er zijn onnut veel slechte bij.

Er zijn heel erg veel slechte (bijv. aardappelen) bij.

Ge mótt bétéds ònrééje.

Je moet bijtijds aanrijden.

Je moet bijtijds wegfietsen of met de auto vertrekken. *Hoe laat zédde òngereeje?* Hoe laat ben je vertrokken?

We zulle dalek 's ònreepe.

We zullen dadelijk eens 'aanrepen'.

We zullen dadelijk wegfietsen.

Dè 's ónrèns!

Dat is 'onreins'!

Dat is oneerlijk, gezegd bij (kaart-)spel.

Ónrèns bloewd kùmt altéd út.

Onreins bloed komt altijd uit.

Oneerlijkheid komt altijd aan het licht (en loont nooit).

Ónrèns doen (speule).

Vals spelen.

Dè kan'k oe ònríkkem'ndeere.

Dat kan ik je 'aanrecommanderen'.

Dat kan ik je aanbevelen. Eigenlijk is *ònríkkem'ndeere* een stapelvorm van *ònbeveele* en *ríkkem'ndeere*. Het laatste is afkomstig van Frans *recommander*, aanbevelen.

Dè zén d'r van óns.

Dat zijn er van ons.

Dat zijn onze kinderen (of familieleden).

De óns.

De onze.

Mijn vrouw. *De óns* kan ook op een meervoud slaan en dan bedoelt men 'de onze', onze kinderen.

Die van óns.

Die van mij.

Mijn vrouw.

Ge kunt daor altéd waachte tot ge 'n óns weegt.

Je kunt daar altijd wachten tot je een ons weegt.

Je moet daar altijd een eeuwigheid wachten.

Wè kékt ie toch ónt út z'n eugskes.

Wat kijkt hij toch ondeugend uit zijn oogjes.

't Is d'r óntaard druk.

Het is er heel erg druk.

Ik véén 't óntaard veul.

Ik vind het heel erg veel.

Merkwaardigerwijze zegt men soms ook *óntaard goewd, óntaard mooi*.

Ónterik dè ge d'r zét!

Smeerlap die je bent!

Ónterik kan ook 'vervelende kerel' betekenen.

Ik kan heel goewd ónthauwe..., mar mar heel kort!

Ik kan heel goed onthouden..., maar maar heel kort!

Ik heb een goed geheugen, maar niet heus.

De óntighèd sti in z'n ooge.

De ondeugendheid staat in zijn ogen.

Ik mót m'n èige nog òntrékken èn alles!

Ik moet me nog helemaal aankleden!

Ik kom òntrént zó hóg nie.

Ik kom 'omtrent' zo hoog niet.

Òntrént nie of *'ntrént nie* betekent 'bij lange na niet'.

Ze waren um vier uurre 'smèires òngetròje.

Ze waren om vier uur 's morgens 'aangetreden'.

Ze waren om vier uur op weg gegaan. *Vur de beevert nor D'n Bós ware ze heel vruug òngetròje.*

Ze stón òngetuigd èn wèl te waachte.

Ze stond aangetuigd en wel te wachten.

Ze stond opgedirkt en wel te wachten (ook: *ópgetuigd*).

Ge mót de jóng 'n bietjen ònupere.

Je moet de kinderen een beetje 'aanopperen'.

Je moet ze aansporen bij het werk. Bij Cornelis Verhoeven (1978: 133) heet hetzelfde *ònnuvere*, 'aanijveren'.

Die rotjóng móttèn alt iets ònvange.

Die rotkinderen moeten altijd iets aanvangen.

Ze moeten altijd kattenkwaad uithalen.

Hoe laot vaorde òn?

Hoe laat 'vaar je aan'?

Hoe laat vertrek je? Ontleend aan de voerman die *mi pèrd èn kaar ònvaort*.

Dè's 'ne goeie van ònvatte.

Dat is een goede van aanpakken.

Het kan betekenen: 'hij neemt veel werk uit handen', maar het kan ook ironisch bedoeld zijn 'hij drinkt graag voor niets' (hij is een klaploper).

Wè zédde toch 'n stuk ónverstaand.

Wat ben je toch een stuk onverstand.

Gezegd tegen een grote domoor.

Intraowen èn ónweer gif hòst alt gedónder.

Introuwen en onweer geeft haast altijd gedonder.

Inwonen is af te raden.

Dè's 'n lillek ònwénsel.

Dat is een lelijk aanwendsel.

Dat is een vervelende gewoonte.

We moesse mar 's ònwèrk make.

We moesten maar eens aanwerk maken.

We moesten maar eens beginnen.

Ónze Lieve Vrouwke, gift 'm nog 'n douwke!

Onze Lieve Vrouwtje, geef hem nog een duwtje!

Een soort schietgebedje dat men deed tijdens de laatste wereldoorlog bij overkomende vliegende bommen. Soms aangevuld met *haauwt 'm in de lucht dè-t-ie vélt in Vught.*

Hij waar nog te lui dè-t-ie Ónze Lieven Heer goeien dag zin.

Hij was nog te lui om Onze Lieve Heer goedendag te zeggen.

Gezegd van iemand die zijn pet (of hoed) niet afnam bij de kerk.

Hum kunde wijs make dè *Ónze* Lieven Heer Hèndriek hiet èn in de Peel sti te tûrve.

Hem kun je wijs maken dat Onze Lieve Heer Hendrik heet en in de Peel staat te turven.

Hem kun je vanalles wijsmaken.

***Ónze* Lieven Heer hi arege kostgengers.**

Onze Lieve Heer heeft rare kostgangers.

Er zijn wonderlijke mensen op de wereld. Duits: *Unser Herrgott hat allerhand Kostgänger.*

***Ónze* Lieven Heer is nie zoo of ie póft wèl 'n miske.**

Onze Lieve Heer is niet zo of hij poft wel een misje.

Onze Lieve Heer ziet wel wat door de vingers.

Hij kwaamp de rózzekrans *ònzégge*.

Hij kwam de rozenkrans aanzeggen.

Het aanzeggen van de rozenkrans bij overlijden of bediening in de buurt, hield in dat de lijkbidders langs de deur kwamen om mededeling te doen over dood en begrafenis.

Ik kom d'r òn, zin d'n *oober*, èn ie liejp 'wég.

Ik kom eraan, zei de ober, en hij liep weg.

***Oober*, skùpt hier nog 's óp!**

Ober schep hier nog eens op!

Ober, doe de glazen hier nog eens vol! Hier wordt verwezen naar de maaltijd waar de gerechten 'opgeschept' worden.

Tijd is gèld, zin d'n *oober* èn ie téldè d'n datum bé de reekening.

Tijd is geld, zei de ober en hij telde de datum bij de rekening.

Oew ooge zén gróttter ès oewe mónnd.

Dur 't oog van de nõld kruipe.

Door het oog van de naald kruipen.

Ternauwernood aan een gevaar ontsnappen. Ontleend aan de bijbel (Mattheus 19:24). Eigenlijk is de betekenis 'in nood iets onmogelijks doen'. Vergelijk Frans: *vouloir passer par le trou d'une aiguille*.

Érres gin goei oog óp hébbe.

Ergens geen goed oog op hebben.

Van iets of iemand niets goeds verwachten. Vergelijk Duits: *ein böses Auge haben*; Engels: *to have an evil eye*; Frans: *le mauvais oeil*.

Oog um oog, taand um taand.

Oog om oog, tand om tand.

Elke verwonding zal men vergelden. Duits: *Auge um Auge, Zahn um Zahn*; Engels: *eye for eye and tooth for tooth*; Frans: *oeil pour oeil et dent pour dent*.

Oew ooge zén gróttter ès oewe mónd (buik).

Je ogen zijn groter dan je mond (buik).

Dit zegt men als iemand teveel opschept van een bepaald gerecht.

't Is ammel oogebeukekelderéj.

Het is allemaal 'ogenbeukekelderij'.

Het is allemaal zinsbegoocheling. Ook gebruikt voor de (schone) schijn (die in het reclamewezen veelvuldig gebruikt wordt).

Allénnig mi oew oogen èn órre meugde steele.

Alleen met je ogen en oren mag je stelen.

Oude wijsheid. Met je handen moet je overal van afblijven.

We moessen *oorde* rape èn dè waar kaoi wèrk mi die harde stoppele.

We moesten aren rapen en dat was slecht werk met die harde stoppelen.

We moesten aren lezen. (Zie ook *ókste*).

Ge kékt toch zoo teejge d'*oorzaak* ónzer blijskap, mi die korte rokke van teejgeswórrig.

Je kijkt toch zo tegen de oorzaak onzer blijdschap aan, met die korte rokken van tegenwoordig.

De oorzaak onzer blijdschap is een eretitel van Onze Lieve Vrouw: Causa Nostrae Laetitiaë.

Óp is óp èn óp is irlek.

Op is op en op is eerlijk.

Dit wordt gezegd wanneer alles op is.

Óp is óp, zin de boerrin, èn ze daowde d'n boer ùt de bédsteej.

Op is op, zei de boerin, en ze duwde de boer uit de bedstee.

***Opa* worde mi oew haand in oew tèsse.**

Opa word je met de handen in je zakken.

Je hoeft voor het grootvaderschap zelf niets te doen.

Dè zal 'm nog lillek *ópbreeke*.

Dat zal hem nog lelijk opbreken.

Daar zal hij nog onaangename gevolgen van ondervinden. Het beeld is ontleend aan de onaangename zure smaak die het 'opbreken' van de maag veroorzaakt. Vergelijk Duits: *das wird ihm sauer aufstossen*; Engels: *he will pay dearly for that*; Frans: *il s'en mordra les doigts*.

Hij kan wèl ópdoeke.

Hij kan wel opdoeken.

Hij kan het beste weggaan. Het beeld komt van de marktkoopman die zijn kraam moet 'opdoeken', dus het zeildoek moet neerhalen en bijeenbinden. Ook gezegd van zaken die men het best kan afschaffen.

Hij mót 'r alt meej ópdóffe.

Hij moet er altijd meteen opslaan.

Zijn handen zitten los. Het Nederlandse 'opdoffer' heeft met dit werkwoord te maken.

Érres vur móttén ópdreije.

Ergens voor op moeten draaien.

Ergens de schuld van krijgen. Het beeld is waarschijnlijk ontleend aan de scheepvaart: een schip moet voor het anker opdraaien; het wordt dus in zijn voortgang gestuit. Later werd de betekenis 'iets niet gedaan kunnen krijgen' en vervolgens 'ergens voor moeten boeten'.

Wor hi hij de die ópgedaon?

Waar heeft hij die opgedaan?

Waar heeft hij die vrouw ontmoet?

Oew èige ópgelaote vuule.

Je opgelaten voelen.

In een zeer vervelende situatie verzeild zijn.

Mooi mi iemes ópgeskùpt zitte.

Mooi met iemand opgescheept zitten.

Gezegd van een gast die zijn gastheer tot last is. In het Nederlands zegt men 'opgescheept', maar in het dialect *ópgeskùpt*.

Ze hén d'r wér innen ópgezét.

Ze hebben er weer een opgezet.

Ze hebben weer een kind verwekt.

Lót oew èige nie óploaje.

Laat je niet 'opladen'.

Laat je niet blesseren of verwonden. Gezegd tegen jongens die gaan sporten. Ook voor meisjes, vgl. laat je niet *kulle* (zwanger maken).

Hij kan die jóng zó skón ópnèije.

Hij kan die kinderen zo mooi 'opnaaien'.

Ópnèije betekent 'opjutten', enthousiast maken. Men zegt ook wel *ópjuine*.

't Zal óppezaard wèl gòn reegene.

Het zal waarschijnlijk wel gaan regenen.

Óppezaard is een verbastering van Frans *par hasard*.

't Li hier mar vur óprapes.

Het ligt hier maar voor het oprapen.

Er zijn er zoveel, ze liggen voor het oprapen.

Dieje rotten taand begós élk half uur óp te speule.

Die rotte tand begon elk half uur op te spelen.

Ópspeule wordt hier gebruikt voor hevig pijn doen.

Hurt 's wè ze óspult!

Hoor eens wat ze opspeelt.

Hier betekent *ópspeule* 'kwaad worden', 'uitvaren'. Denk aan 'op haar poot spelen'. Duits: *losfahren*; Engels; *to fire up*; Frans: *tempêter*.

Zé mótt altéd iemes ópsteuke.

Ze moet altijd iemand 'opstoken'.

Ópsteuke betekent opruien, stoken.

Orde mótt 'r zén, zin de mister, èn ie zaat in d'n bak.

Orde moet er zijn, zei de meester, en hij zat in de bak.

De meester zat in de gevangenis.

't Is òn de orde van d'n dag.

Het is aan de orde van de dag.

Het is een dagelijks verschijnsel. Vergelijk Duits: *an der Tagesordnung sein*; Engels: *the order of the day*; Frans: *être à l'ordre du jour*.

D'n dieje kan mi z'n órre d'n Éngel des Heere kléppe.

Die kan met zijn oren de Engel des Heren kleppen.

Dit zegt men van iemand die mager is en zeer grote oren heeft. De Engel des Heren is het middagebed dat met klokgelui aangekondigd werd.

Hij haauwt z'n órre stèil.

Hij houdt zijn oren steil.

Hij geeft niet op.

Hij lót z'n órre meej hange

Hij laat zijn oren meteen hangen.

Hij geeft de moed meteen op.

Iemes de órre waasse.

Iemand de oren wassen.

Iemand flink zeggen waar het op staat. Vergelijk Duits: *einem die Ohren reiben*; Frans: *laver la tête à quelqu'un*.

Iets goewd in oew órre kneupe.

Iets goed in je oren knopen.

Iets goed onthouden. Vergelijk Duits: *sich etwas hinter die Ohren schreiben*.

Poetse ze achter de órre, dan komme ze over de hèij.

Poetsen ze achter de oren, dan komen ze over de hei.

Dit volgt op *poetse de katte, dan krédde volk*. Aldus luidt een oud bijgeloof.

Ès oew órre toetere, dan krédde buurters.

Als je oren toeteren, dan krijg je visite.

En van dat naderende bezoek wist men nog het volgende te melden:
hoe rêchter, hoe slèchter (als het rechteroor toeterde) en *hoe linker, hoe flinker!*

Ès oew órre tuujte (toewte), wordt 'r over oe geprót.

Als je oren toeten (tuiten), wordt er over je gepraat.

Volgens oud bijgeloof 'hoort' de besprokene op geheimzinnige wijze tuiten, wanneer er over hem gepraat wordt. Volgens Stoett gaat het rechteroor tuiten bij loftuiting en het linker, wanneer er in het nadeel gesproken wordt.

D'n diejen is nog nie dreug achter z'n órre.

Die is nog niet droog achter zijn oren.

Dit zegt men van iemand die onervaren is.

Hij flèirde-n-'m teejge z'n órre.

Hij sloeg hem tegen zijn oren.

Ik zal oe daak 's teejgen oew órre nèije (peere).

Ik zal je dadelijk eens tegen je oren naaien (peren).

Je krijgt dadelijk een oorvijg.

In Órskot skrééve ze skón skuin skrift.

In Oirschot schrijven ze schoon schuin schrift.

Gehoord in Best, om de sk-uitspraak op de hak te nemen.

Dieje pitser mót alt *orte* make.

Die kieskeurige eter moet altijd kladden maken.

Orten, tot ort maken, van het voeder (of voedsel) een gedeelte als oneetbaar of onsmakelijk over laten (WNT).

Daor wordt d'n os nie vèt.

Daar wordt de os niet vet.

Gezegd van een plaats met armoë.

D'n dieje leert vur os, mar kan gin hórres kréege.

Die leert voor os, maar kan geen hoorns krijgen.

Gezegd van iemand die wel werken wil, maar weinig of geen talent heeft.

Ès dè gi, dan kalft d'n os.

Als dat gaat, dan kalft de os.

Gezegd van iets dat onmogelijk is.

't Lékt wèl of ze hier mi d'n os gevaoren hébbe.

Het lijkt wel of ze hier met de os 'gevaren' hebben.

Dit zegt men als men zich op 'n hobbelig kronkelweggetje bevindt.

Of d'n os over 't laand gezèkt hi.

Of de os over het land gezeikt heeft.

Dit werd gezegd wanneer de boer zeer slordig en krom geploegd had.

Gehad is lillek, zin d'n os.

Gehad is lelijk, zei de os.

Dit is de repliek op iemands uitlating dat hij vroeger ooit iets gehad heeft. Men verwijst naar de os van voor de castratie.

't Kùmt zó langzaam ès bé 'nen os de rómme.

Het komt zo langzaam als bij een os de melk.

Dit zegt men van iemand die erg traag van begrip is.

Van 'nen os kunde niks verlangen ès rundsvlis.

Van een os kun je niets verlangen dan rundvlees.

Gezegd van een domoor.

Hij sti in 't osseboek.

Hij staat in het ossenboek.

Gezegd van een man die geacht wordt niet meer te trouwen (zie Van de Ven 2004).

Ze heejget óp d'ren òssem.

Zij heeft het op haar adem.

Geëgd van iemand die amechtig is.

Ge hét 'r 'n ossezèksel van gemakt.

Je hebt er een 'ossenzeiksel' van gemaakt.

Je hebt er een rotzooi van gemaakt.

Wè leejde toch te ottere!

Wat lig je toch te otteren!

Wat ben je toch moeilijk met je werk bezig.

Lót 'm toch heejne ottere!

Laat hem toch heenotteren!

Laat hem toch begaan in zijn werk. (Waarschijnlijk is het woord *ottere* gebaseerd op spelende otters.)

Ik bén zó oud ès m'n haand, mar nie ès m'n taand; m'n neus èn m'n órre zén óp dezèlfdén dag gebórré!

Ik ben zo oud als mijn handen, maar niet als mijn tanden; mijn neus en mijn oren zijn op dezelfde dag geboren.

Dit werd gezegd wanneer een kind vroeg 'hoe oud ben jij?'

Zo oud ès de wég nor Rome.

Zo oud als de weg naar Rome.

Gezegd van iets dat heel oud is en al sinds mensenheugenis bestaat. Oorspronkelijk schijnt de uitdrukking 'zo oud als de weg' geweest te zijn. Vergelijk Duits: *so alt wie die Welt*; Engels: *as old as the hills*; Frans: *vieux comme les rues*.

Ouds vur ouds.

Ouds voor ouds.

Gezegd als men naar leeftijd wil rangschikken.

Ègge ouwer wordt, krédde vanalles behalve haor èn taand.

Als je ouder wordt, krijg je vanalles behalve haar en tanden.

Die is veur in d'n ove gebakke.

Die is voor in de oven gebakken (en niet helemaal gaar).

Daar is een steekje aan los.

D'n dieje hén ze iets te vruug út d'n ove gehòld.

Die hebben ze iets te vroeg uit de oven gehaald.

Gezegd van iemand die niet goed snik is. (Zie ook *òngebrand*.)

Kakke gi vur bakke, al is d'n ove nog zó heet.

Kakken gaat voor bakken, al is de oven nog zo heet.

De natuur moet ten allen tijde zijn beloop hebben.

't Kan beeter nor d'n ove ès nor d'n trog smake.

Het kan beter naar de oven dan naar de trog smaken.

Dit zegt men vergoelijkend als iets aangebrand is.

Teejge 'nen ove kunde nie gape.

Tegen een oven kun je niet gapen.

Dit zegt men als men het onderspit moet delven.

Ze hi d'r wér innen in d'n ove.

Ze heeft er weer een in de oven.

Gezegd wanneer een vrouw weer in verwachting is.

Daor zó'k wèl 'n wéleke mi in innen overall wille zitte.

Daar zou ik wel een poosje mee in een overall willen zitten.

Gezegd bij het zien van een mooie vrouw.

Hij kùmt hier *overante* zóndeg.

Hij komt hier 'overante' zondag.

Hij komt elke tweede zondag. Ook: *um d'n andere zóndeg.*

't Zit 'r stèil *overèind* in.

Het zit er steil overeind in.

Gezegd van eigenschappen die men terugziet in kinderen. Het zit erin gebakken.

Die goei flés mót mar 's *overèind*, zin de pestoor, ze hi vórt lang zat geleege.

Die goede fles moet maar eens overeind, zei de pastoor, ze heeft voortaan lang genoeg gelegen.

Iets in *overènsie* hébbe.

Iets in 'overensie' hebben.

Iets als surplus in voorraad hebben.

De *overhaand* hébbe.

De overhand hebben.

In de meerderheid zijn, het sterkste zijn, winnen. Duits: *die Oberhand haben*; Engels: *to prevail over someone*; Frans: *avoir le dessus*.

D'n dieje krégde d'r *overhoop* bé.

Die krijg je er overhoop bij.

Die krijg je zomaar extra.

***Overhoop* ligge mi iemes.**

Overhoop liggen met iemand.

Onenigheid hebben met iemand. Waarschijnlijk ontleend aan het worstelen, waarbij de een op de ander komt te liggen. Duits: *mit einem überworfen sein*; Engels: *to be at variance with someone*; Frans: *être brouillé*.

Iemes overhoop loope.

Iemand overhoop lopen.

Tegen iemand opbotsen. *Over hoop* betekende in Middelnederlands onder meer 'omver'. Vergelijk Duits: *einen über den Haufen laufen*; Engels: *to overrun someone*; Frans: *renverser quelqu'un*.

Ze kós overleeze.

Ze kon 'overlezen'.

Ze kon met bezweringsformules mensen van de pijn e.d. afhelpen.

Ze waar òlling overstuur.

Ze was helemaal overstuur.

Ze was helemaal over haar toeren, in de war, van streek. Vergelijk Duits: *über Steuer gehen*; Engels: *to go astern*.

Gò's 'n bietje overzéej.

Ga eens een beetje overzij.

Ga eens opzij.

Wè zédde toch òn't ózzikke!

Wat ben je toch aan het 'ozikken'.

Wat ben je toch aan het klungelen. *Ózzikke* is 'onhandig te werk gaan'.

Padden óp de baon, reegen in de laon.

P

Te paas komme.

Te pas komen.

Goed gelegen komen. *Te paas* wil hier zeggen 'op het goede moment'. Vergelijk Duits: *gut zustatten kommen*; Engels: *to come in useful*; Frans: *venir à propos*.

De die wit van pad of spoor.

Die weet van pad noch spoor.

Zij weet van toeten noch blazen.

Die is van pad skildpad geworre.

Die is van pad schildpad geworden.

Die denkt dat hij heel wat is.

Klèin padde zén ók vergiftig.

Kleine padden zijn ook giftig.

Gezegd van kleine personen die heel heftig reageren. Ook kleine mensen kunnen gemeen voor de dag komen.

Ge mót uurst paddekaol zén vur ge kikfors wordt.

Je moet eerst kikkervisje zijn voor je een kikker wordt.

Gezegd tegen een kind dat zich veel te volwassen gedraagt.

Padden óp de baon, reegen in de laon.

Padden op de baan, regen in de laan.

Als de padden gaan kruipen, komt er regen.

Ik kan 'm *pakke*, zakke èn verkoophe.

Ik kan hem pakken, zakken en verkopen.

Dit zegt men van iemand die men meent makkelijk in alle opzichten baas te kunnen.

't Is mén *palieligelijk*.

Het is mij 'palieligelijk'.

Het is mij helemaal om het even.

Wè is't toch unne *pallesaot*.

Wat is het toch een 'pallesaat'.

Gezegd van een klein eigengereid figuur.

Béddehaand ès 'n *pan* zònder steejl.

Bijdehand als een pan zonder steel.

Gezegd van iemand die heel onhandig is.

In de *pan* gehaowe worre.

In de pan gehakt worden.

Vernietigend verslagen worden. Vergelijk Duits: *in die Pfanne gehackt werden; in den Kessel gehauen werden*; Engels: *to be cut to pieces*; Frans: *être taillé en pièces*.

Wè 'n *pan*!

Wat een pan!

Dit zegt men als het ergens een grote rotzooi is.

Zón *pan* èipel mi 'n reegenbùi., dan waar petòzzie beeter.

Zo'n pan aardappelen met een regenbui., dan was stampot beter.

Zo'n deftige kost was ook niet alles. De *reegenbùi* is hier de dunne jus die de armoe aan moet duiden. *Petòzzie* is vooral stampot van boerenkool.

Mi Pankraas, Servaas èn Bonnifaas speule kaauw èn vriejs d'n baas.

Met Pancratius, Servatius en Bonifacius spelen kou en vorst de baas. Genoemde heiligen zijn samen met Mamertus de ijsheiligen. Het betreft de data 11 tot en met 14 mei. Daarna zal het niet meer vriezen en kan men vorstgevoelige planten poten.

De panne d'r óp légge.

De pannen erop leggen.

Het werk beëindigen. Het beeld is afkomstig van de huizenbouw. Wanneer men de pannen erop legt, is men zo goed als klaar.

Dè sti ès 'ne paol bove wòtter.

Dat staat als een paal boven water.

Dat is zo duidelijk en zeker als het maar kan.

Paoters, nónne èn begééne zén nie zó hèllig ès ze skééne.

Paters, nonnen en begijnen zijn niet zo heilig als ze schijnen.

Onder de kloosterlingen zijn veel schijnheiligen.

Daor hi-t-ie gin pap van geëete.

Daar heeft hij geen pap van gegeten.

Daar heeft hij geen verstand van. Dat is hem niet van kind af aan met de paplepel ingegeven. Ook: *daor hi-tie gin kees afgeëete.*

Ik kan heur misse ès kaauw pap.

Ik kan haar missen als koude pap.

Dit betekent ik ben haar grondig beu, ik kan haar missen als kiespijn.

Jank mar nie, d'r is pap zat.

Huil maar niet, er is pap genoeg.

Dit zeggen we tegen ongeduldige, klagende kinderen.

Ze hén in de pap geskeetje.

Veul in de *pap* te brokke hébbe.

Veel in de pap te brokken hebben.

Veel in te brengen hebben. Duits: *er hat viel in die Milch zu brocken*; Engels: *he is a man of weight; he can pull a string or two*; Frans: *avoir de quoi faire bouillir la marmite*.

Ze hén in de *pap* geskeejte.

Ze hebben in de pap gescheten.

Ze hebben het grondig verbruid. Vooral gezegd van een paartje dat moet trouwen.

We meuge mekare nie mér ziejn van ónze *pap*, zin 't mèidje, kom, doen we gaauw de lamp út.

'We mogen elkaar niet meer zien van mijn vader,' zei het meisje, 'kom, doen we gauw de lamp uit.'

D'r wordt wèl óp kòjer *papier* geskreejve.

Er wordt wel op slechter papier geschreven.

Dit wordt door mannen onder elkaar gezegd wanneer een mooie vrouw passeert.

Gé zét 'ne verrèkkese *parrie*, dè zédde.

Jij bent een verrekte 'parrie', dat ben je.

Gezegd van een gierige, keiharde figuur.

Dè spult 'm *parte*.

Dat speelt hem parten.

Dat brengt voor hem alles in de war.

Dè's getroffe, zin *Paulien*, èn ze makte van d'n bók 'n minneke.

Dat is getroffen, zei Paulien, en ze maakte van de bok een 'minneke'.

Dit wordt vooral schertsend gezegd wanneer iets fout gaat. Een *minneke* is een geitje. Het achterliggende beeld is waarschijnlijk de castatie van de bok.

De *peej* in hébbe.

De pee in hebben.

Boos en ontevreden zijn. Waarschijnlijk staat *peej* hier voor pest.

Hij haawt 'm goewd in de *peejkel*.

Hij houdt hem goed in de pekel.

Hij drinkt veel. Het beeld is ontleend aan het spek dat in de kuip gepekeld werd.

Ónder de *peejkel* haauwe is zó slècht nog nie; daor gòn de pierre van kepot.

Onder de pekel houden is zo slecht nog niet; daarvan gaan de pieren kapot.

De borrel is gezond.

De *peezerik* hóng achter de skuurdeur.

De 'pezerik' hing achter de schuurdeur.

De uitgesneden roede van de varkensbeer, gebruikt om gereedschap in te vetten, werd bewaard en hing meestal in de schuur.

Diejen aauwe waar toch zónne *peezerik*.

Die oude was toch zo'n 'pezerik'.

Gezegd van een oude gierigaard.

Hij hi hil z'n leewe zitte *peezerikke*.

Hij heeft heel zijn leven zitten 'pezeriken'.

Hij is zijn hele leven te zuinig geweest om iets uit te geven.

Ze han de straot skón *gepeeld* toew ze daor gaauwe brülleft han.

Ze hadden de straat schoon 'gepeeld' toen ze daar gouden bruiloft hadden.

Het opsieren van een poort (boog) en de straat naar het huis van een feesteling heette 'pelen'.

De witte was waar zó graow ès unne peeltuter.

De witte was (het linnengoed) was zo grauw als een peeltuter.

De was had een fikse grauwsliuer. *Peeltuter* is een oud woord voor Peelbewoner of Peelwerker, maar ook een wulp, die helemaal grijs gevederd is (WBD).

Wie skón wil zén, mót péén lééje, zin de Geus, èn ie ha 'n sneej in z'n neus.

Wie schoon wil zijn, moet pijn lijden, zei de Geus, en hij had een snee in zijn neus.

'n Sneej in oew neus hébbe betekent dronken zijn.

De péép dichtnéépe.

De pijp dichtknijpen.

Doodgaan.

Ge mót oew péép opehaauwe.

Je moet je pijp openhouden.

Je moet een goede stoelgang hebben.

Hédde gé 'n looie péép!

Heb jij een loden pijp!

Gezegd tegen iemand die zijn koffie heel heet drinkt.

Ik gò m'n péép 's útkloppe.

Ik ga mijn pijp eens uitkloppen.

Ik ga eens naar de WC.

't Is mén gin péép tebak wèrd.

Het is mij geen pijp tabak waard.

Ik vind het helemaal waardeloos.

peeperkoek

Wie mi *peeperkoek* gi vréeje, wordt mi skeejte belónd.

Wie met peperkoek gaat vrijen, wordt met scheten beloond.

Wie zijn aanstaande te veel in de watten legt, krijgt stank voor dank.

Hij ha 'n goei *peer* òn.

Hij had een goede peer aan.

Hij was zwaar dronken.

D'r meej óp *peere*.

Er meteen op slaan.

D'r ùt *peere*.

Eruit peren.

Hard wegrennen.

D'r is gin *peil* óp te trékke.

Er is geen peil op te trekken.

Er valt geen staat op te maken. Bijvoorbeeld gezegd van iemand met een onvoorspelbaar gedrag.

Van *pèine* krédde 't in oew lèine.

Van 'panen' krijg je het in je lendenen.

Het verwijderen van *pèine*, kweekgras (WBD), is zwaar werk waarvan je pijn in je rug krijgt.

Ze hén 'm vandaag ónder de *pèine* gedaowd.

Ze hebben hem vandaag onder de 'panen' geduwd.

Hij is vandaag begraven. Vergelijk 'onder de groene zoden'.

De béste *pèird* stòn óp stal.

De beste paarden staan op stal.

De beste meisjes vindt men niet op straat maar thuis. Vergelijk Duits: *ein gutes Pferd sucht man im Stall, ein braves Mädchen in seinem Hause (nicht auf dem Ball).*

Dénken is vur de pèird, die hébbe gróttter hèreses.

Denken is voor de paarden, die hebben grotere hersenen.

Boerenwijsheid; men bedoelt dat het beter is te werken dan te denken.

De pèird die de haver verdiejne, kréége ze nie.

De paarden die de haver verdienen, krijgen ze niet.

Het leven is vaak onrechtvaardig, want verdienste wordt niet altijd beloond. Vergelijk Duits: *das Pferd, das den Hafer verdient, bekommt ihn nicht*; Engels: *one beats the bush, and another catches the bird*; Frans: *celui qui travaille, mange la paille*.

D'r zén luukse pèird èn wérkpèird.

Er zijn luxe paarden en werkpaarden.

Dit zegt men als men iemand ziet genieten in de zon, terwijl men zelf werken moet.

Van wérke gòn de pèird kepot èn die hén nog wèl éézer ónder de voewte.

Van werken gaan de paarden kapot en die hebben nog wel ijzer onder de voeten.

Dus doe het maar kalm aan.

Ze ziejn 'n mooi meid liever ès 'ne pèirdekop.

Ze zien een mooie meid liever dan een 'paardenhoofd'.

Gezegd van de boerenjongens.

Zoo slódde d'r gin tiejn út 'ne pèirdemop!

Zo sla je er geen tien uit een paardenmop!

Dit zegt men schertsend van iets dat vrij zeldzaam is. *Pèrsmop* komt voor naast *pèirdemop*; zo zegt men dus ook: *tiejn út 'ne pèrsmop* voor iets zeer algemeen.

't Is mar dunne pèit.

Het is maar slechte koffie.

Het WBD heeft *peut* en *puit* voor slappe koffie in oostelijk Noord-Brabant.

Wie mi pèk umgi, wordt 'r mi besmèt.

Wie met pek omgaat, wordt ermee besmet.

Wanneer men met slecht gezelschap omgaat, neemt men hun slecht eigenschappen over. Duits: *wer Pech angreift besudelt sich*; Engels: *he that touches pitch shall be defiled*; Frans: *qui traite la poix s'embrouille les doigts*.

'ne Pèns ès 'n spurriekoew.

Een pens als een spurriekoe.

Gezegd van een heel dikke buik. Van spurrie konden de koeien veel eten.

Beeter 'n aauw pèrd kepot ès 'n jóng kreupel.

Beter een oud paard kapot dan een jong kreupel.

Gezegd wanneer de ouders alle werk zelf opknappen en de kinderen niets doen.

Bé 'n kaoi pèrd mòtte achter weg bléève èn bé 'n jóng meid veur.

Bij een kwaad paard moet je achter weg blijven en bij een jonge meid voor.

'n Blénd pèrd lupt 'r niks kepot.

Een blind paard loopt er niks kapot.

Het is er binnen heel kaal en leeg.

Ge kunt 'r óp de geut mi pèrd èn kaar wèl keere.

Je kunt er op de keuken met paard en kar wel keren.

Zo ruim is de keuken.

't Béste pèrd struikelt wèl 's.

Het beste paard struikelt wel eens.

Ook de beste maakt wel eens een fout. Vergelijk Duits: *das beste Pferd stolpert (und hat vier Beine)*; Engels: *it's a good horse that never stumbles*; Frans: *il n'est si bon cheval qui ne bronche*.

Dè pèrd kan leezen èn skrééve.

Dat paard kan lezen en schrijven.

Dat paard is zo pienter dat het geen voerman behoeft.

'n Gegeeve pèrd mótte nie in d'n bèk kééke.

Een gegeven paard moet je niet in de bek zien.

Op een geschenk mag men eigenlijk niet kritisch zijn. De leeftijd van een paard kan afgelezen worden van de toestand en het aantal van de tanden. Duits: *einem geschenkten Gaul sieht man nicht ins Maul*; Engels: *one must not look a gift horse in the mouth*; Frans: *à cheval donné il ne faut pas regarder à la bouche*.

Iemes óp 't pèrd hèlpe.

Iemand te paard te helpen.

Iemand met bijvoorbeeld een beginkapitaal op weg helpen.

'n Kreupel pèrd is nog gèld wèrd ègge èiges de kaar mót trékke.

Een kreupel paard is nog geld waard als je zelf de kar moet trekken.

In geval van nood is alle (ook gebrekkige) hulp welkom.

'n Pèrd óp hol èn 'n meid óp traowe zén nie teeje te haauwe.

Een paard op hol en een meid op trouwen zijn niet tegen te houwen.

't Pèrd aachter de wage (kaar) spanne.

Het paard achter de wagen (kar) spannen.

Iets helemaal verkeerd aanpakken. Duits: *die Pferde hinter den Wagen spannen*; Engels: *to put the cart before the horse*; Frans: *brider l'âne par la queue*.

'n Pèrd sli nie zó gaauw over de burries, zin Bèrt, ès't mar genóg te wérken hi.

Een paard slaat nog niet zo gauw over de berries, zei Bert, als het maar genoeg te werken heeft.

Zó lómp ès 't pèrd van Kristus èn dè waar 'nen eejzel.

Zo lomp als het paard van Christus en dat was een ezel.

Gezegd van iemand die heel lomp te werk gaat.

't Kùmt te pèrd èn 't gi te voewt.

Het komt te paard en het gaat te voet.

Het komt snel, maar verdwijnt traag. Gezegd door iemand die klaagt dat zijn ziekte maar niet beter wordt.

'n Pèrd èn 'nen hónd hinke um 'ne strónt.

Een paard en een hond hinken om een stront.

Wanneer paarden of honden maar iets aan hun poten of benen hebben, lopen ze mank.

Daor kunde 'n pèrd mi vange.

Daar kun je een paard mee vangen.

Gezegd bij het zien van heel dikke boterhammen.

Dan zit ie óp z'n pèrdje.

Dan zit hij op zijn paardje.

Dan is hij in zijn nopjes; dan heeft hij het naar zijn zin. (Zie ook *laoje*)

Gaauw óp z'n pèrdje zitte.

Vlug op zijn paardje zitten.

Gauw boos worden.

Bèrt is 'nen èchte pèrdsmins.

Bert is een echte 'paardenman'.

Unne pèrdsmins is iemand die veel met paarden te maken heeft (ook *roskèmmen*.) Meervoud: *pèirdevolk*.

't Is 'n hil *perkusie*.

Het is een hele 'persecutie'.

Gezegd van een ingewikkelde zaak. Ook gezegd als *pèrsekusie*.

Hij kan toch gòn zitte *pèrmenteere*.

Hij kan toch gaan zitten 'permeteren'.

Hij kan toch zo gaan zitten jammeren.

Hij zit nog in de *pèrmetòzzie*.

Hij zit nog in de familie.

Pèrmetòzzie komt uit Frans *parentage*.

Ik kéék zoo teejgen oew nakende *perseele*.

Ik kijk zo tegen je 'naakte percelen'.

Ik kijk zo tegen je bloot achterwerk.

Wèllie dinne nog *pesjónkele* vur de aflaute.

Wij deden nog 'pesjonkelen' voor de aflaten.

Het behalen van de aflaat van Portiuncula (via kerkbezoek op 1 en 2 november); na een aantal gebeden ging men de kerk uit en opnieuw binnen.

Die flés zumme 's gaauw *pestoer* make.

Die fles zullen we eens gauw *pestoer* maken.

Die fles gaan we opdrinken. Vergelijk *saldaoet make* met dezelfde betekenis.

Ès ge unne *pestoer* teejge z'nen toog pist, dreug 't noit mér óp.

Als je een *pestoer* tegen zijn toog pist, droogt het nooit meer op.

Wanneer je een geestelijke beledigt, wordt dat nooit meer vergeten.

Ès 't reegent óp de pestoor, dan drùp 't óp de kùster.

Als het regent op de pastoor, dan druip het op de koster.

De koster krijgt dezelfde eigenaardigheden als de parochieherder, maar het kan ook betekenen: als de pastoor veel ontvangt, is de koster er ook goed mee.

'ne Goeie pestoor zeegent z'n eigen 't uurste.

Een goede pastoor zegent zichzelf het eerst.

Gezegd door iemand die bij het verdelen bij zichzelf begint.

'ne Pestoor hi z'n daggèld al verdiend vur d'n uurste koffie.

Een pastoor heeft zijn daggeld al verdiend voor de eerste koffie.

Hier wordt bedoeld dat een pastoor met de collecte van de ochtend-mis zijn geld al binnen heeft. Voor de eerste koffie, want hij begint nuchter aan de mis.

Zó èrm ès 'ne pestoor van 'n wéggewèijd dùrp.

Zo arm als een pastoor van een weggewaaid dorp.

Gezegd van iemand die straatarm is.

Ès de pestoorsmeid over téd is, duu de pestoor de léste mis.

Als de pastoorsmeid over tijd is, doet de pastoor de laatste mis.

Als de pastoorsmeid zwanger werd, was dat een grof schandaal en moest de pastoor vertrekken.

Dè gi bove m'n pèt.

Dat gaat boven mijn pet.

Dat gaat mijn verstand te boven. *Pet* staat hier voor de hersens, begripsvermogen. Vergelijk Duits: *das geht über meinen Horizont*; Engels: *that is beyond me*; Frans: *cela me passe*.

Skudt mar in m'n pèt.

Schud maar in mijn pet.

Dit zegt men van iets dat het verstand te boven gaat. Als variant hoorden we: *skudt mar in m'n pèt, m'ne skolk héngt aachter de deur*. Het illustreert de verwarring.

Érres mi de pèt nor goie.

Ergens met de pet naar gooien.

Knoeiwerk afleveren.

Ik hoef 'r mar mi m'n pèt nor te goie èn 't is wér zoo.

Ik hoef er maar met mijn pet naar te gooien en het is weer zo.

De spreker bedoelt: 'en mijn vrouw is weer in verwachting'. Het werd als excuus voor een grote kinderschaar aangedragen.

Hij hi petènt van liejge.

Hij heeft patent van liegen.

Gezegd van iemand die altijd overdrijft en leugens vertelt.

Ónder de petóffel zitte.

Onder de pantoffel zitten.

Onder de plak zitten bij de vrouw. Gezegd van een echtgenoot die thuis niets te vertellen heeft. Vergelijk Duits: *unter dem Pantoffel stehen*; Engels: *to be henpecked/wife-ridden*; Frans: *être sous la férule de sa femme*.

Dè's ópgewèrmde petòzzie.

Dat is opgewarmde 'potazie'.

Gezegd wanneer iemand aan een tweede huwelijk begint. *Petòzzie* is het Brabantse woord voor 'stampot van boerenkool'. Het woord is een verbastering van het Franse *potage*, dat oorspronkelijk 'gerecht, bereid in een pot', 'soep' betekent.

't Waar daor 'n rèin *petòzzie*.

Het was daar 'een vuile potazie'.

Petòzzie betekent stampot van boerenkool, maar het woord wordt ook in overdrachtelijke zin voor 'vuile boel' gebruikt. *Rèin* correspondeert met 'onrein'.

Ge gòt toch nie um de *Pèttelder* um.

Je gaat toch niet over de Pettelaar om.

Je gaat dat toch niet met zo'n grote omweg doen? Dit zei men oorspronkelijk redenerend vanuit Rosmalen naar Den Bosch (zie *Nisserói*).

***Peut* worre beum.**

Pootgoed groeit uit tot bomen.

Unne mèrtse *peut* is 'n mèijs raokelhout.

Een maartse 'poot' is een meise 'raketstok'.

Een wilgentak of populierscheut moet voor maart in de grond gezet worden, anders zullen ze geen wortel meer schieten en kunnen ze enkel nog dienen als brandhout. Dit wordt gezegd wanneer iets mislukt omdat het te laat gedaan is.

De *piek* nérsteeke.

De piek neersteken.

Ophouden met werken. *De piek* is een soort steekschop.

Ziek van de lùie *piek*.

Ziek van de luie piek.

Dit wordt gezegd van personen die het werk ontduiken door een ziekte voor te wenden.

Hij ziet 'r alt eeve piekelant út.

Hij ziet er altijd even 'piekelant' uit.

Gezegd van verzorgde mensen. Zie *fiegelant*, waarschijnlijk een verbastering van *vigilant*.

In oewe piepzak zitte.

In je piepzak zitten.

Bang of angstig zijn. Met dezelfde betekenis zegt men *in oewe rats zitte*.

De kaoie Pier zén.

De kwade Pier zijn.

Degene zijn die de ondankbare taak heeft ook namens anderen iets onaangenaams over te brengen. Pier is hier een korte vorm van Pieter. Waarschijnlijk werd met *kaoie Pier* oorspronkelijk de duivel bedoeld. Vergelijk Duits: *ich muss eben immer der Unhold sein*.

Ge kunt de pierre in de grónd heure nieje.

Je kunt de pieren in de grond horen niezen.

Zo stil is het.

Nor 't pierrekülleke gaon.

Naar het pierenkuiltje gaan.

Doodgaan.

Kééken ès de pierren út 't deuske.

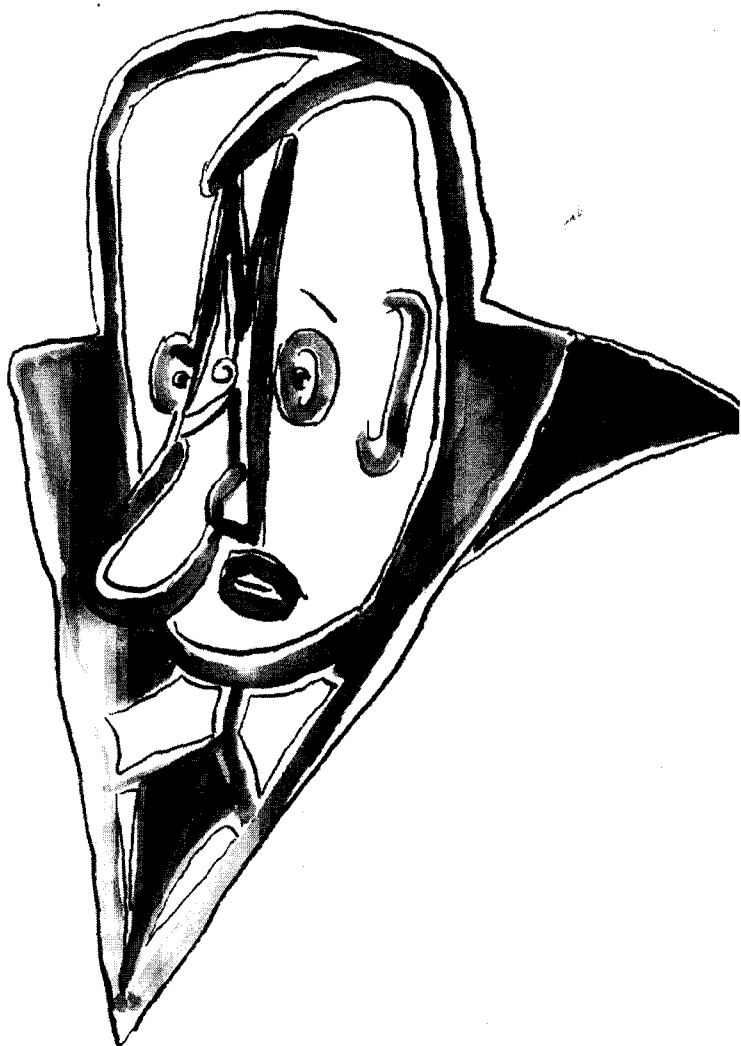
Kijken als de pieren uit het doosje.

Dit betekent dat men erg bleek ziet. De pieren in het doosje die als visaas werden meegenomen, zien er al gauw bleek uit.

Gif mén mar 'ne pierreverskiejter.

Geef mij maar een 'piervenverschrikkertje'.

Een sterke borrel zou de wormen doen schrikken.

De pin óp de neus kréége.

De pik óp iemes hébbe.

De pik op iemand hebben.

Een speciale vijandschap of afkeer jegens iemand hebben. Waarschijnlijk ontleend aan het Frans *pique* (wrok). Vergelijk Duits: *einen Pick auf jemand haben*; Engels: *to have a spite against someone*; Frans: *avoir un dent contre quelqu'un*.

Dè's pik èn pook.

Dat is pik en pook.

Dat is water en vuur. Gezegd van mensen die steeds ruzie hebben.

Ge moest pikkerdraod lusse, dan kóste spijkers skééte.

Je moest prikkeldraad lusten, dan kon je spijkers schijten.

Ónder de (pikker)draod durgefreete hébbe.

Onder de (prikkel)draad doorgevreten hebben.

Geslachtsgemeenschap gehad hebben vóór het huwelijk.

De pin óp de neus kréége.

De pin op de neus krijgen.

Stevig onder bedwang gehouden worden; de wacht aangezegd krijgen. Het beeld gaat terug op de pranger, de neusknijper waarmee dieren in bedwang gehouden werden. Vergelijk Duits: *einem den Daumen aufs Auge setzen*; Engels: *to put the screw to a person*; Frans: *rabattre la caquet à quelqu'un*.

Dè's me toch 'ne benaauwde pin.

Dat is me toch een benaauwde pin.

Dat is me toch een gierigaard.

Ik wil ginne nééje, zin de pin, d'n aauwe k'lènder kan nog hèndig 'n jaor of wè mee!

Ik wil geen nieuwe, zei de pin, de oude kalender kan nog makkelijk een jaar of wat mee!

Bé de pinke zén.

Bij de pinken zijn.

Pienter en bijdehand zijn. *Vruug bé de pinke* zou kunnen slaan op het jong rundvee.

Hij is van pinneke-dun.

Hij is van pinnetje-dun.

Hij is erg gierig.

Ik wil gin pinnetènsie doen, mar wèl de rillekwie vereere.

Ik wil geen penitentie (boete) doen, maar wel de relikwie vereren.

Ik wil wel vrijen maar geen consequenties aanvaarden. Bij de biecht kreeg men een penitentie op; men moest meestal een aantal gebeden bidden. De relikwie vereren deed men bij bepaalde gelegenheden waarbij 'iets' van een heilige aanbeden werd. Dat kon bijvoorbeeld iets van zijn gebeente of kleding zijn.

De pinnetènsie zal te groot worre.

De penitentie zal te groot worden.

Je zult er achteraf te veel voor moeten doen. De penitentie is de boetedoening bij het biechten.

Ès ge vur 'n pisbóks gòt, krédde d'r 'n stróntbóks vur in de plòts.

Als je voor een pisbroek gaat, krijg je er een strontbroek voor in de plaats.

Wanneer je van baan verandert, is het overal wel iets en het is op een ander niet altijd beter.

Ge kunt 'r beeter af pisse ès van 'n korsje brood.

Je kunt er beter van pissen dan van een korstje brood.

Gezegd door iemand die van de drank geniet.

Ge pist 'r beeter af ès van 'n pónd spijkers.

Je pist er beter van dan van een pond spijkers.

Zie het vorige.

Hij li mi z'ne pisserd óp 't stroi.

Hij ligt met zijn pisserd op het strooi.

Gezegd van iemand die net gestorven is.

Ge slòt 'r de pit ùt èn haauw 't kaf over.

Je slaat er de pit uit en houdt het kaf over.

Dit zegt men als men kinderen veel slaat (zie ook *dóns*). Het beeld is ontleend aan het dorsen.

Wè zitte toch te pitse.

Wat zit je toch te pitsen.

Wat zit je toch kieskeurig te eten.

Ónder de plak zitte.

Onder de plak zitten.

Onder de duim zitten. De *plak* gaat terug op de oude schoolmeester die een stok met een schijf aan het einde hanteerde om leerlingen op de vlakke hand te slaan. Vergelijk Duits: *unter der Fuchtel stehen*; Engels: *to be under a person's ferule*; Frans: *être sous la férule*.

't Wil nie plakke.

Het wil niet plakken.

Gezegd van iets dat niet wil opschieten; vorderen.

Ge zét d'n boveste béste van de ónderste plank.

Jij bent de bovenste beste van de onderste plank.

Vaak schertsend gezegd wanneer men het compliment niet echt bedoelt. Van de boveste plank betekent eigenlijk van het beste soort; dat wat niet dagelijks, maar alleen bij bijzondere gelegenheden gebruikt werd en boven in de kast lag. Vergelijk Duits: *aus dem Effeff*; Engels: *top-hole*.

De plank mislaan.

De plank mislaan.

Het verkeerd hebben, zich vergissen, iets fout doen. Vergelijk Duits: *auf dem Holzwege sein*; Engels: *to be beside the mark*; Frans: *se mettre le doigt dans l'oeil*.

Daor is de wirreld nog mi planke dichtgetimmerd.

Daar is de wereld nog met planken dichtgetimmerd.

Gezegd van een armzalig, achtergebleven en afgelegen gebied.

Unne planke zóndeg.

Een 'planken zondag'.

Een zondag waarop men geen traktement kreeg; bijvoorbeeld een heiligedag die als verplichte zondag te boek stond.

De plaot poetse.

De plaat poetsen.

Er tussenuit knijpen; ervandoor gaan.

Dun van plaot.

Dun van plaat.

Gezegd van iemand die suffig en traag van begrip is.

B'óns ware we zó klèinbehausd, dè we plat moesse praote um 'r binne te komme!

Bij ons waren we zo kleinbehuïsd, dat we plat moesten praten om er binnen te komen!

Ès ge nie plat pròtte, dan stiejte al meej oewe kop!

Als je niet plat praatte, stiet je al meteen je hoofd!

Óp de pleej komme de moiste gedachte.

Op de plee komen de mooiste gedachten.

Dè lucht óp, zin Pirke, èn ie zaat óp de pleej.

Dat lucht op, zei Peerke, en hij zat op de plee.

Dè's 'n pleister op 'nen houtere poot.

Dat is een pleister op een houten poot.

Gezegd van iets dat geen zin heeft.

'ne Plèkker bléf alt hange.

Een plakker blijft altijd hangen.

Unne plèkker is iemand die op een feestje maar niet tot afscheid kan komen.

Wè zén die jóng toch plèkplòsters, wor; niks liever ès in de modder poelieje.

Wat zijn die kinderen toch smeerlappen, nietwaar; niets liever dan in de modder knoeien.

Hij wérkt z'n èige de pleures.

Hij werkt zich de pleuris.

Hij werkt zich kapot. (Het lijkt nauwelijks verband te houden met de borstziekte.)

Alleman gelijk, zin de plisie, èn ie skriejf z'n skónmoelier óp.

Iedereen gelijk, zei de politieman, en hij schreef zijn schoonmoeder op.

De béste plòts bé 'n begraffenis èn 'n brùlleft is de twidde wage.

De beste plaats bij een begrafenis en een bruiloft is de tweede wagen.

Zó lang d'r plòts is in de hél, kùmt 'r ginnen affekaot in d'n himmél.

Zo lang er plaats is in de hel, komt er geen advocaat in de hemel.

Advocaten worden vaak beschouwd als 'verlengstuk van de criminelen'.

't Is nie pluis.

Het is niet pluis.

Het is niet zoals het hoort; het is niet te vertrouwen; niet veilig. Het oude woord pluis betekende 'rein, onschuldig, eerlijk'. Vergelijk Duits: *es ist nicht geheuer*; Engels: *the place is not secure*; Frans: *il ne fait pas sûr là*.

Jóng mótte poelieje.

Kinderen moeten 'poeliën'.

Kinderen willen altijd met water knoeien.

M'nen buik poeliejt.

Mijn buik 'klotst'.

Het klotsend geluid van vloeistoffen in een vat heet *poelieje*.

Poep òn de knikker.

Poep aan de knikker.

Dit zegt men als er iets fout gaat. Het beeld is waarschijnlijk ontleend aan het knikerspel, waarbij de knikker door de vogelpoep is gegaan.

Poep òn de knikker, zin Gillus Gierklómp, èn 't begós te zèiken óp z'n hoilaand.

Poep aan de knikker, zei Gillus Gierklomp, en het begon hard te regenen op zijn hooiland.

Poep òn oew vingers?

Poep aan je vingers?

Dit vraagt men als je alles laat vallen.

Wè ziede wit, mótte poepe?

Wat zie je wit, moet je poepen?

Grappig bedoelde aanspraak voor een bleek iemand.

Nie vur de poes.

Niet voor de poes.

Niet gemakkelijk zijn; zijn mannetje staan. Het beeld is afkomstig van het vogeltje dat 'voor de poes' is, dus verloren is. Vergelijk Duits: *das ist für die Katze*; Frans: *c'est de la bouillie pour les chats*.

Óp de póf.

Op de pof.

Op krediet, zonder directe betaling. Vergelijk Duits: *auf Puff*; *auf Pump*; Engels: *on tick*; Frans: *à credit*.

Gé lópt mi oew rèin pollepieje wér krèk dur de geskróbden hèrd.

Jij loopt met je vieze voeten weer net door de geschrobde huiskamer.

Zó glad ès 'ne pòlling in 'nen immer snot.

Zo glad als een paling in een emmer snot.

Heel glad.

Ze slachte mi d're zesse innen òllinge pòlling.

Ze slachten met zessen één hele paling.

Bij een arm gezin komt er weinig te eten op tafel.

Lópt nor de pómp.

Loop naar de pomp.

Loop heen.

't Vólle pónd geeve.

Het volle pond geven.

Volledig geven waarop men recht heeft. *Pónd* gaat hier terug op de oude munteenheid en men bedoelt dus 'de gehele som'.

Van Pónsius nor Pilatus.

Van Pontius naar Pilatus.

Van het kastje naar de muur; heen en weer. Eigenlijk zou het moeten zijn 'van Pilatus naar Herodes', zoals in de bijbel vermeld staat (Lucas 23:7; 11). Vergelijk Duits: *einen von Pontius zu Pilatus schicken*; Frans: *envoyer quelqu'un de Ponce à Pilate*.

Hij stón óp z'ne pónteneur.

Hij stond op zijn 'point d'honneur'.

Hij maakte er een principepunt van.

't Hi zó hard gevrórre dè de pook stijf òn de kachel héngt.

Het heeft zo hard gevoren dat de pook stijf aan de kachel hangt.

Poolshógte nimme.

Poolshoogte nemen.

Zich op de hoogte stellen van de omstandigheden. Ontleend aan de zeemanstaal. Vergelijk Duits: *sondieren*; Engels: *to see how the land lies*; Frans: *prendre l'air du bureau*.

Wè is't toch 'n heet poorske.

Wat is het toch een opvliegend persoontje.

Ook, maar minder gebruikelijk: *poors*. Het is altijd een diskwalificerende uiting. In Nuenen *foors*.

Die sti d're poot wèl.

Die staat haar poot wel.

Dit zeggen we van een vrouw die haar mannetje staat.

'ne Prilse poot is 'ne mèijse stook.

Een aprilse poot is een meise stook.

Een struik in april gepoot kun je in mei op de stookhoop gooien, want die groeit niet meer.

Óp z'ne poot speule.

Op zijn poot spelen.

Driftig uitvaren tegen iemand. Vergelijk Engels: *to play old gooseberry*; Frans: *faire le diable à quatre*.

Poot òn speule.

Poot aan spelen.

Flink moeten aanpakken; hard moeten werken. Vergelijk Duits: *sich ins Zeug legen*; Engels: *to slog away*; Frans: *abattre bien du bois*.

Óp z'n achterste poot gòn staon.

Op zijn achterste poten gaan staan.

Zich driftig tegen iets verzetten. Het achterliggende beeld is het steigerende paard. Vergelijk Duits: *sich auf die Hinterbeine stellen*; Engels: *to stand on the hindlegs*; Frans: *monter ur ses ergots*.

Daor hén we de póppe òn 't danse.

Daar hebben we de poppen aan het dansen.

Daar is de herrie of de ruzie begonnen. Ontleend aan het poppenspel. Vergelijk Duits: *da geht der Tanz los*; Engels: *there is the devil to pay*; Frans: *voilà le bal qui commence*.

Hij verwacht de Poppelse hèrremenie.

Hij verwacht de Poppelse harmonie.

Dit zegt men als iemand zijn gulp heeft openstaan.

Dè's 'n skón portrèt.

Dat is een schoon portret.

Gezegd van een mooi, (vrolijk) persoon. Ook ironisch gezegd.

Hij kan mi die pòsdaag nie goewd ùt de weeg; hij kan z'n èij noit kwét.

Hij kan met die paasdagen niet goed uit de voeten; hij kan zijn ei nooit kwijt.

Ik kan mi die pòsdaag m'n èij noit vééne.

Ik kan met die paasdagen mijn ei nooit vinden.

Schertsend gezegd om aan te geven dat men met de feestdagen uit zijn normale doen raakt.

Óp d'n uurste pòsdag reegen gift de koei gebraoie gras.

Op de eerste Paasdag regen geeft de koeien gebraden gras.

Wanneer het op het Hoogfeest van Pasen regent, zal het een hete zomer worden waarin het gras verdroogt.

Vruger wierde nog oit óp de pòsèijer verzocht.

Vroeger werd je nog ooit op de paaseieren verzocht.

Tot de jaren vijftig van de twintigste eeuw was het nog gebruik dat je met Pasen op de eieren genodigd werd.

Gò 's fesoenlek zitte, want ge kunt zoo oewe pòssen èn pinkstere ziejn!

Ga eens fatsoenlijk zitten, want je kunt zo je pasen en pinksteren zien!

Ge kunt de pot óp.

Je kunt de pot op.

Dat had je gedacht! Het beeld is dat je iemand te kakken zet.

't Is ammel een pot nat.

Het is allemaal één pot nat.

Het komt allemaal op hetzelfde neer, ze zijn allemaal hetzelfde. Vergelijk Duits: *es ist alles eine Wische*; *it's tweddledum and tweddledee*; Frans: *c'est blanc bonnet et bonnet blanc*.

Óp z'n pótjes terèchte komme.

Op zijn pootjes terechtkomen.

Goed terechtkomen. Hier wordt gezinspeeld op de kat die bij een val altijd op haar pootjes terechtkomt. Vergelijk Duits: *auf die Füße fallen*; Engels: *to fall on one's legs like a cat*.

Mi hangende pótjes.

Met hangende pootjes.

Nederig. Het beeld is ontleend aan de hond die met hangende pootjes opzit. Vergelijk Duits: *sich kleinlaut fügen; den Schwanz einziehen*; Engels: *to come down on one's marrow-bones*; Frans: *faire le chien couchant*. Ook gezegd als *mi de pótjes umhóg*.

Ik zal vandaag nie veul potte te vuur doen.

Ik zal vandaag niet veel potten te vuur doen.

Ik waar liever z'ne potternoster ès z'n pèrd.

Ik was liever zijn paternoster dan zijn paard.

De rozenkrans gebruikt hij nooit of zelden, maar ocharm z'n paard. Gezegd van iemand die onvriendelijk is. Ook ... *ès z'n hunje*.

Wè zédde toch 'n potstuk!

Wat ben je toch een potstuk!

Wat ben je toch een vervelend kind; een naar mens!

In de prakkezòssie zitte.

In de 'prakkezatie' zitten.

Gezegd wanneer men zich ergens hoofdbrekens over maakt. Het werkwoord 'prakkizeere' staat aan de basis van *prakkezòssie*.

Mooie praot kost niks.

Mooie praat kost niks.

Met goedkope mooipraterij is niemand gebaat.

Goeie praot kost niks, mar goeie raod is gèld wèrd.

Goede praat kost niets, maar goede raad is geld waard.

Praote ès Brugman.

Praten als Brugman.

Goed kunnen spreken. Pater Johannes Brugman was een beroemde volksprediker (1399-1473).

Praoten èn brèije, zin 't wéfke.

Praten en breien, zei het wijfje.

Gezegd wanneer er doorgewerkt moet worden.

't Zén goei praoters die stilzwéége verbeetere!

Het zijn goede praters die stilzwijgen verbeteren!

Hij prót zoowès ie pist, mi 'n beugske.

Hij praat zoals hij pist, met een boogje.

Gezegd van iemand die erg langzaam praat. (*praote-prótte-geprót*)

Érres prat óp gaon.

Ergens prat op gaan.

Ergens trots op zijn. *Prat* betekent 'hoogmoedig'.

't Stón gelijk te pratte.

Het stond allemaal te 'pruilen'.

De gewassen op de akkers stonden te pruilen. Het zaai- of pootgoed wilde niet groeien.

Ze kan me toch gòn stòn te preejke.

Ze kan me toch gaan staan te preken.

Gezegd van een vrouw die het hoogste woord voert.

Hij preert 'r zó goewd bé.

Hij 'pareert' er zo goed bij.

Hij staat zo mooi te pronk; gezegd van iemand die in vol ornaat verschijnt.

Samen óp 'n prèntje, de liefde óp 'n èndje.

Samen op een prentje, de liefde op een eindje.

Wanneer prille liefde op de foto wordt vastgelegd, bestaat er een grote kans dat de relatie niet lang duurt.

De prijs over de kop um.

De prijs over de kop om.

De dubbele prijs.

Vur 'n prikske.

Voor een prikje.

Voor weinig geld. *Prikske* betekent hier 'iets heel kleins'. Vergelijk Duits: *für ein Butterbrot*; Engels: *to buy something for a song*; Frans: *acheter pour un morceau de pain*.

Hij rôlde van de prikstoel.

Hij rolde van de preekstoel.

Hij werd afgeroepen van de preekstoel in verband met zijn aanstaande huwelijk.

Ès 'ne prins in 'nen èpelkaol.

Als een prins in een aardappelkuil.

Gezegd wanneer men zich prinsheerlijk voelt.

Van de prins gin kaod weejte.

Van de prins geen kwaad weten.

Zich van geen kwaad bewust zijn. Waarschijnlijk teruggaand op de Prins van Oranje.

Wè zédde òn 't prisse?

Wat ben je aan het 'prissen'?

Wat ben je aan het bakken of braden?

Probeere doen jóng hondjes.

Proberen doen jonge hondjes.

Dit zegt men als men aangemoedigd wordt om iets te proberen en niet veel vertrouwen heeft in de afloop of de poging liever helemaal achterwege ziet blijven. Het beeld waar naar verwezen wordt zijn hondjes die proberen het liefdesspel te bedrijven.

't Is ók mar 'ne *profeet* die brood it (èn nog liever mik.)

Het is ook maar een profeet die brood eet (en nog liever wittebrood.)

Gezegd wanneer men niet veel waarde hecht aan een gedane voor-spelling. Vergelijk Duits: *ein Lügenprophet*; Engels: *a mock-prophet*; Frans: *un faux prophète*.

Unne *profeet* wordt in èige laand nie geëerd.

Een profeet wordt in eigen land niet geëerd.

In de omgeving waarin men opgegroeid is, worden bijzondere prestaties niet op waarde geschat. Vergelijk Duits: *der Prophet gilt nicht in seinem Vaterlande*; Engels: *a prophet has no honour in his own country*; Frans: *nul n'est prophète en son pays*.

Unne *prónker* kan nie zó veul verprónke ès unne verslónzer kan verslónze.

Een praalhans kan niet zo veel besteden aan zijn ijdelheid als een smeerlap kan verwaarlozen.

Ze is 'n èchte *prónsel*.

Ze is altijd bezig met handwerk.

Van bove *prónt*, van óndere vól strónt.

Van boven pront, van onder vol stront.

Gezegd van een opgedirkte vrouw van lage afkomst. De betekenis is de buitenkant verbergt de armoe, dus 'schijn bedriegt'. 'n *Prónt mèdje* is een keurig meisje.

Hij is alt *prónt* op *téd*.

Hij is altijd keurig op tijd.

Érres mi óp de *proppe* komme.

Ergens mee op de proppen komen.

Ergens mee te voorschijn komen; iets te berde brengen.

't Is 'n *skón prosèssie*.

Het is een mooie processie.

Dit zegt men als er een flinke rij kinderen uit een en hetzelfde gezin op komen draven.

Hij heejget zó druk ès 'ne *pruikemaker* mi inne klant.

Hij heeft het zo druk als een pruikenmaker met één klant.

Gezegd van iemand die vrijwel niets te doen heeft, maar zegt dat hij het druk heeft.

'n *Pruim* tebak.

Dit werd ook wel gezegd voor een borrel.

't Is mén nog gin *pruim* tebak wèrd.

Het is mij nog geen pruim tabak waard.

Tot in de *prùimentéd*, dan meu(g)de óp de pitte komme.

Tot in de pruimentijd, dan mag je op de pitten komen.

Komische afscheidsgroet.

Ze han lekker zitte pruijve.

Wè'n lèkker prulleke.

Wat een lekker prulletje.

Gezegd van een lief kindje.

't Is alt 'n prulleke geweejst.

Het is altijd een prulletje geweest.

Het is altijd een schavuit, deugniet geweest die vol rare streken zat.

Die is nie zó prut.

Die is niet zo prut.

Prut staat hier in de betekenis gemakkelijk.

Iemes 'ne prut zétte.

Iemand een prut zetten.

Iemand uitdagen iets even goed te doen als is voorgedaan. (Zie ook *brits*.)

Ge lót oew èige ginne prut zétte.

Je laat je geen prut zetten.

Dit betekent ongeveer 'je laat je niet aftroeven'.

Ze han lèkker zitte pruuje.

Ze hadden lekker zitten proeven.

Gezegd van personen die flink aan de drank zijn geweest.

Hij waar 'n pruujverke.

Hij was een proevertje.

Hij was een drinkebroer.

Daor héngt de punder achter de deur.

Daar hangt het weeginstrument achter de deur.

Daar worden de vrijers 'gewogen' op hun bezittingen.

Óp 't punt staon.

Op het punt staan.

Klaarstaan om iets te gaan doen. *Punt* betekent hier 'tijdstip'. Vergelijk Duits: *auf dem Punkte stehen*; Engels: *to be at the point*; Frans: *être sur le point*.

Punt, út, ame, zin de mister, èn ie zétte 'n kómma.

Punt, uit, amen, zei de meester, en hij zette een komma.

Érres 'n puntje òn kunne zùige.

Ergens een puntje aan kunnen zuigen.

Ergens niet aan kunnen tippen; het niet kunnen halen bij een andere prestatie. De achterliggende gedachte is denkkelijk dat men er zo lang mee bezig kan zijn; er zo lang op kan zuigen.

Ès ge't nie kunt of nie mér wit, doede't mi pur of gebrùkte kit.

Als je het niet kunt of niet meer weet, maak je het met pur of gebruik je kit.

Recente Brabantse spreuk.

In de put zitte.

In de put zitten.

Terneergeslagen zijn. Wellicht is put hier oorspronkelijk bedoeld als grafkuil. Vergelijk Engels: *to be in the depths*.

Over de puthaok getraowd zén.

Over de puthaak getrouwd zijn.

Gezegd van een paartje dat samenwoont, zonder getrouwd te zijn. Vergelijk Duits: *sich polnisch verheiraten*; Engels: *to be married over the broomstick*; Frans: *un mariage sous la chéminée*.

Érres wèl 'n pùtje kunne breeke.

Ergens wel een potje kunnen breken.

Ergens zo goed in de gunst staan dat men zijn fout niet kwalijk neemt.

Hij heejget zó druk ès 'n pùtje mi pierre.

Hij heeft het zo druk als een potje met pieren.

Hij heeft het heel druk.

Óp élk pùtje paast 'nen déksel.

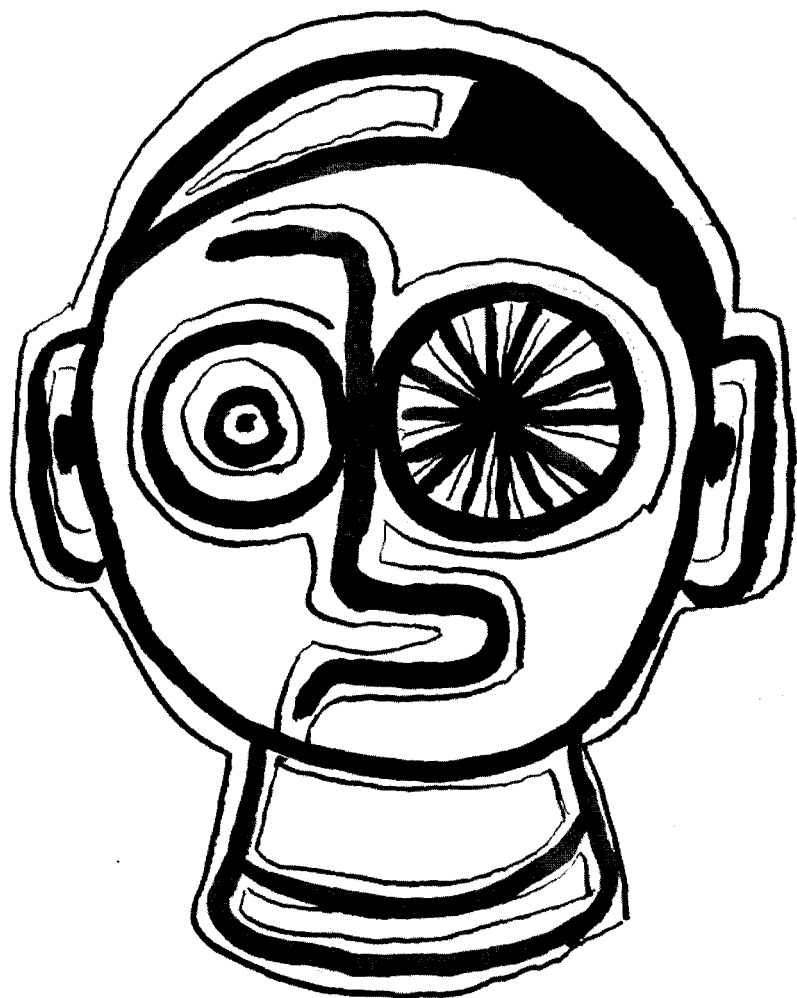
Op ieder potje past een deksel.

Ook een lelijk meisje kan wel aan de man raken. Van het Latijn: *invenit patella dignum operculum*. Duits: *jedes Töpfchen hat sein Deckelchen*; Engels: *no pot so ugly as not to find a cover*; Frans: *couvercle digne du chaudron*.

Klèin pùtjes hébbe groote órre.

Kleine potjes hebben grote oren.

Kinderen horen veel meer dan je als volwassene denkt; pas dus op je woorden. Vergelijk Engels: *little pitchers have great ears*; Frans: *petit chaudron, grandes oreilles*.

Iemes 'n rad vur ooge drèije.

R

Ze meuge nie raande.

Ze mogen niet overslaan met produceren.

Wanneer de kippen geen eieren meer leggen, heet dat *raande*. Ook gebruikelijk in het algemeen voor 'de kantjes eraf lopen bij het werk'.

Iemes 'n rad vur ooge drèije.

Iemand een rad voor de ogen draaien.

Iemand om de tuin leiden. Voor de verklaring moet men denken aan 'iemand zo lang een rad voor de ogen draaien dat hij niet goed meer kan zien'. Vergelijk Duits: *einem einen blauen Nebel vormachen*; Engels: *to throw dust into a person's eye*; Frans: *jeter de la poudre aux yeux*.

Dè is 'ne raddrèijer.

Dat is een raddraaier.

Dat is de aanstichter van het kwaad. Hij draait het rad, waardoor de machine begint te lopen. Vergelijk Duits: *ein Rädelsführer*; Engels: *a ringleader*; Frans: *un meneur*.

Ze is alt óp rak.

Zij is altijd op rak.

Ze is altijd onderweg en nooit thuis. *Dè's me toch 'n rak een.*

Nie dè't me rakt, mar wie bénde gé?

Niet dat het me raakt, maar wie ben jij?

Het gaat me niet aan, maar wie ben jij? De openingszin van nieuwsgierige figuren.

Kik 's wè dieje rammeldewèij z'n bóks um z'n been sloebert.

Kijk eens wat die rammelewaai zijn broek om zijn benen slobbert.

Gezegd van een mager persoon die veel te ruim in zijn broek zit.

Ik zal 'm 'r 's teejgenòn rammele ès ie nie laustere wil.

Ik zal hem er eens tegenaan rammelen als hij niet luisteren wil.

Rammele is hier 'slaan'.

't Gi wèl, mar de raoier deuge nie.

Het gaat wel, maar de raderen deugen niet.

Gezegd door iemand die maar slecht meer kan lopen.

Diejn is zón lèkker raow raokel.

Dien is zo'n lekker 'ruw rakel'.

Gezegd van een ongepolijst en ongecompliceerd vrouwmens.

Doe de raom dicht dè't nie wégwèijt..., zó'n bietje!

Doe het raam dicht dat het niet wegwaait..., zo'n beetje!

Gezegd tegen iemand die bij het eten heel weinig op durft te schep-
pen. Opvallend is dat het in het Noord-Meierijs dialect *de raom* is;
het woord is hier vrouwelijk en niet onzijdig.

Ze raoze z'n bést.

Ze ruien volop.

Gezegd van kippen of andere vogels.

In de rats zitte.

In de rats zitten.

In angst zitten. Rats is de naam voor soldatenkost (denk aan het lied over rats, kuch en bonen). De letterlijke betekenis zou dan zijn in een brijachtige massa zitten. Vergelijk Duits: *in der Brühe sitzen*; *in der Schmiere sitzen*; *in der Patsche stecken*; Engels: *to be in hot water*, *to be in a stew*; Frans: *être dans le pétrin*; *dans les pommes*.

Wè is 't toch 'n rauwighèd in d'n hof.

Wat is het toch 'ruwigheid' in de tuin.

Gezegd van ruigte, wildgroei.

Wè is 't toch 'n rèbbelkónt.

Wat is het toch een rebbelkont.

Wat is het toch een drukpratend kletswijf.

Rècht dur zeej.

Recht door zee.

Recht op het doel af; openlijk zeggen wat men meent. Het beeld is van het schip dat een rechte koers vaart en niet laveert.

Wie gi rèchte zal 't beslèchte.

Wie gaat rechten, zal het beslechten.

Met procederen kom je altijd slecht uit. Dat kost altijd veel geld.

Rééft mar vur oewen èigen hof.

Rijf maar voor je eigen tuin.

Bemoei je maar met je eigen zaken.

Reegen èn zónneskéén, kèrmis in de hél.

Regen en zonneschijn, kermis in de hel.

't Wordt reegen, de drèkhaone krèije.

Het wordt regen, de drekhanen kraaien.

We krijgen regen, want de 'drekhanen' (de verstoten hanen) kraaien.

Van de reegen in d'n drùp.

Van de regen in de drup.

Van de ene ellende in de andere geraken. Van de wal in de sloot. Letterlijk is het beeld: schuilend voor de regen in de drup terecht komen. Vergelijk Duits: *aus dem Regen in die Traufe kommen*; Engels: *to fall out of the frying pan into the fire*; Frans: *se mettre dans l'eau de peur de la pluie*.

Ès 't reegent in de kajuit, dan drùp 't in de hut.

Als het regent in de kajuit, dan drupt het in de hut.

Als hogere standen lijden, moeten de mindere daarin delen.

Zùrgt dè ge wir gaauw in de rééj komt.

Zorg dat je weer gauw in de rij komt.

Gezegd tegen iemand die ziek op bed ligt.

Hij reej ók wir meej.

Hij reed ook weer mee.

Hij deelde ook weer in het ongeluk. Hier betekent *meerééje* 'mede de dupe zijn'. Soms wordt de oudere verledentijdsvorm nog gebruikt: *hij riej ók wir meej*.

Hij reej 'm ès de ziekte.

Hij reed hem als de ziekte.

Hij had er vreselijk de pest over in.

Ge mó't ze d'r meer ónder rééje.

Je moet ze er meer onder rijden.

Je moet ze meer straffen. *D'r ónder rééje* betekent eigenlijk 'onder de kont schoppen'.

'm Rééje.

Hem rijden.

Boos zijn op of over iets. *Hij hi óntslag gekreejge èn nou rééjt ie 'm toch!* Bij Koenen Endepols vonden we 'hem rijden, bang zijn, hem knijpen'. Die betekenis heeft het niet in ons dialect.

Ès de durskes de reejgels han, moesse ze wegbléève bé de slacht.

Als de meisjes de regels hadden, moesten ze wegblijven bij de slacht.

De reejgels betekent 'de maanstonde, de menstruatie'. Het vlees zou bederven wanneer er meisjes met menstruatie in de nabijheid kwamen.

Hij hi de reejskak.

Hij heeft de 'racekak'.

Hij is aan de diarree.

Bekant rééjt altéd meej, mar hi nog noit gewónne.

Bijna rijdt altijd mee, maar heeft nog nooit gewonnen.

Reactie op iemand die zegt dat hij *bekant* de beste was. Bijna betekent meestal dat het beoogde niet behaald is.

Dè's alt zónne reeperd geweejst.

Dat is altijd zo'n 'reperd' geweest.

Dat is altijd zo'n rokkenjager geweest. *Reepe* is met een hoepel lopen (kinderspel), maar ook het rijden van een dier op het andere wordt zo genoemd. *De koei doen niks ès reepe* (elkaar bronstig bespringen). *Reepstarte* als werkwoord wordt in dezelfde betekenis gebruikt.

't Waar 'nen hille rèij mi al die jóng.

Het was een hele onderneming met al die kinderen.

Rèij is verwant aan bereiden en gereed, zie reeden (WNT) 'gereed maken, bereiden'.

rèije

Ge zult 'r nie veul af *rèije*; 't is veulste dreug geweejst.

Je zult er niet veel van oogsten; het is veel te droog geweest.

Een van de eerste betekenissen van *rèije* is 'oogsten, binnenhalen'.

Het wordt overdrachtelijk veelvuldig gebruikt in de zin van 'drukte maken': *gò d'r mar nie ligge te rèije vur óns, we mótte zoo 'wég.*

Ze rèijde d'r gaar niks mér af.

Ze bracht er helemaal niets meer van terecht.

De krant *rèijt* hier alt 'wég.

De krant raakt hier altijd zoek.

Wè leejde wér te *rékke* nou ge nor béd mót, verdúlde jóng.

Wat lig je weer te rekken nu je naar bed moet, verhipte kinderen.

Rékke staat hier voor 'tijd rekken'.

Wè is dè toch 'n *rèl*!

Wat is dat toch een 'rel'?

Een zwerfkat. *Ze is wir óp rèl geweejst.* Ze is weer (nodeloos.) van huis geweest. Gezegd van een vrouw die veel uitgaat en weinig werkt. Ze moet steeds *óp rèl èn is dus 'n rèlkónt.*

't Is 'n *rèlkónt.*

Het is een 'relkont'.

Gezegd van iemand die altijd van huis is.

Óns vrouw mót alle daag *rèlle.*

Mijn vrouw moet alle dagen van huis.

Rèlle betekent 'doelloos onderweg zijn'. Men zegt ook *róndrèlle.*

't Is 'n *rèltès.*

Het is een reltas. (Zie ook *rèlkónt.*)

'n Rèts is alt óp rèl.

Een 'rets' is altijd 'op rel'.

Een zwerfkat (vrouw) is altijd van huis. *Bèts is 'n rèts.*

Hij litter alt rónnd te rètse.

Hij ligt er altijd rond te 'retsen'.

Rètse is 'zwalken, doelloos rondlopen'.

Rètske èn Jètske ziede overal, mar goei koeikes stòn óp stal.

Retske en Jetske zie je overal, maar goeie koetjes staan op stal.

De beste vrouwtjes vind je thuis. *Rètske* is verder geen gangbare benaming, maar voor de gelegenheid afgeleid van *rètse*, wat 'van huis gaan' betekent. *Jètse* is in ons dialect nog amper gebruikelijk.

Bij Van Os vonden we *jaetse*, ww., rijden, fietsen, jakkeren.

Rien is 'ne rètskloot.

Rien is een 'retskloot'.

Dit wordt voor mannen gebruikt die nooit thuis zijn. Het is de mannelijke tegenhanger van 'n *rèts*.

Niks ès reuf èn kleuf.

Niets dan roven en kloven.

Gezegd van winterse werkhanden.

D'n dieje zal z'n reuzels nie skeure.

Die zal zijn reuzels niet scheuren.

Dit zegt men van iemand die te lui is om te werken.

Hij is zò lillek dè-t-ie unne revolver mag drage.

Hij is zo lelijk dat hij een revolver mag dragen.

Gezegd van iemand die heel lelijk is. Het schijnt te verwijzen naar het beroep van politieagent dat in weinig aanzien stond.

Wè is't daor toch 'n rewòzzie; ge brikt bekant overal de nèk over.

Wat is het daar toch een ravage; je breekt bijna overal de nek over.

D'r vélt gin *richt* mi te skiejte.

Er valt geen richt met te schieten.

Er is geen enkel resultaat mee te bereiken. Er is geen land mee te bezeilen.

D'r is hil wè te *riddere*.

Er is heel wat te 'ridderen'.

Riddere is 'in orde te brengen, redderen, regelen'. Ook *beriddere* wordt in deze zin gezegd.

Mi 'ne *riek* skréeve.

Met een riek schrijven.

Iets grof in rekening brengen. De riek (mestvork) heeft meerdere tanden; wanneer men daarmee schrijft, krijgt men een meervoudige rekening.

Mi ginne *riek* te voeiere.

Met geen riek te voeren.

Dit zegt men van mensen die heel kwaad zijn.

Zó stèrk dè ge d'r mi ginne *riek* durheejne lópt.

Zo sterk dat je er met geen riek doorheen loopt.

Gezegd van stof die oersterk is.

't Is zoomar 'n *riels* ding een.

Het is zomaar een riels ding.

Gezegd van een tenger meisje. *Hij is zó riels dè-t-ie mi de knéénd dur de spéele kan.* Hij is zo tenger dat hij met de konijnen door de spijlen kan.

Zó tèij ès *riem*.

Zo taai als riem.

Hij kékt ès 'n rieps in 'n deuske.

Hij kijkt als een rups in een doosje.

Gezegd van iemand die zich onwennig gedraagt en zich niet op zijn gemak voelt.

Rietdékkershaand dékt timmermansskaand.

Rietdekkershand dekt timmermansschande.

De rietdekker kan de fouten van de timmerman verdoezelen.

Ès de rijken 't kósse koope èn de èrm 't kósse óntloope, dan gónk 'r niemes dood.

Als de rijken het konden kopen en de armen het konden ontlopen, dan ging er niemand dood.

Wè zédde toch 'nen dunne rijstaak.

Wat ben je toch een dunne rijstaak.

Dit zegt men van een mager iemand. De gedachte is aan een lang stuk rijshout.

Twee rijtuige èn alt zèlf in de burries mótte.

Twee rijtuigen en altijd zelf in de berries moeten.

Dit is de verzuchting van de man die naar de pijpen van vrouw en schoonmoeder moet dansen.

We hén lang zitte rikraoie.

We hebben lang zitten 'reekraden'.

We hebben ons lang zitten afvragen wat te gaan doen.

Ès ge veul laacht, valle de rimpels nòdderhand óp de goei plòts.

Als je veel lacht, vallen de rimpels naderhand op de goede plaats.

Algemene aanbeveling tot lachen en vrolijk zijn.

Rimpels zén romanties... óp 't wòtter.

Rimpels zijn romantisch... op het water.

Iemes dur 'n ringske kunne haole.

Iemand door een ringetje kunnen halen.

Gezegd van iemand die tot in de puntjes verzorgd is. De gedachte is waarschijnlijk aan een fijne sjaal die door een ring gehaald kan worden. Vergelijk Duits: *aussehen alsob man aus einem Schächtelchen käme*; Engels: *to look as if one has just come out of a bandbox*; Frans: *avoir l'air de sortir d'une boîte*.

Ik mó't 'ne nééje rinnèssel in m'n rëllef réége.

Ik moet een nieuwe veter in mijn 'rijglijf' rijgen.

Gezegd wanneer men nog snel iets moet doen. Met *rëllef* wordt hier het corselet bedoeld. Het is een verouderde en vrijwel verdwenen uitdrukking.

Wè leeje toch te rinnèssele!

Wat lig je toch te 'rijgnestelen'!

Wat heb je toch weer lang werk voor je klaar bent om te vertrekken! Dit zegt men ook van koeien die de eerste tekenen voor het kalven, de slijmafscheidingen, vertonen, soms ook *bèlle* genoemd.

't Is 'n hil riskòssie um hier druive te teule.

Het is een hele 'riskage' om hier druiven te telen.

Het is een groot risico.

'nen Hille rits jóng.

Een hele reeks kinderen.

Wè leeje toch ammel rón'd te ritse!

Wat lig je toch allemaal 'rond te ritsen'.

Wat moet je toch allemaal onrustig heen en weer lopen. Waarschijnlijk is het woord afgeleid van *rits* (bronsstig) zijn van geiten.

Roddele is 'ne ratteplaog.

Roddelen is een rattenplaag.

Hou stil, want ge snééjt roeie vur oew èige gat.

Hou stil, want je snijdt roeden voor je eigen gat.

Gezegd tegen iemand die beter kan zwijgen omdat hij straf over zichzelf afroept. *Roeie vur oew èige gat* betekent 'bestraffende sla-gen met de roe'.

Ze hén de roepe al gehad.

Ze hebben de 'roepen' al gehad.

Gezegd van een paar dat gaat trouwen. *Bé de roep rôlde van de prikstoewl*; wanneer men van de kansel afgekondigd wordt.

Roets van d'n dieje nor bove!

Roets naar boven!

Nu als de wiedeweerga naar boven (naar bed). Gezegd tegen kinderen bij bedtijd. *Roets* is waarschijnlijk een klanknabootsing. Vergelijk ook Duits *Rutsch*. Het woord doet denken aan *roetsjbaan*, glijbaan. Zie ook *vievedevos*.

Roewt in 't eete goie.

Roet in het eten gooien.

De zaak bederven.

Ègge in de rog spolt, dan kùm 't kórremènneke oe haole.

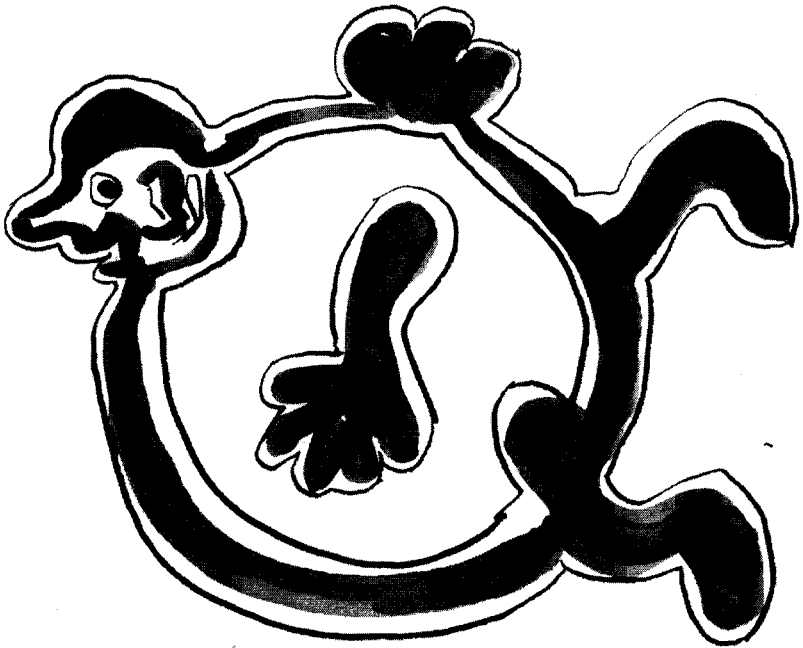
Als je in de rog speelt, dan komt het korenmannetje je halen.

Gezegd als dreigement aan kinderen die de rogakker niet mogen betreden. *Spolle* betekent 'woelen, er tegenaan gaan'.

Die hi de rokke nog òn gehad, die is goewd bé.

Die heeft de rokken nog aan gehad, die is goed bij.

Die is intelligent, hij heeft immers de priesteropleiding bijna voltooid, maar niet afgemaakt.

Ge kunt 'm rólle, zó dik is ie.

Wór 't rókt èn stinkt, daor is 't wèrm.

Waar het rookt en stinkt, daar is het warm.

De nadelen van rook en stank moet je maar voor lief nemen, als het warm en gezellig is.

Ge kunt 'm rólle, zó dik is ie.

Je kunt hem rollen, zo dik is hij.

't Is nog ròllek iets, wánne.

Het is nog 'radelijk' iets, nietwaar.

Het is nog licht iets. Ouderwets taalgebruik.

De rómme koken over!

De melk kookt over!

Gezegd bij het zien van iemand die zijn hemd over zijn broek heeft hangen.

Die rómme zén gehéngst.

Die melk is 'gehengst'.

Die melk is met water aangengd. *Rómme* is altijd meervoud in ons dialect. Merkwaardig is het, dat men voor kinderen wel *rumkes* als verkleinwoord van *rómme* gebruikte: *kék 's, lèkker rumkes vur 't kiendje*.

Gruun rómme komme rècht út de koew.

'Groene' melk komt recht uit de koe.

Groene melk is ongekookt, onbehandeld.

Hij trok z'n rómme óp.

Hij trok zijn melk op.

Hij krabbelde terug.

Hij hi hier niks in de rómme te brokkele.

Hij heeft hier niets in de melk te brokkelen.

Hij heeft hier niets te vertellen. Zie ook *pap*.

't Zén de béste rómme die ge gift.

Het is de beste melk die je geeft.

Gezegd tegen kinderen die in het boerenwerk goed hun best moesten doen.

Hij hi ginne rooie rotsènt óp z'n geweejte.

Hij heeft geen rooie rotcent op zijn geweten.

Hij heeft helemaal geen bezit.

Daor gi niks ès rook dur de skaauw.

Daar gaat niets dan rook door de schouw.

Gezegd van heel gierige mensen.

Ès de rook umblig slò, is't zeejker dè't reegene gò.

Als de rook omlaag slaat, is het zeker dat het regenen gaat.

Omlaagslaande rook is een voorteken van naderende regen.

Rook, 'n kaoi wijf èn reege, mi die drie dinger zitte alt verleege.

Rook, een kwaad wijf en regen, met die drie dingen zit je altijd verlegen.

Hij gónk 'r roop ónder.

Hij ging er helemaal onder.

'n Roosdufke hèlpt teejge de kórtse.

Een 'roosduifje' helpt tegen de koortsen.

Roos betekent hier 'koorts'.

Óp rooze zitte.

Op rozen zitten.

Heel gelukkig bedeed zijn; in een aangename positie verkeren. Waarschijnlijk gaat de oorsprong hiervan terug op het feestelijke strooien met bloemen. Vergelijk Duits: *auf Rosen gehen*; Engels: *to live in clover*; *your path is strewn with roses*; Frans: *être (couché) sur des roses*.

Toen ze mi de *rug* nor 't altaar gónge staon, begós de leegloop.

Toen ze met de rug naar het altaar gingen staan, begon de leegloop.

Toen de katholieke priesters zich in de eredienst naar het volk toedraaiden (en dus met de rug naar het altaar kwamen staan), begon de leegloop in de kerk.

Unnen breeje *rug* hébbe.

Een brede rug hebben.

Gezegd van iemand die veel te verwerken krijgt, maar er zich weinig van aantrekt. Vergelijk Duits: *einen breiten Rücken haben*; Engels: *to have a broad back*; *to have broad shoulders*; Frans: *avoir bon dos*.

Nie eer aflaote of ge mót óp oewe *rug* nor de kerk gaon.

Niet eerder aflaten of je moet op je rug naar de kerk gaan.

Volhouden tot het bittere einde. Je gaat 'op je rug naar de kerk' bij je begrafenis.

Gé zót wèl twee *rugge* út een vèrke wille snééje.

Jij zou wel twee ruggen uit één varken willen snijden.

Jij zou wel het onmogelijke willen.

De *ruggestrang* smeere.

De ruggengraat smeren.

Gezegd voor een borreltje nemen onder het werk. Dan mocht men de rug rechten en het borreltje was de 'smering'.

Ge kunt óp z'ne *ruggestrang* de rózzekrans afbidde.

Je kunt op zijn wervelkolom de rozenkrans afbidden.

Gezegd van iemand die zo mager is dat zijn ruggenwervels door zijn jas steken.

Ze han skón wè rùik rónnd d'n hof staan.

Ze hadden 'schoon wat ruik' rond de tuin staan.

Meestal bedoelde men hiermee een bordertje van *smuffelkes* (grasan-jertjes). Ook zei men wel 'n *rèndje rùik* (een randje ruik) voor een geurende tuinborder.

Ge mótt 't zoo doen, dè't rùkt èn nie stinkt.

Je moet het zo doen dat het ruikt en niet stinkt.

Er mag wel een luchtje aan zitten, maar het moet niet te gek worden.

Ge mótt alt zùrge dè't rùkt èn nie stinkt.

Kéénder mótte rure of trure.

Kinderen moeten 'roeren' of 'treuren'.

Kinderen moeten kunnen bewegen, anders zijn ze ziek.

Rust roest, ploeg in 't vèt!

Rust roest, ploeg in het vet!

Onderhoud van gereedschap is belangrijk. Ook volgens pastoor Roest die in de twintiger jaren van de twintigste eeuw een weekbladje uitgaf dat "Rust Roest" heette.

Ik wó dè't rut hiette.

Ik wou dat het 'rut' heette.

Gezegd als een soort verwensing. Vergelijkbaar met 'ik wou dat het naar de maan liep'. Bij De Bont vonden we *rut* als *käps*, alles verloren hebbend bij het spel. Deze omschrijving lijkt zeker verwant; de zegswijze werd immers gebezigd als iets erg tegenviel. Stoett geeft *rut* ook met de betekenis 'berooïd'. Bij Cornelis Verhoeven vonden we *rut* als zelfstandig naamwoord, gehoord in de uitroep *wilde rut* tegen een beweeglijk kind. Verhoeven schrijft in zijn Aanvullingen: "Misschien is "rut" hier wat Van Dale en WNT omschrijven als 'onkruid'."

Niks te *rutse*, niks te *prutse*? Nie vur mijn, mar vur m'ne maot die naast me gaat.

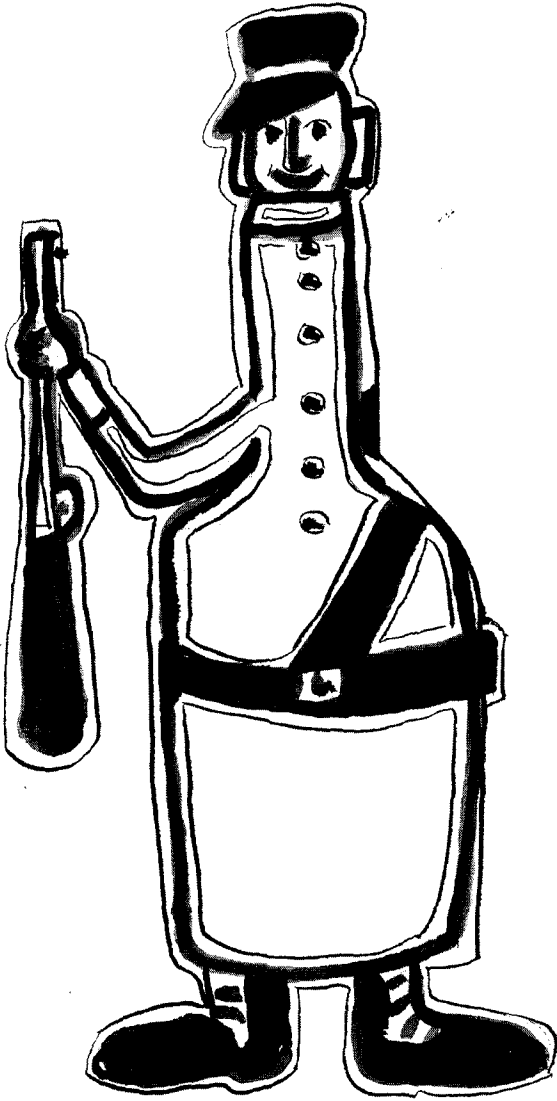
Niets te rutsen, niets te prutsen? Niet voor mij, maar voor mijn maat die naast me gaat.

Dit was het gezegde van de bokkenboer uit Orthen die tot de jaren vijftig van de vorige eeuw met zijn bok de boer op ging. *Rutse* zal verwant zijn aan *rits*.

Daor hén ze al *ruzing* um 'n skiltje èipel.

Daar hebben ze al ruzie om een mandje aardappelen.

Daar hebben ze al ruzie om niks. 'n *Skiltje* is een klein aardappelmandje. *Ruzing* wordt nauwelijks nog gehoord.

We zulle die flés 's saldaot make.

S

We zulle die flés 's *saldaot* make.

We zullen die fles eens soldaat maken.

We zullen ze opmaken; leeg maken. Ook *pestoor make*. Vergelijk
Duits: *etwas alle machen*; Frans: *décoiffer une bouteille*.

Ik kan dieje *salie* nie ònheure.

Ik kan die 'salie' niet aanhoren.

Salie is 'klets, onzin'.

Dè is toch zón *salieklép*.

Dat is toch zo'n salieklep.

Gezegd van iemand die veel zevert en zanikt en zeurt.

Nou mótte nie iggòllig òn m'ne kop gòn ligge *sánnieje*.

Nou moet je niet steeds maar aan mijn hoofd blijven zaniken.

Ge hòlt d'n hille *santemetiek* overhoop!

Je haalt de hele boel overhoop!

Wellicht ontstaan uit verwarring van santenkraam en boutique.

Zoo *saus*, zoo *kumke*.

Zo saus, zo kommetje.

Dit zegt men bijvoorbeeld van een onverzorgd paar.

Die *sauwelt* wè af!

Die sauwelt wat af!

Die kletst wat af; haar mond staat niet stil.

Wè is't toch 'n savooi een.

Wat is het toch een 'savooi'.

Wat is het toch een ongelikt wezen.

Zé mi d'r dikke savooi.

Zij met haar grote achterwerk.

Hier hédde d'n hille seejtera.

Hier heb je de hele 'cetera'.

Hier heb je alles. *Seejtera* komt van etcetera.

't Duurde wè vur ik toew m'n seeleménte waar gekomme.

Het duurde wat voor ik tot mijn 'selementen' was gekomen.

Het duurde even voordat ik weer bij m'n positieven was.

Wè is dè toch 'n séés!

Wat is dat toch een sijs.

Gezegd van een vrouw die overal problemen over maakt en alle voortgang tegenhoudt.

De segaar zén.

De sigaar zijn.

De dupe zijn. Vergelijkbaar met *de klos*, *de lul zén*.

Lót de segare mar zitte.

Laat de sigaren maar zitten.

Gezegd als antwoord op '*dè ge bedankt zét, dè witte*'. Men bedoelt dat men geen echte beloning gekregen heeft.

Die mótt alt sèmmele èn soelieje.

Die moet altijd treuzelen en zeuren.

Gezegd van iemand die nooit kan opschieten. *Wè stòdde toch wir te sèmmele*.

Dè is toch zón sèmmeltrien.

Dat is toch zo'n treuzelaar.

Wie alles ópmaakt tot de léste sènt, hi nòdderhand 't béste téstamént.

Wie alles opmaakt tot de laatste cent, heeft naderhand het beste testament.

Daor zit me ók vur vééf sènte!

Daar zit me ook voor vijf centen!

Daar zit niet veel soeps. Gezegd bij het zien van volk van weinig allooï.

Sènte zat èn ginne skrik!

Geld genoeg en geen schrik!

Stoere opmerking van iemand die ook eens een enkele keer uitgaat en van plan is flink te verteren.

Hier zén oew sènte èn dè ge veul jukt èn korte èrm meugt kréége.

Hier zijn je centen en dat je veel jeuk en korte armen mag krijgen.

Gezegd door iemand die met grote tegenzin betaalt.

Daor zén 't ammel van die sèpkètjes.

Daar zijn het allemaal van die 'dropkatjes'.

Sèpkètje werd gebezigd als bijnaam voor donkere personen met zwarte haren (vaak met het vage vermoeden dat bedoelde figuren zich niet al te vaak wasten). Katjesdrop heette bij ons *sèpkètjes*. Een dropje heet 'n *sèpke*.

Hij hi de sèpkètjes tusse z'n teen.

Hij heeft de 'dropkatjes' tussen zijn tenen. Hij heeft veel vuil tussen zijn tenen.

Van sèpsteetje kunde skùmke trékke.

Van dropstaven kun je 'schuimke trekken'.

Je deed brokken *sèp* in een fles met water, flink schudden en dan kon je *skùmke trékke*, hetgeen betekende dat je het bruine schuim eraf kon zuigen. De drank noemden wij *sèpnat* of *poeliepèk*. Het bijgeloof wilde dat *de sèp* het lekkerste werd als die minstens een nacht onder je bed had gestaan.

't Groot servies sti klaar.

Het grote servies staat klaar.

Het geheel van artikelen die benodigd zijn voor de eredienst heet in de volksmond *'t groot servies*. *'t Groot servies sti klaar; 't zal lang worre*. Het duidde op een pontificale mis van lange duur.

Dè's zó'n sibbedéés een.

Dat is zo'n 'sibbedees'.

Die vrouw is zo'n kwezelachtig figuur. *Sibbedéés* gaat waarschijnlijk terug op Zebedeus, de vader van de apostelen Jacobus en Johannes (zie Matth. 4, 21-22; Marc. 1, 19-20; Luc. 5, 10-11). Volgens het WNT wordt die naam gewestelijk gebruikt voor een onnozel, sullig of bedeesd persoon.

Kékt 's út oew siepooge, galleperd.

Kijk eens uit je 'siepogen', gaperd.

Gezegd tegen iemand die niet uit zijn doppen kijkt. *'n Siepoog* is eigenlijk een ziek oog, een lopend oog of druipoog.

Lichte Sint Marte, dónkere Kèrsmis.

Heldere Sint Maarten, donkere Kerstmis.

Deze oude weerspreuk houdt in dat het weer op 11 november een voorteken zou zijn van de (tegenovergestelde) weersgesteldheid op de volgende Kerst.

Sint Tunnis kùmt geskipperd of geslibberd.

Sint Antonius komt over het water of over het ijs.

Het kan op zijn geestdag nat zijn of hard vriezen. St. Antonius is de patroonheilige van Schaijk; zijn feestdag is op 17 januari.

't Lupt mi 'ne sisser af.

Het loopt met een sisser af.

Gezegd van zaken die ernstig lijken maar achteraf erg meevallen. Misschien gaat het beeld terug op de sisser als onschuldig stukje vuurwerk dat met een licht sissend geluid opbrandt zonder klap. Vergelijk Duits: *ausgehen wie ein Hornberger Schiessen*; Engels: *to end in a fizzle*; Frans: *finir en queue de rat*.

Goit nou 's nie m'nen hille sitsewinkel dur mekare.

Gooi nou eens niet mijn hele 'sitsewinkel' door elkaar.

Sjans hébbe.

Sjans hebben.

Sjans hébbe is 'kans maken op vrijerij'; respons krijgen op de hofmakerij.

Jo is 'nen èchte sjanskloot.

Jo is een echte 'sjanskloot'.

Jo is iemand die graag sjanst.

Óp sjanternèl gaon.

Op vrijersvoeten, op pad gaan.

Vergelijk Frans *chanterelle*, lokvogel.

Hij zit te sjanze.

Hij zit te 'sjansen'.

Sjanze betekent pogingen doen om de aandacht te trekken als aanvang tot hofmakerij.

Wè daor vur 'ne *sjappie* lupt, dè weejt ik nie.

Wat daar voor een rare kerel loopt, dat weet ik niet.

Ik geef 'r de *sjèir* af.

Ik geef er 'sjère' af.

Ik geef er de brui aan.

Ze zit iggòllig te *sjimmieje*.

Ze zit steeds maar te jammeren.

Men zegt ook *simmieje* voor zeurderig huilen.

Hij is òn de *sjoerts*.

Hij is aan de 'sjoerts'.

Hij heeft diarree.

Sjónges merante!

Jongens 'merante'!

Uitroep van verbazing. Elders in Brabant ook bekend als *Jikkés merante*, (*S*)jizzus of Jezus (*van*) *merante*, *Jikkeres merante*, *Jereke merante*, *jenderes merante*, *jirre meraante*. Waarschijnlijk verbasteringen van Jesu de Miranda (da Douro). (Zie *Jikkés*.)

Hédde oewe *sjors* gestoote, dè ge ammel òn oew bóks vat?

Heb je je 'sjors' gestoten dat je allemaal aan je broek voelt?

Heb je je plasser gestoten? Vooral gezegd tegen kinderen.

Haa *Sjorske*, kwaamde ók 's kéeke?

Ha Sjorsje, kwam je ook eens kijken?

Sjorske gebruikt men als aanspreking voor een jongetje dat men niet bij naam kent.

***Sjuust*, krèk zó ge zégt.**

Juist, net wat je zegt.

Sjuust is een verbastering van Frans: *juste*.

De *skaand* is d'r af; ze hén d'r inne gemaakt.

De schande is er af; ze hebben er een gemaakt.

Gezegd wanneer eindelijk het (doel-)punt wordt gemaakt waarmee de eer wordt gered.

't Is *skaand* vur de hil buurt.

Het is schande voor de hele buurt.

Het is grote schande.

Hij hitter veul bé mekare *geskaarsd*.

Hij heeft veel bijeen geschraapt.

Hij heeft veel gespaard; hij is rijk.

Zó zwart ès de *skaauw*.

Zo zwart als de schouw.

Gezegd van iets dat heel zwart is. De vroegere open schouw was altijd zwart van het roet.

Veegt oewen èige *skaauw* mar, dan hoefde over 'n aander nie te praote.

Veeg je eigen schouw maar, dan hoef je over een ander niet te praten.

Kijk maar naar jezelf en bemoei je niet met anderen.

Ze begint al over de *skaauwer* te kéeke.

Ze begint al over de schouder te kijken.

Gezegd van een meisje dat voor het eerst belangstelling voor jongens aan de dag legt.

Wij droege nog 'n *skabbedòllie*.

Wij droegen nog een 'scapuliermedaille'.

Skabbedòllie is een samentrekking van *scapuliermedaille*. Het scapulier van gezegende lapjes werd om de hals gedragen. Later verving de medaille deze 'vettige lapjes'.

Ge meugt pas *skafte* ès de élzeblaojkes zó groot zén ès 'ne sènt.

Als de elzenblaadjes zo groot zijn als een cent, mag je pas schaften.

Als het blad zo groot is, zijn de dagen ook zo lang dat er wel een werkpaauze ingelast mag worden. *Skafte* werd soms ook gezegd als *skófte*.

Ik wier rood van *skamt*.

Ik werd rood van schaamte.

Komt de *skaoi* mar 's trughaole.

Kom de schade maar eens terughalen.

Gezegd bij het afscheid met de bedoeling: kom ook eens bij ons op bezoek.

Leene gif *skaoi* of skaand.

Lenen geeft schade of schande.

Geleend goed geeft schade of schande; het wordt vergeten en niet terugbezorgd.

Dur *skaoi* èn skaand worde wijs.

Door schade en schande wordt men wijs.

Ervaring is de beste leer. Vergelijk Duits: *durch Schaden wird man klug*; Engels: *it is costly wisdom that is bought by experience*; Frans: *dommage rend sage*.

***Skaoilek* laache.**

Schadelijk lachen.

Hard en hinderlijk lachen.

'n *Skaoilek* lijk.

Een schadelijk lijk.

Dit betekent dat de gestorvene eigenlijk onmisbaar is.

Daor hédde't *skaop* òn 't skijte.

Daar heb je het schaap aan het schijten.

Gezegd wanneer iets helemaal verbruid wordt.

Ge mót de *skaop* skeere nòvvenant ze wól hébbe.

Je moet de schapen scheren navenant ze wol hebben.

Je kunt niet van iedereen hetzelfde eisen. Je moet niet alles over dezelfde kam scheren.

Hij is 't zwart *skaop* van de familie.

Hij is het zwarte schaap van de familie.

Hij is degene die altijd overal de schuld van krijgt; hij is de verschoppeling. Vergelijk Duits: *das schwarze Schaf in der Familie*; Engels: *the black sheep of the family*; Frans: *la bête noire*.

Óp de *skap* loope.

Op de schap lopen.

Dit betekent 'klaplopen'. Misschien is *óp de skap* afkomstig van *schabberdebonk* of *schobberdebonk* (WNT).

't Is 'ne *skaplooper*.

Het is een schaploper.

De betekenis is parasiet.

Mi heur ha-t-ie nog 'ne *skarrel* gehad.

Met haar had hij nog ooit een scharreltje gehad.

Een korte vrijage.

Ze zitte vól *skavierreghèd*.

Ze zitten vol schavierigheid.

Skavierreghèd (soms ook gezegd als *skavielegheèd*) betekent 'kattenkwaad'.

Skeef dè juffert goewd.

We zulle d'r 'n flinke skééf vanaf snééje.

We zullen er een flinke schijf vanaf snijden.

We zullen ons bij dat feest eens flink tegoed doen.

Skeejf dè juffert goewd.

Scheef dat juffert goed.

Wanneer iets scheef hangt, valt het juist op. Je hoeft niet alles precies recht te hangen.

Ik skup oe vur oew skeejne, skòier, zégge ze in Skééndel.

Ik schop je voor je schenen, schooier, zeggen ze in Schijndel.

Dit plaagzinnetje moet illustreren dat men in Schijndel sk voor sch zegt. Het gebied met deze uitspraakvariant is veel groter, maar Schijndel zal er extra mee geplaagd zijn, omdat de plaatsnaam zelf met sch begint. (Zie ook *Órskot*.)

Skoeit oew skeejne.

Schoei je schenen.

De betekenis hiervan is: wapen je tegen de kou. Schoeien is de voeten bekleden met schoenen of laarzen, beschermen.

Dè's mén nog gin skeejt wèrd.

Dat is mij nog geen scheet waard.

Dat is mij niets waard.

Gaauw is òn de skeejt gestùrve èn langzaam hi z'n gat bedùrve.

Gauw is aan de scheet gestorven en langzaam heeft zijn gat bedorven.

Gezegd wanneer men opgejaagd wordt. De betekenis is 'haastige spoed is zelden goed', maar een lui tempo is ook slecht. Dus moet men proberen een goed gemiddelde te ontwikkelen.

Zégt iets of lót 'n skeejt dè'k iets weejt.

Zeg iets of laat een scheet dat ik iets weet.

Gezegd wanneer men geen antwoord krijgt.

Zó zootjes (zaacht) ès 'n skeejt in 'ne vilten hoewd.

Zo zoetjes (zacht) als een scheet in een vilten hoed.

Onhoorbaar zacht. Ook wel eens schertsend gezegd van een borrel.

'n Skeejt is ók 'ne frisse wénd ègge in de strónt zit.

Een scheet is ook een frisse wind als je in de stront zit.

Hoe betrekkelijk alles toch is!

Teejgeswórrig gòn ze al ùt mekare ès d'r 'n skeejt overdwèrs zit.

Tegenwoordig gaan ze al uit elkaar als er een scheet overdwars zit.

Hierbij doelt men op de vele echtscheidingen.

Ze hén ruzie um 'n skeejt.

Ze hebben ruzie om een scheet, om iets van niks.

't Hi skeejte gekost!

Het heeft scheten gekost!

Gezegd wanneer men een moeilijk karwei geklaard heeft.

Daor héngt de skeer ùt.

Daar hangt de schaar uit.

Dat zijn afzetters.

D'n dieje zal oe skeere.

Die zal je 'scheren'.

Die zal je oplichten, benadelen. Ook: *snééje bé 't skeere*.

Ik kan d'r nie mi geskórre zén.

Ik kan er niet mee geschoren zijn.

Gezegd met de betekenis 'daar houd ik me niet mee op'.

Dè's daor *skeering* èn *inslag*.

Dat is daar schering en inslag.

Dat is daar geregeld te doen. Deze spreuk komt uit het weversjargon; de schering is de ketting met de draden op het weefgetouw en de inslag zijn de draden die via een spoel dwars in de schering geschoten worden.

Ge *mót* nie *hógger skéete* ès *oew kónt sti*.

Je moet niet hoger schijten dan je kont staat.

Gezegd van iemand die zich groter voordoeft dan hij is.

Die *wit* *noit* of *ie skéeten* of *zèike mót*.

Die weet nooit of hij schijten of zeiken moet.

Sarcastisch gezegd van een zeer besluiteloos iemand.

Ik *wil* *weeje* *hoe 't skèijt*.

Ik wil weten hoe het scheidt.

Gezegd door iemand die wil weten hoe de zaken er precies voor staan.

***Skèine* *duu gin* *zeer...*, *slaon* *veul* *meer*.**

Schelden doet geen zeer..., slaan veel meer.

***Skèine* *duu gin* *zeer* *èn* *slaon* *dùrfde* *nie*.**

Schelden doet geen zeer en slaan durf je niet.

Ook: *skèine duu gin zeer, slaon hédde 't hart nie*. Dit werd altijd dapper en uitdagend gezegd door degene die uitgescholden werd.

Hij *hi z'n skél* *kunne* *skudde*.

Hij heeft zijn schil kunnen schudden.

Hij heeft zijn gram kunnen halen.

't Is 'ne skélm die d'r af duu.

Het is een schelm die eraf doet.

Gezegd wanneer men overtuigd is dat de spreker aan het overdrijven is. In plaats van *skélm* zegt men ook wel *dief* in deze uitdrukking.

Ge skènt de netuur.

Je schendt de natuur.

Gezegd wanneer iemand grof voor schandaal loopt. Hetzelfde dialectwoord gebruiken we voor 'schelden' en voor 'schenden'.

Wè zédde toch 'ne skènt-de-keuke.

Wat ben je toch een 'schendt-de-keuken'.

Gezegd van een heel mager persoon die veel eet. Hij is bepaald geen reclame voor de kok, omdat het lijkt of hij niet goed genoeg te eten krijgt.

Achter de skérme blééve.

Achter de schermen blijven.

Gezegd van iemand die als belangrijke drijfkracht op de achtergrond blijft. Waarschijnlijk is het beeld ontleend aan de toneelwereld, waar de regisseur alles achter de schermen regelt. Vergelijk Duits: *hinter den Kulissen*; Frans: *se tenir dans les coulisses*.

Ge kunt alt mar blééve skérme mi die klèin.

Je kunt altijd maar blijven schermen met die kleintjes.

Je moet kinderen steeds weer waarschuwen.

Ik traaj 'm nèt óp z'n skéthakke.

Ik trad hem net op zijn schijthakken.

Ik liep hem achterop en trad op zijn hielen. Koeien hebben *skét-hakke*.

D'n diejen is zón skéthaus.

Dat is zo'n schijthuis.

Gezegd van een bangerik; een bangschijter. Voor we is vooral de verkleiningsvorm *skéthùiske* in gebruik.

Ze han van die skétvrééj hémpjes òn.

Ze hadden van die schijtvrije hemdjes aan.

Gezegd van de moderne korte hemdjes waarop geen remspoor mogelijk is.

De rokke zén amper skétvrééj of 't vrééjt al.

De rokken zijn nauwelijks schijtvrij of het vrijt al.

Nauwelijks zindelijk of het vrijt al.

Hij ha de skibbel nog in z'n been, (zó waar ie verskote).

Hij had de schibbel nog in zijn benen, (zo was hij verschoten).

De *skibbel* is de bibber. *Ze waar zó verskote dè ze òlling skibbelde.*

Ze was zodanig geschrokken dat ze bibberde over al hele lichaam.

Ze zaat te skibbele van de kaauw.

Ze zat te bibberen van de kou.

't Waar vórt zón aauw skibbelèchtig mènneke geworre.

Het was ondertussen zo'n oud beverig mannetje geworden.

De rómme skieffere gelijk.

De melk schift helemaal.

't Skieffert vur m'n ooge.

Het schemert voor mijn ogen.

Het doet pijn aan mijn ogen. Het danst voor mijn ogen.

Ik zaag 'm mi 'ne *skiem*.

Ik zag hem met een schim.

Ik zag hem heel vaag en vluchtig.

Wè zitte daar toch te *skiemere* in d'n *dónkere*.

Wat zit je daar toch te schemeren in het duister.

Gezegd van iemand die met te weinig licht leest of werkt.

't *Skiemert* vur m'n ooge.

Het schemert voor mijn ogen.

Ik zie alles onduidelijk. Ook wel: 't *skieffert* vur m'n ooge. Vaak wordt bedoeld 'ik zie het niet goed vanwege de felle kleuren' of 'door het felle licht'. Soms wordt bedoeld dat men zich niet goed voelt en draaiërig wordt.

't Is gelijk *skiemwit*.

Het is allemaal schimwit.

Spierwit; hagelwit.

Wè zitte toch te *skiertspeépe*.

Wat zit je toch te schierts pijpen.

Wat zit je toch te ginnegappen, te giechelen. Hetzelfde woord is gebruikelijk als zelfstandig naamwoord: *wè zédde toch skiertspeépe, gullie* (giechelkonten). Bij Van Os (1980) vonden we *schiertse* (hatelijk lachen, uitlachen).

'n *Skietgebédje* doewn.

Een schietgebedje doen.

Een korte smeekbede in de nood richten aan God. Vergelijk Duits: *ein Stossgebet machen*; Engels: *to start a jaculatory prayer*; Frans: *une prière jaculatoire*.

Dè's me toch 'n hèndige skietlaoj.

Dat is me toch een gemakkelijke schietlade.

Gezegd van een handig of praktisch mens. 'n *Skietlaoj* is letterlijk een lade die makkelijk schuift.

Zit nie te skifmoewle!

Zit niet te scheefmuilen!

Skifmoewle is 'achterbaks lachen'.

Ik heb zóveul skijt òn alles, dè'k vórt strónt te kort kom.

Ik heb zoveel schijt aan alles, dat ik voortaan stront te kort kom.

Skijt òn alleman èn m'n haor óp 'n knutje!

Schijt aan iedereen en mijn haar op een knotje!

Ik heb lak aan alles en doe wat ik wil. Dit zou oorspronkelijk gezegd zijn door een meisje dat veel commentaar kreeg op haar 'outfit'.

Skijt òn jan èn alleman!

Schijt aan jan en alleman!

Ik doe wat ik wil, trek me niets van anderen aan en daarmee uit.

D'n béste skijter skét nog wèl 's in z'n bóks.

De beste schijter schijt nog wel eens in zijn broek.

Iedereen maakt wel eens een fout. Het beste paard struikelt wel eens.

Veul skik mi die daag!

Veel plezier met die dagen!

Skik betekent oorspronkelijk 'orde'. *In oewe skik* betekende 'goed ingepast', 'goed geschikt', 'in orde' en dit toegepast op de gemoedstoestand ging 'aangenaam gestemd' betekenen.

Iets in z'n skild voeren.

Iets in zijn schild voeren.

Iets 'ondeugends' van plan zijn. Waarschijnlijk ontleend aan de ridders die een voorstelling op hun schild voerden. Vergelijk Duits: *etwas im Schilde führen*; Engels: *to be up to something*; Frans: *avoir quelque dessin caché*.

Ik gò nor m'ne skilft.

Ik ga naar mijn schelft.

Ik ga naar bed. De *skilft* is het houten geraamte waar de kippen op stok gaan.

Daor kùmt 'n skip zoer appel òn.

Daar komt een schip zure appels aan.

Gezegd wanneer er heel slecht weer aan komt. Ook figuurlijk bedoeld: 'zwaar weer op komst'.

Skón skip make.

Schoon schip maken.

Alle hinderlijke zaken uit het verleden opruimen. Vergelijk Duits: *klar Schiff machen*; Engels: *to make a clean sweep*; Frans: *faire place nette*.

De skitte hange d'r òn.

De schitten hangen eraan.

Dit zegt men van iets dat te vies is om aan te pakken. *Skitte* zijn de resten gedroogde stront die in de vacht van dieren vastklevan en opdrogen.

Ze hi goewd wè skitte òn d'r skeejne.

Ze heeft flink wat schitten aan haar schenen.

Dit zegt men van de bruid die veel rijkdom in het huwelijk inbrengt. Ook *skitte òn d'r bille*. Vergelijk *èird òn de kniejes*.

Wè stòdde toch te skóbbe, 't gewùrmt is zeejker wér lastig.

Wat sta je toch te schurken, het ongedierte is zeker weer lastig.

Gezegd van iemand die staat te wrijven, krabben, schurken, schuren (tegen de jeuk).

Wè lupt daor vur 'ne skóbbber over de misse?

Wat loopt daar voor een schobber over het erf?

Skóbbber werd gebruikt voor 'een onguur type'.

Dè's me toch 'n skóbzóg.

Dat is me toch een 'schobzeug.

Gezegd van een grote, lompe vrouw.

Hij skoefelde vurzichtig óp haus óp òn.

Hij schuifelde voorzichtig op huis aan.

De eerste betekenis van *skoefele* is 'schoffelen'.

Dieje skoelie lupt alt óp de skap.

Die schoelie loopt altijd op de schap.

Die klaploper profiteert altijd van een ander.

Hij zal z'n léste skoewn nie mér verslééte.

Hij zal zijn laatste schoenen niet meer verslijten.

Gezegd van iemand die niet lang meer te leven heeft.

Hij lupt neeve z'n skoewn van grutsighèd.

Hij loopt naast zijn schoenen van verwaandheid.

Gezegd van iemand die erg verwaand is.

Wie de skoewn paast, trékt 'm òn.

Wie de schoen past, trekke hem aan.

Wie schuldig is, trekke het zich aan. Het beeld is dat van te grabbel gegooiden schoenen, waarmee men zijn voordeel kan doen. Vergelijk Engels: *if the cap fits, wear it*.

Ze stón 'n bietje slim óp d'r nééj skoewn.

Ze stond een beetje scheef op haar nieuwe schoenen.

Skoewnmaker bléf bé oew list, boer bléf bé oew bist.

Schoenmaker blijf bij je leest, boer blijf bij je beest.

Het is raadzaam de zaken aan vaklieden over te laten; bemoei je dus niet met zaken waarvan je geen verstand hebt.

Ge kun 't skóft wèl langer make mar d'n dag nie.

Je kunt het schoft wel langer maken maar de dag niet.

Beperk de werkpauze want die tijd haal je niet meer in. Het schoft is de werkpauze, maar eigenlijk betekent schoft kwart of deel van een werkdag of wat algemener ook wel deel van een periode. Dat deel van de werkdag werd echter verward met schaft, de pauze om te eten. Schaft en schoft werden samengenomen en betekenen dan pauze. De herkomst van het woord schoft hangt samen met schuiven en die van het woord schaft hangt samen met verschaffen, dus hier de maaltijd verstrekken. Etymologisch hebben beide woorden dus niets met elkaar te maken maar ze lijken zo sterk op elkaar in klank en betekenis dat schoft tot middagpauze is geworden.

(Op de keet van de Rosmalense gemeentewerken werd ooit geschreven: *wij zijn schoften.*)

Hij waar al 'n skóft lang wég.

Hij was al een schoft lang weg.

Hij was al een tijdje weg.

Wij hén d'r al 'n skóft ópzitte!

Wij hebben er al een schoft opzitten!

Wij hebben al flink gewerkt.

Van skoie worde nie èrm.

Van schooien word je niet arm.

Bedelaars zijn vaak rijker dan ze zich voordoen.

Ès d'n inne skòier d'n anderen iets gif, zitte de éngele bove te laache.

Als de ene schooier de andere iets geeft, zitten de engelen boven te lachen.

Wanneer de armsten der armen elkaar helpen, gebeurt er iets goeds dat tot in de hemel gewaardeerd wordt.

Wè óp oewe skolk hi gespuld, vergitte nie.

Wat op je schort heeft gespeeld, vergeet je niet.

Moeders vergeten hun kinderen nooit.

Wè zédde toch 'n lang skólt!

Wat ben je toch een lange scholt!

Wat ben je toch lang! Het woord *skólt* betekent 'broodschieter' of 'ovenspaan'.

Wè zédde skón, mótte uit?

Wat ben je schoon, moet je uit?

Ge stòt 'r skón óp.

Je staat er 'schoon' op.

Letterlijk betekent dit dat je goed gekleed gaat, maar dit betekent meestal dat je niet veel goeds te wachten staat. Je hebt het verbruid.

Wie skón gò wérken óp stal, die gò beskeejten overal.

Wie schoon gaat werken op stal, die gaat bescheten overal.

Werken moet je in gepaste kleding doen.

Ût de skool klappe.

Uit de school klappen.

Vertellen wat geheim zou moeten blijven. Het beeld is ontleend aan de schooljongen die vertelt wat er in de school voorgevallen is. Vergelijk Duits: *aus der Schule schwatzen*; Engels: *to tell tales out of the school*; Frans: *dire des nouvelles de l'école*.

Skéëndelse skooljóng gòn mi skón skoewn nor skool!

Schijndelse schoolkinderen gaan met schone schoenen naar school!

Plaagzin om de sk te beklemtonen die in *Skijndel* zo duidelijk gezegd werd. (Zie ook *skeejne* en *Órskot*.)

Traowt mar noit, want dè's toch zón teer skoor.

Trouw maar nooit, want dat is toch zo'n tere schoor.

Men bedoelt dat trouwen veel onzekerheden in zich heeft. Het woord *skoor* betekent oorspronkelijk 'schaar', de opbrengst van een zaai-beurt, de oogst dus. De Bont geeft *boewgent is 'n weke schoor*, boekweit is een onzeker gewas. Elemans zegt een toom biggen *is 'n tier schoor*.

Ge mót ze óp téd nor béd skoore.

Je moet ze (de kinderen) op tijd naar bed 'schoren'.

Je moet ze tijdig naar bed sturen. *Skoore* wordt vooral gebruikt voor het drijven van vee.

Dè's me toch 'n skopékster.

Dat is me toch een schopekster.

Dat is me toch een slordig, onverzorgd persoon.

Ge mót 'r gin vatte wórvan ge de skórsteen nie kunt ziejn rooke.

Je moet er geen nemen waarvan je de schoorsteen niet kunt zien roken.

Voor een goede relatie moet je een meisje uit de buurt zoeken.

Buite skot blééve.

Buiten schot blijven.

Zich aan gevaar of kritiek onttrekken. Vergelijk Duits: *weit vom Schuss stehen*; *aus der Schussweite bleiben*; Engels: *to be out of gunshot*.

Wè is't toch 'n lang skòts een.

Wat is het toch een lange schaats.

Gezegd van een lang mager iemand.

Skots èn skeepj.

Schots en scheef.

Ordeloos door elkaar liggend. Schots betekende in de zestiende eeuw 'raar', 'onvriendelijk' (denk aan schotschrift). Het is denkkelijk een betekenisuitbreiding van schots, 'uit Schotland afkomstig' (WNT).

Wè 'nen hoop skótteljacht!

Wat een hoop schoteljacht!

Dit zei men van een groot aantal kinderen.

Oe, wè slap gesteejve, zin d'aauw Bèt, èn ze viejt 'n skóttelslèt.

O, wat slap gesteven, zei de oude Bet, en ze pakte een vaatdoek.

Zét oew èige mar skrap.

Zet je maar schrap.

Hou je maar gereed voor de naderende aanval. Schrap betekent hier 'onwankelbaar'. Vergelijk Duits: *setze dich in Positur*; Engels: *make a firm stand*; Frans: *on doit se camper sur ses jambes*.

Hoe skréefde gé?

Hoe schrijf jij?

Hoe heet je?

Ge lópt lillek út de skreej.

Je loopt lelijk uit de schree.

Je valt lelijk uit de toon.

Wijd út de skreej.

Ver uit de schree.

Dit betekent dat het 'ver uit de pas', ver mis is.

Over de *skreejf* gaon.

Over de schreef gaan.

Het te bar maken; te ver gaan. *Skreejf* betekent 'grenslijn'. Dus 'de perken te buiten gaan'. Vergelijk Engels: *to go over the line*.

Hij zaat *skrééjmiks* óp z'n pèrd.

Hij zat schrijlings op zijn paard.

Ook *skrééjbins* (schreibeens) wordt gezegd. De nieuwere vorm is *skrééjes*.

***Skreeke* van de péén.**

Gillen van de pijn.

Vergelijk Engels: *to shriek with pain*. *Kwèike* en *skreeke* liggen kort bij elkaar.

Ge *skrikt* de hil buurt bé mekare.

Je gilt de hele buurt bij elkaar. (*Skrikt* is een vorm van *skreeke*)

'ne *Skriekerd* is 'ne skraolen hérring.

Een schriekerd is een schrale haring.

Gezegd van een broodmager persoon.

'n *Skraol skroeperke*.

Een schraal schroepertje.

Benaming voor een heel min persoontje.

Hij ha 'n *skroets* over z'ne snuujt.

Hij had een kras over zijn snuit.

'n *Skroets* is een kras of litteken.

Dè's 'n mager *skrònnie*.

Dat is een magere 'schronnie'.

Gezegd van een heel magere vrouw. Ouderwets.

Wè hé'k toch *skrònnie*.

Wat heb ik toch 'schronnie'.

Wat heb ik toch honger. Wellicht verwant aan *schroei* 'eetlust, honger, trek' (WBD, WNT).

Daor zit 'n *skruufke* los.

Daar zit een schroefje los.

Gezegd van iemand die niet helemaal goed bij zijn hoofd is. Vergelijk Engels: *she/he has a screw loose*.

Haawt oew *skùif* dicht, gé!

Hou je schuif dicht, jij!

Hou je mond!

Ge zul 't *skùfke* kréege ès ge dè gòt biechte.

Je zult het schuifje krijgen als je dat gaat biechten.

Gezegd wanneer er iemand iets ernstigs gedaan heeft. Wanneer men ging biechten en men had zo zwaar gezondigd dat de biechtvader geen absolutie gaf (en de zonden dus niet waren vergeven), kreeg je het schuifje; dan sloot de geestelijke de spreekopening van de biechtstoel af met een schuifje, een plankje voor het getraliede venster, waardoor men de biecht spreekt. Vergelijk Frans: *donner la planche*.

Die hi zóvvel *skuld* dè-t-ie z'ne laach wèl kan haauwe.

Die heeft zoveel schuld dat hij zijn lach wel kan houden.

Schuld was gelijk aan schande.

Ge komt nèt zó hèndig òn *skuld* ès òn *ékstersooge*.

Je komt net zo makkelijk aan schuld als aan ekstersogen.

Zonder het te merken raak je in de schulden.

Dè's 'n mager skrònnie.

In oew skùlp krùipe.

In je schulp kruipen.

Achteruitdeinzen, je terugtrekken. Het beeld is ontleend aan de slak die bij aanraking zijn hoorns intrekt en in zijn huisje kruipt. Vergelijk Duits: *die Hörner einziehen*; Engels: *to draw in one's horns*; Frans: *entrer dans sa coquille*.

Die lupt hier alt de hil buurt af te skume.

Die loopt hier altijd de hele buurt af te schuimen.

Skume betekent hier 'kijken of er niets te halen valt'.

't Is 'ne skumerd.

Het is een schuimerd.

Gezegd van een landloper. Ook *skuperd* wordt gezegd.

Skùp mar óp, wèllie hén't zat (èn drinken is ók duur).

Schep maar op, wij hebben het genoeg (en drinken is ook duur).

Royaal gezegd tegen gasten bij de maaltijd.

Ge kunt 'n skup ónder oew kloote kréége.

Je kunt een schop onder je kloten krijgen.

Sarcastisch gezegd tegen iemand die vraagt wat hij krijgt.

Hij stinkt al nor de skup.

Hij stinkt al naar de schop.

Hij is ten dode opgeschreven. De schop verwijst naar het graf dat al gegraven is.

Hij is zó zat ès 'n skup.

Hij is zo zat als een schop.

Hij is stomdronken. Een schop is een inhoudsmaat voor vooral alcoholische dranken, en ook een klein glaasje (De Tier en Reker 1999: 209-210).

Vandaag skùpkes, mèirge drùpkes.

Vandaag schaapjes, morgen drupjes.

Wanneer er schapenwolkjes aan de hemel zijn, volgt er regen.

Liever tiejn skuppe ónder m'n kónt ès een in m'n haand.

Liever tien schoppen onder mijn kont dan één in mijn handen.

Schertsend gezegd door een werkschuw persoon.

Skuppes, dè hi 'nen hónd nog nie gèire.

Schoppen, dat heeft een hond nog niet graag.

Dit wordt gezegd bij het uitspelen van deze zwarte kaart. Natuurlijk wordt hier verwezen naar 'bestraffend schoppen'.

Óp unne skupstoewl zitte.

Op een schopstoel zitten.

Zeer onzeker zijn van je positie of baan. De *skupstoewl* was een middeleeuws straftoestel waarmee 'criminelen' (met op de rug gebonden handen) omhoog geslingerd werden. Vergelijk Duits: *auf der Wippe stehen*; Frans: *être sur la branche*.

De skùrft èn de krèts zén een.

De schurft en de krets zijn één.

Soort zoekt soort. *De krèts* is een soort schurft.

Érres de skùrft òn hébbe.

Ergens de schurft aan hebben.

Ergens een grote hekel aan hebben (zie Van de Ven 2005).

Ik ha d'r wèl de skùrft over in.

Ik had er wel de schurft over in.

Ik had er wel de smoor over in.

Ès 'n aauw *skuur* begient te brande, dan is d'r gin blusse mér òn.
 Als een oude schuur begint te branden, dan is er geen blussen meer aan.

Vooral gezegd van een late liefde die niet meer te stuiten is.

Érres 'n *slaatje* ùt slaon.

Ergens een slaatje uit slaan.

Ergens een voordeel uit zien te halen. Vergelijk Duits: *seinen Schnitt machen*.

Wè 'ne *sladder* li d'r óp z'n burd!

Wat een sladder ligt er op zijn bord!

Gezegd van glibberig spul.

Zón *sladderig* grèij lus ik nie.

Zo'n glibberig spul lust ik niet.

Dit zegt men bijvoorbeeld van gekookt witlof. (Ook *dèdder* wordt gezegd voor *sladder*.)

Érres mar 'ne *slag* nor slaon.

Ergens maar een slag naar slaan.

Maar op goed geluk raden naar iets. Dit gaat volgens Stoett terug op een volksvermaak waarbij men geblinddoekt naar een ei moest slaan. Vergelijk Engels: *to have a shot at something*.

Hij hi d'r goei *slag* af.

Hij heeft er goed slag van.

Hij is er behendig, bedreven in. Slag betekent hier 'goede manier van aanpakken'. Vergelijk Duits: *den Schlag haben von etwas*; Engels: *to have the knack of something; to get the hang of something*; Frans: *avoir le tour de la main*.

Hij hi 'ne *slag* in z'n wiel.

Hij heeft een slag in zijn wiel.

Hij loopt mank.

Mi de Franse slag.

Met de Franse slag.

Slordig, onnauwkeurig. Volgens Stoett waarschijnlijk afkomstig van een bepaalde slag met een lange zweep die voor 'los en zwierig' werd verstaan.

Van slag rake.

Van slag raken.

Van streek raken; de kluts kwijtraken. Hierbij moet men denken aan de beweging van de armen, het ritme als kenmerk van de arbeid. Vergelijk Duits: *aus Zug geraten*.

Ammel slaoi èn ènde-èijer.

Allemaal sla en eendeneieren.

Vooral gezegd bij vochtig warm weer. Alles wil bij dit weer groeien!

Èn ikke slaon,.. è'k 'm gerakt ha, ha'k 'm wèl dood kunne slaan!

En ik slaan,.. als ik hem geraakt had, had ik hem wel dood kunnen slaan!

't Klinkt of ge mi oew slaopmuts dur de aasse slòt.

Het klinkt alsof je met je slaopmuts door de as slaat.

Gezegd van iets dat bijna onhoorbaar zacht klinkt, bijvoorbeeld een scheet.

D'n dieje kwèkt al vùrdè-t-ie sleeg krég.

Die gaat al te keer voordat hij slaag krijgt.

Hij krég sleeg ès kaf.

Hij krijgt slaag als kaf.

Hij krijgt veel slaag. Hier moet men denken aan de oude manier van dorsen met de dorsvlegel, waarbij het kaf veel klappen krijgt.

Hij krég sleeg ès de notenboom.

Hij krijgt slaag als de notenboom.

Gezegd van iemand die heel veel klappen krijgt. De noten werden vroeger uit de notenboom geslagen.

't Is zón slèipdeejke die alles eeve lùì duu.

Het is zo'n sleepdeken die alles even lui doet.

Gezegd van een ergerlijk langzaam persoon.

'n Slèk èn 'nen haos zén bèij eeve gaauw òn de mèij.

Een slak en een haas zijn beide even gauw aan de mei.

Haasten heeft geen zin.

't Is hier alt dezèlfde slèmeur.

Het is hier altijd dezelfde slameur.

Het is altijd dezelfde sleur.

Dè's toch 'ne slèmper.

Dat is toch een slemper.

Gezegd van een nietsnut die alles meteen opmaakt.

't Is mar vur slès èn nie vur mèines.

Het is maar voor slechts en niet voor menens.

Het spel wordt dus niet om het 'echje' gespeeld. Ook wordt gezegd:
vur de slès: we speule nie vur sprès mar vur (de) slès.

Die lupt in gin zeuve sleuj tegelijk.

Die loopt niet in zeven sloten tegelijk.

Die kan wel op zichzelf passen. Gezegd tegen een ongeruste ouder die zich bezorgd maakt over zijn kind.

Toen 't gehéézeld ha, kóste nog 's slibbere!

Toen het geijzeld had, kon je nog eens slibberen!

Slibbere is 'baantje glijden op het ijs' of 'zich glijdend voortbewegen'.

Wè'n lang *sliejt!*

Wat een lange sliet!

Gezegd van een lange magere vrouw. Eigenlijk heet het dikkere boe-rengeriefhout van de wilg dat door de dekker gebruikt werd *sliejt*.
Sliejte wieren óp 't stroien dak geleejd.

Dè's nie zó *slim*.

Dat is niet zo erg.

Slim betekent hier 'erg'. Vergelijk Duits: *schlimm*.

Gé meugt bé mén óp m'ne *slip* komme zitte.

Jij mag bij mij op schoot komen zitten.

Gezegd bij het zien van een knappe meid.

Hij hi wir óp heure *slip* geleege.

Hij heeft weer op haar slip gelegen.

Hij heeft weer een kind bij haar verwekt. (Zie ook *èrm*.)

***Sloefkónt*, trékt oew been 's óp.**

Sloefkont, trek je benen eens op.

Iemand die veel sloft is 'n *sloefkónt*. *Sloeffe* is *slècht vur oew skoewn* (zie ook *slurve*).

Ût z'ne *slóf* skiejte.

Uit zijn slof schieten.

Onverwacht flink uit de hoek komen. Slof betekent hier 'versloffing, traagheid, onverschilligheid'. Vergelijk Duits: *loslegen*; Engels: *go off the deep end*; Frans: *se fendre*.

't Waar zón *èrm sloorske*.

Het was zo'n arm, slordig vrouwtje.

Hij kwaamp lui langs *geslurfd*.

Hij kwam langzaam langs gesloft.

Sloeffe en *slurve* zijn synoniem. Het laatste klinkt ouderwets.

Ès we allemòl dezèlfde *smaak* han, zin Driek, dan han we allemòl 'tzèlfde wijf.

Als we allemaal dezelfde smaak hadden, zei Driek, hadden we allemaal dezelfde vrouw.

'ne *Smaak* in m'ne mónd of d'r 'n kat in gejongd hi.

Een smaak in mijn mond of er een kat in gejongd heeft.

Gezegd wanneer men een heel vieze smaak in de mond heeft.

Iemes *smeer* geeve.

Iemand smeer geven.

Iemand er flink van langs geven; iemand afranselen. Het achterliggende beeld is 'de huid soepel maken'. Vergelijk Duits: *einem Schmier geben*; Engels: *to give a person palm-oil*; Frans: *rosser quelqu'un*.

'm *Smeere*.

Hem smeren.

Er tussenuit knijpen, zich uit de voeten maken. Vergelijk Duits: *seine Schuhe mit Hasenfett schmieren*; Engels: *to scratch it*; Frans: *se tirer*.

Die goewd *smeert*, die goewd veert.

Die goed smeert, die goed veert.

Smeren van voer- en werktuigen is belangrijk, maar hier bedoelt men met *smeere* ook wel dat de vakman graag een alcoholische versnapering tot zich neemt tijdens zijn werk.

Wè ge *smèirges* lót ligge, vénde saoves nie mér trug.

Wat je 's morgens laat liggen, vind je 's avonds niet meer terug.

Je moet met je werk op tijd beginnen.

Dè zit mar te *smeuke* èn te blaoke.

Dat zit maar te roken en te blaken.

Gezegd van een gezelschap dat veel rookt.

D'r zit niks anders óp, zin de *smid* èn ie zaat óp 'n pinéézerke.

Er zit niets anders op, zei de smid en hij zat op een punaise.

***Smidspèird* èn skoenmakerswéés gòn mistal bèrrevoets.**

Smidsparden en de vrouwen van schoenmakers gaan meestal blootsvoets.

De vaklui hebben vaak geen tijd voor 'eigen volk'.

Wè zédde toch 'ne lilleke *smiekerd* (um zoo òn die sènte te komme).

Wat ben je toch een lelijke linkerd (om zo aan die centen te komen).

Smiekerd betekent 'smiecht'.

Wè zitte gullie daor same te *smiespele*?

Wat zitten jullie daar samen te smiespelen?

Smiespele is 'geheimzinnig fluisteren'.

De *smoor* in hébbe.

De smoor in hebben.

Slechtgehumeurd zijn; zwaar teleurgesteld zijn. Vergelijk Engels: *to have the hump*.

D'n dieje zal oew *snééje* bé 't skeere.

Die zal je snijden bij het scheren.

Die zal je te veel laten betalen. Zie ook onder *skeer* en *skeere*. Bij De Bont vonden we de zegswijze *erges leulek in de scheer zen* (ergens danig afgezet worden).

Ik maak alles *nééjmóddes*, zin de *snééjer*, wè wilde, te lang of te kort?

Ik maak alles 'nieuwmodisch', zei de snijder, wat wil je te lang of te kort?

De snééjer is de oude benaming voor 'de kleermaker'.

'ne Vrénde *snééjer*.

Een vreemde snijder.

Men bedoelt 'een rare snijboon'. Wellicht gaat dit terug op de tijd dat de kleermaker nog langs de huizen trok.

Wie z'n vak versti, kréég 't wèrk, zin de *snééjer* èn ie krieg vur de Pòsse 'n auw bóks te lappe.

Wie zijn vak verstaat, krijgt het werk, zei de kleermaker en hij kreeg voor de Pasen een oude broek te lappen.

Sarcastisch gezegde zeispreuk bij het ontvangen vån iets wat waar- deloos is.

Ge zit toch zó *snééjerèchtig* te wérke; (ginne wónder dè ge in oew haand *snééjt*.)

Je zit toch zo onhandig te werken; (geen wonder dat je in je hand snijdt.)

Snééjerèchtig betekent 'onbeholpen', 'onorthodox'. Misschien heeft de 'kleermakerszit' aan de basis van dit gezegde gestaan.

Dè's krèk in 't *sneejke*.

Dat is krek in het sneetje.

Dat komt precies van pas.

De *sneev* gi mi de kreuge èn de wijn mi 't rijtuig.

De jenever gaat met de kruiwagen en de wijn met het rijtuig.

Het werkvolk drinkt jenever; de notabelen wijn.

Hij stónk nor de *sneev* ès unne skòier nor brood.

Hij stonk naar de jenever als een schooier naar brood.

Zitte oew *sneevelneus* wér òn te blaowe!

Zit je je jeneverneus weer aan te blauwen.

Gezegd tegen borrelende kaartspelers, bijvoorbeeld.

Zó zat ès 'n snèp.

Zo zat als een snip.

De *snèp* is een vogel die zigzaggend opvliegt en dat staat waarschijnlijk aan de basis van het verband met de onzekere gang van de dronkelap.

Wè zédde toch òn 't snèttère.

Wat ben je toch aan het snipperen.

Wat verkwest je je geld toch aan onzinnige zaken. Eigenlijk betekent *snèttère* 'snippers snijden'. *Hij zaat òn z'n potlood te snèttère.*

Beeter sneuw óp 't dak ès gin stroi.

Beter sneeuw op het dak dan geen stro.

Grijs is beter dan kaal.

Vélt de sneuw vórt in de slijk, dan sti de winter òn d'n dijk.

Valt de sneeuw voortaan in het slijk, dan staat de winter aan de dijk.

Volgens deze weerspreuk zou natte sneeuw de naderende winter aankondigen.

Nie goewd snik.

Niet goed snik.

Niet goed bij het hoofd. Dit *snik* is waarschijnlijk verwant met 'snugger', misschien ook met 'snedig'. Vergelijk Duits: *nicht recht bei Troste*; Engels: *not all there*; Frans: *avoir un coup de hache*.

Oo, hádde 'ne snoek gevange!

O, had je een snoek gevangen!

Was je per ongeluk met je kleren aan in het water gevallen. Voor de grap ook gezegd tegen iemand met natte voeten. Vergelijk Duits: *hast du Krabben gefangen?* Engels: *did you catch a crab?*

Ze kiek of ze 't snot ha.

Ze keek of ze het snot had.

Ze keek zeer beteuterd. Het beeld is ontleend aan de kippen die de vogelziekte 'snot' hebben.

Ik zie òn oew *snuujtwèrk* dè ge familie zét.

Ik zie ik aan je snuitwerk dat je familie bent.

Dat zie ik aan je gezicht.

Dè is't *snuupke* van de week, (dur alleman al afgelèkt.)

Dat is het snoepje van de week, (door iedereen al afgelikt.)

Gezegd van een mooi en willig meisje. Dit begrip stamt uit het winkelbedrijf van De Gruyter en burgerde ook in als benaming voor een 'wulpse meid'.

Pappa's gaauw 'n *snuutje* èn nor béd.

Papa gauw 'een snuitje' en naar bed.

Snuutje is het oude woord voor 'kusje'.

't Is d'r zoomar *soberkes* gestéld.

Het is er zomaar sobertjes gesteld.

Het is er erg karig.

Leejter toch nie zó te *soelieje*!

Lig er toch niet zo te soeliën.

Blijf toch niet zo aan het zeuren (ouderwets).

Dè doen we tusse de *soep* èn de èipel.

Dat doen we wel tussen de soep en de aardappelen.

Dat doen we wel even tussendoor. Gezegd van een onbelangrijk werkje.

Die soepjanne gòn gelijk de *soep* in.

Die 'soepjannen' gaan allemaal de soep in.

'ne *Soepjan* is een slecht presterende postduif.

De sokke d'r in zétte.

De sokken erin zetten.

Het op een lopen zetten; gaan rennen. Vergelijk Duits: *sich auf die Socken machen; die Beine in die hand nehmen*; Engels: *to cut and run*; Frans: *prendre ses jambes à son cou*.

Iemes van de sokke lulle.

Iemand van de sokken lullen.

Dit wil zeggen dat men iemand overbluft met zijn praat.

Wè zédde toch 'ne sokkeverròlder.

Wat ben je toch een sokkenverruiler.

Wat ben je toch een domoor. *Verròlder* betekent waarschijnlijk ver-ruiler. Ruilen is *raole* in ons dialect (*raole – rool – gerole*). Bij Has van Rukven komen we echter met dezelfde betekenis *sokkeverzolder* tegen en dat betekent eigenlijk 'sokkenverzoler', tenzij van Rukven daar de suizende r beschrijft met rz (zie Swanenberg en Swanenberg 2002: 30-31).

Iemes in z'n èige sop laote gaor koke.

Iemand in zijn eigen sop laten gaar koken.

Iemand helemaal aan zichzelf over laten; je niet meer met hem bemoeien. Het beeld gaat terug op spijzen die genoeg eigen vet hebben om gaar te koken en geen verdere zorg behoeven. Vergelijk Duits: *einen in seiner eigenen Brühe kochen lassen*; Engels: *to let someone stew in his own juice*; Frans: *faire cuire quelqu'un dans son propre jus*.

Ik laot m'n èige nie ès 'ne sopskolk wégzétte.

Ik laat me niet als een sopscholk wegzetten.

Ik laat me niet als voetveeg behandelen. *De sopskolk* is de werkschort voor het vuile werk.

Ge wordt hórreziek van die sòssiéklép.

Je wordt horendol van die 'sossieklep'.

Gezegd van een immer zeurend persoon.

Spaauwerkes zén haauwerkes.

Spouwertjes zijn houwertjes.

Baby's die veel spuwen (overgeven) worden sterke kindjes.

Wè is't toch 'ne spannagel!

Wat is het toch een spannagel!

Gezegd van een eigenwijs kind.

Wè zaat ie toch te spaoje!

Wat zat hij toch te spaaïen.

Gezegd van iemand die flink zit te eten.

Hij kan eete ès 'ne spaojer.

Hij kan eten als een spaaier.

Hij kan eten als een grondwerker; hij kan heel goed eten dus.

Hij spaowt 'r ók nie in.

Hij spuwt er ook niet in.

Gezegd van iemand die niet vies is van een borrel. Ook *hij spiertst 'r ók nie in*.

Daor zulde gin spatse van make.

Daar zul je geen 'spatsen' maken.

Daar zul je geen overvloed hebben. Gezegd wanneer men ergens maar matig betaald wordt. *Spatse* betekent eigenlijk 'capriolen', 'bokkensprongen'. Vergelijk Duits *Spass*.

Hij gi daor appel speere.

Hij gaat daar appels 'speren'.

Hij gaat daar appels stelen.

Wè zaat ie toch te spaoje!

Wè is't toch 'n lilleke spèit!

Wat is het toch een lelijke spuit!

Gezegd van een heetgebakerde en luidruchtige vrouw.

D'r meej óp spèite.

Er meteen op 'spatten'.

Spèite is hier opvliegend reageren in een woordentwist. *Ze spèt 'r meej óp!* *Spèite* wordt gebruikt voor 'spatten' en voor 'spuiten'.

't Aauw spèk mót 't uurste óp.

Het oude spek moet het eerste op.

Gezegd wanneer men de oudste mensen het hardste laat werken.

Spèk van de houtere zóg.

Spek van de houten zeug.

Dit zegt men tegen gebakken appelschijfjes. De achterliggende gedachte is: echt spek kan men niet betalen en daarom eet men maar appels.

Vors spèk dééjt in de pot èn 't aauw krimpt.

Vers spek dijt in de pot en het oude krimpt.

Vergelijkenderwijs gezegd van jonge en oude mensen.

Vur spèk èn bónne meejoewn.

Voor spek en bonen meedoen.

Voor de aardigheid meedoen; niet serieus meewerken. Vergelijk Duits: *der Dreizehnte im Dutzend sein*; Engels: *to be the odd man out*; Frans: *n'y être que pour des prunes*.

Òn de spél zén.

Aan de spel zijn.

Diarree hebben.

Kik 's daor die verwaande *spél!*

Kijk eens daar die verwaande spel.

Gezegd van een verwaand vrouwmens.

De koei *spélle* over 'n zeuvejorrigje hég.

De koeien spellen over een zevenjarige heg.

Koeien met buikloop schijten erg ver. Zie ook *sjoerts* en *spoerts*.

Daor geuget hil *speul*.

Daar gaat het hele spul.

Bijvoorbeeld gezegd van een groep kinderen of mensen die voorbijtrekt. Het kan ook betekenen: 'daar gaat de hele zaak tegen de vlakte'.

Wè'n *speul!*

Wat een spul!

Wat een moeilijk gedoe! Dit kan naargelang de intonatie betekenen: 'wat 'n gedoe', maar ook kan het bewonderend gezegd worden met de betekenis: 'hoe fraai, leuk, grappig'.

Zón *speul* hé'k nog noit meejegemaakt!

Zo'n spul heb ik nog nooit meegemaakt!

Zo'n toestand.

't Is me 'n *speul*.

Het is me wat.

Ze lage samen achter de hég te *speule*.

Ze lagen samen achter de heg te spelen.

Hier wordt *speule* gebruikt in de zin van 'seksuele handelingen verrichten'.

Daor zit de *speulman* nog óp 't dak.

Daar zit de speelman nog op het dak.

Daar wordt de liefde nog volop bedreven.

Dè speurt nie.

Dat spoort niet.

Dat klopt niet.

Hij speurt nie òlling.

Hij spoort niet helemaal.

Hij is niet helemaal goed bij zijn hoofd.

't Speurt daor nie mi die twee.

Het spoort daar niet met die twee.

Er is veel onenigheid en woordenstrijd tussen die twee.

Aachter iedere spieugel kékt d'n duvel meej.

Achter iedere spiegel kijkt de duivel mee.

Want ijdelheid is een slechte eigenschap.

Zit nie te spiegele mi dieje snoep èn gift die aander jóng ók iets.

Zit niet te 'spiegelen' met dat snoepgoed en geef die andere kinderen ook iets.

Spiegele betekent 'de ogen uitsteken', 'pronken om een ander "lekker te maken"'.
 .

Gin spier verstand.

Geen spier verstand.

Helemaal geen verstand. *Spier* heeft hier de betekenis 'grassprietje'.

Vergelijk Duits: *kein Spierchen Vernunft*; Engels: *not a straw of sense*; Frans: *pas un brin*.

We zulle spierke trékke.

We zullen spiertje trekken.

We zullen de lengte van de halmen het lot laten beslissen.

Die *spie(r)tst* 'r ók nie in.

Die spuwt er ook niet in.

Die heeft graag een borrel of een glas bier. Vooral gezegd van iemand die niet vies is van alcoholische drank.

Hij wier *spierwit*.

Hij werd spierwit.

Hij werd heel wit, bleek. Gezegd wanneer iemand erg schrikt of ziek wordt. *Spierwit* gaat volgens Stoett terug op het vlezigste deel van een vogel; 'het wit van de kapoen' is een spier.

Ge slòt de *spijker óp z'ne kop*.

Je slaat de spijker op zijn kop.

Je treft precies het punt waar het om draait; je geeft het goede antwoord. 'Op de kop' betekent precies goed. Denk ook aan 'op de kop af'. Vergelijk Duits: *den Nagel auf den Kopf treffen*; Engels: *to hit the nail on the head*; Frans: *frapper juste*.

Hij skoewt toch in z'ne *spijker*.

Hij schoot toch in zijn spijker.

Hij werd toch woest. (Ook *pin*.)

Ik slò d'r *unne spijker vur*.

Ik sla er een spijker voor.

Gezegd door iemand die geen kinderen meer wil.

***Spijkers mi koppe slaon*.**

Spijkers met koppen slaan.

Afspraken maken waarmee men voort kan; dingen zeggen waaraan men houvast heeft. Vergelijk Engels: *to come down to brass tacks*.

Spiksplinternijt!

Spiksplinternieuw!

Gloednieuw. Volgens Stoett betekent spiksplinternieuw oorspronkelijk 'zo nieuw als een spijker die net uit het vuur komt en een splinter die juist is afgehouden'. Vergelijk Duits: *funkelnagelneu*; *splitternieu*; Engels: *span-fire-new*; Frans: *tout flambant neuf*.

Zó nijdig ès 'n spin.

Zo nijdig als een spin.

Heel boos. Vergelijk Duits: *einem spinnefeind sein*; Engels: *angry as a wasp*; *as cross as two sticks*.

Wè is't toch 'n mager spinneke.

Wat is het toch een mager spinnetje.

Gezegd van een min en spichtig wezentje.

't Is 'n hël spinneke.

Het is een hel spinnetje.

Gezegd van een vitaal wezen, maar vooral van een klein beweeglijk kind. (Ook *spinneweeverke* wordt gezegd.)

Die òngereeje hén din niks ès spinvoewte.

Die aangereden kip deed niets dan 'spinvooten'.

Spinvoewte is 'spartelen'; 'stuiptrekken'.

Iets óp de spits drééve.

Iets op de spits drijven.

Iets tot het uiterste drijven. Het beeld is 'iets zo ver drijven tot de grens van het beloop wordt bereikt'. Vergelijk Duits: *etwas zum Äussersten treiben*; Engels: *to push things too far*; Frans: *pousser les choses à l'extrême*.

't Spits afbééte.

Het spits afbijten.

Zich als eerste aan iets wagen; als eerste iets moeilijks opknappen. Oorspronkelijk gezegd van de middeleeuwse strijdwijze: wanneer de vijand 'het spits bood', moest er moedig op ingelopen worden. De eersten beten als het ware 'de scherpe punt' af. Vergelijk Duits met afwijkende betekenis: *einer Sache die Spitze abbrechen*; Engels: *to break the neck of an affair*.

Nou mótte toch spoetje.

Nou moet je toch spoeden.

Nu moet je toch opschieten; voortmaken. (Soms ook ouderwets: *spuje*).

Òn de spoerts zén.

Aan de 'spoerts' zijn.

Diarree hebben. Verhoeven geeft *spoertel*.

Wè hédde't toch gelijk overhoop gespold.

Wat heb je het toch allemaal overhoop gespold.

Spolle betekent 'in wanorde brengen door trappelen'.

Ik spreek Spòns èn Iteljaans, hot èn aar óp 'n eejzelskaar.

Ik spreek Spaans en Italiaans, hot en haar op een ezelskar.

Gezegd door iemand die niets van vreemde talen kent. Hier worden vreemde talen en voermanstaal door elkaar gehaald.

Hij waar óp breej spoor.

Hij was op breed spoor.

Dit betekent dat hij dronken was en zich niet meer rechtlijnig kon verplaatsen.

Hij hi z'n spoore verdiend.

Hij heeft zijn sporen verdiend.

Hij heeft zijn bekwaamheid wel bewezen. Waarschijnlijk teruggaand op het ridderwezen waarbij ridders om hun dapperheid en behendigheid beloond werden met gouden sporen. Vergelijk Duits: *sich die Sporen verdienen*; Engels: *to win one's spurs*; Frans: *gagner ses éperons*.

Spreeken is zilver, zwéégen is goud.

Spreeken is zilver, zwijgen is goud.

Zwijgen is vaak beter dan iets zeggen. Volgens Stoett waarschijnlijk oorspronkelijk afkomstig uit het Arabisch.

Ze zén in de sprèij blééve heuke.

Ze zijn in de spreij blijven haken.

Gezegd van een paartje bij wie een kindje verwacht wordt. Vergelijk Duits: *Nesthäkchen*, nakomertje, nestkuiken.

Hij duget sprès.

Hij doet het expres.

Met opzet (ook *vur sprès*). *We doen nie vur sprès mar vur slès*. We spelen (bv. kaarten) niet voor de winst, maar voor het plezier.

't Lupt de spùigaoter ùt.

Het loopt de spuigaten uit.

Gezegd wanneer het te erg wordt. Oorspronkelijk is dit een scheepsuitdrukking. Duits: *es geht über alle Massen*; Engels: *that's beyond all bounds*; Frans: *cela dépasse toutes les bornes*.

Spulle mi skroeve zullen oe bedroeve.

Spullen met schroeven zullen je bedroeven.

Technische zaken zijn aan veel mensen slecht besteed. Het illustreert de vroegere boerenafkeer van technische dingen.

Dè's nog 's *spulleke*, jónge!

Dat is nog eens spulletje, jongen!

Gezegd van iets met hoge kwaliteit. Dat is nog eens materiaal! Dit kan gezegd worden wanneer men iets heel goed of lekker vindt.

Die *spullige*, gèkke meide!

Die spelige, gekke meiden!

Spullig is hetzelfde als *hollig* en *stierrig*. Eigenlijk is het een term uit de veeteelt: *de koew is spullig, ze mót nor de stier*.

Bé hum groeit de *spurrie* in z'n órre.

Bij hem groeit de spurrie in zijn oren.

Gezegd van iemand met heel vuile oren (cf. Van de Ven 2007).

Ónzen Driek hi wir dur de *spurrie* geslóbd.

Onze Driek heeft weer door de spurrie geslobd.

Dit betekent dat de vrouw van Driek weer in verwachting is.

Hij viejt 'ne *staak* èn spróng over 'n sèlderievoor.

Hij nam een staak en sprong over een selderievoor.

Dit zegt men bij onnodige drukte voor een karweitje van niks.

Hij wit 'r gin *staar* af.

Hij weet er geen staar van.

Hij weet er niets van. De uitdrukking is oud en bijna verdwenen. Wat *staar* hier betekent is onduidelijk.

Daor hén ze 'nen hille *staauw* kéénder.

Daar hebben ze een hele stuw kinderen.

Een hele klucht.

Ik laot m'n èige nie *staauwe*.

Ik laat me niet opjagen.

Staauwe is het opdrijven van vee.

't Kan nèt zó goewd òn de staf liggen ès òn de kaors.

Het kan net zo goed aan de staf liggen als aan de karn.

Gezegd wanneer een echtpaar geen kinderen krijgt en het niet duidelijk is 'aan wie dat ligt'.

Iemes óp stang jage.

Iemand op stang jagen.

Iemand boos maken; iemand irriteren. De stang gaat terug op het bit van de paarden. Vergelijk Duits: *einem auf der Haube sitzen*; Engels: *to keep a stiff rein over a person*; Frans: *serrer la bride à quelqu'un*.

Ès ge nog noit gin stank vur dank hét gehad, dan hédde nog noit gin goewd gedaon!

Als je nog nooit stank voor dank hebt gehad, dan heb je nog nooit goed gedaan!

Het komt maar al te vaak voor dat men 'stank voor dank' krijgt; het overkomt iedereen wel eens dat hij niet bedankt of beloond wordt voor zijn inzet. Vergelijk Duits: *Gestank für Dank*; Frans: *oignez un vilain, il vous poindra*.

't Begint d'r óp te staole.

Het begint erop te stalen.

Het begint erop te lijken. *Hij stòlt krèk óp d'n aauwe*. Hij is het evenbeeld van de oude; gezegd van iemand die sprekend op zijn vader lijkt.

Érres óp staon.

Ergens op staan.

Iets heel stellig willen. *Ik stò d'r óp ès 'nen boer óp z'n klómpe* (met de bijgedachte 'daar breng je mij niet vanaf'.) Vergelijk Duits: *auf etwas bestehen*; Engels: *to insist on*; Frans: *insister sur*.

Iemes half staon.

Iemand half staan.

Iemand steunen in zijn onderneming; het risico mee helpen dragen.

't Kan gin *staote* lééje.

Het kan geen stuiten lijden.

Ik kan er niet lovend over spreken. Vooral gezegd wanneer bepaalde zaken niet goed gaan.

Kik 's wè 'ne *stapallemachtig*.

Kijk eens wat een *stapallemachtig*.

Dit zegt men van iemand die zeer deftig voortschrijdt.

Te hard van *stapel* loope.

Te hard van stapel lopen.

Zo driftig en onvoorbereid aan een onderneming beginnen dat ze gedoemd is te mislukken. Het beeld is ontleend aan de scheepvaart waarbij schepen vanaf de stapel, de stelling te water lopen. Vergelijk Duits: *etwas (voreilig) vom Stapel lassen*; Engels: *to have on the stocks*; Frans: *mettre un ouvrage sur le chantier*.

Daor kùmt toch *start* of *steejl* van *terèchte*.

Daar komt toch staart noch steel van terecht.

Daar komt niets van terecht.

Over de *start* afvréeje.

Over de staart afvrijen.

De vrijage beëindigen.

Iemes óp z'ne *start* treeje.

Iemand op zijn staart treden.

Iemand beledigen.

Ge krégt 'ne start ègge vlis it óp fréddeg.

Je krijgt een staart als je vlees eet op vrijdag.

Vrijdag is vanouds een onthoudingsdag, waarop het eten van vlees verboden is. De staart die men krijgt, wanneer men toch vlees eet, moet naar de duivel verwijzen. (Zie ook *stèrt*.)

Ze is zó steejg ès 'n kaoi pèrd.

Ze is zo steeg als een kwaad paard.

Gezegd van iemand die heel koppig is.

Dè haauwt gin steekj.

Dat houdt geen steek.

Gezegd van een redenering die niet opgaat. Vergelijk Duits: *nicht Stich halten*.

Hij wit 'r gin steekj af.

Hij weet er geen steek van.

Hij weet er helemaal niets van. Waarschijnlijk betekent *steek* hier oorspronkelijk 'punt'.

Vergelijk Duits: *er versteht nicht die Bohne davon*; Engels: *he doesn't understand one iota about it; it is double Dutch to him*; Frans: *ne pas faire un point d'aiguille*.

Iemes in de steekj laote.

Iemand in de steek laten.

Gezegd wanneer men niet helpt; weglopen voor problemen van anderen. Vergelijk Duits: *jemand im Stich lassen*; Engels: *to leave someone in the lurch*; Frans: *laisser là quelqu'un*.

Unne steekj ónder wötter.

Een steek onder water.

Iemand terloops iets pijnlijks meedelen. Ontleend aan de zeevaart. Vergelijk Duits: *einem einen Stich geben*; Engels: *to give a person a side-thrust, a sly hit*; Frans: *donner un coup de bec à quelqu'un*.

steejkeblénd

Steejkeblénd zén.

Stekeblind zijn.

Helemaal blind zijn. Vergelijk Duits: *stockblind*; Engels: *stoneblind*.

Hij klaagt steen èn been.

Hij klaagt steen en been.

Hij klaagt heel erg. Waarschijnlijk wordt hier verwezen naar de stenen beelden van heiligen en hun gebeente (Ter Laan). Oorspronkelijk zei men 'steen en been zweren', dat betekende 'zweren bij alles wat heilig is'. Vergelijk Duits: *Stein und Bein schwören*; Frans *se plaindre comme un pot cassé*.

Hij klaagt de steen út de grónd.

Hij klaagt de stenen uit de grond.

Hij klaagt steen en been. Zie het vorige.

Hij hi d'r wir een in de stèigers stòn.

Hij heeft er weer een in de steigers staan.

Hij is weer aan een nieuwe relatie begonnen.

Dè's zónne stèile.

Dat is zo'n 'steile'.

Gezegd van iemand die het hoog heeft; die zich te groot kent.

Daor hittie z'ne stèk.

Daar heeft hij zijn stek.

Daar voelt hij zich thuis.

Ze zaten in de stékkerhoek.

Ze zaten in de stekkerhoek.

De hoek bij het vuur, waar het dunne sprokkelhout stond; men moet hierbij denken aan de oude open schouw (ook *d'n hoek van 't vuur* genoemd). *Ze gónge stèkkere in de maste*. Ze gingen sprokkelen in de sparrenbossen.

Óp stél èn spróng.

Op stel en sprong.

Meteen, onmiddellijk. Oorspronkelijk 'op een stel en een sprong'; waarschijnlijk bedoelde men daarmee de tijd die daarvoor nodig is. *Óp stél èn spróng staon* betekende aanvankelijk 'op het punt staan'. Vergelijk Duits: *auf dem Sprunge stehen*; Engels: *with a foot in the stirrup*; Frans: *au pied levé*.

Iets óp stélte zétte.

Iets op stelten zetten.

Iets in rep en roer brengen; in verwarring brengen; wanorde veroorzaken. Op stelten staat men wankel en dat beeld van onvastheid bedoelt men.

Ègge de stèltkars óp d're start treejt, kékt ze um.

Als je een stelkaars op haar staart treedt, kijkt ze om.

Stèltkars is de benaming voor de dwaallichtjes in de moerassen en op de heide, de spooklichtjes die in de avondschemering branden en waaraan volgens het oude bijgeloof rampen verbonden waren. Omdat deze ingebeelde spooklichten niet echt bestaan, kun je ze niet op hun staart treden.

Stèlkarse zén oogebeukekelderéj.

Stelkaarsen zijn 'ogenbegoochelaarij'.

'n Stém in 't kapittel hébbe.

Een stem in het kapittel hebben.

Ook iets in te brengen hebben; medezeggenschap hebben. Een kapittel is 'een vergadering van kanunniken of kloosterlingen'. Vergelijk Duits: *auch ein Wort mitzureden haben*; Engels: *to have a voice in the chapter*; Frans: *avoir voix au chapitre*.

Van d'n aauwe stèmpel.

Van de oude stempel.

Van de (goede) oude soort. Oorspronkelijk gezegd van munten. Vergelijk Duits: *vom alten, guten Schlage*; Engels: *the old true stamp*; Frans: *être de la vieille roche*.

Mi oewen èige stèrt 't vlis van toffel slaan.

Met je eigen staart het vlees van tafel slaan.

Je eigen armoe veroorzaken door teveel kinderen te verwekken.

Mi unne raowe stèrt slaan.

Met een ruige staart slaan.

Erg kwaad reageren. In het Noord-Meierijs wordt voor staart zowel *start* als *stèrt* gezegd. De laatste vorm lijkt algemener.

Over de stèrt afboere.

Over de staart afboeren.

Financieel achteruitgaan.

Lót stèrve die stèrve wil, zin de pestoor, ès óns meid mar noit gin weuw wordt.

Laat sterven die sterven wil, zei de pastoor, als onze meid maar nooit geen weduwe wordt.

Typisch Brabants aan deze zeispreuk is het gebruik van het bezittelijk voornaamwoord *ons* en de dubbele ontkenning *noit gin*.

Die steuk zuukt alt rottighèd.

Die stook zoekt altijd rottigheid.

'n *Steuk* is een vrouw die graag konkelt en tweedracht zaait

Zé ha 't hum al, zin Stiejn Steuk, toen 't zén nog nie van heur waar...

Zij had het zijne al, zei Stien Stook, toen het zijne nog niet van haar was...

Zé mótt nou alt gòn zitte steuke.

Zij moet nou altijd gaan zitten stoken.

Steuke is 'opruien', vooral ook 'stiekem kwaad bloed trachten te zetten'.

't Is zón steurse trut een.

Het is zo'n stuurse trut.

Gezegd van een nors, onvriendelijk vrouwmens.

Stò d'r nie zó te stiejve!

Sta daar niet zo te stuiven.

Stiejve is 'stof maken'.

Van 'ne stijfkop èn 'ne zot, vult d'n affekaot z'ne pot.

Van een stijfkop en een idioot, vult de advocaat zijn pot.

De beste klanten van een advocaat zijn stijfkoppen en dwazen.

Dè's gin stijl.

Dat is geen stijl.

Dat is niet netjes; onbehoorlijk; dat is geen manier van doen. Stijl betekent hier 'goede gewoonte'.

Wè zédde toch 'n stijselbóks!

Wat ben je toch een stijfselbroek!

Gezegd van een bangschijter.

D'r zén d'r nog stik wè die nie beeters weejte.

Er zijn er nog 'stik wat' die niet beter weten.

Er zijn er nog een heleboel...

't Is zón steurse trut een.

't Is stil ès 't nie wèijt.

Het is stil als het niet waait.

Gezegd wanneer er een stilte in de conversatie valt.

Hij is òn 'n stintje óp z'n kùpke toe.

Hij is aan een steentje op zijn kopje toe.

Dit zegt men als men bedoelt dat het jongste (verwende) kind onderhand "opgevolgd" diende te worden door een nieuwkomertje.

Daor hoefde nie zó óp (over) te stoeve.

Daar hoef je niet zo over te stoefen.

Stoeve of *stoeffe* betekent 'verdiensten roemen, pochen'.

Wè is't toch 'n stokstoors, wor.

Wat is het toch een 'stokstoors', nietwaar.

Gezegd van een onbenullige vrouw. Ouderwets.

Stókt mar 's òn!

Steek maar eens op!

Gezegd wanneer men een sigaar of sigaret presenteert.

Wè is d'n dieje toch 'n èllèndige stookgavel.

Wat is dat toch een ellendige 'stookgaffel'.

Gezegd van een vervelende plaaggeest, vooral van een grote kwa-jongen tegenover kleine kinderen.

Dè's zónne stootvórt.

Dat is zo'n 'stootvoort'.

Gezegd van iemand die een beetje onnozel is en aan de kant gezet wordt.

Ze zén zó strant ès wè.

Ze zijn zo brutaal als wat.

Ook: *zó strant ès de neeje*. *Strant* komt van Frans *assurant*.

De *strante* hén de halve wirreld.

De brutalen hebben de halve wereld.

D'n dieje mó't altéd *strééje*, dè *stréékéezer*.

Hij moet altijd 'strijden', dat 'strijkijzer'.

Gezegd van iemand die altijd moet redetwisten, kibbelen.

Ik wil d'r nie um *strééje*.

Ik wil er niet om 'strijden'.

De betekenis is dan ongeveer 'ik ben er niet geheel zeker van'.

Hij is alt zó *strééjelek*.

Hij is altijd zo 'strijdelijk'.

Gezegd van iemand die dwars, tegendraads is. Ook gezegd als *stréé-kelek*.

Van *streejk rake*.

Van streek raken.

In de war raken. Dit verwijst naar een *streek* (het 32ste deel) van de windroos of de kompasroos. Vergelijk Engels: *to lose one's bearings*.

'n *Streejp dur de reekening*.

Een streep door de rekening.

Een onverwachte teleurstelling. Het beeld is ontleend aan een post op een rekening die doorgestreept en niet betaald wordt. Vergelijk Duits: *ein Strich durch die Rechnung*; Engels: *to upset a person's plan*; Frans: *traverser les projets de quelqu'un*.

Dè's daor *stréék èn zét*.

Dat is daar strijk en zet.

Dat is daar telkens weer te doen. Misschien ontleend aan het dobbel-spel. (Men strijkt het gewonnen geld op en zet weer in.)

Òn de *stréékstok* bléève hange.

Aan de strijkstok blijven hangen.

Vooraf gezegd van geld dat in de handen van tussenpersonen verdwijnt. De *stréékstok* is hier de maatstok waarmee het gekochte koren en dergelijke werden afgestroken op de vaste maat.

D'r kwaamp unne *streup* jóng achter d'ròn.

Er kwam een hele rij kinderen achter haar aan.

Hij hi nog gin *striejp* grónd òn z'n èige.

Hij heeft nog geen streep grond aan zijn eigen.

Hij heeft helemaal geen grond in eigendom.

D'r lupt 'n *striejp* dur.

Er loopt een streep door.

Dit zegt men als men bedoelt dat iemand ze niet allemaal heeft. Ook wordt gezegd: *d'r lupt 'n striedeke deur*. Ze is niet goed bij haar hoofd. Wellicht is het beeld ontleend aan de weverij waarbij een streep 'een verkeerde draad' was. Vergelijk Duits: *einen Sparren zuviel haben*; Engels: *to have a screw loose*; Frans: *avoir le timbre fêlé*.

Hij kùmt wir 's rónnskume of t'r niks te *strietse* vélt.

Hij komt weer eens rondschiimen of er niks te strietsen valt.

Hij komt kijken of er niets weg te halen valt. *Alles hittie hier vórt afgestrietst*. *Speere*, *bietse* en *gappe* worden ook met deze betekenis gebruikt.

Ze zate zuutjes wè te *strissele*.

Ze zaten zoetjes wat te strisselen.

Ze zaten te fluisteren. (Zie ook *smiespele*.)

Hij voeiert 'm mi lang stroi.

Hij voedt hem met lang stro.

Hij geeft zijn paard met de zweep.

Ssst, d'r is teveul stroi óp 't dak.

Ssst, er is teveel stro op het dak.

Gezegd wanneer er ongewenste luisteraars (vooral kinderen) in de buurt zijn. Vergelijk Engels: *there are too many ears on the roof.*

Rot m'n hoi, dan groeit m'n stroi.

Rot mijn hooi, dan groeit mijn stro.

Alle weer is wel ergens goed voor.

Hij wérkt ès 'ne stroibós teejge de wénd.

Hij werkt als een strobos tegen de wind.

Gezegd van iemand die zijn werk helemaal verkeerd aanpakt.

Dè paast ès 'ne strónt in de sneuw.

Dat past als een stront in de sneeuw.

Het past helemaal niet.

Dè zal gin strónt in oew zakke zén.

Dat zal geen stront in je zakken zijn.

Dit wordt gezegd als men bedoelt dat iemand met iets veel geld verdient.

Dè't strónt in oewe zak mag worre.

Dat het stront in je zak mag worden.

Dit wenst men aan iemand die men met grote tegenzin geld geeft. Ook gezegd als: *dè 't strónt in oew tèsse mag worre.*

De strónt zit kort bé z'n hart.

De stront zit zo kort bij zijn hart.

Hij is heetgebakerd.

D'r zit niks in ès *strónt* èn dèrm.

Er zit niets in dan stront en darmen.

Bijvoorbeeld gezegd van iemand die geen enkele emotie vertoont en zijn plichten zonder schaamte door de buurt laat opknappen.

Hédde *strónt* in oew ooge?

Heb je stront in je ogen?

Dit zegt men als iemand iets niet ziet terwijl het recht voor zijn neus staat.

Hédde *strónt* òn oew fikke?

Heb je stront aan je vingers?

Gezegd tegen iemand die alles laat vallen.

Hij laacht nog nie al krùpt 'r 'ne *strónt* teejge de muur umhóg.

Hij lacht nog niet al kruipt er een stront tegen de muur omhoog.

Dit zegt men tegen iemand die men wil laten lachen.

Ègge *strónt* zuukt!?

Als je stront zoekt!?

Zoek je ruzie? Dreigend gezegd.

Hoe meer ge in de *strónt* ruurt, hoe harder dè-t-ie stinkt.

Hoe meer je in de stront roert, hoe harder dat hij stinkt.

Onverkwikkelijke zaken moet je laten rusten, want er komt enkel narigheid van als je die oprakelt.

***Strónt* óp 'ne riek.**

Stront op een riek.

Dit is vergelijkbaar met *zèik op 'ne riek*, niet veel zaaks dus.

Strónt vurróp.

Stront voorop.

Dit zegt men wanneer iemand bij het uitdelen met zichzelf begint of zich het eerste noemt in een opsomming. Bij uitbreiding ook gebruikelijk voor elke vorm van egoïsme.

Strónt (struntje) wie hi oe geskeejte, (dè ge zó stinkt?)

Stront (strontje) wie heeft je gescheten, (dat je zo stinkt?)

Dit zegt men van iemand die zich veel te groot kent.

Strónt mi striepkes èn de rèst smakt krèk inter.

Stront met streepjes en de rest smaakt net eender.

Het quasi-antwoord dat moeder geeft als men haar vraagt wat er gegeten gaat worden. (Zie ook *husse*.)

't Drèijt altéd óp strónt ùt.

Het draait altijd op stront uit.

Op het einde van de avond komen de vieze verhalen.

Strónt is 't léste.

Stront is het laatste.

Zie het vorige.

Strónt òn de knikker!

Stront aan de knikker!

Foute boel. Ook gezegd als *poep òn de knikker*. Zie aldaar.

Traag ès strónt dur 'ne vergiet.

Traag als stront door een vergiet.

Heel langzaam; 'als stront door een *passe-vite*'.

D'n dieje mó't de zaak alt òn 't strónte make.

Die moet de zaak altijd aan het 'stronten' maken.

Die moet altijd ruzie zoeken. *Strónte* als werkwoord hoorde men vroeger wel als iemand 't *hùiske* aan het legen was. Het betekende dus de beerput leegmaken.

Ge wordt alt van 'n stróntkaar overreeje èn noit van 'n rijtuig

Je wordt altijd van een strontkar oevrreden en nooit van een rijtuig.

Je krijgt altijd commentaar van mensen die zelf verre van brandschoon zijn.

Struisvogelpóllitiek.

Struisvogelpolitiek.

Een term die gebruikt wordt wanneer men blind is voor bestaande bezwaren en problemen. Struisvogels zouden zagezegd de kop in het zand steken wanneer ze vervolgd worden. Duits: *Straussenpolitik*; Engels: *ostrich policy*; Frans: *une politique d'autruche*.

D'n dieje is nie zùiver òn z'ne stùiver.

Die is niet zuiver aan zijn stuiver.

Die is niet te vertrouwen bij de vrouwen.

Dè's 'n stèrk stuk in 'n aauw bóks.

Dat is een sterk stuk in een oude broek.

Gezegd bij een sterk overdreven verhaal.

'n Stuk in z'ne kraag.

Een stuk in zijn kraag.

Dronken, beneveld. Stuk wordt hier opgevat als 'een vat wijn of andere alcoholische drank, een stukvat' (Duits: *Stückfass*). Kraag staat hier voor 'hals, keel'. Vergelijk: Duits: *etwas im Kragen haben*; Engels: *to be in liquor*; Frans: *avoir une culotte*.

Verveelend *stuk strónt*.

Vervelend stuk stront.

Dit zegt men bijvoorbeeld als men iemands gezeur gruwelijk beu is.

Ze han 'm van z'n *stuk* gebrocht.

Ze hadden hem van zijn stuk gebracht.

Uit zijn doen gebracht; van zijn onderwerp gebracht. *Stuk* betekent hier 'de zaak' of 'het onderwerp' waarover men het wilde hebben.

Ik heur d'r hier wèl 'n *stuk* of vier, zin d'n dirigènt, die d're kop nie opedoen.

Ik hoor er hier wel een stuk of vier, zei de dirigent, die hun kop niet opendoen.

Óp gin *stukke* nao.

Op geen stukken na.

Bijlange niet; verre van. *Stuk* betekent hier 'grote hoeveelheid'. Vergelijk Duits: *bei Weitem nicht*; Engels: *not by far*; Frans: (*être*) *loin de*.

Gé hét te veul *stukken* óp oew bóks.

Je hebt te veel stukken op je broek.

Dit zegt men wel van een weduwnaar met kinderen die op zoek is naar een nieuwe vrouw. Ook gezegd als *ge hét te veul lappe óp oew bóks*.

Érres 'n *stúkske* vur steeke.

Ergens een stokje voor steken.

Iets tegenhouden. Waarschijnlijk moet men aan een stokje denken met de functie van een grendel, waardoor de deur gesloten kan worden. Vergelijk Duits: *einen Pflock vor etwas stecken*; Engels: *to put a stopper on something*; Frans: *enrayer quelque chose*.

Van stukske toe(w) bietje.

Van stukje tot beetje.

Van het ene tot het andere, geleidelijk aan alles vertellen. Ook gezegd als *van èn(d)je toe bietje*. Vergelijk Frans: *de point à point*.

Die hi goewd wè stùlpen óp de kaast.

Die heeft flinke stolpen op de kast.

Gezegd van een vrouw met grote borsten.

Daor is gin maand over gestùlpt.

Daar is geen mand over gestolpt.

Dat is zo slecht nog niet en dat is wel te zien.

Hij stùlperde over d'n dülleper.

Hij struikelde over de dorpel.

Vergelijk Duits: *stolpern*. *Doodmuujg kwaamp ie binne gestùlleperd*.

Unne jónge zónder is unne stumper.

Een jongen zonder is een stumper.

Dit wordt schertstend gezegd voor een glaasje jonge jenever zonder suiker.

Dè's me toch 'n stumpke.

Dat is me toch een stompje.

Gezegd van heel kleine, korte personen, evenals voor kleine kinderen. *Ge hét minse èn potleuj èn stumpkes èn 't skrééft allemòl*.

Unne stùrm in 'n glas wòtter.

Een storm in een glas water.

Veel drukte om iets van niks. Waarschijnlijk uit het Frans: *une tempête dans un verre d'eau* (Montesquieu). Vergelijk Engels: *a storm in a tea-cup*.

Die vélt nog tusse twee *stuul* in d'aasse.

Die valt nog tussen twee stoelen in de as.

Die staat straks met lege handen omdat hij of zij niet kiezen kan. Vooral gezegd van iemand die op twee paarden wedt. Vergelijk Duits: *sich zwischen zwei Stühle setzen*; Engels: *between two stools one goes to the ground*; Frans: *demeurer entre deux selles le cul par terre*.

Mi *suiker* èn *bóttter* kunde unnen *bónnestaak* nog wèl *lèkker* make!

Met suiker en boter kun je een boonstaak nog wel lekker maken!

't Is nog *sunt* (vur God).

Het is nog zonde (voor God).

Het is heel erg jammer.

Óns wèfke wordt dik van 't *sunt*.

Ons vrouwtje wordt dik van de 'zonde'.

Zij vindt het zonde om iets weg te gooien en eet alle restjes zelf op. *Sunt* wordt in ons dialect soms ook als *zunt* gezegd.

Wè *zédde* toch 'ne *suntereklaos*!

Wat ben je toch een sinterklaas!

Wat ben je toch een sufferd. Van iemand die erg goedhartig en sullig is zeggen we: *dieje goeie kloot is krèk suntereklaos in bürger*. *Unne suntereklaos* is een suffige goedzak.

Behalve *swèrres* gò'k alle daag nor de kèrk, zin 't wèfke.

Behalve 's werkendaags ga ik alle dagen naar de kerk, zei het vrouwtje.

Behalve door de week ga ik alle dagen naar de kerk...

Zèllie hén alt 'nen hoop *swiet* vèil.

Zij hebben altijd een hoop 'swiet' veil.

Swiet betekent 'verwaandheid, opschepperij'.

T

Hij worde goewd *taam*.

Hij werd goed tam.

Hij bond in. Vergelijk Duits; *zahn werden*.

Dè kunde nog wèl in 'nen holen *taand* daowe, zón bietje.

Gezegd tegen kinderen die een klein beetje eten niet meer lusten.

Die krég nie veul vur de *taand*.

Die krijgt niet veel voor de tanden.

Die krijgt niet veel te eten.

Iemes òn d'n *taand* vuule.

Iemand aan de tand voelen.

Iemand uitvragen over iets. Waarschijnlijk ontleend aan de paardenkeuring, waarbij men aan de slijtage van de tanden de leeftijd kan bepalen. Daar heeft ook het woord *aftaands* mee van doen: 'de tanden verloren hebbende of die gaandeweg verliezende, dus verouderd'. Vergelijk Duits: *einem auf den Zahn fühlen* met de afwijkende betekenis 'iemand polsen'.

Rap ter *taand* is rap ter haand.

Rap ter tand is rap ter hand.

Iemand die snel kan eten, kan ook vlug werken. (Zie ook *haand*.)

Sleuwse taand krédde van gruuu appel.

Sleeuwe tanden krijg je van groene appels.

Sleuws betekent 'stroef'. Het eerste deel van het woord *sleedorre* heeft dezelfde oorsprong en gegarandeerd krijgt men *sleuwse taand van de blaow prùmkes van de sleedorre*.

Zó zwart ès taars.

Zo zwart als teer.

Taars is een oud woord met oorspronkelijk suizende r.

'n Bèkske taars.

Een bakje 'teer'.

Schertsend gezegd voor 'een kopje koffie'.

'nen Hillen taas steen.

Een hele tas stenen.

Een hele stapel, een hele hoop.

'nen Taas rog.

Een tas rogge.

Grote hoeveelheid opgeslagen rogge op de korenzolder.

Wè leeje toch ammel rónnd te taaste, doe toch 's vórt!

Wat lig je toch allemaal rond te tasten, schiet toch eens op.

Hier betekent *taaste* 'treuzelen', 'niet opschieten'.

Nou taasthén, kùmt 'r nog wè van?

Nou treuzelaar, komt er nog wat van?

Zie ook *hennetaaster*. In plaats van *taasthén*, zegt men voor mannen vaak *taastkloot*.

D'n hillen dag in *taauw zén*.

De hele dag in touw zijn.

De hele dag in de weer zijn. Bij *taauw* moet men hier denken aan de strengen van het paardentuig, het gareel. Vergelijk Duits: *sich in die Stränge legen*; *ins Geschirr gehen*; *sich ins Zeug legen*; Engels: *to be in harness*; Frans: *être attelé à sa tâche*.

Iets óp *taauw zétte*.

Iets op touw zetten.

Iets gaan ondernemen. *Taauw* betekent hier in oorsprong waarschijnlijk 'getouw'. Vergelijk Duits: *etwas veranstalten*; *etwas in Angriff nehmen*; Engels: *to place something on the stocks*; Frans: *mettre quelque chose sur le métier*.

Ik kan d'r gin *taauw òn vaastkneupe*.

Ik kan er geen touw aan vastknopen.

Ik begrijp er niets van; ik zie geen verband. Oorspronkelijk ontleend aan de zeevaart met de betekenis 'daar kan ik geen schip aan vastleggen'; 'daaraan heb ik geen houvast'. Vergelijk: Duits: *ich kann mich nicht aus der Sache finde*; Engels: *I cannot make head or tail of it*; *I can make neither chalk nor cheese of the story*; Frans: *je ne sais à quel bout le prendre*.

Dè hédde nie òn 'n *taauwke*.

Dat heb je niet aan een touwtje.

Dat gaat niet zo makkelijk; dat heb je niet zeker.

Ze ha d'r hil *tabbernakel ope hange*.

Ze had haar hele tabernakel openhangen.

Zij had haar bloes helemaal openhangen. In het tabernakel in de kerk worden de hosties bewaard. In de bijbel wordt het lichaam van de mens wel zijn aardse tabernakel genoemd. Eigenlijk is de betekenis dan 'tent waarin de ziel huist'.

Ze ha d'r hil tabbernakel ope hange.

Ès ge tachtig wilt worre, dan mótte vijfzig rééje; wilde mar vijfzig worre, dan mótte tachtig rééje.

Als je tachtig wilt worden, moet je vijftig rijden; wil je maar vijftig worden, dan moet je tachtig rijden.

Achterhaald verkeersadvies.

Hij hi been ès 'nen taks.

Hij heeft benen als een 'taks'.

Dit zegt men van iemand met o-benen. Het beeld is ontleend aan de takshond.

Ik bén òn m'ne taks.

Ik ben aan mijn taks.

Ik heb mijn hoeveelheid (bijvoorbeeld aan alcohol) wel gehad.

Ik hé m'n taksot gemakt.

Ik heb mijn taxatie gemaakt.

Ik heb mijn schatting gedaan. Ouderwets.

Tampéén is gin péén, mar peeper in oew reejt, dè's pas heet.

Tandpijn is geen pijn, maar peper in je reet, dat is pas heet.

Plagend gezegd tegen iemand die klaagt over tandpijn.

Dè sli ès 'n tang óp 'n vèrke.

Dat slaat als een tang op een varken.

Gezegd wanneer iets nergens op slaat. Oorspronkelijk was de zegswijze: 'dat sluit aan als een tang op een varken'. Vergelijk Duits: *das passt wie eine Faust aufs Auge*; Engels: *that's as fit as a shoulder of mutton for a sick horse*; Frans: *cela rime comme hallebarde et miséricorde*.

'n Tang van 'n wijf.

Een tang van een wijf.

Gezegd van een kwaad wijf. Vergelijk Duits: *eine böse Sieben*; Engels: *a shrew*; Frans: *une chipie*.

Érres taol of teeken af heure.

Ergens taal noch teken van horen.

Niets meer vernemen, geen bericht ontvangen.

Ik kén al de taole, zin d'n boer, behalve betaole.

Ik ken alle talen, zei de boer, behalve betalen.

Schertsend gezegd wanneer men met tegenzin iets afrekent.

Èrres nie mér nor taole.

Ergens niet meer naar talen.

Ergens niet meer naar vragen of verlangen.

Óp d'n taon laag de was.

Op de heg lag de was.

Taon is het ouderwetse woord 'tuin', dat oorspronkelijk 'schutting' betekende. Vergelijk Duits *Zaun*.

Te is noit goewd, behalve tesame, tevreeje èn te béd.

Te is nooit goed, behalve tesamen, tevreden en te bed.

Ge haawt oewe tèbbes, gé!

Je houdt je kop, jij!

Heel onvriendelijk gezegd. *Tèbbes* is een onvriendelijk woord voor hoofd (vergelijk *kamus*).

Alles óp z'nen téd èn bótterbóntjes in augustus.

Alles op zijn tijd en boterboontjes in augustus.

De *bótterbóntjes* verwijzen naar de vastliggende oogsttijd van die groente. Gezegd om tot rust te manen, wanneer men alles conform de traditie wil laten verlopen.

Alles óp z'nen téd èn stokvis in de vaaste.

Alles op zijn tijd en stokvis in de vasten.

Zie hiervoor.

Dè vét téd.

Dat vat tijd.

Dat neemt tijd in beslag.

D'n téd zal 't leere.

De tijd zal het leren.

Als je de zaken rustig en geduldig afwacht, zal alles duidelijk worden. Vergelijk Duits: *die Zeit wird's lehren*; Engels: *time reveals all things*; Frans: *tout avec le temps*.

Ik bén over téd, mar dè kan ik beeter zén ès 'n skip zoere zult.

Ik ben over tijd, maar dat kan ik beter zijn dan een schip zure zult.

Ik ben te laat, maar er zijn ergere dingen.

In téd van nood frit d'n duvel vliejge.

In tijd van nood vreet de duivel vliegen.

Men moet zich aan moeilijke omstandigheden aanpassen.

't Is téd um de skuur te vèrve.

Het is tijd om de schuur te verven.

Gezegd door een vrouw die zich gaat opmaken.

Téd makt gras èn gras makt hoi.

Tijd maakt gras en gras maakt hooi.

Gezegd om te manen tot geduld. Geduld is een schone zaak.

Van téd han we wènnig richt.

We hadden er geen notie van tijd.

We hén d'n téd òn óns èige, doe mar óp oew gemak.

We hebben de tijd aan onszelf; doe maar op je gemak.

Tédzat kùmt altéd te laot.

Tijdzat komt altijd te laat.

Mensen die altijd tijd genoeg hebben, komen nooit op tijd.

Tèijlappè!

Taailappen.

Spelen op gevaarlijk ijs. In Noordoost-Brabant ook *tèij-ijze* genoemd en in andere streken onder meer *skolleke trappe*.

Zó benaauwd ès 'n tèijmèlkse koew.

Zo benaauwd als een taaimelkse koe.

Die geeft nog slechter dan een koe die haar melk ophoudt. Die is zeer op de penning.

We zén himmel tèine!

We zijn helemaal aan het einde.

Ook gebruikt met de betekenis 'afgewerkt', 'opgebrand'. *Hèhè, ik zé òlling tèine*, zeggen we als we uitgeput zijn (aan het einde van mijn krachten); ook *tèinen òjem* (buiten adem). *Hij is wèl vort tèine*, betekent bij het kaarten dat bedoelde persoon zijn laatste troef of laatste kans verspeeld heeft.

Hij zaat alt tèine de toffel.

Hij zat altijd achter de tafel.

Dit zegt men van iemand die niet werkte of niet werken kon. Vooral in geval van werkeloosheid werd dit gebezigd.

Och, de daag komme tèinemekare.

Och, de dagen komen achter elkaar.

Dit wordt gezegd met de betekenis dat men zich nergens druk om hoeft te maken (omdat er niks bijzonders gebeurt).

Dan krédde dè d'r ók nog tèinenòn.

Dan krijg je dat er ook nog achteraan.

Dit zegt men gedesillusioneerd als alles tegenzit.

Hij is gehólpe òn z'nen tèinetoew.

Hij is geholpen aan zijn 'ten einde toe'.

Hij is geopereerd aan zijn blinde darm. Ouderwets woord. *Tèinetoew* betekent letterlijk 'achteraan dicht'.

Hij kékt alt wè tékkelek.

Hij kijkt altijd wat 'takkelijk'.

Hij ziet er altijd lichtelijk geïrriteerd uit.

We zulle hier 's óp de tèskes gòn zitte.

We zullen hier eens op de takjes gaan zitten.

We zullen hier eens gratis meedrinken van de gulle gever. Gezegd in een café waar iemand een *rundje over de hil tèn* (een rondje over de hele zaak) geeft.

Hij is hier wèl in tél.

Hij is hier wel in tel.

Hij is hier zeer gezien.

Ût d'n tél zén.

Uit de tel zijn.

Uit de gratie zijn. Het tegenovergestelde van *in tél zén*.

Hij télde-n-'t wènnig.

Hij telde het weinig.

Hij had er weinig waardering voor.

Óp oew télle paasse.

Op je tellen passen.

Goed oppletten; waken voor fouten. Vergelijk Engels: *to mind your P's and Q's*.

D'r zit 'nen hoop *témpeest* in de lócht.

Er zit een hoop tempeest in de lucht.

Dit zei men als er slecht weer op komst was. Vergelijk Engels: *tempest* (storm).

Ègge mén nou bléft *témpteere*, dan za'k oe 'r daak 's vurdoewn.

Als je mij nu blijft 'tempteren', dan zal ik er dadelijk eens van langs geven.

Als je mij blijft tarten, uitdagen, dan zal ik je dadelijk eens voor je broek geven.

Hij hi kaoi *téng* gehad.

Hij heeft 'kwade tijding' gehad.

Kaoi téng is een slecht bericht. Het gezegde is ouderwets.

Dè kunde in oew *tès* steeke.

Dat kun je in je zak steken.

Daar kun je je voordeel mee doen. Gezegd met de betekenis 'trek daar maar eens een les uit'.

't Kan beeter van de *tès* ès van d'n bééndel.

Het kan beter van de zak dan van het bindsel.

Het betekent ongeveer hetzelfde als: het kan beter van een stad dan van een dorp. De *tès* was de benaming voor de vrouwenbeurs die onder de bovenkleding gedragen werd. *Vergit oew tès nie um te doewn, anders kunde oewe tèsneuzik nérres bewaore.*

Wè'n *tès*!

Wat een 'tes'!

Dit zegt men van een vervelend link vrouwmens. Een *tès* is niet sympathiek maar is wel *hèndig*. 'n *Gèkke tès* is een dolle of wulpse vrouw. 'n *Smèrrige tès* wordt gezegd van een slons, een slet. De combinatie 'n *rèin tès* staat voor smerige vrouw.

Daor zèike ze oe in oew tèsse.

Daar zeiken ze je in je zakken.

Dit betekent 'daar houden ze je voor de gek' (vooral in de zin van 'ze maken je complimenten zonder dat ze het menen'). Vandaar ook de waarschuwende kreet: *lót oew èige nie in oew tèsse zèike* (laat je niet misleiden; laat je niet voor de gek houden.)

Ge zèkt oew èige tèsse mar vól.

Je zeikt je eigen zakken maar vol.

Botte reactie tegenover iemand die je complimenten maakt.

Wè't beteekent? Vuul mar in m'n tèsse.

Wat het betekent? Voel maar in mijn zakken.

Gezegd wanneer iets onbegrijpelijks gesteld wordt.

Zégt 's mooi tètè.

Zeg eens mooi tètè.

Zeg eens mooi dank je wel. Kindertaal.

Wè leeje toch ammel te teutele, kunde nie wè ópskieje!

Wat lig je toch allemaal te teutelen, kun je niet wat opschieten!

Gezegd van iemand die maar blijft treuzelen. 'n *Teutelkónt mót altiéd sèmmele.*

Hij din hille mòl gin ticht um óns te hèle.

Hij deed helemaal geen ticht om ons te helpen.

Hij deed geen enkele moeite om ons te helpen. Het woord *ticht* kennen we enkel uit de combinatie *ticht doewn*.

Zó gèk ès Tielibus.

Zo gek als Tielebuys.

Gezegd van iemand die knettergek is. Cluyt van Tielebuys is de eigennaam van de hoofdpersoon van een klucht die in 1541 door de Haarlemse rederijderskamer te Diest werd gespeeld. Hij is als naam voor een aartsgek bekend gebleven in sommige Zuid-Nederlandse streken in de uitdrukking "zo zot als Tielebuys", door en door gek. Soms ook gezegd als *zó gèk ès Tierriebus*.

Tiejn van de neeje kirres gòdde d'r wèl in mi zón kaart.

Tien van de negen keren speel je er wel in met zulke kaarten.

Eigenlijk zou het natuurlijk 'negen van de tien keren' moeten zijn.

't Is de tiende, de knolleman.

Het is de tiende, de knollenman.

Tien augustus is de dag waarop het knolgroen gezaaid moest worden. Sint Laurentius, de patroonheilige van die dag wordt vanouds *de knolleman* genoemd.

Zó blaow ès 'n tientje.

Zo blauw als een tientje.

Flink bezopen. Verwijst naar het biljet van tien gulden.

't Lupt ès 'n tiet.

Het loopt als een tiet.

Waarschijnlijk moet hier aan een kip gedacht worden (of aan een melkgevende vrouwenborst?).

Van tiet nor fiep, nor stampot is unne molskeut.

Van tiet naar fiep, naar stampot is een molscheut.

De startjaren van een kind zijn maar zeer kort. *Unne molskeut* is waarschijnlijk een verbastering van *unnen balskeut*, dat 'de afstand die men kan werpen met een bal' moet voorstellen.

Tijd is gèld.

Tijd is geld.

Wanneer men zijn tijd goed besteedt, kan men geld verdienen. Teruggaand op het Engels: *time is money*.

Tijd is gèld, zin d'n oober, èn ie téld de datum bé de reekening.

Tijd is geld, zei de ober, en hij telde de datum bij de rekening.

Meestal is tijd *ted* in ons dialect. Het feit dat hier *tijd* gezegd wordt, zou erop kunnen duiden dat de zeispreuk niet oud is.

Wie òn de wég timmert, krég veul bekééks.

Wie aan de weg timmert, krijgt veel bekijks.

Òn de wég timmere betekent bekendheid vergaren door zijn optreden in het openbaar. *Timmerere* betekent hier 'bouwen'. Vergelijk Duits: *wer da bauet an den Strassen, soll die Leute reden lassen*; Engels: *he who buildeth in the street, many masters has to meet*; Frans: *qui-conque bâtit sur la rue, doit s'attendre à la critique des passants*.

Dè's anderen tintel ès tebak!

Dat is andere 'tintel' dan tabak!

Men bedoelt: 'dat is andere koek'; 'dat is iets heel anders'; 'dat is veel beter'. *Tintel* kan voor 'tondel' staan, omdat men ook spreekt van 'n *tinteldeuske* voor 'een tondeldoosje' (WBD). Vergelijk: Duits: *das ist ein ganz andres Korn*; Engels: *that's another pair of sleeves; that's another cheese*; Frans: *c'est une autre paire de manches*.

Ik stiejt m'n tinteldeuske.

Ik stiet mijn 'tinteldoosje'.

Dit zegt men als men met de elleboog ergens tegenaan stoot en een tintelend gevoel krijgt. *Tinteldeuske* is het gevoelige botje van de elleboog.

Goewd geboerd, zin *Tinus*, twèilf èijer èn dèrtien kùkskes.

Goed geboerd, zei Tinus, twaalf eieren en dertien kuikentjes.

Gezegd wanneer men uitzonderlijk goede resultaten boekt. Het woord *kùk* is buiten deze zeispreuk in onze omgeving niet meer in gebruik, maar De Bont (1958: 330) geeft *kök* nog als vrouwelijk zelfstandig naamwoord voor 'jonge kip'.

't Is 'nen hillen *tippel*.

Het is een hele tippel.

Het is een heel eind lopen.

'ne Jan *tod*.

Een jan tod.

Dit is de benaming voor iemand die gekleed gaat in vodden.

Hij ha lillek óp z'n *todde* gehad.

Hij had lelijk op zijn todden gehad.

Hij had flink op zijn donder gekregen.

Dè is 'ne *toddejód*.

Dat is een 'toddenjood'.

Zo heette de voddenkoopman. Bij uitbreiding gezegd voor alle venter lang de deur. Zie ook het volgende.

Daor hédde d'n *toddekreuge*.

Daar heb je de toddenwagen.

Wagen waarmee men vodden ophaalt. Overdrachtelijk wordt deze term gebruikt voor iemand in lompen gekleed: *ge lópt vur skandaol, toddekreuge daor ge stòt*. Has van Rukven schrijft ten aanzien van *toddekreuge*: het woord werd ook gebruikt voor de mens die todden kwam ruilen tegen kopjes en ander breekwerk.

Die kan zó mooi *toddele* mi die klèin.

Die kan zo mooi 'toddelen' met die kleintjes.

Die kan zo mooi aan doen met die kinderen. Gezegd van iemand die zich goed kan inleven in kinderspel. Ook gezegd als *heejnetoddele* en *òntoddele*.

Ik gò 's nor m'ne *todhoop*.

Ik ga eens naar mijn todhoop.

Dit zegt men wel schertsend voor bed.

Die mót alt zó *toelieje* èn *sèmmele*.

Die moet altijd zo toelieën en zemelen.

Gezegd van iemand die eindeloos blijft treuzelen.

We gòn nog 'n *toerke* dorse.

We gaan nog een toertje dorsen.

Hierbij moet men aan *d'n dorsbèrg* of manage denken, waarbij het paard *toerkes* (rondjes) liep; *toer* of *toerke* betekent oorspronkelijk rondrit, rondje. Bij uitbreiding wordt dit wel gezegd voor weer aan het werk gaan in het algemeen. 'n *Vrouwehaand èn 'ne pèirdetaand meuge noit stilstaon, zin Hardkanus, èn ie gónk 'n toerke tukke* (en hij rustte een rondje).

Wè'n *toeta*!

Wat een toeta!

Toeta is een gekscherende benaming voor een lompe dikke vrouw.

Komde *toew*?

Kom je toe?

Heb je genoeg? Vergelijk ook: *ze kriejg ès kùsters koew alt een toew* (iets extra's).

Wè tèine òn de toffel zit, is dik nie veul.

Wat aan het hoofdeinde van de tafel zit is vaak niet veel.

Gezegd wanneer de hoge heren weer eens iets beslist hadden waar ze geen verstand van hadden.

Van 'n skón toffel itte nie lang.

Van een schone tafel eet je niet lang.

Van schoonheid gaat je honger niet over. Een mooie vrouw moet ook kunnen koken. Ook *Van 'n skón toffel kunde nie eete*. Van een schone tafel kun je niet eten.

'nen Óngelevigen Tómmes.

Een ongelovige Thomas.

Gezegd van iemand die niet makkelijk te overtuigen is. Uit de bijbel: "indien ik in Zijne handen niet zie het teken der nagelen en mijn vinger steke in het teken der nagelen en steke mijn hand in Zijne zijde, ik zal geenszins geloven." (Johannes 20:25).

Vergelijk Duits: *ein ungläubiger Thomas*; Engels: *an unbelieving (doubting) Thomas*; Frans: *être incrédule comme Saint-Thomas*.

Over de tóng gaon.

Over de tong gaan.

Het onderwerp van gesprek zijn. Men bedoelt dat iemands naam voortdurend in de mond genomen wordt. Vergelijk Duits: *in aller Leute Munde sein*; Engels: *to be in everybody's mouth*; Frans: *être dans toutes les bouches*.

Wè d'r ammel nie over de tóng gi, zin de zùiperd, èn ie verzoewp d'n hille mikmak.

Wat er allemaal niet over de tong gaat, dei de zuiper, en hij verzoep de hele mikmak.

Dè tónt nie.

Dat toont niet.

Dat is geen gezicht. De oudere uitspraak is *dè tunt nie*.

D'n toon òngeeve.

De toon aangeven.

De persoon zijn die nagevolgd wordt. Vergelijk Duits: *den Ton angeben*; Engels: *to give the tone*; Frans: *donner le ton*.

Ès ge de goeien toon vént, is hil oew leeve meziek.

Als je de juiste toon vindt, is heel je leven muziek.

Hóg van d'n tórre blaoze.

Hoog van de toren blazen.

Een hoge toon aanslaan; een groot woord voeren. Oorspronkelijk gezegd van de torenwachter die hoog (i.e. hard) blies bij onraad.

Ze hi skón toten òn de kaar.

Ze heeft schone 'toten' aan de kar.

'n *Toot* is het spitse uitsteeksel achter aan de kar. Figuurlijk wordt het hier gebruikt voor vrouwenborst. Het betekent hetzelfde als *skón kumkes óp de kaast*.

Van dè trakteméntje zulde gin spatse make.

Van dat traktementje zul je geen 'spatsen' maken.

Met dat beetje geld zul je niet veel kunnen doen.

Ze hi wir ónder d'n tram geleege.

Ze heeft weer onder de tram gelegen.

Ze is weer in verwachting.

Traogskes vaore hëlpt téd èn rampe spaore.

Traagjes varen helpt tijd en rampen sparen.

Wijs onthaastingsadvies. *Vaore* is het werk van de voerman en betekent dus 'rijden met paard en wagen'.

Traone mi tuite.

Tranen met tuiten.

Gezegd van iemand die dikke tranen schreit. Hierbij moet men denken aan grote tranen die van boven in een tuit (een punt) uitlopen. Vergelijk Duits: *schnapplange Tränen weinen*; Engels: *to blubber like a whale*; Frans: *pleurer à chaudes larmes*.

Ik wéns oe in oewen traow veul geluk óp veur- èn achterhaus!

Ik wens je in je trouw (huwelijk) veel geluk op voor- en achterhuis!

Ik wens je zowel veel kinderen als vee...

In't begien van d'n traow mènde alles gewónne te hébbe, mar 't drùpt oe nog wèl 's lillek in de eugskes.

In het begin van je huwelijk meen je alles gewonnen te hebben, maar het drupt nog wel eens lelijk in de oogjes.

Maar het valt nog wel eens hard tegen.

Nò d'n traow hédde nog mar innen dag in de week òn oew èige èn ge wit noit de wèlke.

Na het huwelijk heb je nog maar één dag in de week aan je eigen en je weet nooit de welke.

Na het huwelijk heb je niets meer te vertellen.

Nò d'n traow is oewe gulde nog mar twee kwartjes wèrd.

Na het huwelijk is je gulden nog maar twee kwartjes waard.

Na het huwelijk moet je alles delen.

Unnen traowdatum ùtstèlle bréngt óngeluk, 'm nie ùtstèlle ók...

Een trouwdatum uitstellen brengt ongeluk, hem niet uitstellen ook...

Ès ge gòt *traowe* rakte drie dinger kwét: de béste plòts in béd, 't grótste woord in haus èn 't leste woord...

Als je gaat trouwen raak je drie dingen kwijt: de beste plaats in bed, het grootste woord in huis en het laatste woord.

Ès oew kéénder gòn *traowe*, vuuld' oew èige ès 'n klók die d'r kùikes kwétrakt; ge rakt in de rui èn van de lég.

Als je kinderen gaan trouwen, voel je je als een kloek die haar kuikens kwijtraakt; je raakt in de rui en van de leg.

Ik zó wèl wir 's wille *traowe*, zin Bèrtus, mar dan prótte toch al gaauw over 'n por jaar van oew leeve...

Ik zou wel weer eens willen trouwen, zei Bertus, maar dan praat je toch al gauw over een paar jaar van je leven...

Van vruug ópstaon èn laot *traowe*, duu niemes z'ne kop zeer.

Van vroeg opstaan en laat trouwen, doet niemand zijn hoofd zeer.

Advies om laat te trouwen.

Um te *traowen* is de kortsten dag nog lang zat.

Om te trouwen is de kortste dag nog lang genoeg.

***Traowt* mar nie te hòstig; ge kunt nog lang zat in d'n èrmoei zitte.**

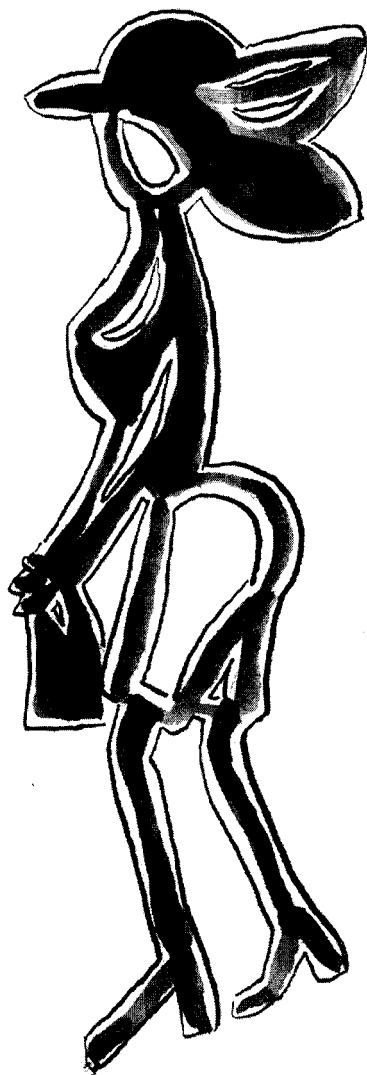
Trouw maar niet te haastig; je kunt nog lang genoeg in de armoe zitten.

Ès 'n mèiske nie *traowt*, hi ze d'n boot gemist; ès 'ne jónge nie *traowt*, is ie d'n dans óntsprónge.

Als een meisje niet trouwt, heeft ze de boot gemist; als een jongen niet trouwt, is hij de dans ontsprongen.

***Traowt* mar grust; de kaoi zén d'r al lang út.**

Trouw maar gerust; de slechten zijn er al lang uit.

Mótte de die ziejn treeje!

Traowt mar grust, jónge; ge hoof 't niks beeter te hébben ès wèllie
 Trouw maar gerust, jongen; je hoeft het niks beter te hebben dan wij.
 'Wijze' woorden van de ouders...

Traowt mar nie te hòstig; ge kunt nog lang zat in d'n èrremoei zitte.
 Trouw maar niet te haastig; je kunt nog lang genoeg in de armoe zitten.

Zédde van de trappe gevalle?

Ben je van de trappen gevallen?

Een schertsende vraag aan iemand die net zijn haar heeft laten knippen. De Bont vermeldt *getrapt* (van ongelijk geknipt haar gezegd).

Mótte de die ziejn treeje!

Moet je die zien treden!

Moet je die opschepperig zien stappen! Vergelijk: *hij treejt ès 'nen haon mi strónt tusse z'n teen* (gezegd van iemand die zeer zelfingenomen en verwaand is).

Hij liejgt dè de treine umkééke!

Hij liegt dat de treinen omkijken!

Gezegd van een grote leugenaar.

Hij is klaoren triest.

Hij is klare triest

Hij is altijd even druk en vol onrust.

Dè duu d'n triest.

Dat doet 'de triest'.

Bedoeld wordt: 'dat het fout gaat, komt door de gejaagdheid'.

De jóng zén zó triestig, ze hén gin zittende kónt.

De kinderen zijn zo triestig, ze hebben geen zittende kont.

De kinderen zijn zo onrustig dat ze niet kunnen blijven zitten.

De lésten troef ùtspeule.

De laatste troef uitspelen.

Het laatste middel aangrijpen; een laatste poging doen. Ontleend aan het kaartspel. Vergelijk Duits: *den letzten Trumpf ausspielen*; Engels: *to play out one's last trump*; Frans: *avoir recours au dernier moyen*.

't Smakt nor d'n trog; hédde meer dan lus ik nog!

Het smaakt naar de trog, heb je meer dan lust ik nog!

Gezegd wanneer iets heel lekker is.

Dè's zeejker 't trogveegsel

Dat is zeker het trogveegsel

Gezegd bij het zien van het jongste kind dat ook het laatste "product in de serie" geacht wordt te zijn. Naast *trogveegsel* wordt soms ook wel *trogskarsel* of *panneskrapsel* gezegd.

Mi stil tróm vertrékke.

Met stille trom vertrekken.

In stilte verdwijnen. Het beeld is van de aftocht van soldaten die heimelijk wegtrekken. Vergelijk Duits: *ohne Sang und Klang abgehen*; Engels: *to leave without drum or trumpet*; Frans: *déloger sans tambour ni trompette*.

Wè'n trubbelkónt!

Wat een trubbelkont!

Wat een vervelend druk persoon.

Dè's me toch 'n skón trùi een.

Dat is me toch een mooie trui.

Overdrachtelijk gezegd van een lollige vrouw die aangenaam gezelschap is.

't Is zón truurrhénneke dè alleman verhaffelt.

Het is zo'n treurhennetje dat iedereen verhaffelt.

Gezegd van een ziekelijk meisje.

Dè's 'n tùdje.

Dat is een todje.

Dit wordt gezegd van een slordig vrouwtje. 'n *Tùdje van 'n wèfke*.

De Bont vermeldt in dit verband ook nog *töööt*, zn. vr., tuit, nietswaardige vrouw. Zou ons *tùdje* dan *tùtje* moeten zijn?

Hij is tèine z'nen tùir.

Hij is aan het eind van zijn tuier.

Hij is aan het eind van zijn kunnen, van zijn krachten. Ook gezegd als *hij is òn 't èind van z'nen tùir*. De *tùir* is de afstand rond de paal waaraan de ketting of het touw bevestigd is.

Érres oewen tùir af hébbe.

Ergens je tuier af hebben.

Dit wil zeggen dat men het ergens grondig verbruid heeft.

Hij mó't 'r meej óp tùire.

Hij moet er meteen op tuieren.

Hij begint meteen te slaan.

Dè zén d'r nog van d'n aauwen tuk.

Dat zijn er nog van de oude tuk.

Gezegd van heel ouderwetse mensen.

Dè's goeien tuk.

Dat is goede tuk.

Goede komaf.

Van wèlken tuk zédde gé?

Van welke familie ben jij

Érres tuk óp zén.

Ergens tuk op zijn.

Iets heel graag hebben. Waarschijnlijk betekent tuk hier oorspronkelijk 'trek', 'begeerte'. Vergelijk Duits: *versessen auf etwas sein*; Engels: *to be fond of*; Frans: *être avide de*.

Nie tukke mar vórtdoen.

Niet 'tukken', maar voortdoen.

Niet aarzelen, stilstaan of rusten, maar doorwerken.

'n Tukske doen.

Een tukje doen.

Een middagdutje doen. Het beeld gaat terug op het werkwoord *tukke* met de betekenissen 'talmen', 'dralen', 'slapen'. Vergelijk Duits: *ein Schläfchen halten*; Engels: *to take a nap*; *to take forty winks*; *to snooze*; Frans: *faire un petit somme*; *piquer son chien*.

Grutvòdder zaat in d'n tûrfhoek.

Grootvader zat in de turfhoek.

D'n tûrfhoek is de hoek naast het open vuur in de schouw. Soms ook *stékkerhoek* genoemd.

Och jónge, toen laagde gé nog òn de tut!

Och jongen, toen lag jij nog aan de borst.

Toen was jij nog een baby. Gezegd tegen kinderen die mee willen praten.

Wè'n tut is 't toch!

Wat een tut is het toch!

Tut wordt hier gebruikt voor een domme, slome vrouw. Het betekent ook vaak dat ze heel ouderwets gekleed gaat.

Dè sti tutèchtig.

Dat staat 'tutachtig'.

Gezegd van kleding die helemaal niet modieus en zeer ouderwets is.

Wè'n tuthola!

Wat een 'tuthola'!

Gezegd van een achterlijke vrouw. Ook *tutjehola* of *tutta* wordt met dezelfde betekenis gebruikt.

Dè is me toch 'n tuttemie.

Dat is me toch een tuttemie.

Dat is me toch een zeurderige vrouw.

't Is ammel een tut mèm.

Het is allemaal 'één tut mem'.

Dit zegt men als men bedoelt dat alles hetzelfde is (van Frans *tout de même*).

Hij kwaamp twiddes.

Hij kwam 'tweedens'.

Hij kwam te laat; hij viste achter het net (letterlijk: op de tweede plaats).

Ge kunt mi twit meer èrmoei lééjen ès allénnig.

Je kunt met tweeën meer armoe lijden dan alleen.

Gedeelde smart is halve smart.

Ze ware mi (d'ren) twit.

Ze waren met tweeën.

Twitterande sokke.

'Tweederhande' sokken.

Gezegd van iemand die twee verschillende sokken aan heeft. Ook zegt men *daor hén ze twitterhante kéénder* wanneer ergens kinderen uit twee gezinnen samen wonen.

Van 'tzelfde!

Van hetzelfde!

Ik wens u ook alle goeds voor het nieuwe jaar.

U

Wèllie mótte "U" teejgen aow zégge, umdè gé 't bént... (zin 't jungske teeje de neomist.)

Wij moeten 'U' tegen u zeggen, omdat jij het bent... (zei het jongetje tegen de neomist.)

Deze grappige zin wordt gebruikt wanneer men wil aangeven dat men wel de correcte aanspreekvormen wil gebruiken, maar dat die voor dialectsprekers anders liggen. Iedereen is immers 'gij' in de streektaal; er is geen verschil tussen jij en u. De neomist is de pas gewijde priester die enorm in aanzien steeg na zijn wijding.

Hédde mi d'n uil gevóchte?

Heb je met de uil gevochten?

Dit zegt men tegen iemand met zeer verwarde haren.

Dè's nie zó mooi, zin d'n uil, èn ie zaag z'n jóng.

Dat is niet zo mooi, zei de uil, en hij zag zijn jong.

Gezegd wanneer men iemand te pakken heeft gehad.

Dè's vuil, zin d'n uil, èn ie beskeeft z'n jóng.

Dat is vuil, zei de uil, en hij bescheet zijn jong.

Dit heeft dezelfde betekenis als het vorige.

Kééken ès 'nen uil vur 't gutgat.

Kijken als een uil voor het gootgat.

Verbouwereerd, bedonderd kijken. Waarschijnlijk gaat de spreuk terug op de prooi die door het *gutgat* (de keukenafvoer) is ontsnapt. Het wordt ook gezegd van iemand die er slecht uitziet.

Wè hi unnen uil òn 'nen bril wór ie nie dur kéeke wil?

Wat heeft een uil aan een bril waar hij niet door kijken wil?

Zogenaamde geleerden hebben vaak lak aan goede raad en kunnen slecht luisteren.

't Waar wir vur d'n uil.

Het was weer voor de uil.

Dit betekent: 'het was weer voor niets'; vergeefs.

Wè zédde toch 'nen uil!

Wat ben je toch een uil!

Wat ben je toch een sufferd. Soms ook gezegd als *Wè zédde toch 'n uilepetuit!*

De minse meuge mén nie, zin Tijl Uilespiejgel, mar ik hé't 'r ók nor gemaakt.

De mensen mogen mij niet, zei Tijl Uilenspiegel, maar ik heb het er ook naar gemaakt.

Dè's een, zin Tijl Uilespiejgel èn hij stiejt z'n moeier van d'n trap.

Dat is een, zei Tijl Uilenspiegel en hij stiet zijn moeder van de trap.

Wór 't rókt, is't wèrm, zin Uilespiejgel, èn ie wèrmde z'n haand òn 'ne pèrsmop.

Waar het rookt, is het warm, zei Uilenspiegel, en hij warmde zijn handen aan een paardenmop.

't Is al in d'n uilevlucht.

Het is al in de uilenvlucht.

Het begint al donker te worden. In de vooravond, de vroege schemering, beginnen de uilen te jagen.

Wè is't toch 'n stóm uier een!

Wat is het toch een stomme uier!

Gezegd van een heel dom persoon.

Tiejn pónđ uier èn gin drop koffierómme

Tien pond uier en geen drup koffiemelk.

Dit wordt sarcastisch gezegd van een vrouw die veel praat maar weinig of niets doet.

De lócht begient zó òn te uire, ès't mar gin zèikweer wordt.

De lucht begint zo zwaar te worden, als we maar geen regenweer krijgen.

Het beeld is ontleend aan de koe die een zware uier begint te krijgen.

Bij De Bont lezen we *ö.re*, ww., uieren, 'een vollere, opgezette uier krijgen'. Deze letterlijke betekenis is aan de orde in: *de bist begint al (òn) te uire* (de drachtige vaars begint al uier te krijgen).

Wè gò'k 'r mi dè stóm ('n) ding toch liggen uire.

Wat ga ik er met dat stomme ding toch liggen uieren.

Wat zal ik me om dat dom wezen toch moeilijkheden op de hals gaan halen. Bij Johan van Os vonden we 'n uier make voor 'een stomme streek uithalen'. Bij ons kan *uire* ook 'treuzelen' of 'zeuren' betekenen.

Wè doede d'ròn ès uierzalf nie hèlpt, zin Triejn èn ze poetste d'r taand mi gruuje zeep.

Wat doe je eraan als uierzalf niet helpt, zei Trien en ze poetste haar tanden met groene zeep.

Hij stinkt ès 'nen uling.

Hij stinkt als een bunzing.

Gezegd van iemand die erg stinkt. Een bunzing heeft stinkklieren. Zie ook *bausem*.

uling

Twèlf boerre èn innen *uling* zén dèrtien stinkers.

Twaalf boeren en een bunzing zijn dertien stinkers.

Geringschattend gezegd over boeren in het algemeen.

Ik zal oe 's ónder oewen *ùlger* skuppe.

Ik zal je eens onder je orgel schoppen.

Ik zal je eens onder je achterwerk schoppen. *Ùlger* is een omzetting van *ùrgel*. Ouderwets.

***Um* is nie um ès ge wit wórrum.**

Om is niet om als je weet waarom.

Een omweg maken kan ook zinvol zijn.

Um *umdùrrum*.

Om omdaarom.

Dooddoener: wanneer iemand geen verklaring kon of wilde geven op de vraag *wurum*? werd dit wel gezegd als 'afdoend' antwoord.

Lót oew èige nie *umlulle* èn doeget toch nie.

Laat je niet omlullen en doe het toch niet.

Laat je niet overreden.

Daor héngt de *unster* achter de deur.

Daar hangt de unster achter de deur.

Daar worden de vrijers beoordeeld op hun bezittingen. Voor *unster* werd vaak *punder* gebruikt.

'n Mis mi *uperlùi* duurt altéd lang.

Een mis met drie opperlieden duurt altijd lang.

Uperlùi gebruikte men wel schertsend voor de priesters in de mis met drie heren. Het woord *uperlùi* is hier een spottende benaming voor de 'helpende' priesters.

We han d'r vórt veul ùt.

We hadden er ondertussen veel uit.

We hadden al veel gedronken.

Ik bén 'nen ùt blinker, zin Mies Mop, èn ie èijde z'ne klètskop.

Ik ben een uitbinker, zei Mies Mop, en hij aaide zijn klets kop.

Grappige zeispreuk gebezigd door kale mannen.

Iemes 'nen ùt brander geeve.

Iemand een uitbrander geven.

Iemand bestraffend toespreken. Bij uitbrander moet men volgens Stoett denken aan 'met vuur zuiveren'. Vergelijk Duits: *jemand einen Wischer geben*; Engels: *to give a person a wiggling*; Frans: *donner un savon à quelqu'un*.

Ze is de néej week ùt getéld.

Ze is volgende week uitgeteld.

Volgende week is zij 'aan de telling' en moet bevallen.

Ge mót oew èige nie ùt kleeje vurdè't aovend is.

Je moet je niet uitkleden voordat het avond is.

Geef je bezittingen niet te gauw weg aan je kinderen.

Wè die jóng d'r tegesworrig toch ammel ùt krùie!

Wat die kinderen er tegenwoordig toch allemaal uitkruien!

Wat ze toch allemaal uitkramen.

Dè's mar 'n ùt maksel um 'r neeve te komme.

Dat is maar een 'uitmaaksel' om 'er naast te komen'.

Dat is maar een voorwendsel, een smoesje om het niet te hoeven doen.

Iemes 's goewd ùtmèsse.

Iemand goed 'uitmesten'.

Iemand flink de waarheid zeggen, iemand de huid vol schelden.

Ik skèij 'r skón mi ùt.

Ik schei er schoon mee uit.

Ik houd er helemaal mee op. Ook gezegd als: *ik skèij 'r af*.

Daor hé'k niks mi ùt te staon.

Daar heb ik niets mee uit te staan.

Daar heb ik niets mee van doen. 'Uitstaan' heeft hier de oude betekenis 'nog niet klaar met het werk zijn'.

Ûstél is gin afstél.

Uitstel is geen afstel.

Al kan iets niet dadelijk verricht worden, het zal toch afgemaakt worden.

Van ùstél kùmt afstél.

Van uitstel komt afstel.

Wanneer men iets niet meteen kan verwezenlijken, betekent dat vaak dat het daarmee wel in de vergetelheid geraakt en ook van de baan is.

't Is nie zó hèndig um ze allemòl ùt te zakke.

Het is niet zo gemakkelijk om ze allemaal 'uit te zakken'.

Het is niet eenvoudig om ze allemaal boterhammen mee te kunnen geven. Dit verwijst vooral naar de grote gezinnen van vroeger dagen. Soms was de betekenis ook: 'van zakgeld te voorzien'.

Ik kan daor toch niks ùtzétte.

Ik kan daar toch niks uitzetten.

Ik kan daar toch niets zinnigs doen.

Hij kékt nor uur of téd.

Hij kijkt naar uur noch tijd.

Hij gaat altijd maar door met zijn werk.

't Liep al vórt teeje de dun uurkes.

Het liep ondertussen al tegen de dunne uurtjes.

Tegen de kleine uurtjes.

Mi de die gòdde gin twèlf uurre lùie (of 't zal grif middeg mótte zén).

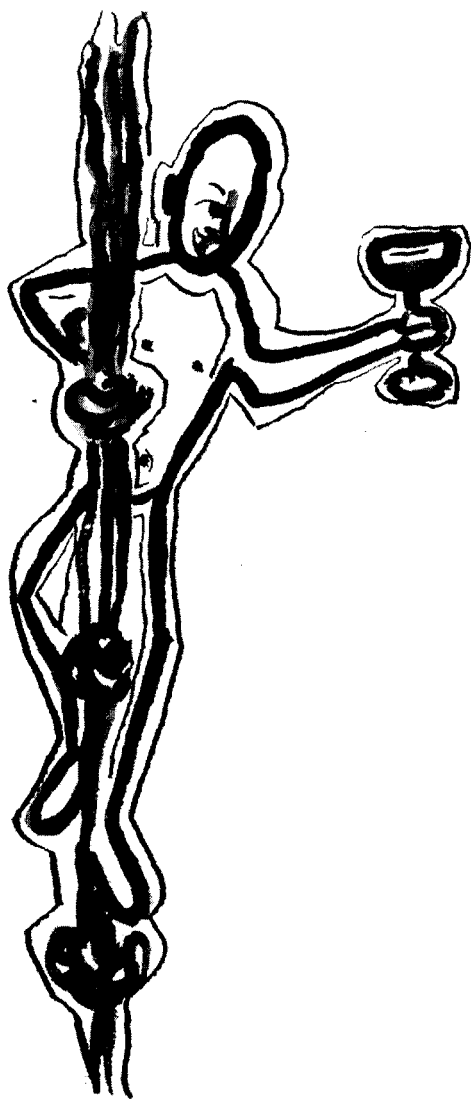
Met haar ga je geen twaalf uur luiden (of het zal grif middag moeten zijn).

Men bedoelt 'dat is geen makkelijke vrouw', maar de toevoeging geeft aan dat het soms toch kan meevallen.

In't uurst gónk 't goewd, mar halverweeje veraanderde de zaak.

In het eerst ging het goed, maar halverwege veranderde de zaak.

Aanvankelijk ging het goed.

'n Glèske óp de valreep.

V

Hij wónt d'r vaast bééj.

Hij woont er 'vast bij'.

Hij woont er heel dichtbij; er vlak naast.

Ik zó ónderhand 's gèire vaastighèd hébbe.

Ik zou onderhand eens graag vastigheid hebben.

Gezegd door iemand die zekerheid wil.

't Gi mi valle èn ópstaon.

Het gaat met vallen en opstaan.

Het gaat via de geleidelijke leerweg, met de nodige fouten.

'n Glèske óp de valreep.

Een glaasje op de valreep.

Op het punt van afscheid nemen. Ontleend aan de scheepvaart. De *valreep* is het touw met knopen dat van het schip afhangt op de plaats waar men op- of afstijgt. Vergelijk Duits: *ein Steigbügeltrunk*; *ein Abschiedstrunk*; Engels: *a stirrup-cup*; Frans: *un coup de l'étrier*.

Zó vals ès 'n (kaar-)hékke.

Zo vals als een (kar-)hek.

Gezegd van iemand die heel boos is. Waarschijnlijk moet hier voor de verklaring gedacht worden aan de opstaande tanden boven aan een hek. Vergelijk *zó beus ès 'ne riek*.

Hoe hette gé mi oewe van?

Hoe heet jij met je van?

Hoe is je achternaam?

Hij duget vansprès.

Hij doet het expres.

Nog maar weinig gehoorde variant van *vursprès*.

'n Vaoierskónt.

Een 'vaderskont'.

Dit zegt men wel van een kind dat erg op zijn vader is gesteld. Zo zegt men ook 'n *moeierskónt*.

Ge mót weejte achter wèlk vaon ge òn mót loope.

Je moet weten achter welk vaandel je aan moet lopen.

Je moet weten welke partij je het best kunt kiezen.

Dè zal d'r kuntje vaore!

Dat zal haar 'kontje varen!'

Het zal een groot gemis voor haar zijn. *Vaore* (oudere uitspraak *voore*) betekent 'niet meevallen', 'vreemd voorkomen', 'onaangenaam aandoen'; het gaat terug op *vaar* met de oude betekenis 'vrees' die nog in *onvervaard* bewaard is gebleven. Het ontstaan van de uitdrukking is onduidelijk, maar eens hoorden we zeggen: *dè zal moeiers kuntje vaore, mar vòdders prulleken ók*, en dat verduidelijkt wel. 'Zal 'm vaore, nou d'n aauwe d'r nie mér is. Hij zal dat erg missen.

Dè zal oew kuntje vaore, zin d'n duvel èn ie din 'n groote donderskeejt.

Dat zal je kontje varen, zei de duivel en hij deed een grote donderscheet.

De betekenis van het eerste deel van deze zeispreuk is dus: 'dat zul je als een groot gemis ervaren'. Het tweede deel geeft als zo vaak een onverwachte humoristische wending aan het geheel.

Hoe vaorde?

Hoe 'vaart gij'?

Hoe is het met je gesteld? Ook: hoe staat het ervoor met je werk? *Vaore* heeft hier nog de oerbetekenis 'gaan' (denk ook aan kruisvaart, bedevaart, hemelvaart en vaarwel). Ook *hoe vaor 't?* wordt soms nog gezegd. Vergelijk Duits: *wie geht's?* Engels: *how do you do?* *How are you?* Frans: *comment ça va?*

Vastelaovend viere.

Vastenavond vieren.

Vanoudsher was vastenavond (de dinsdagavond voor de vasten) de enige dag dat men in onze streek carnaval vierde. Dit ging gepaard met spekstruif eten en een borrel of glaasje drinken. De kinderen gingen met de rommelpot langs de deur: *doetele*. Ze zongen: *Jan 'tis vastelaovend, komme nie thaus vur t'aovend, t'aovend in de maoneskijn ès vòdder èn moeder nor béd toe zijn, dan danse we óp óns klómpe*. Later ging *vastelaovend viere* betekenen dat men vanaf vrijdag of zaterdag tot aan aswoensdag carnaval vierde.

't Is 'n hèllich vat, mar d'n duvel hi d'r de baand umheejne gemakt.

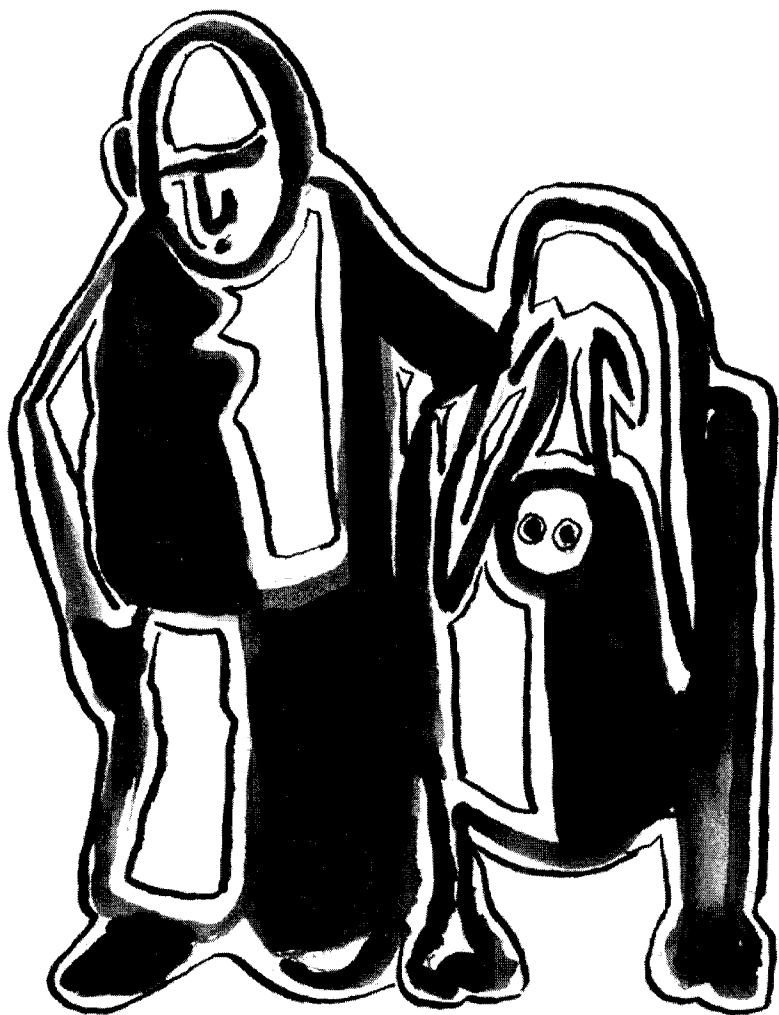
Het is een heilig vat, maar de duivel heeft de banden eromheen gemaakt.

Gezegd van iemand die zich schijnheilig voordoet. Hij is 'een heilig vat', maar niet heus.

Vat ók 's meej òn.., dè sti daor mar mi z'n haand òn z'n prùimebumke..

Pak ook eens mee aan,.. dat staat daar maar met zijn handen aan zijn pruimenboompje..

Steek je handen eens uit de mouwen; dat staat daar maar met zijn handen in zijn zakken

Hij is mar 'n vaust hógger ès 'n vèrke.

Ge mót mar vatte zoo 't kùmt.

Je moet het maar nemen zo het komt.

Berustende spreuk.

Hij is mar 'n vaust hógger ès 'n vèrke.

Hij is maar een vuist hoger dan een varken.

Gezegd van iemand die zeer kort van stuk is.

Vur de vaust wég.

Voor de vuist weg.

Onvoorbereid. Letterlijk 'zoals de zaken voor de hand liggen'. Vergelijk Duits: *aus dem Stehgreif*; Engels: *off hand*; Frans: *à l'improviste*.

Zó vaast ès 'n vaust vól vliejge.

Zo vast als een vuist vol vliegen.

Gezegd van iets dat heel onzeker is.

Érres 'n veer mótte laote.

Ergens een veer moeten laten.

Verlies moeten lijden; moeten inboeten. Het beeld is ontleend aan het vogelgevecht. Vergelijk Duits: *Federn lassen müssen*; Engels: *to bleed*; Frans: *il y a laissé de ses plumes*.

Hij stikt oew uurst 'n veer in oew kónt èn dan plukt ie oe kaol.

Hij steekt je eerst een veer in je gat en dan plukt hij je kaal.

Gezegd van een pastoor die de parochie complimenten maakt om haar gulheid.

Nò veul vééven èn zèsse.

Na veel vijven en zessen.

Na veel bedenkingen; na veel gepraat; na veel drukte.

D'n dieje stikt in gin goei vèl.

Die steekt in geen goed vel.

Hij is ongezond. Ook: hij is slecht gehumeurd.

Is dè oew vèl, zin Bèrt, dè is 't ònhaauwe nie wèrd.

Is dat je vel, zei Bert, dat is het aanhouden niet waard.

Gezegd van verrimpelde figuren.

Ùt oew vèl springe.

Uit je vel springen.

Woedend worden; buiten zichzelf raken van boosheid. Hetzelfde als 'barsten van woede'. Vergelijk Duits: *aus der Haut springen, fahren*; Engels: *to jump out of one's skin*; Frans: *ne pas tenir dans sa peau; crever dans sa peau*.

Wè hédde toch wènnig vèl vur oew gat.

Wat heb je toch weinig vel voor je gat.

Wat praat je toch veel onzin. Het gat verwijst hier naar de mond die te weinig gesloten blijft.

Daorvur gòn we te vèld!

Daarvoor gaan we te veld.

Gezegd wanneer men erop uit gaat voor onderzoek of hulp. Letterlijk 'naar buiten gaan'.

In gin vèld of weejg waar d'r iemes te bekénne.

In geen velden of wegen was er iemand te bekennen.

Nergens was er iemand te zien.

Ût 't vèld geslage.

Uit het veld geslagen.

Van zijn stuk gebracht; ontmoedigd. Oorspronkelijk gezegd van de vijand die het slagveld heeft moeten verlaten. Vergelijk: Duits (met afwijkende betekenis): *einen aus dem Felde schlagen*; Engels: *put out of countenance*; *taken aback*; Frans: *être dérouté*.

Ès d'r niks veraandert, dan blééf 't zoo.

Als er niets verandert, dan blijft het zo.

Schertsend gezegd bij afscheid.

Ze han 't kaol verbèllemónd.

Ze hadden het helemaal 'verbelmond'.

Ze hadden het helemaal vernield. Het oude woord *balmonden* betekent 'slecht beheren'.

Verbiding is èrger ès de dorddaagse kórts.

Verbeelding is erger dan de de derddaagse koorts.

Verbeelding is erger dan 'ernstig ziek'.

Iets verblómme.

Iets verbloemen.

Iets bedekken; iets mooier maken dan het is. Letterlijk 'iets met bloemen bedekken'. Vergelijk Duits: *etwas verblümen*; Engels: *to palliate something*; Frans: *gazer quelque chose*.

Vruger waar alles verbòje èn wè ge moogt, dè moeste.

Vroeger was alles verboden en wat je mocht dat moest je.

Veel gehoorde lamentatie van oude mensen.

Verbouwereerd zén.

Verbouwereerd zijn.

Onthutst, ontsteld zijn. Waarschijnlijk verwant aan het Franse *être ébaubi*, want men veronderstelt ontlening aan het Oud-Frans: *aba(u)bir*. Vergelijk Duits: *verdutzt*; Engels: *dumbfounded*; *flabbergasted*.

Ze hén 't verdéstreweerd.

Ze hebben het 'verdestruweerd'.

Ze hebben het vernield. Vergelijk Engels: *to destroy*; Frans: *détruire*.

Bé iemes in 't verdómbuukske staan.

Bij iemand in het verdomboekje staan.

Gezegd wanneer men bij iemand geen goed kan doen. In een slecht blaadje staan.

't Héngt in 't verdus.

Het hangt in het verdus.

Het hangt op een plaats waar het niet opvalt. *Verdus* is verwant aan verduizelen, 'duizelen, bewusteloos raken'.

D'r wordt 't miste vèrf gesmeerd óp 't koiste hout.

Er wordt het meeste verf gesmeerd op het kwaadste hout.

Gezegd van oudere dames die zich overdadig opmaken.

Goewd ùt de vèrf komme.

Goed uit de verf komen.

Goed voor de dag komen; een goede beurt maken. Letterlijk betekent het dat de schildering zo goed is dat men niet de verf maar de afbeelding ziet.

Érres verguld mi zén.

Ergens verguld mee zijn.

Vereerd, verheugd zijn over iets. Volgens Stoett gaat het beeld terug op 'glanzen van genoeg'. Vergelijk Frans: *être doré; être verni*.

Óp verhaal komme.

Op verhaal komen.

Weer op krachten komen, letterlijk 'op een punt komen waar men zich kan *verhalen*', dat is 'verademen', 'herstellen', 'verloren kracht terughalen'. Vergelijk Duits: *sich erholen; wieder zu Kräften kommen*; Engels: *to recover one's strength*; Frans: *reprendre haleine*.

Ge hégget 'r goewd verhaauwe.

Je hebt het er goed 'verhouden'.

Je bent daar lang gebleven.

Ge mót die jóng k'nénjes nie zó verhaffele.

Je moet die jonge konijntjes niet zo verhaffelen.

Je moet ze niet zo verwennen door ze veel in de hand te nemen en te vertroetelen.

Nog iets te verhapstukke hébbe.

Nog iets te verhapstukken hebben.

Nog iets te vereffenen of af te handelen hebben. Ontleend aan de schoenmaker; oorspronkelijk zei men 'verhakstukken', dat is 'nieuwe hakstukken zetten aan de schoenen'.

Verhuize kost bédstroi.

Verhuizen kost bedstro.

Verhuizen is een kostbare aangelegenheid. Vergelijk Engels: *three removals are as bad as a fire*; Duits: *dreimal umziehen ist so gut wie einmal abbrennen*.

Alles van 't vèrke is goewd, zin 't wéfke èn ze lèkte 't zilleke af.

Alles van het varken is goed, zei het wijfje en ze likte het zeeltje af.

't Zilleke is het touwtje waarmee het geslachte varken aan de hiel werd opgehangen (vergelijk Duits *Seil*).

Ók 'n blénd vèrke vént nog wèl 's 'nen ikkel.

Ook een blind varken vindt nog wel eens een eikel.

Dit zegt men als men bedoelt dat ook een dom persoon nog wel eens iets goeds doet; ook een sukkel heeft wel eens geluk.

Ik lus van 't hil vèrke.

Ik lust van het hele varken.

Dit wil zeggen dat men niet kieskeurig is ten aanzien van welke kost dan ook.

't Is 'n lui vèrke.

Het is een lui varken.

Gezegd van iemand die nooit iets uitvoert.

't Vèrke wordt vur d'n bak gevoeierd.

Het varken wordt voor de bak gevoerd.

Schertsende benoeming van 'coïtus interruptus'. Het beeld dat hier opgeroepen wordt, geeft aan dat men aan zijn gerief komt voor de eigenlijke aangewezen plaats. Vergelijk '*vur 't zinge de kèrk út*'.

Rèin vèrke!

Smerig varken!

Gezegd van iemand die zich slecht of niet verzorgt. *Rèin* betekent dus 'onrein', smerig.

Skreeken ès 'n vèrke dè geringd mót wórre.

Schreeuwen als een varken dat geringd moet worden.

Gezegd wanneer iemand een geweldige keel opzet. Een varken dat een ring door de neus krijgt, gaat geweldig tekeer.

Krèk ès de vèrkes; hij duu pas goewd ès ie dood is.

Net als de varkens; hij doet pas goed als hij dood is.

Dit zegt men van een rijkaard van wie weinig goeds te verwachten valt (vooral in verband met collectes).

Hij mag 'r zén, de vèrkes zén d'r ók.

Hij mag er zijn, de varkens zijn er ook.

Gezegd wanneer men geen hoge dunk van iemand heeft. Grappig is dat men door het eerste deel het verkeerde been gezet wordt.

Stóm volk èn vèrkes laote d'r èige moeilek drééve, zin Kloris, èn ie gónk kùpken ónder.

Stom volk en varkens laten zich moeilijk drijven, zei Kloris, en hij ging kopje onder.

Een zeispreuk die gebezigd wordt bij het zien van grote stommiten. Aardig gebruik van 'drijven' in twee betekenissen.

Veul vèrkes make de spuling dun.

Veel varkens maken de spoeling dun.

Wanneer er veel gegadigden zijn, krijgt men gemiddeld minder. Hoe meer er zijn, hoe minder ieder krijgt. Het beeld verwijst naar de vloeibare kost waar water bij gedaan moet worden om iedereen zijn portie te geven.

Vies *vèrkes* worre nie vèt.

Vieze varkens worden niet vet.

Dit zegt men als kinderen niet goed willen eten. *Vies* betekent hier 'kieskeurig'; dus wanneer men al te kieskeurig is, krijgt men te weinig te eten.

Hij is iets meer ès 'ne *rèchte vèrkesstart*.

Hij is iets meer dan een rechte varkensstaart.

Dit zegt men van iemand die qua ontwikkeling boven de anderen uitsteekt. Vreemd is het woord *rècht* in dit verband omdat de varkensstaart juist gekruld is. Ook zegt men wel: *hij heget inne krul wijer gebrocht ès 'ne rèchte vèrkesstart*.

Hij mènt *dè-t-ie* iets meer is ès 'ne *rèchte vèrkesstart*.

Hij meent dat hij iets meer is dan een rechte varkensstaart.

Gezegd van iemand met veel eigendunk.

'Wè' is 'ne *vèrkesvloek*.

'Wat' is een varkensvloek.

Gezegd wanneer iemand vraagt *wè?* in plaats van *wèblief?*

Oewe jas is kaol *verkrónseld*.

Je jas is helemaal verkrónseld.

Hij is helemaal gekreukt.

We zulle *dè vèrkske wèl 's waasse*.

We zullen dat varkentje wel eens wassen.

We zullen dat wel eens in orde brengen; we zullen dat karwei wel eens klaren. Een geslacht varken 'schonen' is een hele klus.

Ins gewét is gin *verlét*, 't skèrpt de sneej èn 't rust ók meej.

Eens gewet is geen verlet, het scherpt de snee en het rust ook mee.

Dit was de spreuk van de maaier die de zeis ging wetten.

Verloofd makt hij heur 't hof, getraowd lèijt zé hum um d'n tuin.
 Verloofd maakt hij haar het hof, getrouwd leidt zij hem om de tuin.

Ge hét 'r al oewen téd óp zitte *vermèrsmèije*.

Je hebt er al je tijd op zitten 'vermaartsmaaien'.

Je hebt er al je tijd op zitten verknoeien. De Bont geeft: *hij heet er heel z'nen teed op zitte vermeestere.*

Wè'n *verneeje* ding een!

Wat een vernepen ding!

Gezegd van iets onvolgroeids.

De *bónne* zitte vól *vernéngt*.

De bonen zitten vol venijn.

De bonen zitten vol ongedierte (met name bladluizen). Ouderwets.

We *stónne* te *vernikkele* van d'n *èrremoei*.

We stonden te 'vernikkelen' van de armoe.

We stonden te verkleumen van de kou.

Wè zitte *gij* oewen téd toch te *vernikse*!

Wat zit jij je tijd toch te 'verniksen'!

Wat zit je je tijd toch te verdoen.

't Ziet 'r mar *vernódrépt* út.

Het ziet er maar vernoodrijpt uit.

Dit zegt men als men bedoelt dat iets er maar ongezond uitziet en achtergebleven is in de groei. Men zegt het o.m. van vruchten die voortijdig afvallen.

Krèk 'ne kaol *verpieren* appel.

Net een totaal 'verpiede' appel.

Gezegd van iemand met een verrimpeld en pokdalig gezicht. *Verpied* betekent 'wormstekig'.

Toen zate gé nog in de vérrékijker van ùllieje vòdder.

Toen zat jij nog in de verrekijker van jullie vader.

Toen was jij nog niet geboren.

Hij stón óp z'n vèrrevoewte bé de deur.

Hij stond op zijn 'verrevoeten' bij de deur.

Hij stond op sokken.

't Is gelijk òlling verrinneweerd.

Het is allemaal helemaal 'verruïneerd'.

Verrinneweere is vergelijkbaar met *verbèllemonde*, *verdèstreweere*.

Het betekent 'ruïneren, vernielen'.

Oe, wè kunde van zówiets ónverwaachs toch verskiejte.

Oo, wat kun je van zoiets onverwachts toch 'verschieten'.

Wat kun je toch schrikken van zoiets onverwachts.

Ge mót nie alles zó verslaorze.

Je moet niet alles zo versloren.

Je moet niet alles zo verwaarlozen. *Slaorzig* is 'slordig'.

Ge mót nie alles versnèttèrè.

Je moet niet alles 'versnetteren'.

Je moet je geld niet allemaal opmaken aan onbenullige zaken. *Versnèttèrè* betekent eigenlijk 'heel kort snijden'.

Ik héb veul òn hum verspuld.

Ik heb veel aan hem verspeeld.

Dit betekent dat men veel van de voormalige fysieke "glorie" mist.

Ik zèij èn ploeg nor m'n verstaand, de zeege kùmt van hógger haand.

Ik zaai en ploeg naar mijn verstand, de zegen komt van hogerhand.

Daor hé'k *verstand* af, zin d'n boer, èn ie viel in d'n beerput.

Daar heb ik verstand van, zei de boer, en hij viel in de beerput.

Gezegd wanneer iemand iets helemaal verkeerd aanpakt.

Gé pròt nòvvenant dè ge *verstand* hét.

Je praat navenant dat je verstand hebt.

Gezegd van iemand die onzin praat.

Ès oew *verstand* in oew gùlp skiet, mótte nie hógger wille richte.

Als je verstand in je gulp schiet, moet je niet hoger willen richten.

Als de emotie de boventoon voert, moet je niet langer nadenken.

Waar gevoelens de hoofdrol spelen, wordt het verstand ondergeschikt.

Gij verleet hil oew *verstand*.

Jij verleet heel je verstand.

Gezegd tegen iemand die altijd maar zit te lezen.

't *Verstand* is dur z'n haor gegroeid.

Het verstand is door zijn haren gegroeid.

Hij is kaal.

Wie gin *verstand* hi, mis 't ók nie.

Wie geen verstand heeft, mist het ook niet.

Vaak zijn mensen met weinig intelligentie heel vrolijk van aard.

Unne goeie *verstònder* hi mar 'n half woord nóddig.

Een goede verstaander heeft maar een half woord nodig.

Aan iemand die vlot van begrip is, hoeft niet alles uitgelegd te worden. Ontleend aan het Latijn *dictum sapienti sat est*. Vergelijk Engels: *a word to the wise is enough*; Duits: *den Gelehrten ist gut predigen*; Frans: *à bon entendeur demi-mot suffit*.

Dè *vertukt* allemòl.

Dat 'vertukt' allemaal.

Daar gaat steeds tijd mee verloren.

Vur wie niks *verwaacht*, is wènnig heel veel.

Voor wie niets verwacht, is weinig heel veel.

Alles is heel betrekkelijk.

D'r is nog lichelek inne *verwèijde* bé.

Er is nog licht een 'verwaaide' bij.

Dit zegt men als men bedoelt dat er nogal licht eentje uit de toon valt (bij grote families). Johan van Os geeft in dit verband *verwaeid*, bn.; zegswijze: 'ne *verwaeide* keer (een enkele keer, op zeer ongeregelde tijden).

't Óp iemes *verziejn* hébbe.

Het op iemand verzien hebben.

Het op iemand gemunt hebben. Vergelijk Duits: *es auf einen abgesehen haben*; Frans: *coucher quelqu'un en joue*.

Ik kwaamp ùllie *verzuke* óp óns brùlleft.

Ik kwam jullie 'verzoeken' op onze bruiloft.

Iemes verzuke wordt gebruikt voor 'uitnodigen voor een feest of bezoek'.

Daor zal ie nie *vèt* van worre.

Daar zal hij niet vet van worden.

Daar zal hij niet dik of rijk van worden.

Hij kan óp z'n vèt teere.

Hij kan op zijn vet teren.

Hij heeft genoeg bezit en hoeft niets meer te doen. Waarschijnlijk ontleend aan de dieren die een winterslaap doen en op eigen vet teren. Vergelijk Duits: *von seinem eigenen Fette zehren wie der Dachs*; Engels: *to live on one's earned money*; Frans: *vivre de sa graisse*.

Iemes z'n vèt geeve.

Iemand zijn vet geven.

Iemand flink de waarheid zeggen. Eigenlijk gezegd van vlees dat zichzelf niet bedruipen kan en met vet overgoten moet worden. Dit werd ironisch op personen overgedragen die 'hun deel kregen'. Vergelijk Duits: *jemand sein Fett geben*; Engels: *to give a person his gruel*; Frans: *faire à quelqu'un sa sauce*.

Ût 'n aander vètje tappe.

Uit een ander vaatje tappen.

Veranderen van houding in spreken of doen. Eigenlijk is de oorsprong 'iets anders te drinken geven'. Vergelijk Duits: *ein andres Fass anstechen*.

D'r kan gin veugelke vurbé vliejge of ze mó't 'r 'n virken af hébbe.

Er kan geen vogeltje voorbij vliegen of ze moet er een veertje van hebben.

Ze is gauw afgeleid en wil overal bij betrokken zijn.

Élk veugelke zingt zoowès 't gebèkt is.

Elk vogeltje zingt zoals het gebekt is.

Ieder spreekt volgens eigen aard en beschaving. Duits: *jeder Vogel singt danach ihm der Schnabel gewachsen ist*; Frans: *chaque oiseau chante selon qu'il a le bec tourné; tel bec, tel chant*.

veugelke

'n *Veugelke* vur de kat.

Een vogeltje voor de kat.

Gezegd van een dier of mens die ten dode opgeschreven is. Ook van iemand die de nederlaag niet meer kan ontkomen.

Ès ge *veugelkes* wilt vange, mótte zout óp 't stèrtje légge.

Als je vogeltjes wilt vangen, moet je zout op het staartje leggen.

Gezegd tegen kinderen die graag een vogeltje hebben.

Teer *veugelkes* hén teer bèkskes.

Tere vogeltjes hebben tere bekjes.

Ziekelijke mensen zijn heel kieskeurig.

Dè's mar *veugelkesfamilie*.

Dat is maar vogeltjesfamilie.

Dat is maar heel lichte familie; familie van heel ver weg die eigenlijk niet telt.

Wè d'r *veur* afgi, kùmt 'r achter nie bé.

Wat er voor afgaat, komt er achter niet bij.

Dit zegt men van het te laat komen in de kerk.

Iemes *viere* ès 'n vaol èij.

Iemand vieren als een vuil ei.

Gezegd van iemand die men helemaal niet mag. *Vaol* is de oude uitspraak van vuil in ons dialect. Vaal klinkt hetzelfde in ons dialect: 'n *vaol kleur*.

Èn nou óp 'ne *vierklèts* nor haus!

En nu 'op een vierklets' naar huis.

En nu heel snel huiswaarts. *Vierklèts* is ontleend aan de paarden die in galop gaan.

Èn nou vievedevos nor béd!

En nu 'vievedevos' naar bed!

En nu als de weerlicht naar bed! *Vievedevos* is een verbastering van Frans *de vive force* = met geweld.

Gin vin verroere.

Geen vin verroeren.

Helemaal niet(s) bewegen. *Vin* betekende tot in de zestiende eeuw 'lid'. Vergelijk: *kein Glied verrühren*; Engels *not stir a finger*; Frans: *ne pouvoir remuer ni pied ni patte*.

De vinger óp de wónd légge.

De vinger op de wond leggen.

Precies zeggen waar de zwakke plek zit.

D'n dieje drinkt vórt zónder vinger.

Die drinkt voortaan zonder vinger.

Dit wordt wel gezegd van iemand die nogal veel alcohol drinkt. Het beeld is ontleend aan het drinken van jonge kalveren; die werd geleerd om zuigend op een vinger te drinken vanuit een emmer.

Iemes mi de vinger naowééze.

Iemand met de vinger nawijzen.

Iemand aanwijzen als de schuldige van de schande. Vergelijk Latijn: *digito demonstrare*; Duits: *mit Fingern auf einen weisen*; Engels; *to point at a person*; Frans: *montrer quelqu'un au doigt*.

Iemes mi 'ne natte vinger lijme.

Iemand met een natte vinger lijmen.

Iemand heel gemakkelijk overhalen iets te doen. Letterlijk betekent *mi 'ne natte vinger* 'binnen de tijd dat een natte vinger droog wordt', maar er valt ook te denken aan 'met de zwakke kleefkracht van een natte vinger'.

Iets dur de vingers ziejn.

Iemes um oewe *vinger* drèije.

Iemand om je vinger winden.

Iemand helemaal in je macht hebben. Eigenlijk is het beeld ontleend aan een doekje dat men om de vinger draait. Vergelijk Duits: *jemand um den Finger wickeln können*; Engels: *to twist a person round one's finger*; Frans *souple comme un gant*.

Nie ammel innins, zin de mister, èn niemes staak z'ne *vinger* óp.

Niet allemaal tegelijk, zei de meester en niemand stak z'n vinger op.

Iets dur de *vingers* ziejn.

Iets door de vingers zien.

Doen alsof men iemands fout niet ziet; iets oogluikend laten passeren; lichte overtredingen niet bestraffen. Letterlijk de hand voor de ogen houden, zodat men bijna niets ziet. Vergelijk Duits: *einem etwas durch die Finger sehen*; Engels: *to overlook something*; *to look at a thing through one's fingers*; Frans: *fermer les yeux sur quelque chose*.

Daor zulde oew *vingers* òn brande.

Daar zul je je vingers aan branden.

Daar zul je moeilijkheden mee krijgen; in die koop zul je je bedrogen voelen. Vergelijk: *sich die Finger verbrennen*; Engels: *to burn one's fingers*; Frans: *se brûler les doigts*. Met dezelfde betekenis wordt ook gezegd: *daor zulde oew èige in oew vingers snééje*.

Hij kan nog gin *virke* van z'n lippe blaoze.

Hij kan nog geen veertje van zijn lippen blazen.

Gezegd van iemand die erg zwak en uitgeput is. Dit schijnt terug te gaan op het oude gebruik om bij een bijna dode te constateren of hij nog een veertje kon bewegen via zijn adem.

Mi aandermans *virre* prónke.

Met andermans veren pronken.

Met het werk van anderen roem verwerven. Ontleend aan de fabel van de kraai die zich sierde met de veren van de pauw (Phaedrus 1,3). Vergelijk Duits: *sich mit fremden Federn schmücken*; Engels: *to adorn oneself with borrowed feathers (plumes)*; Frans: *c'est le geai paré des plumes du paon*.

Vis mó't zwémme.

Vis moet zwemmen.

Bij het eten van vis moet men ook drinken. Waarschijnlijk van het Latijn: *pisces natare oportet*. Vis moet driemaal zwemmen: in het water, in de saus en in de wijn. Vergelijk Duits: *der Fisch will (dreimal) schwimmen*; Engels: *fish must swim thrice*; Frans: *poisson sans boisson est poison*.

De vlag strééke.

De vlag strijken.

Zijn meerdere erkennen; de strijd staken. Uit de scheepvaart; de vlag werd gestreken ten teken van overgave. Duits: *die Flagge streichen*; Engels: *to strike (lower) the flag*; Frans: *mettre le pavillon bas devant quelqu'un*.

Hij hi de vlag ùthange.

Hij heeft de vlag uithangen.

Gezegd van iemand die zijn hemd uit zijn broek heeft hangen.

Ze hén daor vlaggefist.

Ze hebben daar vlaggefeest.

Wanneer het hoogste punt van de nieuwe bouw bereikt wordt, wordt de vlag in top (op de dakstoel) bevestigd en heeft men *pannebier*.

'n Vlam ónder oewe mùlder of zand in oew neusgaoter?

Een vlam onder je 'mulder' of zand in je neusgaten?

Sarcastisch gezegde over de keuze tussen cremeren of begraven.
Oewe mùlder betekent hier 'je geslachtsorgaan'.

Gin vliejg kaod doen.

Geen vlieg kwaad doen.

Gezegd van iemand die heel goedhartig is. Iemand die het niet over zijn hart kan verkrijgen ook maar een vlieg dood te slaan. Vergelijk Engels: *he would not hurt a fly*.

Ge zét hier nie um vliejge te vange.

Je bent hier niet om vliegen te vangen.

Je bent hier niet om je tijd te verdoen. *Vliejge vange* staat hier voor 'een onbelangrijke bezigheid'. Vergelijk Duits: *ich bin nicht hier um Fliegen zu fangen*; Engels: *I do not sit here to pick straws*; Frans: *je ne suis pas ici pour gober (prendre) des mouches*.

Niks afslaon ès vliejge èn bléndaoze!

Niks afslaan dan vliegen en blinddazen (steekvliegen).

Hij zie ze vliejge.

Hij ziet ze vliegen.

Hij is niet goed wijs. Dit verwijst waarschijnlijk naar hallucinaties, verschijningen die men meent te zien zweven. Vergelijk Duits: *einen Sparren haben*; Engels: *to have a bee in the bonnet*.

Iemes vliejgen afvange.

Iemand vliegen afvangen.

Iemand een kans afsnoepen; iemand te vlug af zijn bij het behalen van een voordeel. Letterlijk bedoelde men 'iets vlugger vangen dan een ander', 'iemand in het vangen voor zijn'. Vergelijk Duits: *einem eine Fliege wegfangen*; Engels: *to get the whip-hand of a person*; Frans: *damer (souffler) le pion à quelqu'un*.

Ge mó't 't vlis goewd ónder de peejkel haauwe.

Je moet het vlees goed onder de pekel houden.

Gezegd door straffe drinkers. Vlees onder de pekel (onder het zout) blijft lang goed.

't Vlis is zwak, zin Bèrta Bùil, èn ze droeg unnen éézeren beejhaa.

Het vlees is zwak, zei Bertha Buil, en ze droeg een ijzeren bh.

Vloeke meugde ók nie.

Vloeken mag je ook niet.

Gezegd als reactie op 'dat mag je eigenlijk niet'. De gedachte is 'maar iedereen doet het toch'.

Dè's èrger ès gevloekt.

Dat is erger dan gevloekt.

Gezegd wanneer er iets ernstig fout gaat.

Ze komme daor nie mér over de vloer.

Ze komen daar niet meer over de vloer.

Ze zijn gebrouilleerd; ze hebben onenigheid en bezoeken elkaar niet meer.

De die verliesde nie vur 'n vloï in béd.

Die verlies je niet voor een vlo in bed.

Gezegd van een heel dikke vrouw.

Ge zult zón vloï in béd vééne!

Je zult zo'n vlo in bed vinden!

Gezegd van een aantrekkelijke vrouw.

Ge vént allócht 'n vloï in 'n skòiershémnd.

Je vindt allicht een vlo in een schooiershemd.

Gezegd wanneer men klaagt en vooraf had kunnen weten wat te wachten stond.

Vur een vloie hoefde hil oewen buik nie kepot te krabbe.

Voor één vlo hoef je heel je buik niet kapot te krabben.

Je moet je voor een kleinigheid geen grote problemen op de hals halen.

Ès ge d'r zó naauw òn bént, kunde nog wèl 'n vloie vééne in 'n skón hémd.

Als je er zo nauw aan bent, kun je nog wel een vlo vinden in een schoon hemd.

Als je zo nauwkeurig te werk gaat, kun je altijd wel iets vinden dat verbetering behoeft. Het werk moet in verhouding staan tot het resultaat. Ook: *ègge zoo nog lang zuukt, dan kunde nog wèl 'n vloie in 'n skón hémd vééne.*

Ge mót gin vloie zuke in 'n skón hémd.

Je moet geen vlooiën zoeken in een schoon hemd.

Gezegd om nodeloos werk af te raden.

D'n dieje hurt de vloie hoeste.

Die hoort de vlooiën hoesten.

Gezegd van iemand die heel kleinzerig is en alles van ver voelt aankomen.

Hoe gróttèr hónd, hoe meer vloie.

Hoe groter honden, hoe meer vlooiën.

Hoe groter de zaak, hoe meer problemen.

Gin ding zò vlug ès vloie vange.

Geen ding zo vlug als vlooiën vangen.

Gezegd wanneer men aangemaand wordt om iets vlug te doen.

Vloie vange is 'n gauwighèd.

Vlooiën vangen is een gauwigheid.

Net als de vorige, gezegd als reactie op de aanmaning 'gauw, gauw'.

Wie bé d'n hónd slupt, krég vloie.

Wie bij de hond slaapt, krijgt vlooiën.

Wie veel met iemand omgaat, neemt zijn eigenschappen over.

Vloie stoke.

Vlooiën stoken.

Dit is een aloud begrip rond Bedaf (tussen Vorstenbosch en Uden). Het vindt plaats op de eerste zondag van de vasten. Het zou hier gaan om een eeuwenoude Udense traditie, een soort lentefeest waarbij een groot lentevuur ontstoken wordt. De naam *vloie stoke* zou duiden op de vlooiën die in de beddetijken huizen en in het voorjaar met het bedstro verbrand worden.

Dè oew vòdder niks hi, is aow skuld nie, mar dè oew skónvòdder niks hi, dè is oew èige stóm skuld!

Dat je vader niets heeft, is jouw schuld niet, maar dat je schoonvader niets heeft, dat is je eigen stomme schuld!

Bij de keuze van je partner heb je wel eigen inbreng; dus ook bij de 'keuze' van je schoonvader.

Ge zét niks gewénd ès zaacht voeier èn 'ne wèrme stal.

Je bent niks gewend dan zacht voer en een warme stal.

Dit zegt men van iemand die helemaal geen ontberingen kan verdragen.

Hij skeejt 't voeier út z'n dèrm.

Hij scheidt de voering uit zijn darmen.

Gezegd van iemand die erg aan de diarree is. Ook: *hij skeejt 't voeier út z'n gat.*

Hij kan nog goedzat út de voewt.

Hij kan nog goed genoeg uit de voeten.

Vur de voewt ewég.

Voor de voet weg.

In de volgorde zoals het zich aandient.

Vur de voewt vatte èn nie dur de nést rure.

Voor de voet vatten en niet door het nest roeren.

Gezegd door een vader die zijn dochters op volgorde van leeftijd aan de man wil hebben.

Zén ze nie zalig, dan zén ze toch ùt de voewt.

Zijn ze niet zalig, dan zijn ze toch uit de voet.

Gezegd van gezelschap dat men liever kwijt dan rijk is.

Hédde kaauw voewte? (Dè ge oew pèt óphaauwt.)

Heb je koude voeten? (Dat je je pet ophoudt.)

Als variant wordt het tweede deel wel gezegd als *dè ge oew haand in oew tèsse haauwt* (dat je je handen in je zakken houdt).

't Gi zó wijd ès't voewte hi.

Het gaat zo ver als het voeten heeft.

Dat gaat zo ver als het kan. Ook gezegd van een redenering die niet opgaat; alles heeft zijn beperkingen. Vergelijk Duits: *es geht, so lange es geht*; Frans: *au bout de l'aune faut le drap*.

Hij gónk mi z'n voewte vurrùt 't haus ùt.

Hij ging met zijn voeten vooruit het huis uit.

Hij werd in de doods-kist naar buiten gedragen.

Hij hi kwart-over-neege-voewte.

Hij heeft kwart-over-negen voeten.

Uit elkaar wijzende voeten. Een verdwijnend meervoud is *vuujt*: *hij hi van die skuupse vuujt*. Voor hetzelfde zegt men nu *skuupse voewte*.

Wie wil worren oud, stikt z'n voewte in 't hout.

Wie wil worden oud, steekt zijn voeten in het hout.

Een aanbeveling om klompen te dragen, want die zijn heel gezond aan de voeten.

Dè hi nog veul voewten in d'èird.

Dat heeft nog veel voeten in de aarde.

Daar zijn nog veel problemen mee; dat kost nog veel moeite. Vergelijk Duits: *das wird manchen Haken haben*; Frans: *il y a du tirage*.

Beeter inne vogel in de haand ès tiejn in de lócht.

Beter één vogel in de hand dan tien in de lucht.

Je kunt beter zeker zijn van een kleine winst dan dromen over een onzekere grote winst. Vergelijk Duits: *ein Sperling in der Hand ist besser als eine Taube auf dem Dach*; Engels: *a bird in the hand is worth two in the bush*; Frans: *un moineau dans la main vaut mieux qu'une grue qui vole*.

Iemes nie vur vól ònziejn.

Iemand niet voor vol aanzien.

Iemand niet hoog inschatten wat betreft zijn kwaliteiten. Vergelijk Duits: *einen nicht für voll ansehen*.

Dè's volk van goeien tuk.

Dat is van afkomst goed volk. (Zie *vèrkes*)

Óns moeier ha alt volk ónder de skolk.

Onze moeder had altijd volk onder de scholk.

Ze was altijd in verwachting. *Skolk* is het woord voor de werk- of jasshort. (Zie *damp*.)

We kréege taovend veul volk over de vloer.

We krijgen vanavond veel volk over de vloer.

We krijgen vanavond nog veel bezoek.

Hij wordt ten *vólle* bediend.

Hij wordt ten volle bediend.

Hij ligt op sterven en krijgt de laatste sacramenten toegediend.

Die is achter 'n *króm* voor getuld, diejen arige.

Die is achter een kromme voor geteeld, die rare.

Gezegd van een heel vreemde snuiter.

De *krómste* *vórre* geeven 't *miste*.

De kromste voren geven het meeste.

Ook slordig werk kan goed resultaat opleveren. Kromme voren zijn immers ook het langste.

Ze wieren óp de *vorsighèd* verzocht.

Ze werden op de 'versigheid' verzocht.

Ze werden uitgenodigd op het eerste verse vlees van de slacht.

Doe 's *vórt!*

Doe eens voort!

Schiet eens op.

Kom *vórt*.

Kom voort.

Kom mee. Hieraan danken kleine kinderen, die overal blijven staan, de benaming *komvórtkéénder*.

***Vórt*doen èn nie tukke!**

Voortdoen en niet tukken!

Opschieten en niet talmen.

Ge mó't mar vórtvatte.

Je moet maar 'voortvatten'.

Je moet maar pakken wat je nodig hebt. *ÿ Is alt hëndig ès ge vórt kunt vatte.* Het is altijd makkelijk als je 'voort kunt vatten'. Het is altijd makkelijk als je nog iets in reserve hebt. Het kan gezegd worden van kleding, gereedschap of geld.

D'r liep 'ne vorwég de grónd in.

Er liep een 'vaarweg' de grond in.

Er liep een karrespoor, een onverharde landweg de akkers in.

Unne vos verliejst wèl z'n haor mar nie z'n streejk.

Een vos verliest wel zijn haren, maar niet zijn streken.

Men verliest zijn aangeboren aard niet, ook al wordt men ouder; de oorspronkelijke neigingen komen altijd weer boven. Latijn: *vulpus pilum mutat, non mores*; Duits: *der Fuchs wechselt das Haar und bleibt wie er war*; Engels: *the fox may grow gray, but never good*; Frans: *le renard change de poil, mais non de naturel; le renard mourra dans sa peau.*

We zulle mar beginne, zin de vos, èn ie ha d'n haon al binne.

We zullen maar beginnen, zei de vos, en hij had de haan al binnen.

Gezegd wanneer men al met eten begonnen is voordat iedereen aan tafel zit. Ook wel als quasi gebed vooraf aan de maaltijd.

Ge mó't vosse mi vosse vange.

Je moet vossen met vossen vangen.

Je moet slimme personen met slimheid verschalken. Ook zegt men: *ge mó't skélme mi skélme vange; ge mó't streupers mi streupers vange.* Vergelijk Duits: *man muss Füchse mit Füchsen fangen; auf einen Schelmen (gehören) anderthalbe*; Engels: *set a thief to catch a thief*; Frans: *à renard, renard et demi; à trompeur, trompeur et demi; avec renard on renarde.*

Alle vracht licht, zin de skipper èn ie goide z'n wijf in 't wòtter.

Alle vracht licht, zei de schipper en hij gooide zijn vrouw in het water.

Gezegd wanneer men een rigoureuze beslissing (bijvoorbeeld bij het kaartspel) moet nemen.

Vraag ik oe iets?

Vraag ik je iets?

Veel gebezigde sneerende opmerking ten aanzien van iemand die zich ten onrechte met iets bemoeit.

Dè wordt vréje mi 't hénnelirke.

Dat wordt vrijen met het 'hennenleertje'.

Gezegd wanneer het meisje duidelijk groter is dan de vrijer. 't *Hénnelirke* is het lichte laddertje voor de kippen die daarmee op de schelft (kippenhorde) kunnen komen.

Vréje is zootjes praote èn hard lieje.

Vrijen is zachtjes praten en hard liegen.

In het liefdesspel wordt veel onwaarheid verkondigd.

Vréjen ónder een dak is skaand mar òk 'n gemak.

Vrijen onder één dak is schande maar ook een gemak.

Het was grote schande wanneer er liefdesrelaties bestonden tussen de gezinsleden van de boer en het bedienend personeel. Dit gold zeker ook voor meid en knecht onderling.

't Skilt mar 'n haor van 'n aauw vréjster.

Het scheelt maar een haar van een oude vrijster.

Het scheelt bijna niets. Biljarterm.

Heete vréjsters vuule gin kaauw.

Hete vrijsters voelen geen kou.

Gezegd van verliefde meisjes die de kou trotseren.

Hij mótt alt *vrèile* ès ie 'n borreltje gedronken hi.

Hij moet altijd wringen als hij een borreltje gedronken heeft.

Vrèile is vervelen, plagen, sarren.

't Is 'ne *vrèilkloot*.

Het is een 'wringkloot'.

Het is iemand die graag *vrèilt*.

De *vriejs* is de grónd út.

De vorst is de grond uit.

't Is 'ne zoere *vriejsmot*.

Het is een gure vriesmist.

't *Vrómmes* hi dik de bóks òn.

Het 'vrouwmens' heeft vaak de broek aan.

De vrouw is vaak de baas in het gezin. Ook gezegd als *frómmes*.

Óns *vrouw* gif mén altéd gelijk..., ès ik zég dè zé gelijk hi.

Mijn vrouw geeft mij altijd gelijk..., als ik zeg dat ze gelijk heeft.

'n *Goei vrouw* is de smeer òn de wage.

Een goede vrouw is de smeer aan de wagen.

Een goede vrouw zorgt ervoor dat het huwelijk goed loopt.

'n *Vrouw* kan mi 'ne lippel meer út haus drage ès dè 'ne mins d'r mi de kreugen inbrénge kan.

Een vrouw kan met een lepel meer uit huis dragen dan dat een man er met de kruiwagen inbrengen kan.

Vrouwen kunnen meer verkwisten dan een man kan verdienen.

'n *Zatte vrouw* is 'nen éngel in béd.

Een dronken vrouw is een engel in bed.

Dronken vrouwen zouden gewilliger zijn.

Gé zét de vrouw van m'n droome, zin Tinus, wè sunt dè'k alt wakker lig.

Jij bent de vrouw van mijn dromen, zei Tinus, wat jammer dat ik altijd wakker lig.

Ik kén 'n vrouw èn die is nog dikker!

Ik ken een vrouw en die is nog dikker!

Gezegd tegen iemand die sterke verhalen aan het vertellen is. Men bedoelt te zeggen dat er erg overdreven wordt.

Dikke vrouw zén de béste, zin de linker, in de zómmer skadoew, in de winter wèrm.

Dikke vrouwen zijn de beste, zei de linker, in de zomer schaduw, in de winter warm.

Vrouwe dèile de smart, ze verdùbbele de vreugd èn ze verminnigvuldige de ùtgaves.

Vrouwen delen de smart, ze verdubbelen de vreugde en ze vermenigvuldigen de uitgaven.

Vrouwen zijn geen onverdeelde zegen.

Vrouwe die mèine dè de liefde van 't maansvolk dur de maag gi, hén ietskes te hóg gemikt.

Vrouwen die menen dat de liefde van het manvolk door de maag gaat, hebben iets te hoog gemikt.

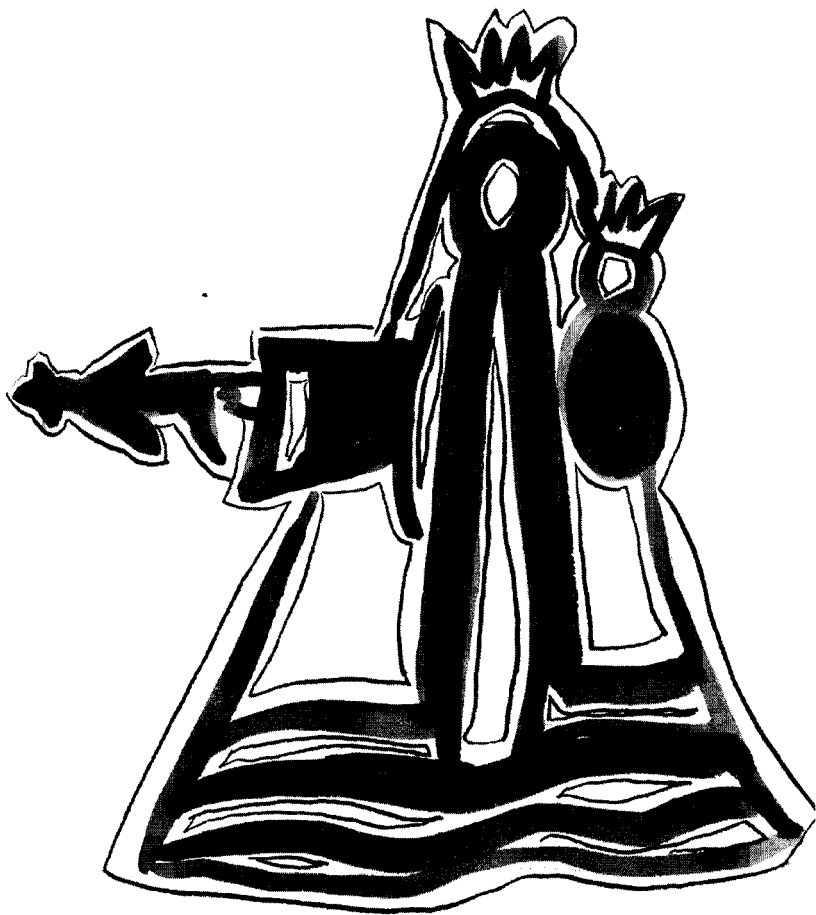
Sexappeal is sterker dan eetlust of honger.

Vrouwe doen alles mi d'r hart, zin Driek, zèlfs dénke nog wèl.

Vrouwen doen alles met hun hart, zei Driek, zelfs denken nog wel.

Vrouwe kéeen alt in de spiegel, zin de plisie, behalve ès ze aachterùt rééje.

Vrouwen kijken altijd in hun spiegel, zei de politieagent, behalve als ze achteruit rijden..

Óns Lieve Vrouwke gift 'm nog 'n douwke.

Vrouwe, vrouwe? .. D'r is mar een goei èn die sti achter in de kèrk!

Vrouwen, vrouwen?.. Er is maar een goede en die staat achter in de kerk!

Hier wordt de Mariakapel bedoeld. Een zwarte variant hiervan is: *èn die li achter de buukehég* (en die ligt op het kerkhof.)

'n Vrouwehaand èn 'ne pèirdetaand die meuge nooit stilstaon.

Een vrouwenhand en een paardentand die mogen nooit stilstaan.

Een gezonde vrouw moet altijd werken, een gezond paard altijd eten.

Dè heur ik gèire, zin 't vrouwke, èn 't spulde óp d're poot.

Dat hoor ik graag, zei het vrouwtje en het speelde op zijn poot.

Gezegd wanneer de echtgenoot onder de knoet zit. In plaats van *vrouwke* zegt men ook *wéfke*.

Ès vrouwke vùil d'n hèrd útkeert, dan laache alle huukskes.

Als vrouwtje vuil de vloer uitveegt, dan lachen alle hoekjes.

De hoekjes worden door slordige huisvrouwen overgeslagen.

Daor héngt veul vanaf, zin Hás, èn z'n vrouwke droeg 'ne slùier mi 'ne sleep.

Daar hangt veel vanaf, zei Has, en zijn vrouwtje droeg een sluier met een sleep.

Óns Lieve Vrouwke gift 'm nog 'n douwke.

Onze Lieve Vrouwtje geef hem nog een duwtje.

Dit was het schietgebedje tijdens het overvliegen van de vliegende bommen in de Tweede Wereldoorlog. (Zie ook *Ónze*.)

Vrouwvolk èn ónweer zén mi gin pèn te beskrééve.

Vrouwvolk en onweer zijn met geen pen te beschrijven.

Èigen is gin vùdje.

Eigen is geen vòdje.

Het hemd is nader dan de rok; eigen volk gaat voor.

Hij li d'r veur ès *Vught* vur d'n Bós.

Hij ligt er voor als Vught voor Den Bosch.

Gezegd van iemand die ergens dwars voor gaat liggen, die ergens dwars tegen in gaat.

't *Vuil* gi vur de veeger.

Het vuil gaat voor de veeger.

Sarcastisch gezegd wanneer men iemand laat voorgaan. Vergelijk Engels: *age before beauty*.

Hij laacht in z'n *vuisje*.

Hij lacht in zijn vuistje.

Gezegd van iemand die heimelijk lachen kan; die zich in stilte verheugt, vaak ook om de pech van anderen. Het oorspronkelijke beeld is lachen achter een voor de mond gehouden hand. Vergelijk Duits: *sich ins Fäustchen lachen*; Engels: *to laugh in one's sleeve*; Frans: *rire dans sa barbe*; *rire sous cape*.

***Vur* niks? *Bulte* mi *bultjes* d'r bovenóp!**

Voor niets? Bulten met bultjes er bovenop!

Als het niets kost, wil iedereen wel een heleboel.

't *Vurjaorswirke* zal oe *bekwikkele*.

Het voorjaarsweertje zal je 'bekwikkelen'.

Het voorjaarsweer zal je opmonteren.

Weejte hoe de vùrk òn de steejl zit.

Weten hoe de vork aan de steel zit.

De zaak begrijpen; weten hoe de zaak in elkaar zit. Vergelijk Duits: *wissen wo der Hase liegt*; Engels: *to know how the land lies*; Frans: *savoir de quelle couleur est atout*.

Ik waar vùrr'ges nor ùllie te komme.

Ik was voornemens naar jullie te komen.

Vùrr'ges is een oud woordje voor 'voornemens' dat vrijwel verdwenen is.

Dè vuugt 'm goewd.

Dat voegt hem goed.

Dat werk gaat hem goed af; daarin is hij bedreven.

Och, die vuul 't alt zó wijd ònkomme!

Ach, die voelt het altijd zo ver aankomen!

Gezegt van iemand die erg kleinzerig is.

Hij ha d'r meej vuur óp gevat.

Hij had er meteen vuur op gevat.

Hij was meteen smoorverliefd op haar geworden.

Ze han ruzie dè't vuur d'r af kètste.

Ze hadden ruzie dat het vuur eraf ketste.

Ze hadden laaiende ruzie.

Hij waar zó vals dè-t-ie vuur spaowde.

Hij was zo boos dat hij vuur spuwde.

Hij zaat te kééke mi 'n gezicht ès 'n ùtgezèkt vuur.

Hij zat te kijken met een gezicht als een uitgezeikt vuur.

Hij keek heel zuur en chagrijnig.

Iemes 't vuur òn de skeejne légge.

Iemand het vuur aan de schenen leggen.

Iemand in het nauw drijven. Waarschijnlijk ontleend aan de middeleeuwse martelingen. Vergelijk Duits: *einem Feuer unter den Schwanz machen*; *einem die Hölle heiss machen*; Engels: *to make it hot for a person*; Frans: *mettre le feu sous le ventre à quelqu'un*.

't Vuur spaowt, we kréége volk.

Het vuur spuwt, we krijgen bezoek.

Het bijgeloof zei dat er bezoek op komst was als het vuur 'spuwde' (opflakkerde).

Ès 'n loopend vuurke.

Als een lopend vuurtje.

Gezegd van zich snel verspreidende roddelpraat. Het beeld is ontleend aan het aangestoken buskruit dat uitgestrooid is en naar de grote ontploffing leidt. Vergelijk Duits: *sich wie ein Lauffeuer verbreiten*; Engels: *to spread like wild-fire*; *to spread like a running fire*; Frans: *se répandre comme une trainée de poudre*.

De vuurproef durstaon.

De vuurproef doorstaan.

Een streng onderzoek doorstaan. Waarschijnlijk teruggaand op de tijd van godsoordelen waarbij de aangeklaagde de hand in het vuur moest houden en blootsvoets over gloeiende kolen moest lopen. Bleef hij ongedeerd, dan was hij onschuldig. Vergelijk Duits: *die Feuerprobe bestehen*; Engels: *to stand the test*; *to stand the crucible*; Frans *passer par le creuset*.

Vur hitter vuurre gestaon hébbe.

Voor hetere vuren gestaan hebben.

Wel grotere problemen meegemaakt hebben. Vergelijk Engels: *he had been in warmer corners*.

Bé iemes 'n wit vuutje haole.

Bij iemand een wit voetje halen.

Bij iemand in de gunst proberen te komen. Waarschijnlijk gaat dit terug op de paarden die tolvrij waren wanneer ze vier witte benen hadden. Vergelijk Duits: *bei jemand eine gute Nummer haben*; Engels: *to be in the good graces of a person*; Frans: *montrer patte blanche*.

*Waachte is nérres goewd vur, zin d'n Ties,
èn ie traowde óp z'n tachtigste.*

W

Waachte is nérres goewd vur, zin d'n Ties, èn ie traowde óp z'n tachtigste.

Wachten is nergens goed voor, zei Ties, en hij trouwde op zijn tachtigste.

Waachte tot ge 'n óns weegt.

Wachten tot je een ons weegt.

Ergerlijk lang moeten wachten.

Ze waast d'r èigen ès de katte.

Ze wast zichzelf als de katten.

Ze ziet net als de katten nauwelijks water. Vandaar ook 'n *kattewasje* voor een vluchtig washandje door het gezicht.

Iemes de wacht ónzegge.

Iemand de wacht aanzeggen.

Iemand waarschuwen; iemand iets op het hart drukken. Letterlijk 'iemand zeggen dat het zijn beurt is de wacht te betrekken'. Vergelijk Duits dialect: *einem die Wach' ansagen*.

Iemes van de wal in de sloot hèlepe.

Iemand van de wal in de sloot helpen.

Iemand door ondoordachte hulp in grotere problemen brengen.

Daor zén ze zó èrm dè de wandlaos de klok óptrékke.

Daar zijn ze zo arm dat de wandluizen de klok optrekken.

Ik zal blééj zén ès ik daak 't wanne van 't kórrre wir kan ziejn.

Ik zal blij zijn als ik dadelijk het wannen van het koren weer kan zien.

Dit zei onze grootvader in de winter.

't Rammelt ès 'nen aauwe wannemeule.

Het rammelt als bij een oude wanmolen.

Gezegd wanneer een zaak helemaal verkeerd wordt aangepakt.

Van wante weejte.

Van wanten weten.

Goed op de hoogte zijn; goed ingewijd zijn. Vroeger volgens Harrebomée gezegd als *'hij weet van wanten, hij doet een kousenwinkel'*.

Toch vermoedt Stoett dat de verklaring gezocht moet worden bij de schippers die *hun want wel kennen*. Zij weten wat ze doen als ze van wanten weten. Vergelijk Engels: *to know the ropes*.

Wie nie waogt, wie nie wint.

Wie niet waagt, wie niet wint.

Wanneer je niets durft te ondernemen, zul je ook geen profijt behalen. Soms wordt de spreuk nog uitgebreid met: *..wie nie skijt, wie nie stinkt*. Vergelijk Engels: *nothing ventured, nothing gained*.

't Is springen of waoie of oew bóks begaoie.

Het is springen of waden of je broek 'begaden'.

Gezegd in een moeilijke situatie waarin men een beslissing moet nemen. *Begaoie* betekent hier 'bevuilden'.

't Zit gelijk òlling in de waors.

Het zit allemaal helemaal in de war.

Goewd in de slappe was zitte.

Goed in de slappe was zitten.

Er warmpjes bij zitten; zeer bemiddeld zijn. Waarschijnlijk gaat was hier terug op de soldaten die het leerwerk hiermee glimmend maakten. Bij uitbreiding betekende *goewd in de slappe was zitte* 'er goed verzorgd uitzien', alsof men goed bij kas was.

De sötterdagse was is de sóndegse ópskik.

De zaterdagse was is de zondagse opschik.

Gezegd wanneer iets nog snel gewassen moest worden voor de zondag.

Wè?... wè, zi 'nen boer teeje z'n vèrke.

Wat?... wat zegt een boer tegen zijn varken.

Dit zei men bestraffend tegen kinderen die zich wè lieten ontvallen en het gesprokene nog eens wilden horen. Als variant hierop zeiden we ook wel: "*wè, wè!, ègge skét dan vélt 'r wè!*"

Ik wil ginne weedeman, zin Kaat, ik wil 'm èiges africhte.

Ik wil geen weduwnaar, zei Kaat, ik wil hem zelf africhten.

Alles in de weegskaol légge.

Alles in de waagschaal leggen.

Alles op het spel zetten. 'Waagschaal' is het oude woord voor weegschaal. Wanneer men alles in de weegschaal legt, speelt men groot spel; men weet immers niet welke de kant de wijzer op zal gaan; men kan dus alles verliezen. Vergelijk Duits: *alles in die Schanze schlagen*; Engels: *everything is in the scales*; Frans: *mettre quelqu'un dans la balance*.

Wèl geweeje, mar nie gesneeje.

Wel gewijd, maar niet gesneden.

Gezegd wanneer een geestelijke een misstap heeft begaan met een vrouw. Wel gewijd, maar niet gecastreerd. De wijding hield niet automatisch een vermindering of verdwijnen van de viriliteit in.

(wéeje-weej-geweeje)

't Is óp goei kommende weejg.

Het is op goed komende wegen.

Het schiet al aardig op.

Ût de weejg, ùt de weejg!

Uit de weg, uit de weg!

Opzij, opzij!

Ût de weejg kunne.

Uit de weg kunnen.

Zich kunnen behelpen. *Kunde nog ùt de weeg?* Dit vraagt men wel aan iemand die financieel rond moet zien te komen.

Ze hi gekókt vur 'n hil weejshuis.

Ze heeft gekookt voor een heel weeshuis.

Gezegd van een vrouw die heel veel etenswaar heeft klaargemaakt.

Zinge dè-t-ie kós! Daor waar Caruso nog mar 'n weejskéénd bé!

Zingen dat hij kon! Daar was Caruso nog maar een weeskind bij!

Daar was de operazanger Enrico Caruso nog maar een kleine jongen bij.

Alles is mar 'ne weejt, behalve vloie vange, dè's 'n gauwighèd.

Alles is maar een weet, behalve vlooiën vangen, dat is een gauwigheid.

Gezegd wanneer men weet hoe iets werkt.

't Is mar 'ne weejt èn 't is 'n vraag wèrd.

Het is maar een weet en het is een vraag waard.

Gezegd wanneer men om eenvoudige informatie vraagt.

't Is mar 'ne weejt, zin d'n boer èn ie liet 'n skeejt um de lamp ùt te blaoze.

Het is maar een weet, zei de boer en hij liet een scheet om de lamp uit te blazen.

Gezegd wanneer iets nodeloos ingewikkeld gemaakt wordt.

Ik wil *weejte wórròn èn wórraf*.

Ik wil weten waaraan en waaraf.

Dit zegt iemand die wil weten waar hij aan toe is.

Wè ze nie *weejte*, zal ze nie *deere*.

Wat ze niet weten, zal ze niet deren.

Wanneer je iets niet weet, maak je je daar ook geen zorgen over. Ook gezegd als: *wè nie wit, wè nie deert*. Vergelijk Duits: *was ich nicht weiss, macht mich nicht heiss*; Engels: *what the eye does not see, the heart does not rue*; Frans: *ce que j'ignore, ne me fait pas mal*.

D'n dieje *wit alt wè*.

Die weet altijd wat.

Hij heeft altijd bezwaren.

Hij hi *nérres gin weejze mér af*.

Hij heeft nergens wezen meer van.

Hij heeft nergens weet van.

Wèllie *hén d'r wèl weejzen af*.

Wij hebben er wel wezen af.

Wij hebben er schrik van we zijn er bang voor.

Ès die *midden in de week sti, zie-t-ie bèij de zóndaag*.

Als die midden in de week staat, ziet hij beide zondagen.

Hij kijkt scheel.

'n *Bebruujd wéénèij gift énkél skimmel, dóns èn poelie*.

Een bebroed windei geeft enkel schimmel, dons en poelie.

Daar kan niets goeds komen. Van halfzachte figuren is niets goeds te verwachten.

wéénèijer

Dè zal oe gin wéénèijer légge.

Dat zal je geen windeieren leggen.

Daar zul je financieel goed mee zijn.

D'r zén veul wéénèijer èn d'r is d'r nog noit een hard geworre.

Er zijn veel windeieren en er is er nog nooit een hard geworden.

Wéénèij betekent letterlijk 'ei zonder schaal', maar staat hier voor halfhartige personen.

Fréddegs weer is sóndege weer ès't sòtterege nie veraandert.

Vrijdags weer is zondags weer als het zaterdags niet verandert.

Dit gezegde leefde bij jongelui die op hun vrije dag, de zondag, op goed weer hoopten.

Krèk weer um 'n goei klèts te vange.

Net weer om een flinke verkoudheid op te lopen.

Mooi weer speule.

Mooi weer spelen.

Het er goed van nemen; royaal zijn (in het bijzonder: met andermans geld).

't Is taaftere toch nog rillek weer geworre.

Het is in de namiddag toch nog redelijk weer geworden.

't Is muug weer.

Het is moe weer.

Het is loom, laf weer.

't Weer trékt òn de wortel.

Het weer trekt aan de wortel.

Gezegd in het voorjaar, wanneer het heel groeizaam weer is.

Kaoi weer hi alleman, zin Willemke, mar 'n kaoi wijf...

Kwaad weer heeft iedereen, zei Willemke, maar een kwaaië vrouw...

We kréége nog veul raow weer.

We krijgen nog veel ruig weer.

Gezegd wanneer de kinderen erg druk en ongedurig zijn.

We zulle nog weer overhauwe vandaag.

We zullen nog weer overhouden vandaag.

Dit wil zeggen dat het ongelooflijk mooi weer is.

Z'n weer hébbe.

Zijn weer hebben.

Ergens geweldig van genieten, zich vermaken: *kikt 's nor ùlliej Jèntje, jonge, wè hi-t-ie z'n weer mi al die aander jóng!*

't Lékt wèl dè d'r hier 'ne weever óp stèrve li.

Het lijkt wel dat er hier een wever op sterven ligt.

Dit zegt men als er onverhoopt een lange stilte in het gesprek valt. *'t Is hier of d'r 'ne weever li te stèrve*, zegt men ook als men een vertrek binnenkomt waar het erg donker is. Van vroeger herinner ik me de aanvulling: *drèijt die lamp toch 's wè óp!* (de olielamp was wel aan, maar brandde op een veel te laag pitje).

Alle bietjes hèlepe, zin 't wéfke èn ze spietste in de pappot.

Alle beetjes helpen, zei het wijfje en ze spuwde in de pappot.

Een variant op het bekende *alle bietjes hèlepe, zin de mug èn ze pieste in de zee*.

Dè heur ik gèir, zin 't wéfke, èn ze spulde óp d're poot.

Dat hoor ik graag, zei het wijfje, en ze speelde op haar poot.

Gódde gé mar 's éfkes zitte, zin 't wéfke teejge d're mins, dan kan ik m'n zùrgen 's overziejn.

Ga jij maar eens even zitten, zei het vrouwtje tegen haar man, dan kan ik mijn zorgen eens overzien.

Hij hi 'n prónt wéfke èn ie is zèlf òk 'ne fiedante kèirel.

Hij heeft een pront vrouwtje en hij is zelf ook een goed verzorgde kerel.

Prónt is een woord met zeer ruime betekenis en dat geldt ook voor *fiedant* dat waarschijnlijk van Frans *vigilant* (wakker) komt. Als variant voor *fiedant* hoorden we ook *piekelant* en *fiegelant*.

'n Wéfke gif veul tróst, zin Hèin, mar ik ha ginnen tróst nóddig è'k ze nie ha.

Een vrouwtje geeft veel troost, zei Hein, maar ik had geen troost nodig als ik ze niet had.

't Kùmt, 't kùmt, zin 't wéfke èn 't zaat vééf daag óp 't pùtje.

Het komt, het komt, zei het wijfje, en het zat vijf dagen op het potje.

Gezegd wanneer iets heel langzaam (of niet) komt.

't Li alt érres òn, zin 't wéfke, is't nie de fiool, dan is't wèl de stréékstok.

Het ligt altijd ergens aan, zei het wijfje, is het niet de viool, dan is het wel de strijkstok.

Gezegd wanneer een echtpaar geen kinderen kan krijgen.

Wie wè bewaort die hi wè, zin 't wéfke èn ze waar al tachentig jaor maagd.

Wie wat bewaart, die heeft wat, zei het vrouwtje en ze was al tachtig jaar maagd.

Wè't wéfke gèire mag, eet 't mènneke élken dag.

Wat het wijfje graag mag, eet het mannetje elke dag.

Ès ge de wég wit, hédde ginne kreuge nóddig.

Als je de weg weet, heb je geen kruiwagen nodig.

Wanneer je weet waar je zijn moet, heb je geen hulp nodig.

Hédde langs de wég gezeete, dè ge 'n weejeskeejt óp oew oog hét?

Heb je langs de weg gezeten, dat je een wegenscheet op je oog hebt?

Een wegenscheet is een zweertje op het ooglid, ook wel strontje genaamd. De naam *wegscheet* zou "het volksgeloof weerspiegelen als zou iemand die bij de weg aan zijn natuurlijke behoeften voldoet", een dergelijk zweertje krijgen (WNT).

Òn de wég timmere.

Aan de weg timmeren.

Bekendheid vergaren door zijn optreden in het openbaar. Het beeld is ontleend aan de bouw van een huis aan de openbare weg.

Ge zógget toch gelijk wégsjéere.

Je zou het toch allemaal weggooien.

Gezegd uit ergernis.

Vruug in de wèij, vruug vèt.

Vroeg in de wei, vroeg vet.

Dit wordt wel gezegd van een jong meisje dat al in verwachting was.

Toen liepte gé nog in de wèij.

Toen liep jij nog in de wei.

Dit wil zeggen 'toen was jij nog niet geboren' (vergelijk ook *verrekijker*.)

Wèij 't 'r nie in, dan wèij 't 'r nie ùt.

Waait het er niet in, dan waait het er niet uit.

Dit zei grootmoeder altijd en ze nam een grote tas mee. Ze bedoelde dat je maar maar nooit wist of je ergens iets meekreeg.

Hij waar alt wór 't wèijt èn wèrmt.

Hij was altijd waar het waait en warmt.

Hij bekleedde graag hoge functies. Bij wór 't wèijt moet men aan 'hoge bomen' denken.

't Wèijt mar dun.

Het waait maar dun.

Het is maar onaangenaam winderig weer.

Bléf nog 'n wèlleke, dan gòdde strakke mar wè eer.

Blijf nog een wijltje, dan ga je straks maar wat eerder.

Aanmoediging om het bezoek te verlengen. Komisch omdat men straks niet eerder kan gaan.

Ik gò 'n wèlleke óp m'ne rug staon.

Ik ga een wijltje op mijn rug staan.

Ik ga een poosje slapen.

Waacht toch nog 'n wèlleke.

Wacht toch nog een wijltje.

Van twee wèllekes eete.

Van twee walletjes eten.

Zich nu eens bij de ene partij, dan bij de andere voegen om groter gewin te behalen. Vergelijk Engels: *to run with the hare and hunt with the hounds*; Frans: *manger à deux râteliers*.

Hij hi d'r de wélver vurgedrèjd.

Hij heeft er de wervel voorgedraaid.

Gezegd van iemand die geen kinderen meer wil. *De wélver* is de benaming voor de draaisluiting op vensters. Door omzetting van r en l ontstaan uit wervel, zie Elemans (1958: 98). Bij Verhoeven *wólver*, bij Van Os *welver*.

De wénd d'rónder hébbe.

De wind eronder hebben.

Ontzag hebben. Het beeld verwijst naar ondergeschikten die alles zo gehoorzaam doen 'als waren ze door de wind gedreven'. Vergelijk Duits: *jemand gehörig in der Flucht haben*.

De wénd die d'r vandòn kùmt, dugt nog nie.

De wind die er vandaan komt, deugt nog niet.

Dit zei men vaak van bijna elke willekeurige gemeente in de buurt.

De wénd hi skénbaar jóng in diejen hoek.

De wind heeft schijnbaar jongen in die hoek.

Dit wordt gezegd wanneer de wind maar steeds uit dezelfde richting blijft waaien.

De wénd wèijt nou út 'nen anderen hoek.

De wind waait nu uit een andere hoek.

Gezegd wanneer de omstandigheden zich wijzigen. Oorspronkelijk gezegd door de schipper die met een andere (ongunstige) wind te maken krijgt. Vergelijk Duits: *der Wind geht aus einer ganz anderen Richtung*; Engels: *to know which way the wind blows*; Frans: *regarder de quel côté vient le vent*.

Ès ge de wénd meej hét, kùmt oe vanalles óngewèijd.

Als je de wind mee hebt, komt je vanalles aanwaaien.

Wanneer je geluk hebt komen er meer meevallers.

Ginne wénd of ie is wèl iemes dienstig.

Geen wind of hij is wel iemand dienstig.

Alles heeft zijn nut.

Iets in de wénd slaon.

Iets in de wind slaan.

Zich niet bekommeren om waarschuwingen. Letterlijk 'iets aan de wind overgeven', 'het laten waaien'. Vergelijk Latijn: *ventis tradere*; Duits: *etwas in den Wind schlagen*; Engels: *to throw something to the winds*.

Li de wénd in fibbrewari stil, dan kúmt ie zeejker in april.

Ligt de wind in februari stil, dan komt hij zeker in april.

Mi de wénd umhóg kunde b'óns de booten óp de Maos heure.

Met de wind omhoog kun je bij ons de boten op de Maas horen.

De wénd umhóg is 'noordwestenwind'.

Mi krimpemde wénd èn ùtgònde vrouwe, daor kunde't nie mi houwe.

Met krimpemde wind en uitgaande vrouwen, daar kun je het niet mee houden.

Mi alle wénd meewèije.

Met alle winden meewaaien.

Iedereen naar de mond praten. Vergelijk Duits: *er ist eine Wetterfahne; er segelt mit allen Winden*; Engels: *he is a weathercock; he turns with every wind*; Frans: *tourner à tout vent (comme une girouette)*.

Zoo de wénd wèijt, zoo wèijt z'n jèske.

Zo de wind waait, zo waait zijn jasje.

Hij geeft iedereen gelijk en 'draait met alle winden mee'. Voor dames ook gezegd als *zoo de wénd wèijt, zoo wèijt m'n rùkske*.

Zónne skraolen dunne wénd, ge zódt verwèrpe al hadde ginnen bók geziejn.

Zo'n schrale dunne wind; je zou verwerpen al had je geen bok gezien.
Gezegd bij heel akelig guur voorjaarsweer. Het beeld is ontleend aan de geit die verwerpt (een miskraam krijgt) vanwege het afschuwelijke weer.

Zó zùiver ès 'n wéndje.

Zo zuiver als een windje.

Gezegd van iets dat heel schoon en helder is.

Ik hé't òn m'ne wéndskroef, zin Thijs, èn ie ha laast van aambeie.

Ik heb het aan mijn windschroef, zei Thijs en hij had last van aambeien.

Dieje wéngeldeweer kan nie stil zitte.

Die 'wengeldeweer' kan niet stilzitten.

Gezegd van een 'kwikzilverig', druk kind.

'ne Zaachte wénter, 'n vèt kérkhof.

Een zachte winter, een vet kerkhof.

Een zachte winter is ongezonder en geeft veel sterfte. *Wénter* is ouderwets en wordt steeds meer *winter*.

B'óns is alles gereejgeld, behalve 't wèrk, dè mót ik èiges doen.

Bij ons is alles geregeld, behalve het werk, dat moet ik zelf doen.

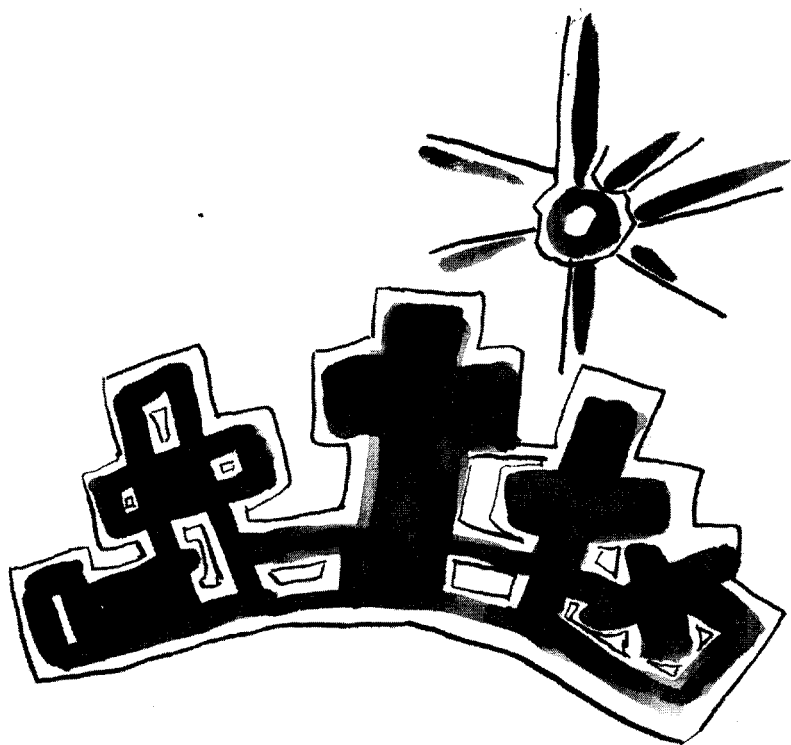
Ès ie òn wèrk dént, begint ie al te zweete.

Als hij aan werk denkt, begint hij al te zweten.

Gezegd van een werkschuw persoon.

Ès 't half wèrk 'n goei begien is, hoefde mar twee kirres te begiene.

Als het halve werk een goed begin is, hoef je maar twee keer te beginnen.

'ne Zaachte wénter, 'n vèt kèrkhof.

Goei wèrk hi téd nóddig.

Goed werk heeft tijd nodig.

Wanneer men iets goeds wil maken, moet men er zijn tijd over kunnen doen.

't Is gin òngenómme wèrk.

Het is geen aangenomen werk.

Doe het maar rustig aan.

Skòn te wérke, beskeetje te kérke.

Schoon naar het werk, bescheten naar de kerk.

Men moet zich omkleden voor speciale gelegenheden. Wanneer men in zijn beste kleren gaat werken, raken deze besmeurd.

Wèrken is zalig, zinne de nunnekes, èn ze droewge mi zésse innen bónnestaak.

Werken is zalig, zeiden de nonnetjes, en ze droegen met zessen één bonenstaak.

Baote wéste zén.

Buiten westen zijn.

Bewusteloos zijn. Voor de oorsprong moet men denken aan iemand die ver ten westen van de gebruikelijke route is geraakt; die helemaal uit koers is.

Hij waar wè òn 't wèstere óp d'n achterstal.

Hij was wat aan het 'westeren' op de achterstal.

Wèstere betekent 'met veel gedoe weinig werk verzetten'.

Wewu zén is mén te machtig, zin Kuneer, èn ze traowde vur de zésde keer.

Weduwe zijn is mij te machtig, zei Cunera, en ze trouwde voor de zesde keer.

Wè is 'ne wewer toch 'ne rijke mins; hij li óp béd mi gesprèijde èrm..!

Wat is een weduwnaar toch een rijk mens; hij ligt op bed met gespreide armen..!

Naast *wewer* zegt men ook *weedeman*.

Ès ge een wèzzep kepot makt, komme d'r duuzend óp begraffenis.

Als je één wesp dood maakt, komen er duizend op begrafenis.

Hij din dè al toen 't wiegestroi nog òn z'n gat zaat.

Hij deed dat al toen het wiegestro nog aan zijn gat zat.

Hij deed dat al van kindsbeen af.

Hij waar in z'ne wiek geskote.

Hij was in zijn wiek gschoten.

Hij was diep beledigd.

Iemes in de wiele rééje.

Iemand in de wielen rijden.

Iemand dwarsbomen; iemands plannen doorkruisen. Ontleend aan de rijtuigen waarvan de wielen elkaar raakten en zo elkaars voortgang belemmerden. Tegenwoordig ook gezegd als *iemes in de wiele fietse*. Vergelijk Duits: *einem einen Knüppel zwischen die Beine werfen*; Frans: *jeter un chat aux jambes à quelqu'un*.

Zit toch nie zó te wiemele, (ik kan m'n fiets bekant nie rècht haauwe).

Zit toch niet zo te wiebelen, (ik kan mijn fiets bijna niet recht houden).

Gezegd tegen een kind dat achterop zit. *Wiemele* is 'onrustig heen en weer bewegen'.

Van te veul wierook wordt d'n hèllige zwart.

Van te veel wierook wordt de heilige zwart.

Iemand te veel prijzen is niet goed.

'k Wó'k wies van wies, zin *Wies*, èn ze zaag lippestift óp 't overhémd van hulliejen Ties.

Ik wou dat ik wist van wie, zei Wies, en ze zag lipstick op het overhemd van hun Ties.

Wijd èn zijd.

Wijd en zijd.

Overal. Vergelijk Duits: *weit und breit*; Engels: *far and wide*; Frans: *au long au large*.

Wijd is rijk.

Ver is rijk.

Verre verhalen zijn vaak overdreven en niet te controleren.

Wijd wég is altéd goewd.

Ver weg is altijd goed.

Spottend gezegd wanneer mensen op de proppen komen met oncontroleerbare verhalen van ver weg.

Wijd wég liejgt lèkker.

Ver weg liegt lekker.

Hij is wijd ewég.

Hij is ver weg.

Dit zegt men van iemand die "ver heen" is wat zijn gezondheid aangaat.

't Is wir zó wijd.

Het is weer zo ver.

Meestal bedoelde men: 'de vrouw is weer in verwachting'.

Wè ge van *wijd* hòlt, is lèkker.

Wat je van ver haalt, is lekker.

Wanneer men iets met moeite en van ver weg heeft moeten verwerken, maakt men zich graag wijs dat het heel waardevol is. Vergelijk Duits: *je weiter, je teurer; was nicht weit her ist, taugt nicht viel*; Engels: *far fetched and dear bought, is good for ladies*; Frans: *vache de loin a lait assez*.

Hij vuul 't alt zó *wijd* ònkomme.

Hij voelt het altijd zo ver aankomen.

Dit zeggen we van een kleinzerig persoon.

Doe mar krèk of ge stóm bént, dan komde 't *wijdeste*!

Doe maar net of je dom bent, dan kom je het verste!

Oud boerenadvies.

Ge kwaampt daor noit *wijer* ès de stoep.

Je kwam daar nooit verder dan de stoep.

Je werd er nooit binnen gevraagd.

Dè *wijf* is zó'n sibbedéés een.

Die vrouw is zo'n kwezelachtig figuur.

'n Goei *wijf* èn 'n goei kat heure bé de kachel.

Een goed wijf en een goede kat horen bij de kachel.

Het werd niet gewaardeerd wanneer dames uitgingen.

'n Kaoi *wijf* is èrg, mar ginnen thaus is nog veul èrger.

Een kwaaië vrouw is erg, maar geen thuis is nog veel erger.

'n *Wijf* wórbé ge masjesees kunt fokke.

Een vrouw bij wie je marechaussees kunt fokken.

Gezegd van een indrukwekkende vrouw.

Oew *wijf* èn oew pèrd mótte noit ùtleene; 't uurste kùmt dik èn 't aander kùmt dun trug.

Je vrouw en je paard moet je nooit uitlenen; het eerste komt dik en het andere komt dun terug.

Men bedoelt dat de vrouw in verwachting en het paard mager en afgebeuld terugkomt.

Zoo *wijf*, zoo *més*, *bót* of *ewég*.

Zo wijf, zo mes, bot of weg.

Het is altijd iets met vrouwen (net als met messen); als je ze nodig hebt zijn ze er niet.

Wijn óp bier bréngt plezier, bier óp wijn gif sjegrijn.

Wijn op bier brengt plezier, bier op wijn geeft chagrijn.

Bé lùì *wijve* ligge de bédde d'n òllingen dag mi de haor umhóg.

Bij luie vrouwen liggen de bedden de hele dag met de haren omhoog.

Het opmaken van de bedden wordt als een van de dagelijkse taken der vrouw beschouwd.

We komme, al valle d'r aauw *wijve* èn jóng hónd.

We komen, al vallen er oude wijven en jonge honden.

Al regent het nog zo hard.

Ammel aauw *wijve* ivvegillie.

Allemaal oude wijven evangelie.

Allemaal kletspraat over vroeger toen alles beter was.

Teejge *wil* èn dank.

Tegen wil en dank.

Tegen de zin in; gedwongen. Vergelijk Duits: *mit Widerwillen*; Engels: *against one's will*; Frans: *à contrecoeur*.

De wilde stikt 'm.

De weelde steekt hem.

Hij kan de weelde niet verdragen.

Doe wè ge wilt, dan worde nie gèk.

Doe wat je wilt, dan word je niet gek.

De winterkunning ruupt: 'hout, zó dik ès m'n been, in vierre gekleufd, èn daor nog wè dun hout ónder, dè brandt ès kwieter-dónder.'

De winterkoning roept: 'hout zo dik als mijn benen, in vieren gekloofd, en daar nog wat dun hout onder, dat brandt als kwieter-donder.'

Oud rijmpje op de roep van het winterkoninkje.

't Winterkunningske zingt zówèl van èrmoei ès van wilde.

Het winterkoninkje zingt zowel van armoe als van weelde.

Ook arme mensen kunnen opgewekt en vrolijk zijn ondanks hun armoe.

Wirlicht óp 'ne kaolen dórre, d'n halve zómmer al verlórre.

Weerlicht op een kale doorn, de halve zomer al verloren.

Deze weerspreuk die een magere zomer voorspelt, komt ook voor met *dónder* in de plaats van *wirlicht*.

Beeter 'n wééj wirreld ès 'n naauw gat.

Beter een wijde wereld dan een nauw gat.

Een vergoelijkend bedoeld, schertsend gezegde bij het laten van een wind.

De wirreld drèijt rónd um gèld èn 'n vrouwekónt.

De wereld draait rond om geld en een vrouwenkont.

Geld en vrouwen houden de wereld draaiende.

Rustig òn, de *wirreld* is mi gin raoze gemakt.

Rustig aan, de wereld is met geen razen gemaakt.

De schepper heeft er ook zijn tijd voor genomen.

De *wirreld* is mi gin raoze gemakt, zin Lùikes Leej, èn ie zaat 'nen halven dag óp de pleej.

De wereld is met geen razen gemaakt, zei Lucas Lee, en hij zat een halve dag op de plee.

De *wirreld* is 'n kiepekoi, zin Jan Hén, de boveste beskéeén alt de ónderste.

De wereld is een kippenkooi, zei Jan Hen, de bovenste beschijten altijd de onderste.

De *wirreld* is verwilderd, wór vruger 'nen apostel stón, sti nou 'nen aap geschilderd!

De wereld is verwilderd, waar vroeger een apostel stond, staat nou een aap geschilderd!

De wereld verandert, maar elke verandering is geen verbetering.

Wè is de *wirreld* toch veraanderd; d'r wordt óp 'n begraffenis nog ginnins nie mér gelaache!

Wat is de wereld toch veranderd; er wordt op een begrafenis nog niet eens meer gelachen!

Zó tèij ès 'ne *wis*.

Zo taai als een wis.

'ne *Wis* is een bundeltje stro of hout om een garf of mutserd te binden. Men zegt ook *zó tèij ès leer* of *kattemèm*.

Unnen baand èn 'ne *wis* die hòlde wór tie is.

Een band en een wis die haal je waar hij is.

Dun hout mag men halen zonder dat er van diefstal sprake is. Het illustreert dat men vond dat zulk hout, willekeurig waar en van wie, gesneden of gekapt mocht worden.

Hij wier zó wit ès 'nen doek.

Hij werd zo wit als een doek.

Gezegd van iemand die heel bleek wordt.

Ik geef oew 'r daak een dè't wit van oew ooge zwart vur oew gat skiet!

Ik geef je er dadelijk een dat het wit van je ogen zwart voor je gat schiet!

Ik geef je dadelijk een heel harde klap.

't Is wit.

Het is wit.

Gezegd wanneer ze heel vriendelijk met elkaar om gaan.

't Is wit teejge dè 't zwart wordt.

Het is wit tegen dat het zwart wordt.

Gezegd wanneer men vermoedt dat de harmonie niet lang zal duren.

Zie ik zó wit?

Zie ik zo wit?

Denk je dat ik zo gek ben? Denk je dat ik zo onnozel ben? Het beeld verwijst naar het gegeven dat de oogappel bij flauwvallen zo wegdraait, dat men alleen nog het wit van het oog ziet. Vergelijk Engels: *do you see any green in my eye?*

Wè'n wittèghèd, 't zal teejge d'n èrgere zén!

Wat een wittigheid, het zal 'tegen de ergere' zijn!

Dit zegt men als men vermoedt dat de vriendschap spoedig over zal zijn.

Hij kwaamp goewd gewitterd óp haus (óp) òn.

Hij kwam goed 'geweterd' op huis aan.

Dit wil zeggen dat hij behoorlijk dronken huiswaarts kwam. *Wittere* is 'drenken, te drinken geven': *ik mó't de kuuskes nog wittere* (ik moet de kalveren nog te drinken geven).

Zoo; we hén woenzeg èn de week is wir durgezaagd.

Zo; we hebben woensdag en de week is weer doorgezaagd.

Gezegd wanneer de halve werkweek weer voorbij is.

De woenzegenaovend wordt wèl stieraovend genoemd.

De woensdagavond wordt wel 'stieravond' genoemd.

Dan zijn de vrijers op de been en wordt de week gebroken.

Dur de wól gevedì.

Door de wol geveerd.

Gezegd van mensen die heel doortrap zijn. Letterlijk zo doortrokken van raffinement als de wol van een kleurstof. Vergelijk Duits: *in der Wolle gefärbt sein*; Engels: *a scoundrel in grain*; *having been through the mill*; Frans: *un filou consommé*.

Nòvvenant ze wól hébbe, mótte de skaop skeere.

Navenant ze wol hebben, moet je de schapen scheren.

Je kunt niet van iedereen hetzelfde eisen. Je moet niet alles over dezelfde kam willen scheren.

Wènnig wól èn veul geskreek, zin de skeeper èn ie skoor z'n vèrke.

Veel geschreeuw maar weinig wol, zei de herder en hij schoor zijn varken.

'ne Wólk van 'n wélfke.

Een wolk van een vrouwtje.

Gezegd van een vrouw die blaakt van gezondheid en schoonheid.

Ze hi d'r wólke lig hange.

Ze heeft haar wolken laag hangen.

Ze huilt gauw.

Hij waar in de wólke.

Hij was in de wolken.

Heel blij. Als het ware onttrokken aan het aardse. Vergelijk Duits: *im obern Stock sein*; Engels: *to be in the seventh heaven*; Frans: *être aux anges*.

Iemes te woord staon.

Iemand te woord staan.

Naar iemand luisteren. Eigenlijk 'staan om naar iemands woorden te luisteren'.

't Hóg woord moes d'r út.

Het hoge woord moest eruit.

De bekentenis moest afgelegd; het belangrijkste waarop het aankomt, moest gezegd worden.

Hóg betekent hier 'gewichtig'. Vergelijk Duits: *das grosse Wort*; Engels: *the bare truth must be said*; Frans: *lâcher le gros mot*.

't Is 'n goei woord dè stilzwéége verbeetert.

Het is een goed woord dat stilzwijgen verbetert.

Spreeken is zilver, zwijgen is goud.

Woord haauwe.

Woord houden.

De belofte nakomen. Duits: *Wort halten*; Engels: *to keep one's word; to stick to one's word*; Frans: *tenir sa parole*.

Woorde hébbe mi iemes.

Woorden hebben met iemand.

Ruzie hebben met iemand. Bij woorden moet men hier denken aan hoge woorden, harde woorden. Vergelijk Duits: *sich streiten, sich zanken*; Engels: *to have words with a person*; Frans: *avoir des mots*.

De wórrënd èn vèt kommen altéd bovegedreejve.

De waarheid en vet komen altijd bovengedreven.

De waarheid komt altijd uit.

'n Half wórrënd is 'n hil leuge

Een halve waarheid is een hele leugen.

't Is niks ès de wórrënd; ge kun 't geleuven of nie.

Het is niets dan de waarheid; je kunt het geloven of niet.

Gezegd om te benadrukken dat men de waarheid spreekt.

Ès lulle worst waar, hādde gé 'n hil èind.

Als lullen worst was, had jij een heel eind.

Gezegd van iemand die veel nonsens uitkraamt. Ook: *ès lulle worst waar, ha hij 'n hil febriek*. Andere varianten zijn: ... *dan hādde gé 'n hil maand; ... dan hādde gé 'n hil dil*.

Vur zón èndje worst, wil ik gin hil vèrke in béd.

Voor zo'n eindje worst, wil ik geen heel varken in bed.

Vooral door alleenstaande vrouwen tegen uitnodigend manvolk gezegd.

Zèllie han wortelepètòzzie mi mùlkenbriens.

Zij hadden hutspot met karnemelkse saus.

Dè's d'r inne van 't zùiverste wötter.

Dat is er een van het zuiverste water.

Dat is er een van de beste kwaliteit. Oorspronkelijk gezegd van edelstenen. Vergelijk Duits: *das ist einer vom reinsten Wasser*; Engels: *a diamond of the purest water*; Frans: *un poète de la plus belle eau*.

D'r zal nog veul wötter dur de Maos mótte vur 't zó wijd is.

Er zal nog veel water door de Maas moeten voor het zo ver is.

Het zal nog een hele tijd duren voordat de zaak beslist is.

Ès 't wòtter zakt, 't ijs ók krakt.

Als het water zakt, het ijs ook kraakt.

Dit zegt men wel als iemand bij het urineren een fikse wind laat.

Ge mót alt wòtter vatte wór de kèlt af is.

Je moet altijd water pakken waar de kou vanaf is.

En dus geen *gruun wòtter*, ongekookt water uit de natuur, dat werd afgeraden voor consumptie.

Gods wòtter over Gods akker laote loope.

Gods water over Gods akker laten lopen.

Alles maar laten passeren zonder in te grijpen; zich nergens druk om maken. Misschien is oorspronkelijk bedoeld: 'maak u niet druk, laat alles aan God over'. Vergelijk Duits: *Gottes Wasser über Gottes Land laufen lassen*; Engels: *to let matters take their way*; Frans: *laisser passer l'eau sous les ponts*.

Ik vuul 't òn m'n wòtter (ook teejwòtter).

Ik voel het aan mijn water (ook theewater).

Dit zeggen we als we ergens een sterk voorgevoel van hebben.

In troebel wòtter visse.

In troebel water vissen.

Je voordeel doen met de onenigheid van anderen; van de commotie gebruik maken om jezelf op een slinkse manier te verrijken. In troebel water is een vis makkelijker te verschalken, omdat hij dan minder zicht heeft. Vergelijk Duits: *in trübem Wasser ist gut fischen*; Engels: *it is good fishing in troubled waters*; Frans: *il fait bon pêcher en eau trouble*.

Of ie wòtter zaag brande.

Of hij water zag branden.

Gezegd van iemand die heel verbaasd of onnozel kijkt

't Is meer wötter ès vis.

Het is meer water dan vis.

Gezegd wanneer de opbrengst tegenvalt.

't Is wötter óp 'ne kèij.

Het is water op een kei.

Dit zeggen we wanneer raadgevingen niet besteed zijn. Ook zeggen we in dat geval *'t is wötter óp 'nen èndekop*.

Wir bove wötter komme.

Weer boven water komen.

Weer opduiken; weer komen opdagen. Vergelijk Duits: *er ist wieder aufgetaucht*; Engels: *he has popped up again*; Frans: *revenir de l'eau*.

Wór wötter hi gestaon, bléf alt wèl 'n zinkske.

Waar water heeft gestaan blijft altijd wel een laagte.

Je blijft vroeger ongeluk altijd bespeuren.

Wötter bé de wijn doen.

Water bij de wijn doen.

Inbinden; zich schappelijker opstellen. Wanneer men water met wijn vermengt, wordt die niet zo puur en krachtig als hij aanvankelijk was. Vergelijk Duits: *klein beigeben; einen Pflock zurück stecken*; Engels: *to come down a peg or two; to draw in one's horns*; Frans: *mettre de l'eau dans so vin*.

Wötter haolen in 'n wasmaand, dè kan ze.

Water halen in een wasmand, dat kan ze.

Gezegd van een vrouw die geen enkele taak naar behoren kan vervullen.

Wötter haolen in 'n wasmaand, dè kan ze.

Wötter nor de zeej drage.

Water naar de zee dragen.

Onnuttig werk verrichten. Letterlijk iets ergens heen brengen waar er al een overvloed van is. Van het Latijn: *aquas in mare fundere*. Vergelijk Duits: *Wasser ins Meer tragen*; Engels: *to carry coals to Newcastle*; Frans: *porter de l'eau à la mer*.

De zeej al zeuve jaor bevaore èn nog noit gin wötter geziejn.

De zee al zeven jaar bevaren en nog nooit water gezien.

(Zie zeej.)

Ze kékt nèt of ze mi heet wötter gedópt is.

Ze kijkt net alsof ze met heet water gedoopt is.

Ze kijkt niet erg intelligent.

D'n diejen is bang dè-t-ie z'n èigen òn kaauw wötter zal brande.

Die is bang dat hij zich aan koud water zal branden.

Gezegd van iemand die niets durft te riskeren of te beslissen; iemand die uit vrees voor alle mogelijk denkbeeldig gevaar nooit tot een beslissing kan komen. Misschien ontleend aan dieren die bang zijn alle water nadat ze zich ooit aan heet water gebrand hebben. Vergelijk met licht afwijkende betekenis Duits: *eine gebrühte Katze scheut auch das kalte Wasser*; Engels: *a scalded cat fears cold water*; Frans: *chat échaudée craint l'eau froide*.

Bij Kriest van Pirkes óp de stal, daor kriejg d'n haon de wöttergal.

Bij Christ van Peerkes op de stal, daar kreeg de haan de watergal.

"Iedereen in onze omgeving (Middelrode) kende vroeger de regel uit dit liedje", schrijft Has van Rukven. *De wöttergal* is de benaming voor een aandoening, stoornis of aanval waarbij men oprispingen van maagslijm heeft (WNT).

D'r is gin wötterke of 't muurt wèl érres.

Er is geen watertje of het moert wel ergens.

Er is geen watertje of het wordt wel eens troebel. Het is overal wel wat.

Stil wòtters hébbe diejpe grónde.

Stille waters hebben diepe gronden.

In mensen die zeer gesloten zijn, gaan vaak onvermoede eigenschappen schuil.

't Is 'n wòtterskèij.

Het is een waterschei.

Gezegd van een heel nieuwsgierig mens. Ouderwets.

Toen waarde gé nog 'n wùrmke in de rooi kól.

Toen was jij nog een wormpje in de rode kool.

Toen was jij nog niet geboren.

Wurum, wurum, um de wurum, over D'n Bós um, umdè de Graaf te wijd is.

Waarom, waarom, om de waarom, om Den Bosch om, omdat De Graaf te ver is.

Afjacht gebezigd tegenover kinderen die steeds 'waarom' vragen. De Graaf is Grave. Ook wordt gezegd: *Wórrum? ... Umdè unne wùrem ginne pier is.*

't Is 'n wuujende péén.

Het is een 'woedende' pijn.

Het is een verschrikkelijke pijn. Men zegt ook: *'t duu wuujend zeer.*

'ne Wuujende kaartspulder.

Een verwoed kaarter.

Verdwijnend.

Zó wuust ès ónweer.

Zo woest als onweer.

Gezegd van iemand die erg boos is. Ouderwets.

Z

D'n dieje mó't de *zaak* alt òn 't strónte make.

Die moet de zaak altijd 'aan het stronten' maken.

Die moet altijd ruzie zoeken; die moet altijd problemen veroorzaken.

Dè zit ammel nog in 'ne wéeje *zak*.

Dat zit allemaal nog in een wijde zak.

Dat is nog lang niet zeker.

De *zak* kréege.

De zak krijgen.

Ontslagen worden. Waarschijnlijk moet men hierbij denken aan de plunjezak met alle spullen van de werknemer. Vergelijk Engels: *to get the sack, the bag*. Frans: *avoir son sac*.

Hij zal hier ginne *zak* zout mér ópeete.

Hij zal hier geen zak zout meer opeten.

Hij zal hier niet lang meer zijn. Ook gezegd van iemand die gaat sterven.

Iemes de *zak* geeve.

Iemand de zak geven.

Iemand een zak geven, waarin hij zijn spullen kan bergen (Ter Laan), iemand ontslaan; iemand wegsturen. Vergelijk Duits: *einem den Sack geben*; Engels: *to give someone the sack, the bundle; to sack a lover*; Frans: *donner à quelqu'un son sac et ses quilles* (ontleend aan het kegelspel).

Mi d'n blaowe zak gaon.

Met de blauwe zak gaan.

Dit betekende elders gaan werken (met de blauwe plunjezak).

In zak èn as zitte.

In zak en as zitten.

In grote zorgen zitten. Eigenlijk betekent dit oorspronkelijk 'in de rouw zijn'. In de bijbel staat dat de Israëlieten zich ten teken van rouw bestrooiden met as en zich hulden in een zak (Esther 4:1). Mordechai verscheurde zijn kleren 'en hij trok enen zak aan met as' (Esther 4:3). Vergelijk Duits: *in Sack und Asche trauern*; Engels: *to repent in sackcloth and ashes*; Frans: *faire pénitence dans le sac et dans le cendre*.

't Hi hil wè in, vur 'ne zak mi zééj genèijd is.

Het heeft heel wat in, voor een zak met zijde genaaid is.

Het kost vaak veel tijd en moeite voordat iets dat eenvoudig lijkt voor elkaar is.

't Kan beeter van de zak ès van d'n bééndel.

Het kan beter van de zak dan van het lint.

Unne zak van 'ne vént.

Een zak van een vent.

Een sul, een klootzak, een ellendeling. *Zak* staat hier voor **klootzak**.

D'r worre wèl meer zakke toewgebónde die nie vól zén.

Er worden wel meer zakken dichtgebonden die niet vol zijn.

Dit betekent: 'het moet maar genoeg zijn'.

Hij ha z'n zakke goewd vól.

Hij had zijn zakken goed vol.

Gezegd van iemand die erg dronken is.

Leeg zakke rèècht zétte, meer kós ie nie.

Lege zakken recht zetten, meer kon hij niet.

Gezegd van iemand die eigenlijk tot niets in staat was.

Lòt oew èige nie in oew zakke zèike.

Laat je niet in je zakken zeiken.

Laat je niet bedotten; laat je niet voor de gek houden.

Wèl hónderd zakke gort vur de nónnne.

Wel honderd zakken gort voor de nonnen.

Grappig bedoelde basterdvloek. Veel vloeken beginnen met ‘wel...’:
wèlpotvurhierèngiender!

Wè is dè toch 'ne zakkewasser.

Wat is dat toch een zakkenwasser.

Gezegd van een stommeling, een slome duikelaar, een lulhannes, een klotzak... Zakken wassen kan nooit een belangrijke bezigheid geweest zijn.

Hier in dè zoft zand li trékbeen zeejker begrave.

Hier in dit zachte zand ligt trekbeen zeker begraven.

Dit zei men wanneer men met zijn fiets wegzakte in het losse zand.

In 't zand bééte.

In het zand bijten.

Vallen; ter aarde storten. Vergelijk Duits: *ins Grass beissen*; Engels: *to bite the dust*; Frans: *mordre la poussière*.

Érres de zank óp hébbe.

Ergens de zank op hebben.

De smaak van iets te pakken hebben, het ergens op gemunt hebben.
Ès de katten 'r de zank óp hébbe, haole ze alle kùikes wég. Zank is hier een verouderde variant op *zang*. Vgl. *Zang krijgen op iemand*, het op iemand gemunt hebben. (WNT).

Bé hum is 't zaod vórt út 't zèkske (ook: **út 't pèkske**).

Bij hem is het zaad voortaan uit het zakje (uit het pakje).

De betekenis is dat bedoelde persoon zijn kruit verschoten heeft.

Óp zwart zaod zitte.

Op zwart zaad zitten.

Geldgebrek hebben. Eigenlijk van vogeltjes (met name kanaries) gezegd. Vergelijk Duits: *am Hungertuche nagen*; Engels: *to be put on short commons*; Frans: *être brouillé avec le directeur de la monnaie*.

Ès dè grèij begint te zaoie dan is d'r 't èind van 'wég.

Als dat goedje uit gaat zaaien, dan komt er enorm veel.

Zaoie is zaaien door de struik of boom zelf. Zaaïen door mensenhand is *zèije*: *d'n boer zèijt èn mèijt*.

Vaast in 't zaol zitte.

Vast in het zadel zitten.

Zeker zijn van zijn zaken; van zijn positie. Ontleend aan de ruiters in het toernooispeel. Vergelijk Duits: *fest im Sattel sitzen*; Frans: *être ferme dans les arçons*.

Zó zat ès 'n kenón, ès 'n èchel, ès 'ne maleier, ès 'n pinneke, ès 'n snèp, ès 'n skup....

Zo zat als een kanon, als een bloedzuiger, als een maleier, als een pinnetje, als een snip, als een schop....

Gezegd van personen die erg dronken zijn.

Alt zat of ónderweejges.

Altijd dronken of onderweg.

Dit zegt men van een verstokte dronkaard.

Hij hi d'r zat!

Hij heeft er genoeg.

'Centen' wordt er bedoeld.

D'n diejen hi z'n zatsel wér gehad.

Die heeft zijn 'zatsel' weer gehad.

Gezegd van iemand die weer dronken is. *Zatsel* betekent 'de hoeveelheid drank om *zat* (dronken) te worden'.

't Is zattighèd èn barmhartighèd.

Het is zattigheid en barmhartigheid.

Dit zegt men van iemand die in een dronken bui zijn emoties laat gaan.

Hij kós nie mér loope van zattighèd.

Hij kon niet meer lopen van dronkenschap.

Gezegd van iemand die veel te diep in het glaasje heeft gekeken.

Zédde gèk.

Ben je gek.

Veel gebruikte zinnetje met velerlei betekenis, onder meer 'dat betekent niks', 'maak je niet druk', 'het is al goed'. Ook *bénde gek*. *Zédde gaauw gèk* of *zédde-gij-nouw-gaauw-gèk* betekent 'maak maar geen drukte' of 'dat kun je net denken'.

De zeej al zeuve jaor bevaore èn nog noit gin wòtter geziejn.

De zee al zeven jaar bevaren en nog nooit water gezien.

Dit wordt gezegd om naïviteit en onbenul op het gebied van seks aan te geven.

De zeej is zó zout, zin lulbóks, umdè d'r zóvvel hérring in zwémt.

De zee is zo zout, zei kletskaus, omdat er zoveel haring in zwemt.

Hij is vórt goewd zeejg.

Hij is voortaan goed tam.

Dit zeggen we van iemand die (bijvoorbeeld sinds zijn huwelijk) een zeer brave indruk maakt.

Ik kréég 'm wèl zeejg.

Ik krijg hem wel tam.

Gezegd van iemand die men wel meent te kunnen intomen. Ontleend aan de paarden.

De zeejge van grutjes èn de wénd van aachtere.

De zegen van grootmoeder en de wind van achter.

Gezegd tegen iemand wiens gezelschap men niet op prijs stelt.

Wè is dè toch 'ne zeejkere.

Wat is dat toch een zekere.

Hij laat niets aan het toeval over en doet ergerlijk lang over zijn besluit.

Dè vlis is klaor zeejne.

Dat vlees zit vol pezen.

Gezegd van taai vlees. *Zeejne* worden ook wel aangeduid als *riem*; zó *tèj ès riem*.

Um zeep gaon.

Om zeep gaan.

Doodgaan; verloren gaan. Wat oorspronkelijk 'een boodschap doen' betekende, werd geleidelijk aan een voorwendsel om weg te gaan, te verdwijnen, te sterven.

't Stón 'n bietje te zeevere.

Het stond een beetje te zeveren.

Het stond zachtjes te regenen.

't Is 'ne zeeverkloot.

Het is een 'zeverkloot'.

Gezegd van een zeurkous.

Ge kunt nie zèijen èn mèije tegelijk.

Je kunt niet maaien en zaaien tegelijk.

Alles op zijn tijd.

Zèik óp unne riek!

Zeik op een riek!

Allemaal onzin; allemaal kletspraat die niets ter zake doet. Dit wordt voor de grap wel eens vertaald als 'urine op een landbouwwerktuig'.

Ammel zèik óp 'ne riek; gier óp 'n bats.

Allemaal zeik op een riek; gier op een bats.

Een *riek* is een mestvork, een *bats* een brede schop.

Zèik óp 'n bats, dan kunde poelieje...

Zeik op een bats, dan kun je 'poeliën'.

Allemaal onzin! *Poelieje* is 'knoeien met vloeistof'.

Hij makt ménne zèik nie wèrm.

Hij maakt mijn zeik niet warm.

Dit zeggen we wel als we aan willen geven dat iemand op ons geen enkele indruk maakt. Ook: *Ge makt mén de zèik* (ook *pis*) *nie laow!*
Jij maakt mij niet bang!

Iemes in de zèik zétte.

Iemand in de zeik zetten.

Dit wil zeggen dat iemand flink voor de gek gehouden wordt.

Iemes over de zèik hëlpe.

Iemand over de zeik helpen.

Iemand van zijn stuk brengen.

Ik kréég 'r zèik af.

Ik krijg er zeik van.

Gezegd wanneer men ergens de buik (en de blaas) van vol heeft.

Van 't zèikbéd óp 't skijtbéd komme.

Van het zeikbed op het schijtbéd komen.

Van de regen in de drup belanden.

Hij zit alt over 'tzèlfde te zèike.

Hij zit altijd over hetzelfde te zeiken.

Dit zegt men wanneer iemand tot vervelens toe praat over eenzelfde zaak.

Die zèkt van mén gin gaoter in de grónd.

Die zeikt van mij geen gaten in de grond.

Dit wil zeggen dat bedoelde persoon van mij niets goeds en zeker geen gratis consumptie te verwachten heeft. (Ook *zèikt*.)

Hij zèkt oe in oew tesse.

Hij zeikt je in je zakken.

Dit wil zeggen dat je de gemaakte complimenten niet moet vertrouwen.

't Reegent dè't zèkt.

Het regent dat het zeikt.

Gezegd wanneer het hard regent.

'ne Flaowe zèikerd.

Een flauwe zeikerd.

Een zeurkous, een bangschijter.

'ne Fééne zèikerd.

Een fijne zeikerd.

Een grote gierigaard.

Doe nie zó zèikerig!

Doe niet zo zeikerig!

Zèikerig noemen we iemand die niets durft. Bij uitbreiding wordt dit woord ook gebruikt voor misplaatste, vervelende dingen.

't Is 'n zèiklócht.

Het is een zeiklucht.

Dit zegt men van een lucht die veel regen voorspelt.

Ègge een zèikwùrm doodmakt, komme d'r hónderd óp begrafenis.

Als je één mier doodt, komen er honderd op begrafenis.

Mi ópgestoke zèil érres óp afkomme.

Met opgestoken zeil ergens op afkomen.

Kwaad op iemand afstevenen. Oorspronkelijk gezegd van een schip dat met opgestoken zeilen voor de aanval gaat. Vergelijk Engels: *to bear down on a person*.

'Oe, ik zég 't teejgen óns moen..' 'Zég 't mar teejgen oewen hémdslip, dan hoefde gin boetes te doewn.'

'Oe, ik zeg het tegen ons moeder..' 'Zeg het maar tegen je hemdslip, dan hoef je geen boete te doen.'

Reactie op dreigement tot klikken (kindertaal).

Dè za'k van aow wèl 's zégge.

Dat zal ik van jou wel eens zeggen.

Ik ga het tegen mijn ouders vertellen (kindertaal). *Skèij af of ik gòg-get zégge!* Schei uit of ik ga het zeggen!

Zèllie hén meer òn ùllie ès gèllie òn hullie, mène wèllie.

Zij hebben meer aan jullie dan jullie aan hen, zo menen wij.

D'r af zén.

Er vanaf zijn.

Dit betekent dat men aan het verkindsen is; dement wordt: *hij is d'r vórt gereejgeld af*.

Ge kunt 'r mar af zén.

Je kunt er maar vanaf zijn.

Hier bedoelt men 'je kunt er maar vanaf zijn' in de zin van 'het kan maar gebeurd zijn'.

Érres vur zén.

Ergens vóór zijn.

Dit betekent vaak 'houden van' in de zin van 'geschikt vinden'. *Nee, vur die vrémdighèd bén ik nie zó hard.*

't 'm Zén.

Het hem zijn.

Dit zegt men wanneer iemand denkt dat ie heel wat is.

Ès't is dè't is dè't nie is, dan is't nog niks.

Als het is dat het is dat het niet is, dan is het nog niks.

Men bedoelt: als het zo mocht zijn dat het niet doorgaat, dan is er nog niets aan de hand. De Bont (1958: 771) geeft in dit verband: verbindingen met de waarde van een conjunctie: indien *a's 'd is dā..*

't Kan zén wè't wil, mar ik gò....

Het kan zijn wat het wil, maar ik ga....

Ik ga, wat er ook gebeurt.

Wór 't is, daor wil 't zén.

Waar het is, daar wil het zijn.

Waar rijkdom is, wordt het bezit steeds groter. Vooral gezegd wanneer een rijkaard wint in het spel.

Ieder 't zén, zin Hardzak teejge z'n wijf, èn ie zaagde-n-'t béd temiddendeur.

Ieder het zijne, zei Hardzak tegen zijn vrouw, en hij zaagde het bed middendoor.

Zé hágget zén al, zin Stiejn Steuk, toen 't hum nog nie van heur waar.

Zij had het zijne al, zei Stien Steuk, toen het zijne nog niet van haar was.

Hij zal 't zén wèl gehad hébbe.

Hij zal het zijne wel gehad hebben.

Hij zal zijn portie wel gekregen hebben.

Van zésse klaor.

Van zessen klaar.

Helemaal goedgekeurd. Oorspronkelijk uit de paardenwereld met de betekenis: 'vier goede benen en twee goede ogen'. Vergelijk Duits: *in allen Sätteln gerecht sein*; Engels: *to be fit for all waters*; Frans: *avoir bon pied, bon oeil*.

Oew zèssie èn oew pèrd mótte noit ùtleene; 't een kùmt dik èn 't aander dun trug.

Je zeis en je paard moet je nooit uitlenen, het ene komt dik en het andere dun terug.

De zeis die dik is, is bot en het paard dat hard heeft moeten werken is mager.

Ik héb bekant de zeum ùt m'n gat geskeetje.

Ik heb bijna de zoom uit mijn gat gescheten.

Gezegd door iemand die erg aan de diarree is.

Gé zét de béste van de zeuve, ès de aander nie deuge.

Jij bent de beste van de zeven, als de andere niet deugen.

Jij bent de beste, maar niet heus.

Noit ziek of zuchtig zén.

Nooit ziek of zuchtig zijn.

Gezegd van iemand die nooit ziekelijk is.

Ik mót nog wè ziek zuuke.

Ik moet nog wat wieden.

Ook wel figuurlijk gezegd voor 'selecteren', letterlijk 'ik moet de zieke planten nog zoeken en verwijderen'.

D'n dieje hi ilt óp z'n ziel.

Die heeft eelt op zijn ziel.

Dit zegt men van een hardvochtig persoon.

Ge zót 'r oew ziel òn versnoepe èn loope virtien daag zónder.

Je zou er je ziel aan versnoepen en lopen veertien dagen zonder.

Gezegd wanneer iets heel lekker is.

Mi de ziel ónder z'nen èrm.

Met de ziel onder zijn arm.

Gezegd van iemand die zich stierlijk verveelt.

Wè ge hier wint òn oew ziel, verspulde òn oew bóks, zin d'n boer, èn ie blijf in d'n biechstoewl òn 'ne spijker hange.

Wat je hier wint aan je ziel, verspeel je aan je broek, zei de boer, en hij bleef in de biechtstoel aan een spijker hangen.

Hoe meer ziele, hoe meer vreugd.

Hoe meer zielen, hoe meer vreugde.

Gezegd wanneer iemand binnenkomt terwijl er al heel veel mensen zijn. Vergelijk Duits: *je mehr Narren, je mehr Fröhlichkeit*; Engels: *the more (fools), the merrier*; Frans: *plus on est de fous, plus on rit*.

Hoe meer ziele, hoe meer winterasters.

Hoe meer zielen, hoe meer chrysanten.

Schertsvariant op 'hoe meer zielen, hoe meer vreugde'. *Hoe meer ziele* wordt hier opgevat als 'hoe meer doden op het kerkhof'.

D'r zit nog 'n zieltje in.

Er zit nog een zieltje in.

Gezegd als de aardappelen nog net niet gaar waren.

Dèftig in pèllerien èn ziemezètje.

Deftig in pèlerine en chemisette.

Ziemezètje is het boerenfrontje dat vroeger door de mannen onder het zwarte pak gedragen werd. De *pèllerien* is het zwarte schoudermanteltje van de dames. Vrijwel verdwenen.

Zilletriese zén dik veul mi 'n klèin bietje.

Zélatricen zijn vaak veel met een klein beetje.

Een zelatrice is een ijveraarster. In katholiek verband vooral gebruikelijk voor collectante. Wanneer zij een kleinigheid ontvangen, waarden ze dat zeer.

Dè's 'ne zimmelezèikerd.

Dat is een 'zemelenzeiker'.

Gezegd van een flauwe onsympathieke mooiprater.

Oewe zin vélt nèt zó gaauw óp 'ne koestrónt ès óp 'n lillieblad.

Je zin valt net zo gauw op een koestrónt als op een lillieblad.

Dit werd wel gezegd als een mooi meisje met een lelijke man ging trouwen of getrouwd was.

Ge zót 'r èrm zin af kréége.

Je zou er arme zin van krijgen.

Je zou er verdrietig van worden.

Óp zón zin.

Op zo'n zin.

Op dusdanige wijze; op zo'n manier.

Dèftig in pèllerien èn ziemezètje.

Wie vrééjt mi *zin*, wordt 'r dik teejgenin.

Wie vrijt met zin, wordt er dik tegenin.

Hier betekent *zin* 'lust, begeerte'. Wie vrijt met begeerte raakt gauw zwanger.

Vur 't *zinge* de kérk út.

Voor het zingen de kerk uit.

De volksbenaming voor coïtus interruptus.

Ès ge't *zoer* gehad hét, dan sti 't zuut oe te waachte.

Als je het zuur gehad hebt, dan staat je het zoet te wachten.

Gezegd tegen personen die klagen dat ze last van maagzuur hebben.

't Is veul *zoer* vur 'n klèin bietje zuujt.

Het is veel zuur voor een klein beetje zoet.

In verband met het weer is *zoer* 'guur': *wè'n zoer, mottig weer hémme toch.*

Zó *zoer* dè de gaoter in oew sokke d'r af dichttrékke!

Zo zuur dat de gaten in je sokken ervan dichttrekken!

Heel erg zuur.

Zó *zoer* ès brém.

Zo zuur als brem.

Brém gaat hier terug op brijn, zilt water.

Die it de *zoerkólle* nie mér óp.

Die eet hier de zuurkool niet meer op.

Gezegd van iemand die spoedig zal sterven. Meestal stond een hele gevulde keulse pot met zuurkool in de kelder om de winter door te komen.

'Wè gòdde gé doewn?' 'Ik gò de *zoerkólle* út de waors haole!'

'Wat ga jij doen?' 'Ik ga de zuurkool uit de war halen!'

Als afjacht gezegd tegen vragende kinderen.

De zóg hi gevùld.

De zeug heeft een veulen gekregen.

Dit zegt de boer ontdaan als de zeug maar één big heeft gekregen.

Ze kékt ès 'n zóg die zèike mót.

Ze kijkt als een zeug die zeiken moet.

Ze kijkt vol nieuwsgierigheid (met enig wantrouwen) de wereld in.

Ès't reegent èn de zón sként, dan is't kèrmis in de hél.

Als het regent en de zon schijnt, dan is het kermis in de hel.

Ge mót hoie ès de zón sként.

Je moet hooien als de zon schijnt.

Je moet je werk aanpassen aan de omstandigheden. Vergelijk Engels: *make hay when the sun shines*.

Hij kan de zón nie in 't wòtter zien skééne.

Hij kan de zon niet in het water zien schijnen.

Gezegd van iemand die erg jaloers is op het geluk van een ander. Vergelijk Duits: *er ist wie der Hund auf dem Heu*; Engels: *to play the dog in the manger*; Frans: *être comme le chien du jardinier*.

't Is wir zò zùiver ès 'n zón!

Het is weer zo zuiver als een zon!

Gezegd van iets dat weer kraakhelder en heel schoon is.

Vur niks gi de zón óp.

Voor niks gaat de zon op.

Dit zegt men als men bedoelt dat iets niet onbeloond mag blijven. Ook zegt men: *vur niks gi de zón óp ègge geluk hét*. Voor niets gaat de zon op als je geluk hebt.

We haauwe zóndag.

We houden zondag.

We werken vandaag niet.

'n Zóndagskéénd.

Een zondagskind.

Een geluksvogel. Eigenlijk een kind dat op zondag geboren is. Vroeger dacht men dat zo'n kind in de toekomst kon kijken. Vergelijk Latijn: *fortunae filius*; Duits: *Sonntagskind*; Engels: *to be born under a lucky star*; *to be born on a Sunday*; Frans: *un enfant gâté de la fortune*.

't Is mar 'n Brabantse zónde.

Het is maar een Brabantse zonde.

Het is eigenlijk geen echte zonde.

Ze is wèl 'n zónde wèrd,.. (al sti de pestoor d'rbé te janke.)

Ze is wel een zonde waard,.. (al staat de pastoor erbij te janken.)

Door manvolk gezegd van een aantrekkelijke vrouwelijke verschijning. De toevoeging wijst erop dat de verleiding in zo'n geval groter is dan het geloof.

Hij is de zóndenbók.

Hij is de zondebok.

Hij is degene aan wie alle kwaad toegeschreven wordt. Ontleend aan de bok die in het bijbelverhaal de woestijn ingestuurd wordt (Leviticus 16:8). Vergelijk Duits: *der Sündenbock*; Engels: *the scapegoat*; Frans: *le bouc émissaire*.

Hij heejget miste zout hier wèl vórt óp.

Hij heeft het meeste zout hier ondertussen wel op.

Hij zal hier niet lang meer zijn, hij zal snel sterven. Vergelijk: *hij zal hier ginne zak zout mér ópeete*. Ook gezegd van iemand die ergens uit de gratie is.

Zó zout hé'k 't nog nie gefreete.

Zo zout heb ik het nog niet gevreten.

Dit zegt men wel als iets erg hard tegenvalt.

Wè kékte zuinig.

Wat kijk je zuinig.

Gezegd tegen iemand die niet erg blij kijkt.

't Is haolen èn brénge, zin de zùiperd, èn ie gónk mi 'n leeg flés nor de pisbak.

Het is halen en brengen, zei de zuiper, en hij ging met een lege fles naar de pisbak.

Beeter 'ne zùiperd ès 'ne kaarter; 'ne zùiperd krég oit genóg.

Beter een zuiper dan een kaarter; een zuiper krijgt ooit genoeg.

Kaarters zijn onverzadigbaar en willen altijd nog een potje spelen.

D'n dieje is nie zùiver òn z'ne stùiver.

Die is niet zuiver aan zijn stuiver.

Die is niet te vertrouwen bij de vrouwen.

Ge mó't mar zuke.

Je moet het maar 'zoeken'.

Je moet er maar zin in hebben. *Ik zuuk nie mér te zuke!*

Zuuk mar 's óp zulder achter de put in 't hénneskiltje.

Zoek maar eens op zolder achter de put in het 'henneskiltje'.

Dit zegt men wel schertsend als iemand steeds blijft vragen waar iets is. 't *Hénneskiltje* is 'het mandje waarin de eieren verzameld worden'.

Wè hédde me toch óp m'nen achterste zulder gejage.

Wat heb je me toch op mijn achterste zolder gejaagd.

Wat heb je me toch angsten bezorgd. Soms ook: 'wat heb je me toch boos gemaakt'.

Ties klapt út z'ne zulder.

Ties klapt uit zijn zolder.

Zulder betekent hier 'het zitvlak in een broek'.

't Is 'ne papierre zulder.

Het is een papieren zolder.

Gezegd van gevaarlijk dun ijs dat onder de voeten doorbuigt.

Iemes in 't zunneke zétte.

Iemand in het zonnetje zetten.

Iemand complimenteren. Vergelijk Frans: *mettre quelqu'un en de beaux draps*.

De óns wordt dik van 't zunt.

Mijn vrouw wordt dik van 'het zonde'.

Ze kan niets weggooien en eet alles op, omdat het nog zonde is om weg te gooien.

Witte wè zunt is? Bóttter òn oew kónt smeere èn dreug brood gòn zitten eete, dè's zunt!

Weet je wat zonde is? Boter aan je kont smeren en droog brood gaan zitten eten, dat is zonde!

Dit wordt geïrriteerd gezegd als iemand opmerkte dat iets zonde was.

Érres 'n zwak vur hébbe.

Ergens een zwak voor hebben.

Ergens heel erg op gesteld zijn. Vergelijk Duits: *eine Schwäche haben für etwas*; Engels: *to have a weakness for something*; Frans: *avoir un faible*.

Ik zé zó zwak ès 'n hangaol.

Ik ben zo gezwak als een haal.

Ironisch gezegd door iemand die heel stijf is. Gezwak is 'lenig'. *Die-jen aauwe is nog goewd zwak*. Die oude is nog heel lenig.

In *zwang* komme.

In zwang komen.

In gebruik raken. Eigenlijk betekent zwang 'beweging'. Vergelijk Duits: *in Schwang kommen*; Engels: *to come into vogue*; Frans: *mettre en vogue*.

De *zwaonezang*.

De zwanenzang.

Het laatste lied, het laatste wapenfeit. De term berust op het volksgeloof dat de zwaan zingend haar naderende dood aankondigt. Vergelijk Duits: *der Schwanengesang*; Engels: *the swan song*; Frans: *le chant du cygne*.

Iemes *zwart* make.

Iemand zwart maken.

Iemand verdacht maken; kwaadspreken over iemand. Zwart is de kleur van de nacht en de dingen die het daglicht niet kunnen verdragen. Vergelijk Duits: *einen schwarz machen*; Engels: *to blacken a person's reputation*; Frans: *rendre quelqu'un noir*.

Ik draag 't lieste *zwart*, zin de pestoor, dan vélt m'n ziel nie zó óp.

Ik draag het liefste zwart, zei de pastoor, dan valt mijn ziel niet zo op.

De pastoors vertelden dat onze zieltjes zwart werden van de zonden die wij deden.

Zó *zwart* ès 'ne moor.

Zo zwart als een moor.

Zo zwart als een waterketel. Vandaar ook *zwartmoor* Iemand met zwarte haren scholden we ook uit voor *zwartkèij*.

Dè's 'ne *zwartjan*.

Dat is een zwartjan.

Gezegd van iemand die in de zwarte handel rijk is geworden.

Lùij zweet is gaauw gereed.

Lui zweet is gauw gereed.

Mensen die niet veel werken, zijn vlug moe.

Daor stòdde dan mi oew zweetvoewte (èn ge zét bedankt).

Daar sta je met je zweetvoeten (en je bent bedankt).

Gezegd om aan te geven dat men maar al te vaak bekaaid wegkomt.

Zwètse èn in oew bóks doewn kunde zittende.

Zwetsen en in je broek doen kun je zittende.

Dit zegt men als men wil laten blijken niet bijster gecharmeerd te zijn van iemands opschepperij. Letterlijk bedoelt men 'zwetsen kan iedereen gemakkelijk'.

Zwòlven ónder oew dak brénge gèld in oewe zak.

Zwaluwen onder je dak brengen geld in je zak.

Zwaluwen brengen immers geluk.

AANVULLENDE INDEX

BRABANTSE WOORDEN

A	apostel 9, 621	bédstroi 569
aachterhaus 544	appel 39, 251, 478,	bedûrve 165, 471
aachterstal 615 499, 528, 573	beehaa 278
aachterum 16	april 54, 612	beej 7
aambeie 613	arige 304, 589	beejhaa 584
aander 11	as 632	beejeze 19
aap 621	asdag 322	been . 47, 102, 112, 286,
aar 210	augustus 532 327, 444, 475, 492,
aarde 199	Ave Maria 285 512, 531, 620
aasse 102, 490, 526	averèchs 262	bééndel 536, 632
aassen 241		beer 54
aauwe 10	B	beere 231
aauwen 22, 37	baand 111, 175, 563, 621	beerput 575
aauwer 11	baas 407	bééte 20
aauwerdóm 211	bad 224	beeterende 171
aauwfiepe 62	bagge 29, 328	beeters 515
adel 12	bak 57, 357, 396, 570	begéén 251
afboere 514	bakkes 70, 314, 359	begééne 407
afdak 153	bal 119, 288	begien 613
affekaot 427, 515	balke 54, 85	begraffenis . . . 427, 616,
aflaote 417, 457	balken 225 621, 639
afstél 558	bang 97, 111,	begrave 633
akker 626 116, 216, 366	bèk 148, 370, 415
akkerdeert 195	baon 339, 405	bekant 449
alderhèllige 350	barmhartighèd 635	bekééks 539
alledaag 10	barrenbier 241	bekénne 566
alleman 24, 221, 260	bats 637	bèkke 9
allénnig 126, 137	béd 26, 91, 122, 386,	bèkske 528
altaar 457 448, 482, 497, 532,	bèkskes 578
ame 221 545, 579, 584, 592,	bekwikkele 596
ammel 303 616, 625, 640	beloofde 306
aovend 180, 557	bédde 619	benaauwd 314
aovende 105	bédsteej 52, 58, 394	bénde 443

aanvullende index brabantse woorden

bèrrevoets	25, 494	bloemie	107	bóttter	182, 282,
bèrrevoetse	286	bloewd.	151, 387	526, 649
beskeejten	481	blómmen	341	bóttteram	64
beskééten	621	bloot	288, 355	bóttterbóntjes	532
beskreejve	219	blusse	489	bótttere	241
beslèchte	445	boekend.	195	bóttterknop	104
besmét.	414	boer	65, 87, 91, 150,	bove.	453
béssem	175	151, 212, 305, 322,	bovegedreejve	625
bést	444	344, 347, 349, 351,	bovetès	330
béste	306, 425	394, 480, 532, 575,	braaf	219
betaole.	272, 532	603, 604, 642	braauweréj.	317
beugske	434	boerke	7, 287, 339	Brabantse.	647
beum	355, 420	boerre	322, 556	bralle	73
bezèkt	356	boerrin.	51, 87, 394	brand	302, 311, 339
bibbere	12	boetes	639	brande	489
biechstoewl.	56, 642	bòjem	68, 344	brandimmer.	286
biechte.	65, 365, 485	bók	375, 409, 613	brandweer	34
biemisterke	174	Bókhove	69, 339	brannittels	56
bier	158, 619	bókke.	146	breed	24, 309
bies	71	bóks	29, 56, 124, 159,	brém	645
bietje	444	256, 291, 371, 444,	bril	226, 235, 554
bil	26	466, 477, 495, 523,	britte	319
bille	9, 52	524, 592, 602,	brokke	409
billen	180	642, 651	brokkele.	366, 455
birput.	52	bókse	314	brómpeul	28
bist	181, 285, 480	bol	197	brood	68, 74, 87, 158,
bitse.	19	bóm	201	247, 256, 287, 295,
blad	383	bón	63	353, 424, 436,
blakke	152	bónne.	207, 501, 573	495, 649
blaoke	493	bónnestaak	29, 526,	Brugman	434
blaow	146, 173, 194,	615	bruid	86, 99
.	280, 538	Bonnifaas	407	brùllef74, 410, 427, 576	
blaowe.	361, 495, 632	boom	40, 243, 270	buik . 171, 393, 428, 585	
blééj	84, 306	boot	545	buikspreeke	285
blénd	54, 323,	booten	612	bult	75, 212
.	414, 570	borreltje.	592	bulte.	78
bléndaoze	363, 583	borsok	302	bultjes	596
blénde	307	borste.	180	burd	489
blicke	158	bòs	64	burries	415, 451
blijkskap	394	bót	619	buurt	335, 467, 484,
blinke	20	bóts	202	487

aanvullende index brabantse woorden

buurters	398	die	363	dozijn	88
C		dienstig	611	drèkhaone	445
C & A	314	dijk	496	drènze	112
Caruso	604	dik	73, 106, 182,	dreug	11, 398, 448
		322, 353, 383, 455,		dreuge	372
		526, 542, 619, 643,		dreujke	317
		645, 649		drieje	91
D		dikker	593	dries	272
D'n Bós	62, 65, 90,	ding	450, 555, 573	droome	306
	252, 377, 596	dingen	386	drop	555
d'n dieje	269	dinge	354, 545	drugt	84
daag	131, 314, 347,	dirigènt	524	drùive	452
	448, 477, 534,	divan	22	druk	65, 388
	608, 642	dochter	150	drùp	446
daak	536	dódograver	98	drùpkès	488
daauw	84	dódskiest	369	dùbbeltje	168, 377
dag	159, 213, 224,	doek	622	dugt	162
	327, 347, 383, 390,	doen	221	dùlleper	525
	397, 480, 529, 544,	dokters	92	dùlper	89
	545, 608	dólder	257	dun	91, 182,
daggèld	277, 418	dónder	110, 272		229, 426, 610, 619
dak	496, 502, 520, 651	dóndere	252	durgestoke	232
dakpan	224	dónderskeejt	301, 562	dùrp	21, 48, 125, 418
dam	309	dónker	244, 251,	durske	271, 362
dame	14		321, 322	durskes	156, 334, 447
damp	118	dónkere	476	dutselèchtig	11
dank	509, 619	dóns	95, 605	dutselèchtige	99
dans	545	dood	52, 78, 90,	duukske	106
daor'ntrént	308		139, 187, 277, 312,	duuzend	616
daors	168		315, 451, 490, 571	duvel	43, 88, 124,
datum	391, 539	doof	239		150, 161, 192, 226,
De Gruyter	76	dooi	250, 339		301, 351, 503, 533,
deere	605	Dookus	40		562, 563
dèftig	643	doopgèld	246	duvelswèrk	240
déksel	238, 441	doos	71	dwang	363
dèrm	521, 586	dorddaagse	567	dwèrs	92, 197
deugd	378	dórrè	296, 620		
deuge	444	dórrès	90	E	
deur	159, 315,	dorse	541	èchel	634
	439, 556, 574	dorst	64, 123, 253	eejzel	149, 416
deurklink	148	douwke	595	eejzelskaar	506
deuske	161, 421, 451				

aanvullende index brabantse woorden

eejzelskónt	241	èrremoei	547, 573	gaste	278
ééle	301	èrremoeieg	212	gat	52, 55, 211, 273,
cere	124	èsteblijf	167	311, 361, 453, 471,
eete	129	eugskes	388, 544	566, 616, 620,
eeve	25	euze	280	622, 641
éézer	330			gatvernakese	143
éézeren	584	F		gauwighèd	585, 604
éfkes	45, 104, 308	febriek	334	gebeejte	295, 311
èigegebakke	283	féen	108	gebèkt	577
èigegerèijden	120	familie	14, 469, 497	gebit	171
èigen	418	fesoenlek	432	gebórrre	250
èij	30, 343, 431,	fibbrewari	244, 612	gebóttterd	365
.	432, 578	fiedante	608	gedachte	426
èijde	557	fiep	538	gedanst	352
èijer	176, 253,	fiets	19, 133	gedaon	378
.	385, 540	fijftig	531	gedierte	157
èind	265	fikke	521	gedoentje	167
èipel	10, 21, 53,	fiool	608	gedóld	176
.	57, 85, 142, 302,	firteg	347	gedónder	218, 358,
.	354, 406, 459, 497	flés	402, 417, 461, 648	390
èipelkaol	317, 435	flüt	324	geduriges	133, 372
èird	588	fout	341	geef	257
èirde	326	Frankrijk	159	geeverd	188
ékstersooge	485	fréddeg	511	gefrot	328
él	340	freet	43	gehéézeld	491
élf	200	freüle	12	gehéngst	455
èllèndige	517	fris	131, 139	gèir	126, 305, 342
élzeblaojkes	468			gèire	488
élzehout	183	G		gèit	54, 168, 279, 354
ènde-èijer	164, 490	gaanzekónt	117	gèite	48
èndje	435	gaar	384, 448	gejank	209
éngel	592	gauwèchtig	363	gejongd	111
Éngel des Heere	397	galg	222	gèk	229, 242, 342,
éngèle	481	galge	173	351, 370, 620, 635
èrfenis	20	galgen	124	gèkke	121, 357
èrft	69, 151	galleperd	464	gekruid	182
èrgere	622	galperd	148	gèld	39, 114, 116,
èrm	145, 200, 225,	gaon	8, 51, 140	349, 357, 391, 415,
.	250, 418, 451, 463,	gaor	498	433, 539, 620, 651
.	480, 601, 616, 642, 643	gaoter	638, 645	gèldgebrèk	124
èrmoei	545, 551, 620	gape	401	geleege	259

aanvullende index brabantse woorden

geleerdighèd	354	goedzat	586	half	162
geleuft	323	goei	240, 317, 343	hamer	46
gelijk	62, 74, 152,	goeien	28	handele	132
.	208, 224, 319,	goewd	10, 20, 52,	hangaol	156, 649
.	353, 592	146, 151, 155, 216,	hangende	433
.	353, 592	262, 410, 453	hangóorre	355
gelijke	361	goie	419, 453	Hannus	16
gelind	188	gort	188	haon	347, 590, 629
gelooven	111	goud	507	haor	197, 248, 297,
geluk	305, 544	grafsteen	37	311, 356, 358, 401,
gemak	85, 533, 591	grammefoon	50	477, 575, 590,
gemèkkelek	145	graow	11, 252, 411	591, 619
genómme	22	gras	201, 272,	haos	206, 275, 491
gereejgeld	613	432, 533	haowkes	190
geskaarsd	467	gréenze	13, 166	hard	110, 606
geskeejte	217, 409,	grèij	489, 634	harses	56
.	522	griet	343	hart	170, 349,
geskipperd	465	grijs	222	520, 593
geskreejve	218	groes	40	haus	85, 91, 92, 98,
geskróbden	19	grónd	74, 118, 142,	99, 104, 199, 201,
geslibberd	465	183, 251, 312, 421,	241, 251, 260, 263,
gestlóbd	508	512, 519, 590, 592, 638	479, 545, 578,
gesturve	11	grónde	630	587, 592, 622
getuld	190	grótmoel	167	haushaauwe	289, 386
geut	414	grust	368	haver	413
gevaoren	399	grutjes	636	haverkiest	59
gewéld	111	grutsighèd	479	héb	257
gewillig	157	grutvódder	550	hébbeleken	190
gewónne	447	gruun	528	heejne	22, 318
gezèijd	375	guldes	349	heejetoddele	227
gezèik	213	gùlp	268, 575	heer	54
gezicht	127, 597	gutgat	253, 339, 553	heet	192, 235, 377,
gezónden	92			401, 430, 531, 629
gezwak	177			héfboom	293
gij	216	H		hég	81, 118, 272,
gist	334	haand	140, 190,	343, 502
glas	186, 525	242, 281, 286, 330,	hèij	11, 237, 258, 397
glattig	189	394, 400, 488,	hékke	561
glèske	561	495, 527, 554,	hékkegat	306
God	109	563, 574, 588	héks	243
godsamme	176	haauwerkes	499	hél	12, 62, 108, 109,
godshuis	109	hak	175		

aanvullende index brabantse woorden

..... 112, 250, 285,	hóggerder	285	illestiek	269
..... 427, 445, 646	hoi	151, 354,	ilt	330, 642
hèl 520, 533		inslag	473
hèlilig	hoibèrg	377	inter	522
hèllige	hoigras	114	irdaags	301
hèlligen	hoilaand	428	irlek	51, 219, 394
hèlligendag	hónd ... 167, 181, 183,		ivvangillie	118
hèlster 227, 356, 360, 416,		ivvegillie	619
hémnd 488, 585, 586, 619			
hémndslip	hónderd	148, 633	J	
hémmpjes	honderdduuzend	159	jage	509
hén	hóngèr	72	Jan de Wit	227
hèndig	hónning	95	jan èn alleman	477
..... 258, 259, 558	hoop	109, 207	janken	363
hèndige	hórres	59, 399	jaor	50, 216, 237,
hèndigste	hórreziek	499	... 246, 322, 379, 423,	
hénne	hòst	209 545, 629, 635	
hénnegat	hòstig	126, 547	Jeruzalém	120
hénnelirke	hout	66, 212, 568,	jèske	612
hénneskiltje 588, 620		Job	125
hèrd	houtere	20	jód	21
..... 89, 143,	houtjes	161	jóng	13, 57, 116,
..... 429, 595	houtmijt	174	... 134, 153, 167, 174,	
hèrremenie	Houtum	145	... 208, 261, 327, 345,	
hèrrie	hülleke	341	... 356, 357, 372, 386,	
hèrring	hundjes	436	... 389, 396, 414, 427,	
hèrses	hunje	241	... 428, 447, 448, 452,	
hèt	hut	446 503, 519, 548,	
Héttema	huukskes	37, 358, 553, 557, 611	
heuve 595		jónge	9, 525, 547
hiette	huur	22	jónker	321, 322
hijse	I		jorre	321
hillen	iemes	178, 218, 402	juffert	471
himmel ... 12, 98, 123,	Ieper	97	juin	149
..... 141, 150, 192,	iets	216, 370		
..... 427, 534	iggòllig	156, 163,		
hoek 61, 466			
hoeste	ijs	21, 225, 272,		
hoewd 341, 350, 626			
hof	ikkel	570		
..... 83, 358, 445,				
..... 458, 573				
hóg				

aanvullende index brabantse woorden

K	kappesiene	88	keutels	58, 59, 375	
k'lènder	423	karke	158	kiep	51
k'nénjes	569	karrad	149	kiepe	246, 299
k'pèlleke	109	kat	30, 167, 360,	kiepekoi	621
k'sjèt	275	493, 578, 618	kiesje	77
kaar	17, 261, 292,	katte	601	kiet	311
.	310, 414, 415, 543	kattechiesmus	53	kietelt	115
kaart	106, 149, 538	kééken	19	kikfors	405
kaarter	648	keel	200	kirres	367
kaartspulder	630	kéénder	26, 125,	kit	440
kaast	300, 525	208, 246, 458,	Klaasse	221
kaauw	114, 165,	508, 545	kladblok	8
.	216, 260, 299, 347,	kéénderzang	112, 363	klage	27
.	359, 475, 591, 629	keere	234, 239, 357	klant	437
kabel	254	kèij	303, 627	klante	225
kachel	430, 618	kèirel	608	klaor	212, 239,
kaf	95, 425, 490	kèlt	626	247, 335, 464
kajuit	446	kenón	634	klaore	42
kak	235	kepot	34, 161, 179,	Klaos	22
kakke	114, 401	204, 294, 317,	klèin	166, 474, 541
kalf	274	410, 414	klèinbehausd	426
kalft	399	kèps	254	klèine	154, 246
kalve	276	kérk	14, 109, 118,	klèts	606
kan	340	161, 164, 278,	klètskop	557
kaneelwötter	157	302, 457, 526,	kleuf	449
kant	66, 105	595, 645	kleur	32
kante	239, 350	kérke	615	klippel	261
kanus	224, 366	kérkentórré	87	klippels	205
kaod	435, 583	kérkhof	162, 274,	kloek	246
kaoi	10, 26, 36, 62,	613	klok	124, 601
.	83, 87, 92, 129,	kérkkoor	159	klók	116, 545
.	161, 181, 387, 511,	kérks	205	klómpe	50, 51, 57,
.	536, 545	kermis	147	110, 141, 201,
kaoié	331	kérmis	8, 112, 147,	228, 345
kaoién	10, 114	300, 334, 361,	klómpen	53
kaoitóngé	90	445, 646	kloote	127, 143,
kaol	313, 565, 567	Kèrsmis	464	166, 487
kaors	509	kèrst	341	klooten	59
kap	379	ketier	156	klos	163
kapittel	513	Keule	281	klóster	379
kappe	361	keur	302	klutse	30

aanvullende index brabantse woorden

knaauwe	266	... 281, 283, 291, 333,	krop	208		
knècht	25, 85, 150,	... 369, 473, 488, 548,	kruche	296		
	280	... 565, 649	krùier	300		
knéént	227	koop	331	kruike	238	
kneup	231	koor	109, 367	krugske	371	
kneupe	122	koot	275	kùike	94, 261	
kniejes	120, 180, 235	kop	271, 279, 288,	kùikes	180, 246, 545	
knikker	428, 522	... 299, 328, 426, 435,	kùkskes	117, 540		
knip	105	... 461, 504, 524, 545	kulle	66		
knoei	268	koppe	272, 504	kumke	461	
knolle	252	kórre	56, 235, 602	kuntje	193, 366, 562	
knolleman	538	kórremènneke	453	kùpke	517	
knoorze	75	korsje	73	kùpken	571	
knutje	477	kort	186, 193, 231,	kùrfkes	345	
knutsele	187	... 388, 494	kússe	111		
koei	259, 343,	kórts	39, 567	kust	242	
	432, 502	kórtse	456	kùster	246, 418	
koeikes	449	kost	40, 350, 366	kwak	303	
koek	65	koste	186	kwartje	7	
koekoek	343	kostgengers	391	kwartjes	544	
koestrónt	54, 323,	koud	325	kwart-over-neeje-		
	643	kraag	523	voewte	587	
koew	26, 38, 54, 55,	krant	56, 448	kweejzel	113	
	73, 151, 237, 323,	kraom	356	kwèikend	305	
	356, 455, 534	kraus	108, 109	kwét	8, 324, 431	
koffie	277, 418	kraushirre	353	kwierterdónder	620	
koffiedrats	150	krédde	188			
koffierómme	146, 555	krèij	245	L		
kogel	241	krèije	179	laach	485	
koi	270	krèk	77, 145,	laacht	115	
koiste	568	384, 466, 495	krèts	399, 436	laand	170, 171,
kòjer	278, 409	kreuge	609	... 409, 604	lamp	55, 382,
kól	630	kreugen	592	... 162, 227, 494	laon	405
kole	216	kreupel	414	laos	358	
koleerie	158	kreupele	75	laospad	213	
kólle	271	krib	280	laot	346, 534	
kollékte	186	kristus	149, 416	lappe	155	
kómma	440	croeg	224, 383	lastig	479	
kónt	26, 52, 53, 61,	croesele	179			
	102, 103, 120, 124,	krómme	124			
	193, 206, 208, 212,					

Latijn	312	lónkje	63	meide	508
laus	302	looien	315	mèidje	409
laustere	444	looier	211	mèij	224, 491
leegloop	457	loop	280	mèijmònd	343
leer	106	losse	310	mèijse	430
leere	533	lötter	323	mèines	491
leeve	7, 83, 410, 545	lucht	427	mèirge	84, 103, 179, 306
leevende	250	lù	327, 492, 570	meleur	158
leeveswég	318	lùie	210, 334, 352	mèndje	344
lég	190, 246, 545	lulle	206, 379, 498	mènneke	475, 608
lèij	321	luukse	413	ménnen	22
lèine	412	M		merante	225, 466
lèkke	78	m'dam	79	mèrt	55, 110, 244, 350
lèkker	165, 277, 334, 526, 618	maag	593	més	126, 619
lèksteel	303	maagd	39, 608	mèskes	299
lèste	522	maand	195, 525	mèskesgedaachte	367
létter	127	maansvolk	318, 593	meug	53, 198
leujkes	320	macht	338	meuge	385
lichelek	212, 291, 576	machtig	615	meule	286
licht	308, 314	mager	180, 484, 505	meziek	110, 111, 361, 543
lichte	170	malder	135	midde	25, 88
liefde	54, 125, 435, 593	maleier	634	middeg	559
lierrielaowe	330	man	156, 297, 377	midden	24
lig	107	manne	21	mieljeu	7, 57
lijf	110, 168, 275, 325, 340, 342	mannekoor	200	mieneke	58
lijk	326, 468	maon	51, 294	mieter	306
lillek	399, 449, 540	maoneskéén	245	mik	48, 73, 436
lilleke	20, 501	Maos	239, 350, 612, 625	mikmak	542
lilliejeblad	274, 643	maos	346	Mina	234
lippe	374, 581	maot	111, 186, 222, 351, 459	minneke	409
lippel	592	mars	312	mins	50, 64, 145, 149, 164, 340, 616
lippestift	617	masjesees	618	minse	98, 351, 359, 367
list	480	maus	84	minsewèrk	240
literse	340	mauze	245	mis	54, 227, 418
lócht 372, 536, 555, 588		meel	10	miske	391
lóchte	315, 304	meid	13, 25, 55, 85, 91, 275, 413, 414, 415, 514	misse	479
loeg	323			mister	396, 440, 581
lómmerdsen	180			mitter	209

aanvullende index brabantse woorden

mizeerie	158	neus	127, 150, 238,	Ónze Lieve
modder	427	319, 400, 411, 423	Vrouwke
moeyer	274, 362,	neusgaoter	297, 583	Ónze Lieven Heer
.	377, 554, 588	neutelek	58
moeyers	282	nier	87	oober
moen	639	nienze	90	oog
moes	24	nijdig	505	ooge
molskeut	538	niks	98, 216, 217,
mónd	186, 393, 493	304, 352, 356,
mònd	92, 326	433, 455	oogebeukeukelderéj
mòndeg	45	nòdderhand	353,	oogen
mooi	553	451, 463	oome
moor	650	nòld	393	oordeel
mod	53	nónne	205, 407, 633	oorzaak
mugge	251	nood	147, 256	ópbreke
mùlder	159, 583	notenboom	113, 491	ópgewèrmd
mùlkenbriens	625	notisiebuukske	286	ópkneupe
munt	291	növvenant	469, 575	ópskik
muts	271	nunneke	14	órre
muug	606	nunnekes	615
muur	521	nuvregst	180
				òsse
N		O		oud
naacht	180, 252, 359	ochèrm	334	ove
naam	42	óllifant	363	oven
naauw	313	òlling	503, 574, 602	overdwèrs
nagels	124, 356	òllinge	429	overhémd
nakende	417	òllingen	21, 619	overhoop
naod	65	ònderlùie	226	overste
nat	347, 350, 432	ònderweejges	634	
natte	151	óndeugend	155	P
néeje	358	òngaon	204	p'rsèssie
néejmóddes	494	òngeleuvigen	542	padde
neeve	14, 25	òngeluk	104, 318,	paddekaol
nèije	398	544	pan
nèk	40, 449	òngereeye	505	pannekoek
neomist	553	óns	601	paoter
néptang	147	Óns Lieve Vrouwke	595	pap
nérres	126	ónverwaachs	574	pappot
nést	195, 363, 587	ónweer	218, 219,	pas
netuur	474	595, 630	peejkel

aanvullende index brabantse woorden

Peel	391	pisse.	13, 26, 56, 73,	prulderéj.	88
peeltuter	164	142, 155, 206, 219,	prutse.	459
péén.	289, 484,	249, 277, 287	pruver	64
.	531	pitser	398	pummel	283
péént	229, 330	pitte	210, 437	put	119, 237, 648
peeper	531	plank	37, 69, 127	pütje.	188, 221,
Peer Pómpe	228	plante.	377	608
peere	16, 398	planterke	78		
pèird	56	plaot.	106	R	
pèirdekop	354	plat.	231	rad	139, 314
pèirdepis	114	pleej.	621	rammel.	122
pèirdetaand	595	plezier	40, 619	rampe.	544
pèirdevéége	53, 351	plisie	13, 593	raod	433
pèkske	634	ploeg	574	raokelhout	420
pèllerien	643	plòts.	451	raom.	46
pèn.	595	poelie.	605	raow.	222, 444, 607
pènneke.	322	poelieje	427, 637	raowe.	514
pépke.	335	poepe	225	raoze	621
pèrd.	55, 87, 91, 113,	poetse	426	rap	222, 527
.	149, 198, 201, 205,	póffer.	283	rappe	184
.	272, 333, 350, 354,	pólder	200	ratteplaog.	452
.	433, 484, 511,	pómpzwéngel	148	rècht.	146
.	619, 641	pónd.	555	reege	356
pèrdje	310	pook.	423	réége	452
pèrsmop.	554	poorske	183	reegen	84, 92, 131,
pèst	164	poot	94, 427,	156, 322, 405, 432
pestoor.	13, 52, 125,	595, 607	reegenbùì.	120, 406
.	201, 205, 277, 304,	poote	250	reegene	396, 456
.	342, 402, 418,	pórt	120	rééje	531
.	514, 650	portemeneej.	91	reejt	281, 531
pestoorsmeid.	43, 337	Pòsse	22, 251, 495	reekening.	245, 391,
pèt	157, 587	pòssen	132	518, 539
petòzzie.	120, 406	pot	204, 235, 310,	rèin.	344
pier	97	501, 515	rèl.	449
piere.	410, 441	potleuj	355	rèllef	452
Pilatus	430	prikstoewl	94, 110	rewòzzie	258
pinéézerke.	494	prins.	317	ribbe.	141, 282
pink	319	prónke	582	richt.	533
pinkstere	132, 432	prónt	608	riek.	39, 54, 178,
pinneke	634	prùmebumke	563	521, 637
pisbak	648	prùimentéd	210	riem.	185

aanvullende index brabantse woorden

rijk. 51, 92, 322, 617	sèlderievoor. 508	skijtbéd 638
rijp. 138	sèmmele 541	skijte 89, 289,
rijtuig 495, 523	sènt 95, 110, 468 290, 469
rillekwie 424	sènte 12, 73,	skildpad. 405
rippetisie 367 246, 463, 494	skiltje. 459
ritse 146	sèp 148	skimmel. 605
rog. 56, 287, 528	Servaas 407	skip 40, 533
rok. 343	sibbedéés. 618	skipper. 591
rokke. 62, 394, 475	simmenarie 55	skoemakerswéés . . 494
rólle. 26	Sint Marte 464	skoewn 337, 482
romanties 451	Sint Tunnis 465	skòier. 471, 495
Rome. 400	Sjèfke 20	skoiershémd 584
rómme. 194, 276,	sjegrijn 40, 619	skolk 588
. 297, 399, 455, 475	skaand 85, 161, 355,	skón. 327, 331
róms 119 468, 591	skónmoeier 13, 427
rónd. 150, 449, 452	skaauw 78, 334, 456	skónvòdder 586
róndskume 519	skadoew 593	skool 482
rood. 468	skaoi 295	skóttelslèt 320, 483
rooi 630	skaol 40	skóttelwòtter 329
rook. 92	skaop. 189, 623	skrééve 415
rooke. 261, 482	skap. 479	skrift 398
Rósmòlle. 145	skeejf. 308, 483	skrik. 126, 150, 463
Rósmöllesen 119	skeejne 478, 598	skroeve 507
rotjóng. 292, 389	skeejt. 55, 222,	skuin 398
rotsènt 456 370, 604	skuld 586
rottighèd 514	skeejte 412	skuldig. 97
rózzekrans. 391, 457	skeel 241	skùmke 464
rug. 77, 165, 194,	Skééndel 471	skup. 143, 263, 634
. 240, 610	skeeper 623	skuppe. 221, 556
rùì 246, 545	skeer 307	skuuntjes 252
ruit. 155, 341	skeere 494	skuur 339, 533
run. 211	skééte 423	skuurdeur. 358, 410
rundsvlis 399	skèij. 54	slacht 447
ruzie 246, 472, 597	skèije. 349	slachter 205
	skèine 185	slap 483
S	skélle. 119	slècht 41, 97, 162
saldaot. 417, 461	skélm. 247	sleeg 303
saldaotekónt 286	skét 33, 281	sleep 595
Salie 222	skeure 44, 449	slijk 83, 92, 322,
saus 207	skiejte 450 341, 496
segaar 166	skijfferappel 165	slim 480

aanvullende index brabantse woorden

slip.	86	spònders	210	stoewl	52
sloebert	444	spoor	310, 405	stokvis	533
sloot.	271, 601	springe.	19	stóm	52, 352, 354,
sluier	331	springen.	29	555, 586, 618
sluier	595	spróng	513	stómmerik	342
smaak	252	spul	34	stónde	288
smalst	202	spuling.	571	stook	430
smart	593	spurriekoew.	414	stoppele	342, 394
smeer.	106, 592	stal.	412, 449, 481	strak	353
smérlappe	337	586, 629	straot	40, 410
smérrige	234	stampot	538	streejk	59, 590
smérrighèd	215	stang	314	stréékézer.	518
smoel.	384	start	26, 57, 110,	stréékstok.	608
snaauw	369	137, 205, 271,	striepkes.	522
sneej	411, 572	513	stroï	25, 85, 201,
sneéjer	65, 307, 340	steejkeblénd.	16	425, 496
sneevel	71	steelj	406, 510, 597	strónt	10, 63, 72,
snèp	634	steeke.	524	180, 205, 265, 297,
snèrtweer.	127	steele	40, 393	416, 436, 472,
sneuw	85, 520	steen	528	477, 524
sneuwe	165	stèil	101, 397, 402	stróntbóks	424
snot	194, 429	stèmpel	16	strónte	631
snotneus	250	stèrphaus	386	stroop.	10
snuijt.	484	stèrft	69	struif	116
soelieje	462	stèrk.	450	stùiver	257, 648
soep.	119, 183, 262	stèrtje.	359, 365, 578	stuk	390
soepjanne	497	stèrve.	314, 514, 607	stùkske.	118
sokke.	142, 552,	stiejfmoeier	227	stuujl	11
.	645	stieje	174	Suntreklaos	103
sóndeg	606	stieraovend	623		
sóndeg	603	stiere	155	T	
sòtterdamse	603	stijf	77, 98, 430	t'bak.	281
sòtterdamse	606	stikke.	216	taaftere.	606
spatse.	543	stil	98	taand	72, 173, 181,
spèk	56, 244,	stilzweége	434, 624	360, 362, 393,
.	287, 351	stinkers	556	396, 400, 401
spiegel	593	stinkt	24, 455, 458,	tachentigste	601
spiejel	330	521, 555	tak	175
spietste	607	Stippentse	250	takkebósse	233
spijker	56, 642	stoep	618	tampéén.	43, 305
spijkers	423, 424	stoever	256	taole.	53

aanvullende index brabantse woorden

taon	532	tóng	68, 185, 262	uurste	501
tap	295	toog	417		
tappe	577	tórré	249	V	
tebak	411, 437, 539	tote	339	vaaste	533
téd	22, 46, 165, 224,	traog	89	vaastkneupe	529
	257, 418, 437,	traow	105	valle	13
	558, 573	traowe	91, 145, 228,	vals	597
teej	277		239, 342, 415	vanalles	217
teejgeswórrig	394	trap	554	vandaag	215, 329,
teejwòtter	626	treine	324		412, 607
teeken	532	trékbeen	633	vange	416
teen	180, 261, 463	troebel	626	vaojers	282
teertón	313	troef	108, 226	vaol	116, 578
tegesworrig	557	trog	401	vaon	91
tèj	344, 450, 621	troost	282	vat	111, 347
tenaacht	266	tróst	608	vatte	13, 482
tès	246	trure	458	vècht	343
tesame	532	trut	515	veeg	192
tèsse	171, 224,	tuin	573	veeger	596
	394, 638	tuite	544	vèil	224, 329,
téstamént	463	tuk	588		352, 526
teule	452	tukke	589	vèld	287, 307
tevreeye	532	túrve	391	vénster	51, 125
thaus	8, 98, 259,	twid	126	vént	632
	349, 618	twilling	183	verbrand	192
tiejn	145			verdriet	93
Tielibus	149	U		verdülde	13
tientje	40	ùir	275, 555	verduveld	271
Tijl Uilespiejgel	355,	ùllieje	574	vergiet	522
	554	ùlliejen	382	vergiftig	405
tilléviziemis	186	umdùrrum	65	verhaffelt	549
timmer	329	umlulle	66	verjeurdag	295
timmere	609	urst	335	vèrke	39, 53, 56,
timmermansskaand	451	ùtdrage	11		122, 287, 335, 457,
todde	114	ùtgaves	593		531, 565, 603,
toeteréej	15	ùtkrùie	11		623, 625
toew	86	ùtmake	90	vèrkes	246
toewgeeven	358	ùtmuujge	251	vèrkeskoi	53, 132, 201
toewthórré	282	uur	367	vèrkesstart	297
toffel	126, 189, 269,	uurre	352, 389	vèrkesziect	338
	514, 534	uurst	55, 97	verkoope	406

verleege	456	vloer	588	vuur	155, 382, 433
verléng	122	vloi	75		
verminnigvuldige	593	vloie	205, 604	W	
verprónke	436	vlooie	10	wage	415, 427, 592
verrèkkese	409	vlot	254, 312	wakker	95, 204, 593
verrèkte	330	vòdder	10, 36,	wan	282
verskoewt	307		145, 574	wandele	132
verslééte	479	voeiere	450	wandlaos	124
verslónze	436	voewt	416	wánne	70, 333, 455
verstaand	147, 275	voewte	413	Waol	350
verstand	86, 268,	vól	309, 632	waor	299, 363
	287, 503	volk	118, 206, 234,	waors	645
versti	495		245, 328, 598	was	532
vèrve	533	vóng	99	washèndje	182
verwaand	180	vorst	92	wasmaand	627
verwaande	502	vorstverlét	216	wédste	147
verzeejkerd	24	vórt	12, 115, 528	weejgeskeejt	295, 609
verzuke	139	vos	253, 590	wééjwötter	108
verzùpt	188, 268	vraag	604	wééjwöttersvat	109
vét	308	vraagstart	213	week	497, 544,
vèt	179, 399, 458,	vrééj	271		557, 623
	609, 613	vrééje	342	weeken	323
veugelkes	189, 275,	vrééjster	182	weer	95, 362, 366
	343	vrééjt	343, 475	wéés	13
veul	216, 312	vreugd	593, 642	wéfke	25, 39, 150,
victoria	158	vriende	378		241, 278, 322, 434,
viel	8	vrouw	184, 186,		526, 570, 623
vier	295		187, 276, 283,	wéfkés	346
vierkant	136, 309		354, 448	wég	259
vinger	127, 319, 357	vrouwe	12, 612	wéj	344
vingers	428	vrouwekónt	620	wéijt	517
virken	577	vrouwepraot	50	wélleke	401
vis	66, 627	vrouwvolk	318	wèllie	547
vismèrt	151	vruger	381	wénd	38, 190, 365,
vlam	321	vruug	98, 368, 401		472, 520, 636
vlèmkes	249	vùdje	115	wènnig	535, 576
vliejge	165	urdeur	16	wénse	346
vliejgwèrk	300	urhof	24	wèrd	205
vlirmaus	241	vurrang	98	wèrk	41, 53, 176,
vlis	56, 157, 511,	vurrùtgang	52		210, 296, 394
	514, 636	urzichtig	87	wèrkpeird	413

aanvullende index brabantse woorden

wèrm 25, 219, 250, 322, 455, 554, 593, 637	wulge 379	zieke 346
wèrme 365	Z	ziekte 295, 446
wew 327, 514	zaag 46	ziel 110, 185, 217, 650
wiel 489	zaak 559	zijd 617
wies 617	zak 28, 45, 164, 244, 520, 651	zilleke 570
wijd 42, 333, 597, 625	zakke 193, 406, 520	zilver 507
wijdheejn 11	zalig 29, 30, 110, 132, 587	zinge 323
wijer 24	zand 583	zinkske 627
wijf 32, 53, 54, 92, 275, 325, 340, 456, 493, 531, 591, 607, 640	zang 273, 379	zinne 182
wijn 40, 495, 619, 627	zat 10, 89, 407, 487	zitte 7
wijs 341, 468	zatlappe 246	zoer 104, 228, 280, 478
wijze 148	zatte 263	zoere 533
wilge 14, 241	zeeg 169	zoeren 16
winkel 43	zeege 161, 246, 344, 574	zoewp 317
wint 602	zeegen 347	zóg 501
winter 83, 325, 341, 496, 593	zeej 445, 629	zómmer 94, 620
winterasters 642	zééj 632	zómms 343
wirreld 7, 126, 245, 426, 518	zeejker 21, 50, 143, 365	zón 309, 375
wis 19	zeep 555	zónraag 605
wit 163, 428, 599	zeer 95, 158, 545	zóndeg 402, 426
wónd 579	zégge 14	zónneskéén 123, 445
wónder 358	zèj 574	zot 515
woord 148, 545, 575	zèike 142, 473, 537, 633, 646	zout 631
woorde 53	zèiken 428	zówiets 384
wor 260, 363, 517	zèikweer 555	zuchtig 641
wórraf 605	zèkske 634	zùige 440
wórrènd 113, 246, 356	zèsse 565	zùiperd 542, 648
wórròn 605	zét 518	zùipers 337
wórrum 556	zétte 24	zùiver 164, 523, 613, 646
worst 122, 334	zeuve 491	zuke 319
wortel 222, 606	zeuvejorrije 502	zulder . 9, 44, 68, 85, 118
wóttèr 40, 51, 66, 242, 407, 451, 511, 525, 591, 635, 646	zicht 199	zuldèrs 183
	ziek 50, 51, 52, 158, 285, 289, 420	zult 533
		zunt 9, 649
		zùpt 303, 319
		zùrg 301
		zùrgen 608
		zuujt 229, 645

zuutjes	264, 327,
.	472, 519, 591
zwak	157
zwaor.	173, 218
zwart	163, 299, 324,
.	467, 528, 616,
.	622, 634
zweete	613
zwémme	582
zwit	114
zwòlve.	241
zwòrst	320

INDEX NEDERLANDSE WOORDEN

- A**
- aaide 557
- aambeien 613
- aan 383
- aan het licht 43
- aanbevelen 387
- aanbeveling . . . 139, 451
- aandacht 25
- aandoening 629
- aanduiding 308
- aangaan 204
- aangeankerd 383
- aangebonden . . 349, 384
- aangeboren 590
- aangebrand 384,
. 385, 401
- aangelegd 383
- aangelegenheid . . . 569
- aangelengd 455
- aangemaakt 385
- aangemaand 585
- aangemoedigd . . . 436
- aangenaam . . . 477, 549
- aangenamer 64
- aangepakt 602
- aangereden 505
- aangeschreven 44
- aangeteld 385
- aangetreden 389
- aangetuigd 389
- aanhouder 386
- aankleden 389
- aankloten 189, 386
- aanleg 10, 385
- aanlengen 194
- aanmaning 585
- aanmoediging 610
- aanopperen 389
- aanpakken . . . 269, 311,
. 314, 390, 415, 431
- aanpakt . . 309, 520, 575
- aanpassen . . . 354, 533,
. 646
- aanrecommanderen . 387
- aanrepen 387
- aanrijden 387
- aanslag 362
- aansporen 389
- aanspreekvormen . . 553
- aanspreking 466
- aanstaande 252
- aansteken 327
- aanstichter 443
- aantal 483
- aantrekkelijk 17
- aantrekkelijke . 584, 647
- aantrekkelijks 23
- aantrekken 307
- aantrekt 457
- aanvaarden 424
- aanval 629, 639
- aanvangen . . . 306, 389
- aanvankelijk 559
- aanwerk 390
- aanwezig 143
- aanwijzen 579
- aanzeggen 391
- aanzicht 101
- aanzien 331
- aap 9, 10, 621
- aard 10, 166, 189,
. 245, 575, 577
- aardappel 119, 120,
. 142, 354
- aardappelen 10, 53,
. 57, 85, 118,
. 119, 120, 293,
. 302, 406, 459,
. 497, 643
- aardappelkuil . . 317, 435
- aarde 120, 199, 588
- aarden 10, 38
- aardig 17
- aardigheid 17, 501
- aardt 10
- aartsleugenaar 324
- arzellen 550
- arzeling 324
- abc 7
- absoluut 30
- accordeert 69,
. 195, 206
- accordeon 361
- accorderen 13
- achteloos 374
- achteraan 534
- achteraf 7, 57
- achterbaks 477
- achtergebleven . . . 426

achtergesteld	271	afhankelijk	159	alfabet	7
achtergrond	474	afhelpen	403	algemeen	22
achterhand	7, 8	afjacht	645	alle	526
achterlijke	551	afkeer	423	alleen	13, 126, 137
achternaam	562	afkeuring	39, 111	alleenstaande	625
achterom	8, 16	afkomst	107, 280,	allemaal	151, 152,
achterstal	615	436, 588	208, 303, 319, 519
achterruit	593	aflaat	12	alle machtig	159
achteruitboeren	273	aflaten	417, 457	alleman	221
achteruitdeinzen	487	afnam	390	Allerheiligen	350
achteruitgaan	514	afraffelen	350	allerlaatste	365
achterwerk	23, 282,	afranselen	493	Alles	13
.	417, 462, 556	afreizen	51	alles	74, 335, 462
actief	78	afrekent	532	alloom	463
ad rem	361	afroepen	204	altaar	457
adel	12	afschaffen	395	alteratie	14
adem	87, 400	afscheid	104, 263,	alternatief	29
Adonis	227	342, 427, 468,	amechtig	400
adres	108	561, 567	Amen	14
advies	195	afscheidsgroet	210, 437	amen	14, 221
advocaat	12, 427, 515	afsnoepen	583	ammezuur	15
af	341	afstand	133, 181	amper	310
afblijven	393	afstel	558	ander	8, 9, 11, 646
afboeren	514	afstevenen	639	anderen	8, 582
afdak	153	aftroeven	61, 439	anders	539
afdenken	63	afvoer	339	anekdoten	99
afdoend	556	afvragen	451	angst	265, 385, 444
afgaande	12	afvrijen	510	angsten	648
afgebeeld	619	afwachten	243	angstig	421
afgelegd	624	afwas	234	Anna	15
afgelegen	194, 426	afwaswater	329	Anna's	15
afgeleid	577	afwezigheid	384	antwoord	471
afgeluisterd	366	afzakkertje	13	antwoorden	148
afgeraden	626	afzetten	371	apen	26
afgeroepen	435	afzetters	472	apezuur	257
afgerond	118	akker	626	apostel	9, 621
afgesnauwd	359	akkers	590	appel	16, 251, 573
afgestemd	368	al zijn leven	14	appels	39, 478,
afgewerkt	534	alcohol	579	499, 528
afgezocht	313	alcoholisch	287	appelschijfjes	501
afhandelen	350	alcoholische	493	appeltje	123

apperentie	16	B	bavomiskatje	23	
april	54, 612	baan	293, 339, 405,	bavomis-weer	23
Arbeid	16	424, 488, 558	bed	24, 25, 26,
arbeid	84	baas	60, 64, 65, 90,	91, 103, 122,
aren	381, 394	190, 208, 227,	254, 274, 306,
arm	124, 125, 145,	240, 258, 307,	363, 386, 448,
.	150, 193, 225, 250,	406, 407, 592	453, 478, 482,
.	429, 480, 601, 642	baby	43, 190, 252,	497, 532, 541,
arme	272, 643	258, 331, 550	545, 579, 584,
armen	200, 451,	baby-uitzet	335	592, 616, 640
.	463, 616	bad	224	bedankt	509
armetierig	77	badinerend	373	bedden	619
armoe	75, 124, 125,	bah	215	beddenplank	25
.	126, 141, 246, 309,	bak	20, 57, 357,	beddetijken	586
.	399, 406, 436, 514,	396, 570	bedeeld	345, 456
.	545, 547, 551,	bakens	192	bedeesd	464
.	573, 620	bakje	32, 528	bedeesde	71
armoede	125	bakken	435	bedekken	567
armoedig	212	bakker	31	bedelaars	480
armvol	114, 121	bakkes	20, 21, 314	bedenkingen	565
armzalig	193, 212,	bakmeel	21	bederven	453
.	369, 426	bal	119, 181, 288	bedevaart	563
as	10, 11, 17, 102,	balken	21, 54, 225	bedgeheimen	24
.	241, 490, 526, 632	balletje	33	bedienend	591
as(woens-)dag	322	ballezjoeren	21	bedje	26
askatje	17	band	19, 621	bedlegerig	28
augustus	532	banden	111, 175, 563	bedoeling	217, 374
autoritaire	12	bang	97, 108, 111,	bedoelt	425
autoriteiten	200	366, 421, 605, 637	bedonderd	553
Ave Maria	285	bangerik	475	bedonderen	371
averechts	262, 307	bangschijter	475,	bedorven	165,
avond	180, 557	515, 638	256, 471
avonden	105	bank	21, 22	bedotten	633
azen	226	bar	484	bedremmeld	77
azijn	114	barmhartigheid	635	bedreven	489, 597
		barsten	40	bedriegen	106, 232,
		Bartjens	23	299, 335
		basterdvloek	633	bedrieglijk	131, 356
		bats	637	bedrijfje	167
		batterij	23, 24	bedrijven	436
		Bavomis	22	bedroefd	328

index nederlandse woorden

- bedroeven 507
bedrogen 31, 238,
 244, 277, 288, 581
bedstee 52, 58, 394
bedstro 569, 586
beduveld 264
bedwang 423
bedwingen 152
beëindigen 407, 510
beelden 217
been 26, 27, 28, 47,
 102, 112, 512
beentje 42
beer 28, 29, 54
beerput 52, 575
beest 26, 29, 43,
 181, 480
beestje 42, 43
beetje 41, 444
beetjes 41, 190
beetnemen 59,
 329, 335
begaaid 29
begaan 386, 400
begaden 29
begankenis 29
begeerd 228
begeerte 645
hegerig 112
begijn 29
begijnen 407
begijntjes 29, 30
begin 342, 613
beginkapitaal 415
beginnen 163, 318,
 390, 493
begint 384
begrafenis 30, 391,
 427, 457, 616,
 621, 639
begrafenismaal 247
begraven 99, 412,
 583, 633
begrijp 238, 529
begrijpen 142, 597
begrip 33, 86,
 399, 426, 575
begripsvermogen 418
behaaglijke 121
behandelen 237, 361
behartigen 200, 239
beheersen 19, 269
behelpen 604
behendig 169, 489
beheren 567
behoefte 170
behoefsten 609
behuisd 339
bek 70, 148, 167,
 370, 415
bekaaid 30, 651
bekaf 30
bekend 179, 204, 261
bekendheid 539, 609
bekennen 566
bekentenis 624
bekijks 539
bekjes 578
bekken 9
beklagen 385
Bekocht 31
bekomenschap 31
bekommeren 612
bekonkelde 106, 232
bekritiseren 7, 309
bekrompenheid 202
bekwaamheid 507
bekwikkelen 32, 596
belachelijk 133, 148
beladen 218
belanden 638
belangen 239
belangrijk 178, 216,
 338, 367, 493
belangrijkste 257
belangstelling 467
belatafeld 32
beledigd 155, 616
beledigen 369, 510
belediging 238
beledigt 417
beleven 213
belezen 32
belhamel 353
belja 24
bellefleur 32
beloeren 46
belofte 624
beloning 462
beloofde 306
beloond 413, 509
beloop 401
bemest 306
bemesten 306
bemiddeld 603
bemmelen 33
bemmelmokje 33
bemoedigen 185
bemoei 227, 445, 467
bemoeien 357
bemoeit 285, 591
ben 635
benadelen 472
benadrukken 324
benauwd 33, 314
benauwde 34
benauwdigheid 34
benen 26, 27, 28,
 286, 327, 444,
 475, 492, 531, 620
benepen 295
beneveld 523
benjamin 34

benul	33	beste	25, 37, 126,	beverig	475
benzine	40	208, 425, 447,	bevoegdheid	79
beoordeeld	556	625, 641	bevoordeeld	274
bepalend	113	besteden	436	bevoordelen	233
beperken	287	besteed	507, 627	bevorderen	171
bepierking	260	bestek	145	bevuilen	602
bepierkingen	587	besteken	38	bewaart	39
berde	437	bestemd	228	bewegen	458, 579
bereiden	447	besten	37	beweging	650
bereiken	358, 450	bestrafpen	581	bewegingen	47
beren	231	bestraffend	232,	beweren	201
bericht	536	557, 603	bewering	363
beroerd	241	bestuiten	37	bewezen	507
beroert	186	betaald	77, 318	bewust	435
berouw	34	betaalt	463	bewusteloos	115,
berries	78, 79,	betalen	46, 245,	568, 615
.	415, 451	272, 312, 315,	bezeikt	356
berustende	140, 565	494, 532	bezeilen	450
beschaamd	375	betaling 66, 75, 312, 429		bezem	36, 175
beschaving	577	betekenen	325	bezems	37
bescheid	34	betekenis	367	bezetting	39
bescheidenheid	166	beter	258, 507,	bezig	101
bescherming	234	515, 547, 619	bezint	93
bescheten	481	beterende	171, 196	bezit	188, 317,
beschiet	34	beterschap	171	456, 577
beschijten	621	beteuerd	19, 61,	bezittend	313
beschreven	219	77, 370, 497	bezittingen	439,
beslag	533	betragt	308	556, 557
beslagen	344	betrekkelijk	472, 576	bezoek	309, 468,
beslechten	445	betrekking	293	576, 588, 598, 610
beslissen	291,	betrokken	212, 577	bezoekers	147
.	503, 629	betrouwbaar	164	bezopen	538
beslissing	266, 278,	betuigen	175	bezorgd	185, 491
.	591, 602	beu	152, 300,	bezuinigen	56
beslist	625	366, 524	bezuren	36
besluiteloos	211, 473	beugel	38	bezwaai	40
besmet	414	beukenheg	79	bezwaren	605
besnieten	36	beurt	323, 568	bezweringsformules	403
bessen	289	bevallen	28, 301, 557	bh	278, 584
best	244, 306, 456	bevalling	39, 305	bibber	475
bestaan	301	bevatting	33	bibberen	475

index nederlandse woorden

bidden	40, 205	blad	43, 383	blote voeten	25
biechten	65, 365, 485	bladluizen	573	blunder	61, 134
biechtstoel	56, 642	blaken	493	blunderen	93
bieden	7	blakke	43	blussen	489
bier	40, 41, 68, 158, 504, 619	blaren	44	blut	249
biertjes	312	blauw	194, 280, 538	bochel	156
big	19, 646	blauwe	45, 146, 173, 361, 632	bode	64
biggen	20, 29, 328	blauwen	495	bodem	58, 68, 344
biggenkontjes	20	blazen	405	Boekelmarkt	48
biggenvanger	20	bleek	119, 421, 428, 504, 622	boekje	79, 81
bij	24, 202, 492	blesseren	396	boekweit	195
bij de tijd	72	blij	43, 84, 122, 199, 306, 624, 648	boekweitzaad	50
bijdehand	192, 424	blijdschap	394	boel	420, 461, 522
bijen	40	blijf	45	boemannen	287
bijgeloof	110, 326	blikaars	45	boer	50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 65, 87, 91, 132, 150, 305, 312, 344, 347, 349, 351, 394, 480, 532, 575, 591, 603, 604, 642
bijlange	524	bliksemen	46	boerderijtje	145
bijna	30, 449	blind	54, 323, 414, 512, 523, 570	boeren	53, 57, 322, 556
bijster	651	blinddazen	363, 583	boerenadvies	618
bijten	20	blinde	46, 307, 535	boerendomheid	55
bijzondere	309	blinken	20	boerenfrontje	643
bil	26, 143	blinkertje	46	boerenjongens	413
biljarters	181	bloed	47, 151, 387	boerenkool	359, 420
biljartterm	591	bloeden	46, 107	boerennegotie	272
billen	9, 41, 52, 180	bloedverwanten	47, 338	boerenschilder	58
billenkoek	42	bloedzuiger	113, 634	boerentrien	58
bilnaad	370	bloem	48	boerenverstand	58
binden	621	bloemen	341	boerenwerk	456
blindlint	28	bloemetjes	48	boerenzoon	312
bindsel	536	bloempje	48	boerin	51, 58, 87, 394
binnen	618	bloes	529	boertje	7, 56, 57, 252, 287, 323, 339
binnenbezem	42	blok	47	boertjes	272
binnendoor	42	blomzoet	48	boete	424, 639
binnengedrongen	300	bloot	43, 288, 355, 417	boetedoening	424
binnenhalen	448	bloots	494		
binnenvetter	42	blosjes	32		
bisschop	43	blote	286		
blaadje	44, 568				
blaak	44				
blaakt	623				
blaas	44, 637				

boeten	395	boreling	305	bovenste	69
boezem	39, 66,	borrel	17, 64, 70,	boventoon	575
.	151, 300	88, 158, 234, 359,	bovenzak	330
boft	282	379, 410, 421, 437,	boze	362
bok	58, 59, 375,	472, 499, 504	braaf	219
.	409, 613	borrelende	495	braaierd	70
Bokhoven	69, 339	borrelglasje	296	Brabant	271
bokken	60, 146	borreltje	46, 64, 76,	Brabants	69
bokkenboer	459	105, 106, 107, 218,	Brabantse	647
bokkenpruik	60	296, 308, 327, 346,	braden	435
bokkensprongen	499	367, 382, 457, 592	brak	71
bokking	77	borreltjes	312	braken	371
bol	197	borst	550	brand	70, 179,
bolliedbeten	62	borsten	74, 143,	302, 311, 339
bollievat	62	180, 525	brandemmer	286
bomen	38, 355, 420	borstrok	64, 302	branden	489
Bommel	62	borstziekte	427	brandgevaar	95
Bommelskonten	62	bos	66	brandhout	420
bond	527	Boschenaar	66	brandnetels	56, 377
bonen	63, 207,	bot	66, 281, 619, 641	brandschoon	523
.	501, 573	boten	612	brandstof	382
bonenstaak	615	boter	66, 68, 182,	brandweer	34, 70
Bonifacius	407	282, 526, 649	braniefiguur	370
bons	63	boterboontjes	68, 532	braspertij	241
bont	63	boterbriefje	68	brave	635
boogje	434	boterdiefjes	68	breed	24, 309
boom	40, 64, 68,	boteren	241	breedte	319
.	201, 243, 270	boterham	64, 68	breekbare	30
boompje	78	boterhammen	416, 558	brein	197
boon	63	boterknop	104	breken	371
boonstaak	29, 526	botert	69	brem	71, 645
boontje	63	botertje	68	brengen	421, 450
boos	39, 153, 155,	bots	202	bretels	124, 173
.	239, 288, 416,	botte	537	briefje	71
.	447, 505, 509,	botten	270	briefjes	71
.	561, 597, 630, 648	bouw	329, 582	brijachtige	444
boosheid	566	bouwvakker	69	brijn	71, 645
boot	545	bouwwerk	329	bril	71, 72, 226, 554
bord	78, 489	boven	69	broche	74
bordertje	458	bovengedreven	625	brodeloos	90
bordjes	78	bovenlicht	69	broek	29, 56, 60, 61,

index nederlandse woorden

- 62, 124, 159, 256, buik 75, 171, 414,463, 634
... 291, 354, 371, 444,428, 585, 637 cetera462
... 455, 466, 477, 495, buikje153 chagrijn40, 619
... 523, 524, 582, 592, buikloop502 chagrijnig327, 597
.....602, 642, 651 buikspreken285 chaos111
broeken314 buikwarmertje76 chemisette643
broelie72 buil76, 77 christeneziele295
broer75 builen76 Christus149, 416
brokkelen366, 455 buiten23 chrysanten642
brokken409 buitenkant242 coïtus interruptus.. 570,
bromolie72 buitenland45645
brompalen28 buitenschoppen23 collectante643
bronstig452 buitenshuis126 collecte186
brood... 68, 72, 73, 74, bult ...75, 77, 78, 212 collectegeld277
... 87, 158, 247, 256, bulten78 collectes571
... 287, 295, 353, 424, bultjes78, 596 Columbus115
.....436, 495, 649 bunzing...24, 555, 556 commanderen .163, 360
broodkant72 buren190 commentaar384
broodmaaltijd277 burgemeester69 communicatie22
broodmager484 bus79 compliment16, 37,
broodschieter481 buste127373, 384, 425
brouwerij317 buurman81 complimenten537,
brouwketel63 buurmans141565, 638
Brugman379, 434 buurt ...467, 482, 484, complimenteren...649
brui466487, 611 consequenties .117, 424
bruid86, 99, 301, buurten126 consumptie52, 626
.....331, 478 buurtpraatje93 contante66
bruidegom239 C contract219
bruiden73 C controleren617
bruidschat120 C & A314 conversatie517
bruiloft74, 410, cadeau38 corselet452
.....427, 576 calamiteiten219 corset275
bruiloftsfeesten74 capriolen499 Coudewater288
bruin(-tje)73 carbid249 cowboy278
bruis70 carnavalsseizoen...121 cremeren583
brul73, 74 Caruso604 criminelen386, 427
brullen73 castratie58
brult74 cavalierist100
brutaal... 167, 258, 517 cent12, 95, 110,
brutale20257, 312, 463, 468
brutalen518 centen12, 73, 246,

D	dauw	84	deurtje	107	
daabs	83	De Gruyter	76	Deuteren	90
daalder.	257	december.	92	dialect	382
daar	86	décolleté	39, 41	diarree	19, 106,
daaromtrent	308	deeg	57, 87	272, 276, 447,
dadelijk	536, 558, 622	deel	91	466, 501, 506,
dag.	83, 84, 159,	deftig	167, 180, 510	586, 641
.	224, 314, 327,	deftige	120, 406	dichtbij.	561
.	347, 383, 397,	deftigheid	86, 168	dief.	474
.	480, 544, 568, 608	dekken	29	diefstal	19, 621
dagdromen	117	dekker	87	dienst	90, 159
dagelijks	397	deksel	238, 241, 441	dienstboden	143
dagelijkse	619	dekstier	87	dienstig	611
dagen.	83, 131, 347,	delen	89, 254, 446, 544	dienstpersoneel	143
.	448, 477, 534,	delibereren.	257	dienstverband	143
.	608, 642	delven	401	dier.	93
daggeld	418	dement.	639	dijen.	86
daglicht	152	dementeert.	12	dijk.	90, 496
dak.	84, 85, 129,	dempig.	87	dik	73, 91, 106,
.	280, 496, 502,	Den Bosch.	62, 65,	119, 182, 353,
.	520, 651	90, 252, 377,	455, 526, 576,
dakje	87	596, 630	619, 641, 645, 649
dam	309	denken.	146, 346, 413	dikke	136, 312,
dame	14	depressief	173	363, 414,
dames	122, 568, 643	der	87	541, 584
dames-WC	137	derddaagse.	567	dikker.	593
damp	85, 118	deren	605	dikwijls	322
dank.	412, 509,	derf	87	ding	555, 573
.	537, 619	dertien	88	dingen	91, 92,
dans	86, 545	desinteresse	297	194, 354, 545
dansen	86, 451	details	122	dingzigheid	92
danst	475	deugd.	88, 166, 378	dirigent	524
dapper	181	deugen.	239	dispensatie	68
dappere	171	deugnet.	439	distels.	90
darm	87, 88, 535	deugt	162	divan	22
darmdouwertje	88	deur	66, 89, 148,	dochter.	150
darmen	521, 586	250, 274, 315,	dochters	587
darmklachten.	260	439, 556, 574	dode	99, 140,
dartel	75	deuren	150	487, 578
das	371	deurklink	148	doden.	98, 250, 642
datum	391, 539	deurstijl	89	doe.	92, 93

doek	622	dood	27, 38, 41,	dor	168
doekje	106, 107	52, 78, 90, 95, 97,	dorp	21, 48,
doekjes	108	98, 99, 118, 120,	125, 418
doel	445	139, 193, 198, 224,	dorpel	89, 107,
doelloos	448, 449	242, 277, 292, 297,	525
doen	93, 171, 221,	312, 314, 315, 391,	dorsen	57, 100,
.	325, 346, 363,	451, 490, 571	425, 541
.	394, 414, 432,	dooddoener	343, 556	dorst	64, 123, 253
.	452, 518, 524,	doodeenvoudig	115	dove	99
.	557, 558	doodgaan	98, 411,	dozijn	88
doende	93	421, 636	draad	101, 299
doesje	93	doodgoeie	342	draadje	103, 317
doet	107, 555	doodgraver	98	draai	101, 102
doffer	208	doodkietelen	98	draaien	102
dokter	94, 312	doodmoe	30, 262,	draaiende	620
dokters	92	339	draak	100
doktersgang	94	doodshemd	193	dragonder	100
doktersvisite	94	doodskist	369, 587	drank	162, 268,
Dokus	40	doodzonde	92	329, 382, 424,
dokus	99	dooi	99, 339	439, 504
dol	94, 253	doopgeld	246	dranken	330
dolle	304	door	188	drankje	27, 142
dollie	94	door de cordons	107	drankorgel	100
dom	51, 66,	doorgestoken	106, 232	drankwagen	100
.	555, 570, 618	doorgewerkt	434	dreef	101
domheden	355	doorjager	106	dreigement	25, 373,
domineren	94	doorjagertje	106	453, 639
domme	198, 361,	doorn	94, 100,	dreigend	521
.	551	296, 620	dreigende	328
dommen	57	doorns	90	drekhanen	445
domoor	390, 399,	doorstaan	272, 598	drenken	622
.	498	doortrapt	315, 623	drieën	91
donder	94, 110,	doortrapte	136	drieklezoor	103
.	131, 272, 313,	doorwerken	550	dries	272
.	352, 540	doorzichtige	107	driftig	431
donderen	252	doorzien	142	drijfkracht	474
donderscheet	301, 562	doos	71, 99	drijven	505, 598
dondert	95	doosje	89, 161,	dringen	320
donker	51, 244, 251,	421, 451	dringend	271
.	321, 322, 554	doosjes	90	drinkebroer	439
dons	95, 605	doppen	464	drinkebroers	371

drinken	75, 113,	drup	446, 555, 638	duur	109, 350
. . .	139, 158, 287, 327,	drupje	104, 105	duurder	105
.	577, 582, 622	drupjes	488	duvel	150
drinker	8, 162	druppel	104	duwtje	390, 595
drinkers	584	dubbel	92	dwaallichtjes	513
drinkkuil	103	dubbele	435	dwaas	148
drinkt.	151, 158, 277,	dubbeltje	69, 105,	dwaasheid	279
.	303, 308, 312,	168, 377	dwang	112, 363
.	319, 390, 410,	dubieus	17	dwars	92, 101, 197,
.	411, 579	duidelijk	407, 533	518, 596
droefenis	326	duidelijke	137	dwarsbomen	616
drogen	372	duif	105	dwarshoofd	112
drolletje	104	duigen	105	dwarsligger	112
dromen	103, 306	duikelaar	222, 633	dwazen	515
dronkaard	64, 100,	duim	105, 425	dwingen	112
.	263, 634	duister	476		
dronkaards	246	duit	86	E	
dronkelap	102, 496	duivel	43, 88, 108,	echje	491
dronken	10, 83, 89,	109, 110, 111, 112,	echtgeno(o)t(e)	277
. . .	100, 234, 310, 313,	124, 161, 192, 226,	echtgenoot	22, 384
. . .	331, 366, 411, 412,	228, 273, 301, 351,	echtpaar	608
. . .	506, 523, 592, 622,	503, 511, 533,	echtscheidingen	472
.	632, 634, 635	562, 563	eelt	330, 642
dronkenschap	635	duivels	112, 202	een	212, 218, 373
droog	11, 102, 103,	duivelse	111	eendeneieren	164, 490
.	349, 398, 448	duivelsstaart	137	eender	522
droogte	84	duizelen	568	eentonige	241
drop	104, 148	duizelig	94, 253	eenvoudig	334
dropje	463	duizend	616	eenvoudige	237, 604
dropkatjes	463	dun	91, 106, 182,	eenzame	13
dropstaven	464	229, 426, 610,	eenzelvig	115
druif	104	619, 641, 649	eerbied	109
druipoo	464	dunk	12, 58, 119,	eerdaags	301
druiven	104, 452	120, 571	eerlijk	51, 137, 164,
druk	27, 65, 104,	dunne	106	219, 394, 428
.	388, 437, 441,	dupe	36, 272, 371,	eerlijke	356
.	534, 547, 548,	383, 446, 462	eerlijkheid	109
.	607, 613, 626, 635	duren	625	eerst	55, 335, 559
drukpratend	445	durft	602, 629, 638	eerste	97, 162,
drukte	40, 264,	dutselachtige	99	208, 501
.	508, 525, 565	dutten	31	eersten	320

index nederlandse woorden

eet	114	eindstreep	342	ergens	126
eetlust	92, 485, 593	eisen	119, 469, 623	erger	363, 382, 567
eetregel	335	ekelen	217	ergere	123, 622
eeuwigheid	97, 350, 388	eksternest	121	ergernis	100
effer	114	eksterogen	121	erkennen	582
efficiënt	25	eksters	120	ernaast	25
egoïsme	522	ekstersogen	485	ernstig	465, 567
egoïstisch	140	el	340	ernstigs	485
ei	30, 115, 116, 273, 343, 431, 432, 578	elastiek	269	ervandoor	371, 426
eieren	116, 117, 176, 253, 385, 540	elders	8, 45	ervaren	562
eierkorf	117	elf	200	ervaring	9, 468
eigen	115	elf en dertigst	121	erwten	126, 127
eigenaardigheden	418	elfde	121	erwtensoep	127
eigendom	519	elkaar	102, 197, 226, 238, 534	erwtjes	127
eigendunk	572	elleboog	539	es	127
eigengereid	406	ellende	181, 446	eten	114, 119, 129, 134, 145, 211, 310, 386, 425, 499, 527, 590
eigengereide	120	ellendeling	76, 632	etenswaar	92, 176, 604
eigenschap	503	ellendige	517	eters	173
eigenschappen	205, 402, 586	elver	121	Eugène	127
eigenwijs	120, 356, 499	elzenblaadjes	468	Eus	127
eigenzinnig	101	elzenhout	183	euzen	129, 280
eigenzinniger	59	emmer	121, 122, 217	evangelie	118, 619
eik	117	emotie	521, 575	even	25, 45, 104, 308, 335, 406
eikel	570	emoties	152, 635	evenaf	114
eiken	117	en	414	evenwel	129
eimaat	114	engel	122, 592	evenwicht	43
eind	117, 118, 133, 265, 383, 549, 625	Engel des Heren	397	excuus	98
einde	118, 375, 534, 535	engelen	123, 481	expres	507, 562
eindeloos	117, 154, 163	entelen	123	extra	402
eindje	122, 435	enthousiast	396	ezel	113, 149, 416
eindjes	122	eraan	383	ezelsbruggetje	113
eindpaal	342	ere	124	ezelskar	506
eindresultaat	41	erf	309, 357, 479	ezelskont	241
		erfenis	20		
		erfgenaam	89		
		erfhuis	123		
		erfrechten	132		
		erft	69, 151, 314		
		erg	123, 388, 492, 507, 512		

F	flessen	134	gaat	140
fabriek	flikken	334, 311	galg	139, 222
failliet	flink	134, 480	galop	578
falie	flip	131, 135	ganzen	139
faliekant	floep	131, 135	ganzenkont	117
familie	flos	14, 53, 131, 301	gapen	401
.	fluisteren	132, 145, 206, 494, 519	gaperd	140, 162, 464
.	fluit	311, 417, 469, 135, 136, 324	garant	218
.	fluiten	497, 550, 578, 136, 343	garen	163
familieleden	fluitjeshout	388, 136	garf	621
fanfare	fluwijn	15, 136	garven	153
fantascert	foempa	259, 136	gast	139
fatsoenlijk	fokken	132, 432, 618	gasten	278
februari	Fons	244, 612, 136	gat	52, 55, 56,
feest	foppen	48, 308, 471, 576, 299, 335, 344	140, 141, 142,
feestdag	formaliteit	22, 374	211, 212, 273,
feestdagen	fout	432, 50, 59, 189,	311, 333, 341,
feesten	78, 281, 311, 320,	361, 453, 471,
feestverlichting	327, 341, 409, 414,	565, 566, 616,
femel	131, 426, 428, 477,	620, 622, 641
fiedant	132, 548, 581, 584	gatbeitel	142
fiefelafauwen	foute	132, 522	gaten	142, 151,
fiep	fouten	133, 538, 81, 315, 451,	638, 645
fiets	104, 133, 535, 561	gatjong	143
fietsen	Frankrijk	133, 235, 159	gatvliegen	143
figuren	Frans	164, 137	gauw	259, 585
figuur	Franse	133, 490	gauwigheid	89, 119,
fijn	freule	119, 12	585, 604
fijnen	fris	108, 131, 139	Gauwke	139
fijnzinnig	front	356, 169	gearmd	188
fijnzinnige	fruit	131, 138, 165	gebaar	40, 352
fikfakken	fuifnummers	133, 308	gebaat	433
financieel	functies	73, 514, 610	gebakken	402, 501
.	functionarissen	604, 606, 37, 38	gebed	14, 590
flantoet	futiliteit	133, 324	gebeerd	29
flater	G	134	gebekt	577
flauw	ga	136, 640	gebeten	295, 311
flauwe	gaaf	330, 156, 157	gebeurd	384, 385, 640
flauwigheid	gaan	134, 461, 648, 8, 51, 140, 563	gebeuren	333
fles	gaar	384, 498, 643	gebeurt	640
.			gebied	194, 426

index nederlandse woorden

gebild	143	geduld	288, 308,	gek	32, 61, 108,
gebint	143		361, 533		141, 147, 148,
gebit	21, 171	gedwaald	176		149, 209, 226,
gebleven	569	gedwongen	619		229, 249, 342,
gebochelde	156	geef	257		351, 371, 537,
geboden	143, 145	geeft	145		620, 622, 633,
gebonden	372	geen	157		635, 637
geboren	31, 98,	geest	72, 334	gegeven	248
	227, 310, 574,	geestelijke	258, 417,	gekke	304, 508
	609, 630		603	gekken	121, 357
geboterd	365	geestigheid	157	geklaagd	373
gebouwd	143	gefeest	68	geklaard	472
gebracht	524	Geffen	145	gekleed	186, 193,
gebraden	70	gegeten	126, 277		325, 362, 481,
gebrek	77, 109,	gehaald	215		540, 551
	176	gehaast	342	gekloot	264
gebreken	81	gehandicapt	174	gekreukt	572
gebrekkelig	145	geheel	464	gelaatsuitdrukking	352
gebroken	145	geheim	30, 481	gelachen	305
gebrouilleerd	584	geheimen	233	geladen	310
gebruik	650	geheimzinnig	30,	gelag	149, 150, 245
gecastreerd	603		494	geld	39, 91, 109,
gecharmeerd	651	gehengst	194, 455		116, 150, 151, 163,
gecommandeerd	66	geheten	190		178, 276, 288, 290,
gecontroleerd	187	geheugen	388		308, 313, 319, 344,
gedaan	93	geholpen	281		349, 350, 357, 382,
gedachte	145	gehonoreerd	331		391, 415, 418, 433,
gedachten	426	gehouden	173		435, 445, 463, 496,
gedanst	352	gehumeurd	229,		519, 520, 539,
gedesillusioneerd	534		366, 566		543, 574, 620,
gedierte	157	geijzeld	491		651
gedoe	40, 152, 153,	geïrriteerd	23, 175,	geldduivel	12
	154, 247, 502		231, 288, 535,	geldelijke	70
gedonder	218, 358, 390		649	geldgebrek	124, 634
gedraagt	188, 405	geit	54, 146, 147,	geleden	120
gedraaid	102		168, 279, 354	geleend	188
gedrag	147, 289,	geiten	48	geleerden	554
	315, 412	geitenvlees	147	geleerdheid	354
gedragen	587	gejaagdheid	548	gelegen	259, 405
gedronken	218, 557	gejank	209	gelegenheden	615
gedrukt	324	gejongd	111	geleidelijk	525

gelijk	13, 151,	genezen	181, 317	geschrokken.	97
.	237, 254, 361,	geniep	152, 244	geslachtsdeel	135,
.	485, 592	geniet.	424	311, 324, 365
gelijken	202	genieten	186, 413, 607	geslachtsgemeenschap. .	
gelooft.	323	genodigd	432	423
geloven	111, 151, 324	genoeg.	121, 193,	geslachtsorgaan	583
geluid	428	487, 541,	geslagen.	95, 100
geluk	55, 57, 68,	632, 634	geslepen.	141, 154
.	149, 151, 202,	genot	17	geslobd	508
.	305, 544, 570,	geotter	153	gesloft	492
.	611, 646, 651	gepakt	153	gesloten	630
gelukkig	110, 456	gepaste.	481	gesoelie	154
gelukskind.	193	gepeeld	410	gespaard.	467
geluksvogel.	647	gepeupel	222	gespeeld.	491
gemak	85, 171, 372,	geploegd	399	gespold	506
.	451, 533, 591	gepraat.	565	gesprek	110, 542, 607
gemakkelijk.	145, 182,	gepresteerd	64	gesprekstof	68
.	189, 429,	geraakt.	153	gesteld	562, 563, 649
.	439, 558	geraken	446	gestemd	477
gemakkelijke.	477	gerechtigheid.	153	gesticuleren	40
gemeen	405	gereden	268	gestolpt	525
gemeente.	151	gereed	239, 335, 483	gestookt.	112
gemeentegrond	151	gereedschap.	153, 458	gestopt.	385
gemeentehuis	69	geregeld.	238, 473, 613	gestormd	215
gemelijk	375	geregend	215	gestorven.	11, 23,
gemelijke.	300	gerei.	164	178, 197, 262,
gemengde	111	gereid.	153	385, 425
gemiddeld.	22	gerief.	570	gestorvene	98, 468
gemis.	301, 562	geringd	571	gestudeerd	312
gemist	208	gerings.	290	getaald	154
gemoed	151, 152	gerust.	368	geteeld.	190
gemoedstoestand.	198,	geruststelling.	153	getijd	154
.	477	geschat.	436	getreden.	155
gemopperd	248	geschenen	215	getroetel.	208
gemorst.	74	geschenk	415	getroffen	317
gemunt	576, 633	gescheten.	409, 522	getrouwd	154, 162,
gemutst	152	geschikt.	640	273, 440
genaaid	371	geschoren	154, 472	gevaar	86, 242,
genade.	152	geschraapt	467	377, 393, 482
generaties	151	geschreeuw	623	gevaarlijk.	194, 534,
geneuk.	152	geschrobde	19	649

goud	507	groenige.	362	haam	169
graag	126, 146, 305,	groeten.	201, 339	haan	178, 179, 180,
.	342, 378, 488	grof	266, 450	347, 590, 629
graat	164	grofgebouwde	351	haantje	208
grafkuil	440	grond	74, 102, 118,	haar	181, 182, 183,
grafstenen	37	142, 166, 183, 251,	210, 248, 297,
gram	473	312, 421, 512, 519,	311, 401, 477, 591
gramofoon.	50	590, 592, 638	haardvuur.	271
grap	147, 256	gronden	630	haarender.	183
grapjas.	248	grondwerker	499	haartje	212
gras	40, 164, 201,	groot	64, 84, 166,	haartjes	213
.	272, 432, 533	167, 265, 286,	haarzakje	183
grasanjertjes	458	347, 353	haas	184, 206,
grassnede.	114	grootbakkes	167	275, 491
gratie	535	grootdoenerij.	168, 208	haast.	209, 346
gratis	78, 142, 638	grootmoeder	636	haasten.	491
grauw	11, 164, 411	grootmuil.	167	haastig	126, 327,
grauwe.	347	groots.	167, 265	545, 547
grauwsluier	411	grootspraak	270	haastige	210
Greet	164	grootvader	550	hachelijk	105
gregoriaans	159	grootvaderschap	394	had.	175, 217
greintje	287	grote	118, 397	haffelen	174
greppel	165	groter.	473, 591, 640	haffelkatje	174
gretig.	59, 312	gul	188	hagelwit.	476
gretigheid	118, 179	gulden	168, 544	hak	175
griebelgrauw	165	guldens	349	haken.	178
Griek	165	gulheid.	565	hakken.	175
griek	165	gulp	135, 259,	halen	178, 473,
griep	165	268, 314, 321,	489, 519
griet.	304, 343	338, 431, 575	half.	162, 175, 176
grijnzen	166	gulzigaard	165	halfhartige	606
grijpen.	256	gulzige.	162	halfwarme	330
grijs	85, 164, 222,	gunst	440, 599	halfzachte	605
.	411, 496	gure	592	hallucinaties.	583
grillig.	198, 367	guur	613, 645	hals	40, 555, 585
groei	573			halsstarrig	176
groeien	286, 434	H		halster	342
groeit.	430	haaien	353	halve	176, 623
groezaam	74, 606	haak.	177	halventijd.	176
groen.	61	haakweduwe	178	ham	176
groene	168, 528	haal	156, 177, 649	hamer.	46, 176

index nederlandse woorden

hammen	176	185, 186, 349,	hei	237, 258, 397
hamvraag	177	356, 520, 593	heide	11
hand	169, 170,	hartje	heildronk	282
.	171,	has	heilig	111, 407
.	173, 275,	hasje	heilige	382, 616
.	527, 588	hauwmauw	heiligedagen	192
handel	225, 349, 650	haver	heiligen	192
handelen	132	haverkist	heiligedag	140
handelingen	47, 502	haverklap	heimelijk	152, 596
handen	140, 170,	hazenpad	hekel	107, 488
.	171, 173, 242, 281,	heb	hekken	192
.	286, 330, 390, 394,	hebbelijke	hekkengat	306
.	395, 400, 488,	hebben	heks	192, 243
.	526, 554, 563	hel	12, 62, 108,
handig	169, 477	109, 112, 192,
handige	194	hebberigheid	250, 285, 427,
handje	194	hebzuchtig	445, 505,
handjevol	190	hebzuchtige	646
handmelken	104	heeft	helder	56, 137,
handwerk	436	heel	329, 339, 613
hanen	180, 445	heen	heldere	347
hanenschrede	181	hele	7, 21, 429, 619
hangen	77, 455,	heleboel	261, 515, 596
.	582, 623	heendoen	helemaal	122, 139,
hangende	433	heengekomen	158, 448, 456,
hangijzer	177	heentotteren	503, 534, 567,
Hannus	16	heep	574, 602
hapsnurker	184	Heer	helle	192
hard	44, 110, 468,	heer	helm	193
.	606, 619, 638	heerlijkheden	helpen	415
hardste	501	heerroom	helpende	556
hardvochtig	642	heet	hem	212, 345
haren	181, 183, 197,	hemd	75, 115, 193,
.	256, 356, 358,	219, 328, 455,
.	463, 553, 575,	heetgebakerd	582, 585, 596
.	590, 619, 650	hemdjes	475
haring	196, 484, 635	heetgebakerde	hemdslip	639
harmonica	361	hef	hemel	12, 37, 98,
harmonie	123, 431,	hefboom	123, 141, 150,
.	622	heft	192, 199, 427
hart	87, 170, 184,	heftig	hemelvaart	563
.	185, 186, 349,	heg		
.	356, 520, 593		
.	186	heggen		
.	186			
.	186			
.	174			
.	413			
.	59			
.	188			
.	184			
.	188, 257			
.	190			
.	188, 238,			
.	550			
.	253			
.	33, 112			
.	165			
.	188			
.	224			
.	22, 318,			
.	429, 430			
.	227			
.	189			
.	400			
.	198			
.	189			
.	54			
.	319			
.	189			
.	192, 235, 411,			
.	483, 531, 629			
.	141,			
.	142, 520			
.	501			
.	190			
.	293			
.	190			
.	405			
.	118, 190, 272,			
.	343, 502, 532			
.	190			

hempje	193	hinderlijk	468	honger	72, 75, 207,
hen	180, 194, 197	hitte	197	485, 542, 593
hendelt	194	hobbelig	399	honing	95, 208, 314
Hendrik	194	hoed	158, 200,	hoofd	16, 83, 197,
hennen	50, 195, 343	347, 390, 472	198, 239, 270, 285,
hennengat	322	hoeden	211	286, 299, 328, 340,
hennenleertje	591	hoedje	214	366, 426, 461, 485,
hennenpriester	195	hoek	492, 611	496, 503, 532, 545
hennentaster	196	hoekje	214	hoofdbreken	433
hennepiksel	195	hoekjes	37, 358,	hoofdeinde	542
henneschildje	648	595	hoog	201, 349, 588
hennetje	195	hoepel	217	hoogmoed	201
Hepscheuten	196	hoer	200	hoogmoedig	434
herder	189, 623	hoesten	585	hoogsel	213
heren	122, 200, 556	hoeveelheid	121,	hoogste	582
herfsthaan	196	163, 302, 303,	hoogte	602
herfstweer	23	528, 531	hoogtepunt	334
herkauwen	372	hof	573	hooi	55, 151, 201,
herkentek	196	hofmakerij	465	354, 520, 533
herrie	134, 141, 208,	hoge	610	hooiberg	377
.	317, 318, 431	hoger	285	hooigras	114
hers	197	hogerhand	574	hooiland	428
hersenen	87, 413	hol	202, 415	hooilucht	202
hersens	56, 197, 418	Holland	202	hooizolder	54, 85,
hersteld	11	holletje	211, 341	202, 280
herstellen	254, 311,	hollewaai	202	hoop	109, 114, 207,
.	569	hommel	202	208, 528
hete	432	hommeles	202	hoopje	212
Hettema	76	hond	167, 181, 183,	hoorn	208
hetzelfde	115, 273,	204, 205, 206, 227,	hoornaars	198
.	323, 330, 357, 432,	339, 356, 360, 416,	hoorns	399
.	551, 552, 623	488, 586	hopeloze	297
heug	198	honden	204, 585, 619	hopzakken	208
heupen	198	hondensport	12	horen	198
heus	641	honderd	148, 206,	horendol	208, 499
hevig	396	207, 633	horens	59
hiel	570	honderdduizend	159	horlevinks	209
hielen	474	honderduit	207	horlewiebus	209
hierheen	197	hondje	241	horloge	331
hiernamaals	110	hondjes	436	horlogemaker	331
hijzen	84	hondsgezeik	207	hort	209

Hosanna	209	hulpmiddel	113	impotent	53
hot	210	hulpmiddelen	300	in	217
houd	472	hulst.	212	inbinden.	627
houden . . 173, 385, 612		hult	212	inboeten.	565
houdens.	174	hultere	212	inbreng	586
houding.	577	hum	212	incasseren	39
houdoe	210	humeurig.	58, 384	indenken	281
houkind	174	hussen	213	individu	120
hout. 19, 136, 210, 212,		hut	446	indruk	98, 208, 637
.	568, 588, 620, 621	hutjemutje	214	indrukwekkende	618
houten	20, 210	hutspot.	625	informatie	604
houtje	211	huur.	22	ingekocht.	217
houtjes.	161	huwelijk	120, 193,	ingenomen.	193, 327,
houtmijt.	174	289, 419, 423, 435,	373
Houtum	145	478, 544, 592	ingespannen.	169, 218
houwertjes.	499	huwelijken.	111	ingewijd.	602
hovaardig	167			ingewikkeld.	604
hozen.	200	I		ingewikkelde.	417
huichelarij	250	idioot.	515	ingewikkelds	340
huid	211	iedereen.	13	inhalig	216
huilde	278	iedereen.	24, 221	inhoudsmaat	487
huilen . . . 222, 363, 466		iemand.	178, 215, 218	inkt	218
huilend	155	Ieper	97	inleven.	541
huilt.	74, 305, 623	iets.	215, 216, 370	innemen.	218
huis	21, 85, 89,	ijdelheid	436, 503	inpeperen.	218
.	91, 92, 98, 99,	ijle	77, 301	inschatten	588
.	104, 186, 187, 199,	ijltjes	215	insect	198
.	201, 241, 260, 263,	ijs.	21, 225, 251,	inslag	473
.	311, 410, 448, 479,	272, 341, 344,	inspanning.	257
.	545, 578, 587,	350, 465, 534,	intelligent	453, 629
.	592, 622	626, 649	intelligentie	329, 575
huishouden	289, 386	ijsberen	216	intomen	636
huisje.	213	IJsheiligen.	216	introuwen	99, 218,
huiskamer	196, 429	ijveraarder	643	219, 390
huisvrouw 196, 307, 363		ijverig	137, 379, 380	inval.	219, 269
huisvrouwen	595	ijverigst.	180	invalide	79
huiswaarts	578, 622	ijzelt	189	invloedrijke	293
huizen	183	ijzer	330	inwonen.	390
hulp.	70, 122, 256,	ijzeren	584	inzegenen	304
.	293, 415, 566,	ik	216	inzet.	509
.	601, 609	ikke	216	irritant	207

irriteren	509	jongens	227, 466, 467	kabinetswerk	238
is	640	jongetje	229	kaboutertjes	234
Italiaans	506	jongezelij.	227	kachel	87, 234, 430, 618
J		jongt	227	kadetje	245
ja	221	jonker	321, 322	kaf	95, 235, 425, 490
jaar	50, 216, 224, 237, 246, 251, 321, 322, 379, 423, 545, 552, 629, 635	jood	21, 225	kajuit	446
jaloers	646	Joost	228	kak	224, 235
jammer	526	jou	16	kakhuizen	235
jammeren	417, 466	Jozef	228	kakken	235, 401, 432
Jan	221, 222	jubeltenen	228	kakmadam	235
Jan de Wit	227	Judas	228	kakstoel	296
jan en alleman	477	juffert.	471	kale	557
Jan Rap	222	juichstemming	209	kalender	237, 423
Jan Salie	222	juist	466	kalf.	237, 274, 302
Jan Steen	187	juk	169	kalft	399
jankerd	222	jullie	382, 574	kalm	413
Janus	224	juteperen	229	kalmpjes	264
jasje	612	juttemis	229	kalven	237
jen	224	juu	229	kam	237, 469, 623
jenever.	42, 71, 107, 346, 495, 525	K		kamertje	248
jeneverneus	495	kaal	43, 85, 241, 286, 313, 496, 565, 575	kammen	248
jenevertje	43	kaalheid	197	kan	238, 340
Jeruzalem	120	kaars	242, 243	kaneelwater	157
jeuk	229, 479	kaarsen	243	kannen	238
Jezus merante	225	kaart	149, 232, 233, 488	kanon	238, 634
Job	125, 225	kaarten	117, 149, 188, 233, 243, 538	kans	465
joden	226	kaarter	630, 648	kansen	233
jodenkerk	226	kaarters	648	kant	66, 105, 238, 239
joef	226	kaartje	243	kanten	239, 350
joet	226	kaartspel	7, 200, 548	kantjes	248, 329, 443
jong	228, 345, 414, 553, 609	kaartspelers	495	kanus	224
jongen	9, 116, 137, 194, 227, 525, 547, 611	kaartterm	276	kap	241, 379
		kaas	247	kapelletje	109
		kaat	234	kapers	242
		kaatst	288	kapitein	242
		kabel	254	kapittel	513

kapot	34, 55, 161,	keel	200, 571	kibbelen	518
.	179, 204, 294,	keer	204, 247, 367	kierewiet	253
.	414, 427	Kees	247	kieskeurig	53, 207,
kappen	361	kei	280, 627	425, 570, 578
kapucijn	242	keidood	248	kieskeurige	335, 398
Kapucijnen	88	keihard	291	kiespijn	305
kar	17, 79, 231,	keiharde	409	kietelt	115
.	232, 261, 292,	keps	254	kiezen	25, 254,
.	310, 350, 414,	kerel	64, 198, 248,	526, 562
.	415, 543	354, 466, 608	kijft	166
karakter	10, 161, 166	keren	239, 282	kijken	19
karakterloosheid	77	kerfstok	312	kijvens	248
karaktervorming	26	kerk	14, 109, 118,	kikker	405
karhond	232	161, 164, 205, 243,	kikkervisje	405
karig	497	249, 250, 278, 302,	kind	134, 174, 192,
karn	509	457, 526, 578, 595,	217, 245, 321, 395,
karnemelk	52, 365	615, 645	405, 433, 499, 505,
karnemelkse	625	kerkhof	37, 79, 162,	538, 548, 613
karnemelksepap	366	250, 274,	kinderachtig	247
karnen	241	613, 642	kinderen	13, 26, 57,
karrad	149, 242	kerkkoor	159	100, 112, 116, 125,
karren	232, 268	kerks	205	143, 167, 208, 215,
karrespoor	590	kerkser	110	226, 227, 246, 258,
karretje	158	kerktoren	87	292, 300, 306, 327,
karspringer	232	kerkwerk	250	335, 343, 355, 356,
karwei	92, 147,	kermis	8, 66, 112,	363, 372, 386, 388,
.	251, 572	147, 250, 251,	389, 396, 407, 414,
karweitje	508	300, 334, 361,	427, 428, 437, 441,
kast	233, 300, 525	445, 646	447, 448, 452, 453,
kastanjes	11, 243	kern	266	458, 474, 481, 483,
kat	30, 167, 243,	kerst	251	503, 504, 508, 509,
.	244, 360, 493,	kerstmis	251, 464	514, 519, 527, 544,
.	578, 618	ketel	254	545, 548, 557, 578,
kater	241	ketelboeters	256	603, 607, 608, 610,
katholieke	199	keuken	384, 414	630, 645
katjes	252	Keulen	252, 281	kinderschaar	246, 419
katoen	244	keur	302	kinderspul	247
katten	245, 601	keurig	436, 437	kindertaal	537, 639
kattenkwaad	227,	keus	170, 240, 277	kindertal	153
.	389, 469	keutels	58, 59, 375	kindervraag	213
kattenzeik	245	keuze	583, 586	kinderzang	112, 363

kindje ... 93, 252, 321, 439, 507	klapzuur..... 257	klikt..... 260
kindjes..... 253	klare..... 42	klinkriemen..... 260
kindjeskoffie..... 253	klaren..... 572	klippen..... 260
kindsbeen ... 247, 616	kledij..... 39	kloek 116, 246, 261, 545
kink..... 254	kleding... 99, 114, 147, 358, 481, 551	klok..... 124, 261, 601
kip..... 50, 51, 194, 253, 505, 538	Kleef..... 257	klokken..... 261
kippen..... 246, 253, 299, 322	kleefkracht..... 579	klomp..... 261, 262
kippenkooi..... 621	kleermaker... 65, 307, 340, 494, 495	klompen... 50, 51, 57, 110, 141, 201, 228, 262, 263, 345, 588
kist..... 254	klei..... 258	klooster..... 379
kistje..... 77	klein... 166, 215, 258	kloosterlingen... 407
kit..... 440	kleinbehuisd..... 426	kloot..... 263
kittig..... 377	kleine... 154, 246, 258	klootjong..... 264
klaagt..... 531	kleingeestig..... 294	klootveger..... 265
klaagzang..... 207	kleinigheid... 75, 585, 643	klootzak..... 632, 633
klaar ... 212, 247, 256, 335, 464	kleintjes... 474, 541	klopt..... 503
klaargemaakt..... 604	kleinzerig... 338, 585, 597, 618	klos..... 163, 264
klaarstaan..... 440	klep..... 258, 259	klosjes..... 265
Klaas..... 22	klepel..... 261	kloten... 59, 127, 143, 166, 263, 264, 487
klaas..... 257	klepelen..... 260	klotenweer..... 264
Klaassen..... 221	klepels..... 205	klotst..... 428
klad..... 256	klepkont..... 259	kloven..... 449
kladblok..... 8	klepschuw..... 259	klucht..... 261, 508
kladden..... 256, 398	kleren... 258, 260, 386	kluiten..... 265
Klagen..... 27	klets..... 259, 461	klungelen... 264, 403
klagen... 27, 293, 645	kletsen... 102, 141, 334	kluppert..... 265
klagende..... 8, 407	kletskop..... 557	kluts..... 265, 490
klagerig..... 300	kletskous..... 635	klutsen..... 30
klagers..... 256	kletsmajoor.. 133, 333, 334, 351	knallie..... 265
klant..... 437	kletspraat... 333, 619, 637	knap... 245, 266, 331
klap..... 99, 134, 257, 359, 622	kletst..... 204, 302, 379, 461	knappen..... 227
klaplopen..... 469	kletswijf..... 445	knappe..... 331
klaploper... 390, 479	kleur..... 32	knecht... 25, 85, 114, 150, 280, 343, 591
klappen.. 42, 106, 297, 300, 303, 379, 490, 491	kleuren..... 265	knechten..... 143
klappen krijgen..... 39	klikken..... 260, 639	kneep..... 266
		knettergek... 242, 253, 538

index nederlandse woorden

kneut	268	koestront	54, 274,	koolkei	280
knie	269	323, 643	koolmeesje	174
kniebanden	269	koetjes	449	koop	283, 331
knieën	120, 180,	koffie	32, 277, 329,	koopmik	283
.	235, 269	411, 413,	koopwaar	55
knijpen	170, 426, 493	418, 528	koor	109, 283, 367
knikker	269, 428	koffiedrab	150	koorts	39, 456, 567
knip	105	koffieloerie	277	koortsachtig	369
knipmes	269	koffiemelk	146, 555	koortsen	456
knippen	547	kogel	241, 278	koot	275
knoei	268	koibois	278	kop	271, 279, 283,
knoeien	358, 427,	koken	142, 279	285, 286, 288, 435,
.	428, 637	koker	357	504, 524, 532
knoeiwerk	419	kolder	279	kopen	244, 283
knoeris	270	kolen	216, 271,	kopje	299, 517, 571
knoet	595	279, 280	koppen	272, 504
knoken	270	kolère	158	koppig	101, 511
knolgroen	538	koliek	260	kordate	71
knollen	252	komaf	237, 280, 550	koren	56, 235, 286,
knollenman	538	komen	405, 578, 604	287, 347, 602
knollentuin	270	komische	210	korenmannetje	287,
knoop	231, 266, 268	komma	440	453
knoot	271	kommerlijk	300	korf	301, 340
knopen	122, 266, 268	kommetje	461	korfjes	345
knorren	75, 270	kommetjes	300	korreltje	287
knotje	477	kompassie	280	korstje	73, 287
knuist	270	komt	608	kort	186, 193, 231,
knuppel	260	komvoortkinderen	280	287, 288, 388,
knutselen	187	konijnen	227, 266	494, 538, 565
kobes	271	konijntjes	569	korte	361, 525
koe	26, 38, 55, 73,	konkelt	514	kost	40, 114, 120,
.	151, 237, 274, 275,	kont	26, 52, 53, 61,	207, 350, 366,
.	276, 323, 356,	102, 103, 120, 124,	570, 596
.	455, 534	193, 206, 208, 280,	kostbare	569
koeien	259, 271,	281, 282, 283, 291,	kosten	186, 288, 386
.	272, 343,	369, 473, 488,	koster	246, 302, 418
.	432, 502	548, 649	kosters	274
koeiestaart	273	kontje	193, 300,	kostgangers	366, 391
koek	65, 273	301, 366, 562	kou	114, 234, 359,
koekoek	273, 343	kooi	270, 278	471, 475, 573,
koel	328	kool	279, 630	591, 626

koud ... 216, 299, 325, 347, 629	krengelen..... 292	kruijs..... 299
koude..... 165, 166, 234, 248, 260	krent..... 294	kruis... 108, 109, 132, 291, 299, 353
kouder..... 83	krentenbaard..... 295	kruisbes..... 296
koukleum..... 294	krentenbol..... 295	kruisbessen... 179, 296
kous..... 288	krentenbrood..... 295	Kruisheren..... 353
kouwe..... 224	krentenbroodje... 295	kruishout..... 211
kouwe kak..... 224	krentenkakker..... 295	kruisje..... 299
kraag..... 256, 523	kreperen..... 289	kruiskatje..... 290
kraai..... 245, 291	krets..... 488	kruisketel..... 290
kraaide..... 347	kreupel..... 414, 415	kruisvaart..... 563
kraaien..... 179	kreupele..... 75	kruit..... 634
kraaienmars..... 292	krib..... 280	kruiwagen... 292, 293, 314, 592
kraakhelder..... 646	kriël..... 293	krul..... 297
kraam..... 289, 290, 356	krijg..... 188	krullen..... 297
kraamvisite... 124, 253	krijt..... 294	krult..... 297
krabbelde..... 455	krikkel..... 294	kuiken..... 94
krabben..... 288, 479	krikte..... 294	kuikens... 116, 180, 545
krachteloos..... 319	krimp..... 294	kuikentje..... 261
krachten..... 111, 338, 383, 549, 569	krimpende..... 612	kuikentjes..... 117, 299, 540
krachtterm..... 158	kring..... 294	kuil..... 240
krakebenen..... 289	kritiek... 38, 166, 239, 262, 482	kuis..... 299
krakende..... 293	kritisch..... 415	kullen..... 66
krakkemikkige... 289	croeg... 41, 78, 84, 224, 295, 383	kunst..... 300
krallen..... 289	croegje..... 371	kurkdroog..... 11
krankzinnigengesticht.. 288	krom..... 282, 399	kusje..... 497
krant..... 56, 76, 289, 448	kromme..... 124, 589	kussen..... 111
kras..... 137, 484	kronkelweggetje... 399	kust..... 242, 302
krats..... 290	croon..... 296	kut..... 302
crediet..... 429	krop..... 208	kuus..... 302
creeftengang..... 57	kruchen..... 296	kwaad... 54, 109, 123, 181, 239, 240, 363, 396, 414, 435, 443, 450, 456, 511, 514, 531, 583, 639
creet..... 12	kruid..... 297	kwaadaardige..... 108
creit..... 292	kruidenier..... 295	kwaadheid..... 278
kek..... 292, 384, 495	kruien..... 297	kwaadspreken 359, 650
kremmig..... 292	kruiër..... 300	kwaadste..... 568
kreng..... 196, 265	kruiken..... 238	
	kruimel..... 293	
	kruimels..... 74, 75	
	kruij..... 297	

index nederlandse woorden

kwaaiie	240	laatsten	320	lanterfant	248
kwaaiigheid	278	lach	305, 485	lanterfanten	21
kwaaitongen	90	lachen	78, 148, 215,	lap	311
kwade	83, 161, 171,	275, 305, 451, 468,	lapje	352
.	240, 331, 536	477, 521, 596	lappen	155, 311
kwaden	25, 36	lachend	305	lappenmand	312
kwajongen	232, 517	lachenswerk	305	last	395, 645
kwajongensstreken	227	lacht	115, 306	lastig	153, 155,
kwak	302, 303	laden	310	300, 479
kwakje	303	lage	436	lastige	249, 343
kwakkelweer	341	lak	235, 262,	lat	312
kwakkelwinters	92	307, 477	later	323
kwaliijk	303, 440	laken	307	Latijn	312
kwaliteit	166, 508, 625	lakens	307	lauwerkran	296
kwaliteiten	588	lamentatie	567	lawaaï	208
kwartier	156	lamenteren	346	lazarus	313
kwartje	7	lamlazerus	307	lazerij	313
kwartjes	544	lamme	307	leeft	314
kwart-over-negen	587	lammeren	307	leeftijd	11, 118,
kweekgras	412	lamp	55, 308, 382,	314, 401, 587
kwestie	177	409, 604	leeg	77, 301,
kwezel	113	lampionnetje	308	414, 461
kwezelachtig	464	land	170, 171, 306,	leegloop	457
kwiep	304	399, 436, 450	Leendert	327
kwieterdonder	620	landloper	487	leep	123, 315
kwijt	8, 115, 324,	landmeter	308	leer	106, 315, 468
.	431, 587	landweg	590	leergeld	315
kwijtraken	490	lang	88, 146, 162,	leerlingen	357
kwikstaart	304	189, 224, 227, 308,	leerweg	561
kwikzilverig	613	309, 452, 481, 483,	lees	315
		494, 601	leest	476, 480
L		langdurig	361	leeswerk	7
laag	107, 309,	lange	309	leeuwerik	321
.	310, 623	langs	309, 493	lefdoekje	330
laagte	627	langslapers	210	leg	190, 246, 545
laaiende	597	langst	293	lege	526
laan	405	langzaam	346, 434	leggen	322
laat	243, 346, 360,	491, 492,	lei	318, 321
.	533, 534,	522, 608	leiden	443
.	551, 578	langzaampe	139	leiding	162, 189
laatste	320, 589, 650	lantaarn	309	leidsel	314

lekker	165, 277,	licht	212, 291, 308,	lijntje	327
.	334, 526, 548,	314, 321, 328, 372,	likken.	78
.	618, 642	455, 476, 576	liksteel	303
lekkerigheid	163	lichte	329, 578	limmeneert.	327
lekkers.	319	lichtgeraakt	294	limonade	327
lekkerste	319	lichtjes	328	link.	536
lelieblad.	274, 643	Lichtmis	322	linkerd	494
lelijk	154, 245, 252,	lichtzinnige	304, 329	links.	328
.	266, 285, 367,	lied.	650	linnenkast	307
.	399, 449, 540	liedje	323	lint	632
lelijke	20, 331, 356,	lief.	132, 229, 455	lip.	328
.	501, 643	liefde	54, 101,	lippen.	374, 581
lelijkerds	327	116, 125, 209,	lipstick.	617
lendenen	318, 412	274, 323, 342,	literse.	340
lengte.	319	353, 361, 435,	litteken.	484
lenig	77, 156,	489, 502, 593	loden	315, 411
.	177, 649	liefdesrelatie	197	loef.	329
lens	319	liefdesrelaties	591	loer.	329
lepel.	592	liefdesspel	436, 591	loeren.	46
leren	106, 258, 533	liefkozen	174	loerie	329, 330
les	218, 320,	liegen.	323, 591	logeren.	131
.	339, 536	liegens	324	logge	351
letter	127	liegt	324, 617	lokkertje.	330
leugen	625	liep.	199	lokvogel.	329, 465
leugenaar.	136, 547	lier.	324	lollige.	549
leugens	419	lierielauwe.	330	lommerdse	180
leuteren	321	lierperd	324	lomp.	91, 166,
leven	7, 97, 293,	Lieshout.	325	260, 302, 330,
.	315, 317, 318,	lieveling.	34	381, 416
.	410, 479, 545	lieverkoekjes	325	lompe.	198, 264,
levenden	250	lijden	313, 446	479, 541
levendig.	386	lijdensweg	318	lompn.	540
levensbedreigende.	103	lijf	110, 168,	lomperiken.	330
levenslustig	104	275, 325, 340,	loms.	50
levensweg	318	342, 345	longontsteking.	39
lever	318	lijfspreuk	104	lood	330
lezen	7, 218, 315,	lijk	326, 468	loodjes	320
.	320, 339, 381,	lijkbidder	391	loog	323
.	394, 575	lijken	509	looier	211
lichaam	72	lijkstoet	326	looivloeistof.	211
lichamelijke.	325	lijn	326	loom.	366, 606

index nederlandse woorden

loon	63, 330, 331	luistert	313	maat	111, 186,
loontje	63	luiszakkerij	333	222, 351, 459
loop	280, 331	luiwammes	329	maatstok	519
loopgewricht	275	luizen	311, 358	macht	105, 200,
looprek	321	luizenpad	213	338, 581
loopt	321	lukken	333	machtig	152, 615
loos	16	lul	333	made	339
lopen	193, 280,	lulboks	333	mag	578
.	286, 444,	lulhannes	333, 633	mager	88, 106, 180,
.	452, 540	lulhoer	333	196, 222, 266,
lopertje	321	Lullemans	334	397, 444, 451,
lorum	331	lullen	206, 334,	457, 474, 483,
los	395, 401	379, 498, 625	505, 619, 641
losbandige	341	lult	334	magere	484, 492, 620
lossen	310	lummel	311	maken	461, 515
lot	126, 149, 503	luren	335	make-up	161
lovend	510	lust	335, 645	makkelijk	253, 258,
lozie	331	lusten	527	334, 529
loziën	331	luxe	48, 413	makkelijke	559
lucht	199, 290, 328,	M		makkelijkst	246
.	427, 536,	maag	593	malder	338
.	555, 588	maag- en darmklachten	260	maleier	634
luchten	333	maagd	39, 608	malende	351
luchtig	328	maagklachten	146	malheur	158, 200
luchtje	458	maagslijm	629	mallemolen	338
lui	109, 307,	maagzuur	645	man	149, 164, 180,
.	327, 449, 570	maaien	637	249, 263, 338,
luiden	334, 352	maaltijd	21, 590	340, 353, 354,
luidruchtig	362	maan	51, 294, 339	377, 587, 643
luidruchtige	303,	maand	326	mand	195, 235,
.	355, 501	maandag	45, 360, 361	337, 525
luie	210	maanden	61, 92	mandje	344, 459
luiër	331	maansikkel	339	mandjes	345
luiëren	363	maanstonde	447	maneschijn	245
luiërkorf	335	maart	54, 244,	manier	193, 194,
luiërs	335	347, 349, 350	643
luis	302, 312,	Maas	239, 339,	manieren	352
.	313	350, 612, 625	mank	416, 489
luisteraars	520	Maastricht	350	mankeer	155
luisteren	239, 444,			mankeert	212, 275
.	554, 624			mannelijk	135

mannen . . . 21, 318, 337, 409, 449, 557	meete 342	mensenheugenis . . . 400
mannendracht 169	meevallen . . . 465, 559, 562	mensenwerk 240
mannenkoor 200	meevaller 275, 365	mensie 346
mannetje 345, 346, 429, 430, 475, 608	meevallers 55, 611	menstruatie 447
mans 337	mei 54, 224, 343, 344, 491	merante 225, 466
mantel 339	meid 13, 25, 55, 85, 91, 94, 134, 170, 275, 304, 341, 342, 343, 413, 414, 415, 514, 591	merel 135, 338
manvolk 280, 338, 593, 625, 647	meiden . . . 143, 343, 508	merken 485
manzieke 229	meimaand 343	mes 126, 281, 619
marechaussees 618	meiregen 344	messen 619
Maria Boodschap . . . 347	meise 430	mest 349, 350
Mariakapel 595	meisje . . . 48, 107, 127, 188, 237, 245, 271, 290, 296, 327, 362, 409, 450, 467, 482, 497, 549, 591, 609, 643	mestvork 637
markt 55, 110, 331, 349	meisjes 146, 156, 174, 296, 299, 334, 412, 447, 591	meteen 341, 513
markten 349	meisjesgedachten . . 367	metten 350
mars 312, 340	meisjesspreuk 325	metterhaast 209
marskramer . . . 291, 340	melk 104, 194, 276, 297, 344, 365, 366, 399, 455, 456, 475	meug 53, 198, 351
mat 319	melken 344	meut 351
mate 169, 340	melkenbriens 366	middag 559
mauwen 338	mem 345, 551	middagdutje 550
mazelen 363	menens . . 344, 377, 491	middelpunt 57
mazen 340	mening 219	midden 24, 25, 88
mededeling 391	mennen 314	middernacht 112
medeleven 210	mens 50, 145, 353, 354, 355, 616	Mie 352
medelijden . . . 280, 311	mensen . . 98, 328, 346, 351, 355, 356, 359, 367, 567	mienekes 352
medestander 170		mier 639
medezeggenschap . . 513		miermoeren 352
meedelen 511		Mies 352
meedrinken 535		mieter . . . 306, 352, 353
meegemaakt 598		mietje 353
meekreeg 609		mij 388
meel 10		mijn 22
meerdere 582		mik 48, 73, 353
meerderheid 402		mikkemaat 353
meerkol 362		mikmak 542
meester 357, 396, 440, 581		milieu 7, 57
meesters 357		min 484, 505
		Mina 234
		minachtend 147
		minachting 374
		minderwaardig 136
		minderwaardige 88
		minderwaardigs . . . 235

index nederlandse woorden

minnaars	321	moeilijkheden	94,	morsdood.	97
Minnebroeders	353	182, 204, 244,	mos	362
minneke	58, 409	254, 555, 581	mosterd	21
mirakel	356	moeilijkst	320	mot	362, 363
mis	227, 237, 345,	moeite	94, 140,	mothuis	363
.	418, 464, 483	358, 537, 588	motregen	356
misdaan.	249	moest.	24	mottig	127
miserie	158	moeten.	363	mouw.	340
misgaat	192	moetje	359	mouwen.	563
misje	391	mogelijkheden.	84, 126	mud	53
miskoop	331	mogen	385	mug	363
miskraam	117, 231,	mol	359	muggen	251, 363
.	613	molen	286, 351	muil	358, 359
misleiden.	299, 537	molenaar	159	muilen	359
mislukken	105, 510	molenaars	365	muilpeer	359
mislukt	334, 420	molenaarsweer	365	muis.	84, 341
misplaatste	638	molenpaard	351	muisje	365
misselijk	357	molscheut	538	muizen.	245, 339, 346
missen.	181, 357	mond	186, 259, 303,	mulder	159, 365, 583
misstap	603	351, 358, 359,	munt	291
mist	574	360, 393, 485,	muren	366
mistig	362	493, 612	mussenstront	366
moddekevuil.	358	mondfiat	361	mut.	271, 366
modden	358	mondje	366	mutserd	621
modder	83, 427	monniken	361	muur	521
modderen	358	monnikenwerk	361	muziek.	110, 111,
modderkruiper	344	mooi	156, 252, 358,	351, 361, 543
mode	358	362, 431, 553,	muziekinstrument	135
moderne	475	607, 643		
modieus.	186, 551	mooie	401	N	
moe	232, 339, 366,	mooiprater.	643	na.	369
.	606, 651	mooipraterij.	433	naad.	65, 369, 370
moed	397	moor	650	naaien	216, 398
moeder	178, 242,	moord	362	naait.	371
.	252, 274, 358, 362,	mopperen	13, 166,	naakte	417
.	377, 554, 588, 639	202, 270	naald	377, 393
moeders.	481	moppert.	166	naam	42, 109, 190,
moederschap.	358	mores.	362	196, 367, 368
moeilijk.	147, 280,	morgen	84, 103, 179,	naamgeving.	98
.	358, 377,	306, 346, 347	naar	433
.	400, 502	morgens.	347, 493	naar buiten.	43

naast	14, 561	nek	371, 386, 449	nieuwsgierig	146,
nacht	180, 252,	nekken	371	375, 630
.	359, 367	nemen	482, 565	nieuwsgierige	48, 62,
nachten	367	neomist	553	147, 443
nachtvlinder	308	Nepscheuten	371	nieuwsgierigheid	646
nachtvorst	339	nergens	126, 531,	nieuwtje	370
nachtwakertje	367	566	niezen	90
nadeel	175	nering	26	nijdig	505
nadelen	455	nerken	372	nijftoe	370
naden	372	nerveus	184	nijptang	147
naderhand	451, 463	nervositeit	14	niks	216, 304,
nadoen	248	nest	195, 372,	375, 433, 459,
nagel	369	587	472, 508, 525
nagelopen	141, 208	nestei	372	nippig	377
nagels	124, 356,	net	372, 466, 551	Nistelrode	377
.	369	netelen	377	ode	378
nagevolgd	543	neten	124	odeloos	326, 585,
naïviteit	635	netjes	157, 515	604
najaarskatje	17, 23	neus	127, 150, 238,	odeloze	25, 386
nakomen	624	319, 372, 373,	noemen	196
nalopen	201	374, 375, 400,	nog	370
namiddag	606	411, 423	non	379
narigheid	521	neusgaten	297, 583	nonnen	205, 407, 633
nat	347, 350,	neven	370, 371	nonnetje	14, 379
.	432, 465	niemand	156, 297, 354	nonnetjes	615
natnek	370	nier	87	nonsens	281, 625
natte	151	niesbui	159	nonsenskreet	282
natuur	370, 401, 474	nietig	361	nood	123, 147, 256,
nauw	109, 313,	niets	173, 204, 217,	377, 378, 415
.	368, 598	222, 352, 356,	nooit	339, 641
nauwelijks	601	373, 394, 455,	noorderzon	378
nauwen	368	508, 510, 554,	noordwestenwind	612
nauwkeurig	585	555, 591	nopjes	416
nauwt	369	nietsnut	72, 142, 491	normale	432
navenant	469, 575	nietsnutters	386	nors	515
nederig	433	nietwaar	70, 260,	notabelen	152, 495
nederigheid	37	333, 363, 455	noten	106, 379
nederlaag	578	nieuwe	358, 552	notenboom	113,
neerslag	290	nieuwkomertje	517	379, 491
neetoor	370	nieuwmodisch	494	notenkraker	379
negeren	328	nieuws	375	notie	533

index nederlandse woorden

notitieboek	25	onaangenaams. 151, 421	onderneming	92, 384,	
notitieboekje	286	onaangename	394	447	
nuchter	58	onaantrekkelijk	290	onderscheid	252
nukkig	58	onafscheidelijk	276	onderspit	401
nul	379	onbedoeld	291	onderstoppen	306
nut	611	onbeduidends	294	onderstreden	363
O		onbegrijpelijks	537	ondertrouw	143, 213
o-benen	20, 531	onbehandeld	455	onderweg	443, 448,
ober	391, 539	onbeholpen	495	634
obstinaat	280	onbehoorlijk	515	onderwerp	110, 175,
ocharm	334	onbehouden	87	542
ochtend	347	onbekookt	383	onderwerpen	151
oersterk	450	onbelangrijke	583	onderzoek	566, 598
oerstom	352	onbeleefd	299	ondeugend	48, 192,
ogen	16, 137, 178,	onbeloond	646	388
.	323, 389, 393,	onbenul	379, 635	ondeugende	232, 244
.	443, 475, 476,	onbenullige	517, 574	ondeugendheid	265,
.	521, 622	onberekenbaar	50, 59,	292, 389
.	279, 371, 375	ondeugends	478
ogenbegoochelaarj.	513	onberekenbare	135	ondoordachte	148
ogenbekeukelderj.	393	onbeschreven	383	onduidelijk	476
Oirschot	398	onbesnut	383	oneerlijk	47, 151,
oksheid	381	onbestorven	384	214, 387
olie	382	onbetamelijk	343	oneerlijkheid	387
oliekannetje	382	onbetrouwbaar	371	oneetbaar	398
oliën	382	onbevallig	190	onenigheid	402, 503,
olifant	363	onbevangen	383	584, 626
om	556	onbezonnen	302	onervaren	102,
omdaarom	65, 556	onbezonnenheden	183	383, 398
omgaat	586	onbezorgd	159	ongaarne	378
omhooggevallen	370	onbezorgde	137	ongans	384
omkleden	615	onbruikbaar	231	ongecomplieerd	444
omlullen	66, 556	onbuigzaam	210	ongeconroleerd	342
omstandigheden	302,	oncontroleerbare	617	ongedierte	155, 573
.	611, 646	ondergeschikt	71	ongeduld	154, 279
omtrend	389	ondergoed	46	ongeduldige	407
omvangrijk	40	onderhands	152	ongedurig	146, 607
omweg	42, 377,	onderhoud	458	ongehoords	355
.	420, 556	onderhouden	317	ongehuwde	178
onaangedaan	228	ondermelk	19	ongekookt	168, 626
onaangenaam	562, 610	ondernemen	529, 602	ongelegde	385

ongelezen . 55, 259, 289	onmogelijke 457	onthutst 568
ongelijk 212	onnauwkeurig 490	ontkend 337
ongelikt 383, 462	onnodige 508	ontkomen 578
ongelooflijk 607	onnozel 192, 253,	ontmoedigd . . . 250, 567
ongelooflijks 323	464, 517,	ontmoet 395
ongelovige 542	622, 626	ontmoeting 243
ongeluk 55, 104,	onnut 83, 387	ontnemen 247
151, 240, 274,	onnuttig 629	ontroering 152
307, 318, 446,	onophoudelijk 44	ontslaan 631
544, 627	onordelijk 72	ontslag 90
ongelukkig 147	onorthodox 495	ontslagen 631
ongemotiveerd 326	onoverzichtelijk . . . 207	ontsnappen . . . 340, 393
ongenode 308	onraad 543	ontsteld 568
ongepermitteerd 385	onrechte 591	onttrekken 482
ongepolijst 444	onrechtvaardig 413	ontvlambaar 294
ongeraakt 385	onrein 344,	ontwikkeling 572
ongeruste 491	420, 570	ontzag 611
ongesteld 83	onreins 387	ontzegt 360
ongestraft 109	onrust 547	ontzien 206
ongeveer 11	onrustig 184, 452,	ontziend 91
ongevoelig 117	548, 616	onverdeelde 593
ongewenste 520	ons 388, 601	onverharde 590
ongewild 121, 217,	onschuldig 428	onverklaarbaar 367
296, 384	onsmakelijk 398	onverkwikkelijke . . . 521
ongezeglijk 95	onstuimig 137	onverstand 390
ongezien 244	onsympathieke 643	onverwacht . . . 224, 492
ongezond . . 11, 566, 573	ontberingen 586	onverwachts . . . 157, 574
onguur 479	ontdaan 194,	onverzadigbaar 648
onhandelbaar 279	330, 646	onverzorgd 461, 482
onhandig 62, 127,	ontduiken 420	onvolgroeids 573
140, 194, 209, 257,	ontevreden 155,	onvoorbereid . . 510, 565
403, 406, 495	327, 410	onvoorspelbaar 412
onhandige 94, 281	ontgelden 245, 286	onvoorspelbare 201
onhoorbaar . . . 472, 490	onthaald 219	onvriendelijk 433,
onkosten 386	onthaasten 45	483, 515
onkruid 377, 386	onthaastingsadvies 139,	onvriendelijkheid . . 238
onmatige 162	209, 544	onwaarheid 591
onmiddellijk 513	onthouden . . . 197, 373,	onwandelbaar 483
onmikkende 386	388, 397	onweer 94, 95, 155,
onmisbaar 468	onthoudingsdag . . 137,	218, 219, 390,
onmogelijk 399	511	595, 630

index nederlandse woorden

onwel	17, 303, 384	opdoeken	395	opleven	32
onwennig	451	opdraaien	84	opleveren	589
onwillige	378	opdrijven	508	oplezen	324
onze	388	opdrinken	417	oplichten	472
Onze Lieve Heer	239,	opduiken	627	oplossing	141, 195
.	306, 390, 391	open	250	opluchting	152
Onze Lieve Vrouwtje	390, 595	openbare	123	opmaakt	491
.	390, 595	openhartig	185	opmaken	533, 568, 574
onzeker	20, 310,	openlijk	233	opmerken	142
.	488, 565	operazanger	604	opmerking	591
onzekerheden	482	opflakkerde	598	opmonteren	32, 596
onzekerheid	52	opgaat	511	opnaaien	396
onzin	27, 302,	opgebrand	382, 534	opperlieden	556
.	303, 461, 566,	opgedaan	395	oppervlakkig	328
.	575, 637	opgedirkt	389	oppervlakkige	328
onzinnige	62, 386,	opgedirkte	436	oprakelen	271
.	496	opgegeven	385	oprapen	396
oog	100, 240, 295,	opgehangen	570	opruien	396, 515
.	393, 464,	opgelaten	395	opruimen	478
.	609, 622	opgemaakt	292	opschepperig	180,
oogje	170	opgeschept	391, 395	217, 547
oogjes	127, 388, 544	opgeschreven	487	opschepperij	167,
ooglid	609	opgetogen	199	168, 224,
oogluikend	581	opgetut	237	526, 651
oogst	232, 293, 310,	opgeven	294	opscheppers	283
.	347, 349, 482	opgevoed	139	opschept	61, 224
oogsten	381, 448	opgevolgd	517	opschieten	136, 425,
oogstjaar	322	opgewarmde	419	462, 506,
ook	381, 552	opgewekt	620	528, 589
oord	306	opgewonden	198	opschik	603
oordeel	318	opgezet	395	opschrokken	197
oorlog	285	ophouden	173,	opsieren	410
oortvrijg	398	241, 420	opslaan	395
oorzaak	95, 394	ophoudt	379	opsmuk	86
op	394	opjagen	508	opspeelt	396
opa	394	opjatten	396	opstaan	561
opblazen	363	opknappen	311, 414,	opstoken	396
opbotsen	403	506, 521	optimistisch	347
opbreken	380, 394	opknopen	292	opvallen	142
opbrengst	627	opladen	396	opvliegend	183, 430,
opdagen	627	opletten	535	501

opzet	123, 507	overdreven	136,	overvol	214
opzichtig	362	overdrijft	419	overweg	13, 194
opzij	403, 604	overdrijven	363, 474	overwegingen	381
orde	31, 116, 177,	overdwars	370, 472	overwonnen	205
	269, 396, 397,	overeengekomen	154	overzij	403
	450, 477, 572	overeind	402	ozikken	403
ordeloos	483	overensie	402		
ordentelijk	157	overgebleven	204	P	
oren	44, 102, 134,	overgeslagen	595	paaien	107
	184, 204, 320, 366,	overgeven	371,	paal	407
	373, 393, 397, 398,	overhalen	499, 612	paard	55, 87, 91,
	400, 441, 508	overhand	579		113, 149, 198,
orgel	556	overheidswege	173		201, 205, 272, 333,
ornaat	434	overhemd	617		350, 354, 371, 414,
os	155, 399	overhoop	402, 403,		415, 416, 433, 484,
ossenboek	400	overkant	461, 506		511, 595, 619, 641
ossenhoofd	381	overleef	239	paarden	56, 87,
ossenzeiksel	400	overleggen	270		412, 413
otteren	400	overleggen	249	paardenhoofd	413
oud	181,	overlezen	403	paardenkop	354
	375, 400	overlijden	391	paardenman	416
oude	11, 37, 227,	overloop	81	paardenmop	413, 554
	514, 567	overmatig	113	paardenpis	114
ouder	401	overreden	556	paardentand	595
ouderdom	110, 211	overschat	56	paardenvijgen	53, 351
ouderdomsproblemen	262	overslaan	443	paardje	310, 416
		overspringen	175	paasdag	432
oudere	361, 568	overste	377	paasdagen	431, 432
ouders	300, 414	overstuur	403	paaseieren	432
ouderwets	257,	overtredingen	581	pacht	22
	379, 551	overtreffen	61,	pachtplaatsen	250
ouderwetse	99, 549		296, 329	pad	405
ouds	401	overtreft	296	padden	156, 405
ouwfiepen	62	overtuigd	474	pak	563, 643
oven	21, 401	overtuigen	542	pakken	406, 553,
ovenspaan	481	overvloed	62, 86,		590, 633
overall	8, 617		164, 313,	paliegelijk	406
overall	401		383, 499	paling	429
overante	402			pallesaat	406
overbluft	498			pan	85, 406
overdadig	568			Pancrattus	407

index nederlandse woorden

panen	412	pee	410	pier	97
pannen	407	Peel	391	pieren	410,
pannenkoek	10	peeltuter	164, 411	421, 441
pannenkoeken	322	peer	412	pierenkuiltje	421
pannetje	322	Peer Pompe	228	pierenverschrikkertje	
pantoffel	419	peil	412	421
pap	87, 407, 409	pek	414	pietluttigheden	338
papier	409	pekel	410, 584	pijn	45, 229, 289,
paplepel	293	pèlerine	643	318, 330, 365,
pappot	607	pen	595	396, 403, 411,
paradijselijk	306	penitentie	424	412, 475, 484,
parasiet	469	penning	534	531, 630
pareert	434	pens	414	pijnlijk	137, 276, 305
parmantig	180	peper	531	pijnlijks	511
parochie	565	peperkoek	412	pijp	411
parrie	409	percelen	417	pijpen	451
parten	409	peren	16, 398, 412	pijpenstelen	202
partij	562	perken	484	pijpje	335
partner	586	permeteren	417	pik	423
parvenu	9	persecutie	417	Pilatus	430
pas	188, 286, 377,	personeel	591	pin	423
.	405, 483, 495	pesjonkelen	417	pink	319
pas op	217	pessimistisch	326	pinken	424
pasen	22, 132,	pest	110, 164,	pinksteren	132, 432
.	251, 432, 495	410, 446	pinnetje	424, 634
passant	217	pet	157, 248, 390,	pips	155
passeren	238, 581	418, 419, 587	pisbak	648
past	520	petòzzie	120	pisbroek	424
pastoor	13, 52, 125,	petroleum	72	pissen	56, 73, 142,
.	201, 205, 277,	Pettelaar	420	155, 206, 219,
.	304, 312, 342,	peultjes	190	277, 287, 424
.	402, 417, 418,	pezen	636	pisserd	425
.	514, 565, 650	pezerik	410	pist	424
pastoorsmeid	43,	pezeriken	410	pit	425
.	337, 418	piek	420	pitsen	425
patent	419	piekelant	421	pitten	210, 437
pater	29, 355	piekfijn	132	plaagantwoord	10
paternoster	433	pienter	415, 424	plaageest	517
paters	407	piepende	293	plaat	63, 106, 426
Paulien	409	piepzak	421	plaats	345, 427,
pedicure	121	Pier	421	451, 551

plagen	264, 292, 372, 592	polder	200	potloden	355
plagerige	201	politieagent	13,	potstuk	433
plak	419, 425	politie	308, 593	potten	433
plakken	425	politie	427	praalhans	436
plakker	427	polonaise	107	praat	226, 329, 433, 434, 555, 566, 575
plan	154, 478	pomp	44, 319, 429	praatjes	379
plank	37, 69, 127, 425, 426	pompzwengel	148	praatzieke	259
planken	426	pond	424, 429, 555	prachtig	162
planten	377	pontificale	464	prakkezatie	433
plantertje	78	Pontius	430	praktisch	477
plassen	13, 120, 195, 229, 277	pook	423, 430	prat	434
plasser	466	poolshoogte	430	praten	253, 281, 334, 379, 434, 591, 612
plat	231, 426	poorsje	183	prat	434
plee	426, 427, 621	poort	120	prat	434
pleister	427	poosje	335, 401, 610	precies	146, 238, 250, 313, 368, 495
plek	579	poot	94, 420, 427, 430, 431, 595, 607	preekstoel	110, 435
pleuris	427	pootgoed	420	preken	94, 434
plezier	17, 40, 86, 187, 305, 477, 507, 619	pootjes	432, 433	prentje	435
ploeg	574	Poppelse	431	presenteert	517
ploegen	142	poppen	431	prestaties	436
ploegschaar	350	populierscheut	420	presteert	350
pluis	112, 428	portemonnee	91, 269	pretentie	379
pochen	517	portie	641	preutse	325
pochetje	330	portret	431	priesteropleiding	453
poelie	605	positie	456, 488	priesters	556
poeliën	428, 637	positief	381	priesterstudent	258
poep	428	positieven	462	prijs	93, 291, 349, 435, 636
poepen	428	postduif	497	prijsgewen	233
poes	429	postuur	265	prijzen	616
poesje	174, 290	pot	64, 204, 235, 310, 432, 501, 515	prikje	435
poets	279, 311	pot	64, 204, 235, 310, 432, 501, 515	prikkelraad	423
pof	312, 429	potazie	419, 420	primitief	339
poffer	283	potje	24, 188,	principepunt	430
poging	548	potje	196, 221, 440, 441, 608	prins	317, 435
point d'honneur	430	potjes	441	prinsheerlijk	435
pokdalig	127, 573				

index nederlandse woorden

prissen	435	put	119, 237,	ravage	258, 449
proberen	436	440, 648	razen	621
probleem	195, 266	puthaak	440	razernij	149
probleemkind	174	Q		reactie	537
probleemloze	202	quite	254	reageren	405
problemen	116, 178,	R		rebellkont	445
.	205, 300, 355,	raad	202,	recht	445, 471
.	462, 523, 585, 588,	433, 554	rechten	445, 457
.	598, 601, 631	raadgevingen	627	rechter	75
procederen	276, 445	raakt	443	redden	102
processie	261, 437	raam	46, 444	redderen	450
proeven	439	raar	483	rede	290, 356
proevertje	439	raat	314	redelijk	148
profeet	436	racekak	447	reden	325
profijt	602	rad	139,	redenering	511
profiteer	97	314, 443	redetwisten	60, 518
profiteren	90, 338	raddraaiër	443	reed	446
pronk	434	radelijk	455	reekraden	451
pronken	503, 582	raden	390, 489	reeks	452
pront	436, 608	raderen	444	reet	281, 531
proper	359	radiator	365	regelen	450
properheid	224	rak	443	regels	447
propfen	437	rakel	444	regen	84, 92, 131,
proviand	313	rakelstok	420	156, 322, 347, 356,
provisorisch	216	raken	369,	405, 432, 445, 446,
pruikenmaker	437	490, 650	456, 488, 638, 639
pruilen	434	rammel	122	regenbui	120, 406
pruim	437	rammelen	444	regende	104
pruimenboompje	563	rammelewaai	444	regenen	123, 396,
pruimentijd	210, 437	ramp	70	428, 456, 636
prulderij	88	rampen	544	regent	112, 202,
prulletje	439	rangschikken	401	446, 619, 638
prut	439	rap	527	regenweer	270, 555
prutsen	459	rappe	184	rein	428
puistjes	278	rare	352,	reis	123
pummel	283	466, 589	rekenen	279
punaise	494	rats	444	rekening	245, 312,
punt	440, 504, 582	rattenplaag	452	391, 450,
puntje	440	rauw	222	518, 539
puntjes	452			rekenkunst	23
pur	440			rekken	326, 448

rel	448, 449	rijdt	447	rog	453
relatie	85, 294, 372, 435, 482, 512	rijf	445	rogge	56, 287, 528
relaties	74	rijgen	452	rok	115, 219, 343, 596
relikwie	424	rijglif	452	roken	261, 482, 493
relkont	448	rijgnestelen	452	roker	44
reltas	448	rijk	69, 92, 150, 322, 467, 576,	rokken	394, 453, 475
remspoor	475		616, 617, 650	rokkenjager	447
rennen	83, 498	rijkaard	571, 640	rollen	26, 104, 455
reperd	447	rijkdom	109, 342, 478, 640	romantisch	451
repetitie	367		478, 640	Rome	400
reputatie	368	rijke	98, 301, 347	rommel	268, 363
reserve	590	rijken	109, 451	rommelen	352
respect	202	rijker	480	rond	57, 122, 150, 449, 452, 604
respons	465	rijp	138	rondhangen	260
restjes	526	rijshout	451	rondje	142, 541
resultaat	29, 163, 309, 386, 450, 589	rijsstaak	451	rondlopen	83, 449
resultaten	29, 276, 328, 540	rijtje	295	rondrit	541
rets	449	rijtuig	495, 523	rondschuimen	519
retsen	449	rijtuigen	451	rood	286, 468
Retske	449	rikken	200	roodharigen	183
retskloot	449	rillingen	165	rooie	456
reuk	374	rimpels	451	rook	92, 456
reuzels	449	ringetje	452	rookt	455, 493
revolver	449	risico	260, 452, 509	rooms	119
ribben	141, 282	riskage	452	rooms-katholiek	119
richt	450	riskante	384	roosduifje	456
richting	611	riskeren	629	Rosmalen	145, 288
ridderen	450	ritse	146	Rosmalense	119
riek	39, 54, 178, 450, 521, 637	ritsen	452	rot	138
riels	450	roddel	90, 324	rotcent	456
riem	185, 450	roddelen	359, 452	rotkinderen	389
rietdekker	451	roddelpraat	598	rottigheid	333, 514
rietdekkershand	451	rode	630	rotzak	76
rigoureuze	591	roeden	453	rotzooi	72, 268, 400, 406
rij	446, 519	roekeloos	260	rouwt	140
rijden	446, 447, 531, 593	roem	582	roven	449
		roepen	453	royaal	79, 294, 487, 606
		roeren	458		
		roet	44, 453		
		roets	453		

index nederlandse woorden

rozen	456	S	schatting	531	
rozenkrans	391,	saaië	222	schavierigheid	469
.	433, 457	sacrament	242, 382	schavuit	439
rug	77, 165,	sacramenten	589	scheef	200, 308,
.	194, 291, 318,	salie	461	471, 480, 483
.	412, 457, 610	salieklep	461	scheefmuilen	477
ruggen	457	samen	13, 258	scheel.	48, 226, 605
ruggengraat	457	samenhang	101	scheelt	182, 591
ruggenwervels	457	samenspannen	171	scheepsvolk	222
ruï	246, 545	samenspel	214	scheet.	55, 222, 370,
ruïen	444	samenwerken	326	471, 472, 604
ruig	607	samenwoont	440	schei	54, 558
ruigte	445	sarren	292, 592	scheiden	235, 349
ruik	458	sas	212	scheiding	213
ruïken	333	saus	207, 461, 625	scheidt	473
ruikt	458	sauwelt	461	schelden	185,
ruim	414	savooi	462	473, 557
ruimen	238	scapuliermedaille	467	schelft	478
ruïneren	574	schaal	40	schelm	474
ruit	155, 341	schaamte	468, 521	schemeren	476
ruiten	158	schaap	469	schemering	165,
rumoerige	215	schaapjes	488	321, 554
run	211	schaar	307, 472, 482	schemert	475, 476
rundvlees	399	schaars	325	schendt	474
rups	451	schaats	483	schendt-de-keuken	474
rust	208, 458	schade	30, 254,	schenen	471,
rusteloos	115	295, 315, 468	478, 598
rusten	550	schadelijk	468	schep	391, 487
rustig	386, 615	schaduw	178, 593	schepper	621
rustiger	142	schafte	468	scheren	469, 472,
rut	458	schamperend	355	494, 623
rutsen	459	schandaal	418, 474	schering	473
ruw	444	schandalig	384	schermen	474
ruwe	198	schande	30, 85, 124,	scheten	412, 472
ruwigheid	445	161, 355, 467,	scheuren	44, 449
ruzie	132, 174, 182,	468, 485, 579,	schibbel	475
.	202, 246, 272, 290,	591	schiertspijpen	476
.	362, 369, 382, 423,	schap	469, 479	schiet	604
.	431, 459, 472, 521,	schapen	189, 469, 623	schieten	450
.	523, 597, 624, 631	schaploper	469	schietgebedje	390,
		scharreltje	469	476, 595

schietlade	477	scholk	588	schreeuwend	305
schietlood	330	scholt	481	schreeuwlelijk	365
schift	475	schooien	480	schreeuwt	303
schijf	471	schooier	471,	schreibeens	484
schijfferappel	165	481, 495	schriekerd	484
schijn	436	schooiershemd	584	schrift	398
Schijndel	471	school	481, 482	schriftelijk	219
schijnheilig	563	schooljeugd	72	schrijf	483
schijnheilige	111	schoolkinderen	482	schrijfjngs	484
schijnheiligen	407	schoon	164, 327,	schrijnende	45
schijnprooi	329	481, 613, 646	schrijven	7
schijt	33, 281, 477	schoonheid	325,	schrik	126, 150, 159,
schijtbed	638	542, 623	297, 463, 605
schijten	89, 114,	schoonmaak	187	schrikken	574
.	289, 290, 423,	schoonmoeder	13,	schrobgat	253
.	469, 473, 502	427, 451	schroefje	485
schijter	477	schoonvader	586	schroepertje	484
schijthakken	474	schoonvegen	357	schroeven	507
schijthuis	475	schoor	482	schrok	215, 307
schijtvrij	475	schoorsteen	87, 482	schrokkerig	112
schijtvrije	475	schoot	86, 492	schronnie	484, 485
schil	473	schop	143, 487,	schuif	485
schild	478	634, 637	schuifelde	479
schildpad	405	schopekster	482	schuifje	485
schillen	119	schoppen	221,	schuimbekkend	70
schim	476	488, 556	schuimen	487
schimmel	605	schoppens	488	schuimerd	487
schimwit	476	schopstoel	488	schuimke	464
schip	40, 478, 533	schoren	482	schuin	398
schipper	591	schort	481	schuine	329
schitten	478	schot	482	schuld	43, 51, 249,
schobber	479	schoteljacht	483	294, 318, 378, 395,
schobzeug	479	schots	483	469, 485, 586
schoelie	479	schouder	467	schulden	254, 485
schoen	479	schoudermanteltje	643	schuldig	97, 161, 479
schoenen	337, 479,	schouw	78, 334,	schuldige	579
.	480, 482	456, 467, 550	schulp	487
schoenmaker	480, 569	schraal	190	schuren	479
schoentjes	252	schrap	483	schurft	488
schoffelen	479	schree	483	schurken	479
schoft	480	schreef	484	schuur	339, 489, 533

index nederlandse woorden

schuurdeur	358, 410	sjors	466	slet	135, 536
seguur	368	Sjorsje	466	sleur	491
seks	635	sla	195, 490	slibberen	491
seksueel	353	slaag	113, 490, 491	sliet	492
seksuele	68, 502	slaan	134, 185,	slijk	92, 322,
selderievoor	508	260, 412, 444,	341, 496
selementen	462	490, 549	slim	315
seminarie	55, 312	slaap	31	slimheid	590
sep	148	slaapmuts	490	slimme	590
serieus	501	slaapmutsje	367	slimmer	51
Servatius	407	slaap	199, 425, 531	slinkse	300
servet	145	slaasje	489	slip	86, 492
servies	464	slacht	447, 589	slobbert	444
sexappeal	593	slachtoffer	157, 240	sloefkont	492
sibbedees	464	sladder	489	sloeg	320, 398
siepogen	464	slag	123, 134, 254,	slof	492
sigaar	166, 462, 517	265, 489, 490	slofften	41
sigaren	462	slagen	303	soft	492
sigaret	517	slager	205	slome	222, 551, 633
sijs	462	slagmes	198	slons	536
simpel	334	slak	491	slonzige	134
Sint	15	slameur	491	sloom	184, 196
Sint Antonius	465	slap	289, 483	sloot	271, 601
Sint Jozef	228	slapen	610	slootje	72
sint juttemis	229	slaperig	365	slordig	17, 29, 274,
Sint Laurentius	538	slapheid	77	358, 399, 482,
Sint Maarten	341, 464	slecht	41, 87, 97,	490, 492, 549,
Sint Mathijs	350	116, 129, 162, 164,	574, 589
Sinterklaas	103	204, 328, 414, 444,	slordige	133,
sinterklaas	526	478, 536, 553, 568	135, 595
sisser	465	slechte	10, 62, 329,	slordigs	23
sitsewinkel	465	387, 413, 503	sloten	491
situatie	395	slechten	545	sluier	331, 595
sjagrijnig	375	slechter	278, 409, 534	sluitstuk	296
sjans	465	slechtghumeurd	494	sluw	154
sjansen	465	slechtgemutst	60	smaak	15, 252,
sjanskloot	465	slechts	491	493, 633
sjanst	465	sleep	595	smaakt	207
Sjefke	20	sleepdeken	491	smaken	252
sjere	466	slemper	491	smal	292
sjoerts	466	slepen	386	smalst	202

smart	551, 593	snoepje	497	speelman	502
smeekbede	476	snot	194, 429, 497	spek	56, 244,
smeer	106, 493, 592	snotaap	9	287, 351, 501
smeerlap	76, 290,	snotneus	250	spel	86, 274,
.	344, 388, 436	snuisterijen	46	276, 307, 501,
smeerlappen	337, 427	snuit	484	603, 640
smeerpoets	290	snuiter	304, 589	spelen	7, 134,
smeert	493	snuitje	497	502, 534
smeren	493	snuitwerk	497	spellige	508
smerig	570	sobertjes	497	spellen	502
smerige	234, 536	soeliën	497	speren	499
smering	457	soep	119, 183,	spichtig	505
smid	494	262, 497	spiegel	330, 503, 593
smidspaarden	494	soepjannen	497	spiegelen	503
smiecht	494	soeps	463	speer	503
smiespelen	494	sokken	135, 142,	spiertje	503
smiezen	363	498, 552,	spierwit	476, 504
smoel	384	574, 645	spijker	56, 504, 642
smoesje	557	sokkenverruiler	498	spijkers	423,
smoezelig	290	soldaat	461	424, 504
smoor	488, 494	soldatenkont	286	spijsvertering	88, 106
smoorverliefd	597	soldatenkost	444	spijt	34, 52, 90,
snauwt	369	solderen	70	127, 175
snee	411, 572	sombere	326	spiksplinternieuw	505
sneerende	591	sombergestemd	173	spin	505
sneetje	495	soort	10, 488, 514	spinetje	505
sneeuw	496, 520	soorten	302	spinvoeten	505
sneeuwen	165	sop	498	spit	291
snel	209, 416, 452,	sopscholk	498	spits	505, 506
.	527, 578, 603	sossieklep	499	spoed	471
snertweer	127	spaaien	499	spoeden	506
snijboon	495	spaaier	499	spoedig	645
snijden	494, 574	Spaans	506	spoeling	571
snijder	307, 340,	spannagel	499	spoelkeuken	339
.	494, 495	spannend	297, 368	spoerts	506
snik	401, 496	spanning	279	spoor	310, 405, 506
snip	496, 634	spant	297	spoort	503
snipperen	496	spartelen	505	sporen	507
snoek	496	spatsen	499, 543	spot	57, 100
snoepen	165	spatten	501	spottende	201
snoepgoed	503	speelkaarten	233	spouwertjes	499

index nederlandse woorden

spraakzaam	366	startjaren	538	sterker	295, 593
sprake	33	staten	202	sterkste	402
spreekt	625	steeds . . . 163, 461, 466		sterven 68, 95, 120, 162, 214, 242, 273, 299, 314, 514, 589,	607, 631, 636, 645, 647
sprei	507	steeg	511	stervenden	382
spreken	434, 507, 510	steek	511, 517	steun	16
sprong	513	steekje	401	steunen	296, 509
spuigaten	507	steekschop	420	stevig	314
sput	501	steekvlieg	19	stiefmoeder	227
spul 88, 489, 502		steekvliegen	363, 583	stiekem	152
spullen 165, 507		steel 133, 406, 510, 597		stieravond	623
spulletje	508	steen 512		stieren	155
spurrie	508	steentje	517	stierlijk	642
spurriekoe	414	steigers	512	stieven	174
spuwde	607	steil 101, 397, 402		stijf 77, 98, 156, 190, 257, 430, 649	
spuwen	499	steile	512	stijfheid	292
spuwt . . . 499, 504, 598		stek	512	stijfkop	515
staak	508	stekeblind	16, 512	stijfkoppen	515
staan	509	steken 216, 524		stijfselbroek	515
staande 288, 310		stekkerhoek	512	stijl	515
staar	508	stel	513	stik	515
staart 26, 57, 110, 137, 205, 271, 510, 511, 513, 514		stelen 40, 393, 499		stil 98, 143, 421, 517	
staartje . . . 359, 365, 578		stellen . . . 199, 331, 352		stilstaan	550
staat 397, 412, 633		stellig 71, 509		stille	517, 607
staf	509	stelligheid	201, 363	stilizitten	613
staken	582	stelt 338, 352		stilzwijgen	434, 624
stal 412, 449, 481, 586, 629		stelten	513	stinken	58
stalen	509	steltkaars	513	stinkers	556
stampot 359, 406, 420, 538		stem	513	stinkklieren	555
stand 12, 21, 52, 119, 150, 235		stengeluid	154	stinkt 24, 373, 455, 458, 521, 555	
standpunt	326	stempel	514	Stiphoutse	250
stang	314, 509	stempelen	16	stoefen	517
stank	412, 509	stenen 512, 528		stoefers	256
stapallemachtig	510	sterfbed	132	stoel	52
stapel	510, 528	sterfhuis	386		
		sterft	69		
		sterfte	613		
		steriliseren	268		
		sterk	450		
		sterke	593		

index nederlandse woorden

takjes	535	tegenvalt	87, 224,	terugval	178
takkelijk	535	627, 647	terugverlangen	301
takkenbossen	233	tegenwoordig	394, 557	tes	536
taks	531	tegenzin	93, 198,	tesamen	532
takshond	531	372, 378, 463,	testament	463
talen	53,	520, 532	tèttè	537
.	506, 532	tegenzit	534	teutelen	537
talent	399	tegenzitten	24	teveel	393
talenten	113	tegoed	471	tevreden	90, 162,
talmen	589	tegoeden	254	205, 249,
tam	169, 527,	tekeer	192, 571	279, 532
.	635, 636	teken	532	thee	277
tand	171, 173,	tel	535	theewater	626
.	393, 396, 527	telde	535	Thomas	542
tanden	72, 173, 181,	telen	452	thuis	8, 10, 98, 213,
.	360, 362, 400,	teleurgesteld	328, 494	218, 259, 349,
.	401, 527, 528	teleurstelling	222, 518	449, 512, 618
tandpijn	43, 531	televisiemis	186	ticht	537
tang	531	telkens	188	Tielebuys	149, 538
tante	363	tellen	535	tien	538
tap	295	tempeest	536	tiende	538
tapkast	103	temperatuur	121	tientje	40, 538
tappen	577	tempo	380	tiet	538
tarten	536	tempteren	536	tijd	22, 46, 123,
tas	528	tenen	180, 228, 463	156, 165, 224, 257,
tasten	528	tenger	450	272, 361, 418, 437,
taxatie	531	tepel	345	448, 493, 532, 533,
te	532	terecht	139	539, 558, 573, 576,
technische	507	terechtkomen	432	583, 615, 621,
teelballen	263, 289	terechtwijzen	362	625, 637
teer	528	terechtwijzing	355	tijden	201
teerton	313	tergen	292	tijdig	482
tegelijk	637	tering	26	tijding	536
tegemoet	146	terloops	374	tijdje	480
tegen	83, 544	ternauwernood	393	tijdzat	534
tegendraads	101, 518	terneergeslagen	440	Tijl Uilenspiegel	355,
tegenhouden	524	terugbezorgd	468	554
tegenhoudt	462	terugdeinzen	294	tillen	303
tegenslag	288	terugschrikken	27	timmer	329
tegenstand	288	terugslag	244	timmeren	609
tegenstander	240	terugtrekken	487	timmerman	451

timmermansschande	451	torenwachter	543	trogveegsel	548
timmert	539	toten	339, 543	trom	548
tintel	539	touw	529	troost	282, 608
tinteldoosje	539	touwtje	529, 570	troosten	300
Tinus	540	toverformule	32	trots	137, 167,
tippel	540	traag	89, 106, 121,	trotsere	206, 261, 434
tippen	440	traditionele	399, 416, 426	trotsere	591
tocht	276	traditionele	98	trouw	105, 126,
tochtig	73	traktatie	20	trouw	544, 545, 547
tod	540	traktament	426	trouwdatum	544
toddelen	541	traktementje	543	trouwen	15, 91, 101,
todden	540	tram	543	trouwen	107, 114, 118, 145,
toddenjood	540	tranen	544	trouwen	150, 195, 218, 228,
toddenwagen	540	trap	554	trouwen	239, 325, 337, 342,
todhoop	541	trappen	547	trouwen	359, 400, 409, 415,
todje	549	tred	53	trouwen	453, 545, 643
toe	86, 341, 541, 605	treden	547	trubbelkont	548
toebereidselen	346	treffen	346	trui	549
toedekken	306	treinen	324, 547	trut	515
toegangspoort	306	treiterantwoord	366	tuier	549
toegegeven	241	treiteren	372	tuieren	549
toegeven	337	trek	92, 485	tuin	83, 138,
toehoorders	85	trekbeen	633	tuin	358, 443, 445,
toelieën	541	trekke	479	tuin	458, 573
toeren	403	trekken	193	tuinbonen	135
toertje	541	trekpaard	169	tuinbonenschil	135
toespreken	557	treuren	458	tuinborder	458
toestand	25, 502	treurhennetje	549	tuinieren	12, 248
toestemt	87	treurig	149	tuintje	211
toeta	541	treuzelaar	463, 528	tuiten	544
toeten	398, 405	treuzelen	359, 462,	tuk	549, 550
toeterij	15	treuzelen	528, 537,	tukje	550
toethoorn	282	treuzelen	541, 555	tukken	550, 589
toewijding	185	triest	547, 548	tureluurs	319
toilet	48, 140	triestig	548	turfhoek	550
tong	68, 185, 262, 542	troebel	626, 629	turven	391
toog	417	troef	108, 226, 548	tussendoor	497
toon	483, 543, 576	troetelkind	34	tussenuit	493
toont	543	troetelwoordje	104	tut	551
top	582	troeven	276	tutachtig	551
toren	249, 543	trog	401, 548	tuthola	551

index nederlandse woorden

tuttemie	551	uitkomst	326	vaar	389
tweede	551	uitkramen	557	vaart	563
tweedens	551	uitkruien	11, 557	vaarweg	590
tweedehandse	552	uitlachen	476	vaarwel	563
tweedracht	514	uitmaaksel	557	vaatdoek	320, 483
tweeën	126, 551	uitmesten	557	vaatje	577
tweeling	183	uitnodigen	139,	vader	10, 36, 145,
twisten	271	247, 576	296, 562, 574,
		uitnodigend	625	586, 587
U		uitroep	225	vaders	282
U	553	uitslag	278, 295, 381	vaderskont	562
ui	149, 229	uitsloven	370	vage	308
uienschil	229	uitstaan	333	vak	93
uier	275, 555	uitsteeksel	543	vaklieden	480
uieren	555	uitsteeksels	339	vaklui	494
uierzelf	555	uitsteekt	572	valkenier	329
uil	553, 554	uitstel	558	vallen	13, 428,
Uilenspiegel	554	uitstellen	122	521, 561, 633
uilenvlucht	554	uitstelt	365	valreep	561
uit	557, 558	uitvaart	261, 326	vals	188, 387, 561
uitblinker	557	uitvaren	396, 431	valsspeler	221
uitbrander	557	uitvinding	110	valt	544
uitdagen	72, 439, 536	uitvoeren	260	van	562
uitdragen	11	uitvoert	570	vanaf	12, 640
uiterlijk	63, 297	uitvragen	527	vanalles	217
uiterste	505	uitweg	141	vandaag	215, 329,
uitgaan	150	uitzetten	558	412, 607
uitgaande	612	uitzien	275	vandoor	209, 378
uitgaat	448	uitziet	553	vangen	141, 341, 416
uitgaven	319, 593	uitzoeken	227	vangst	184
uitgenodigd	589	unster	556	vannacht	266
uitgeput	30, 581	urineren	626	vanzelfsprekend	370
uitgescholden	473	urinoir	8	varen	562
uitgeteld	231, 252,	uur	352, 389,	varken	39, 53, 56,
.	294, 557	558, 559	122, 241, 270, 287,
uitgingen	618	uurtjes	559	302, 335, 457, 531,
uithalen	389			565, 570, 571,
uithijgen	251	V		603, 623, 625
uitkijken	287	vaag	476	varkens	246, 571, 572
uitkleden	557	vaak	176, 542, 643	varkensskooi	53, 132,
uitkloppen	411	vaandel	91, 562	201

varkensstaart	297, 572	verantwoording	65, 211	verdwijnen	548,
varkensvloek	572	verbaasd	252, 626	vergeerd	603, 636
varkensziekte	338	verband	529	vereffenen	569
varkentje	572	verbazing	97, 225,	vereren	170
vast	561	verbeelding	295, 466	verf	568
vasten	533	verbeteren	113,	vergaren	609
vastenavond	322, 563	verbelijmond	119, 297	vergeefs	554
vasthoudend	145	verbetering	37,	vergeet	206,
vastigheid	561	verbijsterd	585, 621	vergeetachtig	324, 346
vastknopen	529	verbijstering	129,	vergeldden	393
vat	111, 347, 563	veel	154, 159, 225,	vergeleken	178
vecht	343	veel	262, 295	vergelijkerderwijs	501
veeg	192	veeleisend	368	vergelijkingen	216
veel	216, 319,	veelvuldig	176, 216	vergetelheid	558
veel	323, 388, 604	veelzijdig	349	vergeten	158,
veeleisend	368	veer	565	veert	240, 358, 481
veelvuldig	176, 216	veertje	577, 581	veger	596
veelzijdig	349	veilig	224, 329, 526	veil	224, 329, 526
veer	565	veilingen	176	veilig	24, 428
veert	493	vel	566	veilingen	176
veertje	577, 581	veld	287, 307,	vel	566
veger	596	veld	566, 567	veld	566
veil	224, 329, 526	velden	566	venijn	573
veilig	24, 428	venijn	573	venster	51, 125
veilingen	176	venster	51, 125	vent	632
vel	566	vent	632	ver	42, 54, 333,
veld	287, 307,	ver	502, 587, 597,	ver	617, 618, 625
veld	566, 567	verademen	569	veranderen	577
velden	566	veranderen	577	verandering	621
venijn	573	verandering	621	verandert	424,
venster	51, 125	verandert	424,	verandert	567, 621
vent	632	verantwoordelijk	338	verantwoordelijk	338
ver	42, 54, 333,	verantwoording	65, 211	verantwoording	65, 211
ver	502, 587, 597,	verbaasd	252, 626	verbaasd	252, 626
ver	617, 618, 625	verband	529	verband	529
verademen	569	verbazing	97, 225,	verbazing	97, 225,
veranderen	577	verbeelding	295, 466	verbeelding	295, 466
verandering	621	verbeteren	113,	verbeteren	113,
verandert	424,	verbelijmond	119, 297	verbelijmond	119, 297
verandert	567, 621	verbetering	37,	verbetering	37,
verantwoordelijk	338	verbijsterd	585, 621	verbijsterd	585, 621
verantwoording	65, 211	verbijstering	129,	verbijstering	129,
verbaasd	252, 626	veel	154, 159, 225,	veel	154, 159, 225,
verband	529	veel	262, 295	veel	262, 295
verbazing	97, 225,	veeleisend	368	veeleisend	368
verbeelding	295, 466	veelvuldig	176, 216	veelvuldig	176, 216
verbeteren	113,	veelzijdig	349	veelzijdig	349
verbelijmond	119, 297	veer	565	veer	565
verbetering	37,	veert	493	veert	493
verbijsterd	585, 621	veertje	577, 581	veertje	577, 581
verbijstering	129,	veger	596	veger	596
veel	154, 159, 225,	veil	224, 329, 526	veil	224, 329, 526
veel	262, 295	veilig	24, 428	veilig	24, 428
veeleisend	368	veilingen	176	veilingen	176
veelvuldig	176, 216	vel	566	vel	566
veelzijdig	349	veld	287, 307,	veld	287, 307,
veer	565	veld	566, 567	veld	566, 567
veert	493	velden	566	velden	566
veertje	577, 581	venijn	573	venijn	573
veger	596	venster	51, 125	venster	51, 125
veil	224, 329, 526	vent	632	vent	632
veilig	24, 428	ver	42, 54, 333,	ver	42, 54, 333,
veilingen	176	ver	502, 587, 597,	ver	502, 587, 597,
vel	566	ver	617, 618, 625	ver	617, 618, 625
veld	287, 307,	verademen	569	verademen	569
veld	566, 567	veranderen	577	veranderen	577
velden	566	verandering	621	verandering	621
venijn	573	verandert	424,	verandert	424,
venster	51, 125	verandert	567, 621	verandert	567, 621
vent	632	verantwoordelijk	338	verantwoordelijk	338
ver	42, 54, 333,	verantwoording	65, 211	verantwoording	65, 211
ver	502, 587, 597,	verbaasd	252, 626	verbaasd	252, 626
ver	617, 618, 625	verband	529	verband	529
verademen	569	verbazing	97, 225,	verbazing	97, 225,
veranderen	577	verbeelding	295, 466	verbeelding	295, 466
verandering	621	verbeteren	113,	verbeteren	113,
verandert	424,	verbelijmond	119, 297	verbelijmond	119, 297
verandert	567, 621	verbetering	37,	verbetering	37,
verantwoordelijk	338	verbijsterd	585, 621	verbijsterd	585, 621
verantwoording	65, 211	verbijstering	129,	verbijstering	129,
verbaasd	252, 626	veel	154, 159, 225,	veel	154, 159, 225,
verband	529	veel	262, 295	veel	262, 295
verbazing	97, 225,	veeleisend	368	veeleisend	368
verbeelding	295, 466	veelvuldig	176, 216	veelvuldig	176, 216
verbeteren	113,	veelzijdig	349	veelzijdig	349
verbelijmond	119, 297	veer	565	veer	565
verbetering	37,	veert	493	veert	493
verbijsterd	585, 621	veertje	577, 581	veertje	577, 581
verbijstering	129,	veger	596	veger	596
veel	154, 159, 225,	veil	224, 329, 526	veil	224, 329, 526
veel	262, 295	veilig	24, 428	veilig	24, 428
veeleisend	368	veilingen	176	veilingen	176
veelvuldig	176, 216	vel	566	vel	566
veelzijdig	349	veld	287, 307,	veld	287, 307,
veer	565	veld	566, 567	veld	566, 567
veert	493	velden	566	velden	566
veertje	577, 581	venijn	573	venijn	573
veger	596	venster	51, 125	venster	51, 125
veil	224, 329, 526	vent	632	vent	632
veilig	24, 428	ver	42, 54, 333,	ver	42, 54, 333,
veilingen	176	ver	502, 587, 597,	ver	502, 587, 597,
vel	566	ver	617, 618, 625	ver	617, 618, 625
veld	287, 307,	verademen	569	verademen	569
veld	566, 567	veranderen	577	veranderen	577
velden	566	verandering	621	verandering	621
venijn	573	verandert	424,	verandert	424,
venster	51, 125	verandert	567, 621	verandert	567, 621
vent	632	verantwoordelijk	338	verantwoordelijk	338
ver	42, 54, 333,	verantwoording	65, 211	verantwoording	65, 211
ver	502, 587, 597,	verbaasd	252, 626	verbaasd	252, 626
ver	617, 618, 625	verband	529	verband	529
verademen	569	verbazing	97, 225,	verbazing	97, 225,
veranderen	577	verbeelding	295, 466	verbeelding	295, 466
verandering	621	verbeteren	113,	verbeteren	113,
verandert	424,	verbelijmond	119, 297	verbelijmond	119, 297
verandert	567, 621	verbetering	37,	verbetering	37,
verantwoordelijk	338	verbijsterd	585, 621	verbijsterd	585, 621
verantwoording	65, 211	verbijstering	129,	verbijstering	129,
verbaasd	252, 626	veel	154, 159, 225,	veel	154, 159, 225,
verband	529	veel	262, 295	veel	262, 295
verbazing	97, 225,	veeleisend	368	veeleisend	368
verbeelding	295, 466	veelvuldig	176, 216	veelvuldig	176, 216
verbeteren	113,	veelzijdig	349	veelzijdig	349
verbelijmond	119, 297	veer	565	veer	565
verbetering	37,	veert	493	veert	493
verbijsterd	585, 621	veertje	577, 581	veertje	577, 581
verbijstering	129,	veger	596	veger	596
veel	154, 159, 225,	veil	224, 329, 526	veil	224, 329, 526
veel	262, 295	veilig	24, 428	veilig	24, 428
veeleisend	368	veilingen	176	veilingen	176
veelvuldig	176, 216	vel	566	vel	566
veelzijdig	349	veld	287, 307,	veld	287, 307,
veer	565	veld	566, 567	veld	566, 567
veert	493	velden	566	velden	566
veertje	577, 581	venijn	573	venijn	573
veger	596	venster	51, 125	venster	51, 125
veil	224, 329, 526	vent	632	vent	632
veilig	24, 428	ver	42, 54, 333,	ver	42, 54, 333,
veilingen	176	ver	502, 587, 597,	ver	502, 587, 597,
vel	566	ver	617, 618, 625	ver	617, 618, 625
veld	287, 307,	verademen	569	verademen	569
veld	566, 567	veranderen	577	veranderen	577
velden	566	verandering	621	verandering	621
venijn	573	verandert	424,	verandert	424,
venster	51, 125	verandert	567, 621	verandert	567, 621
vent	632	verantwoordelijk	338	verantwoordelijk	338
ver	42, 54, 333,	verantwoording	65, 211	verantwoording	65, 211
ver	502, 587, 597,	verbaasd	252, 626	verbaasd	252, 626
ver	617, 618, 625	verband	529	verband	

index nederlandse woorden

verkeerd	94, 111, 311, 370, 415, 426,	520, 575, 602	vermindering	603	verslaafd	268
verkeerde	108, 181		vernemen	532	verslagen	406
verkeersadvies	531		vernepen	573	versleten	212, 299
verkeken	372		vernield	567, 568	verslijten	479
verkering	383		vernielen	574	versloren	574
verkindsen	639		vernieuwing	37	versnapering	493
verklaring	95, 556		vernikkelen	573	versnetteren	574
verkleumen	573		vernixen	573	verspeeld	574
verknoeien	573		vernoodrijpt	573	verst	147
verkocht	176		verontschuldiging	210	verstaander	575
verkoop	123		verontwaardigd	24	verstaat	495
verkopen	176, 406		verontwaardiging	9	verstand	33, 52,
verkouden	64		veroorloven	73	58, 86, 147, 247,
verkoudheid	259, 606		veroorzaken	631	268, 275, 287, 292,
verkronseld	572		verorberen	266	328, 387, 407, 418,
verkwist	496		verpierde	573	419, 503, 542,
verkwisten	592		verprutst	29	574, 575
verlangen	532		verraadt	47	verstandhouding	273
verleest	575		verraader	228	verste	618
verlegen	257, 259,	280, 456	verrassing	141, 279	verstokte	634
verleiding 157, 244, 647			verrast	157, 261, 276	verstoten	445
verleng	122		verrekenen	349	verstrooide	354
verlengen	610		verrekijker	574	verstuikt	275
verlengstuk	427		verrekte	409	verteert	173
verlet	572		verrevoeten	574	vertellen	323, 419,
verlichting	152		verrichten	502	455, 481,
verliefde	591		verrijken	626	544, 593
verlies	56		verrimpeld	573	verteren	312, 463
verliest	324		verrimpelde	566	vertoon	297
verliezen	253		verruïneerd	574	vertrek	153, 389
verloofd	573		verschalken	590	vertrekken	92,
verloofde	183		verschieten	574	387, 418
verloren	252,	576, 636	verschijningen	583	vertroeteld	370
vermaartsmaaien	573		verschijnzelen	271	vertroetelen	569
vermaken	607		verschillende	552	vertrouwd	302
vermeld	319		verschoot	307	vertrouwen	194, 218,
vermenigvuldigen	593		verschoppeling	469	251, 428, 436,
			verschoten	634	523, 638, 648
			verschrikkelijk	323	vertukt	576
			verschrikkelijke	630	verval	111
			versigheid	589	verveelt	642

vervelen	264, 592	verwerken	457	vijven	565
vervelend	123, 161,	verwerven	170, 582	vin	579
.	192, 303, 315,	verwezenlijken	558	vinden	89, 173,
.	433, 536, 548	verwijten	73,	221, 377
vervelende	11, 143,	310, 374	vinger	127, 319,
.	194, 292, 356, 365,	verwijzing	256	357, 579, 581
.	370, 395, 638	verwoed	630	vingers	145, 391,
vervelens	638	verwonden	396	428, 521, 581
verven	533	verzekerd	24	viool	608
vervloekte	143	verzekeren	219	viriliteit	179, 603
verwaaide	576	verzetten	192,	vis	66, 582, 627
.	180, 235,	431, 615	visite	139, 245, 398
.	288, 349,	verzien	576	vismarkt	151
.	479, 502	verzocht	432, 589	viste	551
verwaande	258, 502	verzoeken	576	visvangst	340
verwaander	285	verzorgd	132, 141,	vitaal	505
verwaandheid	168,	242, 452	vitaminegebrek	45
.	479, 526	verzorgde	421, 608	vlaamse gaai	362
verwaarlozen	436, 574	verzorgen	245	vlag	582
verwacht	507, 576	verzorgt	570	vlaggefeest	582
verwachten	217,	verzuchtend	222	vlakte	198, 214
.	258, 393, 571,	verzuchting	199, 451	vlam	321, 583
.	605, 638	verzuipt	188	vleermuis	241
verwachting	28, 69,	vet	179, 399,	vlees	56, 137, 157,
.	75, 158, 211, 296,	458, 572, 576,	511, 514, 584,
.	299, 337, 384, 401,	577, 609, 613	589, 636
.	419, 508, 543, 588,	veter	452	vleien	132, 167,
.	609, 617, 619	veulen	646	282, 360
verwanten	132	vicioria	158	vlieg	583
verwarde	553	viel	8, 198, 214	vliegen	165, 350,
verwarring	419, 513	vier	295	565, 583
verwekt	305,	vieren	578	vliegenvlug	309
.	395, 492	vierkant	136, 309	vliegwerk	300
verwend	116	vierklets	578	vlo	584, 585
verwende	253, 517	vies	478	vloek	268
verwennen	115, 569	vievedevos	579	vloeken	584
verwennend	174	vieze	290, 493, 522	vloer	584,
verwensing	263,	viezigheid	215	588, 595
.	362, 458	vigilant	132	vlooi	75
verwenste	13	vijandschap	423	vlooiën	10, 205,
verweren	262	vijftig	531	585, 586, 604

index nederlandse woorden

- waarschuwing 146 . . . 168, 194, 224, 242, wegenscheet 295
waarschuwingen . . . 612 . . . 407, 423, 428, 451, wegescheet 609
wablief 206 . . . 465, 496, 511, 525, wegfietsen 387
wacht 154, 423 . . . 591, 601, 625, 626, weggaan 395
wachten 326, 627, 629, 635, weggekaapt 89
. 388, 601 645, 646 weggeven . . . 141, 282
wagen 163, 415, watergal 629 weggooien . . . 609, 649
. 427, 506, 592 waterketel 650 wegrennen 412
wagens 293 waters 630 wegsturen 631
wakker 95, 593 waterschei 630 wei 344, 609
wal 601 watertje 629 weinig 290, 435,
walletjes 610 watten 412 444, 476, 535,
walm 44 WC 213, 248, 575, 576
wan 282 256, 411 weken 323
wandelen 132 weduwe 327, 384, welbespraakt 361
wandluizen . . . 124, 601 514, 615 welkom 107, 126,
wanmolen 602 weduwnaar 524, 269, 415
wannen 602 603, 616 wenden 282
wanorde 187, 287, weeginstrument . . . 439 wending 141
. 506, 513 week 497, 544, wengeldeweer 613
wanten 602 557, 605, 623 wensen 302, 346
wantrouwen . . . 46, 646 weelde 620 wereld 7, 64, 126,
wapen 471 weer 95, 123, 126, 245, 426, 518,
wapenfeit 650 . . . 155, 162, 180, 201, 620, 621
war 63, 206, . . . 329, 341, 347, 362, wereldkundig 81
. 403, 409, 518, . . . 366, 430, 478, 490, weren 181
. 602, 645 536, 606, werk 41, 53, 162,
ware 345 607, 645 . . . 176, 210, 296, 297,
warm 25, 112, 219, weer 610 . . . 320, 328, 360, 361,
. 250, 251, 322, weerbarstig . . . 101, 280 . . . 379, 394, 407, 420,
. 455, 490, 554, weerinzicht 347 452, 558, 585,
. 593, 637 weerlicht 579, 620 613, 615
warmen 365 weersgesteldheid . . 464 werkeloosheid 534
was 532, 603 weerspreuk 464 werken 205, 282,
washandje 182, weerstand 24, 295 . . . 358, 372, 413, 431,
. 245, 601 weeshuis 604 527, 534, 595,
wasmand 627 weeskind 604 615, 646, 651
wassen 73, 165 weet 604, 605 werkendaags 526
wast 601 weg 118, 259, 271, 283, werkers 173, 378
wat 375, 502, 603 . . . 385, 389, 604, 609 werkhanden 449
water 40, 51, 66, wegen 604 werkman 221, 292

werkpaarden	413	wijs	207, 226,	winters	126, 347
werpauze	480	315, 341, 385,	winterse	449
werkschuw	488, 613	468, 583	wis	19, 147, 621
werkschuwen	75, 189	wijsmaken	340,	wispelturig	304
werkt	291, 476, 604	353, 391	wit	123, 428,
werkvolk	495	wijven	619	504, 599, 622
werkweek	623	wijwater	108	witte	163
werkwillige	16	wijwaterkwast	304	wittebrood	73,
werkzaam	78	wijwatervat	109	105, 436
wervel	610	wijze	643	wittigheid	622
wervelkolom	457	wijzen	148	woede	278
wesp	616	wijzigen	611	woedend	566
westen	615	wil	610, 619	woedende	630
westernen	615	wilde	232	woensdag	623
wet	340	wildgroei	445	woensdagavond	623
weten	372, 605	wilgen	14,	woest	137,
wetten	572	241, 379	504, 630
wever	607	wilgentak	420	wol	58, 623
weversjargon	473	willen	175,	wolk	623
wezen	605	383, 509	wolken	623, 624
wie	617	willig	497	wond	579
wiebelen	616	wilt	620	wonder	358
wieden	642	wind	38, 155, 190,	wonderlijk	115
wiedeweerga	453	349, 365, 472, 520,	wonderlijke	391
wiegestro	616	611, 612, 613, 620,	woonkamer	358
wiek	616	626, 636	woont	174
wiel	489	windei	605	woord	91, 134, 148,
wielen	616	windeieren	606	207, 434, 545,
wierook	616	winden	612	575, 624
Wies	617	winderig	610	woordenstrijd	503
wijd	617	windschroef	613	wormpje	630
wijf	92, 275, 325,	winkel	43	wormstekig	573
.	456, 531,	winnen	402	worst	334, 625
.	618, 619	winst	507, 588	wortel	222, 420, 606
wijfje	39, 150, 241,	wint	602, 640	wraak	56
.	434, 570, 607	winter	83, 325,	wreed	137
wijken	51	341, 350, 496,	wrijven	479
wijltje	610	593, 613	wringen	292, 592
wijn	40, 218,	winterkoning	620	wringkloot	592
.	495, 619,	winterkoninkje	620	wroeten	138
.	627	winterkost	127	wulp	164

index nederlandse woorden

wulpse	135, 149,	zat	487, 634	zenuwachtig	146
.	296, 536	zaterdagse	603	zere	26
wulpsheid	182	zatsel	635	zessen	565, 641
Z		zatte	263	zet	518
za(a)g	46	zattigheid.	635	zetten	24, 603
zaad	634	zee	445, 629, 635	zeug	501, 646
zaadvruchten	289	zeeltje	570	zeurderig	131, 466
zaai	574	zeem	71	zeurderige	551
zaaibeurt	482	zeep	555, 636	zeuren	112, 253,
zaaien	634, 637	zeer	95, 158, 545	321, 462,
zaaigoed	183	zeg	639	497, 555
zaak	232, 349, 417,	zeggen	161, 246,	zeurend	499
.	502, 559,	306, 344, 574,	zeurende	112
.	585, 631	593, 636	zeurkous	636, 638
zaaks	521	zeggen	14, 577, 639	zeurpiet	368, 370
zacht	472, 490	zeik	637	zeurt	461
zachtjes	591	zeikbed	638	zeven	491, 641
zadel	634	zeiken	473, 537,	zevenjarige	502
zak	28, 45, 164,	633, 638, 646	zeveren	636
.	244, 246, 345,	zeikerd	638	zeverkloot	636
.	520, 536, 631,	zeikerig	638	zevert	461
.	632, 651	zeiklucht	639	zicht	199
zake	637	zeikt	638	zichzelf	115, 418
zaken	132, 184, 200,	zeil	639	ziek	50, 51, 68, 79,
.	233, 324, 357,	zeis	641	158, 212, 240, 257,
.	445, 507, 574	zeker	21, 50, 143,	258, 285, 289, 338,
zakgeld	558	325, 365, 407,	420, 446, 458,
zakje	634	518, 529,	464, 567, 641
zakken	171, 193, 224,	631, 634	zieke	196, 346
.	394, 406, 520,	zekere	636	ziekelijk	155, 158,
.	537, 563, 632,	zekerheid	561	384, 386,
.	633, 638	z�latricen	643	549, 641
zakkenwasser	633	zelden	433	zielen	92
zalig	29, 110,	zeldzaam	413	ziekte	295, 416,
.	132, 587	zeldzaams	309	420, 446
zand	583, 633	zelfgebakken	283	ziel	56, 87, 110,
zang	106, 379	zelfingenomen	370	185, 642, 650
zaniken	461	zelfkennis	330	zielen	642
zanikt	461	zelfstandig	115, 337	zieltje	643
zank	633	zemelen	541	zien	333, 525
		zemelenzeiker	643	ziet	521

zijd	617	zonneklaar	170	zwalken	449
zijde	157, 239, 632	zonnenschijn	123, 445	zwaluwen	651
zijden	317	zonnetje	649	zwanenzang	650
zijn	639, 640	zoom	641	zwang	650
zijne	640, 641	zoon	55	zwanger	121, 180, 208, 217, 231, 268, 296, 310, 385, 418, 645
zilt	71, 645	zorg	119, 301	zwangerschap	25
zilver	507	zorgeloos	301	zwart	123, 299, 324, 467, 528, 616, 622, 634, 650
zin	102, 270, 369, 416, 427, 491, 619, 643, 648	zorgen	146, 291, 605, 608, 632	zwarte	163, 463, 643
zindelijk	140, 475	zorgvuldigheid	313	zwartjan	650
zingen	323, 645	zot	148	zweep	520
zinnen	182	zout	631, 635, 647	zweertje	609
zinnigs	558	zowat	175	zweet	114, 651
zinsbegoocheling	393	zuchten	296	zweetvoeten	651
zinvol	556	zuchtig	641	zwemmen	582
zitten	7	zuigen	440	zweren	299
zitvlak	648	zuinig	51, 105, 150, 410, 648	zwerfkat	448, 449
zoek	448	zuipen	113, 224	zweten	613
zoeken	319, 648	zuiper	542, 648	zetsen	62, 651
zoet	229, 645	zuipers	337	zwijgen	453, 507
zoete	194, 219	zuipt	319	zwijgt	303
zoetjes	264, 472, 519	zuiver	56, 164, 523, 613, 646, 648		
zoiets	384	zuiverende	42		
zolder	9, 44, 68, 85, 118, 648, 649	zuiverheid	20		
zolders	183	zuiverste	625		
zolen	151	zulke	309		
zomer	94, 432, 620	zult	533		
zomers	343	zure	16, 533		
zon	112, 215, 375, 646	zuur	71, 104, 114, 142, 195, 228, 280, 597, 645		
zondag	426, 646	zuurkool	280, 645		
zondagen	605	zuurstok	303		
zondagse	603	zwaar	297, 306, 478, 555		
zondagskind	647	zwaarst	320		
zonde	9, 526, 647, 649	zwak	157, 581, 584, 649		
zondebok	647	zwakke	240, 329, 579		
zonden	650				
zonderling	304				

LITERATUUR:

- Berselaar, Harry van den. *Wè zeet uwes*. 's-Hertogenbosch, 2003.
- Biemans, Johan. *Over bij wijze van spréke gesproken*, deel II. Helmond, 1981.
- Biemans, Johan. *Over bij wijze van spréke gesproken*. Helmond, 1982.
- Bont, A.P. de. *Dialekt van Kempenland, meer in het bijzonder d'Oerse taol, dl. II: Vocabularium*. Assen, 1958; *dl. IV: Bestiarium*. 's-Hertogenbosch, 2005.
- Daniëls, Wim. *Kak is ok 'n vak*. 's-Hertogenbosch, 2007.
- Elemans, J.H.A. *Woord en wereld van de boer, een monografie over het dialect van Huisseling*. Utrecht/Antwerpen, 1958.
- Endepols, H.J.E. *Woordenboek of Diksjenaer van 't Mestreechs*. Maastricht, 1955.
- Esch, Piet van. *Grutvaojers Skrifje*. Schijndel, 2006.
- Harrebomée, P.J. *Spreekwoordenboek der Nederlandsche taal: 3 dl.* Utrecht, 1858-1863.
- Hendriks, Wim. *Nittersels wóordebuukske*. Almere/Enschede, 2005.
- Iven, Willem en Miep Mandos. *Bij wijze van spreken*. Eindhoven, 1984.
- Janssen, Henk. "Mèirge bak'koek – 'n tèij zegsel", in: *Brabants. Kwartaaluitgave over Brabantse taal, literatuur, muziek, dialect- en naamkunde*. 5-1 (2008).
- Laan, K. ter. *Nederlandse spreekwoorden, spreuken en zegswijzen*. Utrecht 2003.
- Laarhoven, Jan van. *Zeik op unne riek*. Den Bosch, 2002.
- Mandos, H. & M. Mandos - van de Pol. *De Brabantse Spreekwoorden*. Liempde/Zaltbommel, 2003.
- Naaijkens, Jan. *Dè's Biks*. Hilvarenbeek, 1992.
- Os, J. van. *Maas en Waals woordenboek*. Zutphen, 1980.

- Reelick, Lex e.a. *Bosch woordenboek*. 's-Hertogenbosch, 1993.
- Reelick, Lex e.a. *Bosch woordenboek II*, 's-Hertogenbosch, 2002.
- Rukven, Has van (= Fulco van der Heijden). *En het beste van Hasse*. Delft, 1987.
- Schuurmans, Cor en Anni van Tienen. *Wa'k zegge woj. Land-van-Cuijks Woordenboek. Dialect van Mill*. Almere/Enschede, 2006.
- Sijbers, Thieu. *Over bij wijze van sprèke gesproken*. Helmond, 1980.
- Snijders, Piet. *Aastes van heure zegge*. Asten, 2006.
- Spapens, Paul, Gerard Steijns, Wil Sterenborg, Frans Verbunt. *Goedgetòld. Diksjenèèr van de Tilbörgse taol*. Zaltbommel, 2004.
- Stoett, F.A. *Nederlandse spreekwoorden en gezegden*. Negende geheel herziene en zeer vermeerderde druk. Bewerkt door Dr. C. Kruyskamp. Zutphen, 1974.
- Stoutjesdijk, Franka e.a. *Dialecten in het Zuidkwartier*. Hoogerheide, Ossendrecht, Putte, Woensdrecht, 2007.
- Swanenberg, Cor. *Wiej wè bewaort...* Berlicum, 1985.
- Swanenberg, Cor. *Jikkès Merante!* 's-Hertogenbosch, 1990.
- Swanenberg, Cor. *Oostbrabantse Streekwoorden*. Almere/Enschede, 2003.
- Swanenberg, Cor. *Wiej wè bewaort diej he' wè*. Almere/Enschede, 2003.
- Swanenberg, Cor. *Dividivi en stampot*. Almere/Enschede, 2005.
- Swanenberg, Cor & Jos Swanenberg. *Èige grèij. 'n Meierijs woordenboek*. Enschede, 1996.
- Swanenberg, Jos & Cor Swanenberg. *Oost-Brabants. Taal in Stad en Land*. Den Haag, 2002.
- Swanenberg, Jos & Cor Swanenberg. *Op goei gevuul*. Almere/Enschede, 2007.
- Tier, Veronique De en Siemon Reker (red.). *Het Dialectenboek 5. In vergelijking met dieren*. Groesbeek, 1999.
- Tuerlinckx, J.F. *Bijdrage tot een Hagelandsch idioticon*. Gent, 1886.
- Ven, Caspar van de. "Vrouwelijke ossen", in *Brabants. Kwartaaluitgave over Brabantse taal, literatuur, muziek, dialect- en naamkunde*. 1-3 (2004).

Ven, Caspar van de. “De skurft hebben aon skurft”, in *Brabants. Kwartaaluitgave over Brabantse taal, literatuur, muziek, dialect- en naamkunde*. 1-4 (2005).

Ven, Caspar van de. “As de duvel op Geertje”, in *Brabants. Kwartaaluitgave over Brabantse taal, literatuur, muziek, dialect- en naamkunde*. 2-4 (2005).

Ven, Caspar van de. “Ge kunt spurrie in oew ore zaaie”, in *Brabants. Kwartaaluitgave over Brabantse taal, literatuur, muziek, dialect- en naamkunde*. 4-3 (2007).

Verhoeven, Cornelis. *Herinneringen aan mijn moedertaal*. Baarn, 1978.

WBD: *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Assen/Utrecht, 1967-2005.

Weijnen, A.A. *Etymologisch Dialectwoordenboek*. Den Haag, 2003.

WNT: *Woordenboek der Nederlandsche taal*. 's-Gravenhage/Leiden, 1882-1998.

DE AUTEURS

Cor en Jos Swanenberg.

Vader en zoon Swanenberg hebben de laatste jaren behoorlijk aan de weg getimmerd in het Brabantse land. Cor Swanenberg had al een groot aantal boeken op zijn naam staan toen zoon Jos promoveerde als taalwetenschapper en werkte aan het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* op de Radboud Universiteit in Nijmegen. Hun eerste coproductie was *Eige grèij*, 't Meierijse woordenboek dat uitkwam in 1996. Daarna volgde de bundel *Brabantse Beestjes*, die in 1998 verscheen. Ze werkten beiden mee aan *D'r waar 's*, *Sprookjes uit d'n Efteling in 't Brabants*, aan de Brabantse vertaling van *De Efteling-elfkes* in de serie van Suske en Wiske en aan de uitgave van Brabantse volksliedjes *Harba Lorifa*. Daarnaast waren ze betrokken bij 't *Brabants uurke*, het zondagse radioprogramma over Brabantse dialecten van Omroep Brabant. Ze zijn dat nu nog bij het programma *Brabant leeft!*

In 2002 verscheen hun boek *Oost-Brabants* in de reeks *Taal in stad en land* en in 2007 volgde *Op goei gevuul*, de vormleer van de Meierijse dialecten. In 2007 kregen beiden de dialectprijs De Vergulde Klomp. De laatste jaren werken vader en zoon ook samen bij de vervaardiging van de Brabantse spreukenkalender.

Ondertussen is Jos streektaalfunctionaris van de provincie Noord-Brabant en redactiesecretaris van het nieuwe tijdschrift *Brabants* (met cd!), waaraan Cor ook nauw verbonden is. Eigenlijk is *Bij wijze van spreuken* hun tiende gezamenlijke project.